



**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DOKTORA
TEZİ**

**VİLÂYAT-I SELASE'DE JANDARMA TEŞKİLATI'NIN
KURULUŞU VE GELİŞİMİ:
SELANİK VİLAYETİ ÖRNEĞİ (1879-1909)**

SERAP SERT

**TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

MAYIS 2021



**VİLÂYAT-I SELASE'DE JANDARMA TEŞKİLATI'NIN KURULUŞU VE
GELİŞİMİ: SELANİK VİLAYETİ ÖRNEĞİ (1879-1909)**

Serap SERT

DOKTORA TEZİ

TARİH ANABİLİM DALI

YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MAYIS 2021

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarını uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dökümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Serap Sert

24.05.2021

VİLAYÂT-I SELASE'DE JANDARMA TEŞKİLATI'NIN KURULUŞU VE GELİŞİMİ: SELANİK VİLAYETİ ÖRNEĞİ (1879-1909)

(Doktora Tezi)

Serap SERT

GAZİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mayıs 2021

ÖZET

1877-1878 döneminde İngiliz hükümetinin de teşviki ve yardımı ile jandarma teşkilatını kurmak için çalışmalar yapılmıştır. 1879 yılında jandarma teşkilatı kurulmuş ve 1880 yılında ilk nizamnamesi yayımlanmıştır. Selanik ve Edirne vilayetlerinde mevcut asakir-i zabtiye teşkilatları jandarma teşkilatına çevrilmiştir. Osmanlı Devleti, vilâyat-ı selasede jandarma teşkilatını kurduktan sonra yaygınlaştırılması amacıyla ilk olarak 1894'te ardından 1896 ve 1898 yıllarında reformlar yapılmıştır. 1902 yılında Rumeli'nin Gayrimüslim ahalisinden vilayetlerde yüzde on oranını geçmemek üzere jandarma, polis ve kır bekçisi personel temin edilmesi ön görülmüştür. Hüseyin Hilmi Paşa, Rumeli vilayetlerine müfettiş olarak atanmıştır. 1902 yılında, Avrupalı devletler Viyana Protokolünü sunmuşlar ve jandarma reformunun sadece vilâyat-ı selasede geçerli olmasını istemişlerdir. 1903 yılı Ekim ayında Rusya ve Avusturya, Mürzsteg adını verdikleri ve vilâyat-ı selaseyi ilgilendiren bir reform programı hazırlayarak Osmanlı Devleti'ne sunmuşlardır. Mürzsteg ile jandarma ve polisin ıslahı işi yabancı bir generalin idaresine verilecekti. Bu generalin emrinde yeterli miktarda yabancı subay bulunacaktı. Mürzsteg tasarısı vilâyat-ı selasede müfettişliğinin merkezi olarak Selanik belirlenmişti. Vilâyat-ı selasenin jandarmasını düzenlemek üzere Degiorgis Paşa görevlendirilmiştir. De Georgis Paşa, vilâyat-ı selasenin asayişini sağlamak üzere beş bölgeye bölmüş ve jandarma idaresini İtalyan, Rus, Avusturyalı, Fransız ve İngiliz subaylarından oluşan bir ekibe verilmiştir. Rusya Selanik merkez kazasına, İngiltere Drama kazasına, Fransa Serez kazasına subaylarını yerleştirmiş ve jandarma reformuna başlamışlardır. 1904 yılından 1907 yılına kadar Rumeli vilayetleri ve özelde Selanik'te jandarma reformu iyi sonuçlar vermiştir. 1908 yılında başta vilâyat-ı selase olmak üzere karışıklılar çıkmıştır. Meşrutiyet ilan edilmiş, meclis açılmıştır. 1908 yılında Degiorgis vefat etmiş ve vilâyat-ı selase jandarmasının idaresi İtalyan Nikol de Robilant'a verilmiştir. 1909 yılında, Meclis-i Mebusan'da vilâyat-ı selase de güvenlik ile ilgili kanunlar çıkarılmıştır. Bunu müteakiben vilâyat-ı selase jandarmasında 1904 yılından beri yapılan düzenlemelerin Osmanlı Devleti'nin bütün topraklarında uygulanmasına karar verilmiştir.

Bilim kodu : 116114

Anahtar Kelimeler : Vilâyat-ı Selase, Selanik, Jandarma, Osmanlı Devleti, Asayiş

Sayfa Adedi : 492

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Cenk Reyhan

THE ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF THE GENDARMERIE
ORGANIZATION IN THE VİLÂYAT-I SELASE: THESSALONIKI PROVINCE
EXAMPLE (1879-1909)

(Ph.d Thesis)

Serap SERT

GAZI UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES

May 2021

ABSTRACT

In the period of 1877-1878, with the encouragement and help of the British government, efforts were made to establish the gendarmerie organization. The gendarmerie organization was established in 1879 and its first regulation was published in 1880. It was made to regulate the life of the Emenes; however, in time, the area of application was expanded towards the vilâyat-ı selase in order to correct the situation caused by the nationalist uprisings. The existing asakir-i zabtiye organizations in Thessaloniki and Edirne provinces were converted into gendarmerie organizations. After the Ottoman Empire established the gendarmerie organization in vilâyat-ı selase, reforms were made first in 1894 and then in 1896 and 1898 in order to expand it. Hüseyin Hilmi Pasha was appointed as an inspector in the provinces of Rumelia. In 1902, European states presented the Vienna Protocol and wanted the gendarmerie reform to be valid only in the provinces. In 1903, security problems were experienced in Thessaloniki, and as a result, in October 1903, Russia and Austria prepared a reform program, which they named Mürzsteg and which concerns the vilâvat 1 selase, and presented it to the Ottoman Empire. With Mürzsteg, the job of reforming the gendarmerie and police would be given to the administration of a foreign general. There would be a sufficient number of foreign officers at the disposal of this general. The Mürzsteg bill designated Thessaloniki as the center of the inspectorate in the province. Austrian and Russian civil inspectors were assigned to Hüseyin Hilmi Pasha. has been commissioned. De Georgis Pasha divided the province into five regions to ensure the security of the province and the gendarmerie was administered by Italian, Russian, austrian Join a team of French and English officers. The first trials for the Gendarmerie are in line with the Anatolian reform or create your content. and Degiorgis Pasha to lead the gendarme of Vilâyat-ı selase in your documen in 1902, European states presented the Vienna Protocol and wanted the gendarmerie reform to be valid only in the provinces. They prepared what they presented to the Ottoman Empire. With Mürzsteg programme, the job of reforming the gendarmerie and police would be entrusted to a foreign general. There would be a sufficient number of foreign officers at the disposal of this general. Thessaloniki was designated as the center of the inspectorate in the province of Mürzsteg. Austrian and Russian civil trustees were assigned to Hüseyin Hilmi Pasha. has been commissioned. Degiorgis Pasha divided the province into five regions to ensure the security of the province and the gendarmerie was given to a team of Italian, Russian, Austrian, French and English officers. Russia settled in the central district of Thessaloniki, England in the Drama district and France in the Serez district and started the gendarmerie reform. In 1908, confusion broke out, especially in the province of selase, and the Constitutional Monarchy was declared and the parliament was opened. Degiorgis died in 1908 and the administration of the gendarmerie of the province of Selase was given to Nikol de Robilant of Italian origin. In 1909, laws regarding security were enacted in the vilâyat-ı selase in the Meclis-i Mebusan. Subsequently, it was decided that the regulations made by the vilâyat-ı selase gendarmerie since 1904 would be implemented in the entire territory of the Ottoman Empire.

Science Code : 116114

Key Words : Vilâyat-ı Selase, Thessaloniki, Ottoman Empire, Public Order, Gendarme

Page Number : 492

Supervisor : Prof. Dr. Cenk Reyhan

TEŞEKKÜR

Bu çalışma şüphesiz bir tek kişinin özverisi ile hazırlanmadı, araştırmamızın ortaya çıkıp şekillenmesinde bir çok kişinin yardımı dokunmuştur. Şüphesiz bu kişilerden en önemlisi konu başlığımızı belirleyen ve danışmanlık görevimizi üstlenen Prof. Dr. Cenk Reyhan'a aittir. Tez savunma komitesinde yer alan ve alanla ilgili tecrübelerini bizim faydamıza sunan başta Prof. Dr. Hale Şıvgın olmak üzere Prof. Dr. Hamiyet Sezer Feyzioğlu, Prof. Dr. Mustafa Turan, Prof. Dr. Bekir Koç'a teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmalarımızda belgeleri temin aşamasında yardımlarını esirgemeyen, araştırmamızın büyük kısmını oluşturan belgeleri temin ettiğimiz Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nin İstanbul ve Ankara'daki değerli personeline, İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi çalışanlarına, Ankara Milli Kütüphane çalışanlarına, Türk Tarih Kurumu Ankara Kütüphanesi çalışanlarına, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı çalışanlarına yardımlarını esirgemedikleri için teşekkür ederim.

Tarihe olan duyarlılığımı ve onu öğrenmeye olan isteğimi göz ardı etmeyip, benim eğitim almam için her türlü özveriyi gösteren başta babam Mehmet Sert ve annem Fatma Sert'e ve bana emeği geçen bütün aile bireylerime, teşekkür ederim.

Doktora tez çalışmamızı yaparken amacımız, literatüre küçük de olsa bir katkı yapmaktır. Bunu gerçekleştirebildiğimizi umuyoruz.

Serap SERT

2021

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLoların LİSTESİ.....	xiii
FOTOĞRAFLARIN LİSTESİ.....	xv
HARİTALARIN LİSTESİ.....	xvi
KISALTMALAR.....	xvii
GİRİŞ	1
KAYNAKLAR	23
A. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Belgeleri.....	23
B. Hüseyin Hilmi Paşa Evrakı.....	23
C. İngiliz Arşivi, İngiliz Parlamentoları Belgeleri	24
D. Salnameler	24
E. Meclis-i Mebusan Zabıt Cerideleri	24
F. Süreli Yayınlar	25
G. Araştırma Eserleri.....	25
1. BÖLÜM	31
OSMANLI DEVLETİ'NDE JANDARMA TEŞKİLATI'NIN KURULUŞU VE GELİŞMESİ.....	31
1.1. Asakir-i Zabtiye Teşkilatı.....	31
1.1.1. Asakir-i Zabtiye Teşkilatının Kurulması ve Yaygınlaştırılması	31
1.1.2. Osmanlı Devleti'nin Nizamnameler ile Asakir-i Zaptiye Teşkilatını İslah Çalışmaları (1865-1871)	41
1.2. Jandarma Teşkilatı.....	50

Sayfa

1.2.1 Osmanlı Jandarma Teşkilatının Hazırlık Safhası: Miralay Baker'ın Düzenlemeleri	50
1.2.2. Berlin Antlaşmasının Yarattığı Koşullar ve Maddelerinin Jandarma Teşkilatı Oluşturulması Üzerinde Etkileri.....	58
1.2.3. Osmanlı Devleti ve İngiltere'nin Jandarma Teşkilatı'nın Kuruluşu İçin Yaptıkları Çalışmalar	62
1.2.4. Osmanlı Devleti'nin Jandarma Teşkilatı Kurmak ve Ülke Geneline Yaygınlaştırmak İçin Yapılan Çalışmalar	71
1.3. 1880 Tarihli Nizamnamenin Yayınlanması Sonrasında Jandarma İdaresi.....	85
1.3.1 1880 Tarihli Jandarma Nizamnamesinin Maddeleri ve Değerlendirilmesi (15 Nisan 1880)	85
1.3.2. Jandarma Komisyonunun Oluşturulması ve Çalışmaları: Baker ve Said Paşa'nın Teftişleri (1880).....	98
1.3.3. Osmanlı Devleti'nin Jandarma İdaresi ve Teşkilatında Yaptığı Düzenlemeler (1880-1889).....	105
1.4. Selanik Vilayeti'nde Jandarma Teşkilatının İlk Teşekkül Evresi	112
1.4.1. Selanik Vilayeti'nde Jandarma Teşkilatının Oluşturulması ve Görevleri.....	112
1.4.2. Bulgar Ayrılıkçı Hareketinin Ortaya Çıkması ve Selanik Vilayeti'nde Bu Dönemde Jandarmanın Durumu (1894-1895).....	121
1.4.3. Osmanlı Devleti'nin Vilâyat-ı Selasede Islahat Çalışmaları ve Islahatın Bir Parçası Olarak Selanik Vilayeti'nde Jandarma	125
1.4.4. 1898-1902 Yıllarında Selanik Vilayeti'nde Jandarmanın Durumu ve Osmanlı Devleti'nin Asayişini Sağlamak İçin Yaptığı Düzenlemeler.....	133
2. BÖLÜM	143
OSMANLI DEVLETİ'NİN VİLAYÂT-I SELASEDE ASAYİŞ VE GÜVENLİĞİ SAĞLAMASINDA KOLLUK KUVVETİ OLARAK JANDARMA TEŞKİLATI (1879-1903).....	143
2.1. Vilayat-ı Selasede Asayişini Yeniden Sağlamak İçin Yapılan Islahatlar:1902-1903 Dönemi'nde Jandarma Teşkilatı.....	143
2.1.1. Osmanlı Devleti'nin Vilâyat-ı Selasede Islahat Çalışmaları ve Islahata Tepki: Kresna Vakası Gölgesinde Selanik Vilayeti'nde Jandarma	143
2.1.2. Osmanlı Devleti'nin Vilâyat-ı Selasede Islahat Çalışmaları ve Rumeli Müfettişliği İdaresinin Kurulması (1902)	149

Sayfa

2.1.3. Vilâyat-ı Selase Islahatının Jandarma İle İlgili Maddesinin Selanik Vilayeti'nde Uygulanması.....	156
2.1.4. Selanik Vilayeti'nde 1889-1903 Döneminde Jandarma Personelinin Nitelikleri	166
2.2. Rusya ile Avusturya'nın Vilâyat-ı Selase Islahatına Müdahaleleri: Viyana Programının İlanı ve Uygulanması (1903)	176
2.2.1. Viyana Programının Hazırlanması	176
2.2.2. Viyana Programını Uygulamak Maksadıyla Vilâyat-ı Selase Jandarmasına Avrupalı Zabıt Teminin Gündeme Getirilmesi	182
2.2.3. Selanik Vilayeti'nde Viyana Programı Gereğince Jandarmaya Müslüman ve Gayrimüslim Personel Temininde Yapılan Düzenlemeler.....	184
2.3. Bulgar Çetelerinin Vilâyat-ı Selasede 1903 Yılında Gerçekleştirdikleri Eylemler: Selanik Vilayeti'nde Asayiş	192
2.3.1. Selanik Vilayeti'nde Asayiş Sağlamak İçin Alınan Önlemler ve Jandarmanın Durumu	192
2.3.2. Bulgar Çetelerinin Selanik Vilayeti'nde Bombalı Eylemi ve Sonrasında Kolluk Güçlerinin Durumu	195
2.3.3. İlinden Vakası ve Sonucunda Selanik Vilayeti'nde Kolluk Gücünün Durumu (Temmuz- Eylül 1903).....	202
2.3.4. İsveç ve Belçika'dan Vilâyat-ı Selaseye Gönderilen Zabitan ve Onların Vilâyat-ı Selase Jandarmasında Yapmayı Düşündükleri Düzenlemeler.....	210
2.3.5. Yüzbaşı Nandrop'un Jandarma Nizamnamesi Hakkında Osmanlı Hükümetine Sunduğu Layiha (Aralık 1903).....	214
2.3.6. Selanik Vilayeti'nde Kolluk Gücü Olarak Jandarma'nın Durumu (Ekim 1903-Mart 1904)	217
3. BÖLÜM.....	229
OSMANLI DEVLETİ'NİN RUMELİ VİLAYAT-I SELASEDE JANDARMA TEŞKİLATINI ISLAHI (1903-1909).....	229
3.1.Mürzsteg Programı ve Vilâyat-ı Selase Jandarmasında Islahat İçin Hazırlık	229
3.1.1. Avrupa Devletleri'nin Mürzsteg Programı'nı Hazırlamaları ve Osmanlı Devleti'ne Sunmaları.....	229

Sayfa

3.1.2. Mürzsteg Programı'nın Vilâyat-ı Selasesi Jandarması Islahı İle İlgili Maddesinde Yapılan Düzenlemeler	234
3.1.3. Mürzsteg Programının Uygulanması İçin Yapılması Düşünülen Düzenlemeler ve Avrupalı Zabit Meselesinin Gündeme Gelmesi.....	239
3.2. Mürzsteg Programı ve Vilâyat-ı Selase Jandarmasında Öngörülen Düzenlemeler.....	244
3.2.1. Avrupalı Zabitlerin İstanbul'da Gerçekleştirdikleri Toplantılarda Vilâyat-ı Selase Jandarmasının Islahatı İçin Yaptıkları Hazırlıklar (Ocak-Şubat 1904)	244
3.2.2. Avrupalı Zabitler ve Sefirlerin Vilâyat-ı Selase Jandarmasının Islahı Hakkında Sundukları Muhtıralar: Osmanlı Devleti İle Yapılan Görüşmeler (Mart 1904).....	250
3.2.3. Osmanlı Devleti'nin Mürzsteg Programı Yürürlüğe Girmeden Önce Vilâyat-ı Selase Jandarmasında Yaptığı Düzenlemeler	259
3.2.4. Osmanlı Devleti'nin Yeni Bir Jandarma Nizamnamesi Hazırlaması: İlanı ve Maddelerin Değerlendirilmesi.....	261
3.3. Avrupalı Zabitlerin Selanik'e Gelişi, Vilâyat-ı Selasede Jandarma Tensikat ve Islahatının Başlaması (1904)	272
3.3.1. Avrupalı Zabitlerin Selanik'e Gelişi ve Kontratlarının İmzalanması Süreci ..	272
3.3.2. Selanik Vilayeti'nde Jandarma Tensikası ve Islahatın Hazırlık Süreci (Nisan-Haziran 1904).....	276
3.4. Selanik Vilayeti'nde Jandarma Tensikat ve Islahatı Dönemi (1904-1906).....	284
3.4.1. Selanik Vilayeti'nde Jandarma Mekteplerinin Kuruluşu, Mekteplerin Öğretim Programı ve Öğretmenleri.....	284
3.4.2. Degiorgis ve Avrupalı Zabitlerin Selanik Jandarma Mekteplerinde Yaptıkları Düzenlemeler	295
3.4.3. Selanik Vilayeti'nde Asayiş ve Güvenliğin Sağlanması: Jandarmanın Tensiki ve Islahı (1904).....	300
3.4.4. Selanik Vilayeti'nde Asayiş ve Güvenliğin Sağlanması: Jandarmanın Tensiki ve Islahı (1905).....	310
3.4.5. Avrupa Devletleri'nin Vilâyat-ı Selasede Adli ve Mali Reform İsteğinin Gölgesinde Selanik Vilayeti'nde Jandarmanın Islahı (1906).....	323
3.4.6. Selanik Vilayeti'nde Jandarmanın Üniforması, Silahı ve Diğer Teçhizatı (1904-1906).....	341

Sayfa

3.4.7. Selanik Vilayeti'nde 1904-1906 Döneminde Jandarma Karakolları	350
4. BÖLÜM	359
II. MEŞRUTİYET'İN İLANI VE SONRASINDAKİ SÜREÇTE SELANİK VİLAYETİ'NDE JANDARMANIN DURUMU (1907-1909)	359
4.1. 1907 Yılında Vilâyat-ı Selase ve Selanik Vilayeti'nde Jandarma Teşkilatı.....	359
4.1.1. Degiorgis ve Avrupalı Zabıtların Vilâyat-ı Selase Jandarma Teşkilatı ile İlgili Sundukları Muhtıralar ve Osmanlı Hükümeti ile Müzakereleri (1907)	359
4.1.2. 1907 Yılında Selanik Vilayeti'nde Asayiş ve Güvenlik Meselesi: Vilayette Jandarmanın Durumu	371
4.1.3. Selanik Vilayeti'nde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Kurulması ve Faaliyetleri.....	375
4.1.4. 1907 Yılı Sonunda Degiorgis ve Avrupa Devletleri'nin Vilâyat-ı Selase Jandarması Hakkında Osmanlı Devleti'ne Yaptıkları Teklifler.....	377
4.2. Askeri Hareketlenme ve İttihat Terakki Cemiyeti'nin Faaliyetleri Gölgesinde Selanik Vilayeti'nde Jandarma (1908)	381
4.2.1. Avrupa Devletleri'nin Vilâyat-ı Selasede Islahat Teklifleri ve İngiltere ile Rusya'nın Reval'de Görüşmeleri	381
4.2.2. II. Meşrutiyet'in İlanından Önce Selanik Vilayeti'nde Asayiş Meselesi ve Jandarmanın Durumu (Ocak-Temmuz 1908)	386
4.2.3. İttihat ve Terakki Cemiyet'nin Vilâyat-ı Selasede Başkaldırması ve II. Meşrutiyet'in İlanı.....	391
4.2.4. II.Meşrutiyet'in İlanı Sonrasında Selanik Vilayeti'nde Asayiş ve Jandarmanın Durumu (Temmuz-Aralık 1908).....	396
4.2.5. Osmanlı Hükümeti'nin ile İttihat ve Terakki Cemiyetinin Vilâyat-ı Selase Jandarması Hakkında Islahat Düşünceleri	401
4.3. Vilâyat-ı Selasede Asayiş ve Emniyetin Sağlanması Amacıyla Osmanlı Devleti Tarafından Yapılan Düzenlemeler ve Selanik'te Jandarmanın Durumu (1909)	404
4.3.1. Mebusan Meclisinde Vilâyat-ı Selase'nin Asayışı Hakkında Yapılan Görüşmeler.....	404
4.3.2. Jandarma Komisyonunda Görüşmeler ve Osmanlı Vilayetleri'nin Tamamında Jandarmanın Düzenlenmesine İlişkin Islahat Programı Hazırlanması..	407
4.3.3. Osmanlı Jandarması İçin Yeniden Avrupalı Zabıt Temini ve Jandarma Tensikat Merkezlerinde Avrupalı Zabıtların İş Bölümü.....	413

Sayfa

4.3.4. 31 Mart Vakası Süreci ve Sonrasında Selanik Vilayeti'nde Asayiş Meselesi: Azalan Jandarma Sayısı ve II. Abdülhamit'in Muhafazası Sorunu	416
4.3.5. Selanik Vilayeti'nde Asayişin Sağlanması İçin Yapılan Düzenlemeler ve Jandarma Tensikatı (1909).....	421
4.3.6. Selanik Vilayeti'nde Rum- Bulgar Çatışması ve Asayişsizliğin Artması.....	429
4.3.7. Osmanlı Hükümeti'nin Vilâyat-ı Selase ve Diğer Osmanlı Vilayetleri'nde Asayiş Sağlamak İçin Hazırladığı Kanunlar ile Bu Kanunların Selanik'te Uygulanması	432
SONUÇ	441
KAYNAKLAR	451
EKLER.....	469
Ek-1. 1880 yılından yayımlanan Osmanlı jandarma nizamnamesinin bölümleri ve maddelerini gösterir tablo (H.5 Cemaziyelevvel sene 1297/15 Nisan 1880).....	470
Ek-2. 1904 yılından yayımlanan Osmanlı jandarma nizamnamesinin bölümleri ve maddelerini gösterir tablo (H.14 Zilkade 1321/01.02.1904).....	473
EK-3. 1888 yılında Osmanlı Devleti'nde Jandarma ve Zaptiyenin Vilayetlere Dağılımı.....	475
EK-4. 1908 yılından önce Osmanlı Devleti'nde Jandarma Sayısının Vilayetlere Dağılımı.....	476
EK-5. 1880 yılında Osmanlı jandarmasının vilayet ve sancaklara dağılımı	477
Ek-6. 1882 yılında Osmanlı jandarmasının vilayet ve sancaklara dağılımı	478
Ek-7. 1886 yılında Osmanlı jandarmasının vilayet ve sancaklara dağılımı	479
EK-8. Selanik vilayetinde jandarma sayısında yıllara göre yaşanan değişim (tez metni içinde verilen rakamlar ile hazırlanmıştır)nda de verilen rakamlar ile hazırlanmıştır.....	480
ÖZGEÇMİŞ	492

TABLOLARIN LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Osmanlı Devleti Vilayetlerinde 1880 Yılında Jandarma Alayları ve Kumandanları	84
Tablo 2. 1880 yılında jandarma teşkilatında zabitan, küçük zabitan ve neferin aylık maaş ve tayinat miktarı	100
Tablo 3. Erzurum Vilayetinde 1881 yılında jandarma.....	104
Tablo. 4 Selanik vilayetinde 1886 yılında jandarma meclisleri.....	116
Tablo 5. Selanik vilayetinde 1895 yılında merkez vilayette jandarmanın durumu.	124
Tablo 6. Selanik vilayetinde 1900 yılında jandarma küçük zabitan ve nefer miktarı.....	138
Tablo 7 Selanik vilayeti ve kazalarında 1902 yılında jandarma nefer ve zabitan miktarı	158
Tablo 8. 1891 yılında Selanik vilayet merkez jandarma alay meclisi üyeleri	166
Tablo 9. 1891 yılında Selanik vilayeti merkez jandarma taburu	166
Tablo 10. 1891 yılında Selanik vilayeti seyyar jandarma taburu.....	166
Tablo 11. 1895 yılında Selanik vilayetinde jandarma taburlarından Serez, Drama ve tahsildar bölüklerindeki zabitlerin isimleri ve rütbeleri.....	168
Tablo 12. 1902 yılında Selanik vilayetinde jandarma alayında görevli emir, zabitan ve efradın sayısı ve maaşlarına ilişkin cetvel	172
Tablo 13. 1902 yılında Selanik vilayetinde bulunan alayların geçmiş yıllardaki maaş ve tayinat bedellerinin toplamı.....	173
Tablo 14. 1903 yılında yapılan tetkikat ve tensikat sonucunda Rumeli vilayetlerinde jandarmanın durumu	189
Tablo 15. 1903 yılında Rumeli’de Jandarma Alaylarında Bulunan Müslüman ve Gayrimüslim Jandarma Neferi Miktarı ve Rumeli vilayetlerinde Gayrimüslimler için devletin hedeflediği rakamlar	190
Tablo 16. Selanik vilayetinde 1904 Mart itibari ile kaydedilen Gayrimüslim Jandarma Sayısının Milletlere ve Sancaklara Göre Dağılımı	221
Tablo 17. Selanik vilayetindeki talim ve terbiye bölümünün günlük çalışma programı .	224
Tablo 18. Selanik vilayetinde 1904 yılında tensikat öncesi jandarmanın durumu	226

Tablo	Sayfa
Tablo 19. Selanik vilayetinde 1904 yılında tensikat sonrası jandarmanın durumu	227
Tablo 20. Mürzsteg Programı Gereğince Selanik'e Gönderilen Avrupalı Zabıtların isimleri, rütbeleri, maaşları ve görev yerleri	274
Tablo 21. Selanik vilayeti jandarma alayında 1904 yılı Haziranından itibaren geçerli olacak maaşları.....	284
Tablo 22. 1906 yılında, Selanik Zabitan ve Posta Kumandanları Mektebi Öğretmenleri	289
Tablo 23. 1906 yılında Selanik vilayeti efrad-ı cedide mektebinde görevli öğretmenler	294
Tablo 24. 1906 yılında Selanik jandarma efrad-ı cedide mektebi talim öğretmenleri....	294
Tablo 25. Selanik vilayeti salnamesine göre 1906 yılında Selanik vilayeti ve kazalarında jandarma sayısı	326
Tablo 26. Selanik vilayetinde 1905 yılında birinci sınıf bir piyade neferinin elbise hesabı	345
Tablo 27. Selanik vilayetinde 1905 yılında ikinci sınıf bir piyade ve süvari neferinin elbise hesabı	346
Tablo 28. Selanik vilayetinde jandarma için üretilen elbise (1904-1908).....	346
Tablo 29. Vilâyat-ı selasede jandarma için üretilen elbise ve eşya miktarı, ücreti ve menşei (1904-1908)	347
Tablo 30. 1905 yılında Serez kazasında yapılacak karakolların köylere dağılımı ve masrafları	351
Tablo 31. Karaferiye, Katrin ve Kesendire kazaları hariç olmak üzere Selanik sancağında inşa edilecek jandarma karakollarının miktarı ile sarf edilmesi gereken meblağ	352
Tablo 32. 1905 yılında Selanik vilayetinde bir jandarma karakolunun ihtiyacı olan malzemeler	356
Tablo 33. Selanik vilayetinde 1907 yılında zabitan ve posta kumandanları mektebi öğretmenleri	372
Tablo 34.1907 yılında Selanik efrad-ı cedide mektebinde görevli öğretmenler.....	372
Tablo 35. Selanik Vilayeti'nde Temmuz 1908'de bulunan jandarma nefer ve zabitan miktarı ile olması gereken nefer ile zabitan miktarı	390
Tablo 36. 1909 yılında vilâyat-ı selasede jandarma alaylarının durumu	425

FOTOĞRAFLARIN LİSTESİ

Fotoğraf	Sayfa
Fotoğraf 1. Selanik Daire-i Askeriyesi ve Jandarma efradının talim ile terbiyeleri için dairede ayrılan üç pavyonun fotoğrafları	481
Fotoğraf 2. Selanik Daire-i Askeriyesi Binasından üç tanesi jandarmaya biri de Selanik süvari askerine tesis edilmiş dört pavyonun fotoğrafı	481
Fotoğraf 3. Selanik süvari jandarma dairesinin fotoğrafı	482
Fotoğraf 4. Selanik piyade jandarma ve polis dairelerinin fotoğrafları	482
Fotoğraf 5. Razlık kazasında inşa edilmekte olan hapishane ve jandarma dairesinin fotoğrafı.....	483
Fotoğraf 6. Osmanlı Jandarma teşkilatının kuruluş aşamasında jandarma komisyonu başkanlığı yapan İbrahim Paşa'nın Fotoğrafı	484
Fotoğraf 7. Vilâyat-ı Selasede Jandarma Islahatından Sorumlu Ferik Degiorgis'in fotoğrafı.....	485
Fotoğraf 8. Vilâyat-i Selasede görevli Avrupalı jandarma zabitlerinin fotoğrafları.....	486
Fotoğraf 9. Osmanlı jandarmasının da kullandığı Martini tüfeğinin fotoğrafı	487
Fotoğraf 10. Selanik vilayeti jandarmasında görevli İngiliz Zabıt Binbaşı Bonham'ın fotoğrafı	488
Fotoğraf 11. Selanik jandarma mektebinde jimnastik hareketleri yapan birkaç Osmanlı jandarma neferlerinin fotoğrafı	489

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 1. Osmanlı İmparatorluğunun Rumeli'deki Topraklarının Berlin Antlaşmasından Sonraki Durum	490
Harita 2. Osmanlı İmparatorluğu'nun 1908 yılında Rumeli Topraklarındaki Sınırları..	491



KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.t.	Adı geçen tez
A.AMD	Sadâret Âmedî Kalemî Defterleri
A.DVN.MKL	Sadaret Divan-ı Hümayun Kalemî
A.MKT.MHM	Sadaret Mektubi Mühimme Kalemî Evrakı
A.MKT.MVL	Sadaret Mektubi Kalemî Meclis-i Vala Yazışmaları
A.MTZ (04)	Sadâret Eyâlât-ı Mümtâze Kalemî Belgeleri Bulgaristan
bkz.	bakınız
BEO.	Bab-1 Ali Evrak Odası
C.	Cilt
COA.	Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi
DH.MKT	Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemî
DH.ŞFR	Dahiliye Nezareti Şifre Evrakı
DH.TMIK.M	Dahiliye Nezareti Tesri-i Muamelat ve Islah Komisyonu Müteferrik
DH.TMIK.S	Dahiliye Nezareti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu
F.O.	Foreing Office
FTG.f	Fotoğraf Koleksiyonu
H.	Hicri yıl
HAT.	Hatt-ı Hümayun Tasnifi
H.H.P	Hüseyin Hilmi Paşa Paşa Evrakı
H.C.	House Of Common Belgeleri
H.C.P.P	House Of Common Parlimantary Paper Belgeleri
HR.İD	Hariciye Nezreti İdare

Kısaltmalar	Açıklamalar
HR.SFR.3	Hariciye Nezâreti Londra Sefareti Belgeleri
HR.SFR.4	Hariciye Nezareti Paris Sefareti Belgeleri
HR.SYS.	Hariciye Nezareti Siyasi
HR.TH.	Hariciye Nezareti Tahrirat Evrakı
HR.TO.	Hariciye Nezareti Tercüme Odası Evrakı
İ.AS.	İrade Askeri
İ.DH.	İrade Dahiliye
İ.HR.	İrade Hariciye
İ.HUS.	İrade Hususi
İ.MMS.	İrade Meclis-i Mahsus
İ.MTZ (01)	İrade Eyalet-i Mümtaze Yunanistan
İ.MTZ (04)	İrade Eyalet-i Mümtaze Bulgaristan
İ.KAN	İrade Kanuni
M.	Miladi yıl
MF.MKT	Mektubi Kalemî
MV	Meclis-i Vükela Mazbataları
MVL	Meclis-i Vâlâ Riyâseti Evrakı
MMZC	Meclis-i Mebusan Zabıt Cerideleri
NEKYA	İstanbul Üniversitesi II. Abdülhamit Fotoğraf Koleksiyonu
No.	Numara
R.	Rumi yıl
S.	Sayı
s.	sayfa
ŞD	Şura-yı Devlet Evrakı
TFR.IA	Rumeli Müfettişliği Sadaret Evrakı
TFR.IAS	Rumeli Müfettişliği Jandarma Müşiriyet ve Kumandanlık Evrakı

Kısaltmalar	Açıklamalar
TFR.I.M	Rumeli Müfettişliği Müteferrika Evrakı
T.FR.I.MN	Rumeli Müfettişliği Manastır Evrakı
T.FR.I.MKM	Rumeli Müfettişliği Makamat Evrakı
T.FR.I.SL	Rumeli Müfettişliği Selanik Evrakı
TFR.I.ŞFR	Rumeli Müfettişliği Sefaretler Evrakı
TFR.I.ŞKT	Rumeli Müfettişliği Arzuhaller
T.FR.I.UM	Rumeli Müfettişliği Umum Evrakı
TNA	The National Archive
YA.HUS	Yıldız Sadaret Hususi Maruzat
YA.RES	Yıldız Sadaret Resmi Maruzat
Y.EE	Yıldız Esas Evrakı
Y.EE.KP	Yıldız Sadrazam Kamil Paşa Evrakı
Y.MRZ.d	Yıldız Maruzat Defterleri Fihristi
Y.MTV	Yıldız Mütenevvi Maruzât
Y.RPK.A	Yıldız Perakende Evrakı Sadaret Maruzatı
Y.PRK.ASK	Yıldız Perakende Evrakı Askeri Maruzat
Y.PRK.AZN	Yıldız Perakende Evrakı Adliye ve Mezahib Nezareti Maruzatı
Y.PRK.AZJ	Yıldız Perakende Arzuhal ve Jurnaller
Y.PRK.BŞK	Yıldız Perakende Evrakı Başkitabet Dairesi Maruzatı
Y.PRK.EŞA	Yıldız Perakende Evrakı Elçilik,Şehbenderlik ve Ateşmiliterlik Evrakı
Y.PRK.HR	Yıldız Perakende Evrakı Hariciye Nezareti Maruzatı
Y.PRK.MK	Yıldız Perakende Evrakı Müfettişlikler ve Komiserlikler Tahriratı
Y.PRK.NMH	Yıldız Perakende Evrakı Evrakı Name-i Hümayunlar
Y.PRK.SH	Yıldız Perakende Evrakı Şura-yı Devlet Maruzatı
Y.PRK.TKM	Yıldız Perakende Evrakı Tahrirat-ı Ecnebiye ve Mabeyn Mütercimliği
Y.PRK.TŞF	Yıldız Perakende Evrakı Teşrifat-ı Umumiye Dairesi

Kısaltmalar	Açıklamalar
Y.PRK.MYD	Yıldız Perakende Evrakı Evrakı Yaveran ve Maiyyet-i Seniyye Erkan-ı Harbiye Dairesi
Y.PRK.A	Yıldız Perakende Evrakı Sadaret Maruzatı
Y.PRK.KOM	Yıldız Perakende Evrakı Komisyanlar Maruzatı
Y.PRK.UM	Yıldız Perakende Evrakı Umum Vilayetler Tahriratı
Y.PRK.ZB	Yıldız Perakende Evrakı Zabtiye Nezareti Maruzatı
ZB	Zabtiye



GİRİŞ

İlk devletler çoğunlukla güvenliklerini sağlayacak özellikte yerleşim yerlerini tercih etmişlerdir. Bu yerleşim yerleri çoğunlukla topolojik olarak dağ, göl ya da denize yakın yerlerdir. Devlet, sınırları doğal yollarla belirlenmiş bu coğrafyada nüfusu istediği şekilde yerleştirmiştir. Zaman zaman bir bölgenin sosyo politik yapısını değiştirmek ya da güvenliğini sağlamak için de nüfusun yerini değiştirdiği olmuştur.¹ Böylelikle, hükümdarlık ya da hükmetmek bir toprağın sınırları içinde kendine yer bulmuştur ve hükümdar güvenliği sağlamak için yaptığı uygulamalarla nüfusun bütünü üzerinde etkili hale gelmiştir.²

Osmanlı Devleti, asayiş asker ve yönetici kadroyu görevlendirerek sağlamıştır. Osmanlı Devleti'nin, merkezi otorite kurması ise bu sayede olmuştur. Osmanlı Devleti kurulduğu zamandan başlayarak asayiş ve güvenlik konusuna önem vermiştir. Bu sebeple sultan halkın bir taraftan refahını sağlarken, diğer taraftan güvenliğini sağlayarak ülkesini adalet dairesinde yönetmeyi amaç edinmiştir.³ Osmanlı padişahları, amaçlarına ulaşmak için içeride ve dışarıda güvenliği sağlayacak birimlere ihtiyaç duymuştur. Osmanlı ordusu, başlangıçta fetihlerin yapılmasına yardımcı bir teşkilat durumundan zamanla Osmanlı coğrafyasında güvenliğin sağlanmasında da görev verilmiş bir teşkilat olmuştur. Bu sebeple Osmanlı ordusu ile güvenliği sağlayan birimleri ayrı düşünmek mümkün değildir.⁴

Osmanlı kolluk gücünün özelleşmesi uzunca bir süreçte gerçekleşmiştir. Kır yaşantısında güvenliği sağlamak, Osman Bey ile Orhan Bey zamanında oluşturulan tımarlı sipahiler tarafından sağlanmıştır. İlk olarak fethedilen yerlerdeki topraklar kiraya verilmiş, tımar sistemi oluşturulmuştur. Ardından tımara bağlı bir birim olan tımarlı sipahi askerleri meydana getirilmiştir.⁵ Tımarlı sipahiler, devletin zırhlı süvari birliklerini oluşturmak bir yana, yönetilen kesimden elde edilen verginin yerinden tahsil edilmesi ile de görevlendirilmişlerdir. Tımar denilen birimin

¹ Giddens Anthony, (2008), Ulus Devlet ve Şiddet, (Çev. Atay C.), Kalkedon Yayınları, İstanbul 2008, s.75

² Foucault Michel, (2013), Güvenlik, Toprak, Nüfus (Collège de France Dersleri 1977-1978), (Çev. Taylan F.) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.12

³ İnalcık Halil, (1990), "Osmanlı Toplum Yapısının Evrimi", (Çev. Mehmet Özden M. ve Unan F.), Türkiye Günlüğü, Yaz, S.11,s.31

⁴ Öden Zerrin Günel, (2000), "Anadolu Beylikleri'nde Ordu'ya Bir Bakış", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, İstanbul, S.36 s.318

⁵ Akdağ Mustafa, (1974), Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi (1243-1453), Cem Yayınları, İstanbul, C.1 s.276

kontrolü ve sistemin düzenli bir şekilde işlemesi hem ordunun hem de idarenin menfaatine sonuçlar doğurmuştur.⁶

Tımarın eyaletlerde yönetimini beylerbeyi, sancakta sancak beyi ve kazalarda ise subaşlar tarafından yerine getirilmiştir. Bu görevliler savaş zamanı tımarları miktarınca asker temin ettikleri gibi savaş zamanları dışında idari birimlerinde güvenliğini sağlamakla yükümlü tutulmuşlardır.⁷ Barış zamanında bölgelerinde güvenliğini sağlarken eyalet ile sancaktaki diğer tımarlı sipahilerle iş birliği yaparak eşkıyalığın ve karışıklıkların büyümesini önledikleri gibi vergi toplamak onların görevlerinden biri haline gelmiştir. Savaş sırasında orduya dahil olan sipahiler ordunun ağırlıklarını, ikmal ve iaşesinin korunması gibi geri görevlerde de yer almışlardır.⁸

Osmanlı Devleti'nin eyaletlerinde bulunan askerlerin varlığı ve bağlı beyliklerin askerlerine karşılık bir askeri birim oluşturma ihtiyacını hissedilmiştir. Bu ihtiyaç neticesinde kul sistemi oluşturulmuş ve Kapıkulu ocağı vücuda getirilmiştir.⁹ Kapıkulu ocağı süvari ve piyade olmak üzere iki tip askerden meydana getirilmiştir. Ocağın birimlerinden süvarilere altı bölük halkı adı verilmiş 14.yüzyılda dönemin padişahlarından I. Murat kendini muhafaza eden sağ ve sol garip askerlerden seçmiş bunlara gönüllü gazi birliklerini ekleyerek sağ ve sol ulufeci birlikleri meydana getirmiştir. Kapıkulu süvarileri padişaha en yakın askeri grubu oluşturmuştur.¹⁰ Piyade sınıfını oluşturan ve yeniçeri adı verilen birlikleri de I. Murat döneminde fethedilen bölgelerdeki Gayrimüslim ve Gayri Türk genç erkeklerden seçilerek oluşturulmuştur. Yeniçeri piyadeleri belli bir eğitim süresinden sonra yeniçeri ordusuna dahil olmuşlardır.¹¹

Başlangıçta kapıkulu süvari birlikleri ile yeniçerilerin en önemli görevi, tımarlı sipahilerin taşrada denetlenmesini sağlamaktır.¹² II. Mehmet döneminde, sınır boylarındaki

⁶ İncalcık H, (2017), Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I Klasik Dönem (1302-1606) Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim, Emre Y. (Editör), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,(59.Baskı), İstanbul, s.218-219

⁷ Özkaya Yücel, (2008), 18. Yüzyılda Osmanlı Toplumu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008, s. 44

⁸ Uyar Mesut - Erickson Edward J, (2010), Osmanlı Askeri Tarihi, (Çev. Uyar M.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (1. Baskı),İstanbul, 2010, (Eserin orijinali 2009'da yayımlandı), s.102-103

⁹ İlgürel Mücteba, (1986), “ Yeniçeriler”, İslam Ansiklopedisi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1986, C. 13, s.385

¹⁰ Nicolle David, (2013),Osmanlı Orduları 1300-1774, Çeviren: Özgür Kolçak, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s.24

¹¹ Beydilli Kemal, (2013), “Yeniçeri”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, C.43, s.450

¹² Uyar M - J. E. Edward, (2010), age, s.82

kalelere yeniçerileri yerleştirmiştir. Osmanlı sınırlarını bir başka otoriteye değil merkeze karşı sorumlu bir birim haline getirmiş, yeniçerileri sınır bölgelerinde asayiş sağlamaktan sorumlu tutmuştur.¹³

Osmanlı Devleti'nde güvenliği sağlamak sadece düzenli orduya ait bir görev değildi. Burada mülki amirlere de görev verilmişti. Taşrada ve kentte asayiş görevinin yerine getirilmesinin sürekliliğini ve denetimini sağlamak yönetici olarak eyalet merkezlerinde beylerbeyinin, sancaklarda sancak beyinin ve kaza ile mahallede kadıya verilmiştir. Beylerbeyi, sancakbeyi ve kadı ise görevlerini yerine getirirken üzerlerine aldıkları sorumluluğu işbirliği içerisinde gerçekleştirirlerdi. Bu konuda onlara yardımcı olan subaşıları. Subaşılar suçluların tespit, takip ve yakalanmasından sorumluydular. Suçlu bulunan kişi ise kadı tarafından yargılanarak gerekli ceza kendisine verilirdi.¹⁴ Beylerbeyi, sancakbeyi ve kadıya padişah tarafından verilen en önemli ödev ise bulundukları bölgeyi adaletle yöneterek, Osmanlı halkının korunmasını sağlamaktır. Beylerbeyleri, bu ödevi gerçekleştirirken bir hiyerarşi mantığı aramaksızın sancakbeyi ve kadı ile işbirliği yapmakla yükümlü tutulmuştu. Beylerbeyi bu görevi yerine getirirken buyrulduklarını yayınlarak sancakbeyi ile kadıyı kendisi ile işbirliği içerisinde tutmuştu.¹⁵

Tımarlı sipahiler, köylünün gelişigüzel toprağı terk etmelerini önler verginin düzenli olarak ödenmesini sağlar ve en önemlisi askerler sefere gittiğinde taşrada güvenliği sağlarlardı. Sefer zamanları dışında ise beylerbeyi ve sancakbeyinin görevlendirdiği subaşılar ile kol gezerek kırdaki güvenliğin teminini sağlaldı.¹⁶ Kasaba ve kentin güvenliğini sağlamanın yanında sınır güvenliğini sağlamak üzere Derbent teşkilatı oluşturulmuştu. Derbentler görevlerine mukabil vergilerden muaf tutularak Osmanlı Devleti'ne hizmet etmişlerdi.¹⁷

Osmanlı Devleti'nde asayiş kentte de özel birimler tarafından yerine getirilmeye, II. Mehmet'in yaptığı bir dizi yenilikle ortaya başlanmıştı. Kentlerin güvenliğini kapıkulu ocağının ihdasından beri büyük oranda yeniçeriler tarafından sağlanmakla birlikte özellikle

¹³ İnalçık H, (2017), age, s.116-117

¹⁴ Beyazıt Yasemin , (2017), “ Osmanlı Kadısının Emniyet ve Asayiş İşlerindeki Rolü”, Türk Polis Tarihin Kökenleri, Yücel Y. (Editör), Ankara, s.237

¹⁵ Özkaya Yücel, (2008), age ,s.194

¹⁶ Arı Bülent, (2017), “Osmanlı Asayiş Stratejileri”, Türk Polis Tarihin Kökenleri, Yiğit Y. (Editör), Ankara, s.189

¹⁷ Uyar M.-Erickson E.J., (2010), age,s.112-113

bu iş için seçilmiş görevlilere ihtiyaç duyulmuştur. İstanbul'da ve büyük şehirlerde yeniçerilerden kolluk veya yasakçı adı altında zabıta teşkilatı meydana getirilmiştir. Yasakçıların görevi, şehirlere gelen yolların ve güvenliğinin sağlanması gereken yolları denetim altında tutmak; devletin yasakladığı mal ve emtianın şehre girişini engellemektir.¹⁸

II. Mehmed zamanında oluşturulan bir diğer güvenlik birimi de ases idi. Asesler yasakçılar gibi kapıkulu ocağında yetişmiş yeniçeri askerleri arasından seçilmiştir. Asesler başlangıçta yalnızca İstanbul'un güvenliği için oluşturulmuş bir birimken zamanla Osmanlı coğrafyasında pek çok şehirde görevine ihtiyaç duyulmuştur. Asesler, şehri gece boyunca kol gezerek güvenliğin sağladıkları gibi gece ve gündüz kentteki hapishanelerin korunup gözetilmesi de onların görevi olmuştur. Aseslerin de ücreti korumuş oldukları kentin halkı tarafından ödenmiştir.¹⁹

Avrupa'da ateşli silahların yaygınlaşması ve kullanımının artması ile piyade askeri önem kazanmıştır. Osmanlı ordusunun 16.yüzyıla kadar askerinin büyük bir kısmı atlı tımarlılardan oluştuğundan piyade askerin sayısını artırmak için önlem almaya çalışılmıştır.²⁰ Bu amaçla ilk olarak yeniçerilerin sayısı artırılmıştır ikinci olarak eli silah tutan ama askeri eğitimi olmayan sıradan halktan sekban, levent, sarıca adı verilerek taşrada birlikler oluşturulmuştur. Bu önlemler yüzyılın ortalarında ülkede askeri sistemde bozulmalara yol açmıştır. Öncelikle toprak mülkiyeti ve vergi sistemi bozulmuş bu durum tımarlı sipahilerin bozulmasına yol açmış, kapıkulu ocağına yeteneği olmayan kişilerin alınması da sipahi ve yeniçerilerin bozulmasına sebep olmuş, sıradan halkın eline silah verilmesi ise Osmanlı topraklarında asayiş bozan pek çok olaya davetiye çıkarmıştır.²¹

Düzenli orduda yaşanan bozulma sadece dış güvenliği ilgilendiren bir sorun değildi, aynı zamanda iç güvenliği de ilgilendiren bir durum olmuştu. Ancak yeniçeri ocağına bir alternatif oluşturma fikri III. Selim tarafından yapılan düzenlemeler ile hayata geçirilmişti. 1787-1788'de Osmanlı -Rus savaşı sonrası yeniçeriler savaşmayı reddetmişler ve neticede Osmanlı Devleti 1791'de Rusya ile Yaş antlaşmasını yapmıştı. III. Selim, yaşanan bu durum

¹⁸ Akdağ Mustafa, (1974), Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi (1243-1453), Cem Yayınları, İstanbul, C.1 , s. 109-110

¹⁹ Özcan Abdülkadir,(1991), "Asesbaşı", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1991, C.3, s. 464

²⁰ David Nicolle, (2013),age, s.40

²¹ Agoston Gabor, (2003), "Avrupa'da Osmanlı Savaşları 1453-1826", Top, Tüfek ve Süngü, Editör: Jeremy Black (Çev. Alogan Y.), Kitap Yayınevi, İstanbul 2003, s.144

üzerine kendisine layihalar hazırlanarak sunularak orduyu ıslah etmeyi düşünmüştü.²² III. Selim'in orduda ıslah ile sadece dış güvenliği sağlamayı değil iç güvenliği de sağlamayı düşünmüş ve bu şekilde hareket etmiştir. Bu maksat ile Nizam-ı Cedid ordusu oluşturulmuştur. Nizam-ı Cedid ordusunun kuruluşu ile taşrada yönetime çekidüzen vermeyi, ülkede merkezi idarenin gücünü artırmaktı.²³

III. Selim ilk etapta Nizam-ı Cedid ordusunu İstanbul'da organize etmiştir. Zamanla ordu Anadolu'da da ihdas edilmişti. Nizam-ı Cedid ordularının kurulduğu ve yaygınlaştırıldığı 1802-1807 yılları arasındaki zaman diliminde Anadolu'nun belli başı büyük şehirlerinde Nizam-ı Cedid Ortaları teşkil edilmişti. Anadolu'da eyaletler hatta sancakların iç güvenliğinin sağlanması, vergi ve benzeri hazine gelirlerinin toplatılıp güvenlik altında merkeze gönderilmesi için bu askerlerden yararlanılmıştı. Taşradaki Nizam-ı Cedid'in organizasyonu için her sancak merkezinde on iki bölükten oluşan bir orta oluşturulmuş. Bu ortalar yüzer askerden oluşturulmuştur ve ortaların birer ay süre ile şehir merkezlerinde nöbet tutmaları ve talim yapmaları sağlanmıştır. Böylelikle hem taşranın hem şehir merkezlerinin güvenliği sağlanmaya çalışılmıştır.²⁴ Nizam-ı Cedid ordusu ve ona ilişkin düzenlemeler, 1807 yılında Kabakçı Mustafa isyanı ve müteakiben III. Selim'in tahttan indirilmesi ile son bulmuştur.

Osmanlı ordusunu ve dömüştürüp ülkenin iç güvenliğini sağlamak amacı ile en önemli düzenlemeleri II. Mahmut yapmıştır. II. Mahmut, orduda köklü bir ıslahat gerçekleştirmek için 1826 yılında yeniçeri ocağını kaldırmıştı. Yeniçeri ocağının yerine Asakir-i Mansure adı ile bir ordu kurulmuştu. Söz konusu ordunun düzenlenmesi görevi Seraskerlik makamına verilmiş, ordunun idaresi ise Nizam-ı Cedid ordusunda görev almış subaylara verilmişti. Yeniçeri ocağının kaldırılması ve yeni kurulan ordu pek de hoş karşılanmamıştı. Osmanlı taşrasında asayiş bu süreçte ciddi anlamda bozulmuştu.²⁵ Yeniçeriler ile ilgili bir kurum olan Yeniçeri Ağalığı lağvedilerek görevi Seraskerlik makamına ddevredilmişti Bundanasonra Seraskerlik makamının bütün orduların idaresinden sorumlu olması sağlanmıştı.²⁶ 1828 yılında Asakir-i Mansure

²² Beydilli K, (2013), agm, s.460

²³ Çadircı Musa, (2007), "Tanzimat'ın İlanı Sırasında Türkiye'de Yönetim (1826-1839)", Tanzimat Sürecinde Türkiye: Ülke Yönetimi, Ercoşkun T.(Derleyen), İmge Kitabevi, Ankara, 2007 , s.100

²⁴ Çadircı M, (2008), "Osmanlı Ordusunda Yeni Düzenlemeler (1792-1896)", Tanzimat Sürecinde Türkiye: Askerlik, Ercoşkun T.(Derleyen), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, s. 95-96

²⁵ Moreau Odile, (2010), Reformlar Çağında Osmanlı İmparatorluğu Askeri "Yeni Düzen'in İnsanları ve Fikirleri 1826-1914, (Çev. Ergüden I.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, (1. Baskı), (Kitabın orijinalinin basım tarihi belirtilmemiş), İstanbul, s. 6

²⁶ Özcan Abdülkadir, (1991), " Bab-ı Seraskeri", TDVİA, İstanbul, C. 4, s.364

ordusunda tekrar bir düzenleme yapılmış ve neticede Osmanlı askerinin idari yapısı değiştirilmiştir. Osmanlı ordusunun en büyük birimi tertip iken, yapılan bu değişiklik ile tertip yerine alay, kol yerine tabur, saf yerine de bölük terimleri getirilmiştir. Alayın idaresini üstlenen zabite Miralay, taburun idaresini üstlenen zabite de binbaşı ünvanı verilmiştir.²⁷

Osmanlı Devleti, taşrasında Yeniçeri isyanları sona erdikten sonra sükuneti sağlamak için idareciler de değiştirilmiştir. Sancakların Yeniçerilerin etkisinden kurtulması için yönetimlerini güçlü vezirlerin idaresine verilmesi sağlanmış, bu vezirler bizzat gidip sancağı yönetmeyeceklerse de yetkilerinin mütesellimlere verilmesi istenmiştir. Vezir ya da mütesellimlerin belirli sürelerle idareleri altındaki sancakları teftiş ederek asayişin sürekliliğini sağlanmaya çalışılmıştır.²⁸

II. Mahmud taşrada güvenliği sağlamak üzere 1834 yılında redif teşkilatını oluşturulmuştur. Redif teşkilatının kurulma amacı doğrudan güvenliği sağlamak olmasa da bu birliklerle ordunun asayişi sağlama görevi taşraya yayılmıştır. Zira redif askerleri talimsiz sıradan halk arasından seçilen erkeklerin beş yıl süresince silah altına alındığı ve süresi dolunca bulunduğu kazalarda iki yıl talim yaparak yedek orduyu oluşturduğu bir sistemdir. Redifler, piyade ve süvari askerlerden oluşacak; sancak ve kaza merkezlerindeki kışlalarında ikamet edecekler, masrafları ve giysileri Asakir-i Mansure hazinesinden karşılanacaktır.²⁹ Redif birliklerine seçilecek kişiler, yirmi üç ile otuz iki yaşları arasında olacak ve gönüllü olarak kura ile seçilerek bu orduya dahil olacaklardı. Redif askerleri, redif birliklerinin bulunduğu sancaktaki subaylar tarafından talim ve terbiyeye tabi tutulacak. Böyle bir imkan yoksa söz konusu sancağa, Osmanlı merkezinden gönderilecek askerler tarafından talim ve terbiyeleri yaptırılacaktı.³⁰

Redif birlikleri 1835 ve 1837’de bir dizi değişiklik geçirmiştir. Oluşturulduğu ilk dönemde piyade olarak oluşturulan redif birliklerine, 1836’da süvari redif birimi eklenmiştir. Her sancağa dört tabur ve toplamda 2560 kişiden oluşan bir askeri birim

²⁷ Çadircı M.(2008), “Yenileşme Sürecinde Osmanlı Ordusu”, Tanzimat Sürecinde Türkiye: Askerlik, Ercoşkun T.(Derleyen), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, s.127

²⁸ Feyzioğlu Hamiyet Sezer, (1997),“Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılışının Taşradaki Yansıması (1826-1827), Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, Ankara, C.19, S.30, s.226

²⁹ Çadircı M, (2008) “Redif Askeri Teşkilatı”, Tanzimat Sürecinde Türkiye Askerlik, Ercoşkun T.(Derleyen) İmge Yayınevi, Ankara, s.45

³⁰ Özcan A, (2007), “Redif”, TDVİA, İstanbul, C.34,s.524

Rediflerin idaresi müşirlere verilmiş ve piyade olarak Anadolu’da 5 (Hüdavendigâr, Konya, Ankara, Aydın, Erzurum) müşirlik Rumeli’de 2 (Selanik ve Silistre) müşirlik oluşturulmuştur.³¹ Redifleri idare etmekle görevli müşirlerin ise görevleri güvenliği sağlamakla sınırlı kalmamış bulundukları sancakların idari ve mali görevleri de müşirlere verilmiştir. Bu durum eyaletlerin idaresinin valilere bırakılmasına kadar devam etmiştir.³²

Redif askerlerinin görevlerinden biri de barış zamanında ülkeyi ve halkı korumaktı (muhafaza-yı bilad-ü ibad).³³ Mansure askerleri başlangıçta İstanbul’da, sonra taşrada, yeni alayların kurulmasıyla da eyaletlerde zaptiyelik görevini üstlenmişlerdi. Mansure ordusu dış tehditlere karşı başarılı bir şekilde mücadele edemese de taşrada uzun zamandır ayan ve ona bağlı levant, sarıca, sekbanlara bırakılan güvenlik işini merkezi orduya devredilmesini sağlamıştır. Bu uygulamayı bütünler bir şekilde 1839’da Tanzimat’ın ilanı halkın mal ve can güvenliğini sağlamak amaç edinilmiştir. Mansure ve redif askerlerine önemli kavşaklar ve derbentlerde nöbet tutma görevi verilmiştir.³⁴

Osmanlı taşrasında güvenlik Tanzimat öncesinden başlayarak kademeli olarak yeniçeri ve ayan zümresinin yaratmış olduğu çerçevenin dışına çıkarılmaya çalışılmıştı. Osmanlı Devleti bu süreçte, taşrada tam olarak idari fonksiyonlarını da değiştirerek yeni bir güvenlik organizasyon birimi oluşturmaya çalışacaktı. Bu sebeple güvenliği sağlamada redif birliklerinin dışında yerel askerlerden faydalanmaya başlanmıştır. Mahalli halktan teşkil olunan ve başıbozuk adı verilen piyade ve süvariler; sekbanlardan kurulanlar; tüfekli zabtiyeler; yılın belli dönemlerinde hizmete alınan geçici zabtiyeler ve tımarlı zaptiyelerden oluşmuştur.³⁵

Başıbozuk grupları Osmanlı ordusunun belirli bir kesimine bağlı ve düzenli birlikler olmadıkları için takip edilmeleri bir süre sonra sorun haline gelmiştir. Bir yerde isyanı bastırmak ya da savaşlarda yardımcı kuvvet olarak kullanıldıklarından, onlara ihtiyaç

³¹ Kütükoğlu Mübahat S, (1981-1982) “Sultan II. Mahmud Devri Yedek Ordusu Redif-i Asakir-i Mansure”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi, İstanbul, S.12, s.131-146

³² Torun Sadık Fatih, (2012), “Tanzimattan Cumhuriyet’e Türkiye’de Sancak Yönetimi 1839-1921”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Doktora Tezi, Ankara, s.29

³³ Tobias Heinzelmann, (2009), Cihaddan Vatan Savunmasına Osmanlı İmparatorluğu’nda Genel Askerlik Yükümlülüğü 1826- 1856, (Çev. Noyan T.), Kitap Yayınevi, İstanbul, (Kitabın orijinali 2008’de yayımlandı), 2009, s. 84

³⁴ Musa Çadırcı, (2007), “Tanzimat’ın İlanı Sırasında Anadolu’da İç Güvenlik”, Tanzimat Sürecinde Türkiye: Ülke Yönetimi, Ercoşkun T.(Derleyen) , İmge Kitabevi, Ankara 2007, s.143

³⁵ Tongur Hikmet, (1948), Türkiye’de İlk Zaptiyeler, Güney Matbaacılık, Ankara ,s.2

kalmadığında hızla dağılmışlar ve çeteler oluşturarak sıradan halka zarar vermeye başlamışlardır.³⁶ Ancak bu düzensiz birlikler özellikle başıbozuklar kol gezme bahanesi ile taşradaki halktan haraç toplamaya çalışmışlardır. Rediflerin dışında bir güvenlik birimi oluşturulma fikri ise dönemin önemli askerlerinden Asakir-i Mansure için yabancı dilden kitaplar tercüme etmiş, Osmanlı Devleti için elçilik yapmış Ferik Namık Paşa'nın³⁷ yazdığı bir layiha ile gündeme gelmiştir. Layihanın tarihi oldukça tartışmalıdır çünkü tarih olarak henüz Yeniçeri ocağının kaldırıldığı 1826'ya işaret eden Hicri 29 Z. 1826 verilmiştir; ancak layihayı tamamlar nitelikteki belgeler Hicri 29 Z.1254 tarihlidir ve bu da Tanzimat'ın ilanından önce 15 Mart 1839'dur.³⁸

Namık Paşa'nın söz konusu layihasında öncelikle jandarmayı tanımlar: Avrupa devletlerinin tümünde jandarma adı verilen ve silahlı adam demek olan bir tuğ asker olduğunu ve bu askerin piyade ve süvari olarak organize edildiğini şehir ve kasabalarda konuşlandıklarını belirtir. Jandarma birlikleri eyalet, sancak ve kazalarda onbaşı ve çavuşların kumandası altında hizmet ederler. Jandarma kuvveti orduda altı yıl eğitim aldıktan sonra okuma yazma bilen kişilerin arasından seçilir. Bu birimin en önemli görevi askerin savaşta eşyalarını korumak olduğu gibi sulh zamanı kaleler ve geçitlerde ya da yollarda düzeni sağlamaktır. Namık Paşa, Osmanlı Devleti'nin jandarmayı ihdası halinde sancaklardaki voyvoda ve mütesellimlerin hizmetindeki kuvvetleri oluşturan tüfenkci, kır bölükbaşı, sekban ve derbendat yeniçerilerinin yerine geçirerek düzensiz vaziyetteki bu askerlere ihtiyacı da ortadan kaldıracığını belirtmiştir. Namık Paşa'ya göre tüfenkçi, kır bölükbaşı, sekban ve derbendat sefer zamanlarında sefere gitmeyerek bulundukları yerlerde asayişe zarar vermekte diğer yandan kaza ve kasabatta bulunmaları halka maddi

³⁶ Yıldız Gültekin, (2017), "Kara Ordusu", Osmanlı Askeri Tarihi Kara Deniz ve Hava Kuvvetleri Tarihi (1792-1918), Timaş Yayınları, Gültekin Y (Editör), (1. Baskı), s. 58-59

³⁷ Akalın Şehabeddin, (1953), "Mehmed Namık Paşa" Tarih Dergisi, İstanbul, Y. 4, .S.7, s.127-146 Layiha metni 1827 yılına tarihlenmekle birlikte söz konusu tarihte Namık Paşa Ferik rütbesi almamıştır. Namık Paşa Ferik rütbesini 1838 elde etmiştir.

³⁸ Özcan Ahmet, (2013)"Osmanlı Devleti'nde Jandarma Teşkilatı Kurulmasının Gündeme İlk Defa Gelişi (1839)." Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi, Ankara, C. 32 s.175 Söz konusu makalede Ahmet Özcan bu belgelerden yola çıkarak, Osmanlı Devleti'nin Tanzimat devrinde jandarma ile ilgili bir takım çalışmalar yaptığını ortaya koymuştur. Hatt-ı Hümayunlardan anladığımız kadarı ile jandarma teşkilatı oluşturulması için çaba gösterildiyse de herhangi bir düzenleme yapılmadığı kanaatine Ahmet Özcan gibi biz de ulaştık. Jandarma Genel Komutanlığı tarafından hazırlanan Jandarma Tarihi'nde, bu layiha ve benzeri pek çok belgenin tespit edildiği belirtilmiştir. Jandarma ile kastedilenin asakir-i zabtiye birlikleri olması nedeniyle 1839,1840 ve 1841 tarihli belgelerde geçen tarihlerden ortak bir düzenleme yapıldığı ifade edilmiştir. Jandarma Genel Komutanlığı tarihi, jandarmanın kuruluş tarihinde bu ve benzeri arşiv belgelerini dikkate aldıklarını belirtilmiştir. Jandarma Genel Komutanlığı Tarihi, (2002), Asayiş ve Kolluk Tarihi İçerisinde Türk Jandarma Teşkilatı, Jandarma Genel Komutanlığı, Ankara , C.1 s.150-151

yükümlülükler de yüklemektedir. Bu görevlilerin yerine ikame edilmesini düşündüğü jandarma birliklerinin organizasyonuna ilişkin de bilgi verir.

Namık Paşa'ya göre jandarma, her eyalette birer bölük süvari ve bir bölük piyadeden ibaret olacak; idareleri ferik ve müşirlere verilebilecektir. Jandarma birimleri Rumeli'de Edirne, Silistre, Vidin, Belgrad, Bosna, Rumeli eyaleti ile Rumeli vilâyat-ı hamseden altı bölükten oluşan bir süvari ve yine altı bölükten oluşan bir tabur toplanabileceği: Anadolu eyaletlerinden yedi bölük piyade toplanabileceği; Biga sancağıyla, Midilli, Sakız, Kıbrıs ve Rodos gibi eyalet olarak sınıflandırılmamış mahallerden de toplanabildiği miktarda asker toplanıp bir bölük oluşturulacak böylece Anadolu ve Rumeli'den on beş bölük piyade ve on beş bölük süvari askerinden ibaret bir jandarma birimi ile halihazırda kır bekçisi, derbend ve benzeri daha etkili ve hesaplı bir kuvvet teşkil edilecektir. Başlangıç için her eyalete bir piyade ve bir süvari bölüğünün voynukların hizmetinde göreve başlamalarını uygun görmüştür.

Namık Paşa, jandarmanın mesleki şartlarına ilişkin de bilgiler verir ki. Asakir-i Mansure defterlerine kayıtlarının yapılarak, yoklamalarının bu defterlerden takip edilmesini; herhangi bir suç işlediklerinde Divan-ı Harbde yargılanmalarını ve yine böyle bir durumda Asakir-i Mansure defterlerine bakılacağını belirtir. Jandarmalar, ordunun bir cüzü olarak gerekli durumlarda savaşa katılacak ve savaş zamanında yaşeleri ordu tarafından karşılanacaktır. Savaş dışındaki zamanlarda piyade ve süvariler talim yaparak beden yeterliklerini artırdıkları gibi askerlik hakkında bilgilerini geliştirip, senede bir defa ordu müşiri bulunan eyalete giderek burada on on beş gün müddetle liyakatleri konusunda deneneceklerdir. Namık Paşa layihasını bitirirken son olarak ordunun içinden seçilecek bu askerin zaten askeri eğitim aldığı için savaş ve sulh zamanlarında oldukça iyi bir şekilde görevini yerine getireceğini belirterek yapılan tetkikler doğrultusunda son kararın verilmesini isterken jandarma yerine “hıdmet-i mansure” ya da “tevabi’-i manzume” denilmesini istemiştir.

Namık Paşa'nın layihası tasdik olunup görüşülmüş ve bir takım düzenlemeler de içerir şekilde layihaya eklenmiştir. Jandarma fikri ve uygulamaları hoş bir şekilde karşılanmış ve Anadolu ile Rumeli'de hükümet tarafından tertibi uygun görülmüştür. Süvari askerinin Asakir-i Mansure'nin süvarileri gibi silah, elbise ve eğer takımları ile kuşanması, silahlarının ise derbentler gibi asayiş sağlama ile ilgili olduğundan bir kılıç, bir tabanca ve

bir de filinta adı verilen tabancanın verilmesi: piyadelere Asakir-i Mansure piyadeleri gibi elbise ve tüfek verilmesi (süngülü tüfeng) piyade çavuşlarına verilen kılıç gibi jandarma piyadelerine de birer kılıç verilmesine karar verilmiştir. Namık Paşa'nın ifade ettiği gibi on beş bölük piyade ve on beş bölük süvari bölük şeklinde organize edilecektir. Jandarmanın maaş ve ihtiyaçları için ayrıca hazineden bir meblağ ayırmaya ihtiyaç yoktur. Voyvoda ve mütesellimlerin idaresindeki kavas, ferik bölükbaşı ve eskiden beri istihdam edilen "başibozuk" adı verilen askere ayrılan masrafla jandarma süvari ve piyadesi oluşturulabilecektir. Yapılması gereken sadece jandarmayı başibozuk askerin yerine organize ederek onları bölük sistemine dahil etmektir. Böylelikle üç yüz askerin yaptığı işi daha az sayıda asker yerine getirebilecektir. Son olarak Namık Paşa'nın layihasında jandarma için iki üç isim dahi zikr edilmesine rağmen "cünud-ı adliye" isminin uygun görüldüğü ifade edilmiştir.³⁹

Namık Paşa'nın layihası, tetkik edilmek üzere önce Şura-yı Askeriyeye işin maddi kısmı da görüşülmek üzere padişaha sunularak kararın ondan sonra verilmesine istenmiştir. Şura-yı askeri ise layiha ve maddelerinin Bab-ı âli ve Meclis-i Ahkam-ı Adliye tarafından tetkik edildikten sonra karara varılmasını istemiştir.⁴⁰ Namık Paşa'nın layihası oluşturulacak jandarma birliklerinin ihtiyacı olan paranın nereden temin edileceği yönünden de tetkik edilmişti. Layihada Osmanlı hazinesinden elbise, silah, binek hayvanı için toplam 196.864 lira: eyalet valisi ile halktan binek hayvanı, binek hayvanı yemi ve askerin koğuşlarının mefruşatı ve hastane giderleri için toplam 619.000 liralık bir bütçe çıkarılmıştır.⁴¹ Namık Paşa'nın jandarma hakkındaki layihası, söylenildiği üzere önce Şura-yı askeriyede görüşülüp alınan olur kararı ile Serasker paşa hazretlerinin tezkireleriyle Meclis-i Âliyye'de bil-müzakere edilip karar verilmek üzere Bab-ı Âli'de işaret ettiği her bir konu görüşülmüştür. Ancak, görüşmeler sonucunda jandarma askerinin halkın cebinden ya da devletin hazinesinden para harcamadan oluşturulmasını imkansız olduğu kanaatine varmışlardır.

Namık Paşa'nın bu layihası doğrultusunda, layihada ele alınan özellikleri taşıyan bir süvari bölüğü Anadolu muhafızı Necib Paşa tarafından Teke ve Hamid vilayetlerinde uygulanmıştır. Şura-yı askeriye göre Necib ve Namık Paşaların bu iyi niyetli ve oldukça faydalı gördükleri uygulamaları, Tanzimat Fermanı'nın uygulanması için çalışmalar

³⁹ COA, Hatt-ı Hümayun Tasnifi, (HAT), 1245/ 48327 B, Tarih 29.Zilhicce 1254/ 15 Mart 1839

⁴⁰ COA. HAT, 1252/48386, 29 Zilhicce 1254/15 Mart 1839

⁴¹ COA. HAT, 1252/8386 C, 29 Zilhicce 1254/15 Mart 1839

yapılırken halkın alışkın olmadığı yeni bir unsur ile karşılaşarak belki de derbend ya başıbozukların talep ettiğinden daha fazla para talep ederek onları yoksulluğa sürükleyeceği gerekçesi ile reddedilmiştir.⁴² Jandarma hakkında bir sonraki belge de aynı gerekçeleri öne sürerek Necib Paşa'nın jandarmanın ilk örneğini oluşturduğu Teke-Hamid ilinde dört bölük askerden oluşan süvari askerinin tekrar redif askerine dönüştürmesi ve Tanzimat-ı arifesinde yapılacak uygulamalara sekte vurulmaması için jandarma fikrinden vaz geçilmesi istenmiştir.⁴³

Tanzimat Fermanı'na hazırlık ve maddi olanakların kısıtlılığı ve aslında metinde belirtildiği üzere “üç yüz neferin göreceği işi bir bölük nizami askerin görebileceğine” inanmamaları jandarma ile ilgili bu uygulamanın rafa kalkmasına sebep olmuştur. Asakir-i zabtiye idaresi kuruluncaya kadar asayiş sağlamaya ile ilgili özel bir birim ya da idarenin oluşturulmadığını düşünmek doğru olacaktır. Cengiz Orhonluderbent teşkilatını anlattığı eserinde, Mayıs 1839 tarihinde bu jandarma benzeri bir teşkilat için girişim yapıldığından bahsetmiş, onun kanaatine göre de bu girişim akim kalmıştı. Cengiz Orhonlu 1840 yılında zabtiye teşkilatının kurulduğunu ve “1) İçel, Alâiye. 2) Kayseri, 3) Midilli, 4) Tokad, 5) Hüdâvendigâr ile Kütahya'da zabtiye memurlukları o yıl tevcih olunmuştur” demiştir. Bundan sonraki süreçte oluşturulan güvenlik birimlerini de zabtiye olarak kabul etmiştir.⁴⁴

Osmanlı Devleti'nde ordudan ayrı ilk güvenlik birimi ise asakir-i zabtiye teşkilatının kurulması ile ortaya çıkmıştır. 1844 yılında Zaptiye teşkilatı ihdas edilmiş ve Dersaadet'de Zaptiye müdürlüğüne bağlı olarak asakir-i zabtiye teşkilatı oluşturulmuştur. Asakir-i zabtiye teşkilatı için başlangıçta bir nizamname hazırlanmamıştır. 1870 yılında nizamname hazırlanana kadar da aslında asakir-i zabtiyeler toplumun güvenliğinin sağlanmasında tek yetkili kurum olamamıştır. Asakir-i zabtiyeler vali ve kaymakamların idaresi altında güvenlikten sorumlu bir birim olmuşlardır. Asakir-i zabtiyenin idari yapısı orduya benzemekle birlikte mülki idareden emir alan güvenlik birimi olmuştur.⁴⁵

⁴² COA. HAT. 1245/48327 A, 29 Zilhicce 1254/15 Mart 1839

⁴³ COA. HAT. 1245/48327, 29 Zilhicce 1254/15 Mart 1839

⁴⁴ Orhonlu Cengiz, (1990), Osmanlı İmparatorluğunda Derbent Teşkilatı, Eren Yayıncılık, (2. Baskı), İstanbul,

s.151

⁴⁵ tarihçi 1947), Ankara, 82 ve Cadırcı, M. (2008), “Osmanlı Ordusunda...” s.107

Aliyot Hatim Tervik, (2008), Türkiye'de Zabıta Tarihini Gelişimi ve Bugünkü Durum, Kozan Ofset, (İlk basım

Rusya, 1877’de Osmanlı Devleti’ne savaş ilan etmiş ve 3 Mart 1878’de yapılan Ayestafanos antlaşmasına kadar savaş devam etmiştir. Ruslar, savaş sırasında Osmanlı topraklarında ciddi bir şekilde yayılma göstermişler. Doğu Anadolu’da Ruslar’ın ilerleyişi asakir-i zabtiyenin de dahil olduğu Osmanlı kolluk birimlerinin de savaşa dahil olmasını zorunlu kılmıştı. Osmanlı Devleti, Doğu Anadolu’da asayiş sağlamaz hale gelmesi ise bölgede Ermeni, Kürt ve Çerkeslerin çatışmasına zemin hazırlamıştır.⁴⁶ Osmanlı Devleti Ayestafanos antlaşması ile Rusya ve diğer Avrupa devletlerine, birtakım ıslahatlar yapma sözü vermiştir. Ayestafanos ile Rusya hem Doğu Anadolu’ya hem de Rumeli’ye yerleşmişti.⁴⁷

Ayestafanos antlaşmasının hükümleri sadece Rusya’nın yararına işlememişti, Bulgaristan Prensliğinin toprakları Osmanlı Devleti’nin sahip olduğu Tuna Nehri ile Ege denizi arasındaki geniş bir bölgeyi içine alacak bir şekilde genişlemişti. Osmanlı Devleti’nin yanı başında Rusya’ya bağlı büyük Bulgar devletinin varlığı ise Avusturya-Macaristan ve İngiltere’yi rahatsız etmiş ve Bismarck’ı bir konferans düzenleyerek antlaşmada bir düzenleme yapmasını istemişlerdi. Berlin’de bir konferans toplanmıştı ve konferans sonucunda Berlin antlaşması yapılmıştı. Berlin antlaşması ile bağımsız ve sınırları geniş Bulgaristan fikri rafa kaldırılmıştı. Ayestafanos’un aksine Berlin antlaşması ile Bulgaristan, Osmanlı Devleti’ne bağlı bir prenslik haline getirilmiş, Rumeli’de Osmanlı Devleti’ne bağlı bir Şarki Rumeli vilayeti ile Ege Denizi ile Şarki Rumeli arasında bir Makedonya vilayeti oluşturulmuştu.⁴⁸ Berlin Antlaşmasından, Rumeli’deki devletlerden hiçbirisi memnun olmamıştı. Sırlar, Bosna ve Hersek’i topraklarına katmayı ve Bulgar Prensliğine ait topraklardan pay almayı hayal etmişti. Ancak bu hayallerini gerçekleştiremeyince Bulgarlar’a düşman olmuştu. Yunanlılar da Teselya ve Makedonya’dan toprak istemişler, Bulgar Prensliği’nin ortaya çıkmasından rahatsız olmuştur. Rusya, Osmanlı Devleti’nin Rumeli topraklarında gücünü artırmış; İngiltere ve Avusturya’nın ise Rumeli topraklarında gücü azalmıştır.⁴⁹

⁴⁶ Mccarty Justin, (2014), Ölüm ve Sürgün Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kıyımı (1821-1922), (Çev. Sarıkaya F.), Türk Tarih Kurumu, (2. Baskı), (Eserin orijinal basım tarihi belirtilmemiş), Ankara, s.53

⁴⁷ Reyhan Cenk, (2007), Osmanlı’da İki Tarz-ı İdare, İmge Kitabevi, (1. Baskı), Ankara, s.123

⁴⁸ Hall Richard C, (2003), Balkan Savaşları (1912-1913), (Çev. Akad T.), Homer Kitabevi, (Orijinal dilinde yayım tarihi 2002), İstanbul, (1. Baskı), s.3

⁴⁹ Karal Enver Ziya, (2011), Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, C.8, s.67-68

Rusya'nın Rumeli vilayetlerinde olduğu gibi Anadolu'da da gücünü artırmasından endişelenen İngiltere, Osmanlı Devleti ile Kıbrıs antlaşmasını imzalamıştır. Kıbrıs antlaşması ile İngiltere Rusya'nın Kars, Ardahan ve Batum'u işgal etmesini engellemesine karşılık Osmanlı Devleti'nin Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı altı Anadolu vilayetinde ıslahat yapmasını istemiştir. Bu ıslahat asakir-i zabtiye yerine düzenli bir jandarma teşkilatını öngörmüştür. İngiltere ile Kıbrıs antlaşmasını imzalayan Osmanlı Devleti, diğer Avrupa devletleri ile de Berlin antlaşmasının imzalamıştır. Bu anlaşmada da Ermenilerin yoğun olarak yaşadıkları Anadolu'daki altı vilayette jandarma teşkilatı oluşturulmasına karar verilmiş, Rumeli vilayetlerinde de ıslahat yapılması, Girit, Şarki Rumeli'de özerk yönetimler kurularak bu iki yerde de ıslahat yapılmasını talep etmişlerdi.

Osmanlı Devleti önce Ayestafanos antlaşması imzalayarak ardından Berlin antlaşması neticesinde hem toprak kaybetmiş hem de devletler tarafından bir takım ıslahatlar yapmaya zorunlu tutmuştur. Ayestafanos ve Berlin antlaşmaları neticesinde ulusal emperyal güçler Şark meselesi üzerinden Osmanlı Devletine müdahale edebilmek için bir fırsata erişmişlerdi.⁵⁰ Doğu Anadolu, Rumeli, Şarki Rumeli ve Girit'te Emperyal güçlerin ıslahat yapmak maksadı ile müdahalesi başlayacak ve jandarma da bu müdahale için bir araç olacaktı. Antlaşmaların hükümleri bir yana Osmanlı Devleti'nde bu savaşın ardından hükümdar değişmiş ve padişah olan II. Abdülhamid ülkeyi parlamenter sisteme geçireceğine söz vermiştir. Kurulan bu parlamentonun ömrü kısa olmasına rağmen asayiş ve güvenlik gibi meselelerde bir takım oturumlar yapıldıysa da çok fazla bir değişiklik yapılmamıştır.

Sadaret makamına getirilen Hayreddin Paşa Şubat 1879'da jandarma için Osmanlı hükümetinde bir kurul oluşturmuştur. Bu kurulda İngiltere'nin Osmanlı hizmetine gönderdiği Baker Paşa da yer almıştır. Baker Paşa, Ermeniler ile ilgili ıslahatı denetlemek ve ülke genelinde jandarma teşkilatını oluşturulmasına çalışmıştır. Bu süreçte deneme amaçlı Edirne, Erzurum, Suriye, Girit vilayetlerinde asakir-i zabtiyeden jandarmaya geçiş yapılmaya çalışılmıştır. Jandarma teşkilatı kurulduktan sonra düzenlemeleri yakından takip eden, bütçe üniforma gibi konularda metinler kaleme alan Baker ülkesinden birkaç asker daha talep etmiştir. İngiltere'den gelen bu askerler jandarma ile ilgili düzenlemeleri teftiş etmişlerdir. Kasım 1879'da sadaret makamına getirilen Mehmet Said Paşa bir tezkire ile zabtiye ve asakir-i zabtiyenin görevlerinin tamamını Serakerlik makamına devrederek

⁵⁰ Reyhan C, (2007), age, s.89-90

jandarma teşkilatını oluşturulmasını sağlamıştır. Baker Paşa, vefat etmiş ve jandarma ile ilgili düzenlemeler Osmanlı Devleti tarafından devam ettirilmiştir. Ermeniler 'in meskun olduğu altı vilayet yanında ülkenin tamamında jandarma teşkilatı yavaş yavaş oluşturulmaya başlanmıştır. Bu süreçte İngiliz zabıtlar Osmanlı Devleti hizmetinde görev yapmışlardır.

Said Paşa'nın tezkiresi ile Jandarma idaresi bütün alt kalemleri ile Seraskerliğe bağlandığı gibi bundan sonra ülkedeki asakir-i zabtiyelerin de jandarma teşkilatına devredilerek bundan sonra jandarma olarak anılması sağlanmıştır. Osmanlı Devleti, kendi isteği ile bir komisyon oluşturarak jandarma meselesini görüşmüş, 1880 yılında bir nizamname kaleme alarak bunu yayınlamıştır. Jandarma nizamnamesi yayımlanmasına rağmen herhangi bir değişiklik olmaması üzerine 1880 yılında İngiliz hükümeti donanması ile göz dağı vererek Osmanlı Devleti'nin jandarma teşkilatını kurmasını istemiştir. Sanılanın aksine jandarma teşkilatı birden bire Osmanlı Devleti'nin bütün topraklarında uygulanmamıştır. Pek çok yerde lokal düzeyde kalmış, yaygın bir şekilde karışıklık yaşanan yerlerde ilk defa uygulanmıştır.

Osmanlı Devleti'nin Rumeli vilayetlerindeki idari taksimatı, Tanzimat fermanının ilanı ve sonrasında mülki idarede yapılan düzenlemeler neticesinde şekillenmiştir. Örneğin eyalet olmayan yerler eyalet haline getirilirken kimi yerlerde de birleştirilerek tek bir eyalet haline getirilmiştir. "1847 yılına doğru Üsküp, Bosna, Yanya, Selanik eyaletleri kuruldu; asıl Rumeli eyaleti ise İşkodra, Ohri ve Kesriye sancaklarından ibaret kaldı." Mithat Paşa'nın idari düzenlemesi ile Tuna vilayeti oluşturulmuş ve Tuna vilayeti dışında kalan Rumeli coğrafyasında Bosna, Selanik, İşkodra ve Selanik vilayetleri oluşturulmuştu. Selanik vilayeti bu düzenleme ile Manastır, Serez, Drama, Üsküp livalarını içine alan bir idari yapıya kavuşmuştu. 1894 yılında ise Rumeli vilayeti: Edirne, Selanik, Kosova, Yanya, İşkodra, Manastır vilayetlerini içine alan topraklara verilen bir isim olmuştu.⁵¹

Berlin anlaşması ile Osmanlı Devleti'nin Rumeli topraklarında özerk bölgeler ortaya çıkmıştır. Bulgar Prensiği ve Şarki Rumeli vilâyeti ve bu iki özerk bölgedir. Osmanlı Devleti'nin bu iki özerk bölgeye komşu olarak da Avrupalıların adlandırması ile Makedonya olan Osmanlı Vilâyat-ı selasesini oluşturulmuştur. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı arşivindeki

⁵¹ İnalçık H, (2010), Osmanlılar Fütühat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler, Timaş Yayınları, İstanbul, (1. Baskı), s.210

belgelerden ve tarihi gelişmelerin de neticesinde Vilâyat-ı selasesi ifadesi ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti Berlin antlaşması ile ortaya çıkan bu yeni bölgeyi “Rumeli kıtası”⁵² “Rumeli vilâyeti”⁵³, “Rumeli vilâyat-ı şahanesi”⁵⁴ olarak adlandırmıştır. Bölge için Avrupalı büyük güçlerin kullandığı ifade ise Makedonya olmuştur. Osmanlı Devleti ise Makedonya vilayeti ifadesini mümkün mertebe kullanılmamaya çalışmıştır. Makedonya tabiri sıklıkla yabancı gazetelerden tercüme edilen haberlerde⁵⁵ kullanılmıştır. Rumeli vilâyat-ı selasesi⁵⁶ ifadesi ise Şubat 1903’te Rusya ve Avusturya tarafından sunulan, Viyana Programında kullanımı yaygınlaştırılmaya çalışılan Makedonya ifadesine karşılık üretilmiştir. Vilâyat-ı selasesi ifadesi Selanik, Kosova ve Manastır vilayetlerinin yerine kullanılmaya başlanmıştır.⁵⁷ Osmanlı Devleti, Viyana Programını takip eden süreçte ise Makedonya tabirinin kullanılması ise resmi bir emir ile 1903 yılı Nisan ayında yasaklanmıştır.⁵⁸ Ekim 1904’te Münzsteg Programı’nın kapsamının da Selanik, Kosova ve Manastır⁵⁹ vilayetlerinde ıslahatı içermesi belgelerde Rumeli vilâyat-ı selasesinin kullanılmasına neden olmuştur. Örnek vaka olarak seçmiş olduğumuz Selanik vilayetinde yapılan düzenlemeler Rumeli’nin vilâyat-ı şahane ve vilayet olarak anıldığı dönemine aittir. Ancak tezimiz içerik olarak sadece Rumeli vilayetleri olarak değil Rumeli vilâyat-ı selasesi olarak anıldığı süreci kapsadığından; tez başlığımızda Rumeli vilayetleri değil de vilâyat-ı selase olarak kullanmayı uygun bulduk.

Ayestafanos ve Berlin Antlaşmaları neticesinde vilâyat-ı selaseye komşu küçük devletçikler ortaya çıkmıştı. Osmanlı Devleti’nin komşusu olan bu küçük devletler Vilâyat-ı selasede kendi milli gruplarını desteklemişlerdir. Yunanistan Rumlar’ı Sırbistan Sırp’ı Bulgar Prensiği Bulgarlar’ı Romanya soydaşı olan Rumen ve aslında kendilerine benzer bir dil kullandığını düşündüğü Ulahlar’ı desteklemiştir. Vilâyat-ı selasede sadece

⁵² Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), Yıldız Esas Evrakı (Y.EE), 36/41277, H.14.01.1277/26.12.1871, Rumeli’de bulunan zaptiye...

Bölük teşkil edileceğine dair matbu talimat

⁵³COA, Yıldız Perakende Evrakı Sadaret Maruzatı (Y.PRK.A), 13/16, H.1320. N. 25/25.12.1902 Rumeli vilayetindeki jandarma ve polislerin teşkilat ve tensikatu, Rumeli vilayetine gönderilecek ziraat-i nafia ve umur-ı ecnebi müdürlerinin intihabı

⁵⁴ COA, Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), 545/40825, H-06-07-1312/02.01.1895, Rumeli’de vaki vilâyat-ı şahanede ıslahat icrasını talep etmek üzere ve

⁵⁵ COA, Sadâret Eyâlât-ı Mümtâze Kalemî Belgeleri Bulgaristan (A.)MTZ.(04)), 28/52, H.1313 M 1508.07.1895, Berlin’de çıkan Koloni gazetesinin Makedonya’dan naklettiği habere göre....

⁵⁶ COA, BEO, 2270/170219, H.1321. ZA. 21/08.02.1904,Rumeli vilâyat-ı selasesi jandarma alayları...

⁵⁷ Yarcı Güler, (2013), “Osmanlı Diplomasisinde Makedonya Meselesi (1876-1913)”, Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi, Ocak, C. 4 Sayı:1,s.93

⁵⁸ COA, İrade Hususi (İ.HUS), 104/63, belge 1 sayfa 1, H.09.01.1321/07.04.1903

⁵⁹ Yarcı Güler, (2013), agm, s.96

devletler değil Avrupa büyük devletleri tarafından da desteklenmiştir. Sırp, Avusturya tarafından desteklenirken Bulgarlar Rusya tarafından desteklenmişlerdir. Ancak zaman zaman her iki ulus da hamilerine karşı sempatilerini kaybetmişler ve Sırp Rusya'ya yönelmiş Bulgarlar da Avusturya siyasetinin etkisi altına girmiştir.⁶⁰ Vilâyat-ı selasesinde yaşayan her millet kilise, eğitim yoluyla propagandasını yapmış, haritalar ve nüfus sayımları yaparak sayıca üstünlüğünü kanıtlanmaya çalışıldığı bir coğrafya olmuştur.⁶¹ Nüfus sayımlarında her bir etnik grup kendi nüfusunu fazla göstermek için nüfusça fazla olduğu yerleri referans göstermek gibi bir yöntem tercih etmiştir.⁶² Zamanla da mücadele milliyetçiliğin de dışına çıkarak dinsel bir mücadele halini almıştır. Bundan en fazla zarar gören ise silahı olmayan sıradan halk olacaktır. Müslüman ile Müslümanın Hristiyan ile Hristiyanın birbirini öldürmesi sıradan bir olay olarak algılanmıştır.⁶³

Sırp, Bulgar, Rum ya da Arnavut grupların her biri mücadele için kendisine bir yol tercih edecekti. Bunu eğitimle ya da çetecilik ile sürdürmeye çalışmışlardır. Asker, öğretmen, din adamı ya da sıradan köylüler rolüne bürünüp kendi milli kimlikleri çerçevesinde toprak kazanmak için Osmanlı Devleti'ne karşı mücadele edeceklerdir. Zaman zaman şiddetin dozu artacak ya da azalacaktır ama Makedonya parçalanana kadar içeriden ya da dışarıdan desteklerle komitacılık faaliyetlerini sürdüreceklerdir.⁶⁴

⁶⁰ Watson Hugh Seton, (1965), The Decline Of Imperial Russia 1855-1914, Frederick A. Praeger Publishing, ABD, (9.baskı), s.167

⁶¹ Mazower Mark, (2014), Bizans'ın Çöküşünden Günümüze Balkanlar, Alfa Yayınları, İstanbul s.145-146 ⁶² Yerasimos Stefanos, (2002), Milliyetler ve Sınırlar Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu, Çeviren: Şirin Tekeli (5. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul,s.63

⁶³ Kayalar Anıl, (2003), Struggle Over Macedonia: Florina 1906, According To The Records Of Rumeli Inspectorship, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Oktay Özel, Ankara, s.48

⁶⁴ 4. Saatçi Meltem Begüm, (2005) "II. Meşrutiyet Öncesi Makedonya Sorununda Bulgar Rolü", Uluslararası Osmanlı Türk- Bulgar İlişkileri Sempozyumu 11-13 Mayıs, Eskişehir, s.119

Vilâyat-ı selase içerisinde Selanik vilayeti konumu ile Kosova ve Manastır vilayetlerinden ayrılır. Selanik vilayeti: doğuda Edirne ve Doğu Rumeli vilâyeti, kuzeyde Bulgar Prenslığı ve Kosova vilayeti, batıda Manastır vilayeti ve güneyde Yunanistan ve Ege Denizi ile sınırdadır. Yunanistan ile sınırı oldukça kısadır ve Yunan sahili Selanik körfezine uzanır.⁶⁶ Selanik'e idari olarak bağlı Serez ve Drama sancakları vardır. Bu iki sancak Osmanlı devrinde Selanik'in gölgesinde kalmış olmakla birlikte sahip oldukları ekonomik özelliklerle vilayet merkezine kaynaklık etmişlerdi. Selanik vilayeti iki sancağı ile kaza birimlerine ayrılmıştır. Selanik sancağının kazaları 1893 yılı itibari ile Usturumca, Tikveş, Ortahisar, Doyran, Katrin, Karaferiye, Köprülü, Gevgili, Kesendire, Yenice-i Vardar, Vodina, Lankaza'dır.⁶⁷ Bu vilayetlere 1906 yılında Aynaroz ve Karacabad kazaları eklenmiştir.⁶⁸ Serez sancağının kazaları 1893 yılı itibari ile Petriç, Demirhisar, Cuma-yı Bala, Razlık, Zihne, Menlik ve Nevrekop'tur.⁶⁹ Drama Sancağının kazaları 1893 itibari ile Kavala, Sarışaban, Preveşte'dir.⁷⁰ Drama sancağı kazalarına 1906 yılında Ropçoz kazası eklenmiştir.⁷¹

Selanik vilayeti idari, ekonomik ve sosyal özellikleri ile Vilâyat-ı selasesinin önemli vilayetlerinden biridir. Sanayisi ile pek çok insana iş sağladığı gibi bu ekonomik kalkınmışlık pek çok devletin ilgisini çekmiştir. İngiltere için Selanik vilayeti oldukça önemlidir, ancak bu önem Osmanlı Devleti demiryolları yapıp Avrupa ile bağlantı sağlanınca bir kat daha artmıştır. Selanik'e yapılan demiryolları ile İngiltere mesafeden ve zamandan oldukça tasarruf etmiş olacaktı. Hindistan'a gidecek gemiler, Brindisi ve Marsilya limanları yerine Callais yoluyla Selanik'te bulunan demiryolu hattına bağlanacaktı. Demiryolları ile Selanik limanına ulaşan mallar ise İngiliz gemilerine yüklenecek daha kısa sürede Hindistan'a ulaşacaktı. Avusturya için de Selanik limanı ile bağlantılı olan demiryolları kendi ticari mallarının ihracatında kolaylık sağlayacak, Rumeli vilayetlerinde ticaret yapılmasında da önemli bir kazanç sağlayacaktı.⁷²

⁶⁶ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1320), Def'a 17, Selanik Hamidiye Sanayi Mektebi Matbaası, Selanik, s.466

⁶⁷ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1311), Def'a 12, Selanik Hamidiye Sanayi Mektebi Matbaası, Selanik, s.2

⁶⁸ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1324), Def'a 19, Selanik Hamidiye Sanayi Mektebi Matbaası, Selanik, s.4

⁶⁹ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1311), age, s.4

⁷⁰ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1311), age, s.4

⁷¹ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1324), age, s.5

⁷² Anastassiadou Meropi, (2015), Tanzimat Çağında Bir Osmanlı Şehri Selanik (1830-1912),(Çev. Ergüden I.), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, (2. Baskı), (Eserin orijinali 1997'de yayımlandı), İstanbul, s.163

Sırlar Rumeli vilâyetlerinin tamamını ele geçirmeyi istemekle birlikte Kosova'yı tarihi sebepler öne sürerek daha değerli buluyorlardı. Ancak Kosova'dan sonra en değerli vilayet onlar için Selanik'ti ve Selanik'i ele geçirdikleri takdirde düşmanları olan Bulgarlara Kavala kazasını bile vermeyi düşünüyordu. Bulgarlar, Sırlar eğer Selanik'i alırsa kendisini arkadan kuşatacağını ve Selanik'in sahip olduğu liman potansiyelini de kullanan Sırların tehlikeli bir devlet haline geleceğinden korkuyordu. Yunanistan ise her iki gruba da Selanik kaptırmayı düşünmüyordu, çünkü İstanbul'a kadar sınırlarını genişletmesi için bu liman kentine ihtiyacı vardı.⁷³ Bu milletlerin vilayetler hakkındaki düşünceleri ve planları daha stratejik temelli bir düşünce hakimdir ve bunu tarihle temellendirmişlerdir. Avrupa Devletleri içinse ekonomik anlamda öne çıkan bu vilayetten elde edilebilecek değerler daha önemlidir.

1880-1904 sürecinde Vilâyat-ı selasesi panoramasını oluşturan silahlı çatışmalardır. Çatışmaların sebebi de büyük oranda Berlin Antlaşması ile ortaya çıkan yeni sınırlardır. Bulgarlar Eylül 1885'de, bir hükümet darbesi ile Şarki Rumeli'nin Osmanlı Devleti tarafından atanan vali ve Osmanlı idarecilerini görevden alarak vilayeti Bulgaristan prensliği ile birleştirdiklerini ilan etmişlerdir. 5 Nisan 1886 tarihinden yapılan Tophane antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu Şarki Rumeli vilâyetinin Bulgar Prensliği ile birleşmesini kabul etmek zorunda kalmıştır. Böylelikle Bulgar Prensi aynı zamanda Şarki Rumeli vilâyetinin valisi olarak kabul edilmiş Osmanlı Devleti'ne buna karşılık Kırcaali bölgesi verilmişti.⁷⁴ Bulgar Prensliği, Berlin antlaşması ile Bulgaristan büyük krallığı önünde engellerden biri olan Şarki Rumeli'yi topraklarına kattıysa da Osmanlı idaresi altındaki Rumeli vilâyetini ele geçirememiştir. Bulgar Prensliği bu bölgeyi ele geçirebilmek için ise uzun bir mücadele sürecini göze almıştır.⁷⁵

1886, yılında Sırp milliyetçileri Saint Sava adlı bir örgüt kurarak Vilâyat-ı selasede örgütlenmişlerdir. 1894 yılında ise Bulgarlar Edirne-Makedonya örgütünü, Rumlar da aynı tarihte Etnik-i Eterya cemiyetini kurmuşlardı.⁷⁶ Cemiyetler gruplaşmışlar, silahlandırdıkları kişiler zamanla çete haline gelmişti. Çeteler, Selanik vilayetinde asayiş

⁷³ Tunalı Hilmi, (1326), Makedonya Mazisi, Hali İstikbali, Mısır, (2. Baskı), s.25

⁷⁴ Ekici Nuray, (2013) "Bulgar Devleti'nin Gelişmesi (1878-1908), Balkanlar El Kitabı, Bilgehan A. G ve Karatay O. (Editörler), Akçağ Yayınları Ankara, C.1, s. 516

⁷⁵ Tokay Ahsene Gül, (1995), Makedonya Sorunu, Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908), Afa Yayınları, İstanbul, s.33

⁷⁶ Hall R. C, (2003), Balkan Savaşları (1912-1913), Çev (Akad T.)Homer Kitapevi,(Orijinal dilinde yayım tarihi 2002),İstanbul, s.6

bozmuşlardı. 1895 yılında Ermeniler ‘in Anadolu’da, 1896 yılında Vilâyat-ı selasesinde komitelerin çıkardıkları olaylar, ortaya çıkan asayişsizlik Osmanlı Devleti’nin bu konuda bir reform yapmaya zorlamıştır. Rumeli vilâyetlerinde bir dizi düzenleme ile birlikte jandarmanın da içinde olduğu bir ıslahat yapılmasına 1895 yılında karar verilmiştir. Bu maksatla teftişler yapılmıştır. 1898 yılında jandarma için tekrar ıslahata girişilmiş, bu ıslahatı uygulamak için de Rumeli vilâyetlerinde yaşayan Gayrimüslim vatandaşlardan nüfuslarının %20’si nispetinde jandarmada teşkilatında faydalanılmasına karar verilmişti. Ancak bütün iyi niyete rağmen Rumeli’deki ihtilalci örgütlerin oluşturduğu olumsuz durum ortadan kaldırılamamıştır. Bu süreçte Rumeli vilâyetlerinin yerel halkını oluşturan Bulgar, Sırp, Rum, Arnavut, Ulah gibi unsurlar pek çok bahane ile çevrelerine zarar vermişlerdir.

Osmanlı Devleti bu süreçte vilayetlerin birinden diğerine sürekli güvenlik önlemleri aldığı bir süreç yaşamıştır. Bulgar çetelerinden oluşan bir grup 1902 yılının sonbaharında Cuma-i Bala isyanı ile Osmanlı Devleti’nin yapmak istediği düzenlemelere karşı olduğunu göstermiştir. Osmanlı güvenlik birimlerinin isyanı bastırmasının ardından devlet 1902 yılının Aralık ayında maddi, adli ve askeri maddeleri olan reform programı hazırlamış ve Rumeli vilâyetlerine bir çekidüzen vermeye başlamıştır. Reform programı ile yine Gayrimüslimlerden jandarma yazılması taahhüt edildiği gibi programın işleyişini takip etmek üzere Hüseyin Hilmi Paşa da müfettiş olarak görevlendirilmiştir.

Osmanlı Devleti’nin Vilâyat-ı selasede reformları sürerken, 1903 yılının Şubat ayında Rusya ve Avusturya Osmanlı’ya Viyana Programını sunmuşlardır. Bu ıslahat programı sadece üç vilayet Selanik, Kosova ve Manastır vilayetlerinde yapılacak bir düzenleme içerdiğinden Osmanlı pek sempati ile yaklaşmamıştır; bu program büyük oranda 1902 yılındaki Osmanlı ıslahatı ile benzer olsa da II. Abdülhamid tarafından kabul edilmiştir. Burada tek değişiklik Gayrimüslimlerden jandarma ve polis teşkilatlarına personel alınırken nüfus nispetinde bir alım yapılacak olmasıdır. 1903 yılının Nisan ayının sonlarında Selanik’te Bulgar çeteleri Avrupa’nın ilgisini çekme amaçlı önce bir Fransız gemisini ardından Osmanlı Bankası’nı dinamitle patlatmışlardır. Sivil halka olduğu gibi devlet binalarına zarar vermişlerdir. Bu hareketler aslında Rumeli’de asayişsizliğin ne ilk ne de son kez bozulmasına yol açacak olaylar zincirinin ilk halkası ve kolluk kuvveti olarak jandarmada geniş çaplı ıslahatların yapılmasını hazırlayacak sürecin başlangıcını teşkil edecektir.

Bekledikleri etkiyi yaratamayan Bulgarlar bir kez de Kruşevo’da cumhuriyet ilan ederek şanslarını denemişlerdir. Bulgarlar 1903’te İlinden İsyanı ile Makedonya’da asayişsizliğin üst seviyeye çıkmasına sebep olmuşlardır. Bulgaristan 1903 ayaklanması da büyük oranda Büyük Güçlerin müdahalesini sağlamak ve onlardan destek almak amacı ile yapılmıştı. Bu defa iki devletin değil Avrupa’da Berlin Antlaşmasına taraf olan devletlerin de müdahalesi ile Mürzsteg programı hazırlanmıştır. Rumeli vilâyat-ı selase müfetişliği, Mürzsteg ile de varlığını sürdürmüştü. Bu görev yine Hüseyin Hilmi Paşa’ya verilmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa’ya Vilâyat-ı selasesinde eşlik etmek üzere 1904 yılında Mürzsteg’e göre bir Rus bir de Avusturyalı gözetmen seçilmiştir. Jandarma ıslahatı için de İtalyan general Degiorgis görevlendirilmiş, onunla birlikte beş Avrupa ülkesinden de zabıt gönderilmiştir. Bu zabıtların vilâyat-ı selasede görev yapacağı yerler de belirlenmiştir. Söz konusu zabıtların görev yapması için Selanik vilayeti merkez olarak seçilmiştir. Selanik vilayeti Rus, Fransız ve İngiliz zabıtların idaresine, Manastır vilayeti İtalyan zabıtların idaresine, Kosova vilayeti de Avusturyalı zabıtların idaresine verilmiştir.

Avrupalı zabıtlar gelmeden önce, Osmanlı Devleti’nin çalışmaları neticesinde 1904 yılında yeniden bir jandarma nizamnamesi hazırlanmıştır. 1904 yılından 1908 yılına kadar geçen süreçte, Osmanlı Devleti Vilâyat-ı selasesinde jandarmasını organize etmeye çalışmıştı. Bu maksatla, jandarma için Selanik, Manastır ve Kosova’da jandarma zabıt ve nefer mektepleri açmıştır. Mekteplerde eğitilen jandarma nefer ve zabıtlarının Vilâyat-ı selasesinde görev alması sağlanmıştır. 1904-1908 döneminde Selanik vilayeti Bulgar-Rum-Müslüman grupların çatışması ile ön plana çıkmıştır. Bu çatışmaları sona erdirmek için Selanik vilayetinde hem Osmanlı jandarması hem de Avrupalı zabıtlar çaba göstermiştir. Çatışma sadece Selanik ile sınırlı kalmamış, Vilâyat-ı selasenin panoramasının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Vilâyat-ı selasede 1907-1908 dönemi asayişsizliğin artarak devam ettiği ve sonuçta Osmanlı Devleti’nde hükümet sistemini değiştiren bir süreci başlatmıştı. Bu bir yıllık süre içerisinde jandarmanın fonksiyonu ve gerekliliği tartışılan bir konu haline gelmiştir. Diğer taraftan Avrupalı devletler ise vilâyat-ı selasede askerin varlığının gereksizliği üzerine fikirler üreterek, Osmanlı Devleti’ni bu hususta ikna etmeye çalışacaktı.

1908 yılında, Rumeli vilâyetlerinin tamamında başlayan askerlerin başını çektiği baş kaldırma neticesinde Osmanlı Devleti’nde meşruti idare kabul edilecekti. 1908 yılında II. Meşrutiyet’in ilanı ve ardından Osmanlı yönetimini büyük oranda ele geçiren İttihat ve

Terakki cemiyeti Vilâyat-ı selasede yapılan jandarma ıslahatının bütün ülkede uygulanması için çalışmaya başlamıştır. 1908-1909 döneminde başta vilâyat-ı selase jandarması olmak üzere Osmanlı Devleti'nde jandarma teşkilatına bir çeki düzen vermeye çalışılacaktı. 1908'de Avrupalı Devletlerin bir kısmı, vilâyat-ı selasedeki jandarma zabitlerini ülkelerine çağıracaktı, 1908 yılı Aralık ayında İstanbul'da bir jandarma komisyonu kuruacak ve bu komisyona Degiorgis'in yerine 1908 yılında göreve başlayan Nikol De Robilant da katılacaktır. Osmanlı Devleti ve Robilant'ın da bulunduğu jandarma komisyonu görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bu görüşmelere neticesinde tensikat ile ilgili 1325/1909 yılında bir rapor hazırlanmıştı. Bu rapor ve Vilâyat-ı selase geriye kalan Avrupalı zabitler ile 1909 yılında sadece Vilâyat-ı selasede değil Osmanlı Devleti'nin tamamında jandarma ıslahatı ile yapılmaya başlanacaktı. 1908-1909 döneminde, Osmanlı Devleti'nde yaşanan değişimden ve reform hareketinden jandarma teşkilatı da payına düşeni alacaktı. 1909 yılı Haziran ayında Jandarma İdaresi Seraskerlik ve Harbiye Nezaretinden alınarak Dahiliye Nezaretine verilmiştir. Vilâyat-ı selasede uygulanan jandarma ıslahatı Osmanlı vilayetlerinde uygulanmaya başlanacaktır. Nikol De Robilant, Selanik'teki tensikat dairesini Avrupalı zabitlere bırakarak kendisi İstanbul'a gitmiş ve bundan sonra Osmanlı jandarma teşkilatı ile ilgili düzenlemelerin merkezi İstanbul olmuştur. vilâyat-ı selasede Avrupalı zabitlerle tecrübelerini artıran Osmanlı zabitleri öncülüğünde jandarma mektepleri açılacaktır. Osmanlı Meclis-i Mebusanın'da Meşrutî idare ile birlikte meclis kanunlar hazırlayacak ve Rumeli'de çetelerin hal ve hareketlerine son vermeye çalışacaktı. Diğer taraftan hükümet jandarma için kanunlar çıkarılarak bu doğrultuda uygulama yapmaya çalışacaktı.



KAYNAKLAR

A. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Belgeleri

Biz tezimiz için araştırmalara başladığımız dönemde Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve BOA kısaltması kullanılıyordu. Ardından arşiv yönetimi Cumhurbaşkanlığı idaresine geçmiştir, biz de bu sebeple Cumhurbaşkanlığı Arşivi ifadesi ve metin içinde de kurumun COA kısaltmasını kullanmayı uygun bulduk. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Belgelerinin kullanımı her bir bölümde farklı bir tasnif üzerinden yapılmıştır. Tezimizi hazırladığımız dönemde Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi belgeleri elektronik ortama aktarmaya başladığı için pek çok tasnifteki belgeye ulaşmak için uzunca bir süre beklemek zorunda kaldık. Özellikle Rumeli Teftişatı belgelerinin sisteme yüklenmesini bekledik. Bu da tezimizde belge temininin bir süre uzamasına sebep olmuştur. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi belgelerini tezimizin birinci bölümünden başlayarak kullanmaya başladık. II.Abdülhamid'e ait belge koleksiyonunu oluşturan Yıldız Belgeleri tezimizin ilk bölümünde daha fazla kullanılmıştır. Yıldız Esas (Y.EE), Yıldız Perakende Evrakını (YPRK) ve Yıldız Sarayında padişaha bizzat sunulan maruzat evrakı ve defterlerini kullandık (Y.MRZ.d). Tezimizin tamamında Hariciye evrakı (HR.SYS, HR.TO vb.) ve alt fonları kullandık. İkinci bölümden itibaren bu dönemde oluşturulan Rumeli müfettişliğine ait fonları ki Teftişat-ı Rumeli (TFR) ve onun alt fonu olan fonun Selanik vilayeti (TFR.I.SL) ve jandarma ile ilgili (TFR.I. A) ve (TFR.I.AS) alt fonlarını kullandık. Üçüncü ve dördüncü bölümlerde de aynı türde katalogdan belgelere sıklıkla başvurduk. Tezimizin tamamında en fazla kullandığımız belge grubu Sadaret Evrakı belgeleri (BEO) olmuştur. İradeler (İ. DH, İ.AS, İ.HUS) gibi fonlarla, Osmanlı hükümeti ve danışma organlarına ait belgeleri içeren Meclis-i Vükela (MV) ve Şura-yı Devlet (ŞD) belgelerini kullandık. Tezimizde burada saydıklarımızın dışında Cumhurbaşkanlığı Osmanlı arşivinden pek çok alt fonu da kullandık.

B. Hüseyin Hilmi Paşa Evrakı

İslam Araştırmaları Merkezi tarafından tasnifi yapılan Hüseyin Hilmi Paşa, evrakı belgelerini, tezimizin ikinci ve üçüncü bölümlerinde kullandık. Hüseyin Hilmi Paşa Paşa'nın Rumeli müfettişliği sürecinde jandarma teşkilatı, vilayat-ı selase ıslahatı ve Selanik vilayeti ile ilgili belge tasniflerini kullandık. Bu belgelerin tasnifinde sadece dosya ve gömlek numarası verilmiş ve Cumhurbaşkanlığı Osmanlı arşivindeki gibi bir isimlendirilmeye

gidilmemiştir. Bu yüzden tasnifi yapan İSAM kütüphanesinin H.H.P kodunu aynı şekilde kabul ederek kullandık.

C. İngiliz Arşivi, İngiliz Parlamentoları Belgeleri

Osmanlı Devleti'nde jandarma teşkilatının oluşturulmasının ciddi bir şekilde takip eden İngiliz hükümeti, Turkey adı ile İngiliz parlamentosuna yazışmalarını sunmuşlardır. Bu yazışmaları House of Common Parlimentary Paper adı ile kitaplaştırmışlardır. Tezimizde söz konusu yazışmaların 1879'dan 1908'a kadarki dönemini kullanmaya çalıştık. Özellikle Avrupalı jandarmanın vilayat-ı selaseye gelişinden sonra raporlar sayıca artmış ve ayrıntılanmıştır. H.C.P.P fonu ile bu belgeleri kullandık ve Selanik vilayeti ile ilgili pek çok ayrıntıya eriştik. Çeteler arasındaki mücadeleler, jandarmanın niteliklerine ilişkin bilgiler edindik. Bunun dışında İngiliz Parlamentosunda vilayat-ı selase ve Selanik ile ilgili tartışmaları içeren House of Common (HC) belgelerinin kitaplaştırılmış halini temin ederek kullandık. İngiltere'nin, Osmanlı Devleti'nin jandarma ile ilgili vilâyat-ı selasede yaptığı düzenlemeler hakkında fikirlerini böylece tezimize aktarabildik. İngiliz arşivinin FO ve CAB fonlarının Ulusal arşivin internetten erişilebilir kaynaklarına ulaştık. Burada İngiliz hükümetinin hem iç ve dış yazışmalarına, jandarma ıslahatına bakış açısına ve Avrupa devletleri ile kurduğu ittifaklara ulaştık.

D. Salnameler

Osmanlı mülki, askeri ve adli memurları hakkında pek çok bilgiyi edinebildiğimiz salnamelere tezimizde sıklıkla yer verdik. Devlet salnamesi başta olmak üzere Askeri salname, Erzurum ve Selanik vilayetleri salnamelerine gerektikçe yer verdik.

E. Meclis-i Mebusan Zabıt Cerideleri

II. Meşrutiyet'in ilanı ile açılan Meclis-i Mebusan'da vilayat-ı selasesde asayiş meselesi ile ilgili yapılan görüşmelere odaklandık ve bu konu ile ilgili görüşmelere tezimizde yer verdik.

F. Süreli Yayınlar

Osmanlı nizamnameleri ve kararlarının yayınlandığı Düstur süreli yayınlar içerisinde en sık başvurduğumuz kaynak olmuştur. Düstur'un birinci ve ikinci tertiplerinde konumuzla ilgili sayılarını tespit ederek kullandık. Düstur dışında İçtihad, İstikbal, İkdam, Sabah, Servet, Servet-i Fünun, Şura-yı Ümmet, Takvim-i Vakayi, Tanin, Tasvir-i Efkar gazetelerini kullandık. Yabancı gazetelerden de The Manchester Guardian, The New York Times, The Scotsman, The Spectator gazetelerini kullandık.

G. Araştırma Eserleri

Tezimizin için araştırma eserlerini temin noktasında, Ankara Üniversitesi Atatürk Araştırma Merkezi Kütüphanesi, Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi İstanbul Kütüphanesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, İstanbul Atatürk Kitaplığı, İSAM, Milli Kütüphane, Türk Tarih Kurumu Ankara Kütüphanesi vb. basılı eserlerin bulunduğu kütüphanelerden faydalandık. Bunların dışında Amerikan Ulusal Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Osmanlı Türkçesi Gazete Koleksiyonu, Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Koleksiyonu, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Atatürk Kitaplığı, Milli kütüphane, Mena-doc kütüphanesi, Türk Tarih Kurumu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Eski Harfli Türkçe Eserler Koleksiyonu e-kaynaklarını ve kullanıma açtıkları veri tabanlarını kullandık.

Tezimizin ilk aşamasında Cumhuriyet döneminde meslekten yetişmiş yazarların kaleminden çıkmış eserlerden de faydalandık. Bir hukukçu olan Halim Alyot Türkiye’de Zabıta adlı eseri kolluk birimlerinden jandarma, polis ve bekçinin tarihsel süreci ve kanunlarla yapılan değişikliklerinden bahsetmiştir. Osmanlı Devleti’nde zabitanın gelişimini beş devreye ayırmıştır. Bu beş devrenin ilk bölümü Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan Fatih’in İstanbul’u fethettiği 1453 yılına, ikinci devreyi 1453 yılından 1826 yılında Yeniçeri ocağının kaldırıldığı Vaka-yı Hayriyye’ye, üçüncü devreyi 1826’dan 1846’da asakir-i zabtiye teşkilatının kuruluşu ve Zabtiye Nezaretinin kuruluşuna, dördüncü devreyi 1846 yılında Zabtiye Nezaretinin kuruluşundan, Zabtiye Nezaretinin kaldırıldığı 1909 yılına, beşinci devreyi de 1909 yılından eserini hazırladığı 1948 yılına kadar getirmiştir.⁷⁷

⁷⁷ Alyot H.T, (2008), age, s.31-32

Halim Alyot'un Türkiye'de Zabıta Tarihi adlı eseri Osmanlı Devleti'nde jandarma ve polis tarihinin başlangıcı konusunda da daha isabetli tespitlerde bulunmuştur. 1846'da Zabtiye Nezaretinin kurulmasından 1879 yılına kadar geçen süreçteki asakir-i zabtiyeyi jandarma ve polis için bir hazırlık dönemi olduğunu belirtmiştir. 1879 yılında Zabtiye Nezaretinden ayrılan Jandarmanın müstakil bir daireye ihtisap edilmesini da teşkilatın başlangıcı olarak kabul etmiştir. Halim Alyot'un bu tespiti büyük oranda arşiv belgeleri ile örtüşmüş ve bu sebeple tarafımdan da kabul edilmiştir.⁷⁸ Halim Alyot yaptığı tasnif ile Zabıta tarihinde, Osmanlı Devleti'nde jandarma ve polisin geçirdiği evreleri nizamnameler çerçevesinde anlatmıştır. Bu eser konumuzun sınırlarını belirlemede ve nizamnameleri başlıkları halinde olsa da ayrı ayrı görmemize yardımcı olmuştur. Ancak Halim Alyot'un eseri jandarma tarihine tam anlamı ile bakmaktan uzaktır. Alyot, Osmanlı jandarma teşkilatının kurulduğu süreci kısa ayrıntılar ile geçmiş, jandarma ile ilgili yapılan düzenlemeleri ve bu düzenlemelerin sonuçlarını değerlendirmemiştir.

Alyot'un eserinin Osmanlı jandarmasına ayrılan bölümünde 1880-1904 arasındaki süreçte sadece Berlin Antlaşması ile ortaya çıkan Girit, Şarki Rumeli ve Rumeli vilayetinde (vilâyat-ı selase ifadesi yerine Rumeli vilayeti ifadesini kullanmıştır) yapılan düzenlemelere odaklanmıştır. 1880 yılında hazırlanan nizamnameyi ayrıntısına girmeden sadece başlıkları ile okuyucuya sunmuştur. Jandarma Genel Komutanlığı Tarihi adı ile iki cilt halinde 2002 yayımlanmış eser literatürde mevcuttur. Jandarma Genel Komutanlığı tarafından hazırlanmış, ilk cildinde jandarma tarihinin Türk tarihi içerisindeki gelişimi anlatılmıştır. Sözü ettiğimiz ilk ciltte eski Türk geleneğinden başlayarak asayiş sağlayan kuruluşlar, ardından Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti döneminde jandarma teşkilatının gelişimi anlatılmıştır. Jandarma Genel komutanlığına ait bu eser büyük oranda derlemedir, Cumhuriyet döneminde çıkarılan Jandarma mecmuası, Jandarma sadası, Halim Alyot, eserlerinden faydalanmışlardır. Bu eserin çalışmamızın tamamında kullanmamız mümkün olmamıştır. Çünkü eser 1877 yılından başlayan düzenlemelere ve 1879'da jandarma teşkilatının kurulmasına, 1880 yılında jandarma nizamnamesinin yayımlanmasını kabul etmemiştir. Jandarma teşkilatının kuruluş evresini kısaca anlatarak bu dönemi "asakir-i zabtiye" döneminin bir uzantısı olarak görmüştür.

⁷⁸ Alyot H. T, (2008), age, s.80-81

Tezimizin ilk bölümü asakir-i zabtiye ve jandarma teşkilatının kurulmasına, ardından da Selanik vilayetinde ilk dönemde bu iki kurumun durumuna yer verdik. Birinci bölümümüzün esas meselesi jandarma teşkilatının kuruluşu olması nedeniyle önce asakir-i zaptiyeyi ardından jandarma teşkilatını ortaya çıkaran durumları birlikte anlattık. Jandarmadan önceki dönemi anlamamız için Musa Çadırcı, Abdülkadir Özcan vb tarihçilerin makalelerinden güvenliğin sağlanması için oluşturulan ilk yapıları tespit ettik. Ali Sönmez'in Osmanlı Devleti'nde İç Güvenliğin Dönüşümü: Zaptiye Teşkilatı'ndan Jandarma'ya ve Zaptiye Teşkilatı'nın Düzenlenmesi (1840-1869) makaleleri bizim jandarma öncesi dönemde Osmanlı Devleti'nde asakir-i zaptiyeye tespit etmemizi sağlamıştır. Asakir-i zabtiye ve jandarma teşkilatının ilk dönemini tespit ederken büyük oranda Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinden temin ettiğimiz belgeleri kullandık. Buradan elde ettiğimiz belgeler ile asakir-i zabtiyenin oluşma süreci, daha sonra ıslahat çalışmalarını tespit etmemizi sağladı. Bu sayede jandarmanın aslında hangi kurumun temelleri üzerine inşa edildiğini görmemizi sağladı. Asakir-i zabtiye teşkilatının hangi sistematikte düzenlendiğini ve bu sistematığın jandarma teşkilatına olan etkilerini tespit edebildik. Osmanlı Devleti asakir-i zabtiye düzenlemesini hangi vilayetlerde yapmış ve sonuçları ne olmuştur bunu tespit ederek, jandarma teşkilatını anlatmaya çalıştık. Asakir-i zabtiye dönemini anlattığımız bölümde devlet yönetimi ve idare ile ilgili kanunların güvenlik üzerinde etkisini belirlemek için Nizam Önen- Cenk Reyhan'ın Mülkten Ülkeye adlı eserlerini kullandık.

Jandarma teşkilatının kurulduğu ilk süreçte büyük oranda Alyot'un üstünkörü değindiği, İngiliz kökenli Miralay Baker'ın rapor ve önerilerine başvurduk. Baker Paşa'nın, Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinde bulunan rapor ve layihalarını tespit ederek, hem jandarmanın kuruluşunda hem de uygulamalarının temelinde ne kadar önemli bir figür olduğunu tespit ettik. Osmanlı Devleti'nin asakir-i zaptiyeden jandarmaya geçişteki 1877-1880 arasındaki süreci her ne kadar arşiv vesikalarından takip etsek de William Jesser Coope, Osmanlı hizmetinde çalışmış bir zabittir. Onun The History Of The Imperial Gendarmerie ve A Prisoners Of War in Russia adlı eserleri bu geçiş sürecini anlamamıza yardımcı olmuştur. Jandarma teşkilatının meydana getirilmesi ve ıslahatlarda etkisi yadsınmayacak bir kişinin Mehmet Said Paşa'nın hatıratına da birinci bölümden, son bölüme kadar kullandık.

1880 yılından yayımlanan jandarma nizamnamesinin çevrilip, değerlendirilmesi yapılmamıştı. Biz söz konusu nizamnameyi de tezimizin birinci bölümünde gerekli maddelerinin çevirisini vererek kullandık. Böylelikle jandarma ile asakir-i zabtiyenin farklılıklarını da görebildik. Birinci bölümde jandarma nizamnamesi dışında, teşkilatın oluşturulduğu ilk dönemde vilayetlerde uygulamaları ve jandarmayı ilgilendiren nizamnameleri çevirerek kullandık. Birinci bölümün sonunda Selanik vilayetinde jandarma teşkilatının 1880’den 1902 yılına geçen süreçte değişimini anlattık. Bu bölümde komitelerin ortaya çıkışı ve Selanik vilayetinde asayişin sağlanmasında jandarmanın önemini ve durumunu konu edindik.

İkinci bölümde, 1902-1904 sürecinde Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi kaynaklarından da faydalanarak genel olarak Vilâyat-ı selasesini ancak özel olarak da Selanik vilayetinde jandarmayı anlattık. Selanik’te asayiş meselesini anlattığımız ikinci bölümde İngiliz belgelerini de kullanmaya başladık. Bu belgelerde raporları tercüme ederek tezimize dahil ettik. Bu bölüm komiteciliğin ortaya çıkışı, gelişmesi ve en önemlisi Selanik vilayetindeki halkın asayişe ihtiyacını anlattık. Asayişe duyulan ihtiyacı ortaya koyabilmek için Selanik ve Vilâyat-ı selasenin siyasi, tarihi, ekonomik, sosyal koşullarına da değindik. İkinci bölüm kapsamında, 1902 yılında Rumeli müfettişliği oluşturularak, müfettişliğe Hüseyin Hilmi Paşa atanmıştı. Müfettişliği esnasından Hüseyin Hilmi Paşa Osmanlı hükümeti ile yazışmalar yapmıştır. İSAM’dan bu görüşmelere ilişkin belgeleri temin ettik ve kullandık. Söz konusu yazışmalar, jandarmanın idaresi, sayısı, Gayrimüslim toplulukların jandarmaya kayıt ve kabulü konusunda bize yol göstermiştir. İslahatların yapılması ve müfettişlik makamının oluşturulmasında Avusturya ve Rusya oldukça etkili olmuştur. Biz, Avusturya’nın vilâyat-ı selase jandarması hakkındaki politikasını öğrenmek için Soward’ın *Austria–Hungary And The Macedonian Reforms 1902-1908* adlı tezine başvurduk. Soward sadece Avusturya’nın politikasını değil, Makedonya meselesinde devletlerin politikalarını ve tavırlarını görmemizi sağladı. Makedonya’da devletlerin çekişmelerinin yanında zamanla çeteleşen gruplar da vardı. Sırlar, Bulgarlar, Rumlar, Arnavutlar... Bu gruplar hem asayiş bozmuş hem de asayişsizlikten etkilenmişlerdir. Söz konusu grupları anlamak için Fikret Adanır’ın *Makedonya Sorunu*, Mehmet Hacısalihoglu’nun *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)*, Douglas Dakin’in *The Greek Struggle In Macedonia 1897-1913*, *Macedonia Documents* adlı belge derlemesini Rum, Bulgar, Sırp, Arnavutlar ve Jön Türkler’in Osmanlı Devleti’nin Makedonya’da yaptıkları ıslahatlara bakışını tezimize yansıtmaya çalıştık.

Üçüncü bölümümüz daha geniş bir zaman diliminde Selanik ve Rumeli'yi anlattık. 1904-1909 yıllarını konu edindiğimiz üçüncü bölüm diplomatik ilişkiler ve bu ilişkilerin jandarmanın yeniden düzenlenmesi üzerindeki etkilerine odaklanmıştır. 1904 yılında Avrupa devletlerinin girişimi ile Vilâyat-ı selasesinde başta jandarmayı ıslah etmek üzere Mürzsteg programı uygulanmaya başlanacaktı. Ancak Osmanlı Devleti Avrupa devletlerinin kararlarından önce davranarak Belçikalı ve İsveçli zabitler temin etmiştir. Bu zabitlerden biri olan Yüzbaşı Nandrop'un Rumeli jandarma hakkındaki raporunun Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinden temin ederek tercüme etik. Nandrop'un Osmanlı jandarmanında eksik gördüğü noktaları, yapılmasını istediği düzenlemeleri tespit ettik. Ayrıca Nandrop'a sunulan, Osmanlı Devleti'nin hazırladığı jandarma nizamnamesi layıhası ve bu layihada değiştirilmesi uygun görülen noktaları tespit ettik. Nandrop'un yaptığı düzenlemeler ve Selanik vilayetinde ilk jandarma mektebini açması ve çalışmalarını da yine üçüncü bölümde anlattık.

Osmanlı Devleti 1904 yılında yeniden bir jandarma nizamnamesi hazırlamıştır. Üçüncü bölümde hem ayrı bir başlıkta hem de Degiorgis Paşa ile Osmanlı hükümetinin görüşmelerinde sık sık bu nizamnameye başvurduk. Vilâyat-ı selasesinde jandarma ıslahatı çerçevesinde Degiorgis Paşa'nın ve Avrupalı zabitlerin görevleri, nizamnameler ve jandarma teşkilatında yapmak istedikleri düzenlemeleri de Osmanlı Arşivindeki belgelerden temin ederek kullandık. Degiorgis Paşa'nın ardından 1908 yılında görevi devralan Nikol De Robilant'ın Rumeli ve Vilâyat-ı Selasede Jandarma Teşkilatı adlı eserini günümüz türkçesine tercüme ederek kullandık. Bu eser üçüncü ve dördüncü bölümlerde başvurduğumuz önemli kaynaklardan biri oldu. Bu eser ile 1904-1908 döneminde vilayat-ı selasede jandarma teşkilatının personel temini, mekteplerinin durumu, karakol, elbise gibi konularında bilgileri tespit etmemize yardımcı olmuştur. Tezimizin ikinci, üçüncü ve dördüncü bölümlerinde Ahsene Gül Tokay'ın Makedonya Sorunu Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908) adlı eserini kullandık. Ahsene Gül Tokay, vilâyat-ı selase jandarmanının ıslahata tabi tutulduğu 1904-1908 sürecini anlattığı eserde, İtalyan zabiti Degiorgis'in idaresinde göreve başlayan Avrupalı zabitlerin de işlevini tespit edebilmemizi sağlamıştır. Jandarma teşkilatında 1904-1908 yıllarında görev yapan Avrupalı zabitlerin ve onların etkilerini, Enver Paşa, Niyazi Bey, Kazım Karabekir, Mehmet Ali Okar, Tahsin Uzer gibi vilâyat-ı selasesinde görev yapmış kişilerin hatıratlarından tespit ettik.

Dördüncü bölümümüzde Degiorgis ve Avrupalı zabıtların hazırladıkları muhtıraları Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinden tespit ederek kullandık. II. Meşrutiyet'in ilanı ve ardından gelen süreçte kanunlaştırma faaliyetleri oluşturmuştur. Meşrutiyet'in ilanı ile teşkil edilen Mebusan meclisi ve mecliste yapılan görüşmeler, kararlar neticede bizi Meclis zabıt ceridelerini kullanmayı zorunlu tutmuştur. Meclis-i Mebusan zabıt ceridelerini temin ettiğimizde, vilâyat-ı selasesinde çatışmalara son vermenin amaç edinildiğini gördük. Bu maksatla meclisin çıkardığı kanunları Düstur'un ilgili ciltlerinden tespit ederek metnimize ekledik. 1909 yılında İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Robilant'ın da bulunduğu Jandarma komisyonun çalışmaları neticesinde ortaya çıkan, 1909 tarihli Tensikat raporunun tercüme ederek tezimize ekledik.

Neticede tezimizi hazırlarken kronolojik bir sıra takip ettik ve kullandığımız materyali buna göre seçtik. Jandarma teşkilatının kurulup geliştiği ilk dönemi anlatarak aslında tezimiz için sağlam bir temel oluşturmaya çalıştık. İngiliz, Rusya ya da Avusturya'nın politik müdahalelerini jandarma ıslahatı aracılığı ile nasıl Osmanlı Devleti'ne kabul ettirdiklerini tespit edebildik. Tez konu başlığımız özellikle Rumeli vilâyat-ı selasesi pek çok kereler çalışılmış olmakla birlikte, Cumhurbaşkanlığı Osmanlı arşivinin gün geçtikçe açılan tasnifleri, elektronik kaynakların ve veri tabanlarına ulaşımın kolaylaşması ile birlikte daha fazla kaynağa ulaşabildik. Ancak bu bizim çalışmamızı emsalsiz yapmaya yetmez, çalışmamızın daha sonraki çalışmalara kaynaklık etmesi en büyük arzumuzdur.

1. BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NDE JANDARMA TEŞKİLATI'NIN KURULUŞU VE GELİŞMESİ

1.1. Asakir-i Zabtiye Teşkilatı

1.1.1. Asakir-i Zabtiye Teşkilatının Kurulması ve Yaygınlaştırılması

18.yüzyılın sonlarında Osmanlı ordusunda reformlar yapılmakla, iç güvenliği sağlamak önemli bir mesele haline gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin şehir ve taşrasında yaygın hale gelen asayişsizlik meselesine de bir çözüm üretilmesi gerekmektedir. II. Mahmut'un ardından hükümdar olan Abdülmecit, Gülhane Hatt-ı Hümayununu 1839 yılında ilan etmiştir. Hatt-ı Hümayuna Tanzimat Fermanı adı verilmiş ve 1876 yılına kadar sürecek bu döneme, Tanzimat-ı Hayriye devri adı verilmiştir. Abdülmecit Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile birlikte ülkeyi imar etmeyi, halkın refahını sağlamayı bunun için de yeni kurumlar oluşturmayı taahhüt etmiştir. Tanzimat Fermanı'nın işaret ettiği en önemli nokta ise kanunlaştırma hareketleri doğrultusunda halkın emniyetini ve asayişini sağlanmasıdır. Tanzimat Fermanına göre taahhüt edilen hiçbir yenilik bireyin asayışı, emniyeti sağlanmadıkça bir işe yaramayacaktır; birey kendini güvende hissetmedikçe ne toprağını ekecek ne bir iş kolunda istenilen görevi yerine getirecek ama en önemlisi vergi vermeyecektir. Tanzimat Fermanı asayiş, emniyet ve güvenliğe yaptığı atıflarla aslında bu dönemde Osmanlı Devleti'nin yapacağı düzenlemelerin de işaretini vermiştir.⁷⁹

Tanzimat Fermanı, Osmanlı Devleti'nde ilk olarak Edirne, Bursa, Ankara, Aydın, İzmir, Konya, Sivas eyaletlerinde uygulanmış ve uygulamanın ilk basamağını bu eyaletlerde nüfus ve mal mülk sayımı oluşturmuştur.⁸⁰ Eyaletlerin idaresi mali idari ve askeri olarak bölünmüştür. Rediflerin idaresini de üstlenen müşirler eyaletlerin asayiş ve idaresinden sorumlu tutulmuştur.⁸¹ Müşirler/feriklerin idaresi altında bulunan ve asayıştan sorumlu

⁷⁹ Kili Suna- Gözübüyük A. Şeref, (1985), Türk Anayasa Metinleri Senedi İttifaktan Günümüze, "Gülhane Hattı", Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (1.Baskı),Ankara, s.11-13

⁸⁰ Çadircı Musa, (2007), "Tanzimat Döneminde Türkiye'de Yönetim 1839-1856", Tanzimat Sürecinde Türkiye: Ülke Yönetimi, Ercoşkun T.(Derleyen) , İmge Kitabevi, (1. Baskı), Ankara, s. 188

⁸¹ Engelhardt Philippe Edouard, (1999), Tanzimat ve Türkiye, (Çev. Reşad A.), Kaknüs Yayınları, (Kitabın orijinalinde basım tarihi belirtilmemiş), (1.Baskı), İstanbul, s.106

tutulan asakir-i nizamiyenin bir kısmı ise vergi toplamakla görevlendirilen muhassılların emrine verilmiş, asker-i nizamiye olmayan yerlerde ise bu görev o eyaletin redif birliklerinden seçilen askerlere verilmiştir.⁸²

Osmanlı Devleti'nin, Tanzimat Fermanı doğrultusunda gelirlerinin doğrudan takip edecek olması ve vergi kesmesi, Osmanlı halkı tarafından kaygı ile karşılanmıştı. İlk tepki de geçmişten gelen ayrıcalıklarının yitireceklerini düşünen ayanlar, Gayrimüslim cemaat liderleri tarafından verilmiştir. Fermana uygun olarak vergi toplama işini üstlenen muhassılların davranışları da bir takım usulsüz uygulamalara yol açmış, toplumsal karışıklıklara sebep olmuştur. Muhassıllar kendileri ve beraberlerindeki askerlerin ihtiyaçlarını usulsüz bir şekilde halktan temin etmeye çalıştıkları gibi halktan rüşvet istemişlerdir. Bir süre sonra 1840 yılında Osmanlı Devleti'nin Rumeli ve Anadolu topraklarında isyanlar başlamış ve Tanzimat uygulamalarına zarar verir bir hal almıştır. İsyanları bastırmak için asakir-i redife kullanılmış, merkezden gönderilen paşalar raporlar yazarak durum tespit etmişlerdir.⁸³

1843 yılında Osmanlı ordusunu düzenlemek üzere bir kanun hazırlanmıştır. Bu kanun ile Osmanlı ordusuna kabul edilen bir kişi, düzenli askeri birliklerde beş yılı geçirecekti. Ardından terhis edilen askerler yedi yıl da redif askeri olarak görevli olacaktı.⁸⁴ Osmanlı ordusu ile ilgili düzenlemeler yapılırken iç güvenlik ile ilgili adımlar da atılmıştır. Bu maksatla da belirlenen merkezlerde güvenliği sağlamak üzere karakollar kurulmasına karar verilmiştir. Osmanlı Devleti, 1844 yılında bu düzenlemeyi idare etmek üzere Zaptiye Nezaretini ihdas etmiştir. Zaptiye Nezaretine bağlı olarak asakir-i zabtiye teşkilatı oluşturulmuş ve askeri organizasyon olarak görüldüğü için idari olarak Seraskerlik dairesine bağlanmıştır.⁸⁵ Asakir-i zaptiye teşkilatının kurulmasından sonra, müteakiben tımar sistemi bütünüyle ortadan kaldırılmış ve zaptiyenin ihtiyaçlarına karşılık tımar topraklarından faydalanılmasına karar verilmiştir. Anadolu ve Rumeli'de tımar sistemi kaldırıldığında 30.000 yakın başıbozuk asker vardı ve tımar sisteminin kaldırılması ile sipahiler de boşta kalmıştır. Elde bulunan tımar toprakları kullanılarak istekli olan tımarlı sipahiler de

⁸² İnalçık H, (2017), age, s.149

⁸³ Uzun Ahmet, (2002), Tanzimat ve Sosyal Direnişler Niş İsyanı Üzerine Ayrıntılı Bir İnceleme, Eren Yayınları, İstanbul, s. 24-25

⁸⁴ Çadırcı M, (2008) "Redif...",s.49

⁸⁵ Çadırcı M, (2008), " Osmanlı İmparatorluğu'nda Askere Almada Kura Usulüne Geçilmesi (1846 Tarihli Askerlik Kanunu)", Tanzimat Sürecinde Türkiye: Askerlik, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, (1.Baskı), s. 67-68

görevlendirilerek Zaptiye teşkilatına bağlı asakir-i zabtiye birlikleri oluşturulmuştu. Asakir-i zabtiyenin personel ihtiyacı giderilmesi için çalışılmaya başlanmıştır.⁸⁶

Tımarlı sipahilerin arazilerinin asakir-i zabtiye sistemine dahil edilmesi ile tımarının geliri 500-1000 kuruş aralığında olanlar piyade; 1000-2000 kuruş aralığında olanlar ise süvari asakir-i zabtiye olarak kaydedilmesine karar verilmişti. Tımar sahiplerinden hanedan mensubu ve okuryazar olanlar ise zabtiye askeri olmaları hoş karşılanmayacağından, düzenli orduya dahil edilebilecekleri gibi maaş karşılığı tımarlarını devlete devredebileceklerdi. Tımarlı sipahi sayısının zaptiye sayısını geçtiği yerlerde, tımarlı sipahiler topçu askeri ve kale muhafızlığı ile görevlendirilmişlerdi.⁸⁷

Zaptiye Nezareti oluşturulup, asakir-i zabtiye teşkilatı ihdas edilmekle birlikte görev ve sorumlulukları için bir nizamname hazırlanmamıştı. Asakir-i zabtiyelerin başlangıçtaki görevleri suçluları mahkemeye getirip götürmek, vergi toplayan memurları korumak, posta sisteminin güvenliğini sağlamaktı. Asakir-i zabtiyeler görevlerini yerine getirirken mülki idareye bağlı olmuşlardır. Tımarlı sipahiden farklı olarak asakir-i zabtiyeler kentin de güvenliğinden sorumlu olmuşlardır.⁸⁸ Osmanlı Devleti, asayiş sağlama görevini tamamen asakir-i zabtiye teşkilatına devretmemiştir, asayiş bir bölgede ciddi anlamda bozulduğunda yine Osmanlı Devleti nizami askeri kullanmıştır.⁸⁹

1845 yılında Dersaadet'in güvenliğinden sorumlu olmak üzere polis adı verilen askeri teşkilat oluşturulmuştur. Polislerin idaresi ise Tophane-i Amire Müşiri Mehmet Ali Paşa'nın emrine verilmiştir. Polis teşkilatının işleyişini düzenlemek üzere de bir polis meclisi oluşturulmuştur. Dersaadet'de sur içinde asayiş sağlama görevi polise verilirken taşrasında sorumluluğu asakir-i zabtiyeye ait olmuştur.⁹⁰ Polisin Dersaadet'de görevi ise yabancıların giriş ve çıkışlarını kontrol etmek, zararlı kişilerin girişini engellemektir.⁹¹

⁸⁶ Barkan Ömer Lütfi, (1979), "Tımar", İslam Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, C.12/1, s.331

⁸⁷ Çadircı M, (1991) "Askerlik Alanında Yapılan Düzenlemeler Güvenliğin Korunması", Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapıları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, (1. Baskı), Ankara, s. 319

⁸⁸ Çadircı M, (2007), "Tanzimat", Tanzimat Sürecinde Türkiye: Ülke Yönetimi, Ercoşkun T.(Derleyen), İmge Kitabevi, Ankara,(1. Baskı), s. 67-68

⁸⁹ Çadircı M, (2007), "Türkiye'de Kaza Yönetimi (1840-1876)", Tanzimat Sürecinde Türkiye: Ülke Yönetimi, Ercoşkun T.(Derleyen) , İmge Kitabevi, (1. Baskı), Ankara, s.247

⁹⁰ Toprak Zafer, (1995), "Güvenlik Hizmetleri", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, (1. Baskı), C.3, s.458

⁹¹ Van Nureddin, (2012), İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Kuruluşu, Teşkilatı ve Faaliyetleri (1909-1918), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yakınçağ Tarihi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, s. XVII-XVIII

Seraskerliğin sorumluluğunun çok fazla olması ve Dersaadet'in her yerinde kol gezilememesi sebebiyle, 1846 yılında alınan bir kararla şehirde polis için belirlenen alan dışında Üsküdar ve İstanbul'dan başlayarak taşranın güvenliği asakir-i zaptiyeeye verilmiştir. Asakir-i zaptiyeenin idare görevi ise Seraskerlikten alınıp oluşturulan Zaptiye Nezaretine devredilmiştir.

Zaptiye Nazırlığı görevine eski Niş Valisi Mehmet Hafız Paşa getirilmiş ve Dersaadet'in Bahçekapı semtinde bir konak Zaptiye Nezaretine tahsis edilmiştir.⁹² Zaptiye Nezareti, bundan sonra Osmanlı Devleti'nin taşrasındaki asakir-i zaptiye ve Dersaadet'in taşrasında güvenlikten sorumlu tutulmuştur. 1847 yılına ait Osmanlı Devlet Salnamesinden tespit ettiğimize göre Zaptiye Nazırlığı görevi Mehmet Hafız Paşa⁹³, Muavinliğine Osman Bey getirilmiştir. Nazırlıkla beraber bir Zaptiye Meclisi oluşturulmuş ve başkanlığı Muavin Osman Bey ve Zahir Nazırı Hüseyin Bey'e verilmiştir. Meclisin üye sayısı on üçtür ve henüz yeni bir kurum olması sebebiyle üyeleri oldukça çeşitlidir ve göze çarpan üyelerinden biri Su Nazırı Abdulhalim Bey, Müderris Şakir Efendi ve üyelerden dört tanesi de Hâcegan'dır.⁹⁴

Asakir-i zaptiyede görevlendirilen tımarlı sipahilerin hizmetlerinden yeterli verim alınamamıştı. Meclis-i Vala-yı Ahkam-ı Adliye'de görüşmeler yapılarak padişaha sunulmuş, yine padişahın emri ile asakir-i zaptiye için bir nizamname hazırlanmıştır. 1849 yılında hazırlanan nizamname belirli eyalet ve sancakları kapsar şekilde asakir-i zaptiyeeye bir düzen vermeyi amaç edinmiştir. Rumeli'de Edirne, Silistre, Vidin, Niş, Üsküp, Manastır, Selanik eyaletleriyle Gelibolu ile Kaza-yı Erbaa sancakları ve Anadolu'da Hüdavendigâr, Kastamonu, Ankara, Sivas, Konya, Aydın, Saruhan eyaletleriyle Biga ile Kocaeli sancaklarında asakir-i zaptiye teşkilatlanması yapılacaktır. Belirlenen bu yerlerdeki tımarlı sipahi ve piyade askerleri toprak gelirlerinin yarısına karşılık gelen miktara istinaden emekliye ayrılacaktır. Tımarlı sipahi ve piyadesi yerine asakir-i zaptiyeler görevlendirilecektir. Asakir-i zaptiyelerin sayıları, piyade, sipahi ve derbentçi olarak düzenleme görevi ise bu belirlenen eyaletlerin ve sancakların vali ve mutasarrıflarına görevi olarak belirlenmişti.

⁹² Takvim-i Vakayi, Def'a 297, 18 Safer 1262/15 Şubat 1846

⁹³ Salname-i Devlet-i Âliyye, (1263), Def'a 12, Matbaa-yı Amire, İstanbul s.31

⁹⁴ Salname-i Devlet-i Âliyye, (1263), age, s.38-39

Her bir eyalete zabtiye bölükbaşı, bir zabtiye başkatibi idaresinde zabtiye sergerdesi namıyla düzenli ve “muteber” sıfatlarını taşıyan askerler; sancaklara zabtiye bölükbaşı, bir zabtiye bölük katibi idaresine zabtiye sergerdesi görevlendirilecekti. Kırlarda kol gezmek ve zaptiyenin görevi dışındaki işleri yapmak üzere de bir çavuş idaresinde on askerden oluşan “küçük zabıtlar birliği” oluşturulacaktı. Asakir-i zaptiyeye personel teminin ise oluşturulduğu eyalet ve sancağın ahalisinden ya da merkezden bu görev için özel seçilmiş kişilerle yapılacaktı. Zabtiye bölükbaşı, kâtip ve çavuşlar ise yine mahallinden “namuslu, iyi huylu” kimseler olmalıydı. Uygun kişi bulunmadığı zaman ise yeri ve yurdu belli, kefil olan kimselerden seçilmeliydi. Bundan sonra Asakir-i Zabtiye sisteminin uygulandığı eyalet ve sancaklarda mesuliyet ise vali ve mutasarrıflara verilmiştir..⁹⁵

1850 yılından başlayarak, asakir-i zaptiyenin hizmet ve masraflarını teftiş etmek üzere Anadolu’ya müfettişler gönderilmiştir.⁹⁶ 1851 yılında, Seraskerlik ve Dar-ı Şuranın komisyonda aldığı kararlar doğrultusunda Rumeli, Anadolu, Arabistan ve Cezayir-i Bahr-ı Sefid’de asakir-i zaptiyenin istihdam olunan miktarı ve tekrar düzenlenmesi hakkında bilgi verilmiştir. Söz konusu asakir-i zabtiye piyade ve süvari on dört alaydan oluşacak; her bir piyade ve süvari dört taburdan oluşturulacak ve her taburu dört bölükten ve bir bölüğü zabıtlansız yüz otuz bir neferden meydana gelecektir. Asakir-i zaptiyenin sayısı bu düzenleme ile toplam 29.288 askere ulaşmıştır. Asakir- zaptiyenin yetmediği noktalarda askerlikten emekli olmuş bireylerin teşkilata seçilmesi istenmiştir. Osmanlı Devleti asakir-i zaptiyeye ilişkin düzenlemelere örnek olarak Anadolu’da Hüdavendigar, Kastamonu, Ankara eyaletlerinde uygun sancakların birleştirilmesi ile bir tabur ve iki bölükten oluşan süvari; iki tabur ve bir bölük piyadeden oluşan zabıtlansız bir alay oluşturulmasına karar verilmişti. Rumeli vilâyetlerinde Edirne, Silistre, Vidin eyaletlerinde ve Tırnova’ da bir tabur bir bölük süvari ve iki tabur üç bölük piyade oluşan ikinci bir alay oluşturulacaktı. Toplam iki bin doksan iki neferden oluşan örnek iki alay Dersaadet’ deki asakir-i zabtiye taburları gibi giydirilip ve aynı türde silahla teçhiz edilecekti.⁹⁷

Asakir-i zabtiye için yapılan düzenlemelere rağmen teşkilattan etkili bir şekilde yararlanılamadığı gibi güvenliğin ve asayişin sağlanamadığı durumlarla

⁹⁵ COA. Y.EE, 36/1, H.11 Rebiyülevvel 1265 / 5 Şubat 1849

⁹⁶ Sönmez Ali, (2006), “Zabtiye Teşkilatı’nın Düzenlenmesi (1840-1869)” Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, C.25, S.39, s.206

⁹⁷ COA. Sadaret Mektubi Kalemî Meclis-i Vala Yazışmaları (A.MKT.MVL), 44/ 14, H.13 Şevval 1267/11 Ağustos 1851

karşı karşıya kalınmıştır. İzmir'in asakir-i zaptiyesi yakaladıkları suçlularla iş birliği yapmaktan tutun vazifelerinde pek çok usulsüz olaya karışarak teşkilata zarar vermişlerdir. Diğer taraftan Osmanlı asakir-i zaptiyesi giyim ve kuşamı ile pek çok durumda eşkıyadan ayırt edilmemekteydi. Asakir-i zaptiye'nin bu durumda olmasının ve güvenliği sağlamak yerine asayişsizlik üretir bir kurum haline gelmesinde pek çok sebep vardır en önemlisi işi bilen ehliyetli kimseler görevlendirilmediği gibi düzenli ve yeterli maaş almamaları onları bu duruma düşürmüştü.⁹⁸

1855,yılında yazılan bir tezkireye göre Dersaadet ve taşrada asayiş bir türlü sağlanamamıştır. Zabtiye Nezareti, asayişsizliğe son vermek istese de başarılı olamadığı için Serdar-ı Ekrem olan Sadrazam Refik Bey ile birlikte komisyon oluşturularak asakir-i zabtiye meselesini bir hal yoluna sokması istenmiştir.⁹⁹ 1856 yılında Islahat Fermanı yayınlanmıştı, bu ferman ile halkın can, namus güvenliğinin sağlanmasına tekrar vurgu yapılmıştı. Islahat Fermanında, Tanzimat Fermanından farklı olarak eyalet ve kazalarda asakir-i zabtiye'nin tanzimi ile halkın can ve mal güvenliğinin sağlanmasına dikkat edilmesi istenmişti.¹⁰⁰

1858 yılında yayınlanan talimatname ile valilerin en önemli görevi : sorumlu bulunduğu eyalette güvenliği sağlaması olacaktı. Talimat ile yolların ve geçitlerin güvenliğini sağlamak valilerin en önemli ödevleri olmuştu. Vali suçlu gördüğü kişi ya da grupları yakalatacak, vilayet meclislerince hazırlanan tutanakla asakir-i zaptiye'yi ihtiyaç olan yerde görevlendirecek, gerekli hallerde kolluk güçlerinin dışında nizami askerden de yardım alabilecekti. Bu talimatnamenin en önemli farkı ise vali suçlu itaat etmediğinde ya da kaçtığında vurulmasına izin verecek, suçlu Eyalet meclislerinde asakir-i zabtiye denetiminde asakir-i zabtiye denetiminde yargılanacaktı. Talimatname vali ile asakir-i zaptiye'nin ilişkileri belirlenmişti, ek olarak validen asakir-i zabtiye'nin halktan bedelsiz yem ve tayinat isteyerek zor durumda bırakmamaları konusunda dikkatli davranmaları istenmiştir.¹⁰¹

⁹⁸ Yücel Kaya Alp, (2009) “19. Yüzyıl Ortasında İzmir’de Emniyet ve Zaptiyeler”, Jandarma ve Polis Fransız Osmanlı Tarihçiliğine Çapraz Bakışlar, Lévy N. ve Özbek N ve Toumarkine A (Derleyen), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, (1. Baskı), s.196-197

⁹⁹ COA. Sadaret Âmedî Kalemi Defterleri, (A.AMD), 70/05, H.1272/1855

¹⁰⁰ Kili Suna- Gözübüyük A. Şeref, (1985), age “Islahat Fermanı”, s.17

¹⁰¹ Kılıç Selda Kaya, (1995), Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye’de İl Yönetimi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Doktora Tezi, Ankara 1995, s.13-14 ve Önen Nizam-Reyhan Cenk, (2011), Mülkten Ülkeye Türkiye’de Taşra İdaresi’nin Dönüşümü (1839-1929), İmge Yayınevi, (1. Baskı),İstanbul, s.143

1856 yılında Zaptiye Müşiri İzzet Paşa'dır¹⁰² ve Meclis-i Zaptiye Üye sayısı ilk kurulduğu tarihe göre daha az sayıda kişi içerir hale gelmiştir. Zaptiye Meclisi başkanı Zaptiye Muavini Mehmet Bey, üyeler ise altı tanedir.¹⁰³ 1857 yılında Zaptiye Müşiri değişmemekle birlikte Zaptiye Meclisinin üye sayısı artmış bir başkan (Muavin Tevfik Efendi) ve otuz dört üyeden oluştuğunu tespit ettik.¹⁰⁴ Asakir-i zaptiye meclisi bir süre sonra kaldırılmış ve yerine iki ayrı meclis oluşturulmuştur. Bu meclislere Divan-ı Zaptiye ve Meclis-i Tahkik isimleri verilmiştir. Divan-ı Zaptiye hafif suçların cezalarına ilişkin düzenlemeleri yapma görevi verilmiş. Meclis-i Tahkik Komisyonuna ise cinayet gibi daha ağır davaların tetkik edilmesi görevi verilmiştir.¹⁰⁵ 1859 yılında tespit edebildiğimiz kadarı ile Divan-ı Zaptiye bir başkan ve dokuz üyeden oluşturulmuştu. Başkan Celal Bey, üyeler ise Ferit Efendi, Hüsnü Efendi, Mehmet Atıf Bey, Mustafa Nail Efendi, Salih Bey ile Rumlardan Yorgaki Petropoli Efendi, Ermenilerden Bedros Efendi, Katoliklerden Mıgırdıç Efendi ve Yahudilerden Haskiya Efendi'den meydana getirilmişti.¹⁰⁶ 1859 yılında Meclis-i Tahkik bir başkan ve sekiz üyeden meydana getirilmişti. Başkan Zaptiye Müsteşarı Tevfik Efendi, üyeler İbadullah Şevki Efendi, Hacı Mehmet Tevfik Efendi, Mehmet Hulusi Bey, Ahmed Atıf Bey, Mehmet Emin Bey, Rumlardan Kostaki Logadi Efendi, Ermenilerden Artin Efendi, Katoliklerden ise Bedros David Efendi görevlendirilmişti.¹⁰⁷

Bu iki meclisin yanı sıra Zaptiye Müsteşarlığı, İstanbul'da bulunan zaptiye askerlerini kontrol etmek, kol gezmek ve yangın söndürmek üzere Zaptiye Muavinliği, suçluları suçlarına göre ayırıp gereken meclislere sevk etmek üzere Tevkif Müdürlüğü ve hapishanelerin zaptı ile ilgilenmek üzere bir Hapishaneler Müdürlüğü oluşturulmuştu. Böylece asakir-i zaptiye ve adliye ile ilgili düzenlemeler yapılmaya başlanmıştı.¹⁰⁸

Islahat Fermanı'nın eşit vergi askerlik gibi hükümleri Osmanlı coğrafyasının her bölümünde hoşnutlukla karşılanmamıştı ve Tanzimat Fermanı'nın ilanı sonrası verginin toplanması ve asker yazılması sebebi ile başlayan isyanlar tekrar ortaya çıkmıştır. Kırım Savaşı ve Mısır Meselesi bu isyanlara biraz da milliyetçiliğin katkı yapmasına sebep

¹⁰² Salname-i Devlet-i Âliyye, (1273), Def'a 11, Matbaa-yı Amire, İstanbul, s.35

¹⁰³ Salname-i Devlet-i Âliyye (1273), age, s.43

¹⁰⁴ Salname-i Devlet-i Âliyye, (1274), Def'a 12, Matbaa-yı Amire, İstanbul, s. 44-45

¹⁰⁵ Alyot H. T, (2008), Türkiye'de Zabıta Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu, Emniyet Genel Müdürlüğü Polis akademisi Türk Polis Tarihi Araştırmaları Merkezi Yayını, Ankara, s.86-87

¹⁰⁶ Salname-i Devlet-i Âliyye, (1276), Def'a 14, Matbaa-yı Amire, s.45

¹⁰⁷ Salname-i Devlet-i Âliyye, (1276), age, s.44

¹⁰⁸ Alyot, H. T, (2008), age, s.89

olmuştu. Diğer taraftan, Kırım Savaşı sonrası Osmanlı Devleti toprak kaybetmiş ve Kırım'daki Tatarlar ve Rusya tarafından gönderilen Çerkeslerin göçünü organize etmekle uğraşmıştır. Osmanlı Devleti Kırım'dan göç etmek zorunda kalan Tatarları Rumeli vilâyetlerindeki topraklara iskan etmiştir. Tatarlar Rumeli'nin yerli halkı ile uyum sağlamıştır. Karadeniz yoluyla Osmanlı topraklarına sığınan Çerkesler'i de Tatarlar* ile birlikte Rumeli'ye yerleştirmiştir. Ancak Rusya, Çerkeslere karşı Rumeli'de yaşayan halkı kışkırtıcı faaliyetlerde bulunmuştur. Osmanlı Devleti yerleştirilen göçmenlerin ihtiyaçlarının Rumeli vilâyetlerinin yerel kaynaklarından sağlanmasını istemiş ve vergileri artırmıştır. Rumeli vilâyetlerinde yaşayan halk ise artan vergi ve sorumluluklar altında bir de göçmenlerin ihtiyaçlarının karşılanması hususunda üzerlerine sorumluluk yüklenmesi ile isyana hazır hale gelmiştir. Rumeli'ye iskan edilen Çerkesler eli silahlı çeteler oluşturarak halka saldırmaya başlamışlardır.¹⁰⁹

Netice'de Bulgar Prensliğinde şiddetli bir isyan başlamış, Osmanlı hükümeti sivil memurları hatta pek çok kazaya asakir-i zabtiye dahi girip bir önlem alamaz hale gelmiştir.¹¹⁰ 1856 yılında Osmanlı Devleti Rumeli'de halihazırda teftişte bulunan Mithat Paşa'yı Silistre Vidin ve Rusçuk'a fevkalade yetkilerle görevlendirilmişti. Mithat Paşa'nın görevi sadece idare ile ilgili değildi Tırnova'daki eşkıyayı tenkil etmek görevi de verilmişti. 1860 yılında Bulgaristan'daki bu karışıklığa son vermek ve yabancı devletlerin iç işlerine müdahalesini önlemek üzere Osmanlı hükümeti Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa beraberinde bir heyet oluşturularak teftiş ile görevlendirildi. Heyet, Lübnan ve Suriye'de çıkan karışıklıklar nedeniyle dört ay süren incelemelerinin ardından İstanbul'a dönmek zorunda kalmış ve bu teftiş sonucunda karışıklıkların sebepleri tespit edilmiştir. Yaygın hale gelen eşkıyalık hareketleri ve bunun sonucunda bozulan asayiş Rumeli'deki karışıklığın en önemli sebeplerden biriydi. Bu durumu oluşturan etkenler ise çeşitliydi, milliyetçilik ve milliyetçiliğin Batı tarafından desteklenmesi, Gayrimüslim cemaat liderlerinin tutumları, Osmanlı idarecilerinin yönetimle ilgili yaptıkları hatalar, göç ve göç edenlerin nüfus üzerinde yarattığı değişiklikler ve Bulgar Milli Kilisesi meselesiydi. Kıbrıslı Mehmed Emin

*Osmanlı Devleti'nin Kırım Savaşı'nın yaptığı dönemde özellikle de 1860 yılında Tuna vilayetinin kapsadığı topraklara iki yüz bin Nogay ve Kırım Tatarı ile yüz bin Çerkes yerleştirilmiştir. Bekir Koç, (2017), "Tuna Vilayeti Göçmenleri ve Midhat Paşa", Kafkasya Çalışmaları-Sosyal Bilimler Dergisi, Y.2, No.4, s.56

¹⁰⁹ Pinson Marc, (1993) "Kırım Savaşı'ndan Sonra Osmanlılar Tarafından Çerkeslerin Rumeli'ne İskânı", Çeviren: Erol Taymaz, Çerkeslerin Sürgünü, Kafdağı Yayınları, Ankara, s.5-6

¹¹⁰ Şentürk M. Hüdayi, (1992), Osmanlı Devleti'nde Bulgar Meselesi (1850-1875), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s.122-123

Paşa asayiş meselesine bir çözüm getirmeye çalışmıştır. Bu maksatla da zaptiye teşkilatının ıslah edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştı. Rumeli vilâyetlerinde, asakir-i zabtiye personeli halkın güven duyduğu kişilerden seçilmemiş, personel eşkıyalarla işbirliği yapmış, görevi yerine getirmekten çok geçimlik sağlamak için insanların zaptiyeeye kaydolmuştu. Hatta bazı eşkıyalar, kendilerini halka asker-i zabtiye gibi tanıtmıştı. Bu sorunlara bir son vermek için zaptiyelere kendilerini tanıtır bir pusula hazırlanması, halkın da eşkıya ile işbirliği yapmasını önlemek için birbirlerine kefil edilmesinin yaygınlaştırılması kararı alınmıştı.¹¹¹

Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa, görevi bitip de İstanbul'a dönerken Midhat Paşa'yı görevlendirmişti. Bu görevlendirme ile Midhat Paşa önce Vidin'e ardından 1861 yılında Niş'te çıkan isyanları önlemek ve bozulan asayiş düzeltecekti. Midhat Paşa isyanların sebeplerini tespit etmiş ve bastırmak için bir dizi tedbir almıştır. Düzenli şose yolların yapılması, yol güvenliğinin sağlanması, nizami askerin barınabileceği ve suçluların tevkif edileceği hapishanelerin yapılması, posta sisteminin kurulması gibi düzenlemelerden başka Yeniçeri geleneğinin devamı olan kavas ve kavasbaşılik idaresi kaldırılarak yerine güvenliği sağlamak üzere asakir-i zabtiye idaresi Niş'te oluşturulmuştur.¹¹²

Asakir-i zaptiyeler asayiş sağlamaktan uzak düzensiz bir güruh haline gelmişlerdir. Asakir-i zabtiye teşkilatının uygulandığı pek çok yerde halk onların tavırlarından usanmıştır. Emniyeti sağlamaktan uzak ve düzensiz gruplar haline gelmişlerdir. Osmanlı Devleti'ne bu konuda yapılan şikayetler artmış ve Şubat 1861'de hükümet durum değerlendirmesi yapmıştır. Osmanlı hükümeti halkın bu teşkilat ile ilgili şikayetlerini en aza indirmek için bir komisyon kurularak yaşanan eksikliklerin tespit edilmesini istemiştir. Asakir-i zaptiyeler için bir nizamname hazırlanması, elbise ve bineklerinin Osmanlı Devleti tarafından karşılanması için çalışmalar yapılmasına karar verilmişti. Asakir-i zabtiye nizamnamesi hazırlandıktan sonra ilk uygulamanın Bursa, Edirne vilayetleri ile uzun süredir güvenliğin sağlanamadığı Rumeli vilayetlerinde uygulanması tavsiye edilmişti.¹¹³ Seraskerlik makamında bir komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyonun aldığı kararlar ise bir raporla

¹¹¹ Köksal Yonca - Erkan Davut, (2007), Sadrazam Kıbrıslı Mehmet Emin Paşa'nın Rumeli Teftişi, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.19-22

¹¹² Midhat Paşa'nın Hatıraları, Tabsıra-i İbret, (1997), Hazırlayan: Osman Selim Kocahanoğlu, Temel Yayınları, İstanbul, C.1, s.32-34 (orijinalinin yayımlanma tarihi H.1325)

¹¹³ COA, A.AMD, 93/75, H.1277.B.24/05.02.1861

hükümete bildirilmiştir. Rapor doğrultusunda da 1861'in Nisan ayında bir nizamname hazırlanarak zabtiye birliklerinin alay ve tabur şeklinde düzenlenmesi ön görülmüştür.¹¹⁴

Haziran 1861'de Takvim-i Vakayi'de yayınlanan bir haberde oluşturulacak zaptiye birlikleri ile ilgili bilgi verilmiştir. Zaptiye birliklerine redif ve düzenli ordu birlikleri içerisinde istekli olanlar seçilecektir. Bu askerler üç tabur ve her tabura beş bölük ve her bölüğü piyade ve süvari ile piyade karışık yüz on iki ve her alayı bin altı yüz doksan bir askerden oluşturulacaktır. Zaptiyelerin maaş ve tayinat ücretleri düzenli olarak verilecektir. Bir numune olarak bu düzenleme Rumeli vilâyetinde uygulanacaktır. Rumeli'de oluşturulacak asakir-i zabtiyenin idaresi Miralay Selim Bey'e rütbesi Mirlivalığa yükseltilerek verilecekti. Bu numunenin mali işlerini ise yoklama odası katiplerinden Abdülatif Efendi tayin edilmiştir. İdareyi kontrol etmek üzere Bab-ı Zaptiye dairesinde bir idare meclisi yapılarak Zaptiye muavinliği Selim Bey'de bırakılarak uygun üyeler seçilerek idare edilecekti.¹¹⁵

Abdülaziz, saltanatı devralınca sadarete gönderdiği bir hattı hümayun ile asayiş sağlamaya ve adaletle hükmetmek konusunda kararlı olduğunu bildirmiştir. Devletin devamlılığı için kanunlara riayet edilmesi ve aksi şekilde davrananların ise cezalandırılması konusunda gerekeni yapacağını ifade etmiştir. Abdülaziz hükümdar olarak temel amacının halkının asayiş ve refahını sağlamak olduğunu söylemiştir.¹¹⁶ Abdülaziz'in tahta çıkışı sırasında üzerinde durduğu asayiş meselesi Islahat ve Tanzimat Fermanları'nda ifade edilenlerden çok da farklı değildir. Padişahın tahta çıkışını takib eden süreçte nüfusu Müslüman ve Gayrimüslim karışık olan bölgelerde isyanlar başlamıştır. İsyan çıkan yerler Osmanlı coğrafyasının pek çok noktasında olsa da dış müdahaleye açık ve milliyetçiliğin daha fazla ön plana çıktığı yerlerde bir takım düzenlemeler ve nizamnameler yayınlanarak ancak isyanlara son verilebilmiştir. Bunlardan ilki Lübnan'dır, isyanlara son vermek amaçlı 1861 Lübnan'a özel bir nizamname yayınlanmıştır. Bu nizamnameye göre Lübnan asakir-i zabtiyesi ile ilgili bir düzenleme öngörülmüştür. Nizamnamenin on dördüncü maddesi doğrultusunda Lübnan asakir-i zabtiyesi her bin kişilik nüfusa yedi asker isabet edecek şekilde bölgenin mutasarrıfı tarafından seçilecek ve görevlendirilecekti. Zaptiye askerleri

¹¹⁴ Sönmez Ali, (2007), "Osmanlı Devleti'nde İç Güvenliğin Dönüşümü: Zaptiye Teşkilatı'ndan Jandarma'ya", Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri, Ankara Eylül, C.6 s.2859-2869

¹¹⁵ Takvim-i Vekayi, Sene 12, Def'a. 61, H.4 Zilkade 1277/15.05.1861, s.1

¹¹⁶ Düstur, (1289), Hatt-ı Hümayun Sureti, H.23 Zilhicce 1277/ 2.07. 1861, Matbaa-yı Amire, İstanbul, 1. Tertip C.1, s.14-15

seçilip görevlendirilinceye kadar da asayiş düzenli ordu tarafından sağlanacaktır. Zabtiyeler kendilerinin asakir-i zabtiye olduğuna işaret eden kıyafetler giyecekler ya da bir obje taşıyacaklardı.¹¹⁷

1.1.2. Osmanlı Devleti'nin Nizamnameler ile Asakir-i Zaptiye Teşkilatını İslah Çalışmaları (1865-1871)

Asakir-i zabtiye teşkilatı her ne kadar asayiş ilgilendiren bir mesele ise de mülki idareden ayrı düşünülerek düzenlenmemiştir. 1864 yılında Vidin'den İstanbul'a dönen Midhat Paşa tarafından Vilayet Nizamnamesi hazırlanmıştır. Nizamnamenin ilk uygulamasını da Midhat Paşa görevlendirildiği Silistre, Vidin ve Niş vilayetlerinin birleştirilmesi ile oluşturulan Tuna vilayetinde yapmıştır. Vilayet nizamnamesi ile eyalet sisteminden vilayet sistemine geçilmiş ve vali bulunduğu yerde en yetkili kişi haline gelmiştir. Nizamname idari düzenlemenin yanında asakir-i zaptiyeyle ilişkin de düzenlemeler içermiştir. Nizamnameye göre: asakir-i zabtiye vilayet valisinin emri altında hizmet görecektir. Asakir-i zabtiyenin liva ve kazalara dağılımı ve gerektiğinde bir yerden başka bir yere nakli valinin emri ile mümkün olabilecektir. Asakir-i zabtiyenin Miralay derecesinde Alaybeyi ünvaniyle bir büyük zabiti olacak ve bu zabıt valinin emri altında olarak vilayetteki asakir-i zabtiyeyi idare etmeye memurdur (madde 15). Asakir-i zabtiye bu madde ile doğrudan doğruya valinin emrinde bir memur haline getirilmiş, bu durum zabtiyenin sevk ve idaresinin merkezileşmesini sağlamıştır. Vilayetten sonra sancakta mülki, mali ve zabtiyenin amiri liva mutasarrıfıdır (madde 31). Sancakta bulunan asakir-i zabtiye birliğinin amiri mutasarrıftır. Mutasarrıf validen alacağı emre göre asakir-i zabtiyeyi kazalara uygun şekilde dağıtarak gerektiği zaman bir kazadan başka bir kazaya yer değiştirmelerine müsaade verebilecektir. Sancakta bulunan asakir-i zabtiyenin en büyük zabiti liva zabtiyesi olup liva mutasarrıfının emri altında hizmet edecektir (madde 32).

Kazada mülki, mali ve zabtiyenin amiri kaymakamdır ve kaymakam bu konularda liva mutasarrıfına karşı sorumludur (madde 43). Kazada bulunan asakir-i zabtiyenin amiri kaza kaymakamıdır ve sancak mutasarrıfından alacağı izne göre bunların görevlerini yerine getirmelidir (madde 49). En küçük birim olan kariyede ise yönetici olarak muhtar vardır. Asakir-i zabtiyenin yerine bekçi ve korucu adıyla görevliler almıştır. Bekçi ve korucuların

¹¹⁷ Tural Erkan, (2005), "Minyatür Bir Tanzimat Ülkesi:Lübnan ve 1861 Lübnan Vilayet Nizamnamesi", Çağdaş Yerel Yönetimler, Nisan, C.14, S.2, s.87

idaresi ise kariye muhtarlarının görevidir (madde 57).¹¹⁸ Osmanlı yönetimi görüleceği üzere nizamname önce mülki idareyi ardından da asakir-i zabtiyenin bu hiyerarşi içerisinde yerini belirlemiştir. Asakir-i zabtiye, validen muhtara kadar bir idari hiyerarşide konumlandırılmıştır. Asakir-i zabtiye merkezi idareye karşı sorumlu tutulmuş görevlerinde de hiyerarşiye uygun olarak sorumluluk yüklenmiştir.

Mithat Paşa'nın asakir-i zabtiye ile ilgili ıslahatları Tuna vilayetinde nizaname ile sınırlı kalmamıştır. Mithat Paşa, Silistre, Üsküp eyaletleri ile Sofya, Tulca, Varna, Rusçuk, Tırnova sancaklarının Prizren livası ile birleştirilmesinden oluşan Tuna vilayetinin valiliğine getirilmişti.¹¹⁹ Mithat Paşa, 1865 yılında Tuna vilayetinin asakir-i zaptiyesini düzenlemiştir. Tuna vilayetinin asakir-i zabtiye mevcudu iki alaya bölünmüştür. Bu iki alaydan biri on bir bölük piyade ve üç bölük süvariden oluşturulmuştur. Bu ilk asakir-i zabtiye alayı Niş ile Sofya sancaklarında görevlendirilmiştir. İkinci alay ise dokuz bölük piyade ve altı bölük süvariden oluşturulmuştur. İkinci alay da Vidin ile Silistre sancaklarında görevlendirilmişlerdir. Tuna vilayetindeki bu her iki alayın toplam asakir-i zaptiye miktarı, zabitanlarla birlikte üç bin iki yüz altmış dört kişiden oluşmuştur.

Tuna vilayetinde asakir-i zabtiye sayıca fazla görünmekle birlikte, çoğu zaman hizmetlerinden yeterli şekilde yararlanılamamıştır. Vali ve kaymakam gibi mülki idareciler çoğu zaman ya yerel halktan eli silah tutanlarla ya da nöbet usulü ile asakir-i zaptiye takviye etmek zorunda kalmışlardır. Özellikle Bulgarlar'ın yoğun olduğu Tırnova, Kazgan, Uryan gibi yerlerin halkı maaş karşılığında asakir-i zaptiye görevinde bulunmuşlardır. Bunun dışında süvari neferlerinin maaşlarından yirmi kuruş kesilerek vilayette polis birlikleri oluşturulmuştur. Tuna vilayetlerindeki hapishaneleri kontrol etmek üzere de altmış neferden oluşan gardiyanlar ile başlangıçta yalnızca sancak ve vilayet merkezleri ile iskeleleri teftiş etmek üzere teftiş memurları da görevlendirilmiştir.¹²⁰

Tuna vilayetinde, asakir-i zaptiyeler kol, bölük ve tabur şeklinde organize edilmişlerdir. Tuna vilayetindeki asakir-i zabtiye bir alay beyi kumandasında, yedi taburdan oluşmuştur. Tuna taburu yirmi dört bölük piyade ile on beş bölük süvariden oluşmuştur. Her

¹¹⁸ Düstur, Birinci Tertib, (1289), Vilayet Nizamnamesi, 29 Şevval 1287/9 Kanun-u sani 1286, C.1. Matba-yı Amire, İstanbul, s.608-618

¹¹⁹ Önen Nizam -Reyhan Cenk, (2011), Mülkten Ülkeye Türkiye'de Taşra İdaresi'nin Dönüşümü (1839-1929), İmge Yayınevi İstanbul, s.175

¹²⁰ COA, Y.EE, 36/22, belge 1 sayfa 1 ve 2, H.1282 S 03/26.06.1865

bölük, bölük muavinin kumandasında ve bir jurnal emini idaresinde bulunmaktadır. Her piyade bölüğü altıya ve süvari bölüğü ona bölünmüştür, bunlara kol denilmiştir. Kollar kol vekili ve kol vekili muavini adı verilen iki zabıt tarafından idare edilmişlerdir. Tuna vilayetinde gardiyanlar ve teftiş memurlarının da eklenmesi ile asakir-i zabtiyenin miktarı üç bin beş yüz seksen kişiden oluşmuştur.¹²¹

Tuna vilayetinde vilayet düzenlemelerinin başarılı olması üzerine Bosna ve Hersek vilayetleri birleştirilerek Bosna vilayeti oluşturulmuştur.¹²² 1864 yılında Bosna'nın teftişi için Ahmet Cevdet Paşa görevlendirilmişti. Ahmet Cevdet Paşa Bosna'da asakir-i zabtiye görevini yerine getiren pandorları denetlemişti. Pandorların maaşlarının halk tarafından verildiğini ve bunun da az ve düzensiz olduğunu tespit etmiştir. Ahmet Cevdet Paşa'ya göre, Rumeli'de asakir-i zabtiye nüfus yoğunluğu gözetilerek yerleştirilmemiştir. Asakir-i zabtiyeyi ıslah etmek için önce maaşları yükseltilmeli ardından bir yerin nüfus miktarı düşünülerek tekrar asakir-i zabtiye kaydı yapılması gerektiğine karar vermişti. Ahmet Cevdet Paşa, 1864 yılında İstanbul'a dönüşünde de Seraskerlikte bir komisyon hazırlayarak asakir-i zabtiye ile ilgili çalışmalar yapmıştır. Cevdet Paşa Maruzat adlı eserinde komisyon çalışmalarından etkili sonuç alınamadığından bahseder; çünkü asakir-i zabtiye asker gibi düşünülmüştür ve asker gibi düzenleme yapılmıştır. Asakir-i zabtiye piyadesi alay; süvarisi tabur şeklinde düzenlenmiştir. Ona göre tabur değil alay şeklinde yapılacak bir düzenleme daha doğru olacaktı. Ahmet Cevdet Paşa hatıratında toplanan komisyonun jandarma adını verdiği asakir-i zabtiyeyi Rumeli'deki vilayetlerde ve Halep, Bosna bir alay teşkil ederek uygulamaya çalıştığını ifade etmiştir. Ancak asakir-i zabtiyenin yerine jandarmayı ikame edemediği için başarısız olduğunu ifade etmiştir¹²³

Ahmet Cevdet Paşa jandarma ile vilayet, sancaklarda ve kazalarda gerek bedel-i askeri gerekse verginin toplanması hususunda görevlendirilecek bir alt birimi kastetmiştir. Bu görevi gerçekleştirmek için de sivil tahsildarlar yerine asakir-i zabtiye içerisinde jandarma ve bir heyet-i teftiş kurumu meydana getirmeye çalışmıştır. Bu tahsildarların maaşı jandarma idaresinin uygulandığı vilayetlerde asakir-i zabtiyenin ücretlerine dokunulmadan jandarmanın gelirinden ödenecekti. Ahmet Cevdet vakit kaybetmeksizin bu yeni uygulamayı

¹²¹ COA, Y.EE, 36/22, belge 1 sayfa 1 ve 2, H.1282 S 03/26.06.1865

¹²² Önen N-Reyhan C. (2011), age, s.181-182

¹²³ Ahmed Cevdet Paşa, (2014), Ma'rûzât, (Haz. Halaçoğlu Y.), Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul, s.93-95

Halep'te denemişti.¹²⁴ 1866 yılında Halep'te vergi toplamak üzere ayrı bir tahsildar sınıfının oluşturulduğunu, tahsildarların yem ve maaşlarının ise Halep jandarmasının tahsisatından karşılanması istenmiştir. Halep'te bu belgeden anladığımız üzere sivil vergi toplayıcılar, jandarma ve asakir-i zabtiye birlikte hizmet etmekteydi.¹²⁵ Halep'te bulunan asakir-i zabtiyenin kaldırılarak jandarma şeklinde yeniden kurulmasının faydalı sonuçlar vereceği bunun ekonomik anlamda da bölgeye olumlu etkileri olacağı Meclis-i Vala'ya bildirilmiştir.¹²⁶

Ahmet Cevdet Paşa, hatıratında 1866 yılında Suriye'de görevlendirildiğini ve Halep'te jandarma birlikleri oluşturduğunu anlatmıştır. Halep'te oluşturulan asakir-i zabtiye gücü jandarma usulü ile hazırlanmış ve üç taburdan meydana getirilmiştir. Taburlardan biri piyade, biri süvari üçüncüsü ise seyyar süvari bölüğünden oluşturulmuştur. Cevdet Paşa seyyar süvari askerine özel bir önem verdiğini, bu bölüklerle göçebe aşiretlerin saldırılarını önlemek için organize ettiğini anlatmıştır. Seyyar süvari askerine Avrupa'dan silah temin etmiş ve onlara askeri eğitim verdirmiştir. Bu düzenlemenin başarılı olması üzerine Halep ile Suriye arasındaki çöllerde hizmet etmek üzere iki tabur piyade ve bir alay piyade askeri yerleştirilmiş, Hama şehrine de Halep'teki jandarma gibi asakir-i zabtiyesi seyyar olarak yeniden düzenlenmişti. Ahmet Cevdet Paşa, asakir-i zabtiye yerine jandarmanın oluşturulması ile Suriye'de özellikle göçebe aşiretlerin yerleşik yaşama verdikleri zararın büyük oranda önlendiğini ve etkili sonuçlar alındığını belirtmiştir.¹²⁷

Osmanlı asakir-i zaptiyesi için ilk nizamname 1869 yılında yayınlanmıştır. 13 Haziran 1869 tarihli nizamname 4 bölüm ve 30 maddeden meydana oluşmuştur. Nizamnamenin ilk bölümü asakir-i zabtiyenin ne şekilde oluşturulacağı hakkında bilgi verir. Nizamnameye göre:

1. Her vilayetin süvari ve piyade asakir-i zaptiyesi bir alay itibar olunur.
2. Her alay taburlara, taburlar bölüklere, bölükler ise takımlara ayrılmıştır.
3. Her tabur iki ila on bölükten ve her bölük beş ila on takımdan oluşturulur.

¹²⁴ Özbek Nadir, (2015), İmparatorluğun Bedeli Osmanlı'da Vergi, Siyaset ve Toplumsal Adalet (1839-1908), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, s.161-162

¹²⁵ COA. (Sadaret Mektubi Mühimme Evrakı) A.MKT.MHM, 363/49, 15. Cemaziyelevvel 1283/25 Eylül 1866

¹²⁶ COA.(Meclis-i Vala Riyaseti Evrakı) MVL. 1059/98, 26 Recep 1283 /04 Aralık 1866

¹²⁷ Ahmed Cevdet Paşa, (2014) , age, s.207-209

4. Her süvari takımı dört ve piyade takımı sekiz neferden ve (kol vekili) ve (kol vekili muavini) adıyla iki yüz zabitten ibarettir.

5. Her süvari bölüğü altmış ve piyade bölüğü yüz neferi geçmemek üzere (bölük ağası) ve (bölük ağası muavini) ve (jurnal emiri) unvanıyla üçer zabitten kumanda ve idaresinde idare edilecektir.

6. Her sancağın bir tabur asakir-i zaptiyesi olup kazalara bölük itibarıyla taksim olunur. Taburların kumandası bir tabur ağasına ve hesap işleri bir hesap emirine ve umurunun kumandası dahi (alay beyi) unvanıyla bir büyük zabıta ve muhasebat umumiyesi bir arada emanete mahfildir ve bunların asakir-i zabtiye görevlilerinin her biri vilayetin valisinin emri ve nezareti altındadır.

7. Her vilayetin alay beyi ve idare emini merkez vilayette bulunup sancaklarda birer tabur ağası ve kazalarda birer bölük ağası bulunur ve tabur ağası istihdamına mütehammil olmayan sancaklarda bölük ağası ve bölük ağasının ikametına hacet görülmeyen kazalarda kol vekili bulundurulacaktır.¹²⁸

Asakir-i zabtiyenin düzenleniş şekli vilayetlerin yapılanması ile paralel bir şekilde olmuştur. Her bir vilayete alay, sancağa tabur ve kazalara bir bölük yerleştirilmiştir. Asakir-i zabtiyelerin hizmet süresi iki yıldır ve hizmet süreleri dolmadıkça görevlerinden ayrılamazlar (madde 8). Elli yaşından büyük yirmi yaşından küçük bireyler asakir-i zaptiyeye kabul edilmeyecektir. Asakir-i zabtiye intisap etmek için tıbbi muayene geçirilecekler ve ruhsal ya da fiziksel bir engel yok ise kabul edileceklerdir (madde 9).¹²⁹ Piyade asakir-i zaptiyenin bir tüfek ve bir kasatura ve bir tabancası; süvarinin bir kanta ve bir çift tabanca ile bir kılıcı olup bunlar palaskalarıyla beraber devlet tarafından verilecek, gerekli olan cephaneleri de devlet hazinesinden karşılanacaktır (madde 16). Asakir-i zaptiyeye bir sene süre ile bir setre bir pantolon ve bir fes ve üç sene ara ile birer yağmurluk. Piyade takımı senede iki çift kundura ve süvariye bir çift çizme verilecektir (madde 17).¹³⁰ Asakir-i zabtiye kol vekilleriyle muavinleri ve jurnal eminleri alay beylerinin ve tabur ağalarına kadar zabitan vilayet valisinin ve tabur ağaları ile alay beyleri zabtiye müşirinin celp ve oluru ile tayin olunacaklardır (madde 20). Asakir-i zabtiye suçu sabit görülmedikçe ve vilayet meclisi onaylamadıkça cezalandırılmayacaktır (madde 21).¹³¹

¹²⁸ Asakir-i Zabtiye Hakkında Nizamnamedir, Matbaa-yı Amire, İstanbul, H. 3 Rebiyülevvel 1286/13 Haziran 1869, s.2-4

¹²⁹ Asakir-i Zabtiye Hakkında Nizamnamedir, (1286), age, s.4-5

¹³⁰ Asakir-i Zabtiye Hakkında Nizamnamedir, (1286), age, s.7-8

¹³¹ Asakir-i Zabtiye Hakkında Nizamnamedir, (1286), age, s.9

Asakir-i zaptiye organizasyonu bu şekilde düzenlendikten sonra görevlerine ilişkin de bir nizamname 21 Haziran 1869 tarihinde yayınlanmıştır. Dört bölüm ve yirmi dokuz maddeden oluşan bu nizamnameye göre:

1. Zabtiye-i askeri mülkiye memurudur ve bulunduğu yerlerde devletin doğrudan doğruya silahlı temsilcisidir. Kendilerine mülki amirleri tarafından emredilen görevleri yerine getirmelidirler.

2. Asakir-i zabtiyenin mülki hizmeti ise iki türdür. Birincisi bulundukları memleketin ve halkının emniyet ve rahatı doğrultusunda kendilerine verilmiş olan görevi yerine getirmektir. İkincisi devletin malını korumak ve vergi toplanmasında mahalli hükümetin belirleyeceği şekilde hizmet etmektir.

3. Asakir-i zabtiyenin görevleri

a) Kasaba ve karyelerin içerde ve dışarıda hırsızlık, yol kesme, halkı katletme, yaralama, darp etme benzeri emniyeti bozacak suçları işleyen kanunlara zarar veren suçluları yakalayıp tutmak ve hükümete teslim etmek

b) Mahpusu korumak gerekli durumlarda bir yerden diğer bir yere getirip götürmek

c) Hapishaneleri nizamlara uygun şekilde bulundurmak

d) Kol gezmek ve karakol bekleyip emniyeti bozacak durumlara izin vermemek

e) Yollar ve geçitlerde emniyeti sağlamak

f) Yangın olduğunda söndürmek

g) Posta, emanet ve eşyayı bir yerden başka bir yere taşımak

h) Tezkire ve pasaport memurlarına yardım etmek

i) Kur'a ve redif askerini çağırarak, toplamak; belediye tarafından nizamına uygun olarak teklif olunan işleri yerine getirmektir.

4. Hükümet dairelerinde asakir-i zabtiyenin nöbet beklemesi, meclis-i idare ve cinayet dairelerinde yalnız görev için kullanılması; bir yerden başka bir yere giden memura süvari ve piyade asakir-i zabtiyenin eşlik etmesi görevleri olup bir önceki ve bu maddenin dışındaki görevlere gönderilmesi yasaklanmıştır.¹³²

Bu nizamname ile bir önceki nizamnameye de ekleme yapılmıştır. Asakir-i zabtiye her bir vilayete alay, sancak tabur ve kazada bölük şeklinde düzenlenmişti. Ancak her yerin ihtiyacı göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmesi gerekmişti. Örneğin emniyet ve asayişin sağlanması konusunda daha fazla önem arz eden yerlerde bir zabtiye taburu on

¹³² COA. Sadaret Divan-ı Hümayun Kalemî (A.DVN.MKL), 7/17, H.11 Rebiülahire 1286/21 Haziran 1869, s.1

bölükten oluşacaktı. Biraz daha az sorunlu yerlerde bir zabtiye taburu en fazla iki bölükten oluşturulacak ve bölüklerin kazalara bölünmesinde de bu orana dikkat edilmesi gerekecekti. Bir vilayette güvenliği sağlamak asakir-i zabtiyenin görevi olmakla birlikte, bir başka vilayette yaşanacak karışıklık durumunda yardım etmek de asakir-i zabtiyenin görevi olacaktı (madde 11).

Asakir-i zabtiye zabitan ve neferatının elbisesi devlet tarafından verilmekle birlikte, elbise ve maaşları bulundukları sancağın aşarına ve sancağın önemi doğrultusunda miktarında değişiklikler yapılabilecektir (madde 10). Halkın asakir-i zabtiyenin uygulamalarında en fazla yakındığı husus olan yem, yiyecek istemelerine de bir düzenleme getirilmişti. Köylerde ve hanlarda kalacak süvari ve piyade asakir-i zabtiye için başka olmak üzere idare meclislerinde yiyecek ve yem fiyatı belirlenerek özel ilan namelerle duyurulacaktı (madde 15).¹³³

Asakir-i zabtiyenin idari organizasyonun ne şekilde yapıldığını ise 1871 yılında Dersaadet’de yapılan düzenlemeden tespit edebildik. Bu düzenlemeye göre Zabtiye Nezareti idari, adli ve kolluk gücü olmak üzere kendi içerisinde belirli bir organizasyona tabi tutulmuştur. Nezaret, nazırın başkanlığını yaptığı ve bir müsteşardan oluşturulmuştu. Diğer nezaretlerde olduğu üzere Zabtiye Nezareti, çeşitli alt birimlere bölünmüştü. Mektubi Kalemi, Muhasebe Kalemi, Evrak Odası, Mürur Odası, Yoklama Odası, Emanet Memurları, Tahrir-i Emlak Memuru, Vezne Memuru şeklinde ayrılmıştır. Her bir oda bir müdür ve yeterli miktarda memur ile katipten oluşturulmuştur. Vezne Memurluğu Dersaadet ve Beyoğlu’nda iki adet tercümana sahiptir, Emanet Memurluğu Tahsilat Memuruna (bu asakir-i zabtiye organizasyonun vergi tahsili işi ile uğraştığını tespit etmek bakımından önemlidir), Yoklama Odası ise Keşif Memuru adıyla bir görevliye sahiptir. Zabtiye Meclisi biri evvel diğeri sani olmak üzere iki başkana sahiptir.

Zabtiyenin adli kısmı ise bir Divan-ı Temyiz ki başkan, üye, mümeyyiz, başkatip, meclis ve müstantik kâtibi ile müstantikten oluşmaktadır. Dersaadet’de ise bir Meclis-i Temyiz bulunur ve aynı Divan-ı Temyiz’deki gibi başkan ve üyelere sahiptir. Meclis-i Fırka Kalemi vardır ve Memurin-i mutasarrıfı hademe, daire imamı, kapıcılar ve subaşı, kolcu ve suyolcu, odacı ve sandıkçıları, sandal hamlecileri, bab-ı zabtiye hapishanesi memurları gibi

¹³³ COA. A.DVN.MKL, 7/17, belge 1, H.11 Rebiyülahire 1286/21 Haziran 1869

görevliler vardır. Asakir-i zaptiyeye gelirsek ümera alayı, süvari, piyade, tahkik ve teftiş memurları, hafife memurları ile gardiyanlardan oluşmaktadır. İdari organizasyonla birlikte asakir-i zabtiyenin görevleri de unutulmamış yangın söndürmek üzere tulumbacı meclisi oluşturulmuş bu meclis başkan, üyeler ve memurlardan meydana getirilmiştir. Asakir-i zabtiyenin görevlerinden bir diğeri olan mahkumların tutulduğu hapishaneler ve görevlilerin tedavi olduğu hastaneler de söz konusu belgede gösterilmiştir. Hapishanede bulunan yükümlüler için giysi, yiyecek gibi ihtiyaçlar karşılanmış, Osmanlı topraklarından sınır dışı edilen kişilerin de ihtiyaçları giderilmiştir. Asakir-i zabtiyenin ihtiyaçları ise maaş, yem, elbise, karakolların gaz ve kömür masrafı ayrı kalemler şeklinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemede tulumbacılara yiyecek, giyecek ücretlerinin yanı sıra yangın söndürmek için oluşturdukları inşa ve tamir malzemelerinin masrafları da karşılanmıştır.¹³⁴

Asakir-i zabtiye teşkilatının Osmanlı Devleti'nde dağılımını ise Salname-i Askeri vasıtası ile tespit ettik. Salname-i Askerinin 1874 yılına ait nüshasına göre Osmanlı Devleti'nde Bab-ı Zabtiye Fırka Meclisi bulunmaktadır. Meclisin başkanı Mirliya Mehmet Paşa'dır ve bu meclis bir Miralay ve üç alay beyi, iki binbaşı, bir tabur ağası, bir alay emini, bir kolağası ve yüzbaşından oluşmuştur.¹³⁵ Salname-i askeriye göre Dersaadet, Rumeli, Anadolu şeklinde bir ayrıma gidilmiş ve buna göre Edirne, Yanya, Tuna, Selanik, Prizren, Hüdavendigar, Aydın, Adana, Sivas, Ankara Trabzon, Kastamonu, Konya, Cezayir-i Bahr-ı Sefid, Bağdat, Suriye, Diyarbakır, Hicaz, Girit, Yemen vilayetlerine asakir-i zabtiye alayları mevcuttur. Asakir-i zabtiye teşkilatı İzmit, Kıbrıs, Kudüs sancaklarında tabur; Zor mutasarrıflığına tabur şeklinde düzenlenmişti.¹³⁶

Her iki nizamname ile asakir-i zaptiyeye bir çeki düzen verilmeye çalışıldığı ortadadır. Bu çeki düzen verme hareketi Jandarma hakkında eserler veren Süheyl İzzet tarafından eleştirilmiştir. Pek çok durumda eşkıyalar zabtiye olarak kaydedildiği gibi, valiler eski usul üzere kendi askerlerini zabtiye olarak yazdırmaya devam etmiştir. Asakir-i zabtiyenin temini bir tarafa askerinin okuma yazma bilmemesi, talim ve terbiyeden mahrum olması ve en önemlisi düzenli maaş almaması nedeniyle her türlü yanlış davranışa meyile hazır bir kuvvet olmuştur. Asakir-i zabtiyenin düzensizliği halkın zihninde her türlü yanlış

¹³⁴ COA. Zabtiye (Z.B), 4/20, H. 26 Recep 1288/21 Ekim 1870

¹³⁵ Salname-i Askeri, (H.1291/M.1874), Def'a 5, s.518

¹³⁶ Salname-i Askeri, (H.1291/1875), age, s.518-581

davranıştan sorumlu tutulmasına sebep olmuştu. Süheyl İzzet'e göre isminden başka askerlikle bir ilgisi olmayan kuvvet haline gelmişti.¹³⁷

Hazırlanan nizamnameler ile her ne kadar asakir-i zaptiye bir çekidüzen verilmeye çalışılsa da personel temininden başlayarak yapılan hatalar nedeniyle istenen verimin elde edilememiştir. Zabtiyenin yarattığı olumsuz durumlar bir tarafa nizamnamelerden de görüleceği üzere bir kurumun üyelerine asayiş sağlamanın yanında bir yerleşim biriminde toplumsal yaşantıyı ilgilendiren yangın söndürme, posta taşıma, pasaport memurlarına nezaret etme gibi başkaca görevler yüklenmiştir. Bu görevleri yerine getirirken iş ehliyetleri sorgulanmadığı gibi maaşları ya da asker sayıları da hep makul düzeyde kalmış ihtiyaçlarını giderememiş olabilecekleri göz ardı edilmiştir.

¹³⁷ Süheyl İzzet, (1341), Jandarma Teşkilatının Elli Altıncı Sene-i Devriyesi, İstanbul Amedi Matbaası, s.11-12

1.2. Jandarma Teşkilatı

1.2.1 Osmanlı Jandarma Teşkilatının Hazırlık Safhası: Miralay Baker'ın

Düzenlemeleri

1875 yılında Hersek'te Osmanlı Devleti'nin vergileri tahsili sırasında bölgesel olarak bir isyan başlamıştır. Hersek'teki isyan Avusturya ve Rusya'nın desteği ile milli bir ayaklanmaya dönüşmüştür ve Bosna'yı da etkisi altına almıştır.¹³⁸ Avusturya-Macaristan ve Rusya, Hersek ve Bosna'da isyan devam ederken asiler ile Osmanlı Devleti arasında bir antlaşma yapmak için çaba göstermişlerdir. Osmanlı Devleti, Bosna'ya bir teftiş heyeti göndermiş, asiler bu heyete belli şartlar içeren bir bildiri hazırlamışlardır. Bu bildiriye göre, Bosna-Hersek'e mezhepsel olarak özgürlük, güvenliğin Hristiyanlar tarafından sağlanması için bir jandarma teşkilatı, Hristiyanlar için mahkemeler, Bosna Hersek'in muhtar bir eyalet haline getirilmesi, bölgedeki vergi sisteminin ıslah edilmesini içeren şartlar sunmuşlardır. Şartları sunduktan kısa bir zaman sonra isyan ettikleri alanı genişletip, Bosna'da çeteler oluşturarak yerleşim birimlerine zarar vermeye başlamışlardır. Hersek'te isyan zamanla Müslüman ve Gayrimüslim çatışmasına dönüşmüştür. Avusturya-Macaristan ve Rusya Bosna-Hersek'teki bu durumu bölgeyi işgal etmek için bir fırsat olarak görmüştür. Sırbistan ve Karadağ da Osmanlı Devleti'nin zor durumundan faydalanmak istemiştir. Ancak başarısız olmuş ve Avusturya-Macaristan, Rusya, Almanya'nın aracılığı ile Berlin'de bir görüşme yapmışlardır.¹³⁹

Padişah Abdülaziz kırk gün ara ile iki ayrı düzenleme yapmış ve İdare-i Umumiye-i Vilayet ve İdare-i Nevahiye Nizamnamelerini yayınlamıştır.¹⁴⁰ Osmanlı Devleti, Avusturya, Rusya ve Almanya'nın kurduğu üçlü birliğin Hersek meselesine müdahalesini önlemek ve isyanlara son vermek için 1875 yılında Adalet Fermanı'nı yayınlamıştır. Fermanda ülkenin refahı için huzur ve emniyetin sağlanmasının bir gereklilik olduğu ifadesi kullanılmıştır. Adli ve idari reformlar yapılacağına dair söz verilmiştir. Bu fermanla emniyetin halkın tümüne şamil olacak şekilde tekrar sağlanması için gerekli düzenlemeler yapılacağı belirtilmiştir. Adalet Fermanı ile asakir-i zabtiyenin görevlerine ilişkin

¹³⁸ Shaw S.- Shaw E. K., (1983), Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, (Çev. Harmancı M), E Yayınları, İstanbul, (1. Baskı), C.2.s.201

¹³⁹ Karal E. Z, (2011), age, C.7, s.79-80

¹⁴⁰ Önen N-Reyhan Cenk, (2011), age, s235

düzenlemeler öngörölmüştür. Bunlardan ilki vergi toplama görevinin asakir-i zaptiyeden alınarak, sivil tahsildarlara verilmesidir. Asakir-i zabtiye tarafından düzenli bir şekilde vergi toplanamadığı gibi görevlilerin halka karşı tavır ve davranışlarının da isyanlara davetiye çıkardığı kabul edilmiştir. Halkın güvendiği Müslüman ve Gayrimüslim uyruklu kişilerden vergi tahsildarları seçilip, vergi tahsil işinin de hazırlanacak bir nizamname ile düzenlenmesine karar verilmiştir. Asakir-i zabtiye ile ilgili ikinci düzenleme ise teşkilata dahil olan kişilerin “mü’temen (emniyetli) ve ehli ırz” kişilerden seçilerek emniyetin ve asayişin bir an önce sağlanması için çalışmaya başlanacağı belirtilmişti.¹⁴¹

Osmanlı Devleti’nin Rumeli’deki isyanları bitirmek ve ülkeye çeki düzen vermek için yayınladığı söz konusu ferman Avrupa’da istenilen etkiyi yaratamamıştır. Avusturya-Macaristan, Almanya ve Rusya, Bosna-Hersek isyanını sonlandırma konusunda istedikleri şekilde bir düzenleme yapabilmek için bir nota hazırlamışlardı. Avusturya-Macaristan başvekili, Kont Andrassay tarafından hazırlanan Andrassay Notası Aralık 1875’te Osmanlı hükümetine sunulmuştu. Notanın hükümleri ise Hristiyan halk için din ve mezhep serbestisi, iltizamın kaldırılması, vergilerin mahalli ihtiyaçlar için sarf edilmesi, çiftçilerin topraklarına sahip olması ile ilgiliydi. Osmanlı hükümeti, Adalet Fermanında vadettiği hususları içerse de bu notayı kabul etmek istememişti. Notanın sadece vergi ile ilgili maddesini değiştirmek zorunda kalmıştı. Osmanlı Devleti, Şubat 1876’da Andrassay notasını kabul etmek zorunda kalmıştı. Sırbistan, Karadağ, Bosna-Hersek isyancıları Rusya’nın da teşviki ile nota hükümlerini yetersiz bulduklarını duyurmuşlardı. Ardından da topraklarında mevcut Osmanlı kuvvetlerinin gitmesini istemişlerdi. Kont Andrassay bu durumun Nisan 1876’da Bulgar Prenslığı ve Girit adasında isyanlara sebep olacağını duyurmuştu. Neticede, Nisan 1876’da Bulgar isyanı başlamıştı.¹⁴²

Bulgar isyanı sürerken, Selanik’te Mayıs 1876’da yaşanan bir olay Osmanlı aleyhine siyasi bir krizi başlatmıştı. Bulgar bir genç kız Müslüman olmak istemiş, ancak Amerikan konsolosu ve Rus asıllı Lazari adlı biri tarafından kaçırılmıştı. Selanikli Müslümanlar, kızı kaçırarlardan istemişler: ancak teslim edilmemiş, çıkan kargaşada Selanik’teki Fransa ve Almanya konsolosları öldürölmüştür. Bu olay üzerine Fransa, Almanya, İtalya, Rusya Avusturya savaş gemilerini Selanik limanına göndermişlerdi. Osmanlı Devleti’nden, bu olaya sebep olduğuna kanaat getirdikleri Selanik valisi ile asakir-i zaptiyesi hakkında

¹⁴¹ Kili Suna ve Gözübüyük A. Şeref, (1985), age “Ferman-ı Adalet”, s.21-25

¹⁴² Karal E.Z, (2011), Osmanlı Tarihi,Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, C.7, s.81-82

gereken cezayı vermesini olaya taraf olan Avrupa devletleri istemiştir. Osmanlı Devleti, olayları yatıştırmak için Selanik'e gerekli miktarda asker ve yeni bir vali göndermiştir. Konsolosları öldüren kişiler tespit edilmiş, mahkemelerinin yapılmasının ardından idam edilmişlerdir.¹⁴³

Selanik vakasını müteakiben Andrassay'ın önderliğinde Avusturya-Macaristan, Rusya ve Almanya temsilcileri Berlin'de toplanmışlardı. Toplantı neticesinde Andrassay notasındaki isteklerin genişletilmiş bir hali olan Berlin Memorandumunu yayınlamışlardı. Söz konusu notada, Osmanlı Devleti gerekli düzenlemeleri yapmazsa Rusya'nın Güney Besarabya'yı Avusturya- Macaristan'ın da Bosna'nın bir kısmını işgal edecekleri yönünde Osmanlı Devleti'ni tehdit etmişlerdi. Bulgar isyanı da süratle etkisini artırmış ve Osmanlı Devleti uyguladığı askeri tedbirler ile kamuoyunun tepkisini çekmiştir. Osmanlı başkenti İstanbul'da, Abdülaziz'e karşı oluşan muhalefet medrese öğrencilerinin isyanına sebep olmuştu. İsyân neticesinde Abdülaziz tahttan indirilmiş, yerine V. Murat padişah yapılmıştı. Sırp kralı, Ruslar'ın teşviki ile Bulgar isyanı sonrası bir Osmanlı saldırısı ile karşılaşmamak için 30 Haziran 1876'da Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir. 31 Ağustos 1876'da İngiltere'nin de desteği ile anayasayı ilan edeceğine söz veren II. Abdülhamid, Osmanlı Devleti tahtına geçmiştir. Osmanlı Devleti'nin, Kanun-u Esasi'yi ilan edip, parlamentoyu açacağı dünya kamuoyuna duyurulmuştur.¹⁴⁴

Bulgar isyanı, Hersek isyanları ve Sırbistan, Karadağ ile devam eden savaşa bir son vermek için İstanbul'da Tersane Konferansı toplanmasına karar verilmişti. Avusturya-Macaristan, Rusya ve Almanya reform için bir dizi öneri sunmuştu. Bu öneriler Saffet Paşa tarafından Kanun-u Esasi'nin ilanı ile zaten yerine getirilecek öneriler olduğu öne sürülerek reddedilmişti.¹⁴⁵ Saffet Paşa'ya önerilen şartlar ise Rumeli'de iskân edilen Çerkeslerin yerlerinden kaldırılması ve Rumeli'ye göçmen yerleştirilmemesi, aşar vergisinin kaldırılması ve toprak üzerinden alınması ile memurların Hristiyan ve Gayrimüslimlerden seçilmesi gibi maddelerdi. Bu maddeler gözden geçirilerek uygulanması için çaba gösterilmişti. Ancak Bulgarlar'a imtiyaz verilerek özerk bir bölge haline getirilmesi

¹⁴³ Karal E.Z, (2011), Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, (7. Baskı), C.6,s.98-99

¹⁴⁴ Anderson Matthew Smith, (2001), Doğu Sorunu 1774-1923 Uluslararası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme, (Çev. Eser İ.), Yapı kredi Yayınları, (1. Baskı), (Eserin orijinali 2000'de yayımlandı), İstanbul, s.199-201

¹⁴⁵ Shaw S- Shaw E. K, (1983), age, s.224-225

Bulgarlar'dan milis askeri kurulması, yabancılardan jandarma gücü oluşturulması, kaleler dışında yerlerde Osmanlı askeri bulundurulmaması maddeleri ise tamamen reddedilmişti.¹⁴⁶

4 Ocak 1877'de Osmanlı delegeleri, jandarma ve kurulacak uluslararası komisyon hakkında görüşmeyi kabul etmişlerdi. Uluslararası komisyon danışma komisyonu olacak, Osmanlı delegeleri oluşturulacak olan jandarmanın Türklerden oluşturulmasına ve Avrupalılardan sadece danışman olarak yararlanılması koşuluyla maddeleri kabul edebileceklerini belirtmişlerdi.¹⁴⁷ Avrupa delegeleri, tasarladıkları maddeleri Osmanlı delegelerine kabul ettiremeyerek İstanbul'u terk etmişlerdi. Padişah II. Abdülhamid bir karara varılmamasından Mithat Paşa'yı sorumlu tutmuş ve onu görevinden azletmiştir. Şubat 1877'de Sırbistan Osmanlı Devleti ile antlaşma yapmaya yanaşmış, Mart 1877'de de ilk Osmanlı meclisi açılmıştır. Osmanlı Devleti'nin Sırbistan ile anlaşması Rusya ve Avusturya Macaristan'ı toprak paylaşımı konusunda tekrar görüşmeye itmiştir. Rusya Besarabya'yı, Avusturya Macaristan'a ise Bosna (Hersek ve Yenipazar hariç)'yı işgal edecekti. İki devlet aralarındaki bu anlaşmaya geçerlilik kazandırıp, Osmanlı Devleti'ni en azından vadettiği ıslahatı uygulaması için altı büyük devletle bir protokol hazırlamak için çalışmalara başlamışlardı.¹⁴⁸

Meclis-i Mebusan'ın açılışında Padişah II. Abdülhamid halka ve mebuslara bir hitapta bulunmuştur. Bu hitabı müteakip, Meclis-i Mebusan bir nutuk ile hem konferansın içeriği ve gerekçesine hem de ülkede yapılan reformlara değinmişlerdir. Nutukta adli, idari ve mali alanda yapılması gereken pek çok reformdan memurların yetiştirilmesine değin pek çok konuya değinilmişti. Asayişin sağlanmasında adli bir reformun asakir-i zaptiyeye yapılacak bir reform ile gerekliliklerine değinilmiştir.

Ahali tamamıyla huzur-i bâle ve layıkıyla emniyet-i can-ü mala mazhar olmadıkça memleketin terakki-i maddi-yü manevisi kabil olamayacağından ahval-i mehakim ile asakir-i zaptiyenin berveçhi matlub ıslah ve tanzimlerine lazım gelen esbab ve vesailin istikmaline müracaat akdem-i vezaif-i mevkuleden addolunacağı misüllü hasb-ezzaman her birinin yekdiğerinden ehemmiyeti müsellemler olduğundan heyet-i acizane bize havale buyrulacak ve badema tanzim olunması talep olunacak kavanin layihalarının hemen müzakere ve tetkikiyle cümlesinin sür'at-i mümkinine ile netice

¹⁴⁶ Mithat Paşa'nın Hatıraları, (1997), age, C.1, s.211

¹⁴⁷ The Spectator, "The Proceedings Of The Conference", S.2532, 6 Ocak 1877, s.4

¹⁴⁸ Karal E. Z, (2011), Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, (7 Baskı), C.8, s.37-39

kararlarının arzına mübaderet olunacak ve mamafih bunların içinde binnisbe takdim-ül ehemm a-lel-mühimm kaidesine de riayet edilecektir.¹⁴⁹

Asakir-i zabtiye ve yargı ile ilgili yapılacak reformlara duyulan ihtiyacı ve gereklilikleri yerine getirdikleri takdirde bir iyileşme olacağının farkında olduklarını dile getirmişlerdir. Meclis-i Mebusanın, asayiş ile ilgili düzenlemeye açık kapı bırakmış olmaları İngiliz hükümeti tarafından değerlendirilmiş, Osmanlı hükümetine düzenleme içeren bir teklifte bulunmuşlardır. Söz konusu düzenleme İngiliz Miralay Baker tarafından kaleme alınmış ve 21 Mart 1877’de Osmanlı asakir-i zaptiyesinin jandarma ve polisine ilişkin ilk düzenlemeyi içeren ıslahat layihası olarak sunulmuştur. Islahatın neleri içereceğini ve ne gibi bir plan dahilinde düzenleme yapılacağını anlatmıştı. İlk olarak, asakir-i zaptiyenin işleyişinde eksik bulunduğu noktaları anlatmıştır. Asker-i zaptiye, altmış bin sekiz yüz seksen sekiz personelden oluşur. Tabur, alay, bölük şeklinde organize edilmiştir.

1. Polis vazifesiyle jandarma vazifesi birbirinden ayrılması
2. Asakir-i zabtiyenin tertip ve hareketini teftişin devamlı yapılmadığı
3. Nefer ve zabitlerin vazifelerini ve uygulamalarına dair eğitim almak üzere Dersaadet ve diğer vilayetlerde bir okul yoktur
4. Zabitanın vazifelerini içeren basılı bir nizamname ve ellerinde kendilerine özel talimatları yoktur.
5. Gerekli hallerde vilayete veya herhangi bir yere sevk edilmesi gereken ihtiyat fırkası yoktur.

Miralay Baker, asakir-i zaptiyede yapılması gereken düzenlemeleri sıralamıştır. İlk olarak asakir-i zabtiye ikiye ayrılacak, jandarma ve polis ismi verilecektir. Polis kuvve-i mülkiye jandarma ise kuvve-i askeriye olarak düzenlenmelidir. Polis olarak seçilecek kişi suç, suçluyu ve sabıkalıları bilirkişiler arasından seçilip İstanbul ve İzmir gibi şehirlerde hizmet edecektir. Asayişin köy ve kazalarda sağlanması görevi ise jandarmaya verilecektir. Böylelikle jandarma ve polis güçlerinin hizmet edeceği kesim ile nereden personel temin edileceği belirlenecekti. Ülkenin belirli noktalarına yerleştirilmiş, altmış bin personelden

¹⁴⁹ Kili Suna- Gözübüyük A. Şeref, (1985), age, “Meclis-i Mebusan’ın Cevabı”, s.58

fazla bir kuvvet oluşturmasına karşın hal ve hareketlerini, sayılarını teftiş edebilecek bir kurum yoktu. Böyle bir kurumun olmaması ise asakir-i zaptiyenin her türlü uygunsuzlukla anılan bir kurum haline gelmesine sebebiyet vermişti. Bu duruma bir son vermek için teftiş işini bilen kişilerin görevlendirilip belirlenen mahallere gönderilmesi ve jandarmanın fırkalara ayrılarak bölük ve tabur şeklinde düzenlemekten vazgeçilmesi, mahalli nezaret sisteme geçilmesi daha iyi sonuçlar doğuracaktı.¹⁵⁰

Miralay Baker, Osmanlı halkını oluşturan Gayrimüslimleri çeşitli olduğundan (mezhepsel olarak farklılıklar) İrlanda’da uygulanan jandarma modelinin¹⁵¹ daha uygun olduğu kanaatini taşıtmaktadır. Eğer uygun görülürse İrlanda’dan bilinen birkaç jandarma zabitanın Osmanlı Devleti jandarma teşkilatının kuruluşunda görev alabileceklerini belirtmiştir. İrlandalı jandarma zabitleri, yanlarına verilecek dil bilen zabitlerle çalışarak bir sene içinde Türkçeyi öğrenerek hizmet verir hale gelebileceklerdir. Miralay Baker, Osmanlı jandarmaları yabancı jandarmalardan kısa sürede mesleklerini renecekleri için bu uygulamaya gerek kalmasa da Yemen ve Hicaz gibi Müslüman yoğunluklu eyaletlere teftiş görevlisi olarak Müslüman zabitlerin gönderilmesinin uygun olacağına işaret etmiştir.

Miralay Baker, jandarmaların eğitimi için Dersaadet’de bir mektep açılmasını ve bu mektepte İrlandalı jandarmaların eğitim vermesini istemişti. Jandarma mektebinde eğitim görerek yetişen Osmanlı vatandaşlarının taşradaki fırkalara gönderilerek oradaki jandarmaları eğitmeleri sağlanarak, düzenli ve sürekli vazife yapan bir unsur haline geleceklerini belirtmiştir. Dersaadet’de jandarma mektebinde eğitim görevini yerine getirmek üzere İrlanda’dan bir ğretmen zabıt ile on seravuşun getirilmesinin uygun olacağını ifade etmiştir. Miralay Baker, İrlanda’dan gelecek yabancı öğretmenler ile Osmanlı asakir-i zaptiyesinin işleyişi hakkında bilgisi olan kıdemli zabıtanın bir komisyon oluşturularak jandarma için nizamname hazırlanmasını uygun bulmuştu. Nizamname hazırlandıktan sonra basılıp zabitlerin görev ve sorumluklarını bilmesi için yanlarında taşıyacakları şekilde dağıtılmasının uygun olacağını belirtmişti.

¹⁵⁰ COA. Y.EE, 112/20, belge 1 sayfa 1, R.9 Mart 1293/21.03.1877

¹⁵¹ İrlanda jandarması herhangi bir bakanlığa bağlamalı değildir ve sivil bir yöneticiden çok askeri bir kumandana karşı sorumlu tutulmuştur. İrlanda jandarması Fransız jandarması ile benzerlikler gösterir, bu model kırdaki barakalarda yaşar, önemli geçit noktalarına yerleştirilmiştir. En önemli görevi düzenli olarak kol gezererek olası problemlere karşı önem almaktır. Fransız modelinde olduğu gibi doğduğu yerde ve eşinin ailesinin yaşadığı yerde de görev ifa edemez. Emsley Clive, (1999), *Gendarmes And The State In Nineteenth-Century Europe*, Oxford University Press, New York, s.248-249

Miralay Baker, asakir-i zaptiyeden jandarmaya geçişe ilişkin düzenlemelerin ardından oluşturulacak polis sistemi hakkında da fikirlerini beyan etmiştir. Polis teşkilatını oluşturmak için Fransa veya İngiliz polisinin usulü hakkında bilgisi olan bir zabıta ile beş serçavuş getirilmelidir. Polis sistemi, bu zabitlerden öğrenildikten sonra kurulmalıdır. Miralay Baker, hazırladığı raporun jandarma ile ilgili olması sebebiyle polis düzenlemesi ile ilgili daha fazla ayrıntıya yer vermemiştir. Bu düzenlemeyi ayrıntılı bir şekilde daha sonra ele alacağını belirtmiştir. Miralay Baker, asakir-i zaptiye teftiş etmek üzere şimdilik yabancı zabitlerin gerektiğine söylemiştir. Ona göre ve maddeler doğrultusunda düzenlemeye başlanır başlanmaz mevcut asakir-i zabtiye birlikleri lağvedilmeyip, kendi içerisinde ıslah edilmesinin daha faydalı sonuçlar doğuracaktır.¹⁵²

Miralay Baker'ın, jandarma teşkilatı ile ilgili hazırladığı raporun son kısmını bütçe oluşturmuştur. Osmanlı hükümeti, önceden hazırlanıp sunulan bütçeyi fazla bulduğunu söylemiştir. Miralay Baker'a göre yapılacak düzenleme ile elde edilecek sonuçların faydası düşünülerek hareket edilmelidir. Ferik rütbesi maaşından başka umum kumandana senelik 1200 lira, iki ordu müfettişi zabitanına her birine bin iki yüz liradan senelik 2400 lira, dört ferik müfettiş zabitanına sekiz yüz liradan senelik 3200 lira, on iki müfettişe beş yüz liradan senelik 6000 lira, bir öğretmen zabite senelik 600 lira, 6 öğretmen serçavuşa iki yüz liradan senelik 1200 lira, bir baş katibe senelik 400 lira, yolluk olarak günde 1'er liradan senelik 2600 liradan toplam 17500 lira verilmesini uygun gördüğünü belirtmiştir.¹⁵³ Miralay Baker'ın bütçe ile ilgili teklifi değerlendirilmiş ve Osmanlı Sadaret makamı bünyesinde bir komisyon oluşturmuştur. Komisyon, maaş konusunda gerekli düzenlemeleri yaptıktan sonra biraz azaltarak toplam 15800 indirmiş kontrat sürelerinin üç yıl olmasına karar vermiştir.¹⁵⁴

Miralay Baker¹⁵⁵ ile Osmanlı Devleti 23 Nisan 1877'da bir mukavelename yapmıştır. Mukavelename doğrultusunda Miralay Baker'a Livalık unvanı verilmiş (ancak Osmanlı arşivi belgelerinde Miralay rütbesi ya da Baker olarak kullanılmış hatta kendisine Paşa

¹⁵² COA, Y.EE, 112/20, belge 1 sayfa 2, R.9 Mart 1293/21 Mart 1877

¹⁵³ COA, Y.EE, 112/20, belge 1 sayfa 2, R.9 Mart 1293/21 Mart 1877

¹⁵⁴ Sönmez Ali, (2007), "Jandarma Teşkilatının Kuruluşu Sürecinde Baker Paşa'nın Rolü" Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, S.11, s.170

¹⁵⁵ Miralay Baker, Osmanlı Devleti'ne ilk kez bu tarihte hizmet etmemiştir. Tespit edebildiğimiz kadarı ile 1877 yılında, Miralay Baker Osmanlı-Rus savaşında Taşkesen'de yapılan muharebelerde Osmanlı hizmetinde görev almıştır. Kaynağa göre oldukça cesaretli ve tecrübeli bir şekilde burada görev almış ve Osmanlı askerinin sevk ve idaresini gerçekleştirmiştir. Fred Burnaby, (2016), At Sırtında Anadolu, İletişim Yayınları, (Çev. Taşkesen F.), (Eserin Orijinali 1877 yılında yayımlandı), (6. Baskı), s.12

denilmiştir) ve hizmetlerini ne şekilde yerine getireceği aşağıdaki maddelerde görüleceği üzere düzenlenmiştir:¹⁵⁶

1. Baker bilhassa jandarma idaresinin tanzimine memur olmak üzere mukavelename tarihinden itibaren üç sene müddetle Osmanlı Devleti'ne hizmet edecektir.
2. Baker, memuriyete dahil olur olmaz Osmanlı saltanatının yararına ve nizamlarına uygun bir şekilde hareket edecektir.
3. Baker'a aylık otuz altın olarak iki yüz lira maaş tahsis olunmuş, bu maaş mukavele tarihinden başlayarak her ayın içinde Bank-ı Osmani tarafından kendisine verilecektir.
4. Baker'ın yapacağı seyahatin masrafları Osmanlı hükümeti tarafından karşılanacaktır.
5. Baker, hastalık sebebi ile dört ay müddetle görevini yerine getirmez veyahut kendisine verilen emir ve talimatın aleyhinde davranırsa Osmanlı hükümet bu mukavelenameyi feshetme yetkisini elinde bulundurabilecektir.

Baker Paşa ile yapılan bu mukavelename, Osmanlı Meclisi tarafından da dikkatle takip edilmiş ve sonuçta ortaya çıkacak yeni sistem için yeni açılan Osmanlı Mebusan meclisinde de görüşmeler yapılmıştır. 24 Nisan 1877'de, asakir-i zaptiye'nin hizmetlerinden olan vergi tahsili meselesi gündeme getirilmiştir. Şura-yı Devlet ikinci başkanı İbrahim Paşa, asakir-i zabtiye için gerekli düzenlemenin yapıldığından bahsetmiş ve şöyle demiştir:

“Devlet-i aliyye zabıtasını ıslah ediyor. O kadar dikkat ediyor ki, zaptiyeden maada bir de polis teşkil ediyor. Bundan maksat ahalinin emniyetidir.”¹⁵⁷

Baker Paşa, mukavelename yapıldıktan sonra çalışmaya başlamıştı. Osmanlı asakir-i zaptiyesinden farklı ve mülki idareye bağlı bir idareden çok askeri idareye bağlı bir sistem uygulamak istemişti. Baker Paşa, oluşturacağı jandarma gücünü iki kolorduya ayırmış bu güçlerden biri Osmanlı'nın Asya kıtasına diğeri Avrupa kıtasındaki topraklarında organize etmeyi düşünmüştü. Bu iki jandarma kolordusunun kendine ait birer müfettişi olacaktı. Bu iki kolordu kendi içinde iki tümene bölünecek ve kendine ait müfettişi olacaktı. Tümen üç tugaya ve tugayın da kendisine ait müfettişi olacaktı. Her bir tugay, aynı derecede önem taşıyan mıntikalara ayrılacaktı. Tugay müfettişi tümen müfettişine, tümen müfettişi kolordu müfettişine kolordu müfettişleri de son olarak Baker Paşa'ya karşı sorumlu olacaktı.¹⁵⁸

¹⁵⁶ COA. Hariciye Nezareti Tercüme Odası Evrakı (HR.TO), 475/40, M.23 Nisan 1877

¹⁵⁷ Us Hakkı Tarık, (1939), Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi 1293-1877, Vakıf Matbaası, İstanbul, s.162

¹⁵⁸ Coope William Jesser, (1880), The History Of The Imperial Gendarmerie, W.H. Allen & Co, Londra, s.7

Avrupa kıtasındaki tümen ikiye ayrılacaktı: ilki Rumeli ve Bulgaristan ikincisi Hırvat, Boşnak ve Arnavutların yaşadığı bölgede bulunacaktı. Anadolu kıtasındaki üç tümen Suriye ve adalar da dördüncü bir tümen bulunacaktı.¹⁵⁹

Baker Paşa, organizasyonu tamamladıktan sonra 1877 yılının Mayıs- Haziran aylarında on üç İngiliz subayını İstanbul'a getirmişti. Subaylar Baker tarafından beş yüz aday arasından seçilmişti. Baker Paşa, İngiltere'nin polis sistemini uyguladığı Hindistan, Güney Afrika ve İrlanda'da görev almış kişileri tercih etmişti. Tümen müfettişleri Albay Shuldham, Yüzbaşı Blunt, Binbaşı Fawcett, Yüzbaşı Syngé: tugay müfettişleri Yüzbaşı Allix, Yüzbaşı Charles Baker, Yüzbaşı Briscoe, Yüzbaşı Coope, Binbaşı Anthony Fawcett, Binbaşı Norton, Yüzbaşı Studdy, Yüzbaşı Swire, Yüzbaşı Whitty'den oluşturulmuştu. Geriye kalan üç tugaydan biri Hindistan'da polislik yapmış Türk subay Tahir Bey'e verilmiş, on ikinci tugay General Eagle verilmişti. Böylelikle Baker bir teftiş heyeti oluşturduysa da jandarmanın idaresi 1 Temmuz'da Polis Nezaretine devredilmişti. Baker, bu şekilde bir uygulamaya yanaşmamış jandarmanın bağımsız bir birim olması konusunda ısrarcı davranmıştı.¹⁶⁰

1.2.2. Berlin Antlaşmasının Yarattığı Koşullar ve Maddelerinin Jandarma Teşkilatı Oluşturulması Üzerinde Etkileri

Osmanlı Meclis-i Mebusanı bir süre sonra Padişah II. Abdülhamid tarafından tatil edilmişti. Osmanlı Meclis-i Mebusanı, her ne kadar açılışında ahalinin emniyetini sağlamak için çaba göstereceğine ve bu hususta düzenlemeler yapacağına dair söz verse de gerçekleştirmediğini mebuslar meclisin kapatılış nutkunda kabul edilmiştir. İstanbul mebusu Hasan Fehmi Bey, 28 Haziran 1877 tarihli konuşmasında meclisin memurun çalışma şartları, idari yapıya dair benzeri düzenlemeler ve yaparken ülkenin en önemli meselesi olan yerel mahkemelerin iyileştirilmesi gerektiğini ancak hükümetin asakir-i zaptiyeye ilişkin reformları ertelediğini itiraf etmiştir. Bu iki konuda yapılacak düzenlemeler hukukla ilişkili olması sebebiyle çok değerli sonuçlar verebilecek ve hatta memurlara ilişkin düzenlemelere

¹⁵⁹ Coope William Jesser, (1878), A Prisoners Of War in Russia, Sampson Law, Marston Searle & Rivington Londra, 1.baskı s.10

¹⁶⁰ Coope W. J, (1880), age, s.7-8

de örnek olabilecekken akim bırakılmıştır. Asakir-i zaptiye ve mahkemeye ilişkin görüşmeler ertelenirken meclisin açılış gayerinden de uzaklaşıldığını belirtmiştir.¹⁶¹

İngiliz hükümeti jandarma reformu ile uğraşırken Avrupa'daki diğer devletler Osmanlı Devleti'ni barış yapması için ikna etmeye çalışıyorlardı, bu maksatla Londra Protokolünü oluşturmuşlardı. Bu protokol diğerinden pek de farklı olmasa da yine Bulgaristan'da bir ıslahat yapılması ve yapılacak reformların Avrupalı gözlemciler tarafından denetlenmesi konusunda bir uzlaşmaya varılmışsa da Rusya, Osmanlı Devleti bölgedeki askerlerini geri çekip Karadağ ile bir antlaşma yapmaya yanaşmazsa savaşa girmeyi göze aldığını da dile getirmişti. Osmanlı Devleti, şartları ve dayatmayı kabul etmemiş beklenen olmuş, Rusya Nisan 1877'de Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmişti.

Osmanlı Devleti, Rumeli ve Kafkaslarda Rus kuvvetleri ile savaşmak zorunda kalmıştı. Osmanlı Devleti'nin Kafkaslarda Kars ve Erzurum'u Rumeli'de Plevne'yi kaybetmesiyle Karadağ, Sırbistan ve Yunanistan da Rusya safında savaşa dahil olmuştu. Rus askerinin Edirne sınırına gelmesi ile Mart 1878'de Osmanlı Devleti antlaşma yapmak zorunda kalmıştı.¹⁶² Ayestafanos antlaşması ile Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız olmuş; Bulgaristan ise özerk bir yönetime sahip prenslik haline gelmişti. Bu özerklik ise sadece siyasi değildi, askeri, meclisi olan ve Osmanlı Devleti'nin yanı başında bir güç olarak ortaya çıkarılmıştı. Osmanlı Devleti, Rumeli'de sahip olduğu kalelerin büyük bir kısmını yıkmayı taahhüt ettiği gibi Rusya'ya yüklü miktarda savaş tazminatı ödemeye mahkûm edilmişti. Tazminatlara karşılık Tuna adaları, Kars, Ardahan, Batum ve Doğu Beyazıt verilecekti. Rusya, Kafkasları işgali sırasında temasta bulunduğu Ermeniler için Osmanlı Devleti'nden bir reform talebinde bulunmuştur. Rusya, Anadolu'da Ermenilerin meskûn bulundukları mahallerde onların Çerkesler'e ve Kürtlere karşı güvenliklerinin sağlanmasını istemişti. Osmanlı Devleti antlaşmanın maddelerini uygulamak bir yana bir süre sonra da terk edilen bölgelerden göç eden halkın sorunları ile uğraşmaya başlayacaktı.¹⁶³

İngiltere, Rusya'nın Anadolu'da işgal ettiği topraklarda gücünü artırmasından endişe etmişti. Rusya'nın Osmanlı Devleti'nden talep ettiği bu reformlar üzerinden Anadolu'da Ermeniler ile temas ederek gücünü artıracak fikri üzerinde yoğunlaşmıştı. Bu sebeple

¹⁶¹ Us H. T, (1939), age, s.397-399

¹⁶² Yasamee Feroze A.K, (2018), Abdülhamid'in Dış Politikası Düvel-i Muazzama Karşısında Osmanlı 1877-1878, (Çev. İnanç Y.S.), Kronik Kitap, (Kitabın orijinali 1996'da basılmıştır), İstanbul, (1. Baskı),s.35-37

¹⁶³ Shaw S.- Shaw E.K., (1983), age, s.235-236

İngiltere ve Osmanlı Devleti 4 Haziran 1878’de bir antlaşma yapmıştır. Kıbrıs Antlaşması adı verilen bu antlaşma ile İngiltere Rusya’nın Anadolu’da Kars, Ardahan ve Batum dışında herhangi bir yeri işgali halinde Osmanlı Devleti’ne yardım etmeyi taahhüt etmişti. Bu yardıma karşılık Osmanlı Devleti de Anadolu’da Ermeniler için reformlar yapmayı taahhüt ederken, diğer taraftan İngiltere’nin Kıbrıs adasına asker yerleştirmesine izin verecekti. Osmanlı Devleti Rusya’nın yayılmacı politikasını önlemek için İngiltere ile müttefik olmuş; ancak kendi halkı olan Ermeniler ile ilgili reform yapmak için taahhüt vermek zorunda kalmıştı.¹⁶⁴

II. Abdülhamit, İngiltere’nin Kıbrıs Antlaşmasında öne sürdüğü şartları biraz da zaman kazanmak için onaylamayı geciktirmiş, hatta imzacı sadrazam Mehmet Rüştü Paşa’yı görevden almışsa da eninde sonunda imzalamak zorunda kalmıştır. İngiltere, Rusya ile de bir ittifak yapmaktan çekinmemiş ve Kıbrıs’ın idaresini bir oldubitti ile ele geçirmeyi düşünmüştü. Nitekim İngiltere donanmasını Kıbrıs’a göndererek antlaşmanın imzalanması yönünde bir çaba göstermiş ve Osmanlı Devleti 15 Temmuz 1878’de Kıbrıs Antlaşması imzalanmıştır.¹⁶⁵ Rusya, İngiltere, Avusturya-Macaristan Ayestafanos antlaşmasında kendi istekleri doğrultusunda değişiklikler yapılması için Almanya’nın önderliğinde Berlin’de toplanmışlardır. İngiltere Bosna ve Hersek eyaletlerinin Avusturya’ya verilmesi, Yunanlılar ve Ermenilerin bulundukları topraklarda reform yapılması gibi teklifler ortaya sürmüştü. Rumeli vilâyetlerinde, Avusturya ve Rusya’nın nüfuzu sağlanırken; Anadolu’da ise reform yapılmasına aracılık ederek İngiltere nüfuzunu artırmak istemekteydi. İngiltere, Osmanlı Devleti’ne Rusya’nın Rumeli’de kazandığı gücün Anadolu’da artmasından endişe ettiği için, Ermeniler için bir reform programı yapılması konusunda ısrar etmişti. Osmanlı delegeleri, İngiltere’nin bu tutumunu şaşkınlıkla karşılamakla birlikte 13 Temmuz 1878’de Berlin Antlaşmasını imzalamak zorunda kalmışlardır.¹⁶⁶

Berlin Antlaşması ile Osmanlı Devleti, toprak kaybetmiş yeni bölgeler oluşturulmuş ve sahip olduğu topraklarda bir reform yapmaya zorunlu tutulmuştu. Berlin Antlaşması, yerel milis, asakir-i zabtiye ya da oluşturulan komisyonlar aracılığı ile Osmanlı Devleti’nin güvenliği sağlama yetkisinin elinden alınmaya çalışıldığı maddeler içermekteydi. Kimi

¹⁶⁴ Engelhardt P. E, (1999), age, s.395-396

¹⁶⁵ Georgeon Francois, (2006) Sultan Abdülhamid, (Çev. Berkay A), Homer Kitabevi, İstanbul, (1.basım), (Eserin orijinali 2003’te basılmıştır), s.114

¹⁶⁶ Karal E. Z, (2011), Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara, C.8, s.75-76

yerlerde asakir-i zaptiye'nin jandarma şeklinde organize edilmesi için Avrupalı gözlemciler tarafından komisyonlar kurulması için çaba gösterilmişti. Uygulama yapacakları yerlerden biri Bulgaristan'dı; Ayestafanos' ta sınırları çizildiyse de üçe bölünmüş ve bir Bulgar Prensiği kurulmuştur. Krallığın kendine ait askeri, yönetim biçimi olduğunu Osmanlı Devleti de kabul etmiştir (madde 1).¹⁶⁷

Bulgaristan'ın güneyinde muhtar bir vilayet oluşturulmuş, bu vilayete Şarki Rumeli adı verilmiştir. Şarki Rumeli vilâyet askeri ve idari yönden Osmanlı Devleti'ne bağlı kalmakla birlikte Hristiyan bir vali tarafından yönetilmesine karar verilmişti (madde 13).¹⁶⁸ Şarki Rumeli vilâyetinin askeri idaresi ve güvenliği yerel asker ve asakir-i zabtiye tarafından yerine getirilecekti (madde 15).¹⁶⁹ Osmanlı sınır Şarki Rumeli ile güvenliği için gerekli önlemleri alabilecek ve asker yerleştirebilecekti. Ancak sınır güvenliğinden sorumlu askerleri başıbozuk ve Çerkesler'den seçmeyecekti.¹⁷⁰ Osmanlı Devleti mahalli bir asakir-i zabtiye organizasyonunu kabul edecekti, müdahaleye açık kapı bırakmıştır bir başka madde ile de vilayete yönelik yapılacak reformlar ise kurulacak bir Avrupalı komisyon tarafından denetlenip Şarki Rumeli Vilâyeti nizamnamesi hazırlandıktan sonra uygulamaya geçilmesi kabul edilmişti (madde 18).¹⁷¹

Osmanlı Devleti'nin Bulgaristan ve Şarki Rumeli'de askeri gücü sınır koruması için yeterli görülüyordu. Her iki bölgede Rus askerinin altı piyade ve iki süvari fırkası bulundurup, elli bin kişilik bir askeri gücü yerleştirmesine izin verilmiştir. Rus askeri antlaşmanın imzalandığı tarihten başlayarak dokuz ay süre ile bu bölgelerde bulunacaktı (madde 22).¹⁷² Bulgaristan'ın üçüncü bölümü ise Şarki Rumeli vilâyetinin güneyinde oluşturulan Makedonya idi. Makedonya, Şarki Rumeli vilâyetinin aksine özerk olmamış Osmanlı Devleti idaresine verilmişti. Mahir Aydın'a göre Makedonya'nın bu düzenleme Rumeli'deki topraklarla irtibat sağlamak ve Bulgarlar'ın Ege denizine inmesini engellemek maksadı taşımaktaydı.¹⁷³ Girit Adası'nda, 1868 yılında yapılan düzenlemeler devam ettirilmekle birlikte Şarki Rumeli için toplanan Avrupalı komisyon Girit'te yapılacak ıslahatlar hakkında

¹⁶⁷ Berlin Muahedenamesi, (1908), Berlin, Ayestafanos, Kıbrıs Muahedenameleri, Karabet Matbaası, İstanbul, s.4

¹⁶⁸ Berlin Muahedenamesi, (1908), age, s.12

¹⁶⁹ Berlin Muahedenamesi, (1908), age, s.15

¹⁷⁰ Erim Nihat, (1953) "Berlin Antlaşması", Devletlerarası Hukuku v Siyasi Tarih Metinleri, Osmanlı İmparatorluğu Antlaşmaları, Türk Tarih Kurumu, Ankara, C.1, s.411

¹⁷¹ Berlin Muahedenamesi, (1908), age, s.16

¹⁷² Berlin Muahedenamesi, (1908), age, s.17-18

¹⁷³ Aydın Mahir, (1992), Şarki Rumeli Vilâyeti, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s.17

da görüşme yaptıktan sonra nihai halini alacaktı (madde 23).¹⁷⁴ Bosna ve Hersek vilayetleri Avusturya- Macaristan yönetimine bırakılacak ve bu devletin askeri bölgede güvenliği sağlayacaktı (madde 25).¹⁷⁵

Osmanlı Devleti Ermenilerin bulundukları yerlerde gerekli olan reformları geciktirmeksizin yapacak ve onların Kürt ile Çerkesler'a karşı emniyetlerini sağlayacaktı. Reformlarla ilgili tedbirleri Osmanlı Devleti belirleyecek, devletlere bildirecek uygun görülürse uygulanacaktı (madde 61).¹⁷⁶ Şarki Rumeli, Makedonya, Girit ve Ermeniler ile ilgili maddeler açık bir şekilde Osmanlı iç işlerine müdahale ile birlikte Osmanlı Devleti'nin terk ettiği ya da özerklik verdiği topraklarda askeri etkisini de azaltmayı hedeflemekteydi. Askeri etki azaltılırken güvenliği sağlamak için jandarma sisteminin teşkil edilmesi için çalışmalar da başlayacaktı. Osmanlı Devleti için Avrupa nezaretinde, bölgelerin geleceği ve yapılacak reformların denetlendiği bir dönem başlayacaktı.

1.2.3. Osmanlı Devleti ve İngiltere'nin Jandarma Teşkilatı'nın Kuruluşu İçin Yaptıkları Çalışmalar

Berlin Antlaşması'nın imzalanmasından sonra Osmanlı Devleti'nin, Avrupalı komisyonların idaresinde hazırlanmış nizamnameler ve bu nizamnameler doğrultusunda şekillenmiş bir güvenlik birimi oluşturulmaya çalışıldığı düşünülebilir. Düşünülenin aksine içinde bulunan koşullar jandarma teşkilatının oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Bu fikrimizi somutlaştırmak için II. Abdülhamid'e sunulan bir isimsiz bir arzı burada tetkik etmeyi uygun bulduk:

Jandarma teşkil edecek para olmadığından memleket dahi jandarmasız ve emniyetsiz pek zahmet çekiyor vah ediyor. Eğer bu hal devam eder ise ya devletler müdahale ederek protestolara kıyam edecekler ve belki Berlin muahedesinin yirmi üçüncü ve altmış birinci maddelerinin adem-i icrası bahanesiyle yeni ultimatolar gönderecekler veyahut ahali-i imtiyaziyenin ve mahal-i sairede kıyam ederek iki eyalette kan dökülmesini ve nihayetle onların memalik-i Osmaniyyeden ayrılmasını mucip olan vekayii feciinin Rus ve İngiliz ve belki de Avusturya'nın menfaatine yardım etmek üzere tekrar eylemediğini göreceğiz. Buna müteallik bir vakıanın bilhassa nazar-ı dikkat-i seniyye cenab-ı padişahilerini celp eylemesi lazımdır. Ve bu vakıa dahi Marki de Salisbury'nin kullandığı lisandır. Müşarunileyha evvelleri Osmanlı kumandanın nezaketini beyan ve hükümdarlarının niyet-i hoşnidisi tamamıyla tasdik eder. Ve

¹⁷⁴ Berlin Muahedenamesi, (1908), age, s.18-19

¹⁷⁵ Berlin Muahedenamesi, (1908), age, s.19

¹⁷⁶ Berlin Muahedenamesi, (1908), age, s.35

ıslahatın icrasına şimdiye kadar ahval-i vukuatın hasıl olduğunu söyler idi bu günkü gün Salisbury'nin ikincisi olan Mösyö Baren parlamentoda bütün bütün aksi bir lisan kullanmaktadır. Mumaileyha al el umum Anadolu'nun halini korkunç bir surette vasıf eyledikten sonra açıktan açığa memurin-i devlet aleyhine kıyam ile onları zalim ve fesat ahlak ile itham ediyor ve fazla olarak bizzat padişahın ıslahat hoş niyet-i âlisini şüpheli gösterip İngiltere'nin 4 Haziran 1878 mukavelenamesiyle deruhte eylediği mesuliyet hasebiyle bu ıslahatı herçabad abad icra ettirmesi lazım olacağını beyan ediyor. Eğer ki İngiltere kabinetosunun hareketinde etrad ve sebat yok ise de yine hala ve kala zuhur eden şu tebdil ben denize vehim görünüyor.”

belirtmiş ve durumu anlatmıştı.¹⁷⁷

Osmanlı Devleti ya kendisine sunulan reformu uygulamalı ya da ortaya çıkacak sonuçlara katlanmalıydı. İngiltere, Osmanlı Devleti'nin jandarma teşkilatının kurulup yaygınlaştırılması konusunda oldukça ısrarcı davranmış ve bir nota vermişti. Osmanlı hükümetine sunulan notada, İstanbul'da yapılan Tersane Konferansı'nda verilen sözün tutulmamasını bekledikleri ifade edilmişti. Bu konferansta Osmanlı Devleti jandarma kuracağına söz vermiş; hatta İngilizlerden bu meslekte tecrübesi olan personel göndermesini istemişti. Bu personel yollanıp, tecrübelerini aktarmalarına rağmen jandarma teşkilatı kurulup yaygınlaştırılamamıştı. İngiliz hükümeti verdiği notada, jandarma uygulamamasının hayata geçirilmemesi sebebi ile Anadolu'nun Kuzeydoğusunda bulunan Kürt grupların her gün biraz daha güçlenip Ermenilere zarar verici hareketler yaptıklarını belirtmişti. İngiltere bu notada, hükümetlerinin Osmanlı Devleti'nin yapacağı ıslahatlarda yanında olduğunu belirtmiş ve notanın sonuna üç maddelik bir ıslahat layihası eklemişti. İngiliz elçisi Henry Layard'ın sunduğu notaya göre:¹⁷⁸

1. Anadolu için (Asya Türkiyesi ifadesi kullanılmış) Avrupalıların organize ettiği ve yönettiği bir jandarma organizasyonu oluşturulmalı
2. Anadolu'nun merkezinde merkezi mahkemeler kurulacak ve bu mahkemelere alt kademedeki mahkemeleri denetleme yetkisi verilecekti. Mahkemeler, aldıkları kararları denetlemek üzere Avrupalı bir üyeye sahip olacaktı.
3. Her vilayetin geliri ile ilgilenmek üzere bir tahsildar görevlendirilecek ve bu tahsildar on yıl içinde kaldırılması öngörülen öşür vergisinin kaldırılması için çalışacaktı. Bu tahsildarlar da tercihen Avrupalı olacaktı.

¹⁷⁷ COA.Y.EE,10/63, H.3 Cemaziyülahır 1295/ 4 Haziran 1878

¹⁷⁸ COA, Yıldız Perakende Arzuhal ve Journaller (YPRK.AZJ), 55/87, belge 1 sayfa 1, tarihsiz.

İngiliz hükümeti adına notayı sunan Layard'ın, reform isteği bununla kalmamıştır. Osmanlı Devleti'nin vali, hakim ve tahsildarlardan görevini iyi bir şekilde yerine getirmeyenlerin işlerine son vermesini istemiştir. Anadolu'yu merkez olarak gören bu reform programının uygulanması için Layard hükümete izahatta bulunmuştur. 24 Ekim 1878'de Osmanlı hükümeti, Layard'ın tekliflerini değerlendirmiş ve bir karara varmıştı. Jandarma ile ilgili bir kanun hazırlanacak ve Abdülhamid'e sunacaklardır; ancak jandarmanın Avrupalılar tarafından idare ve organize edilmesine kesinlikle karşı olduklarını da ifade etmişlerdi.

Osmanlı hükümeti, Avrupalı danışmanlardan yalnızca Dersaadet'de teşkil edilecek jandarmanın idaresinde faydalanabilecektir. Mahkemelerde ise Avrupalı danışmanlardan faydalanmak, Osmanlı mahkemelerinin yapısına ters bir hareket olacağından reddedilmiştir. Osmanlı'nın dili, dini ve gelenekleri farklıdır ve böyle bir uygulamanın hayata geçirilmesi zordur. Avrupalılardan mahkemeleri teftiş konusunda yararlanılabilecektir. Aşarın kaldırılmasını ise değerlendirdiklerini ve bir ya da iki vilayette bunu deneme amaçlı uygulama yapılacaklarını taahhüt etmişlerdi. Bu süre içinde finanstan anlayan Avrupalı danışmanlardan faydalanılabilecektir. Vali, hakim ve tahsildarlardan iyi hizmeti görülmeyenlerin işinden alınması konusunda ise Layard ile hemfikir olunmuştu.¹⁷⁹

Osmanlı hükümeti için Avrupalı bir danışmanların vesayetinde yapılacak düzenlemelerin kabulü mümkün değildi. İngilizlerin isteklerinin esasını ise bu süre içerisinde Ermenilerin güvenliğinin sağlanması oluşturmuştu; çünkü Ruslar'ın Kafkasları işgali sürecinde Ermeniler yerel halka maddi ve manevi zarar vermişlerdi. Antlaşma sonrası olayların Ermeniler aleyhine gelişmesini önlemek, Anadolu'da oluşturulacak bir jandarma teşkilatının gerekliliğinin daha fazla hissedilmesine sebep olmuştu. Layard, II. Abdülhamit tekliflerini sunmuş ve vilayetlerde asayişsizliğe son vermek için jandarma gücünün bir an evvel oluşturulmasını ve geçmişte başlanan ıslahatın, Avrupalı danışmanlar tarafından tamamlamasını istemişti.¹⁸⁰

¹⁷⁹ COA, YPRK.AZJ, 55/87, belge 1 sayfa 3, tarihsiz ve Lang R Hamilton, (1878), "Turkish Reform, Notes", Macmillan's Magazine, 1 Kasım 1878, S. 39, s.354-355

¹⁸⁰ Küçük Cevdet, (1986), Osmanlı Diplomasisinde Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı 1878-1897, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, (2. Baskı), İstanbul, s.18-20

İngiliz hükümetinin çabaları sonuç vermiş ve Baker, Shuldham, Blunt, Fawcett, Synge, Tahir Bey'e fırka müfettişliği; Briscoe, Anthony Fawcett, Baker, Norton, Kob, Windi, Azmi Bey, Swire alay müfettişliği; Ziver Bey, Herris, Cenar talim muavini şeklinde görevlendirilerek İstanbul'da bir jandarma teftiş heyeti oluşturulmuştu.¹⁸¹ Baker Paşa, yalnızca komisyonu hazırlamakla yetinmemiş jandarma ve polis için daha geniş içeriği olan bir kanun hazırlamıştır. 23 Ekim 1878'de hazırladığı bu kanunu, üç takımdan oluşan bir layiha ile zabtiye nezareti dairesindeki komisyon tarafından değerlendirilmiştir. Daha sonra değerlendirilmek üzere bunlar takımıyla Şura-yı Devlet'e havale buyrulmuştu. Şura-yı Devlet, Baker Paşa'nın jandarma ve polisi ayrı ayrı düşünerek hazırladığı bu layihayı birleştirmiş tek bir nüshada ayrı ayrı bölümler halinde asakir-i zabtiye kanunu olarak düzenlenmesini uygun bulmuştur. Kanunun ilk bölümü jandarma ve ikinci bölümü polisin nasıl teşkil edileceğine, idare şekline ve vazifelerine ayrılmıştı. Kanunun üçüncü bölümü, emekliliği gerekenlerle vefat edenlerin ailelerine verilecek maaşlar ve bu maaşların karşılık tutulacak meblağın idaresi için teşkil olunacak sandığın ne gibi şartlar taşıyacağını ilişkin düzenlemeleri içerecekti.¹⁸²

Baker Paşa'nın sunduğu bu metin, bir kanun olarak adlandırılrsa da 1877 yılında yine onun tarafından Osmanlı Devleti'ne sunulan asakir-i zabtiyenin ıslahı metninden daha farklı özellikler taşımaktadır. Baker Paşa asakir-i zabtiye kanunu demiş, jandarmanın ve polisin ayrı güçler olarak nasıl teşkil edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Kanun metnine ise şöyle başlamıştır: “asker-i zabtiye iki sınıfa münkasımdır biri jandarma diğeri polis sınıfıdır”. Kanunun ilk bölümü jandarmaya ilişkin maddeler içerir. Her vilayette jandarma askeri bir alay olarak organize edilmiştir (madde 1), jandarma alayı taburlara ve taburlar bölüklere ve bölükler takımlara taksim edilmiştir (madde 2). Her tabur en az iki ve en fazla on bölükten; her bölük en az beş ve en fazla on takımdan oluşur (madde 3). Her bölük süvari takımı dört ve piyade takımı sekiz askerden oluşur ve her takıma bir onbaşı ve iki ve iki onbaşı takımına birer çavuş ve her bölüğe bir bölük emini tayin edilir (madde 4). Her süvari bölüğü altmış veya en fazla yüz askerden, piyade bölüğü en fazla yüz askeri geçmemek üzere yüz başı ve mülazım-ı evvel ile mülazım-ı sani unvanıyla üçer zabıt kumandanı idaresinde bulunur (madde 5).

¹⁸¹ Salname-i Devlet-i Âliyye, (1295), Def'a 33, s.212

¹⁸² COA, Yıldız Sadaret Hususi Maruzat (Y.A.HUS), 159/76, H.1295 L 25 / 23.10.1878

Her sancağın bir tabur jandarma askeri olup bölük itibarıyla kazalara bölünür. Bu taburun kumandası bir binbaşı ile bir kolağasına; muhasebesi bir tabur katibine, kumandası bir miralay ile bir kaymakama; muhasebesi bir alay katibinin görevidir (madde 6). Her vilayetin miralay ve kaymakamı vilayet katibi merkez vilayette binbaşı ve kolağası ile tabur katibi ve muavini sancak merkezinde ve yüzbaşılar kaza merkezlerinde ikamet ederler (madde 7). Her vilayetin jandarma alayından başka biri İstanbul ve diğeri devletçe belirlenecek bir mahalde bulunmak üzere iki alay jandarma ihtiyat fırkaları teşkil edilecek, bunlar da vilayet alayları gibi takım ve bölük ve tabur ve alay olarak düzenlenecektir (madde 8). Beş ve daha fazla taburdan tertip edilen alaya bir miralay ile bir kaymakam, bir alay katibi beş ve altı taburdan tertip edilen alaya bir miralay ile bir de alay katibi, üç dört tabur kadar olan alaya yalnız kaymakam ile bir alay katibi, iki bölükten dört bölüğe kadar olan tabur bir kolağasıyla bir tabur katibi muavini, bundan fazla olan taburun bir binbaşı bir tabur katibi ve beş altı bölüğü geçen tabura bir binbaşı ile bir kolağası bir tabur katibiyle bir de muavini tayin olunur. Yüzbaşı ikametine gerek görülme-yen kazalarda mülazım-ı evvel veya sani bulundurulur bölüklerin takımlara ve alayın taburlara bölünmesi ve askerinin adedi her vilayet ve liva ve kazanın gerektirdiği hal ve mevkie göre üçüncü dördüncü maddeler gereğince hareket edilir (madde 9).

Jandarmaya seçilenler işe başlama tarihlerinden başlayarak dört sene hizmet etmedikçe ve kanunen mazereti sabit olmadıkça görevinden ayrılamaz. Bu iki şekilden biriyle çıkmış olanlar istedikleri ve sonradan bir suçları olmadığı takdirde tekrar jandarmaya kabul olunabilecektir. Jandarma askerine dahil olup da kura dahil olanlar memleketlerinde kuraları çıktığı zaman Osmanlı düzenli askerine gönderilecektir. Kanunen belirli bir mazereti olanlarla hekim tarafından mazereti doğrulanan jandarma askeri tabur ve alay meclislerinden verilecek mazbata gereğince görevden ayrılacaklar ancak görevden ayrılırken silah ve elbiselerini teslim edeceklerdir (madde 10). Jandarmaya dahil olmak isteyenler (a) Osmanlı vatandaşı olmalı (b) yirmi yaşından küçük ve kırk yaşından büyük olmamalıdır. Osmanlı nizami askerinden dahil olanlar kırk beş yaşından büyük olmamalıdır. (c) Zihnen ve bedenen sıhhatli olmalıdır. (d) Cinayetle mahkum olmamalı ve ehl-i ırz ve hoş hal sahibi bir kişi olduğuna ilişkin bilgiyi İstanbul'da ise ikametgahın mensup olduğuna dair belediyeden ve taşrada ise nahiyesi meclisinden aldığı bir belge ile beyan etmek zorundadır (madde 11).¹⁸³

¹⁸³ COA, Yıldız Sadaret Resmi Maruzat Y.A.RES,1/67, belge 6 sayfa 2, H. 1295 Z 27/ 22.12.1878

Belgelerini tamamlayan ve başvuru yapanlardan Osmanlı nizami askeri mensupları ile okuma yazma bilenler öncelikli olarak tercih edileceklerdir (madde 12). Jandarmaya yazılacakların ibraz edecekleri belgeler bölüklerde bölük eminleri ve tabur katibi muavinleri tarafından defter-i mahsusa kaydedilip ve tabur meclisi tarafından saklanacaktır (madde 13). Vilayet merkezlerinde bulunacak miralay veya kaymakam reisliğinde alay zabitanından tertip edilmiş bir alay meclisi ve liva merkezlerinde bulunacak binbaşı veya kolağası reisliğinde tabur zabitanından oluşacak bir tabur meclisi teşkil olunacaktır (madde 14). Onbaşılar bölük neferatının kıdemli ve liyakatlılarından ve okuma bilenlerini tercih ederek çavuşlar ve onbaşılardan kıdemli ve müstaidlerinden ve okuma bilenlerini tercih ederek ve oldukça yazmak bilenlerden tabur meclisi tarafından seçilip alay meclisince tasdik olunduktan sonra memuriyetleri miralay bulunmayan vilayetlerde kaymakamlar tarafından ve alay heyeti bulunmayan müstakil sancaklarda tabur meclisince seçilip memuriyetleri binbaşılardan icra olunacaktır (madde 15).

Umum alaylar zabitanının iki nüsha olarak birer kıta sicil ahlaki müfettişler vasıtasıyla tanzim olunarak birer kıtası alaylarda tutulacak diğer nüshaları jandarma yoklamasında kayıt ve saklanmak üzere zabtiye nezaretine gönderilecektir (madde 16). Mülazım-ı sanileri mensup olduğu tabur çavuşlarının, mülazım evvelleri mülazım sanilerin ehliyet ve dirayetlilerinden, yüz başı ve kol ağası alayın haiz olduğu taburlardan, yüz başı ve mülazım evveller dirayetli okuma yazma bilen talimli askerlerden seçilmelidir. Seçilen jandarma personelinin kabul mazbataları tabur meclisi tarafından hazırlanmalı, alay meclisince tetkik ve tasdik edilmelidir. Tasdik edilen mazbatalar alay miralay veya miralaylık makamında bulunan kaymakam ya da müstakil binbaşılıklar tarafından zabtiye nezaretine gönderilecektir. Meclis-i askeri zaptiyede bu bilgiler tetkik edilecek ve kanunlar gereğince ya tasdik edilecek ya da zabtiye nezaretine gerekli itirazı içeren bir raporla başvuru sahibine bildirilecektir (madde 17).

Tabur katibi muavinleri taburun idaresini yerine getirecek derecede okuma yazma ve hesap bilecektir. Hesap bilenlerden tabur katipleri muavinlerinin ve alay katipleri tabur katiplerinin müstaidlerinden bi-la mütehad intihap olunup yapılacak intihabnameleri mucebince on yedinci maddede gösterildiği üzere memuriyetleri zabtiye nezaretinden tasdik olunacaktır (madde 18). Binbaşılardan, alayların kolağalarının ve kaymakamlar binbaşılardan ve miralaylar kaymakamlardan seçilmeden tayin olunacak ve bunlar umum müfettişler tarafından gönderilmiş olan sicil ahval ve imtihan cetvellerinin vereceği bilgiye göre

seçilerek aklı başında ehliyetli olmalarına meclis-i askeri zaptiyece dikkat edilecektir. Seçilen bu kişiler görevlerine Bab-ı âliden verilecek emirin fermanı ile başlayacaklardır (madde 19). Jandarma zabıtlığına seçileceklerin okuyup yazma ile askeri talim bilmeleri şarttır. Bu kanun ilanı tarihinden itibaren mevcut ve müstahdem bulunan emir ve zabitanın okuyup yazma ve askeri bilenler talim bilenler sınava tabi tutularak rütbeleri ilerleyecektir (madde 20).¹⁸⁴

Süvari ve piyade neferatına kaç kuruş maaş tahsisi olunursa onbaşlılarına on beş, bölük eminlerine yirmi, çavuşlarına otuz kuruştan fazla miktar tahsis edilecektir (madde 30). Hicaz ve Yemen vilayetleri emir ve zabitanı ayrı olmak üzere bütün jandarma alayları piyade mülazım sanilerine üç yüz elli; süvari mülazım sanilerine altı yüz, süvari yüzbaşlılarına altı yüz yirmi beş; tabur kâtiplerine altı yüz, alay kâtiplerine dokuz yüz kolağalarına sekiz yüz elli; binbaşlılara bin beş yüz, kaymakamlara iki bin; miralaylara üç bin kuruş maaş verilecektir (madde 31). Bütün süvari ve piyade jandarma neferiyle onbaşı, çavuş, mülazım-i sani ve evvellerine, tabur katibi muavinlerine günlük üç yüz kuruş verilecektir. Yüz başı ve tabur katiplerine birer; alay katipleriyle kolağasına ikişer, binbaşı ve kaymakamlara üçer; miralaylara dörder çift ekmek verilecek. Süvari zabıtana ve neferatına ekmek tayinatından başka günlük üçer kıyye yem dört kıyye saman verilecektir. Neferatdan kolağasına kadar zabıtana; tabur katibiyle muavinine, alay katibine birer yem verilecek. Binbaşlılarla kaymakamlara ikişer ve miralaylara üçer yem verilecektir (madde 32).¹⁸⁵

Osmanlı hükümeti Aralık 1878’de, komisyonun hazırladığı bu kanunu kabul etmeden önce birtakım değişiklikler yapılmasına karar vermişti. Birinci ikinci ve üçüncü maddeler her vilayet jandarmasının bir alay olacağı ve alayın taburlara ve taburların ve taburların bölüklere ayrılması ile bölüklerin takımlardan oluşturulacaktır. Dördüncüden sekizinci maddeye kadar olan maddeler okunmuş bunların içeriğinin konusunda birtakım çekinceler ortaya konulmuştur ki bu da askerlerin unvanı konusunda olmuştur. Mesela yüzbaşı yerine bölük ağası ve binbaşı yerine tabur ağası denilmesine karar verilmiştir. Üçüncü maddesinde jandarmaya dahil olup da o esnada askeriyede bulunanların memleketlerinde isimlerine kura isabet ettiği halde, müddet-i nizamiyeleri olan dört seneyi geçirip nizami orduya nakil edilecekleri ondan sonra da istedikleri halde ihtiyat döneminde

¹⁸⁴ COA, Y.A.RES,1/67, belge 6 sayfa 3, H.27.Z. 1295 / 22.12.1878

¹⁸⁵ COA, Y.A.RES, 1/67, belge 6 sayfa 5, H. 27. 12.1295 Z / 22.12.1878

ve redifleriyle müstahfızlık müddetlerini jandarma teşkilatında geçirmeye mecbur oldukları belirtilmiştir. Bu madde ise kura kanunnamesine aykırı ve suiistimale açık olduğundan; kendileri jandarmada görevliyken memleketlerinde isimlerine kura isabet edenler kura kanunu gereğince düzenli orduya nakledilecektir.

Gayrimüslim Osmanlı tebaasından da jandarma teşkilatına gönüllü olarak katılmak isteyenler kabul edilecektir. Bu maddede yapılan bir düzenleme ile jandarma teşkilatından hizmet süresi dolmadan ayrılmak isteyenlerle, malulen emekli olmak isteyenler elbise ve silahlarını iade edeceklerdir. Kanunun sekizinci maddesinde vilayetlerde oluşturulacak jandarma alaylarından başka biri Dersaadet ve diğeri Kosova'da bulunmak üzere iki alay jandarma ihtiyat fırkasının oluşturulacaktı. Bu iki alayın, vilayetlerdeki alayları gibi takım, bölük, alay şeklinde tertip edilmesine karar verilmiştir. On birinci maddesi jandarmaya yazılacakların taşımaları gereken şart ve özellikleri içermekteydi. Otuz beş yaşından büyük olmaması ve askerden seçileceklerin kırk yaşından büyük olmamasına karar verilmişti. Fakat otuz beş yaşını geçmiş ve hala istihdam edilmemiş pek çok kişi bulunacağından bu madde değiştirilmişti. Açıktan atanacakların kırk ve askerden seçileceklerin kırk beş yaşını geçmeyecek şekilde seçilmesine karar verilmişti.

On ikinci maddede, jandarmaya yazılacakların durumları alay ve tabur meclislerince tahkik edilecek kabul belgeleri idare meclislerinde görülerek tasdik ve kefaleti eklendikten sonra kabul olunacaktır. Jandarma yazılacak biri ilk önce merkez vilayet ve kazada bulunan alay ve tabur meclisine müracaat edecek, sonra kabul belgesi almak için bulunduğu mahalle gitmeden kabul belgeleri bulundukları mahallin idare meclislerinde bakılıp kefilleri tasdik edilip kefil eklendikten sonra alay tabur meclislerince tetkik edilip kabul edilecektir. On üç, on dört, on beş ve on altıncı maddeler olduğu gibi kabul edilmiştir.

On yedinci maddede alay ve tabur meclislerince tanzim ve tetkik olunup nezarete gönderilecek seçim belgeleri mahalli fırkada tetkik ve tasdik olunduktan sonra nezaretten gerekli olan buyrultusu gönderilecektir. Zabtiye fırkasının bu görevi vilayet jandarma alaylarından başka sekizinci maddede gösterilen iki alay jandarma ihtiyat fırkalarına ait muamelenin görülmesinde de memur bir meclis gibi anlaşıldığından ve adı geçen meclis ise jandarma ve polis muamelesi için meclise meclis-i asker-i zabtiye denilmiş ve on sekizinciden otuzuncu maddesine kadar ibarece bazı tadilat yapılması şartıyla kabul edilmiştir.

Otuzuncu maddesinde jandarma piyadesinin maaşları görevli oldukları mahallin rayici itibarıyla tesis edilecek süvari aylıkları piyade maaşlarından fazla gösterilip yoruma açık bir halde bırakılmayacaktır. Şimdiye kadar bir nefere verilen maaş yüz otuz kuruşu geçirilmediğinde her yerde başka olmaması için jandarma maaşı görevli oldukları mahallerin tayinatına göre verilmek üzere doksan, yüz on ve yüz otuz kuruş hesabıyla üç derecede düzenlenecektir. Süvariye fazladan aylık verilmesi uygun olmayacağından otuzuncu madde tekrar düzenlenecektir. Otuz birinci maddesi kabul edilmiş ve otuz ikinci maddesinde idare eminlerinin bin iki yüz elli ve alay beyi muavinlerine ikişer bin ve alay beylerine üç bin kuruş maaş verilmesi uygun görülse de idare emini tabur ağasının alt rütbesi olduğundan ikisinin maaşça eşit tutulması uygun olamayacağından; bunlara biner ve alay beyi muaviniyle alay beyi maaşlarınca eşit bulunamadığından alay beyi muavinine bin yedi yüz elli ve alay beyine iki bin beş yüz kuruş maaş tahsisi yeterli görülerek düzenlenmişti. Otuzuncu maddesinde piyade ve süvari jandarma vazifesine verilecek ekmek ihtiyaçtan fazla görüldüğünden tadilat yapılacaktır.

Osmanlı asakir-i zaptiyesini tanzim için layihanın kanun olarak kararlaştırılıp, uygulamasının hemen yapılması için şimdiden mahallerde her vilayetin ihtiyacı gereğince bu kanun layihasında belirtilen şart ve sınıf üzerine tertibat defterlerinin hazırlattırılması hususunun Dahiliye nezaretine bildirilmesi, müzakere olunmasına karar verilmiştir. Bu düzenlemelerin hayata geçirilmesi ile de asakir-i zaptiyeden beklenen verim alınabilecek ve uzun yıllardır pek çok masraf yapılmasına rağmen ulaşılamayan başarı elde edilebilecektir.¹⁸⁶

Baker Paşa ve Osmanlı hükümetinin çalışmaları neticesinde jandarma için nizamname hazırlanmaya çalışılmıştı. Asakir-i zabtiye için nizamname hazırlanmaya oldukça geç bir zamanda başlanmışken, Baker Paşa'nın da çabası ile jandarma teşkilatı kurulmadan bir nizamname hazırlanmaya çalışılmıştı.

¹⁸⁶ COA, Y.A.RES, 1/67, H.27 Zilhicce 1295 / 22 Aralık 1878

1.2.4. Osmanlı Devleti'nin Jandarma Teşkilatı Kurmak ve Ülke Genelinde Yaygınlaştırmak İçin Yaptığı Çalışmalar

II.Abdülhamit, 1879'da Osmanlı ordusunda birtakım düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemelere göre Osmanlı ordusu tümen sistemine geçirilmişti. Osmanlı ordusunun en büyük sistemi tümen olmuştur. Tümen iki tugaya bölünmüş; tugay ise iki alaya, alay ise dört tabura, tabur ise dört bölüğe bölünecekti. Askerlerin redif olarak geçirmeleri gereken süre sekiz yıla çıkarılmış, müstahfızlıkta geçirdikleri süre de altı yıl olmuştur. Bu dönemde ordunun işleyişinde yapılan en önemli değişiklik ise Dar-ı Şura-yı Askeri kaldırılarak, II.Mahmud döneminde kurulan Seraskerlik makamının görev ve sorumlulukları artırılması olmuştur.¹⁸⁷

Bu dönemde ordu idari anlamda düzenlenmekle kalmamıştır, orduda subayların rütbeleri aşağıdan yukarıya mülazım-ı sani, mülazım-ı evvel, yüzbaşı, kolağası, binbaşı, kaymakam, miralay, mirliva, ferik, müşir şeklinde sıralanmıştı. Mülazım-ı saniden kolağasına olan subaylara zabitan: binbaşı, kaymakam ve miralay rütbelerinde bulunan subaylara büyük zabitan denilirdi. Mülazım-ı saniden binbaşıya kadar olan rütbedeki subaylara Efendi, kaymakam ve miralay rütbelerinde bulunanlara bey ünvanı verilmişti. Eğitim görmemiş subaylara ağa denilmekle birlikte, okuma yazma öğrenerek askeri eğitim aldıklarında bey ünvanı alabilmişlerdir.¹⁸⁸ Zabitan yanında bir de küçük zabitan rütbesine sahip askerler vardı. Küçük zabitanın rütbeleri de piyadede aşağıdan yukarıya doğru: bölük emini, çavuş ve başçavuştan oluşur. Süvari birliklerinde: bölük emini, çavuş vekili, çavuş ve başçavuşlardan oluşur.¹⁸⁹ Jandarma idaresi askeri özellikler göstermekle birlikte rütbeler ordudan farklı hale getirilmişti. Miralaya Alay beyi, Binbaşıya tabur ağası, kolağasına tabur ağası muavini, yüzbaşıya bölük ağası, mülazım-ı evvele bölük ağası muavini, mülazım-ı saniye jurnal emini, sıra çavuşuna kol vekili, on başıya kol vekili muavini denilmişti. Jandarma alaylarının bir kısmı mirliva bir kısmı da miri miran tarafından yönetilmişti.¹⁹⁰

¹⁸⁷ Çadircı M, (2008) “ II. Abdülhamid Döneminde Osmanlı Ordusu”, Tanzimat Sürecinde Türkiye Askerlik, Ercoşkun T.(Derleyen), İmge Yayınevi, Ankara, s.112-113

¹⁸⁸ Mahmut Şevket Paşa, (1986), Osmanlı Askeri Teşkilat ve Kıyafetleri (1876-1908), Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Yayınları, İstanbul, s.14

¹⁸⁹ Mahmut Şevket Paşa, (1986), age, s.16

¹⁹⁰ Mahmut Şevket Paşa, (1986), age, s.20

Osmanlı Devleti'nde jandarma ıslahatı ile ilgili yaptığı çalışmalar sürerken Sadrazam Saffet Paşa görevden alınmış, yerine Tunuslu Hayreddin Paşa getirilmiştir. 4 Ocak 1879'da yapılan bu değişikliğe sebep olarak Saffet Paşa'nın ıslahat konusunda başarısız olması gösterilmekle birlikte, II. Abdülhamid'in esas amacı Osmanlı ekonomisini düzeltmek için İngiltere'den kredi alabilmeyi başarmaktı. İngiliz elçisi Layard Hayreddin Paşa'nın göreve getirilmesinden pek memnun olmamıştı. Layard, bir süre sonra Hayreddin Paşa'nın jandarma ile ilgili reform yapmak ve valilere geniş yetkiler verme niyetinde olduğunu anlayınca fikrini değiştirmişti.¹⁹¹

Bu süreçte Avrupa kamuoyu da Osmanlı Devleti'nin jandarma idaresi oluşturması konusu ile meşguldü. Özellikle Fransa'nın Dersaadet'deki sefiri Mösyö Forne, Rumeli vilayetlerinde asayişin sağlanması konusunda görüşlerini kamuoyuna açıklamışlardı. Osmanlı Hariciyesi bürokratlarından birisi bu durumu yakından takip ederek, hükümetine bildirmiştir. Osmanlı bürokratına göre Fransa, Rumeli vilayetlerinde Bulgaristan'a yaklaşma çabası içerisindeydi. Bu sebeple çok ilginç bir teklifte bulunmuştur. Fransız sefiri Mösyö Forne'ye göre Rumeli vilayetlerinin güvenliği jandarma birlikleri ile sağlanmalıdır. Çatalca'dan ötede askeri birlik bulundurulmamalı, Rumeli vilayetlerine askeri bir müdahale gerekli olduğunda Çatalca'daki bu birlikler görevlendirilmelidir. Bu düşünce Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmemiş, mektubu yazan Osmanlı bürokrati, bu şekilde bir uygulamanın Rumeli vilayetlerinde karışıklık çıkarmaktan başka bir işe yaramayacağını belirtmiştir.¹⁹²

Hayreddin Paşa Şubat 1879'da jandarma ile ilgili düzenleme yapmak bilgi almak ve düzenlemeleri gerçekleştirmek üzere bir kurul oluşturmuştu. Oluşturulan bu kurul, on gün içerisinde jandarma ile ilgili bir düzenlemeye başlamıştı. Jandarmaya ilişkin ilk denemeyi yapmak üzere de Edirne, Kastamonu, Suriye ve Girit vilayetleri seçilmişti. 1879 yılının Mart ayında da Seraskerlik dairesinde, başkanlığını Baker Paşa'nın yaptığı bir jandarma komisyonu oluşturulmuştur.¹⁹³ Bu komisyonun yabancı üyeleri Baker, Şoldhem, Moriskos, Blunt, Şinig fırkaları; Norton, Fost, Esvar, Kob alayları; Baker, Brisko, Asturi, Viti, Aleksi, Azmi Bey alayları; Haris, Ziver Bey talim muallimi olarak görevlendirilmişti.¹⁹⁴

¹⁹¹ Küçük C, (1986), age, s.37

¹⁹² COA, Y.EE, 42/119, belge 1, belgenin tarihi R.06.01.1294/18.02.1879

¹⁹³ Coope W. J, (1880), age, s.21

¹⁹⁴ Salname-i Devlet-i Âliyye, (1297), Def'a 35, Matbaa-yı Amire, İstanbul, s.181

Jandarma ve polis idaresi için ülke genelinde tek tipte bir uygulama yapılması pek de mümkün olmamıştır. Osmanlı'nın her bir vilayeti için farklı uygulamalar gerektiği gibi her vilayet ve sancakta birbirinden farklı unsurların olması, acil önlemler alınması gereken noktaların olması da başlangıçta tek tipte bir uygulamanın gerçekleştirilmesini imkansız kılmıştır.

Jandarma ile ilgili düzenlemelere ilişkin çalışmalar ilk kez Diyarbakır vilayetinde yapılmıştır. 30 Ocak 1879'da bir jandarma alayı teşkilini gerekliliğine dair padişah tarafından irade buyrulmuş, Sadaret tarafından Diyarbakır vilayetine telgraf gönderilmiştir. Diyarbakır vilayetinde, jandarma alaylarının teşkilinin fevkalade mühim ve ihtiyaca gerek olduğundan özel bir nizamname hazırlanmasının gerekliliğine dikkat çekilmiştir.¹⁹⁵ Diyarbakır vilayetinde jandarma alayı teşkili için vali ve komiser Abidin Beyefendi telgrafnamelerle vilayetin nüfusu hakkında bilgi vermişlerdi. Vilayetin nüfusu yüz yetmiş üç bin dört yüz üç Müslüman ve altmış iki bin dört yüz dört Gayrimüslimden ibarettir. Müslüman ve Gayrimüslimin nüfusun miktarınca jandarma teşkil olunması, belde, sancak ve kazalara icabına göre taksim edilmesi; jandarma zabitanın jandarma usulünü bilen ve emir talimi bilenlerden seçilmesi Osmanlı hükümeti tarafından istenmiştir. Gayrimüslim tebaadan on başı, çavuşbaşı, çavuş ve bölük emini olarak faydalanılıp büyük zabıt kayıt ve kabul olunmasına karar verilmişse, Gayrimüslimler bu durumu bir şikayet sebebi sayarak öteye beriye başvuruda bulunmuşlardır. Osmanlı hükümeti, Gayrimüslimlerin şimdilik sadece küçük zabitan olarak hizmetlerinden faydalanılması ve Diyarbakır'a acilen bir alay jandarma teşkili ile yetinilmesi istenmiştir.¹⁹⁶

Rusya'nın, Osmanlı Rus savaşı sırasında işgal ettiği Edirne'den geri çekilişi esnasında oluşabilecek asayiş ve emniyet problemleri önemli bir sorun haline gelmiş ve yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Edirne'nin Rus askeri tarafından tahliyesi sonrası asakir-i zabtiyenin jandarma usulüne göre yeniden teşkilatlandırılması için jandarma komisyondan yardım istenmiş ve bir an önce uygulamaya geçilmesi istenmişti. Bu maksatla Edirne vilayetinde ihtiyaç duyulan jandarmanın Osmanlı'nın düzenli askeri birliklerinden, redif ve zabtiye-i şahaneden, Avrupa'dan gelen maaşları verilen jandarmadan personel temin edilmesine karar verilmişti. Edirne'de görevlendirilecek süvari jandarmanın ise düzenli Osmanlı askerinden bir an önce seçilip Seraskerlik ve zabtiye nezareti tarafından

¹⁹⁵ COA, İrade Dahiliye (İ.DH), 790/64146, H.7 Safer 1296 S / 30.01.1879

¹⁹⁶ COA, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS), 63/2987, H. 19 Safer 1296 / 11.02.1879

görevlendirilmesi, 10 Şubat 1879 tarihli bir irade ile istenmişti. Sadaret, nizami askerin düzenlenerek istenen jandarma kuvvetinin Seraskerliğin onayı alındıktan sonra Edirne'ye gönderileceğini, 11 Şubat 1879'da hükümete bildirmişti.¹⁹⁷

Edirne vilayeti jandarması için seçilecek askerin, redif alay ve taburlarından ya da gönüllü olarak toplanan ve jandarma usulü hakkında bilgisi olmayanlardan seçilmesi uygun görülmemiştir. Osmanlı Devleti, Ruslar'ın geri çekilişinden sonra bir Bulgar baskını yaşanabileceği endişesi taşıması sebebiyle, herhangi bir uygunsuzluğa sebep olmamak için jandarmanın düzenli ordu birlikleri ile asakir-i zabtiyenin eski üyelerinden seçilmesine padişahın iradesi ile karar vermişti. Edirne'de bu maksatla üç tabur ve iki bölük süvariden oluşan bir jandarma kuvvetinin teşkil edilmesine karar verilmişti.¹⁹⁸ Jandarma komisyonu üyelerinden Albay Blunt ve Albay Whitty Türk askerleri ile 168 kişilik bir kuvvetle 1879'un Mart ayının sonlarında Edirne'ye hareket etmişlerdir. Kenti boşaltan Rus kuvvetlerinin yerini yavaş yavaş almaya başlamışlar ve Edirne valisi Rüstem Paşa ile kentin güvenliğini sağlamıştır.¹⁹⁹

Edirne'nin ardından Halep vilayeti jandarması ile ilgili düzenlemeler yapılması için çalışmalara başlanmıştır. Şubat 1879'da başlayan düzenlemelerde, Halep'te bir jandarma komisyonu oluşturulmuştur. Halep vilayeti kışlasında oluşturulan komisyon, öncelikle asakir-i zaptiyede yaşanan düzensizlikler ve bu düzensizliğin sebep olduğu olayları tespit etmiştir. Halep vilayetinde komisyonun tespit ettiğine göre, asakir-i zabtiye miktarı iki bin beş yüz otuz üç neferden oluşmakta; gerekli zamanlarda oluşturulan süvari bölükleriyle gayrimuntazam askerlerin miktarı ise beş yüz askerden azdır. Halep vilayetindeki asakir-i zabtiyeyi jandarmaya dönüştürmek için gereken meblağ yüz seksen iki bin sekiz yüz altmış kuruş olarak hesaplanmıştır. Komisyon, Halep vilayeti için üç süvari ve dört piyade tabur jandarma, bir bölük polisten ve yetmiş üç nefer mevcutlu bir sınıf gardiyandan ibaret olmak üzere bir alay jandarma tertip edilmesine karar vermiştir. Her taburun asker miktarı, maaşat ve tayinatı ve merkez vilayetle sancaklara paylaştırılarak elde edilmesine karar verilmişti. Asakir-i zaptiyenin hizmetinden yeterli verimin elde edilmesi için de belirli şartlar koşulmuştu. Teşkilat kurulduktan sonra inzibatın temini ve asayişin sağlanması dışında jandarma ile polisin başka hizmetlerde çalıştırılmaması, süvarilerin atlarının yerleştirileceği

¹⁹⁷ COA, İ. DH, 781/63494, belge 1, H.18 Safer 1296 / 11.02. 1879,

¹⁹⁸ COA, Yıldız Sadaret Hususi Maruzat (YA.HUS), 160/57, H.13.04. 1296 / 06.03.1879

¹⁹⁹ Coope W. J, (1880), age, s.22

düzenli ahırlar, düzgün bir şekilde karakol binaları ve koğuşların oluşturulmasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır.²⁰⁰

Suriye vilayetinde jandarma için düzenlemeler yapılması için hazırlık yapılmaya başlanmıştır. Suriye vilayetinde mevcut olan asakir-i zabtiye 4 Haziran 1879'da itibariyle üç bin yüz elli neferden ibarettir. Şam-ı Şerif şehriyle Trablus ve Beyrut ve Akka sancaklarına ikişer mevkiinde jandarma usulünün icrası mümkün olmayacaktır; çünkü adı geçen yerleşimlerde halkı din ve milletçe birbirinden farklı, bedevi ve konargöçerlerden oluşmaktadır. Havran ve Belka (Nablus) sancaklarında asakir-i zabtiyenin ise biraz zaman daha devam etmesi gerekmeyle birlikte asakir-i zabtiyenin görevi olan posta idaresi, mektup nakliyesi ve mahkeme ile meclis hizmetleri, vergi toplanması gibi işleri yerine getirmek için başka sınıflar oluşturuluncaya kadar yine eski usulde asakir-i zabtiye istihdamı gerekmektedir. Suriye vilayetinde, polis ve jandarma usulünün birdenbire uygulanarak asakir-i zabtiyenin kaldırılması uygun bulunmamıştı. Bu maksatla teşkilatı denemek üzere numune olarak bir bölük polis ve bir bölük piyade ve süvari jandarma birliği oluşturulmasına karar verilmiştir. Polisin idaresi için tecrübeli bir yüzbaşı görevlendirilmekle birlikte jandarma için Suriye'de alaybeyi olan Ömer Bey'in adı geçmiştir. Ancak komisyon asakir-i zabtiye sistemini bilen Müslüman bir binbaşı veya kaymakamın idaresinde Suriye'de jandarma teşkilatını kurmanın uygun olduğuna karar vermişti.²⁰¹

Jandarma komisyonu belirlenen şartlar çerçevesinde idari yapıyı oluşturmaya çalışırken, jandarma nizamnamesi ile ilgili olduğunu düşündüğümüz birtakım teklifler Baker Paşa tarafından komisyona sunulmuştu. Bu tekliflerden ilki 7 Mart 1295 (19.03.1879) tarihliydi. Bu teklife göre:

1. Jandarma fırkası asker-i nizamiyenin mühimmesinden olup zat-ı valâ-yı seraskeriye tebliğ bir merkez komisyon tarafından idare olunur.
2. Merkez komisyon jandarma idaresine mütemekkin kaffe-i hususatta memurin-i mülkiye ile muharebe eder
3. Mükafat ve muhaceret ve terfii rütbe hususu zat-ı sami seraskerinin tasdikiyle merkez komite tarafından icra olunur.
4. Jandarma fırkası kırk bin piyade ve on bin süvariden ibaret olacaktır.

²⁰⁰ COA, İ.MMS, 63/2988, belge 2 sayfa 1, H.29.02. 1296/21.02.1879,

²⁰¹ COA, Y.A.RES, 3/45, H.14 Cemaziyülahır 1296 /04.06. 1879

5. Jandarma nezareti ihtilafa bakılmaksızın yirmiden yirmi sekiz yaşına kadar olan teba-yı şahane sebep tahrir olacaktır. Jandarma neferatı hıdmet-i askeriyeden muaf ise de bir kabahatle veyahut cünha olanlardan dolayı çıkarılan silk-i nizamiyede hıdmet askerilerini ikmal etmeğe mecburdurlar
6. Jandarmalık hıdmetinin müddet-i asakir-i nizamiye silki kadardır
7. Talim ve inkıyad ve itaat nizamat-ı asakir-i nizamiye silkine müşabihtir.
8. Jandarma fırkası esasa gayret ve sadakatle nezaret-i nizamiyeden mürekkebe olacaktır.
9. Jandarmaya günlük nevi miktar sair cins ve mezhebe mensup olanlar dahi tahrir olacaktır.
10. Efrad-ı nizamiyeden jandarma silkine dahil olanlar üç sene ifa-yı hıdmetden sonra jandarma ihtiyat ve redif sınıflarına nakil edilecektir.
11. Jandarma ihtiyat ve redif sınıfları duyulan ihtiyaç için lazım gelen müddet dahil olmak üzere tayin kılınacak mahallerde cem' edilerek her sene on beş gün ve müstafiler üç gün muayene ve talim edilecek ve bu müddet zarfında bilfiil ifa-yı hizmet eden jandarmalar gibi maaş ve tayinat ahz edeceklerdir.
12. Jandarma yazılan zabtiye nizami üç sene ifa-yı hıdmetden sonra ihtiyat ve redif sınıflarına nakil olacaklardır. Fakat işbu üç senenin birinci senesi zarfında bunların jandarma hıdmetine elverip elvermeyecekleri tecrübe edilecektir.
13. Jandarma fırkası dört tabur piyade ve dört bölük yaveri takdim olarak her alayın dördüncü tabur ve bölüğü bir ihtiyat ve ambar bölükleri teşkil edecekler ve oradan müceddeden tahrir olunan neferat ile süvari bargirleri alayın sair tabur ve bölüklerine gönderilmeden evvela talim edileceklerdir.
14. Jandarma fırkası esasen seyyar olacağından ... jandarma sancaklarındaki taburlar vilayette bulunan alaylarla tebdil olabileceklerdir.
15. İhtiyat ve redif müstahfız sınıfları efradının esliha ve melbusatı alayın ya ambar taburundan veyahut merkez livada hıfz olunacaktır.
16. Asker-i nizamiye zabitanı jandarma zabıtlığına geçebilecekleri gibi ba-takible jandarma zabitanı dahi askeri nizamiye zabıtlığına dahil olabileceklerdir.
17. Asker-i nizamiye tekaüt nizamnamesi jandarma fırkası hakkında dahi mer-i icra olacaklardır.²⁰²

Baker Paşa'nın sunduğu ikinci teklif ise 25 Mart 1295 (06.04.1879) tarihinde komisyona sunulmuştu. Bu teklifte jandarma alaylarının teşkili ile ilgilenilmişti. Jandarmaya personel temininde oluşturulacak komisyonlar ve bu komisyonların işleyişi hakkında bilgi

²⁰² COA, HR.TO, 521/76, belge 1, 3,5 (belgenin 2 ve 4. sayfaları boştur), M.23.05.1879,

verilmişti. Bir jandarma alay, tabur ve bölüğünde düzenlemenin nasıl olması gerektiği açıklanmıştı:

- a) Jandarma fırkası sipahi ve piyade gönüllülerden mürekkeb olacaktır.
- b) Jandarmanın esas teşkilinde teba-yı Hıristiyanıye dahi kabul olunacaklardır.
- c) Hiçbir masrafa gerek olmaksızın her sene asker-i muntazaman miktarı tezyit edecektir.
- d) Esna-i muharebede neferat hıdmetle mürekkeb olup bilfiil hıdmetde bulunan jandarmalar harbe sevk olunarak yerlerine redifler celp olunacaktır.²⁰³

25 Mart 1295/06.04.1879 tarihli metnin ikinci kısmında jandarmaya personel alımında nasıl bir yol izlenmesi gerektiği açıklanmıştı. Ayrıca Seraskerlik makamında jandarma personel temin edilecek redif ve müstahfızlar için ayrı bir sınıf teşkil edilmesi uygun görülmüştü:

- 1. Jandarma nezareti lâ-akl otuz iki yaşında bulunacaklar cihetle evvelce takib-i hıdmet ifa' etmiş olmalarından dolayı bulunacaklardır.
- 2. Bedel-i askeri ahval-i cari olduğundan ahalinin zeki ve dirayetli olanları bu suretle hıdmet-i askeriyeden kurtuldukları cihetle jandarmaya alınacaklardır. Meğerki bunlar otuz iki yaşında jandarma yazılsın. Fakat her kim o yaşta kendisi için bit-tabii bir iş bulmuş olacağı cihetle bu tedbir-i umumun adem-i hoşnidisini mucip olur.
- 3. Teba-yı Hıristiyanıye hakkında bir kanun-u mahsus yapıldıkça bunlar bundan evvelki seneye kadar jandarmalığa kabul olamayacaktır. Şeklinde düzenlemeler yapılmıştır. 204

İngiliz elçisi Henry Layard, Osmanlı jandarmasının başına Baker Paşa'nın getirilmesi konusunda oldukça ısrarcı davranmıştı. II. Abdülhamit, Henry Layard'ın bu ısrarcı tutumuna İngilizlerin desteklediği sadrazamı Tunuslu Hayreddin Paşa'yı görevinden alarak cevap vermişti.²⁰⁵ İngiliz sefiri, Seraskerlik nezdinde de İngiliz zabitlerden meydana getirilen komisyonun pek hoş karşılanmadığı gerekçesi ile Osmanlı hükümetine başvurmuştu. İngiliz sefirine göre Osmanlı Devleti, jandarma teşkilatını oluşturmak için çaba gösteren zabıtlere iyi davranmıyor, onlara rütbe verip görevlendirmiyordu. İngiliz zabıtlere ihtiyaçları karşılanmıyordu.²⁰⁶

²⁰³ COA, HR.TO, 521/76, belge 5 ve 7 (belgenin 6.sayfası boştur), M.23.05.1879,

²⁰⁴ COA, HR.TO, 521/76, belge 7, M.23.05. 1879,

²⁰⁵ Yasamee F. A.K, (2018), age, s.100-101

²⁰⁶ COA, HR.TO, 256/25, M.12.07. 1879

17 Temmuz 1879'da Henry Layard Osmanlı hükümetine iki sözlü nota vermişti. Bunlardan biri layihadır ve Anadolu reformu ile ilgilidir diğeri Erzurum'da teşkil olunmayan jandarma kuvveti ile ilgilidir. Henry Layard, 4 Haziran 1878 Kıbrıs Antlaşması gereği İngiltere'nin verdiği sözü tutarken Osmanlı Devleti aynı antlaşma ile Anadolu cihetinde yapacağı ıslahatı gerçekleştirmediğini belirterek başlar layihasına. Bab-ı âli ve Osmanlı hükümdarı antlaşmaya uyacaklarını, gerekli ıslahatı yapacaklarını 12 Teşrin-i evvel 1294/24 Ekim 1878 tarihli tahrirat ile belirtmelerine rağmen herhangi bir şey yapmamışlardır. Osmanlı ülkesinde, halk kötü bir vaziyette yaşamını sürdürmekte ve can, mal güvenliği neredeyse hiç kalmamıştır. Bab-ı âli Avrupalılardan istihdam olunmak şartıyla oluşturulacak jandarma ve maliyenin ıslahına yönelik çalışmalara henüz başlamıştır.

Henry Layard, ıslahat hususunda pek çok kereler Osmanlı hükümetine tahrirat verdiyse de dikkate alınmadığından yakınmış ve bu durum günden güne Osmanlı Devleti'nin zararına işler bir hal aldığını gözlemlemiştir. Böyle bir durumda, İngiltere'nin de söz verdiği gibi davranmasının anlamsız olduğunu iki ülke arasındaki ittifakın bozulacağını hatta Osmanlı Devleti'nin Rusya ile ittifak kurma arayışına girmesinin tehlikeli sonuçlar doğuracağını ifade etmiştir. Rusya, Anadolu'da işgal ettiği toprakları Berlin Antlaşmasının şartları gereği terk etmiştir. İngiltere, Rusya'nın hala bu toprakları ele geçirmek gibi bir projesi olduğunun bilinmesini Osmanlı Devleti'nden istemiştir.²⁰⁷

Henry Layard'ın, 17 Temmuz 1879 tarihli başvurusunun ikinci kısmı Erzurum vilayeti ile ilgiliydi. Erzurum'un içinde bulunduğu durumu tahkik edip, vilayet için gerekli olan ıslahatı gerçekleştirmek üzere görevlendirilen komiser tarafından jandarma teşkili hakkında Bab-ı âliye bir kıta layiha takdim olunmuştu. Avrupalı zabitler, tayin ile jandarma teşkilatı gerçekleştirilinceye kadar öğretmen sıfatıyla ecnebi zabitler istihdam edileceğine dair Saffet Paşa'nın 5 Kasım 1878 tarihinde verdiği taahhüdün gerçekleştirilmediğini belirtmişlerdi. Erzurum vilayetinde, Hristiyan ahalinin yaşam koşullarının düzeltilmediğinden yakınılmıştır. Henry Layard, Erzurum'da halkın yaşantısını düzeltmek için muntazam bir jandarmanın teşkilini arzu etmekle birlikte; Bab-ı âliden Saffet Paşa'nın teminatı doğrultusunda Avrupalı zabitlerin görevlendirilmesini istemiştir.²⁰⁸

²⁰⁷ COA, Y.EE, 9/27, belge 1 sayfa 3 ve 4, H. 27.07. 1296 / 17.07.1879,

²⁰⁸ COA. HR.TO, 256/21, belge 5, M.17.07. 1879

İngiltere elçisi ve sefareti ile yapılan görüşmelerin ardından, Anadolu’da yapılacak reformlara kredi vermek yerine denetlemek üzere İngiltere’den bir konsolos heyeti Temmuz 1879’da Osmanlı Devleti’ne gönderilmişti. Albay Wilson ve o esnada Erzurum’da bulunan Albay Trotter bu göreve getirilmişti. Her ikisinden de ziyaret ettikleri yerlerle ilgili raporları İngiltere’ye göndermeleri istenmişti. Albay Wilson ziyaretlerinde zabtiyelerin asayişin sağlanmasında oldukça yetersiz olduklarını tespit etmiş, asakir-i zabtiyenin yerine bir an önce jandarma teşkilatının kurulması gerektiğini belirtmişti. Asakir-i zabtiyenin silahları oldukça eski, maaşları düşük olduğu için yasal olmayan yollarla kazanç sağlamaya meyilli olduklarını tespit etmişti. Albay Trotter ile Albay Wilson’un hemfikir oldukları nokta ise göçlerle Anadolu’ya gelen Çerkeslerin yerel halkların yaşantısına vermiş olduğu zararlardı. Aşiret şeklinde yaşayan ve çevrelerine zarar veren bu gruplar da Anadolu’da asayişin ve güvenliğin sağlanması önünde önemli bir engel haline gelmişti. Albay Trotter’a göre Baker Paşa’nın idaresinde jandarma idaresi bir an önce kurulmalıdır.²⁰⁹

Jandarmanın teşkili için İngiltere bu şekilde bir politika oluştururken Osmanlı hükümeti tarafından her vilayette bir komisyon-u mahsus oluşturulmuş ve bu komisyonlara birer Avrupalı jandarma zabiti tayin olunmuştur. Komisyon bilhassa tahkik ve tetkik etmesi lazım gelen konular ise şunlar olmuştur:

- a-gerekli görülen askeriye kıtasının gerçek miktarı,
- b- piyade ve süvari askerinin maaş miktarı,
- c- başlıca askerin mevkiisi,
- d- toplam maaş miktarı,
- e-hizmetlerin süresi,
- f- zabitan marifetiyle vergi ve bekçilerin görevlendirilmesine ilişkin düzenlemeler,
- g- kaza ve panayır zabıtası.

Komisyon, jandarma masrafına karşılık olmak üzere şarap ve müskirat üzerine bir resm-i tartı yahut başka bir suretle vergi toplanmasının uygun olup olmayacağı hakkında

²⁰⁹ Küçük Cevdet, (1986), age, s.45-47

Osmanlı hükümetine danışmıştır. Osmanlı hükümeti de halkın kendine hizmet vermek için çaba gösteren jandarmaya bu yoldan bir vergi vermek hususunda problem çıkarmayacağını düşünmektedir. Osmanlı hükümeti, bütçe ile ilgili nihai kararın ancak jandarma askerinin görevlendirilmesine karar verildikten sonra yapılabileceğini ifade etmiştir. Bu uygulama yapılırken, her vilayetin ihtiyacına göre asker ve bütçenin belirlenmesi daha uygun olacağını²¹⁰

Sivas'tan, Diyarbakır'dan ve Suriye vilayetinden gelen telgraflar, hizmetin şimdiden bu vilayetlerde etkin bir şekilde uygulamada olduğunu bildirmektedir. Yeni jandarmalar, okuma ve yazmayı bilen, dürüst olarak tanınmış sakinler arasından seçilmektedir. Kabul taleplerinin her yerde çok sayıda oluşu, halkın, onu bu kuruluşun oluşumu için emek sarf eden hükümete yardım etmeye iten isteğini de göstermektedir.²¹¹ 30 Ekim 1879 tarihinde İngiltere konsoloslğunun ikinci tercümanı Marinçek ile görüşen Hariciye Nazırı, İngiliz hükümetinin Anadolu'da söz verilen ıslahatın yapılması ve Baker'ın görevlendirilmesini hızlandırmak için Osmanlı Devleti'ne baskı amaçlı ve Çanakkale'nin Beşike limanına bir gemi göndereceğini öğrenmiştir. Osmanlı Devleti'nin Hariciye Nazırı, Marinçek ile konuyu etraflıca görüşmüş ve böyle bir hareketin II. Abdülhamid tarafından hoş karşılanmayacağı için vaz geçmelerini onlardan istemiştir. Osmanlı Devleti'nin bir limanına değil açık denizlerine İngiltere'nin donanma göndermesinin çok yanlış bir hareket olacağının da altını çizmiştir. Marinçek ise bu konuyu Dışişleri bakanı Lord Salisbury ile görüşeceğini ıslahat ve jandarma ile ilgili düzenlemeler yapılmadan böyle hareketten vaz geçilmesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir.²¹²

İngiltere hükümeti vakti kaybedilmeksizin Anadolu vilayetlerinin sınırları içinde bir jandarma teşkilatı kurulmasını, bu teşkilatın bir İngiliz zabitanın idaresi altında bulundurulmasını Osmanlı hükümetinden istemiştir. Bu uygulama ile Anadolu'da bulunan Hıristiyanlar'ın emniyeti sağlanacaktır. İngiltere, anlaşarak elde edemediği ıslahat sözünü zor kullanarak elde etmeye çalışacaktır.²¹³

²¹⁰ COA, HR.TO, 257/1, M.23.09.1879

²¹¹ COA, Hariciye Nezareti Londra Sefareti Belgeleri (HR. SFR (3), 267/37, belge 1, M.25.09.1879,

²¹² COA, Y.PRK.A, 2/56, H.14.11.1296/30.10.1879

²¹³ COA, Yıldız Perakende Evrakı Elçilik Şehbenderlik ve Ateşemiliterlik (Y.PRK.EŞA), 23/2, belge 1, R.20.08. 1295/01.11.1879

Osmanlı Devleti, İngiltere'nin zorlaması ile jandarma ıslahatı yapmaktansa kendisi yapmak istemiş ve gerekli çalışmalara başlanmıştı. Osmanlı hükümeti tarafından vilayetlerdeki asakir-i zabtiye idaresi Seraskerlik makamının idaresine devredilmiş, 14 Kasım 1879 tarihli bu emirnamenin ilanı sonrası Zaptiye teşkilatına ait bütün görevler Seraskerliğe devredilmiştir.²¹⁴ Said Paşa, hükümetin bu kararını tamamlar nitelikte 6 Teşrin-i sani 1295/18 Kasım 1879 tarihinde bir tezkire yazmıştır. Tezkireye göre:

Islahat-ı mukarrere cümlesinden olmak üzere memalik-i şahanede bulunan asakir-i zabtiyenin jandarma usulüne tevfikân tertip ve teşkil zemininde Bab-ı Vâla-yı seraskerlerinde bulunan vilayet jandarma nizamnamesi layihalarının hemen icra-yı tetkikatiyle Bab-ı âliye gönderilmesi ve Dersaadet mülhakatı umur-u zaptiyesi kemakan [mukarrer hükümet teşkilat-ı cedideden istisna ediyordu demektir] zabtiye nezaretinde kalmak üzere vilayetlerdeki asakir-i zabtiyenin tanzimi vücut buluncaya kadar vilayet asakir-i zaptiyesine ait nizamât ve muamelatâ makam-ı sipahderilerinden bakılması hakkında meclis-i vükela kararıyla müteallik buyrulan irade-i seniyye-i padişahi hükm-ü celili 6 Teşrin-i Sani 1295 tarihinde sub-u âlilerine yazılmış ve olbabda nezaret-i müşarunileyhaya (zabtiye nezaretine) tebligat icrası dahi dahiliye nezareti celilesi cenab-ı âliyesine bildirilmişti. Dersaadet'de yapılacak jandarma meclisinde ecnebilere birkaç kişinin aza sıfatıyla bulundurulması ve taşralarda dahi ecanibden istihdamı cümle mukarrerattan olup memalik-i mahruse-i şahanenin muallim bazı cihetlerinde jandarma teşkilatına ibtidar olunmuş ve evvelce kontrato ile hıdmet-i devlete alınan ecnebi zabıtlardan muallim gönderilmiş olduğundan idare-i merkeziye meclisinde ecnebilere birkaç kişinin aza sıfatıyla bulundurulmasının mezkur nizamnamenin takdimiyle irade-i seniyyenin istihsalinden sonraya tetkiki lazım gelirse de ber- minval-i muharrer vilayet zaptiyesinin tanzimine değin idaresinin bab-ı vala-yı seraskeriyle havalesinden dolayı daire-i zaptiyedeki meclis-i fırka-i zabtiyenin dahi şimdiden bab-ı seraskeriye nakil edilmesi ve vilayetlerce dahi umur-u zaptiyyeye ait muamelat ve muhaberatta taraf-ı samilerine müracaat kılınması lazım geleceğinden daire-i askeriyece de ona göre icraat-ı lazımeyle ibtidar edilmesi iktiza edeceği vilayete ve müstakilen idare olunan mutasarrıflara tebligat icrası dahi dahiliye nezaret-i celilesine havale kılındığı beyanıyla tezkire-i senaveri terkîm kılındı.”²¹⁵

Sadrazam Said Paşa'nın hazırladığı bu tezkire ile jandarma teşkilatı oluşturulması için Zaptiye idaresi ve Zaptiye Meclisi de Seraskerliğe bağlanmış; jandarma komisyonu ve yabancı danışmanlardan faydalanılarak bir jandarma idaresi oluşturulmasına karar verilmişti. İstanbul vilayeti düzenlemenin dışında bırakılarak, oranın idaresi yine Zaptiyenin idaresi altında bırakılmıştı. Neticede ülke genelinin asayiş ve güvenliği jandarma teşkilatına ait bir görev haline gelmiştir. 18 Kasım 1879 tarihli bu tezkire ile jandarma teşkilatının

²¹⁴ Alyot H. T, (2008), age, s.113

²¹⁵ Süheyl İzzet, (1341), Jandarma Teşkilatının Elli Altıncı Sene-i Devriyesi, (Umum Jandarma Kumandanlığı Birinci Şube Müdürü Muavini Kıdemli Yüzbaşı), İstanbul s.15

kurulması için var olan çalışmalar sürdürülmekle birlikte jandarmanın idaresinin Seraskerlik makamına devredilmesi jandarmanın ordunun bir cüzü olarak düzenleneceğini göstermiştir.

Said Paşa'nın yaptığı bu düzenlemeleri müteakip, Anadolu'da asakir-i zabtiyenin zaafından kaynaklanan durumlar ile şikayetleri tetkik etmek ve düzenlemeleri yapmak üzere Baker Paşa ve Tırhala valisi Said Paşa görevlendirilmiştir. Bu iki görevli beş altı ay içinde icap eden vilayetleri bizzat teftiş ile tahkik edip peyderpey Bab-ı Âli'ye bildirmekle sorumlu tutulmuştu. Baker Paşa zaten jandarma ıslahatı görevinde olduğu için kendi maaşı ile hizmet edecektir; Said Paşa'ya yirmi bin kuruş maaş tahsis edilecektir. Gezdikleri yerlerin mesafesine, mahallerin gerektirdiği miktarda tahsisatın verilmesine karar verilmiş bu da bir mazbata ile meclis-i Hass-ı Vükeladan arz ve takdim kılınmıştı.²¹⁶

Teftiş heyeti yola çıkmadan da 23 Kasım 1879'da Halep, Sivas, Diyarbakır ve Erzurum vilayeti yöneticilerine, vilayetlerindeki jandarmayı teftiş etmek üzere Said ve Baker'ın yola çıktığını ve beş altı ay sürecek bu görevlerinde onlara yardımcı olunmasını bildiren bir bildiri baş kitabet dairesinden yapılmıştı.²¹⁷ Said ve Baker'ın yanına, 30 Kasım 1879'da İngiliz elçisi Henry Layard'ın İngiliz başbakanı Salisbury'e yazdığı mektuptan öğrendiğimize göre, Tümgeneral Süleyman Paşa, Yarbay Tahir Bey, Yarbay Şakir Bey, Binbaşı Zihni Bey, Teğmen Yusuf Tahir Bey, Emir Subayları ile özel sekreter olarak George B. Burgin görevlendirilmişti.²¹⁸

Baker Paşa tarafından jandarma ile ilgili düzenlemeler yapılırken, Osmanlı Devleti de jandarma idaresi hakkında düzenlemeler yapmıştır. Jandarma, Seraskerliğe bağlanmış ve Umum Jandarma Daire-i Merkeziyesi adı verilerek Seraskerlik makamının bir şubesi haline getirilmiştir.

²¹⁶ COA, İ.MMS 64/3037, H.01.Z.1296/ 15.11.1879

²¹⁷ COA, Hariciye Nezareti Siyasi, HR.SYS 292/25, belge 1, M.23.11. 1879

²¹⁸ House of Common Parlimentary Papers (H.C.P.P), (1880), No. 131, Layard, to Salisbury, Pera 30 Kasım 1879 Londra, Harrison and Sons, Turkey. No. 4, s.168,

Bu şubenin teşkilatı da şu şekilde olmuştur: ²¹⁹

- 1)Jandarma Meclisi
- 2) Meclis Kalemi
- 3) Muhasebe Kalemi
- 4)Yoklama Kalemi
- 5) Jurnal Kalemi
- 6) Evrak Kalemi
- 7)Vezne

Jandarma idaresine ilişkin düzenleme yapıldıktan sonra jandarma alay meclisi oluşturulmuştu. Bu meclisinin üyeleri ise: ²²⁰

- Başkan İstanbul Jandarma alayı kumandanı Mehmet Bey
 Üyeler Alay Kumandanı Muavini Mustafa Bey (tabur ağası)
 Tabur Kumandanı Mehmet Ağa (tabur ağası)
 Alay Katibi Osman Efendi
 Alay İmamı Hüseyin Fevzi Efendi
 Süvari Yüzbaşı Hasan Efendi
 Piyade Yüzbaşı Halit Bey
 Mülazım-ı evvel Süleyman Efendi
 Mülazım-ı sani Mehmet Efendi şeklinde düzenlenmişti.

Asakir-i zabtiyeden jandarma idaresine dönen yerlerde alay idaresi kurulmaya başlanmıştır. Bitlis ve Erzurum alay beyliklerine, Osmanlı ordularından personel seçilerek görevlendirilmiştir. Bitlis jandarma alay beyliğine IV. Ordunun personeli bulunan Topçu Kaymakamı Hafız Hüsnü Bey, Erzurum jandarma alayına ise III. Ordu'ya piyade ikinci alayı

²¹⁹ Alyot H.T, (2008), age, s.114-115 Daha sonraki bir tarihte yazılan belgeden de zaptiyeden jandarmanın ayrıldığını tespit edebildik “ daire-i zaptiyedeki meclis-i fırka dahi şimdiden bab-ı seraskeriye nakil edilmesi mukteza-i emr-i ferman-ı hümayun cenab-ı padişahiden bulunduğu şeref varit olan 4 Zilhicce 96 ve 6 Teşrinisani 95 tarihli tezkire-i samiyede emr-i beyan buyrulması üzerine meclis-i fırka-yı zabtiye heyet kılınmasıyla” COA, Yıldız Mütenevvi Maruzat (Y.MTV), 4/82, H.10.09.1297/17.08.1880

²²⁰ Salname-i Devlet-i Âliyye, (1298), Def'a 36, Mahmut Bey Matbaası, İstanbul, s.139

Kaymakamı Ahmed Hamdi Bey seçilmiştir.²²¹ Bitlis ve Erzurum dışında kalan belirli vilayetlere de alay jandarma kumandanları atanmıştır.

Tablo 1. Osmanlı Devleti Vilayetlerinde 1880 Yılında Jandarma Alayları ve Kumandanları
222

İstanbul Mehmet Cemal Bey	Trabzon Hasan Bey
Edirne Binbaşı Mustafa Efendi	Trablusgarp Mehmet Nuri Bey
İşkodra Abdul Fettah Bey	Kosova Şahin Bey
Aydın Kaymakam Hasan Zihni Bey,	Konya Hüseyin Bey
Adana Süleyman Bey	Kastamonu Hasan Bey
Ankara Osman Bey	Girit Emin Bey
Bağdat Ahmet Bey	Manastır Kaymakam Abdülmecid Zihni Bey
Cezayir-i Bahr-ı Sefid Hamdi Bey	Mamuretülaziz Hasan Bey
Hicaz Necip Bey	Musul Rüştü Bey
Hüdavendigar Binbaşı Abdülkadir Efendi	Van Agah Bey
Selanik Abdi Bey	Yanya Hasan Bey
Suriye Ömer Şevki Bey	Yemen Mustafa Bey
Sivas Kaymakam Ahmet Hurşit Bey	

Zabtiye nezareti, Dersaadet'i oluşturan yerlerde polis ve jandarmaya ilişkin düzenleme yapmıştır. Düzenlemenin ne şekilde yapılacağını ise başvekalet'e gönderilen bir tezkireden öğrenebildik. Dersaadet'e polis ve jandarma tertibine on altı milyon üç yüz dört bin yüz yetmiş iki kuruş maaş verilecekti. Bu iki sınıf güvenlik birimi Dersaadet'in beş daireye bölünmesiyle elde edilecekti. her birine polis müdürü, komiser, çavuş, askeri ve polis meclisleri başkan, azası olmak üzere toplam dokuz yüz altmış beş kişiden oluşacaktır. Dersaadet : Beşiktaş, Beyoğlu, İstanbul, Üsküdar, Fatih'te beş tabura ayrılacak ve jandarma kuvveti ise iki bin kırk beş kişiden oluşacaktı. Zabtiye nezareti polis ve jandarmanın üç bin on beş kişiden oluşan mevcudunu İstanbul'un önemine binaen az bulmaktadır, bu sebeple en fazla beş bin kişiden oluşan bir emniyet birimi oluşturulmasına ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Bu maksatla iki bin kişinin daha istihdam edilmesini veya Osmanlı nizami askerinden iki bin kişinin karakollarda bulunarak ya da devriye gezerek polis ve jandarmaya muavenet etmek üzere emniyetin sağlanması hususunda bir düzenlemenin yapılmasını istemiştir.²²³

²²¹ COA, İ. DH, 797/64627, H.18.01.1297/ 01.01.1880

²²² Salname-i Devlet-i Âliyye, (1298), age, s.180

²²³ COA, Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi (DH.MKT), 1330/57, H.19 Rebiyülahire 1297 / 01 Mart 1880

1.3. 1880 Tarihli Nizamnamenin Yayınlanması Sonrasında Jandarma İdaresi

1.3.1 1880 Tarihli Jandarma Nizamnamesinin Maddeleri ve Değerlendirilmesi (15 Nisan 1880)

Jandarmanın düzenlemesine 5 Cemaziyülevvel 1297/15 Nisan 1880 tarihinde hazırlanan nizamname ile kanuni bir altyapı oluşturulmaya çalışılmıştı. Nizamname 6 bölümden ve 487 maddeden oluşturulmuştur. Nizamnamenin 1. bölümünden önce 3 kısım verilmiştir. 1. kısım jandarma askeri vezaif ve hıdematı adını taşır ve 1-5. Maddelerden oluşur. 2. kısım jandarma sınıfının sürekli tahlifi adını taşır ve 6 ve 7. maddelerden oluşup içerisinde jandarma yeminini barındırır. 3. kısım jandarma umum müfettişleri başlığını taşır ve 8-11. maddeleri içerir.²²⁴ Nizamname Baker'ın 1879'da hazırlamış olduğu, daha sonra komisyonlarda yaptığı görüşmeler neticesinde sunduğu metinlerden oldukça farklıdır.

Teşkilatın hizmet şekli ve bu hizmeti yerine getirirken devletin hangi kurumlarına karşı sorumlu olduğu ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiştir. Jandarmaya ait ilk bölümü oluşturan beş maddede teşkilatın hizmet alanı ve teşkilata kaynaklık edecek kurum ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Madde 1: Jandarma askeri emniyeti asayişin sürekliliği ve devamını, inzibat kanunlarını sağlayıp temin etmek üzere teşkil olunmuş bir sınıftır. Jandarmanın vazifesi tüm bunları sağlamak üzere devamlı olarak hizmetini yerine getirmek üzere hazır bulunmalıdır.

Jandarmanın hizmet alanı Osmanlı Devleti'nin bütün topraklarında barış ve savaş zamanlarında ordu ve ordugahlarda geçerlidir.

Jandarmanın başlıca hizmeti yolların, kır ile köylerin muhafazasını ve emniyetini sağlamaktır.

Madde 2: Jandarma askeri Osmanlı ordusunun bir uzvudur. Bu sebeple Osmanlı askeri için uygulanan kanun ve nizamlar jandarma için de geçerlidir. Ancak jandarmanın hizmeti hem askeri ve hem mülki olduğundan askeri kanun ile nizamnamelerden başka jandarma sınıfına özel nizamname ile kanun hazırlandığı gibi askeri kanun ile nizamnamelerde de jandarma için bazı değişiklikler yapılmıştır.

Madde 3: Jandarma askeri, askerin toplandığı durumlarda askeri hatlarının sağ tarafında bulunur.

²²⁴ Jandarma Nizamnamesi (1297), Matbaayı Âmire, İstanbul, H. 5 Cemaziyülevvel 1297 / M.15 Nisan 1880, (1. Baskı), s.1- 2

Madde 4: Jandarmanın büyük rütbelileri Osmanlı nizami askeri gibi buyruldu görevlendirilir küçük zabitan, onbaşı ve neferat harbiye nezaretinin onayıyla tayin olup ellerine birer tezkire verilir.

Madde 5: Jandarma sınıfının Harbiye, Dahiliye, Adliye ve Bahriye Nezareti ile irtibatlı hizmetleri vardır.²²⁵

Jandarmanın hizmeti, kurum olarak kimlere karşı sorumlu olduğu bu şekilde belirlenmişti. Jandarma ordunun bir parçası olarak kabul edilmiş ve hatta jandarma askeri olarak anılmıştır. Nizamnamenin getirdiği en önemli yenilik jandarma sınıfına dahil olunurken edilen yemindir. Yemin ise altıncı maddeye eklenmiştir.

Madde 6: Padişahım ve vatanıma sadakat ve Kanun-u Esasiye ve memur olduğum hizmette amirim tarafından verilen emre itaat edeceğime ve bana verilen nüfuz ve iktidarı asayiş ve emniyetin korunmasını ve jandarma kanunun maddelerinin muhafazasına sarf eyleyeceğime yemin ederim.²²⁶

Nizamnamenin ikinci kısmı jandarmanın personelin hangi şartlarla kabul edileceğine ilişkindi. Jandarma bu maddeler ile asakir-i zaptiyeden çok da farklılaşmamakla birlikte daha ayrıntılı bir şekilde teşkilata kabul şartları belirlenmişti:

Madde 17: Jandarmaya kaydolunacak efrad bu sınıfta iki sene müddetle hizmet etmeye mecburdur. İki sene hizmet etikten sonra bu sınıftan çıkmak ve çıkmamak efradın yedd-i ihtiyarındadır. Çıkmak istemeyenler bir sene daha hizmete mecbur olmak şartı ile kalırlar.

O senenin hizmetinde dahi yine çıkmak veyahut bir sene daha hizmet etmek için kalmakta yine muhtardırlar.

Velhasıl mecburi olan iki sene hıdmeti ifadan sonra birer sene daha hıdmet etmek üzere beher sene hıdmete devam edebilirler ve istemezlerse sene başında çıkarlar ihtiyat ve redif veya müstahfız sınıfında mukayyet oldukları halde jandarma sınıfında müstahdem olanların sair ihtiyat ve redif ve müstahfız sınıflarında bulunan arkadaşlarının silahaltına ahzı halinde jandarmada müstahdem bulunanlar silahaltına davetten müstesna tutulur.

Madde 18: Jandarma sınıfına alınacak efradın şerait-i kayd-ı kabulü

Birincisi: Bilumum jandarmaya alınacak efradın seneleri 40'dan efzun (büyük) olmayacaktır.

²²⁵ Jandarma Nizamnamesi (1297), age, s.2

²²⁶ Jandarma Nizamnamesi (1297), age, s.3

İkincisi: Piyade jandarma neferatının boyları 1.67 santimetreden süvari jandarma neferatının boyları 1.68 santimetreden dun (kısa) olmayacaktır.

Üçüncüsü: Jandarma efradı müddet-i muhafaza-i nizamiyesini mutlaka selah (sulh) altında geçirmiş efrad asker-i şahaneden olacaktır.

Dördüncüsü: Jandarmaya alınacak efrattan Türkçe okumak yazmak bilenleriyle tahrir-i ifade-i merama muktedir olanları bil-tercih alınacak ve eğer bu sıfatı haiz lüzumu kadar efrad bulunamazsa bil-zarure okuması yazması olmayanlar dahi şerait-i saireyi haiz oldukları halde kabul olunacaktır.²²⁷

Jandarmaya kayıt şartlar oldukça belirsizdi. Asakir-i zaptiyeeye kabul için yaş sınırı belirlenmişken jandarmaya kayıt için asgari bir yaş sınırı on sekizinci madde görüleceği üzere belirlenmemişti. On sekizinci maddenin dördüncü kısmı olan Türkçe okuyup yazmak da o günün şartlarında yerine getirmek oldukça zordu.

Madde 19: Silk-i nizamiyede müddet-i muvazzafa nizamiyesini ikmal ile sınıf-ı ihtiyata nakl edecek efraddan jandarma sınıfına kayd olunmak arzu edip de on sekizinci maddede beyan olunan şeraite muvafak görünen efradın defterleri gerek senede bir kere ve gerek olmadıkta teftiş-i umumi ve hususi icrasına mesud olan askeri müfettişleri tarafından tanzim ve harbiye nezaretine takdim kılınır.

Nizamiye şahadetnamesiyle jandarma sınıfına kabul olunanlar içlerinde sınıf-ı mezkure elverişli olmayanlar zuhur eder yani jandarma sınıfına elzem olan evsafı haiz olmadıkları halde verilen şahadetnamede bu evsafı haiz olduğu zikr ve beyan olunması üzerine jandarmaya kayd olunmuş efrad bulunur ise bu mukavele efrad-ı jandarma sınıfından ihrac ile bunların aldıkları maaş ve harcırahdan vesairenden dolayı vuku bulan mesarif evvel şahadetnameyi ita edenler tarafından tazmin olunur.

Madde 20: Hıdmet-i muvazzafa-i nizamiyesini ikmal ile sınıf-ı ihtiyata nakledecek efrattan iki teftiş müddeti arasında kendi istidalarıyla jandarma sınıfına dahil olmak isteyen efradın defterleri fırka kumandanları tarafından tanzim ve takdim olunur.

Madde 21: Bi-lâ müddet izin ile memleketlerine gönderilmiş efrattan ve ihtiyat ve redif ve müstahfiz efrattan jandarmaya girmek isteyenlerin defterleri sancak müfreze kumandanlığı tarafından tanzim ve lejyon kumandanlarına irsal ve onlar tarafından dahi harbiye nezaretine takdim olunur.

Ve bunların esna-i hıdmetlerinde jandarma evsafını haiz olmadıkları tayin ettikçe bu gibiler def ile müddet-i istihdamiyelerinde bunların istihdamından dolayı hazine-i devlete tertip eden ziyan kabul şeraitinin tetkikinden mesul olan ancak müfreze kumandanlarına tanzim ettirilir.²²⁸

²²⁷ Jandarma Nizamnamesi (1297), age, s.7

²²⁸ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.8

Jandarma kanunun, hükümetin ve amirlerinin emirlerine sadakatle hizmet edeceğine söz vermiş bunun nizamnameye konulması ile de işlerlik kazandırılmaya çalışılmıştır. Asakir-i zaptiyede olduğu üzere amir olarak vali, kaymakam ya da mutasarrıf değil doğrudan doğruya devlete ve hükümete sorumlu tutulmuştur. Kanun-u Esasinin de hükümdar derecesinde üstünlüğünün kabul edilmesi jandarma nizamnamesinin en önemli özelliği olmuştur şüphesiz.

11 maddelik girişin ardından sıralanan altı bölüm ise şu başlıkları içerir:

1. Bölüm Teşkilat
2. Bölüm Jandarma askerinin nezaretlere ait vezaifi ve memurin-i devletle münasebeti
3. Bölüm Her Rütbeye olan Vezaif
4. Bölüm Jandarma Hıdmet-i Mahsusu
5. Bölüm Jandarma Müfrezeleri Heyetlerinin Zabt ve Rabt ve Nizam Dahiliyeleri
6. Bölüm Jandarmaların İcra-yı Hıdmette Vezaif-i Hukuku²²⁹

Nizamnamenin 6 bölümün her biri ile jandarmanın yapacağı görev ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Özellikle 2. Bölümde nezaretlerle olan vezaifinde her bir nezarete ayrı birer başlık verilmiştir. Harbiye, Dahiliye, Adliye, Bahriye nezaretlerine karşı görevleri ayrı kısımlar altında verilmiş ve 61-77. Maddeler buna ayrılmıştır.²³⁰ Madde 61 gereğince, Jandarma askerinin tertibatı, idaresi ve vazife ile hizmetlerinin düzenlenmesi; jandarmaya alınacak efradın kayıt ve kabulü, terfiisi, askeri terbiyeleri; zabt ve rabtı ile müfrezelerin zabt ve rabtı; teçhizatı, elbisesi, onbaşı takımlarının nerelere yerleştirileceği ile maaşları, muhasebesi, tetkik ve teftişleri yani askeri meseleleri Harbiye Nezareti tarafından gerçekleştirileceği²³¹

Jandarmanın Harbiye nezareti ile olan ilişkilerini düzenleyen en önemli madde ise nizamnamenin altmış beşinci maddesidir. Bu madde ile hangi rütbeden olursa olsun

²²⁹ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.1-116

²³⁰ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.17-24

²³¹ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.17-18

jandarmanın Harbiye nezareti ile ilgili ilişkileri belirtildiği gibi aslında jandarmanın esas görevleri de bu madde ile açıklanmıştı. Jandarma görevi esnasında altmış beşinci maddedeki durumları Harbiye nezaretine bildirmek ile görevliydi.

Madde 65: Herhangi rütbede olursa olsun jandarma zabitanı tarafından Harbiye nezaretine ba-takrir derakb arz olunacak vukuat-ı fevkalaedenin başlıcaları berüce ati beyan olunur

İki kişiden ziyade eşhas tarafından bir şeyin şikestiyle vuku bulan fail sirkat

Yangın ve su tuğyanı ve buna mümessil afet ile fail-i katl

Ahali arabalarına ve garbanlara ve posta tatarlarına ve götürmekde oldukları miri akçesine ve cebhane kabilelerine vukuu bulan hücum failleri

Menafii umumiye sandıklarıyla debboyu muvaazenelerini ifa zabt fail

Askeri firara teşvik eden kimesnelerin ve arazinin haritasına vakaların planlarına ve askerin hareketine ve mikdar-ı kuvvetine dair malumat olmak isteyen casusların suret-i ahz ve kerafetine ve memalik-i Osmaniye'nin dahili ve harici asayiş aleyhinde olanların keyfiyet-i cinayetlerine delalet veyahut isbat edecek suretle olan mekatib ile evrak-ı sairenin ne suretle ele geçdiğine dair olan malumat

Devlet-i Âliye-i Osmaniye aleyhinde ihtilale teşvik fiili

Ve zehair ve hububatı yağma için vukua gelen ahali ictimayıyla beraber isyanı keşf olunan kalpazan dükkan ve mağazaları derununda kalp(sahte) akçe imal etmek için mevcut bulunan alat ve edevatın suret-i zabtıyla kalıplarının suret-i tesfiyesi

Memurin hakkında suikasd eden veyahud etmek niyetinde bulunanları

Hilaf-ı kanun ve nizam olarak misüllü ve gayrimisüllü ahalinin tecemmuğuna bağış olanlar ile askeri firara teşvik veyahud müfrezelerine avdetlerini ve karga neferatının merkezlerine azimetlerini tehir ve tavik(?) için akçe veya eşya vesaire ahz eyleyenleri

Maznun veyahud mahkumların sevkine memur asker müfrezeleri aleyhine vuku' bulan hücumlar

Emlaki yağma ve tahrib için bila ittifak tecmi' eden hırsızları ve nerelerde keşf ve güzer ettiklerini ve suret-i hücumlarını

Hafif silah debboyları veya barut imali için ittihaz olunan fabrikaları ve halkı havf ve telaşa düşürmek için tanzim olunan bi-lâ imza mektupları

İhtilal ve yağma ve isyan ve kıtali davet eden aşarat parola ve yafta adavet-i saireyi

İhtilal suretiyle cebra telgrafhanelere hücum için vuku bulan ictima keyfiyeti ve birkaç kişi vasıtasıyla telgraf alat ve edevatına kasd-ı iras edilen tahribatı

Tecemmu etmiş birkaç kişi tarafından ihtilal ve yağma efkarıyla demiryollarının bir kısmına iras edilen tahribat

Ve âlel umum gerek bir uygunsuzluğa mahal bırakılmamak ve gerek vuku halinde derhal basdırılmak üzere tedabir-i seria ve katiye ittihazını istilzam eden bilcümle vukuat²³²

Jandarmanın bir kolluk gücü olarak hizmet edeceği nezaret Harbiye nezareti ile sınırlandırılmamış, emir alacağı ilk merci olarak da Dahiliye Nezareti belirlenmiştir.

Madde 67: Asayiş-i umumiye'nin vikayesi hukuk-u saltanat-ı seniyyenin muhafaziyet ve emniyeti için icap eden o emr ile fevkalade bir hal zuhurunda on başı takımlarının tecemmu hakkında verilecek o emr dahi Dahiliye nezaretine racidir²³³

Asayişin sağlanması ve özellikle saltanatın devamı için jandarma teşkilatına bağlılığını belirtmiştir. Jandarma sabıkalıları, suçluları, serseri olarak görülen kişileri takip etmek ve bunların içinde bulundukları durumu Dahiliye Nezaretine bildirmekle yükümlü tutulmuştur. Bu düzenleme de aşağıda belirttiğimiz madde ile yapılmıştır.

Madde 69: Sabıkalı ve serseri ve dilenci makulesinden bulunan ve müddet-i cezaiyeleri hitamında salıverilen eşhasa ve bir mahalden harice çıkılmamak veyahut emniyet-i umumiye için sair suretle taht-ı nazarda bulunmak lazım gelir kesana jandarma tarafından edilecek nezaret dahi Dahiliye Nezaretine mütealliktir binaenaleyh her ayın beşinden onuna kadar bu hususata dair sancak müfreze kumandanlarının idaresi altında bulunan on başı takımları tarafından vuku bulan icraatı mutazammın lejyon kumandanları tarafından her sancağa mahsus olarak ayrı ayrı hülasa veçhile bir takrir tanzim ve nezaret müşarunileyhaya takdim olunur

İş bu hülasaya mücazâtı hitamından evvel firar edip de tutulanlarla hüküm üzerine tevkif olanlar dahi derç ile isim ve künyelerini mübeyyiz defterleri dahi lef olunur.²³⁴

Jandarma Adliye ve Bahriye nezaretlerine karşı da sorumlu tutulmuştur. Adliye nezaretinin cinayet gibi konularda, suçluların tespiti ve yakalanması konusunda öncelikli olarak sorumlu olmuştur. Jandarma, asakir-i zaptiyeden farklı olarak Madde 75'te lejyonların her ay düzenli olarak tuttıkları adliye ile ilgili defterleri Adliye nezaretine iletmeleri ve bu defterlerin bir çizelge halinde yılsonunda tekrar sunulması istenmişti.²³⁵ Jandarmanın, Bahriye Nezareti ile ilgili en önemli görevi ise 76. Maddede verilmiştir.

²³² Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.19-20

²³³ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.21

²³⁴ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.22

²³⁵ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s. 23

Madde 76: Bahriye askerine karada nezaret etmek, firari durumda bulunan efrad ile tersanede bulunan mahkumlardan firar edenleri ele geçirme; gemi ile gönderilen mahkumu muhafaza ederek mahkumun durumunu Bahriye Nezaretine bildirmektir.²³⁶

Jandarmanın organizasyonu ise hem asakir-i zabtiye nizamnamesinden hem de layihalarda sunulanlardan oldukça farklıdır. Takım usulü yerine onbaşı takımı üzerine yapılan bir uygulama tercih edilmiştir ki

Madde 12: Jandarma askeri Osmanlı Devleti'nde on başı takımı üzere bölünmüştür. Bu on başı takımları mevkiin gereğine göre ya süvari veya piyade neferinden oluşmuştur. Her on başı takımı dört nefer ve bir on başı veya çavuştan ibarettir.

Madde 13: Her kazada piyade ve süvariden oluşan jandarma onbaşı takımlarını kumanda etmek için evvel kazada bir zabıta bulunur. İş bu zabıta evvel kazada bulunan ahalinin onbaşı takımlarının miktarına nazaran yüz başı veyahut mülazım-ı evvel veya sani rütbesinden bulunacak olup bu zabıta kaza müfreze kumandanı tabir olunur ve onun maiyetinde bulunan on başı takımlarının tamamına kaza müfrezesi denilir. Bir sancakta bulunan kaza müfrezeleri tamamına evvel sancağın ismi verilerek sancak müfrezesi tabir olunur ve bu müfrezenin mevcut miktarına göre kumandanlığına ya bir kolağası veyahut bir binbaşı tayin kılınır.

Bir vilayette bulunan sancak müfrezeleri tamamına evvel vilayetin ismi verilerek vilayet lejyonu isimlendirilir ve her lejyona lejyonun mevcuduna göre kaymakam veyahut miralay rütbesinde bir kumandan tayin edilir.²³⁷

Osmanlı Devleti'nin idari organizasyonu göz önünde bulundurularak jandarma da o idari taksimata uygun bir şekilde düzenlemeye tabi olmuştur.

Madde 14: Memalik-i Osmaniyye'de bulunan jandarma heyetleri ber vech-i âti mertebedir.

Birincisi: Payitaht-ı saltanat-ı seniyyede bir lejyon bulunur.

İkincisi: Vilayetin her birinde birer lejyon bulunur.

Üçüncüsü: Bağdat, Suriye ve Halep gibi çöl ve aşiretlerin bulunduğu vilayetlerde vilayet lejyonundan başka gereğine göre seyyar müfrezeler bulunur.

Dördüncüsü: Müstakil mutasarrıflıklarda birer müstakil sancak müfrezesi bulunur.²³⁸

²³⁶ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.23

²³⁷ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.5

²³⁸ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.5-6

Bu üç maddede görüleceği üzere Baker'in önerdiği şekilde jandarma takımlar halinde düzenlenmiş bir vilayette bulunan en büyük idari birim lejyon adını almıştır. İstanbul'un kendine ait bir lejyonu varken diğer vilayetlerin de her biri için lejyonlar şeklinde bir düzenleme öngörülmüştür. Cevdet Paşa'nın Suriye'de uygulamaya soktuğu seyyar jandarma da bu nizamnamede kendisine yer bulmuştur. Osmanlı Devleti'ne bağlı vilayetler Girit, Şarki Rumeli gibi vilayetler için de jandarma uygulamasının geçerli olmasını sağlayan madde de eklenmiştir. Güvenlik bütün ülke topraklarında önemsenmesi ve devletin idaresinde olması gereken bir uygulama haline getirilmiştir. Jandarmanın idaresi düzenlendikten sonra kendi içerisinde unvanlara göre sıralaması da yapılmıştır.

Madde 15: Piyade veya süvari on başısı

Piyade veya süvari çavuşu

Baş çavuş

Müfreze çavuşu

Mülazım-ı sani

Mülazım-ı evvel

Sancak müfreze katibi (yani tabur katibi)

Yüzbaşı

Lejyon katibi (yani alay katibi)

Kolağası

Binbaşı

Kaymakam ve Miralay

Madde 16: Çavuş üç on başı takımına kumanda eder. Kendisinin bulunduğu on başı takımında on başı bulunmayıp o takımın onbaşılık hizmetini de çavuş yerine getirir.

Yüzbaşının bulunduğu mevkide bir on başı bir on başı takımında baş çavuş onbaşılık hizmetini yerine getirir.

Sancak merkezinde bir on başı takımında müfreze çavuşu onbaşılık hizmetini yerine getirir.

Mülazım-ı evvel ile mülazım-ı sanilerin vazifeleri aynı olup iki veya üç mülazıma bir yüzbaşı kumandan tayin olunur.

Lejyon merkezi olan sancakta sancak müfreze katibi bulunmayıp lejyon katibi bu hizmeti yerine getirir.

İstanbul lejyonu ve seyyar müfrezeler tertibatı diğer lejyonlar ve müfrezeler tertibatının aynı olacak ise de yalnız heyetleri mecmu ve aksam-ı müsavat üzere bulunacaktır.²³⁹

Düzenleme yapılırken en küçük birim temel alınmış ve onbaşı belirttiğimiz üzere bunun merkez noktası olarak seçilmiştir. Piyade ve süvari için aynı şekilde belirlenen rütbelerde en yüksek rütbe olarak binbaşı, yarbay ya da teğmen olmuştur. Bu hali ile jandarmanın askeri yapının büyük oranda benzeri olduğu sonucuna varılabilir.

Jandarmaların her rütbeye olan vazifeleri 3. Bölümde yer alır. Burada kumanda kademesindeki zabitan ile neferin görevlerinde bir ayrıma gidilmiştir. Zabitan görevleri sıralanırken en büyük rütbeden başlamış en alt rütbeye inilmiştir. Lejyon kumandanlarının, müfreze kumandanı, kaza müfreze kumandanı, kâtipler ve her rütbede bulunan zabitanın görevleri 147-193. maddelerde verilmiştir.²⁴⁰ Lejyon kumandanının tutacağı defter 159. maddede, sancak müfreze kumandanının tutacağı defter 170. maddede ve kaza müfreze kumandanının tutacağı defter 182. Maddede bilgi verilmiştir.²⁴¹ Bunun ardından nefer grubunun da kendi içerisinde hiyerarşisi verilmiştir. Müfrezelerdeki çavuş ve onbaşılar ile onbaşı takımlarının kumandanlarının görevleri 194-220. Maddelerde verilmiştir.²⁴²

Jandarma nizamnamesi bu maddelerle idaresinin bir nizam ve intizam çerçevesi içerisinde düzenlemesi yapılmış, devletin iş bölümü içerisinde jandarmanın kendisine ayrılan yerde gelişimini sürdürmesi için çaba gösterilmiştir. Yönetim kademesinde genel iş bölümü ve nezaretlerle sağlanan iş bölümlerinin yanı sıra jandarmaların esas görevleri de maddeleştirilmiştir. Jandarmalar adliye polisi ismi ile bir olay hakkında tahkikat yapmakla yükümlüdürler. Bu tahkikat işinin ise nasıl yapılacağı şu şekilde belirlenmiştir:

Madde 221: Jandarma zabitanın umur adliye polis memurunca vezaifi cünha ve cinayet ve hilaf-ı nizam olan hareketleri tahkik vukuatı ispat eder delail cem ile faillerini ceza mahkemelerine teslim etmektir.

Her rütbede bulunan jandarma zabitanı umur adliye polis memuriyetine dahil olduğu gibi ber mutat icra-yı memuriyet etmekte oldukları kaza dahilinde müddei umumiye muavenet edeler

²³⁹ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.6-7

²⁴⁰ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.39-50

²⁴¹ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.39-50

²⁴² Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.50-56

Umur adliye polis memuriyetinde bulunan jandarma zabitanı ifa-yı memuriyet esnasında cümle hakkında hüsn-ü muamele göstereceklerdir

Madde 222: Bir töhmet zahire vukuunda veyahut bir hane sahibi tarafından istida olunduğu halde jandarma zabitanın vazifesi jurnalini tanzim ve ceraimin vukuunu görenler tarafından vuku bulacak ihbarat ve ifadatı zabt ve ikamet mahallerini muayene eylemek ve bu makule işlerde müdde-i umumiler daire-i vazifesi dahilinde bulunan hususatı icra etmektir ²⁴³

Jandarma on başı takımının görevi ikiye bölünmüş, “hıdmet-i adiyе” ve “hıdmet-i fevkalade” adı verilmiştir. Hıdmet-i adiyesi her gün yapması gereken işlerdir, hıdmet-i fevkalade ise adliye polisi ve diğer memurların talebi halinde yerine getirilecektir (madde 252).²⁴⁴ Jandarma onbaşı takımının hıdmet-i adiyesi pek çok maddeden oluşmasına rağmen biz ikisini verirsek:

Madde 254: Onbaşı takımlarının vezaif-i adiyesi tarik amlarda ve köy yollarında ve nahiyelede ve kariyelerde çiftlik ve ormanlarda velhasıl kendi daireleri dahilinde bulunan mahallerin kaffesinde dolaşmak ve kol gezmek ve muhaberat ve müraselatda kullanılmak gibi şeylerden ibarettir

Madde 255: Her bir nahiye la-akl ayda iki kere devr edilir muhaberat ve mürasalat için çavuş ve onbaşı ve neferat taraflarından vuku bulan azimet ve avdetler devirden madud değildir.²⁴⁵

Jandarmanın en önemli görevi nizamnamenin 295.maddesi uyarınca yolların güvenliğini sağlamaktır. Bu görevlerini icra ederken yolları muhafaza edip yolların selamet mürurlarını temin etmelidir. Yolları kapayan ve insanların geçişini engelleyen şeyleri kaldırmak da yine bu maddeye göre jandarmanın görevlerindendir.²⁴⁶

Jandarmalar ancak belirli durumlarda bir kişiye silah gösterebilirler. Bu durumlar iki maddede ifade edilmiştir:

Madde 280: Küçük zabıtlar ve onbaşılar ve neferat, adliye ve mülkiye memurlarının bulunmadığı vakitte yalnız atide beyan olunacak üç halde silah istimal edebilirler

Birincisi kendilerine ahir taraftan teşhir silah ile bir taaruz vuku bulur ise

İkincisi tuttukları mevakiği ve karakolları ve kendilerine teslim olunan eşhası taaruz ahirden diğer suretle muhafaza edemezler ise

²⁴³ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.56-57

²⁴⁴ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.65

²⁴⁵ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.65

²⁴⁶ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.75

Üçüncüsü kendileri şahsa tehlikede bulunurlarsa

Efrad merkume silah istimaline mecbur oldukları halde kendi silahlarını istimal ederler

Madde 281: ahalide vuku bulan fesad öyle bir hal ve kuvvet kesb edib de jandarma tarafından ibraz olunacak tahdidata müdahaleden sonra esliha kuvvetiyle dahi galebeyi gayri muktedir bulundukları halde o fesadın reislerini ve sebebiyet verenlerini elel selami sera ba-jurnal hükümet mahaliyeye beyan etmekle beraber derhal hükümet mahaliye ile sancak müfreze veyahud kaza kumandanı vasıtasıyla tayin bulunan onbaşı takımlarına ve lüzumu görülür ise askeri nizamiye veya redifenin kumandanlarına bil-rica imdad taleb ederler.²⁴⁷

Nehirlerin, nehirlerde seyreden kayıkların, geçitlerin güvenliği için yerleştirilmiş olan seyyar geçit kayıklarının ve gemilerin, kanalların güvelliğini sağlama nizamnamenin 296.maddesi uyarınca jandarmaya ait bir görevdir.²⁴⁸ Karayolları ve deniz yolları ile ülkede gittikçe yaygınlaşmakta olan demir yollarının muhafazası da bir görev olarak jandarmaya verilmiştir. Nizamnamenin 297.maddesinde demiryollarının güvenliği ile telgraf direklerinin sağlıklı bir şekilde hizmet verebilmesi için yapılacak şeyler hakkında da ayrıntılı bir şekilde izahatta bulunulmuştur.²⁴⁹ Devlet yol güvenliğini geçmişte de asakir-i zabtiye ile sağlamakla birlikte bu görev kurumun nizamnamesinde genel olarak yol güvenliğinin sağlanması şeklinde ifade edilirken jandarma nizamnamesi ile iş yükü ve gereklilikleri de ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiştir. Jandarma nizamnamesinin 376. maddesinde on başı takımlarının olağanüstü durumlarda, yardımcı olmaları gereken durumlar sıralanmıştı. Jandarma onbaşı takımı gümrük memurlarına, vergi memurlarına, orman memurlarına, mübaşirlere ve demiryollarında görevli bekçi ve komiserlere yardım etmekle yükümlülerdi.

Madde 376: Onbaşı takımlarının hıdmet-i fevkaladesi atide beyan olunan hususta muavenet edilmek maddesidir

Evvela: İthalat ve ihracat rüsumunu ahz etmeğe ve gümrükten giden mal kaçırılmasını veyahut memnu olan eşyanın memalik-i Osmaniyeeye duhulünü men eylemeğe memur olanlara yardım etmek

Saniye: Ormanlarda ve nehir ve göl ve büyük ırmaklar üzerinde nehb ve iratın menni için orman memurlarına ve memurin saireye yardım etmek

Salise: Vergi ve rüsumatın mal memurlarına muavenet etmek maddesidir

Onbaşı takımlarının kumandanı nahiyelerin mal memurları tarafından bi-la icap taleb olunan muhafızları ita etmezler fakat mal memurlarının ellerinde bulunan akçeye bir

²⁴⁷ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.72-73

²⁴⁸ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.75

²⁴⁹ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.75

güne hücum ve taarruz vuku bulacağı gibi sebep nizamı irae edilip de muhafaza istisna edilecek olduğu halde memurin-i mezkure müdire müracaat edip onun vasıtasıyla muhafaza talep ederler

Rabia: Mübaşirlere ve mahkemenin o emrin icrasına memur olanlara

Hamse: Demiryolu komiser ve bekçilerine yardım eylemektir²⁵⁰

Jandarmalar zabıt ve nefer düzeyinde nizamnamenin maddelerini bilmelidirler (madde 442). Ancak jandarma nizamnamesinin 443.maddesine göre çavuş ve onbaşılar nizamnamenin üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerini; jandarma neferi ise 444. Maddeye göre nizamnamenin dördüncü bölümünü bilmek zorundadır.²⁵¹

Jandarma komisyonu tarafından Fransa jandarmasının nizamnamesinin tercüme edilip, jandarma nizamnamesi metni Osmanlı halkının yaşantısına uygun olarak tekrar düzenlenmiştir. Jandarma komisyonu dışında Şura-yı Devlet tarafından da bir jandarma nizamnamesi hazırlanmış; ancak bu nizamname askeri yapı dışında mülki yapının ön plana çıkarılması sebebiyle kabul edilmemiştir. Jandarmanın oluşturulmasında gerekli olan düzenleme, askeri bir düzenleme olacaktır. Her iki kurumun hazırladığı layihalar, Dahiliye Nezareti ve padişaha 2 Mayıs 1880 tarihinde sunulmuşsa da yapılması gereken düzenlemelere ilişkin herhangi bir itiraz sunulmamıştır. Hükümet tetkik ederek, özellikle bazı noktalarda değişiklik yapılması konusunda uyarılarda bulunmuştur. Jandarma teşkilatına dahil edilecek askerlerin seçilmesi ile ilgili on sekizinci maddede birtakım şartlar ortaya sürülmüştür. On sekizinci maddenin üçüncü bendine göre: “Jandarma efradı müddet-i muhafaza-i nizamiyesini mutlaka silahaltında geçirmiş efrad asker-i şahane sebep olacaktır”.²⁵² Bu şart uygulandığı takdirde Osmanlı Gayrimüslimlerin jandarmaya alınması mümkün olamayacaktır. Gayrimüslim Osmanlı vatandaşları, orduya henüz dahil olmaya başlamışlardır. Osmanlı jandarmasına gönüllü olarak dahil olmayı isteyenlerin jandarma olarak kabul edilmesini hükümet şimdilik daha uygun bulmuştur. Jandarmaya personel temininde aranacak en önemli özellik ise “ehli ırz ve mücrib el tavır” olması gerektiğidir.²⁵³

Jandarma nizamnamesi, hükümete ve padişaha sunulmuştur. II. Abdülhamid’in bu konu hakkında kafasında soru işaretleri oluşmuştur. Sorularına cevap bulmak maksadı ile

²⁵⁰ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.92

²⁵¹ Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.106-107

²⁵² Jandarma Nizamnamesi, (1297), age, s.7

²⁵³ COA, Y.MTV, 4/121, H.24.11.1297/ 29.10.1880

daha önce sadrazamlık yapmış ve jandarma teşkilatının kurulması için mesai harcamış Hayreddin Paşa'ya danışmıştır. II. Abdülhamid, Hayreddin Paşa'ya Osmanlı jandarma nizamnamesinin hangi ülkenin jandarma nizamnamesi ile benzemesi gerektiğini sormuştur. Hayreddin Paşa şu şekilde cevap vermiştir:

Jandarma usulünün kabulü, memleketin polisinin devletin sorumluluğuna alınmasıyla iç güvenliğin güzelce oluşması istendiğinden burada öneminin anlatılmasına gerek yoktur. İç güvenlik meselesi son derece önemlidir. Burada önemli olan iki husus vardır. Birincisi, jandarmanın, polisin ve fertlerin kanunları, adap ve askeri kuralları iyice bilmesidir. İkincisi, istenilen uygunlukta iç asayişin muhafaza edilmesi dolayısıyla emniyetle yapılan işlerde doğru, düzgün toplumun ahlakına ve yapısına uygun kanunlar hazırlanmalıdır. Bunları yapacak ve uygulayacakların da güvenilir kişilerden seçilmesi elzemdir. O nedenle, bu sınıf asker için düzenlenecek kanun, çok mükemmel olmalıdır. Şu halde Avrupa devletlerinin konu ile ilgili olan kanunlarının çok iyi incelenmesi gerekmektedir. Bunlardan memleket ve halkın yapısına ve de halka daha faydalı olan kanunlar seçilmelidir. Bütün bunlar göz önünde bulundurularak ülkenin hizmetine sunulacak jandarma askeri için bir kanun düzenlenmesi, siyaseti bilen, konuya hâkim askeri ve sivil bilgili kişilerden kurulmuş bir komisyonun oluşturulması gerekmektedir.²⁵⁴

Jandarma ile ilişkin düzenlemeler, Avrupa tarafından gündemde tutulmaya çalışılmıştır. 27 Haziran 1880'de İngiltere, Rusya, Fransa, Almanya, Avusturya ve İtalya elçileri Osmanlı hükümetine tartışılmak üzere notalar sunmuşlardı. Bu notalarda sınırlar ve geçerli olan sorunların yanında jandarma konusunda da ne gibi düzenlemeler yapıldığına ilişkin sorular sorulmuştu. Osmanlı hükümeti antlaşmalardan doğan yükümlülüklerini yerine getirdiğini ancak ıslahatların belirli bir bölge ile sınırlandırılmasını yanlış bulduğunu belirtmişti. Osmanlı hükümeti, II. Abdülhamid ile de görüşerek 5 Temmuz 1880'de cevabi notayı Avrupa Devletlerinin temsilcilerine sunmuştu. Osmanlı Devleti cevabi notada asayiş ve güvenliği sağlamak üzere jandarma ve polis teşkilatının kurulmasına başladığını ve yabancı subaylardan bu hususta yardım alındığı gibi nizamnameler de hazırlandığını belirterek o an için ihtiyaç duyulan ıslahatın ülkenin idari yapısı ile ilgili olduğundan önceliğin buna verildiğini ifade etmişlerdi.²⁵⁵

²⁵⁴ Kılıç S. K, (2012), "Tunuslu Hayreddin Paşa'nın Islahat'a Dair Görüşleri ile İlgili Bir Belge", Musa Çadırcı'ya Armağana Yazılar, s.8 (metin yazarın https://www.academia.edu/9304187/Tunuslu_Hayreddin_eklentisi ile temin edilmiştir)

²⁵⁵ Küçük C, (1986), age, s.77-79

1.3.2. Jandarma Komisyonunun Oluşturulması ve Çalışmaları: Baker ve Said Paşa'nın Teftişleri (1880)

Osmanlı Devleti'nin jandarma teşkilatını oluşturması ve ardından jandarma nizamnamesinin yayımlanması ile ülkede iç güvenliğin sağlanmasında yeni bir döneme girilmiştir. Jandarma teşkilatının Anadolu'da hangi vilayetlerde ne şekilde idare edildiğini tespit etmek üzere, Baker ve Said Paşalar görevlendirilmişlerdi. Baker Paşa Anadolu'yu teftiş etmek üzere görevine gitmeden önce bir arıza hazırlayıp, Osmanlı hükümetine sunmuştur. Baker Paşa, jandarmanın esasını oluşturan şartlar belirlenmeden Osmanlı vilayetlerinde görevlendirme yapılmamasını istemiştir. Gönüllü jandarma yazılması için fazla paraya ihtiyaç duyulduğundan, jandarma asker benzeri ve altı sene muvazzaf ve sekiz sene redif ve altı sene müstahfiz sıfatıyla toplam yirmi sene için mecburi bir hizmet olmasını teklif etmiştir. Her sene kura askerinden hareket ve terbiyelerine bakılarak gerektiği kadar asker seçilir ise bunlara gönüllü için verilmesi gereken maaştan pek az bir maaş verilir.

Bir nefer birinci senede alacağı maaşa ikinci ve üçüncü senelerde bir misli ve dördüncü ve beşinci ve altıncı senelerde iki misli zam yapılır bu usul tasarrufu gerektirmekle birlikte derhal yerine getirilmesi iyi sonuçlar doğuracaktır. Jandarma için lazım gelen nizamnamenin tamamının idaresi mutasarrıflığın başkanlığı idaresinde bulunan komisyonda görüşülüp karara varıldıktan sonra tahsilat ve teferruatıyla daha sonra malumatı verilecekti. İngiliz ve Osmanlı zabitanın müfettiş sıfatıyla tayin olacakları mahaller jandarmanın teşkili için lazım gelen düzenleme her birine mektuplar ile bildirilecektir. Baker'in düzenlemeleri ve zabitanın hakları, hizmet edecekleri mahallerin sınırı hakkında ayrıntılı olarak izah edilecek, gönüllülerin de daimi surette nerelere tayin olunacağı kararı ise Sadaret tarafından verilecek karar doğrultusunda gerçekleştirilecekti.²⁵⁶

Baker Paşa, İngiliz zabitlerden hangilerinin hangi Osmanlı vilayetlerinde görevlendirileceklerini de tespit ederek, Osmanlı hükümetine bildirmişti. Buna göre:²⁵⁷

Miralay Blont

Asım Bey zaten Edirne'deler

Viti

Alvin zaten Girit'te olup Cezayir-i Bahr-ı Sefid'in müfettişliği de verilecektir.

²⁵⁶ COA, HR.TO, 522/48, belge 1, tarihsiz belge

²⁵⁷ COA, HR.TO, 522/48, belge 1, tarihsiz belge

Since
E. Lost
Anezisi Hanri

Rumeli'nin batısındaki vilayetleri teftiş için Selanik'e

M. Lost
Norton

Anadolu'nun batısındaki vilayeti teftiş için İzmir'e

Şoldem Şam

Studi Suriye ile Halep'e

Kop Erzurum'a
Baker Diyarbakır

Anadolu'nun doğusundaki vilayete teftiş için

Bu teftişlerde sadece Osmanlı jandarma teşkilatının teftişi değil idaresi ile ilgili düzenlemeler de yapılmıştır. 17 Temmuz 1880 tarihli tezkire ile Baker Paşa'nın başkanlığında İkinci Başkan Miralay Mustafa Bey ve Müdür Mirliya Ali Paşa ile iki muavinden oluşan bir Jandarma Meclisi oluşturulmuştur. Jandarma Meclisinin muavinliğine daha sonra Jandarma Dairesi'nin üyeliğinde bulunacak olan Miralay Hafız ve Agah Beyler tayin edilmiştir. Jandarma nizamnamesi Osmanlı hükümetine sunulmuş olmakla birlikte ne padişah ne de hükümet bu konu hakkında herhangi bir cevap vermemiştir, yalnızca 1880 yılı içerisinde zabtiyenin bütçesi elli milyon kuruş azaltılacağı konusunda komisyona bir bildirimde bulunulmuştur. Bu bildirimin yapıldığı gerek komisyon üyeleri gerekse vilayetlerin yöneticileri tarafından asayişin sağlamak için belirlenen rakamları yetersiz bulunmuştur. Jandarma komisyonu, jandarma teşkilatının kurulmasına karar verildiği halde uygulanamamasının bütçede yapılan bu kısıntıyı sebep göstermiştir. Jandarma teşkilatının kurulması için jandarma komisyonu defalarca hükümet ile görüşmeler yapmıştır. Jandarma komisyonu Osmanlı askeri ıslahat komisyonu ve hükümet ile bu konu hakkında görüşmüşse de bir netice elde edememiştir.²⁵⁸

²⁵⁸ COA, Y.MTV, 4/82, belge 2 (bu belgenin tarihi 23 Temmuz 1296 dosyanın tarihi 10 Ramazan 1297/17.08.1880)

Jandarma komisyonu, hükümete hangi vilayetlerde ne kadar jandarmaya ihtiyaç duyulacağını ve ne miktarda maaş verilmesi gerektiği konusunda bir metin hazırlayarak sunmuştur. Buna göre Kaza-yı erbaa, İzmit, Biga, Kartal kazası, Edirne vilayeti, Selanik, Manastır, Kosova, Yanya, Tırhala sancağı, İşkodra vilayeti, Cezayir-i bahri sefid, Hüdavendigar, Aydın, Ankara, Kastamonu, Konya, Sivas, Mamüretülaziz Sancağı, Adana vilayeti, Trabzon, Erzurum, Van, Diyarbakır, Bitlis, Hicaz, Yemen, Trablusgarp, Bingazi, Basra, Bağdat, Musul, Halep, Suriye, Kudüs-ü Şerif Sancağı, Girit Vilayeti, Cebel-i Lübnan Sancağı'nda jandarma teşkilatı kurulacaktır.²⁵⁹ Rütbelerine göre değil ama idare ettikleri tabur ve alay miktarına göre jandarma askerlerinin aylık maaşları, yem ve tayinat miktarları da komisyon tarafından hükümete bildirilmiştir. Maaş ve tayinat miktarlarını 2.tabloda görebiliriz.

Tablo 2. 1880 yılında jandarma teşkilatında zabitan, küçük zabitan ve neferin aylık maaş ve tayinat miktarı²⁶⁰

			Günlük tayinat	
	Rütbesi	Aylık maaşı	Ekmek	Yem ve saman
	Dört ve daha fazla tabur ve hassa alay kumandanı	2000	4	2
	İki ve üç taburun hassa alay kumandanı	1500	4	2
	İki binbaşı kumandanı	1000	3	2
	Alay katibi	750	3	1
	Kolağası	750	3	1
	Tabur katibi	500	2	1
	Muavin	300	2	1
Piyade	Yüzbaşı	500	2	
Piyade	Mülazım-ı evvel	350	2	
Piyade	Mülazım-ı sani	300	2	
Piyade	Serçavuş	150	1	
Piyade	Çavuş	140	1	
Piyade	Bölük emini	135	1	
Piyade	Onbaşı	130	1	
Piyade	Nefer	120	1	
Süvari	Yüzbaşı	500	2	1
Süvari	Mülazım-ı evvel	350	2	1
Süvari	Mülazım-ı sani	300	2	1
Süvari	Alay çavuşu	180	1	1
Süvari	Serçavuş	175	1	1
Süvari	Çavuş	165	1	1
Süvari	Bölük emini	160	1	1
Süvari	Onbaşı	155	1	1
Süvari	Nefer	150	1	1

²⁵⁹ COA, Y.MTV 4/82, belge 3, R.23 Temmuz 1296/04.08.1880 tablolaştırılmış şekli bkz.ek3

²⁶⁰ COA, Y.MTV 4/82, belge 3, R.23 Temmuz 1296/04.08.1880

Jandarma teşkilatının oluşturulmasına ilişkin ilk düzenlemede otuz beş bin altı yüz yirmi üç nefer jandarmanın maaşı ve tayinatıyla, elbise ve benzeri ihtiyaçlar için ayrılan miktarın yüz on bir milyon yüz otuz dokuz bin iki yüz seksen beş kuruş olarak hesaplanmıştı. Jandarma komisyonu, daha farklı bir düzenleme yaparak jandarma sayısını artırarak maaşlarını azaltmayı uygun görmüştü. Dersaadet'deki taburlar için zabtiye alayının tahsis edilecek miktar on bir milyon dört yüz otuz üç bin dört yüz otuz kuruş olarak hesaplanmıştır. Dersaadet'e sekiz yüz polis ve İstanbul, Beyoğlu, Beşiktaş, Üsküdar'da görevlendirilmek üzere bin iki yüz askerden oluşan dört tabur jandarma yerleştirilmesine karar verilmişti. Dersaadet dışında kalan vilayetlere ise doksan dokuz milyon yedi yüz kırk dokuz bin yedi yüz on altı kuruş maaş verilerek, toplam kırk iki bin dört yüz otuz dört neferden oluşan bir jandarma kuvvetinin teşkil edilmesi düşünülmüştür.

Osmanlı hükümetinin ve jandarma komisyonun belirlediği rakamlar sonucunda oluşan fark ise on iki milyonu geçmiş hükümet bu miktarın bütçeye eklenmesini istemiştir. Ancak jandarma komisyonu bu meblağın askerlere zam olarak uygulanmasını istemiştir. Jandarma komisyonu on iki milyon ile birlikte, altı milyonluk bir bütçe daha çıkarmıştır. Bu bütçenin kullanılacağı kalemler ise şu şekilde düzenlemiştir: uzun süredir asayişsizlikten yakınan Selanik ve Yanya'ya asker yerleştirilecektir, jandarmada görevlendirilecek kişilere verilecek, bir kısmının ise jandarmanın silahı için gerekli olduğunu belirtilmiştir. Komisyon silahlar konusunda Said Paşa ve Baker Paşa'nın yaptığı vurguyu tekrar etmiştir. Asakir-i zabtiyenin mücadele ettiği eşkıyanın ellerinde teknoloji olarak günün şartlarına göre daha gelişmiş Martini Henri²⁶¹ ve Snyder²⁶² silahları bulunduğu halde zaptiyede ise çoğunlukla Şişhane, Dekovil gibi teknolojisi eski silahlar bulunmaktadır. Asakir-i zabtiye bu sebeple iç güvenliği sağlamada etkili olamamaktadır. Jandarma komisyonu, Osmanlı Tophane-i Amirenin elinde bulunan on binden fazla Vinçester tüfeğini jandarma süvarisine verilmesini, piyadelerin ise Martini Henri veya Snyder tüfeklerinden biriyle teçhiz edilmesini önermiştir. Jandarma komisyonu, önerilerinin bir an önce dikkate alınarak Tophane-i Amire'den silahların alınarak, jandarma piyadelerinin Snyder ve Martini Henri ile silahlanmaya başlanmasını istemiştir.²⁶³

²⁶¹ Martini-Henri: Bir tüfek çeşidi, Amerikan yapımıdır, ilk defa 1869-1872 yılında üretilen seriden Osmanlı ordusu için alınmıştır. Eralp Nejat, (1993), Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silâh Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silâhlar, Türk Tarih Kurumu Yayınları, (1. Baskı), Ankara, s.132

²⁶² Snyder: Bir tüfek çeşidi, Amerikan yapımıdır, ilk defa 1873 yılında Osmanlı ordusu için alınmıştır, Eralp N, (1993), age, s.133

²⁶³ COA, YMTV, 4/82, belge 4 sayfa 3, R.23 Temmuz 1296/04.08.1880

Osmanlı merkezinde Jandarma idaresi ile ilgili düzenlemeler yapılırken Anadolu’da teftiş ile görevlendirilen Said ve Baker Paşalardan hükümete raporlar gelmeye başlamıştır. Jandarma idaresi kurulmadan ıslahata tabi tutulan Halep jandarması ile ilgili önemli bilgiler vermişlerdir. Müfettişlerin ilk gözüne çarpan, Halep’te mevcut asakir-i zabtiyenin çok kötü bir vaziyette bulunan elbise ve silahları olmuştur. Teftiş memurları, Halep’te asakir-i zaptiye idaresinin yapılanmasında suiistimaller tespit etmişlerdir. 1879’da zabtiye nezareti tarafından teftiş için görevlendirilen Zabtiye Miralayı Rüştü Bey tahkikatı henüz bitirmemiş ve müfettişler geldiğinde Zor kasabasında bulunmaktadır. Görevde bulunduğu sürede neler yaptığına ilişkin herhangi bir teftiş raporu hazırlayıp Osmanlı hükümetine sunmadığı halde masraf ve maaşı olan yüz kırk bin kuruş aldığı tahsil etmiştir. Rüştü Bey’in maaşı muntazaman ödenirken, Halep’te jandarma teşkilatı tahsisat eksikliğinden ancak belirli kazalarında gerçekleştirilebilmiştir. Said ve Baker Paşalar, Halep’te jandarma idaresinin bir an önce oluşturulması amacıyla jandarma nizamnamesi doğrultusunda hareket edecek İstanbul’daki müfettişlerden birinin gönderilmesini teklif etmişlerdi.²⁶⁴

Said ve Baker Paşalar Halep’in ardından Diyarbakır, Mamuretülaziz, Sivas, Erzurum, Trabzon ve Bitlis vilayetlerini ziyaret ederek Anadolu teftişine devam etmişlerdi. Bu vilayetlerle ilgili ayrı ayrı raporlar sunmakla birlikte, genel olarak vilayetlerin emniyeti hakkında bir rapor hazırlayarak Osmanlı hükümetine sunmuşlardır. Teftiş edilen vilayetlerde emniyet ve asayişin bozukluğu ile ilgili tespitlerine göre: jandarma düzenlemesi yapılan yerlerde kayıtsız davranışlardan kaynaklandığını tespit etmişlerdi. Müfettişlere göre Arap sınırı ile Anadolu’nun Doğusunda asakir-i zabtiye usulü hakkı ile yerine getirilmemektedir. Zabtiye teşkil edilirken talim ve terbiyeden uzak birtakım kişiler personel olarak seçilmiş, askerlerin maaşları düzgün verilmemiş, hayvan yemleri ile kışlık erzakları da düzenli bir şekilde verilmemiştir. İlaşe ve ikmalî yeterli bir şekilde temin edilmeyen zabtiye, merkez vilayetten görevli olarak bir yere gönderildiğinde, kendisi ve hayvanları köylü tarafından beslenmek istenmemektedir. Asakir-i zabtiyenin istekleri sebebiyle köylüler eşkıyadan ziyade görevi takip ve ele geçirme olan zaptiyeden yakını hale gelmiştir. Asakir-i zabtiye ile ilgili diğer bir problem ise personelin gönüllülerden seçilip bunların kendi memleketlerinde istihdam edilmesi uygulamadır. Ancak asakir-i zaptiyeye gönüllü olarak dahil olanların büyük bir kısmı maaş kaygısı ile teşkilata katılmışlarsa da düzensiz verilen maaşlar sebebiyle beklenen hizmeti vermedikleri tespit edilmişti.

²⁶⁴ COA, Y.PRK.A, 2/60, belge 2 sayfa 3, H.22.01.1297 / 05 Ocak 1880

Müfettişler, personel temini sıkıntılı olduğu gibi teşkilatın uygulanması noktasında da sıkıntılar olduğunu tespit etmişlerdi. Baker Paşa'nın hazırlamış olduğu nizamname yerine asakir-i zaptiye'ye ait eski nizamname kullanılmaktadır. Böyle olmasına rağmen nizamname gereğince hizmetlerini yerine getirdiklerinin denetlenmesi için her tarafa müfettişler gönderilmesi ile teşkilattan istenilen verim alınabilecektir. Gerekli yerlerde masrafı kasaba halkı tarafından verilmek üzere jandarma sınıfından ayrı olarak doğrudan doğruya zabtiye nezaretinin emir ve idaresinde, her yüz hane için bir nefer hesabıyla teşkil edilmek üzere dört yüz haneye şehir polisi adıyla bir polis sınıfının oluşturulması gerekli görülmüştür. Ancak söz konusu polis teşkilatı oluşturulurken, düzenlemeler kasabanın hal ve şartı göz önünde bulundurulmalıdır. Polisin jandarma ile beraber uygulanması emniyetin sağlanmasında amaç tek başına yeterli olmayan jandarmanın fazla masraf edilmeden desteklenmesini sağladığı gibi güvenliğin daha etkili bir şekilde uygulanmasına da yardımcı olacaktı.

Müfettişlerin önerdiği jandarmanın polis ile takviyesi uygulaması, Diyarbakır vilayetinde denenmiş ve bir dereceye kadar faydası görünmüş ise de elde talimat ve nizamata olmadığı için etkili sonuç alınamamıştır. Müfettişlere göre Anadolu'nun Doğusunda bulunan liva ve kazalar ile Arabistan sınırındaki yerlerde asayişin muhafaza edilmesine duyulan ihtiyaç, Anadolu vilayetlerine nispetle daha fazladır. Jandarma idaresinin oluşturulmasında mevcut nüfus değil halkın ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Jandarma tek başına iç güvenliği sağlamakla birlikte gerekli zamanlarda düzenli Osmanlı birliklerinden de yardım almalıdır. Anadolu'nun Doğusunda Kürt beylerinin yarattığı karışıklıklar ise hükümet tarafından uygun bir dille yapılacak uygulamaların tebliği halinde ortadan kalkacak ve asayiş sağlanacaktır.²⁶⁵

Jandarma komisyonun ve Baker ile Said Paşaların jandarma ıslahı çabaları Avrupa hükümetlerini pek tatmin etmemiş ve bu sebeple 7 Eylül 1880'de Osmanlı Devleti'ne tekrar bir nota sunmuşlardır. Notada, Osmanlı hükümetinin jandarma ve polis ile ilgili herhangi bir proje hazırlayıp ellerine teslim etmediği belirtilmiştir.²⁶⁶ Osmanlı hükümeti de padişaha nizamnameyi sundukları halde yapılacak düzenlemeler ve uygulamalar ile ilgili bir cevap alamadıklarından düzenlemeleri yapamadıklarını belirtmişlerdi. Osmanlı hükümeti gerek yabancı müdahalesini önlemek gerekse asayiş ve güvenliğin bir an önce sağlanmasına

²⁶⁵ COA, Y.PRK.A, 2/78, belge 1 sayfa 3, H.4 Şevval 1297 / 10 Eylül 1880,

²⁶⁶ Küçük C, (1986), age, s.83

yardımcı olmak için padişaha nizamnameyi tekrar sunduysa da herhangi bir cevap alamamıştır.²⁶⁷

Jandarma alaylarında düzenlemesi, jandarma nizamnamesinden oldukça farklıdır. Nizamnamede lejyon ve onbaşı takımları şeklinde bir uygulamadan bahsedilmiştir. Ancak 1882 yılında Erzurum vilayeti²⁶⁸ salnamesi ve tablo 3 görüleceği üzere oldukça farklı bir uygulama yapıldığını göstermiştir. Vilayetin adı ile bir alay ve alaylar taburlara taburlar da bölüklere ayrılmıştır. Her tabur bir binbaşı idaresine verilmiştir, bölükler de bir yüzbaşının idaresindedir. Bu hali ile nizamnamede tanımlanandan çok Baker Paşa'nın 1877 yılında Osmanlı Devleti'ne sunduğu ve "Her vilayette jandarma askeri bir alay olarak organize edilmiştir (madde 1), jandarma alayı taburlara ve taburlar bölüklere ve bölükler takımlara taksim edilmiştir (madde 2)"²⁶⁹ şeklindeki maddelerin uygulandığını söylemek daha doğru olacaktır.

Tablo 3. Erzurum Vilayetinde 1881 yılında jandarma²⁷⁰

Erzurum Vilayeti	Erzurum Sancağı taburu	Erzincan Sancağı taburu	Beyazıt Sancağı taburu
Merkez Jandarma alayı	İdare: Binbaşı Tabur katibi	İdare: Binbaşı Tabur katibi	İdare: Binbaşı Tabur katibi
Jandarma alay meclisi Başkan Miralay (boştur) Üye Binbaşı Üye Alay emini Üye yüzbaşı Üye yüzbaşı Üye Yüzbaşı	5 adet süvari bölüğü mevcuttur	1 adet süvari bölüğü mevcuttur	2 adet süvari bölüğü mevcuttur
	3 Adet piyade bölüğü mevcuttur	2 adet piyade bölüğü mevcuttur	1 adet piyade bölüğü mevcuttur
	Her bir bölüğün idaresi 1 adet yüzbaşı 1 adet Mülazım-ı evvel 1 adet Mülazım-ı sani	Her bir bölüğün idaresi 1 adet yüzbaşı 1 adet Mülazım-ı evvel 1 adet Mülazım-ı sani	Her bölüğün idaresi: 1 adet yüzbaşı 1 adet Mülazım-ı evvel 1 adet Mülazım-ı sani
	Bu taburun nefer mevcudu: Piyade: 210 asker Süvari: 353 asker	Bu taburun nefer mevcudu Piyade:139 Süvari: 89	Bu taburun nefer mevcudu Piyade: 47 Süvari: 134

²⁶⁷ COA, Y.MTV, 4/137, H. 23 Zilhicce 1297 / 26 Kasım 1880

²⁶⁸ Salname-i Vilayet-i Erzurum, (1299), Def'a 9, s.97-99

²⁶⁹ COA, Y.A.RES,1/67, belge 6 sayfa 2, H. 1295 Z 27/ 22.12.1878

²⁷⁰ Salname-i Vilayet-i Erzurum, (1299), Def'a 9, s.97-99

1.3.3. Osmanlı Devleti'nin Jandarma İdaresi ve Teşkilatında Yaptığı Düzenlemeler (1880-1889)

1880 yılında Zabtiye ve Jandarma Daireleri ayrı bir şekilde idare edilirken; 1881 yılında Jandarma Dairesi'nde tekrar düzenleme yapılmıştır. Jandarma teşkilatı oluşturulduğu dönemde memuriyet işlerine bir süreliğine Zabtiye Nezareti memurları bakmış teşkilat oluşturulduktan sonra ancak jandarma için ayrı bir memur sınıfı oluşturulmuştur.²⁷¹ Zabtiye nezaretinden ayrı bir organ olarak hükümet merkezinde Jandarma Dairesi oluşturulmuş, alay meclisi 1880 yılındaki gibi varlığını sürdürmüştür.²⁷²

Müstakil bir Jandarma Dairesi'nin kurulması ile üyeleri olan ve görevleri de daha belirgin hale gelmiş bir teşkilat haline gelmiştir. Jandarma Dairesi'nin başkanı Baker Paşa, İkinci Başkan Mirliya Mustafa Paşa, Daire Memuru Mirliya Vitalis ile daha önceden jandarma nizamnamesinin hazırlanmasında da adı geçen Mirliya Derglaksi olmuştur. Jandarma Dairesi'nin yönetim kademesi bu şekilde düzenlendikten sonra kalemler dahil edilmiştir. Jandarma Dairesi Şube müdür Miralay Hakkı Bey, Şube Muavinleri Miralay Hafız Abdülezel Bey ve Hüseyin Agah Bey, Birinci Muhasebe Kısmı Müdürü Tahsin Efendi, İkinci Yoklama Kısmı Müdürü Hacı Necib Efendi, Başkâtip Şemsi Efendi, Muhasebe Birinci Mümeyyizi Eşref Efendi olarak belirlenmiştir. Jandarma meclisi askeri ve sivil personelin beraber hizmet ettiği bir kurum olmuştur.²⁷³ Jandarma Alay meclisinin 1881 yılından sonra varlığına ilişkin herhangi bir sonuca ulaşamadık.

1881 yılında Osmanlı Devleti'nin silahlı kuvvetleri içerisinde jandarma 96 piyade taburuna ve 205 süvari bölüğü ile 1.685 zabıt ile toplamda 32.954 askerden oluşan bir kolluk birimi haline gelmişti.²⁷⁴ Jandarma teşkilatlanmış ve personel sayısı ile önemli bir varlık haline gelmiş olmakla birlikte beklenen verim alınamamıştır. Bu durumu ve gözlemlerini Said Paşa bir layıha ile hükümete sunmuştur. Said Paşa'ya göre zaptiye'nin ıslahı hayati bir meseledir asayiş ve güvenlik meseleleri günden güne Osmanlı devletinde artış göstermektedir. Jandarma teşkilatının oluşturulması ve var olan asakir-i zabtiye'nin ıslahında yalnızca Dersaadet'de başarılı sonuçlar alınmıştır. Osmanlı Devleti'nin diğer vilayetlerinde

²⁷¹ COA. İ.DH. 811/6550, H.17 Ramazan 1297 / 29 Nisan 1880

²⁷² Salname-i Devlet-i Âliyye, (1299), Def'a:37, Mahmud Bey Matbaası, İstanbul, s.316

²⁷³ Salname-i Devlet-i Âliyye, (1299), age, s.194

²⁷⁴ Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1793-1908), (1978), Genelkurmay Başkanlığı Basımevi Ankara, C.3 Kısım 5, söz konusu kitapta ek 8 bölümünde

ise zabtiye başıbozuk askerinden öteye gidememiştir. Said Paşa hazırlanan nizamnamelerin uygulanması ile jandarma ve polisten yeterli şekilde faydalanılmasının asayiş meselesine bir çözüm olacağını dile getirmiştir.²⁷⁵ Said Paşa'nın layihasının etkisi olmuş mudur bilinmez ama artan şikayetler neticesinde, II. Abdülhamid 18 Aralık 1881'de bir irade ile Şura-yı Devlet ve Seraskerlik makamlarında jandarma ile ilgili hazırlanan nizamname ve layihaların derlenip toplanarak kendisine sunulmasını istemiştir.²⁷⁶

Bu irade Şura-yı Devlet ve Seraskerlik makamı, tarafından değerlendirme yapılmış ve 1882 yılında yeniden bir jandarma nizamnamesi kaleme alınmış; bu nizamname ile birlikte jandarmanın bütçesi ve teşkilatın oluşturulduğu vilayetlerde değişiklik yapılmıştır. Bu nizamname 5 başlık ve 316 maddeden oluşmuş 1880 nizamnamesinden pek çok farklılıklar içermektedir. Oluşturulan bu yeni nizamname ise Osmanlı padişahı tarafından 1880 nizamnamesinden daha uygun görülerek teşkilatın bu nizamnameye göre hareket etmesine karar verilmişti. 1880 nizamnamesinde jandarmanın görev ve sorumlulukları, nezaretlerle olan ilişkileri noktasında verilen ayrıntılar yerine jandarmanın gündelik görevleri ile şehir ile kasabadaki görevleri ayrıntılı bir şekilde sıralanmıştır. Jandarmanın tanımlanması konusunda bir değişiklik olmamakla birlikte yemin maddesi kaldırılmış ve nizamname bu hali ile tezimizin son bölümünde anlatacağımız 1904 yılındaki nizamname ile daha fazla benzerlik gösteren bir hal almıştır.²⁷⁷

Nizamname ile birlikte jandarmanın bulunacağı vilayet ve sancaklarla ilgili birtakım değişiklikler yapılmıştır. 1880 yılında olmayan Dersim, Hakkari, Karesi eklenmiş; Cebel-i Lübnan, Girit, Tırhala çıkarılmış; İstanbul ve Şehremaneti olarak iki ayrı bölgeye bölünmüş bu sebeple İzmit, Biga, Kartal ayrı ayrı zikredilmemiştir.²⁷⁸ Jandarma teşkilatı alay, tabur , bölük ve onbaşı takımları esasına göre düzenlenecektir. Her tabur en az iki ve en fazla on bölükten ve her bölük en az altı ve en fazla on iki on başı takımından oluşacaktı (madde 5). Her bölüğün on başı takımları en az dört en fazla sekiz neferden oluşacaktı. Her üç on başı takımına bir çavuş ile iki onbaşı tayin edilecekti. Çavuş ve onbaşı olmayan takımın onbaşılık vazifesini yerine getirecekti (madde 6). Her bölüğün bir bölük ağası ve bir bölük ağası muavini ünvanı ile iki zabiti olacaktı (madde 7). Her sancağın bir tabur jandarma askeri

²⁷⁵ COA, Y.EE, 82/26, H.3 Cemaziyülevvel 1298 /02.04.1881, belge 1

²⁷⁶ COA, İ. DH, 1295-2/101977, belge 1, H.16.01. 1299/18.12. 1881

²⁷⁷ COA, Yıldız Sadaret Resmi Maruzat (YA.RES), 14/43, belge 3 sayfa 2-38, belge tarihi H. 27.03.1299/16 Şubat 1882

²⁷⁸ COA, YA.RES, 14/43, belge 3, H.17.02.1299 /07.01. 1882, tablolaştırılmış hali için bkz.ek.4

olup, bölük itibarıyla kazalara taksim edilecekti. Her sancağın bir tabur jandarma askeri olup bölük itibarıyla kazalara taksim olunacaktır. Her kazaya dahil olan jandarma bölüğünden gereği kadar süvari ve piyade onbaşı takımı kaza merkezindeki hizmetler için tayin ve tevkif olunacaktır (madde 8).²⁷⁹ Askerlere rütbelerine göre verilecek senelik giysi ve silah miktarı ve silahların çeşitleri de belirlenmiştir. Jandarma süvari çavuş, onbaşı ve neferlerine birer adet filinta, revolver, uçları keskin düz kılıç; jandarma alay, tabur ve bölük kâtipleri, bölük ağaları muavinlerine birer tane zabıt kılıcı, revolver; jandarma piyade çavuş, onbaşı ve neferine birer tane kasatura, tüfek, revolver verilecektir. Bu silahlardan ateşli tipte olanların yirmi beş sene süre ile kullanılması öngörülürken, kılıç kasatura gibi silahların ise on ila yirmi yıl kullanılabileceği öngörülmüştü.²⁸⁰

II. Abdülhamit, jandarma teşkilatının oluşturulmasına taraftar değildir. Jandarmanın yapacağı görevleri redif ve düzenli askeri birliklerde bulunan askerlerin yerine getirmesini istemiştir. Ancak komisyon redif ve düzenli askeri birliklerin görevlerinin ayrı olduğunu, bu askeri gücün bölünmemesi gerektiğini belirtmişlerdi. Osmanlı Devleti iç güvenliği sağlamak için devamlı bir güce ihtiyaç vardır. Bu gücü oluşturmak için de jandarma teşkilatını kurmak zorundadır. Jandarma teşkilatı, redif ve düzenli birliklerden ayrı, Dahiliye Nezaretine bağlı bir askeri güç olarak dizayn edilmelidir. 1880 nizamnamesinde gerekli düzenlemeler de yapılmalı ve jandarma teşkilatı daha işe yarar hale getirilmelidir. Jandarma için yapılacak yeni düzenlemeler teşkilata ait bir bütçeye de ihtiyaç duymuştur. 1882 tarihli bu nizamname ile bütçede değişiklikler öngörülmüştür. Otuz sekiz bin yüz elli jandarmaya bir milyon yüz elli bin lira maaş verilmesi; jandarma daireleri ve diğer harcırahlar için yüz kırk dokuz bin yüz otuz beş liranın ayrılmasına, böylece jandarma teşkilatı için ayrılan giderin bir milyon üç yüz bin lira olmasına karar verilmiştir.²⁸¹ Ancak jandarmanın maaş düzenlemesine kaynak bulmak o günün şartlarında önemli bir sorun olacaktı. 1881 yılında Osmanlı Devleti mali olarak iflasını ilan etmiş ve maliyesini düzenlemek için alacaklı devletler gelir getiren kaynaklarına el konulan bir sistem olan Duyun-u Umumiyyeyi idaresini kurmuştur. Jandarma teşkilatı gibi yapılmaya çalışılan pek çok ıslahat maddi zorluklar sebebi ile ertelenmek zorunda kalmıştır.

²⁷⁹ COA, YA.RES, 14/43, belge 3, H.17.02.1299 /07.01. 1882

²⁸⁰ COA, YA. RES, 14/43, belge 3 sayfa 43, H.17.02.1299 /07.01.1882

²⁸¹ COA. YA. RES, 14/43, belge 9 sayfa 4, belge tarihi H.26.04.1299 / M.17.03.1882

Jandarma teşkilatının bütün vilayetlerde işler hale gelmesi için gerekli olan paranın temini maksadı ile 1883 yılında bir layiha hazırlanmış ve padişaha sunulmuştur. Layihaya göre her sene üretilen buğdaydan alınacak bir kuruş vergi ile jandarma ve polis teşkilatlarının ihtiyacı olan meblağ sağlanabilecektir. 20 milyon nüfusu olan Osmanlı Devleti'nde bir yılda buğdaydan elde edilen hasılatın miktarı 1.800.000 liradır, jandarma ve polis için alınacak vergi ise bir senede 700.000 lira olacaktır. Böylelikle Osmanlı Devleti 2.500.000 liralık bir gelir elde edebilecektir ve halk layiha sahibine göre emniyetin sağlanması için seve seve bu parayı verecektir.²⁸² Aynı yıl İngiliz vatandaşı olup Osmanlı jandarmasını teftiş hizmetinde bulunan üç askerin kontrat süreleri padişahın emri ile bir yıl daha uzatılmıştı.²⁸³ 1884 yılında ilk defa Harbiye Nezareti için bir bütçe hazırlanmıştı. Osmanlı Devleti'nin on dört milyonluk genel bütçesinden Harbiye Nezaretine ancak sekiz milyonluk bir bütçe ayrılması öngörülmüştü. Harbiye Nezareti bu miktarın ancak iki milyonunu peşin alabilecektir, geri kalan miktar hazine tahvilleri ile sağlanacaktır. Böyle bir durumda askerler özellikle de subaylar düzenli bir şekilde maaş alamamıştır. Bu durum Osmanlı ordusunun bir cüzü olan jandarmanın da mali darlıktan etkilenmesine sebep olmuştur.²⁸⁴ Osmanlı jandarması için ek bir bütçe değil, var olan maaşların temin edilmesi bile vermek zor hale gelmiştir. Hizmetlerinin karşılığını sıklıkla merkezden değil bulundukları yerlerin kaynaklarından karşılanmasına çalışılmış ama çok da etkili olmamıştır.²⁸⁵

Jandarma Dairesi'nde 1884 yılında değişiklik olmuştur. Tespit edebildiğimiz kadarı ile Baker Paşa jandarma idaresinde artık görevli değildir. Jandarma Dairesi'nin başkanlığına, önceden ikinci başkan durumundaki Mustafa Paşa getirilmiş, daire memur, şube müdür ve diğer memurlar aynı kalmıştır. Vitalis ve Derglaksi Paşaların yanlarına Peronkobib Devida Paşa adında bir yabancı memur olarak görevlendirilmiştir.²⁸⁶ 1886 yılında da Jandarma Dairesi memurlarında bir değişiklik olmamış ve tespit edebildiğimiz kadarı ile 32 adet güvenlik birimi oluşturulmuştur. Dersaadet, Edirne, Selanik, Manastır, İşkodra, Aydın, Adana, Ankara, Sivas, Cezayir-i Bahr-ı Sefid, Konya, Hüdavendigar,

²⁸² COA, Yıldız Perakende Evrakı Zabtiye Nezareti Maruzatı (Y.PRK.ZB), 2/44, belge 1 sayfa 2-3, H.1300.12. 30/31.10.1883

²⁸³ COA, İ. DH, 886/70569, H.1300 B.23/ 30.05.1883

²⁸⁴ Moreau O, (2010), age, s.146

²⁸⁵ Bashanov Mikhail- Kemaloğlu İlyas, (2018), Rus Genelkurmay Belgelerinde II. Abdülhamid ve Osmanlı Ordusu, Zeytinburnu Belediyesi Yayınları, İstanbul, s.51

²⁸⁶ Devlet-i Âliyye Salnamesi, (1301), Def'a 39, Matbaa-yı Osmaniye, İstanbul, s.293

Erzurum, Kastamonu, Trabzon, Van, Karesi, Dersim, Hakkari, Bitlis, Diyarbakır, Bağdat, Halep, Suriye, Musul, Hicaz, Mamüretülaziz ve Trablusgarp jandarma alayları şeklinde organize edilirken; Yanya, Kosova, Yemen asakir-i zabtiye alayı; Serfiçe sancağı da jandarma taburu şeklinde organize edilmiştir.²⁸⁷

Osmanlı Devleti, jandarma ile birlikte polis teşkilatında da idari anlamda düzenlenme yapılmıştır. Jandarmaya ihtiyacın olmadığı ya da sayıca azaldığı yerlerde, 1887 yılından başlayarak polis istihdam edilmesi yönünde bir düzenleme yapılması istenmiştir. Osmanlı hükümetine göre pek çok yerde jandarma hizmetini zaten asker yerine getirmektedir, bu sebeple maaşı daha az ama daha etkili olduğunu düşündüğü polis uygulamasını daha uygun görülmüştür. Jandarmalardan boşalan karakol binalarının ise askere devredilmesi, jandarmanın silahlarının da polis ve askere verilmesi istenmiştir. Polise ilişkin düzenleme ise Dahiliye Nezareti, Şura-yı Devlet, Daire-i Askeriye, Maliyeden birer üye ile Mösyö Blont'dan oluşturulan bir komisyonda görüşülerek karara bağlanması istenmiştir. Sadaret bu görüşmede özellikle polislerin kıyafetleri ile ilgili bir düzenleme yapılması konusunda hassas davranılmasını istemiştir. Çünkü jandarma askerlerinin kıyafetlerin pek düzensiz ve kirli bir şekilde kullanmaları sebebiyle polislerin de aynı şekilde olmamaları için bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Polisler için yeniden bir kıyafet düşünülüp numunesinin de hazırlanıp padişaha arz edilmesi istenmiştir. Polislere en azından üniformalarını örtmeyecek uzunlukta bir palto örneği hazırlanması istenmiştir. Kıyafet ile ilgili bir diğer husus da tebdil-i kıyafet etmeleri durumunda uyacakları bir prosedür olmasa da dikkat çekmeyecek şekilde giyinmeleri, bu maksatla da polis karakollarında yedek kıyafet bulundurma zorunluluğu getirilmesi istenmiştir.

Son olarak da polisle ilgili iki konuya dikkat edilmesi istenmişti ki birincisi düzenli bir şekilde maaş verilmesi ki bu maliyeye ait bir meseleydi. İkincisi de Mösyö Blont'dan Avrupa'da örneği olduğu gibi Zaptiye Nezareti içerisinde Kabine-i Politik oluşturularak kaçak yollardan ülkeye silah ve bomba yapımında kullanılan kimyasalları sokağın takip ve cezalandırılması için çalışmalar yapılması istenmişti.²⁸⁸ Sadaretin polisle ilgili jandarmalarla ilgili düzenleme yapılmasını istediği ve gerekli uyarıları yaptığı bu irade doğrultusunda komisyon toplanmıştır. Meclis-i vükela özellikle jandarmadan boşalan bazı

²⁸⁷ Devlet-i Âliyye Salnamesi, (1304), Def'a 42, Mahmut Bey Matbaası, İstanbul, s.182-192, tablolaştırılmış hali için bkz.ek.5

²⁸⁸ COA, İ. DH, 1029/81091, belge 3, sayfa 2, H.26.07.1304/ 20.04.1887

karakollara yarım ya da birer bölük askerin yerleştirilmesi konusunda aynı fikirde olmuşlardır. Jandarma ve polisin taşrada maaşlarının düzgün bir şekilde verilmesi ve kıyafetlerinin düzgün olması konusunda da fikir birliğine varılmıştır. Kabine-i politik ile ilgili düzenlemenin de ayrıca bir layiha şeklinde yapılacak bir düzenleme ile kurulmasına karar verilmiştir.²⁸⁹

Yeniden oluşturulacak jandarma alayları için Jandarma komisyonu reisi İbrahim Paşa ve Şura-yı Devlet reisinin idaresinde oluşturulan kurul toplanmıştır. 26 Şubat 1887 tarihli ve yirmi beş numaralı tezkire ile bu kurulun kararı yayımlanmıştır. Alınan karara göre umum jandarma kanun layihası hükmünce yeniden teşkil olunacak alaylar zabitanın durumu belirlenmişti. Jandarmaya yapılan yeni eklemelerle tayinat için gerekli olan kısmı elli altı milyon dört yüz otuz altı bin küsur kuruş kadar artırılması, jandarma zabitanın miktarının da elli bine çıkarılması istenilmişti. Jandarmanın maaşlarına yapılacak zamlarda, vilayet sandıklarında toplanacak miktarın da göz önünde bulundurulması istenilmiştir.

Osmanlı vilayetlerinde görevli jandarmaların maaşları, bulundukları yerin erzak ve hali hazırdaki mali durumu göz önünde bulundurularak düzenlenecektir. Bunun dışında piyade ve süvari jandarmaları üç sınıf şeklinde düzenlenecektir. Piyadenin birinci sınıfına yüz elli, ikinci sınıfına yüz yirmi ve üçüncü sınıfına yüz kuruş verilecektir. Süvarilerin birinci sınıfına doksan, ikinci sınıfına yüz elli ve üçüncü sınıfına yüz yirmi beş kuruş maaş verilecektir. Onbaşı ve çavuş maaşları da aynı şekilde artırılabilecek, emir ve zabitanların maaşları da piyade ve süvaride ayrı olarak düzenlenecektir. Vilayetler genelinde bazı jandarma birimlerinin maaşları aynı şekilde kalırken bazıları da artırılabilecektir.

Jandarma alaylarının, 1887 yılında mevcut kuvvetinin maaş ve tahsisatı yüz yirmi milyon üç yüz seksen iki bin dokuz yüz doksan sekiz kuruştur. Jandarma alaylarına yapılacak eklemeler ile bu miktara yirmi iki milyon iki yüz doksan bin yedi yüz doksan altı kuruş zam ilave edilecektir. Bu zamdan yalnız on bir milyon dokuz yüz otuz sekiz bin üç yüz otuz altı kuruşluk maaştan, dört milyon iki yüz elli iki bin üç yüz on iki kuruş kanun layihası gereğince umum süvari alacaklarına verilecek zam tayinatıyla, zaruri masraflar ile açıkta kalan zabitlere verilmek için kullanılacaktır.²⁹⁰

²⁸⁹ COA, Meclis-i Vükela Mazbataları (MV), 19/36, H.1304.07. 26/ 20.04.1887

²⁹⁰ COA, Şura-yı Devlet Evrakı (ŞD), 2513/37, belge 16, H.3.08. 1304/27.04. 1887

Osmanlı jandarmasının maaş ve idaresi ile ilgili düzenlemelerin yanında teçhizatı konusunda da bir dizi çalışma yapılmıştır. Osmanlı jandarmasının kullandığı silahlar karşısına çıkan çete ve eşkıyalarınkinden nitelik olarak oldukça kötü durumdadır. Çeteler Martini Henri tüfekleri kullanırken jandarmaların elinde Vinçester karabinaları vardır. Jandarmanın ve polisin teçhizatının eskiliği ve kullanışsızlığı bir yana düzenli bir şekilde her ay maaş alamaması onların işlerini yerine getirirken isteksiz bir şekilde davranmalarına sebep olmuştur. Padişahın yaptığı kontrat ile Mauser²⁹¹ marka tüfekler temin edilecek ve bunlar nizami askerlere verilecektir; jandarma ve polise ise askerlere Mauser marka tüfekler verildikten sonra ilk Martini Henri tüfekler verilecektir. Bu sürede polis ve jandarma kuvvetlerinin Snyder marka tüfeklerle teçhiz edilmesine karar verilmiştir.²⁹²

1888 yılında Osmanlı ülkesinde jandarma otuz bir alay ve altı taburdan oluşan: 2194 tanesi zabıt, 41685 neferden oluşan bir güç haline gelmiştir.²⁹³ Jandarmada bir yandan düzenlemeler yapıp daha iyi bir hale getirilmesine çalışılırken 1889 yılına geldiğimizde hala bu teşkilatın gerekliliği konusunda tartışmalar sürmektedir. Asayiş pekala düzenli askeri birlikler tarafından sağlanabilecektir. Böyle bir durumda masraf yaparak jandarma teşkilatı oluşturulmasının anlamsız olduğu dile getirilmişti. İç güvenliği sağlama işinin jandarmadan alınarak, düzenli askeri birliklere aynı meblağlar ödenerek sağlanmasının verilmesinin daha uygun olacağı düşünülmüştür. Çünkü jandarmanın hizmetinden istenilen verim alınamamaktadır.

Bu düşünceler neticesinde Seraskerlik idaresinde jandarmanın durumu ile ilgili bir komisyon oluşturularak, hem jandarmada yapılacak düzenleme ile ilgili hem de bahsi geçen eşkıya takibi meselesine bir çözüm üretilmesine karar verilmişti. Komisyonun aldığı karara göre, jandarmanın sahip olduğu nefer sayısı ile tüm görevlerini yerine getirmesi mümkün olmayacaktır. Osmanlı Devleti bazı vilayet ve müstakil vilayetlerin jandarmasını ihtiyaçlara göre sayıca azaltıp yerlerine yüz ila iki yüz nefere kadar ihtiyat taburundan asker almalı; eski askerlerden oluşmak üzere redif zabitanının kumandasında olmak üzere üç sene içerisinde yüz on dokuz neferden oluşmak üzere jandarma taburları teşkil etmelidir. Bu maksatla kaleme alınacak mazbata ile bu yüz on dokuz neferden oluşan jandarma taburları

²⁹¹ Mauser: Alman menşeli bir tüfektir. 1887’de alınarak Osmanlı ordusuna dahil edilmiştir, Eralp N, (1993), age, s.133

²⁹² COA, A.MKT. MHM, 494/72, belge 1, H.25.01. 1305/13.10.1887

²⁹³ Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, (1978), C.3 Kısım 5, kitapta ek 9, tezimizde bkz ek.3

tertip edilecektir. Nizami jandarmanın hal ve hareketleri de yine komisyon tarafından kaleme alınacak bir layiha ile belirlenecektir.²⁹⁴

1.4. Selanik Vilayeti'nde Jandarma Teşkilatının İlk Teşekkül Evresi

1.4.1. Selanik Vilayeti'nde Jandarma Teşkilatının Oluşturulması ve Görevleri

Osmanlı Devleti'nin diğer vilayet ve sancaklarında olduğu gibi Selanik'te de jandarma teşkilatı kurulup yaygınlaştırılana kadar asayiş sağlamaya asakir-i zabtiyenin görevi olmuştur. Selanik vilayetinde 1876 yılında asayiş asakir-i zabtiye tarafından sağlanmaktadır ve vilayetin asakir-i zabtiyesi dört taburdan meydana gelmiştir. Bu dört asakir-i zabtiye taburundan birinci ve ikincisi merkez vilayette, üçüncü tabur Serez kazasında, dördüncü tabur ise Drama kazasında bulunmaktaydı. Merkez kazada bir alay beyi, bir alay emini ve bir de alay emini muavini idareden sorumluydu. Merkezde kazada iki adet, Serez kazasında bir adet süvari asakir-i zabtiye bölüğü mevcuttu. Merkez kaza ile birlikte Selanik vilayetinde on yedi adet piyade asakir-i zabtiye bölüğü mevcuttu. Her bir tabur, tabur ağasının idaresinde: her bir bölük de bir bölük ağasının idaresi altında bulunmuştur.²⁹⁵

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı ve sonrasındaki süreç ve oluşan koşullar Selanik vilayetinde güvenliğin sağlanması noktasında bazı sıkıntılara sebep olmuştur. Temmuz 1879'da Selanik'te görevli İngiliz elçisinin Osmanlı Devleti'ne yazdığı bir mektuba göre, vilayette Bulgar çeteleri günden güne güç kazanmaya başlamışlardır. Selanik vilayetinde, asayişsizlik endişe verici boyutlara ulaşmıştır. Bulgarlar Müslüman ya da Gayrimüslim ayırt etmeksizin Selanik vilayeti halkına zarar vermeye başlamışlardır. Selanik'te meskun Bulgarlardan bu çete hareketine katılmayanlara da zarar vermekten geri durmamışlardır. İngiliz elçisi, Osmanlı Devleti'ne asayiş sağlamaya için Selanik vilayeti sandığından elde edilen gelirle bir jandarma teşkilatı oluşturulmasını önermiştir. İngiliz elçi vilayette oluşturulacak jandarma için Edirne'de oluşturulan jandarmanın örnek alınmasını da salık vermiştir.²⁹⁶

²⁹⁴ COA, MV, 49/44, H.10.04. 1307/03.12.1889

²⁹⁵ Salname-i Askeri, (1293), R.1293/1876, Def'a 7, s.586-588

²⁹⁶ COA, HR.SYS, 1919/22, belge 1 ve 5, M. 01 Temmuz 1879

Bulgarlar ise bu süreçte Rumeli vilayetlerinde bulunan Selanik, Kosova ve Manastır vilayetlerinde personel toplamayı başararak kendi milli davalarını güçlendirmişlerdir. Bu konuda Rusya hükümeti de yardımcı olmuş Hasköy'den toplanan gönüllülerin kıyafetlerini bizzat temin etmiştir.²⁹⁷ Bulgar Prensliği, Rumeli vilayetlerinde özellikle Selanik'te teşkilatını güçlendirmeye ve etkili hale getirmeye özel bir çaba göstermiştir. Bulgar Prensliği Selanik vilayeti ile olan sınıra sürekli bir şekilde saldırıda bulunmuş, bunun üzerine 1880 yılından itibaren bu vilayette sınırdaki güvenlik tedbirleri artırılmıştır. Sınırdaki karakollar güçlendirilerek, asker sayısı artırılmış ve böylece Selanik vilayetinde güvenliğin sağlanmasına çalışılmıştır.²⁹⁸

Selanik vilayetinde asayişsizlik sadece yabancı ülkelerin elçilerinin değil halkın yakındığı bir durum haline gelmiştir. Selanik vilayetinin durumu hakkında İstikbal gazetesinde bir yazı dizisi halinde yayınlanmış olan mektuplar, vilayette asayişin olmadığını bize göstermiştir. İstikbal gazetesindeki mektuplardan birinde şöyle bir ifade geçer:

Efrad-ı memleketin malı ve canı Yunan ve Bulgar eşkıyasına pa-mal ettiriliyor. Muhafazasına memur olanların vazifesi bile değil.

Selanik vilayetinde, Osmanlı vatandaşlarının arasında milliyetçilikle beslenen bir sürecin başladığı ve devlet memurlarının müdahalesinin yetersiz kaldığı dile getirilmişti. Mektuplardan anladığımız kadarı ile Selanik vilayetinde, özellikle Selanik kentini çevreleyen bir askeri istihkam yoktu. Bu sebeple karışıklık çıkaracak kimseler kolayca kente giriyordu.²⁹⁹ Selanik redif askerleri, Osmanlı Rus Savaşı sona erince vilayetten ayrılmış ve var olan asker de sayıca azaltılmıştır. Bu asayişsizliğin artmasına sebep olan durumlardan biridir.³⁰⁰ Vilayette üretim durma noktasına gelmiştir, çünkü kimse ürettiği malını bir yerden bir yere eşkıyanın müdahalesi olmaksızın nakledemez hale gelmiştir.³⁰¹ İstikbal gazetesinde çıkan haberlere benzer türde bir mektup, 1881 yılında Osmanlı hükümetine yazılmıştır. Yunanlılar, Osmanlı sınırını ihlal etmiş, Selanik vilayetinde eşkıyalıkları günden güne etkisini artırmıştır. Selanik vilayetinin Yenice ve Tırhala'da bulunan çiftliklerinde halk üretim yapamaz hale gelmiştir. Mektup sahibi, Osmanlı Harbiye nezaretinin alacağı askeri önlemlerle Selanik vilayetinde bu olumsuz duruma bir an önce son vermesini istemişti.³⁰²

Osmanlı Devleti, Selanik vilayetinde ilk etapta geçici jandarma taburları oluşturmuştur. Abidin Paşa'nın isteği ile vilayette oluşturulan bu geçici jandarma taburları

²⁹⁷ Aydın M, (1992), s.236

²⁹⁸ Aydın M, (1992), age, s.238

²⁹⁹ İstikbal Gazetesi, "Selanik'ten Mektup", No.18, 11 Teşrin-i sani 1880, s.1-2

³⁰⁰ İstikbal Gazetesi, "Selanik'ten Mektup", No.21, 11 Kanun-u evvel 1880, s.1-3 ³⁰¹ İstikbal Gazetesi "Selanik'ten Mektup", No.23, 2 Kanun-u sani 1880, s.1-3 ³⁰² COA. Y.EE, 43/148, belge 1 sayfa 1, H.19 Muharrem

1299/11.12.1881

ise bir süre sonra yetersiz kalmıştır. Selanik'te bin iki yüz altmış neferden oluşan geçici jandarmaların kendilerine harcanan paralara rağmen hizmetlerinden beklenen fayda görülmemiş, ıslah edildiğinde de etkili bir şekilde asayiş sağlayamamışlardı. Selanik valisi ve vilayet meclisi üyeleri eşkıyalığın günden güne arttığı ve asayiş sağlamanın gerekliliğine dikkat çekmişlerdi. Osmanlı hükümetinden geçici jandarma birliklerini lağvederek bir taburdan oluşan devamlı jandarma birliklerinin Selanik'in yerli ahalisinden seçilenlerce teşkil edilmesini istemişlerdir.³⁰³ Selanik vilayetinde jandarma birliklerinin henüz oluşturulmadığını destekler nitelikteki verilere, vilayetin salnamesinden de ulaşmak mümkün olmuştur. 1882 yılında Selanik vilayetinde güvenlik asakir-i zabtiye tarafından sağlanmaktadır. Selanik merkezinde bir zabtiye alay meclisi mevcuttur. Alay meclisinin başkanı Kaymakam rütbesinde bir askerdir. Asakir-i zabtiye meclisinin üyeleri ise tabur ağası, idare emini, piyade bölük emini, bölük ağası muavini ve jurnal emindir.³⁰⁴ Selanik'in Serez ve Drama kazasında birer asakir-i zabtiye tabur meclisi mevcuttur. Her iki tabur meclisinin başkanı tabur ağası, üyeleri de merkezdekine benzer hiyerarşide hesap emini, bölük ağası, bölük ağası muavini ve jurnal eminden oluşturulmuştur.³⁰⁵

1884 yılında Selanik vilayetinin yanı başında Yanya vilayetinde Arnavutlar'ın sebep olduğu olaylar ile uğraşılmaya başlanmıştı. Yanya vilayetinden yazılan bir mektuba göre vilayette adam kaçırmaya, gasp, cinayet gibi olaylarda artış gözlenmişti ki adam kaçırmaya ve soygun olayları yüzünden halk sokağa çıkamaz hale gelmiştir.³⁰⁶ Rus sefareti çete ve propaganda hareketlerinin kötü sonuçları olacağına dair bir mektubu Osmanlı Hariciye Nezaretine bildirmiştir. Osmanlı Devleti de Rumeli ve Osmanlı ülkesinde asayişin sağlanması için yapılacak en iyi şeyin jandarma, polis ve asakir-i zabtiye sayısını artırmak, teknolojiye uygun silahlarla bu birimleri donatmak olacağına karar vermiştir.³⁰⁷ Rusya'nın uyarısı doğrultusunda yapılan tahkikatı takip eden süreçte, Meclis-i Vala da Rumeli hakkındaki gelişmeleri soruşturmaya başlamıştır. Öncelikli olarak emniyeti tesis etmek için Rumeli vilayetlerinde jandarmanın ıslah edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu maksatla Jandarma Dairesi'nden bir mazbata hazırlanarak, Seraskerlik makamına sunulmuştur.³⁰⁸

³⁰³ COA. DH. MKT, 1335/71, H.1298.C.29/28.05.1881

³⁰⁴ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1299), H.1299/1882, Def'a 8, s.65

³⁰⁵ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1299), age, Serez sancağı s. 133 ve Drama sancağı s.157

³⁰⁶ COA.DH.MKT, 1342/66, belge 1, H.1301.01.21/ 21.12.1883

³⁰⁷ COA, MV, 225/82, H.1302.03. 06/ 24.12.1884

³⁰⁸ COA, MV, 225/85, belge 1 sayfa 2, H.1302.03.20/ 07.01.1885

Mazbataya göre, Rumeli’de asakir-i zabtiye ve jandarmanın miktarı azaltılmayacak bilakis artırılacaktır. Jandarma ve asakir-i zaptiyeden etkili bir şekilde hizmet görebilmek için nizamname doğrultusunda personel temin edilecektir. İkincisi, her iki güvenlik birimi de asıl vazifeleri dışında bir işte çalıştırılmayacaktır. Bu sebeple, bir süreliğine adli makamların hizmetinde görevleri azaltılacak; sadece kasabalarda devriye gezip muhafızlık yapacak ve hapishanelerde nöbet tutacak nefer ayrıldıktan sonra, her alaydan kalan miktardaki askerlerden birer zabıt refakatinde sekiz kişiden ibaret müfrezeler oluşturulup vilayetlerin önemli noktalarına yerleştirilecektir. Eşküyayı takip etmek üzere, her sancaktan on beş askerden oluşan kuvve-i seyyareler oluşturulacaktır. Sancak kuvve-i seyyaresi, alay beyleri, tabur ağaları ayda bir kere memuriyetlerini devriye ve teftiş için vilayet mutasarrıfları tarafından çağırılacaktır.³⁰⁹

Edirne ve Selanik dışında kalan Rumeli vilayetlerinde jandarma ve asakir-i zabtiyenin maaşlarının düzenli verilmemesi ya da hiç verilmemesi sebebiyle bu görevliler maaşlarını elde etmek için nizamsız olarak tanımlanabilecek işler yapmışlardır. Bu durumun önüne geçmek için düzenli ve yeterli miktarda maaş verildiği gibi teşkilatın adına zarar verecek nitelikte hareketler içerisinde olanların tespit edilerek, emekli edilmesi istenmiştir. Jandarma nizamnamesi Selanik ve Edirne vilayetlerinde görevli jandarmalar için uygulanabilmişse de artık Rumeli vilayetinin tamamında uygulanması için çalışılması gerektiği ve hükümetin bu konuya dikkat etmesi istenmiştir. Bulgar sınırından yapılan eşkıyalık hareketlerinin yanında basın yolu ile propagandanın önüne geçmek için bu gibi yayınların sınırdan geçirilmesinin önlemek konusunda da güvenlik birimlerine sorumluluk verilecektir. Meclis-i Vala’ya göre Rumeli ve Şarki Rumeli vilayetlerinin tamamında jandarma ile ilgili bir düzenleme ve ıslahat yapıp o doğrultuda hareket edilmedikçe eşkıyalık ve çeteciliğin önü alınamayacaktır.³¹⁰

1885 yılında Bulgarlar, Rumeli’de ayaklanma başlatmışlardı. İsyanın jandarma ya da daha küçük askeri birimlerin önleyebileceği noktanın üzerine çıkması sebebiyle Edirne, Kosova ve Selanik’e düzenli askeri birlikler sevk edilmek zorunda kalınmıştı.³¹¹ Selanik vilayetinde, 1886 yılında vilayet salnamesinden tespit ettiğimiz kadarı ile üç taburdan oluşan jandarma kuvveti mevcuttu. Selanik vilayeti merkezinde biri daimi diğeri seyyar olmak

³⁰⁹ COA, MV, 225/85, belge 1 sayfa 2, H.1302.03.20/ 07.01.1885

³¹⁰ COA, MV, 225/85, belge 1 sayfa 2, H.1302.03.20/ 07.01.1885

³¹¹ COA, İrade Eyalet-i Mümtaze Bulgaristan (İ.MTZ (04)), 9/419, belge 3 sayfa 1, H.1302.12.26/05.10.1885

üzere Selanik merkez vilayette iki tabur, Drama ve Serez kazalarında da birer tabur jandarma mevcuttu. Bu hali ile asakir-i zaptiyeden pek de farklı olmadığı düşünülebilir. Ancak asakir-i zabtiye taburunda 1876 yılında bahsettiğimiz üzere seyyar taburlar mevcut değildi. Selanik merkez taburunda 1886 yılında idare miralay rütbesinde bir zabite aitti. Selanik vilayetindeki dört piyade taburunun idaresi ise bir binbaşuya verilmişti. Merkez birinci tabur zabitan ve nefer ile birlikte 804 piyade askerinden oluşmuştur. İkinci seyyar taburun piyade bölüğü zabitan ve nefer 82 askerden; süvari bölüğü ise zabitan ve nefer 186 süvari askerden oluşmuştur. Serez taburunda piyade zabitan ve nefer 362 askerden: süvari zabitan ve nefer 104 askerden oluşmuştu. Drama taburu piyade zabitan ve nefer 162 askerden: süvari zabitan ve nefer 46 askerden oluşmuştu. 1886 yılında Selanik vilayetinde bulunan dört jandarma taburu zabitan ve nefer 1.746 askerden oluşan bir güç olmuştur.³¹² 1876 yılındaki asakir-i zabtiye meclisleri benzeri 1886 yılında jandarma meclisleri tabur merkezlerinde oluşturulmuştu:

Tablo. 4 Selanik vilayetinde 1886 yılında jandarma meclisleri³¹³

Meclisler	Alay meclisi (Selanik merkez)	Birinci merkez Taburu (Selanik merkez)	Seyyar tabur meclisi (Selanik merkez)	Serez tabur meclisi	Drama tabur meclisi
Başkan	Miralay	Binbaşı	Binbaşı	Binbaşı	Binbaşı
Üyeler	Seyyar binbaşısı, Piyade binbaşısı Alay emini Süvari yüzbaşısı Piyade yüzbaşısı Piyade mülazım evveli Piyade mülazım evveli	Tabur Katibi Piyade yüzbaşısı Piyade mülazım evveli Piyade mülazım sani	Tabur Katibi Süvari yüzbaşısı Piyade yüzbaşısı Süvari mülazım evveli Süvari mülazım sani	Tabur katibi Süvari yüzbaşısı Piyade yüzbaşısı Piyade mülazım sani	Tabur katibi Piyade yüzbaşısı Süvari mülazım evveli Piyade mülazım sani

Selanik sınırdaş olduğu vilayetlerden yapılacak tecavüzlere her zaman açık durumdadır. Çetecilik faaliyetleri vilayet merkezi ve kazalarında sık sık yaşanan bir durum haline gelmiştir. 1886 yılında Selanik'ten yazılan bir raporu tetkik ettiğimizde gördük ki yerel halk eşkıyalıktan mustariptir. Selanik'te yaşayan insanlar neredeyse üretim yapamaz hale gelmişse de devlet güvenliğinin sağlanmanın gerekli bir iş olduğunu kavrayamamıştır. Pek çok durumda Selanik'e gelen devlet adamı ya da iş yapmak isteyen kişinin refakatine

³¹² Salname-i Vilayet-i Selanik, (1303), H.1303/1886, Def'a 9, Selanik, s.91

³¹³ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1303), age, s.89-90

jandarma ve polis verilmek zorunda kalınmıştır. Selanik'te jandarma ve polis sayıca az ve verdikleri hizmet yetersizdir.³¹⁴

1886 yılında artan asayişsizlik sebebi ile hem Rumeli vilayetlerinin genelinde hem de Selanik'te jandarmada bir düzenleme yapmak üzere çalışmalar yapılması istenmişti. Bu maksatla jandarma nizamnamesi göz önünde bulundurularak Hariciye Nazırı, Şura-yı Devlet reisinden oluşan bir komisyon oluşturulmuş ve bu komisyonda Jandarma Alaybeyi Tahir Bey'in katılımı ile teşkilat nizamnamesi tekrar tetkik edilmiştir. Bu komisyonda Rumeli vilayetlerinde bulunan valilerin teşkilat kurulduğundan bu tarafa jandarma askerinin yetersizliği konusundaki ilişkin uyarıları da göz ardı edilmemiştir. Nizamnamenin adliye ile ilgili kısımlarına ilişkin düzenleme talepleri de komisyonda görüşülmüştür. Görüşmeler neticesinde jandarmaların miktarı ve aldıkları maaşlar, maaşlara yapılacak düzenlemeler de görüşülmüştür.

1886 yılında, Selanik vilayetinde zabitan ve nefer sayısı süvari ve piyade olarak bin sekiz yüz askere ulaşmıştır. Jandarma maaşları piyade için yüz yirmi, süvari için yüz elli kuruş olarak belirlenmiştir. Selanik vilayetinin önemine binaen ve ihtiyaç oranında piyade sayısı daha dört yüz nefer, süvariye iki yüz nefer eklenmesiyle birlikte jandarma kuvvetinin iki bin dört yüze çıkarılmasına karar verilmişti. Selanik'teki jandarmaların maaşlarının da bir milyon beş yüz seksen liraya ulaşması için dörder kuruş zam yapılması uygun görülmüştür. Ancak hükümetin jandarmada talep edilen artışı yapabilecek olanağı yoktur. Bu sebeple komisyonca yazılan tezkireye cevap olarak var olan jandarmanın nizamnameler doğrultusunda ıslah edilerek sayısında bir artış yapılmadan idare edilmesi istenmiştir. Maaşları için ise aydan aya verilmesinden başka bir artışın mümkün olmadığı bildirilmiştir komisyona.³¹⁵

Selanik vilayeti, jandarmanın ilk teşkil edildiği zamandan başlayarak geçici ve kalıcı jandarma uygulaması konusunda pek çok defa tartışmalara da sahne olmuştur. Çoğu durumda da Osmanlı Devleti, Rumeli vilayetinde konuşlu III. Ordu'nun varlığı sebebiyle asker vasıtası ile güvenliğin sağlanmasını tercih etmiştir. Osmanlı Devleti, Selanik vilayeti idaresine de bu maksatla harcayabilecek meblağın oldukça sınırlı olduğu yazışmalarda

³¹⁴ Aktepe Münir, (1967), "Mehmed Salahi Bey ve II. Abdülhamid'e Selanik Hakkında Sunduğu 31 Temmuz 1304 Tarihli Rapor, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, İstanbul, s.84-87

³¹⁵ COA, ŞD. 2501/37, H. 26.R.1303/ 01.02.1886

belirtmiştir. Selanik vilayeti idarecileri ise gerek merkez gerekse kazalarda jandarma sayısı ve maaşlarının artırılması yönünde hükümete başvurmuştur. 1887 yılında bu yönde yapılan bir isteği, Sadaret makamı Selanik vilayetinde yeterli miktarda düzenli askeri birlikler olduğu, katırlı birliklerle askerlerin kol gezerek güvenliğin sağlandığı gerekçe göstererek geri çevirmiştir. Düzenli askeri birliklerin sağladığı güvence bir tarafa, Osmanlı hükümeti yeni jandarma taburlarının oluşturulmasını vilayetin jandarma tahsisatına ek yük de bindireceğini düşünerek de reddedildiğini belirtmişti.³¹⁶

1885 yılında Şarki Rumeli vilayetinin özerk olmasından sonra Selanik'in Serez sancağı Bulgar çetelerinin sıklıkla geçiş yaptığı bir yer haline gelmiştir. Osmanlı hükümeti, Serez sancağı yöneticilerini sekiz kazasında bulunan halkın bu çetelere yardım etmesi sebebiyle uyarma ihtiyacı duymuştur. Jandarmanın sayıca az ve düzensiz olduğu bir zamanda bir de çetelere yardım ederek asayişsizliği bir kat daha artırmamaları, jandarmaya yardım etmeleri için kazanın yöneticileri uyarılmıştır.³¹⁷ Selanik halkının çetelerle iş birliği yaptıklarına ilişkin bilgilere ulaşırsak da iç güvenliği sağlamada tek başına askerin, jandarmanın ya da polisin yeterli olmadığı ve sevk edilemediği durumlarda yerel halktan yararlanıldığı da olmuştur. Mesela halk kol gezmek üzere görevlendirilmiş ve bunlara maaş dahi verilmiştir. Bu bir acziyet olarak görülmemelidir çünkü pek çok kere köyleri ve kırsal daha iyi bilen sıradan halk askerin ve jandarmanın işine yaramıştır.³¹⁸

Selanik vilayetinde jandarma sayısında bir artış sağlamak için çaba gösterilmesine rağmen 1888 yılında sayıca 1886 yılından fazla bir artış olmamıştır. Selanik vilayetinde jandarma sayısı, zabitan ve nefer 1.467 askerden oluşan bir kolluk birimidir.³¹⁹ 1888 yılında Selanik vilayeti jandarması merkezde ve kazalarında tabur ve bölük şeklinde organizasyonu devam ettirmiştir. Merkez kazada iki adet tabur vardır, taburlardan biri sabit diğeri seyyardır. Sabit tabur on adet piyade bölüğünden oluşmuştur. Söz konusu piyade bölüklerinin idaresi Bölük ağası, Bölük muavini ve Jurnal Eminine aittir. Selanik merkezindeki seyyar tabur bir Binbaşı idaresindedir. Serez kazasında bir adet tabur, dört adet piyade ve iki adet de süvari jandarma bölüğü mevcuttu. Drama kazasında bir tabur, iki piyade ve bir adet süvari jandarma bölüğü mevcuttu. Drama ve Serez'deki bölükler de merkez

³¹⁶ COA, A.MKT.MHM, 493/73, H.1304.07.11/05.04.1887

³¹⁷ COA, DH.MKT, 1457/7, H.1305.S .5/ 22.10.1887

³¹⁸ COA, DH.MKT, 1487/54 belge 1 sayfa 1, H.1305 C 8/ 20.02.1888

³¹⁹ Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1978), C.3 S.5, söz konusu kitapta ek 9, tezimizde bbkz ek 3

kazadaki bölükler ile aynı şekilde idare edilmişti. Selanik vilayetinde, 1888 yılında tespit ettiğimiz kadarı ile jandarma alayının içerisinde bir de tahsildar bölüğü mevcuttur. Tahsildar bölüğü piyade ve süvari olarak düzenlenmiş, bölüğün idaresi bir yüzbaşının idaresine verilmiştir.³²⁰

Vilâyat-ı selasesinde çetelerin sebep olduğu karışıklık hem askeri hem ekonomik nitelikli iki demiryolu hattının yapılmasına sebep olmuştur. Rumeli'deki Şark Demiryolları Şirketi'nin trenleri eşkıyaların saldırdığı özellikle hattın Selanik-Mitroviçe kısmında gasp, hırsızlık çetelerin yaygın uğraşlarından biri haline gelmişti.³²¹ Bu şirket ayrıca demiryollarında askerin taşınmasına sıklıkla izin vermemiştir. Osmanlı Devleti, çetelerin hareketine etkili bir şekilde müdahale edemediğini farketmişti. Rumeli vilayetlerinde bulunan III. Ordu'ya, asker sevkini daha kolay bir şekilde yapılması için ilk olarak İstanbul'dan Selanik'e uzanan bir demir yolu hattı yapılmasına karar verilmiştir. Yapılacak bu hattın, askerin karayolu ile Anadolu'dan Rumeli'ye sevk edilmesinde oldukça faydalı olacağı kanaati taşınmıştı. Dersaadet-Selanik demiryolunu yapımına 1891 yılında başlanmış ancak 1896 yılında tamamlanabilmiştir.³²²

Dersaadet Selanik demiryolunun ardından Manastır-Selanik hattına da bir demiryolu hattı yapılması düşünülmüştü. Manastır'ın Selanik'e oradan Şark demiryollarına bağlanması ile sağlanacak faydalar ise iki türlüydü. Manastır'da üretilen ürünler demiryolu ile Selanik'e gidebilecek ve oradan gerek liman vasıtası ile gerekse kara yolu ile alıcısına ulaşabilecekti. Rumeli vilayetlerinde askerlerin Manastır'a nakli için bu demiryoluna ihtiyaç vardı.³²³ Manastır- Selanik demiryolunun ilk kademesi, Selanik-Vertekop hattı 1892 yılında bitirilmişti. Vertekop- Manastır hattı da 1894 yılında bitirilerek teslim edilmiştir. Bu demiryolu hattının 1897 yılında Osmanlı-Yunan savaşında askerin sevkinde oldukça faydası görülecekti.³²⁴

³²⁰ Salname-i Askeri, (1304), R.1304/1888, Def'a belirsiz, Matbaa-yı Askeri, İstanbul, s.730-733

³²¹ COA, DH.MKT, 1732/ 74, H.1307 L 28/ 16.06.1890

³²² Nurdoğan Arzu, (1999), Dersaadet-Selanik İltisak Demiryolu, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s.4-6

³²³ Aydın Salim, (1999), Selanik Manastır Demiryolu, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s.8

³²⁴ Bayram Selahattin (2009), Osmanlı Döneminde Selanik Limanı 1869-1912, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.30

Her iki demiryolu hattının yapımı devam ederken eşkıyalar tarafından da hem yollara hem de telgraf tellerine zarar vermek amacıyla hareketlerde bulunulmaya başlanmıştı. Hat güzergâhları içerisinde de Selanik'ten giden ve Selanik'e gelen yollar tehdit altına girmiştir. Bu türde pek çok olayla karşılaşmıştır. Eşkıyalar örneğin yoluna devam eden bir tren vagonunun önüne odun koymak, telgraf tellerini kesmek gibi faaliyetlerde bulunmuşlardı. Bu olayların önüne geçmek için Selanik'teki demiryolu komiseri vilayet yönetiminden yardım istemiştir. Selanik valisi de demiryolunun Selanik kısmının güvenliğini sağlamak, nöbetleşe gezmek üzere, bir çavuş ve onbaşı idaresinde yirmi nefer süvari jandarmadan oluşan bir güvenlik birimi oluşturulmasını istemiştir. Jandarmaların devamlı bulundurulması için iki adet de karakol hane yapılmasının uygun olacağını bildirmiştir.³²⁵ Ağustos 1891'de eşkıyalar Mitroviçe'den Selanik'e olan demiryolu hattının memurlarından İtalyan Mösyö Solinsi ile Bulgar Mösyö Encila ve iki ameleli kaçırmışlardı. Eşkıyalar bir mektup ile kaçırdıkları kişiler için iki bin lira kurtarıma parasını, Osmanlı Devleti'nden talep etmişlerdir. Ayrıca jandarma tarafından takip edilmemelerini demiryolu idaresine bildirmişlerdir.³²⁶

Demiryolu hattında jandarma ile ilgili düzenleme bir türlü yapılmamış ve 5 Mart 1892 Selanik vilayeti hükümete bir çavuş ve bir onbaşı idaresinde en azından yirmi süvari jandarma idaresinde bir güvenlik birimi oluşturulması, hattın önemli mevkielelerinde de iki adet jandarma ile jandarmaların konaklaması için barakalar yapılması için başvurmuştu. Bu ihtiyaç, hükümet tarafından bir de demiryolu işleten kumpanyaya sorulmuş ve ihtiyaçtan emin olununca yerine getirilmesi için çalışmalara başlanmıştı.³²⁷ Bu maksatla da Selanik jandarmasına ek ayrı bir güvenlik kuvveti oluşturulacaktır. Jandarmaların altı takıma ayrılması ve demiryolunun değişik kesimlerine yerleştirilmesi düşünülmüştür. Bu jandarmalar üç çavuş, altı onbaşı ve kırk sekiz neferi geçmeyen elli yedi kişinin Selanik vilayeti jandarmasına ilave edilmesi ile oluşturulacaktı. Bu elli yedi kişilik jandarma biriminin, yıllık yüz on iki bin altı yüz elli kuruşa varacak bir maliyeti olacağı düşünülmüştür. Demiryolunu koruyacak jandarma biriminin ihtiyaçlarının Selanik vilayetinden sağlanması istenmiştir.³²⁸ Jandarmalardan oluşturulacak bu gücün devamlı

³²⁵ COA, DH.MKT, 1929/29, belge 1 sayfa 1, H.1309.02.6/ 10.09.1891, metinde eşkıya ifadesi kullanılmıştır

³²⁶ COA, Yıldız Perakende Evrakı Tahrirat-ı Ecnebiye ve Mabeyn Mütercimliği (Y.PRK.TKM), 22/22, belge 1 sayfa 2, R.18.09.1307 /30.08.1891

³²⁷ COA, DH.MKT, 1939 /100, H.1309.09. 09/07.04.1892

³²⁸ COA, DH.MKT, 118/ 7, belge 1 sayfa 2, M.22.08.1893

olarak ikamet etmesi amacıyla da iki adet karakolun yapılarak güvenliğin sürekli sağlanması istenmiştir.³²⁹

Dersaadet-Selanik iltisak demiryolu hattının, İstanbul'dan Selanik'e uzanan yol boyunca muhafazası çavuş ve onbaşı ile beraber yüz dört neferden mürekkep on bir takım jandarmanın kaydını gerektirdiği, bu jandarmanın kaydı meselesi için de Seraskerlik makamından bir tezkire ile izin verilmiştir. Hat boyunca istihdam edilecek jandarmanın maaşının ise umum jandarma bütçesine zam yapılarak karşılanması istenmiştir.³³⁰ 1895 yılında Bulgar çeteleri, demiryolu mühendisini kaçıarak Osmanlı hükümetinden üç bin lira fidye istemişlerdir. Nitekim fidye isteyen iki çeteci Sofya'da yakalanmıştır.³³¹ Demiryolu yönetimi her iki hatta da Bulgar çetelerinin önünü alamayınca, Dersaadet-Selanik hattı için Selanik'e bir komiser muavini görevlendirilmesini istemiştir. Demiryolu komiseri olarak Abdülhamid Şefik Efendi'nin bin kuruş maaşla görevlendirilmesi için Ticaret ve Nafia Nezaretleri'ne başvurulmuştu. Ancak Maliye Nezaretinin kararı olmadan böyle bir görevlendirme yapılamamıştı. Maliye nezareti, bu görevlendirme için ayrılacak bir bütçenin Rumeli vilayeti için yapılan ıslahatlar sebebiyle olmadığını belirtmişti. Sözü edilen komiserin görevlendirilmesine gerçekten ihtiyaç olduğu da anlaşılmış, Selanik vilayeti gizli ve olağanüstü tahsisatından alınacak bin lira ile bu görevin ihdasına izin verilmişti. Osmanlı Devleti, komiser yerine komiser muavinliğinin daha uygun olacağına karar verilmiştir.³³²

1.4.2. Bulgar Ayrılıkçı Hareketinin Ortaya Çıkması ve Selanik Vilayeti'nde Bu Dönemde Jandarmanın Durumu (1894-1895)

Bulgarlar'ın Santralist adı verilen merkeziyetçi örgütü, 1893 yılında Selanik'te Makedonya-Edirne İhtilalci İç Örgütünü kurmuştur. Bu örgüte daha sonra kısaca VMRO denilmiştir. Santralistlerin amacı, Makedonya halkının bağımsız olmasını sağlamaktır. Bulgar ayrılıkçı örgütlerinden bir diğeri de Varhivistler'dir. Santralistler, vilâyat-ı selasede Bulgarlara değil bütün Makedon halkının katılımına açık bir şekilde örgüt düzenlemesini yapmışlardır. Örgütlenmelerinde komite ve çete şeklinde bir ayrıma gitmişlerdir. Komiteler

³²⁹ COA, Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), 306/22886, belge 1 sayfa 1, H.1311.04. 23/02.11.1893

³³⁰ COA, DH.MKT, 156/16, H.1311.07. 07/14.01.1894

³³¹ Akyıldız Ali, (2005), "Alman Sermayesinin Balkanlar'daki Uzantısı: Selanik- Manastır Demiryolu", Anka'nın Sonbaharı Osmanlı'da İktisadi Modernleşme ve Uluslararası Sermaye, İletişim Yayınları, İstanbul,(1. Baskı), s.133

³³² COA, MV. 106/27, belge 1 sayfa 2, H.24.01.1321/22.04.1903

planlayıcıdır, örgütün kaynağı, yapılacak eylemlerin şeklini ve amacını belirlemişlerdir. Çeteler ise daha çok işin silahlı kısmını yerine getirmekle sorumlu tutulmuşlardır. VMRO, vilayet içinde de organizasyonunu da belirlemiştir. Selanik, Manastır, Serez, Usturumca, Menlik, Drama ve Edirne’de organize olmuşlardır. Belirlenen bu her kaza kendi içerisinde özerktir ancak belirlenen zamanlarda merkez komite toplantılarına temsilci göndermek zorunlu tutulmuşlardır.³³³

1895 yılının ilk zamanlarında vilayet-ı selasede yaşayan pek çok Bulgar, Bulgar Prensliğine göç etmiştir. Bulgarlara göre Makedonya’nın Osmanlı Devleti’ne göre Rumeli vilayetlerinin ele geçirilmesi için propaganda faaliyetlerini artırmışlardır. Bulgarlar Prensliği, propaganda faaliyetlerini yürütmek maksadı ile 1895 yılında Sofya’da Yüksek (Supremacist) komiteyi kurup vilâyat-ı selase için faaliyete başlamışlardır.³³⁴ Bulgar prensliğinin faaliyetlerini artırmaları ise Osmanlı Devleti’ne karşı ılımlı bir politika sürdürmeyi isteyen Stanbulov’un ölümü ile başlamıştır. Yüksek komite Osmanlı vilayetlerinde bir kargaşa çıkarmak üzere hazırlığa başlamıştı. Ondan önce de Bulgar Prensliği, Osmanlı Devleti’nin Berlin Antlaşmasında Rumeli’de ıslahat ile ilgili verdiği sözleri tutması yönünde uyarılmıştır. 1895 yılının Haziran ayında Bulgar Prensliği, Yüksek Makedonya Komitesinin üyelerini silahlandırarak Osmanlı sınırından geçirmişti. Osmanlı askeri böyle bir saldırı olabileceğini tahmin ettiğinden hazırlıksız yakalanmamıştır. Vilâyat-ı selase ahalisi çetelere yardım etmeme konusunda da önceden uyarılmıştır. Bulgar çetelerinin bu hareketi akamete uğratılmışsa da Bulgar çeteleri ilk defa Selanik’te kendilerini göstermişlerdir. VMRO, üyelerinden Boris Sarafov ve beraberindeki askerler Selanik’in Menlik kasabasına kadar ilerleyebilmişlerdir. Bulgar Prensi başarısız olan bu teşebbüsünün üzerinde durmamış, örgüt ise böyle bir faaliyette bulunarak Rusya’nın ilgisinin Makedonya’ya çevrilmesini de sağlamıştı.³³⁵

Almanya’da yayınlanan Herald Telegraf gazetesi, Sofya’dan aldıkları bir haberde Selanik’teki bu saldırının etkilerinin Manastır’da da hissedildiğini yazmıştır. Manastır’daki halk isyan etmiş, Osmanlı hükümeti bu sebeple vilayete silahlı Bulgarlar’ın giriş ve

³³³ Tunaya, Tarık Zafer, (1988), Türkiye’de Siyasal Partiler, İstanbul, Hürriyet Vakfı Yayınları (2.baskı), C.1, s.511

³³⁴ Gleny Misha, (2000), Balkanlar 1804-1999 Milliyetçilik, Savaş ve Büyük Güçler, (Çev. Harmancı M), Sabah Kitapları, İstanbul, (Eserin orijinali 1999’da yayımlanmıştır), (1.baskı), s.172

³³⁵ Adanır Fikret, (1996), Makedonya Sorunu, (Çev. Catay İ.), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, (1. Baskı), (Eserin orijinali 1979’da yayımlandı), s.123-125

çıkışlarını engellenmesini istediği gibi karakollar bu konuda önlem almaları için uyarılmıştır.³³⁶ Bulgar prensliğinin bu taktiksel hareketi Pravda ve Dos gazetelerinde farklı şekilde aktarılmıştı. Osmanlı Devleti'nin büyük bir askeri hareket ile Bulgar komitacıları ile mücadele ettiği yönünde haber yapmışlardı. Osmanlı Devleti ise durumun yalnızca sınırı ihlal eden eşkıyalık hareketleri olduğunu ve önlemin yerel jandarma ile askerler tarafından alındığını belirtmiştir. Hükümet bu tarafgir ve yalan yayınları sebebi ile bu iki gazetenin Osmanlı topraklarına girişini yasaklamak zorunda kalmıştır.³³⁷

Makedonya'daki Osmanlı düzenli askeri birlikleri tarafından da Menlik olayının ertesinde güvenlik meselesine daha fazla dikkat edilmeye başlanmıştır. 7 Ağustos 1895 tarihinde sadareten Selanik ve mülhakatı kumandanına bir buyrultu ile Kosova, Selanik, Edirne ve Manastır vilayetlerine ilişkin bir uyarı yapılmıştır. Bulgar çetelerinin Osmanlı sınırını geçerek Makedonya'ya girdiği ve asker tarafından takip edildiği bildiklerinden bu Bulgar çete üyeleri bir süre sonra Makedonya ahalisi arasına karışarak izlerini kaybettirmektedirler. Bulgarların halkı isyana teşvik etmeye çalışacağı düşünülmektedir. Bu sebeple polis ve jandarmadan münasip personeller seçerek bu gibi çete üyelerini ciddiyetle takip edip Makedonya ahalisinin şüphelilerle ilgili uyarılarını dikkate alıp olumsuz bir durumun ortaya çıkmasını önlemleri istenmiştir.³³⁸ Menlik'te yaşanan bu olay, Osmanlı Devleti'nin Selanik vilayetinde güvenlik önlemlerinin artırmasına neden olmuştur. Bu maksatla Selanik vilayetinden bir telgrafla Dahiliye Nezareti'ne gerekli inzibat ve asayiş sağlamak üzere jandarma görevlendirilmesi istenmişti.³³⁹ 7 Ağustos 1895 tarihinde sadareten Selanik ve mülhakatı kumandanına bir buyrultu ile Kosova, Selanik, Edirne ve Manastır vilayetlerine ilişkin bir uyarı yapılmıştır. Bulgar çetelerinin, Osmanlı sınırını geçerek vilâyat-ı selaseye girdiği ve asker tarafından takip edildiği bildiklerinden bu Bulgar çete üyeleri bir süre sonra ahalinin arasına karışarak izlerini kaybettirdikleri tespit edilmişti. Osmanlı Devleti, Bulgarların halkı isyana teşvik etmeye çalışacağını düşünmektedir. Vilâyat-ı selasedeki yöneticilerden, polis ve jandarma için münasip personeller seçmelerini: çete üyelerini ciddiyetle takip edip vilâyat-ı selase ahalisinin şüphelilerle ilgili uyarılarını dikkate alıp, olumsuz bir durumun ortaya çıkmasını önlemleri istenmiştir.³⁴⁰

³³⁶ COA, Sadâret Eyâlât-ı Mümtâze Kalemi Belgeleri Bulgaristan (A.MTZ. (04), 28/58, H.1313. M.16/09.07.1895

³³⁷ COA, A.MTZ (04), 28/60 belge 1 sayfa 1, H.1313.01. 16/ 09.07.1895

³³⁸ COA, BEO 666/49881, H. 16.02.1313 /07.08.1895

³³⁹ COA, BEO, 649/48657, H.1313.01. 11/04.07.1895

³⁴⁰ COA, BEO, 666/49881, H.1313.02. 16 /07.08.1895

23 Ağustos 1895'te Selanik ve Kosova vilayetlerine gelerek saldırıda bulunan Bulgar eşkıyalarından, üç seferde yüze yakın kişi yakalanarak Selanik'e getirilmiştir.³⁴¹ Müteakip günlerde Osmanlı'nın Berlin Sefaretinden hükümete, Almanya'dan yayınlanan Kolonya gazetesinden bir makale gönderilmiştir. Makaleye göre Bulgarlar Berlin Antlaşması'nın yirmi üçüncü maddesini hayata geçirip Makedonya'yı sınırlarına katmak için para toplamaktadırlar. Bulgarlar makalenin yayınlandığı güne kadar iki yüz frank toplamışlardır.³⁴² Bulgar komiteleri anlaşılacağı üzere Makedonya üzerinde egemen olma konusunda oldukça kararlıdır.

1895 yılında, Selanik vilayeti merkez sancağında jandarma teşkilatında ve idaresinde büyük bir değişiklik olmamıştır. İdare yine jandarma meclisleri tarafından yerine getirilmeye devam etmiştir.

Tablo 5. Selanik vilayetinde 1895 yılında merkez vilayette jandarmanın durumu. 343

Meclisler	Alay meclisi (Selanik merkez)	Birinci merkez Taburu (Selanik merkez)	Seyyar tabur meclisi (Selanik merkez)
Başkan	Miri miran	Binbaşı	Binbaşı
Üyeler	Binbaşı Binbaşı Alay emini Yüzbaşı Yüzbaşı Mülazım evvel	Tabur Katibi Yüzbaşı Mülazım evvel Mülazım sani 718 jandarma nefer 22 tahsildar nefer	Tabur Katibi Yüzbaşı Yüzbaşı Mülazım evvel Mülazım sani 177 süvari nefer 63 piyade nefer 42 tahsildar nefer

Bulgar komiteleri vilayat-ı selasede güçlenirken, Osmanlı kolluk güçlerinin de işleri daha da zor bir hale gelmişti. 23 Ağustos 1895'te Selanik ve Kosova vilayetlerine gelerek saldırıda bulunan Bulgar eşkıyalarından, üç seferde yüze yakın kişi yakalanarak Selanik'e getirilmiştir.³⁴⁴ Müteakip günlerde Osmanlı'nın Berlin Sefaretinden hükümete, Almanya'dan yayınlanan Kolonya gazetesinden bir makale gönderilmiştir. Makaleye göre Bulgarlar Berlin Antlaşması'nın yirmi üçüncü maddesini hayata geçirip Makedonya'yı sınırlarına katmak için para toplamaktadırlar ve makalenin yayınlandığı güne kadar iki yüz

³⁴¹ Servet-i Fünun, 23 Ağustos 1895, NNo 234,

s.3 ³⁴² COA, HR.SYS, 33/54, belge 1,

M. 27.08.1895
M. Selanik Vilayeti, (1313), H.1313/1895, age, s.76-77

³⁴⁴ Servet-i Fünun, 23 Ağustos 1895, No.234, s.3

frank toplamıştır.³⁴⁵ Bulgar komiteleri anlaşılacağı üzere Makedonya üzerinde egemen olma konusunda oldukça kararlıdır.

Bulgar komiteleri Makedonya'da güçlenirken Osmanlı kolluk güçlerinin de işleri daha da zor bir hale gelmişti. Selanik vilayetinin jandarması ile ilgili ihtiyaçlar ise devam etmekteydi. Hükümet ile yaptıkları yazışmalardan anlaşıldığı kadarı ile bu istek pek de olumlu karşılanmamıştı. Seraskerlik vilayet merkez ve kazaları ile Manastır ve Selanik ve Dedeğaç hattı istasyonlarında güvenlik için neredeyse çavuş ile onbaşı idaresinde üç yüz dört piyade ve otuz altı süvari ilavesi yapılacağı ve mevcut zabitanlardan da işe yaramayanların ayrıldığı daha fazla jandarma gönderilmesi mümkün görülmediği yönündeki kararı eleştirmiştir. Ek kuvvetin masrafının ne miktarda olacağı bilinemediğinden ve zaten Selanik vilayetinde düzenli askeri birlikler bulunduğundan var olan miktar jandarma ile yetinilmesi istenilmişti. Bu durumun ise zaten vilayetin genelinde çetelerin yarattığı durumu daha vahim hale getireceği gerekçesi ile bu durumda tasarruf etmenin anlamsızlığını belirtmiştir.³⁴⁶

1.4.3. Osmanlı Devleti'nin Vilâyat-ı Selasede Islahat Çalışmaları ve Islahatın Bir Parçası Olarak Selanik Vilayeti'nde Jandarma

II. Abdülhamid vilâyat-ı selasede, 1894 yılında başlayan bir ıslahat hareketine girişmiştir. Rumeli vilayetlerinde kasabaların adlarının değiştirilmesi ise ıslahatla ilgili ilk yapılan işlerden birisi olmuştur. Osmaniye, Orhaniye gibi adlar vererek padişah adlarına ve bölgenin Türklüğüne bir vurgu yapılmıştır. Bu isim değişikliklerinden sonra Rumeli vilâyetlerinde, idaresinde yolsuzluk olan vilayetlerdeki valileri değiştirme yoluna gidilmişti. Valilerin maiyetine, Gayrimüslim vali yardımcılarını görevlendirilmesi için çalışmalar yapılmıştır.³⁴⁷ 1895 yılında bu çerçevede yapılan düzenleme ile Selanik vilayeti muavini Konstandini Paşa olmuştur.³⁴⁸ Hükümet idari ıslahatlar yaparken diğer yandan askeri anlamda da önlemler almıştır. Rumeli vilayetinde çetelerin hareketleri, jandarma ve polis ile önünü alabileceği düzeyin üzerine çıkmıştır. Osmanlı Devleti vilâyat-ı selaseye çok sayıda

³⁴⁵ COA, HR.SYS, 33/54, belge 1, M.27.08.1895

³⁴⁶ COA, DH.MKT, 394/69, H.1313.01.15/08.07.1895

³⁴⁷ Yarcı Güler, (1996), Türk Arşiv Belgelerine Göre Makedonya 1876-1912, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, s.124

³⁴⁸ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1313), H.1313/1895, Def'a 14, Selanik Hamidiye Mektebi Sanayi Matbaası, Selanik, s.52

asker yığmaya başlamıştır.³⁴⁹ Olası bir huzursuzluk üzerine III. Ordu'nun merkezi de değiştirilmiştir. III.Ordu merkezi Manastır iken Selanik vilayeti olmuştur. III. Ordu'nun sorumluluk alanı Manastır, Selanik, Kosova, İşkodra, Yanya ve Aydın vilayetlerini kapsamak üzere yeniden düzenlenmiştir.³⁵⁰

Ermenilerin sebep oldukları 1894 Sason olayı ve ertesinde Anadolu'da artan Ermeni hareketlenmesi, İngilizlerin tekrar müdahale etmesine yol açmıştır. İngiltere 1895 yılı boyunca birkaç defa bu konuda Osmanlı Devleti'ne nota sunmuştur.³⁵¹ Osmanlı Devleti de 1895 yılının sonunda Anadolu'da Ermeni meselesi ile ilgili, Rumeli'de ise çetelerin çıkarmaya çalıştıkları karışıklıklara son verip ıslahatlar çerçevesinde yapılan düzenlemeleri denetlemek üzere müfettişler görevlendirmiştir. Bu karar doğrultusunda Rumeli vilayetlerine Bab-ı âli hukuk müşaviri Hakkı Efendi, Anadolu'ya Bab-ı Seraskeri üyesi Sadettin Paşa, Sami ve Abdullah Paşa'lar müfettiş olarak görevlendirilmiştir.³⁵²

Osmanlı Devleti bu dönemde Ermeniler'in Anadolu'da çıkardığı karışıklıklar ile uğraşırken Rumeli'de de Bulgar çete hareketleri gücünü hissettirmeye başlamıştır. Avrupa basınında, Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli vilayetlerinde karışıklıkları ortadan kaldırmak için yapması gereken düzenlemelerin aynı olduğu yönünde propaganda yapılmıştır. Frankfurter gazetesinde, Ermeni meskun mahallerle, Makedonya'da yaşayan halk için yapılacak düzenlemelerin Berlin antlaşmasında imzacı devletler tarafından görüşüldüğü ve bu iki meselenin çözümünün de antlaşmanın 61. maddesi uyarınca yapılması gerektiği yönünde bir yazı yayınlanmıştır.³⁵³ Avrupa basını hem Rumeli hem de Anadolu teftişini yakından takip etmektedir. Daily News gazetesinin haberine göre Osmanlı hükümeti Ermenilerle ilgili yapılacak reform maddelerini görüşmektedir. Sadaret anlaşmaya yanaşmazken hükümet teklif edilen maddelerin tekrar görüşülmesini istemiştir. Daily News gazetesine çıkan haberlere göre Sadaret makamı, Ermeniler için yapılacak geniş çaplı ıslahatın Rumeli vilayetleri için örnek teşkil etmesinden endişelenmektedir. Osmanlı

³⁴⁹ Bayur Yusuf Hikmet, (1991), Türk İnkılabı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, (4. Baskı), C.1, K.1s. 85

³⁵⁰ Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, (1978), C.3, K.5, s.216

³⁵¹ Şaşmaz Muşa, (1999), "Ermeniler Hakkındaki Reformların Uygulanması (1895-1897)", Eren G. (Editör), Osmanlı, Türkiye Yayınları, Ankara, C.2, s.160

³⁵² Servet-i Fünun, Tedabir-i Islahperverane, 6 Aralık 1895, No.247, s.194-195

³⁵³ COA, HR.SYS, 31/10 belge 2 sayfa 1, M.28.05.1895 (tercüme olduğu için yalnızca miladi tarih var)

Devleti, Anadolu’da Ermenilerin ardında Rumeli’deki Bulgarlar’ın 1896 yılının baharında karışıklık çıkarabileceği endişesini taşımaktadır.³⁵⁴

Rumeli ve Anadolu vilayetlerinde beliren karışıklık endişe yaratmış ve çeteleşen gruplara karşı olan Osmanlı vatandaşları örgütlenmeye başlamıştır. Rumeli vilayetlerinde 1896 yılında örgütlenmeye başlayan vatandaşlar, silahlı eylemden çok siyasi iradeye odaklanmıştı. Paris’te bulunan Jön Türkler ile irtibata geçen kişiler, cemiyetin şubelerini Edirne, Selanik gibi vilayetlerde oluşturmaya başlamışlardır. Edirne vilayetinde daha çok asker kökenlilerin katıldığı Jön Türk kulüplerinin yazışmaları ortaya çıkınca bir süre sessizliğe bürünmüştür. Bu Jön Türk kulüpleri yalnızca Rumeli’de değil Anadolu’da Erzurum gibi vilayetlerde de örgütlenmişler ve isyan eden etnik gruplarla temasta bulunmuşlardır.³⁵⁵

Rumeli vilayetlerini teftiş eden Hakkı Efendi ve beraberindeki heyet Edirne, Selanik, Yanya, İşkodra, Kosova ile Manastır vilayetleri ile ilgili tahkikatlar yapmışlardır. Haziran 1896’da II. Abdülhamit Rumeli vilayetlerine gönderilen teftiş heyetin işinin bittiğini düşünerek onlardan İstanbul’a dönmelerini istemiştir. Rumeli’ye gönderilen teftiş heyetinin hazırladığı raporlar, İstanbul’da özel bir komisyonda düzenlenerek Meclis-i Mahsus-u Vükelaca değerlendirilmiştir. Meclis-i Mahsus-u Vükela raporlarını II. Abdülhamit’e sunmuştur. Rumeli teftiş heyeti, Rumeli vilayetleri için yapılacak düzenlemenin Edirne vilayetinden başlamasını uygun görmüştür. Rumeli vilayetleri ile ilgili ıslahat programı hazırlandıktan sonra programın uygulama safhasında yerlerine tecrübeli personeller görevlendirilmiştir.³⁵⁶

Rumeli vilayetlerinde teftiş neticesinde ıslahat yapmak maksadı ile bir layiha hazırlanmıştı. Hazırlanan bu layiha doğrultusunda sadece idari, adli, mali, dini, güvenlik, eğitim ve nafia ile ilgili kararlar alınmıştır. Islahatın güvenlik ile ilgili “umur-u zabıta” kısmında ise bir takım kararlar alınmıştı. Rumeli vilâyat-selasesi jandarma alaylarına Müslüman neferinin yüzde onu derecesinde Gayrimüslimden nefer alınması yönünde karar verilmişti. İnzibat tedbiri olarak da bir kasabanın sınırları içerisinde hane, samanlık, mahsulatı yakmaya kalkışan kişinin zahiresini satmasına hükümet tarafından

³⁵⁴ COA, HR.SYS, 34/40, M.17.09.1895

³⁵⁵ Hanioglu Şükrü, (1985), Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük 1889-1902, İletişim Yayınları, (1. Baskı), İstanbul, s.195-196

³⁵⁶ COA, A.MKT.MHM, 677/5 belge 4 sayfa 1, R.15.02. 1312/27 Nisan 1894 ve Yarcı G, (1996), agt, s. 125

engel uygulanması ve yakılan yerin tazmin edilmesinden o kasaba ahalisinin sorumlu tutulmasına karar verilmişti.³⁵⁷

Rumeli vilayetleri ile ilgili layihanın yayınlanmasından sonra Servet-i Fünun Gazetesinde Selanik'te jandarmanın durumunu bildirir bir metin yayınlanmıştı. Servet-i Fünun metninde Gayrimüslimlerden jandarma alımında nasıl bir yol tutulacağı da anlatılmıştır. Selanik vilayetinde çavuş, onbaşı ve bölük zabiti ile alay erkanından başka nefer olarak 900 piyade ve 170 süvari ile 30 nefer piyade ve 63 nefer süvari tahsildar bölüğündeki neferlerle toplam 1.223 nefer vardır. Islahatın oransal olarak sunduğu düzenlemelere göre Selanik vilayetinde jandarmaya 122 Gayrimüslim nefer kaydı yapılmalıdır. Selanik vilayetinde 40 adet jandarma görevini bırakmıştır, onların yerlerine Gayrimüslim jandarma alınabilecektir. Gayrimüslim vatandaşlardan jandarmaya nefer seçiminde ise şu şartlar aranılacaktı: 20 yaşından küçük ve 40 yaşından büyük olmamasına dikkat edilecek, ayrıca tahsildar bölüklerine alınacak olanların da okuma yazma bilip, hesap yapmayı bilmesi şart koşulacaktı. Gayrimüslimler vatandaşlar jandarma personeli olmak üzere kayıt yapılırken, nüfus tezkireleri veya daha küçük yerleşim birimlerinde yaşıyorlarsa kariyelerin ihtiyar heyetinden aldıkları şahadetnameyi ibraz edeceklerdi.³⁵⁸

Osmanlı Devleti, Rumeli ıslahat layihasının maddelerinin ilanından sonra görevli memur ve zabitlerin denetlenmesi amacıyla 28 Haziran 1896 tarihinde on üç maddelik bir nizamname yayınlamıştır. Yayımlanan nizamname ile ilk olarak teftiş memurlarının amacı belirlenmiştir. Teftiş memurları: görevini hakkı ile yapmayan ve hakkında şikayet olan memuru tetkik ederek vilayet merkezi ve Dahiliye Nezareti'ne bildirecektir (madde 1). Her noktada asayiş ve inzibatın ve insanların mallarının emniyeti, can ve ırzlarını daimi surette sağlanması için mülki memurlar ile zabıta kuvvetleri teftiş edilecektir (madde 3).

Asayiş ve emniyeti sağlamak üzere jandarmalardan yararlanılmaktadır ancak sıklıkla bu görev nizami askerlere verildiği için etkili bir şekilde bu görev yerine getirilememektedir. Bunun yanında jandarmalar kendi nizamlarına uymayan ve bulunulan yerin ihtiyaçları göz önüne alınmadan tertip edildiklerinden onların hizmetlerinden yeterli verim alınamamaktadır. Bu sebeple jandarmalar güzelce tertip edilip ve yollar üzerinde, posta

³⁵⁷ COA, A.MKT.MHM, 677/5, belge 2 sayfa 1, H.15.11.1313 /28.04.1896 ve Sabah, No:2422, Sene 7, s.1, H.15.11. 1313/28 Nisan 1896

³⁵⁸ Servet-i Fünun, Mevad-ı Nafia, 16 Haziran 1896, No.286, İlave Kısmı s.124

güzergahlarında, eşkıyanın bulunabileceği yerlerde kollar gezdirilmesi en önemli görevleri olacaktır. Jandarmalar görevlerini yerine getirirlerken müfettişler tarafından sürekli olarak denetleneceklerdir. Jandarmaların halka yük olacak hareketler içinde bulunarak halkı mağdur etmelerini önlemek de yine müfettişlerin vazifelerinden olacaktır (madde 4). Teftiş edilmesinin yanında mülki ve zabıta memurlarının hizmetleri ile orantılı bir şekilde hareket etmedikleri tespit edildiğinde, aynı şekilde jandarmalar da daima teftişe tabi tutulacaklardır (madde 5). Hazırlanan raporlar müfettiş tarafından Dahiliye Nezareti'ne bizzat gönderilecektir (madde 12).³⁵⁹

Rumeli ıslahat programı yayınlandıktan sonra Yanya, Kosova, Manastır, Edirne, Selanik vilayetlerine şifreli telgrafla Gayrimüslimlerden jandarma alınmasının nasıl yapıldığı hakkında bilgi istenmiştir. Buna göre Edirne vilayetine 27 Haziran 1312'de %2 ve daha sonra tekrar bir %2 olmak üzere; Kosova'ya 17 Haziran 1312 %2, Manastır'a 16 Haziran 1312 %2, Edirne'ye 16 Haziran 1312 %2, Selanik 16 Haziran 1312 %2 toplam yüzde on beş olmak üzere yüz yirmi nefer Gayrimüslim jandarma teşkilatına personel olarak alınacaktır.³⁶⁰ Asayişin son derece önemli olduğu bu dönemde II. Abdülhamid Kosova, Selanik ve Manastır vilayetlerinde sekiz yüz mevcutlu yeni bir jandarma taburu teşkilini bizzat emretmişti.³⁶¹

II. Abdülhamit'in emri ile Manastır, Kosova, Selanik vilayetleri eşkıya takip etmek üzere sekiz yüz mevcutlu bir seyyar jandarma taburunun oluşturulmasına karar verilmişti. Bu emir 2 Ağustos 1896 tarihinde Seraskerlik, Maliye ile Dahiliye Nezaretlerine bildirilmiştir.³⁶² Ardından bu sekiz yüz seyyar jandarma kuvvetinin piyade mi yoksa süvari mi olması konusunda Edirne vilayetine telgrafla tebligat yapılmış ve Selanik, Manastır ve Kosova jandarma kumandanlarına sorulması istenmiştir. Sonuçta sekiz yüz jandarmanın her hâlükârda piyade olarak hazırlanıp bu üç vilayete gönderilmesine karar verilmiştir.³⁶³

Ermeniler 26 Ağustos 1896'da İstanbul'daki Osmanlı Bankası'nı işgal ederek memurları alıkoymuşlardır. Bundan da sonuç alamayınca devlet görevlilerine, polislere

³⁵⁹ Düstur, (1941), No: 40-Rumeli Vilâyet-i Sahanesine tayin olunacak Mülkiye Müfettişlerinin vesaitini Mübeyyin Talimat, H.17.01. 1314/28.06.1896, 1 Tertip C.7, Başvekalet Devlet Matbaası Ankara C.7, s.98-100 ³⁶⁰ COA, A.MKTM.MHM, 678/1, belge 1, R.14.05.1312/26 Temmuz 1896

³⁶¹ Servet-i Fünun, "Havadisat-ı Dahili", M.21 Ağustos 1896, No.284, İlave Kısmı, s.188

³⁶² COA, BEO, 827/61976, belge 3 sayfa 1, H.1314.03. 08/ 17.08.1896

³⁶³ COA, MV, 89/56, belge 1 sayfa 2, H.1314.05. 04/11.10.1896

müdahale etmeye başlamışlardı. Bir süre sonra da padişah II.Abdülhamid'e suikast düzenlemek istemişlerse de başarılı olamamışlardı.³⁶⁴ Ermeniler ile ilgili reform teklifleri, İngiltere tarafından İstanbul'daki olayların üzerinden çok az bir zaman geçtikten sonra Osmanlı hükümetine sunulmuştur. Altı Anadolu vilayetinde istenen bu düzenlemelere göre: Gayrimüslimlerden jandarma teşkilatına personel alınacak, Kürtler'e karşı Ermeniler'in emniyeti sağlanacak, vergi ile adalet konusunda düzenlemeler yapılacaktır. Bütün bu reform programını kontrol etmek üzere de bir komiser görevlendirilecek, yanında Gayrimüslim bir yardımcısı bulunacaktır. Söz konusu altı vilayette valiler değil ama vali yardımcılarının da Gayrimüslimlerden seçilmesine karar verilmiştir.³⁶⁵ İngilterenin önderliğinde hazırlanan bu reform programı Avusturya, Almanya'nın da oluru alınarak Osmanlı hükümetine sunulmuş. Osmanlı hükümeti, İngiltere'nin sunduğu reform programının sadece altı vilayetle sınırlı olmasının sakıncalı olacağını belirterek redetmiştir. İngiltere, Ermeni ıslahatında söz sahibi olmak isteyen devletlerin katılımı ile Osmanlı Devleti'ne baskı yapmaya başlamıştı. Osmanlı Devleti ise altı vilayette değil bütün Osmanlı vilayetlerinde bir düzenlemeyi içerisine alan irade hazırlayıp gazetelerde yayınlamıştır.³⁶⁶

Osmanlı Devleti'nin yayımladığı resmi tebliğe göre adli ve idari anlamda düzenlemeler yapılacaktır. Jandarma ve polis teşkilatındaki neferlere nizamnameler doğrultusunda Gayrimüslimlerden personel alınacaktır; aynı şekilde idare memurlarına, vilayet, mutasarrıflık ve kaymakamlıklara tayin olunacak muavinliklere de Gayrimüslimlerden uygun olan personeller görevlendirilecektir. Bunun dışında hapishaneler ve tevkifhanelerin idaresi ile ilgili de düzenlemeler yapılacaktır. Mahalle muhtarlarının seçiminde de o yerin ahalisi eğer gayrimüslimlerden oluşuyorsa muhtarın gayrimüslimlerden seçilmesi uygun olacaktır. Asayiş ve huzurun sağlanması, postaların toplanmasında sorumluluk jandarmaya ait bir görev olacaktır. Jandarmalar görevlendirildikleri yerde halktan yem ve yiyecek talep etmeyecektir. Vergiler bundan sonra jandarmalar tarafından değil bu iş için görevlendirilmiş memurlar tarafından toplanılacaktır. Toplanan vergiler, muhtar ve kabzımallar tarafından hükümete gönderilecekti.³⁶⁷

³⁶⁴ Shaw Stanford- Shaw Ezel Kural, (1983), C.2.s.255

³⁶⁵ Georgeon François, (2006), age, s.337

³⁶⁶ Küçük Cevdet, (1986), s.161-162

³⁶⁷ Düstur, (1941), No. 46-Vilâyatı Şahanede İcra Kılınacak Islahata Dair Tebliği Resmî, H.2.06. 1314/08.11.1896, Devlet Matbaası, Ankara, Birinci Tertip, C.7, s.116-118

Yayınlanan tebliğ ve ıslahat maddeleri gereğince: Rumeli 1897 yılında Gayrimüslim vatandaşlardan jandarmanın Edirne, Selanik, Yanya, Manastır, İşkodra ve Kosova vilayetlerinde belirtilen oranda görevlendirilmesi istenmiştir.³⁶⁸ Rumeli vilayetlerinde Osmanlı hükümetinin tüm çabalarına rağmen Gayrimüslimlerin jandarmaya kayıtları ise Sırp ve Bulgar çeteleri tarafından engellenmiştir. Ayrıca maaşlarının az olması ve düzensiz verilmesi de katılımı Gayrimüslimlerin yeterince katılımda bulunmasını engellemiştir.³⁶⁹ Seraskerlikten 1897 yılında bildirildiğine göre Selanik vilayetinde 122 Gayrimüslim vatandaşın jandarma teşkilatına kaydolması hedeflenirken, yalnızca 88 kişi jandarma neferi olmak üzere başvurmuştur.³⁷⁰

Osmanlı Devleti, bir süre sonra ıslahattan etkili sonuçlar alınamadığını fark etmiştir. Asayişin sağlanmasında problemler olduğu fark edilmiş, Osmanlı Devleti problemleri yakından tetkik etmek üzere bütün ülke genelinde jandarmayı teftiş etmek üzere müfettişler görevlendirilmesine karar vermiştir. Bu müfettişlerin ne şekilde hareket etmeleri gerektiğine ilişkin de bir nizamname yayınlanmıştır. Hazırlanan nizamname doğrultusunda elde edilen verilerle bir çeki düzen verme arzusu içerisinde olduğu anlaşılabılır. Nizamnameye göre teftiş heyeti Jandarma ve Erkan-ı Harbiye dairelerinden iki zabitle Avrupalı iki zabitten oluşacaktır. Bunlardan biri İstanbul Jandarma Dairesi'nde bulunarak görevlendirilecek diğeri diğer vilayetlerin jandarmasının ıslahında görevlendirilecektir. Avrupalı zabitlerin rütbeleri Miralay derecesinde olacaktır (madde 1). Teftiş heyetlerinin vazifeleri:

- a) Her jandarma alayı emir ve zabitanının miktarını künye defterlerinden kontrol etmek
- b) Her jandarma alayında bulunan emir ve zabitanın tercüme-i hallerini kontrol etmek, tavır ve ahlaklarına bakmak
- c) Her jandarma alayında bulunan emir ve zabitanın içinden yaşlı, hasta, ehliyetsiz ve ahlaksız olanları ayıracaktır

³⁶⁸ COA, Dahiliye Nezareti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu (DH. TMİK.S), 6/1, belge 1 sayfa 1, H.11.08.1314 /15.01.1897

³⁶⁹ Balcı Ramazan, (2012) "Kosova Islahatı (1896-1905): Rumeli Vilâyat-ı Şahanesine Mahsus Mevadd-ı Islahiyye Layihası'nın Kosova'da Uygulanması", Türkiyat Mecmuası, C.22, s.23

³⁷⁰ COA, DH. TMİK.S, 6/71, R.5.11.1312/26.01.1897

d) Ayrılan ve görevine son verilen jandarmaların yerine münasip olanları seçip görevlendirilmesini gerekli makamlara teklif edecektir. Nefer ve küçük zabitanın görevinden çıkarılmaları gerekenlerin yerlerine alınacaklar da aynı sıfatı taşıyanlar arasından seçilecektir.

e) Tabur depolarını ve depoların hesaplarını kontrol edip teftiş edecektir. (Madde 2).

Bütün bu görevleri yerine getirirken de jandarma ile ilgili nizamnameleri göz önünde bulunduracak ve gerekirse yabancı ülkelerin jandarma ile ilgili kanun ve nizamnamelerden işe yarayanları kullanılacaktır (madde 3). Gayrimüslimlerden alınacak olan jandarmalar hem belli bir oranda yazılacak hem de ahlaklı düzgün kişiler olmasına dikkat etmek teftiş heyetinin görevi olacaktır (madde 4).

Teftiş heyetlerinin esas vazifesi bu maddelerde sayılan konularda olacaktır. Bu maddelerin dışında düzenleme yapılmasını uygun gördükleri noktalarda ise alacakları emre göre hareket edeceklerdir (madde 5). Müfettişler jandarma alaylarında bulunan emir ve zabitanın gerek bu teftiş maddeleri ile alakalı, gerek görevleri ile alakalı olarak devamlı suretle kontrol ederek durumları hakkında gerekli nezaret ve mercilere bilgi verecektir (madde 6). Bu nizamnamenin maddelerini gerekli durumlarda değiştirip düzenlenmesi mümkün olacaktır (madde 7).³⁷¹

Jandarma müfettişlerine ilişkin düzenlemelerin yapılmasının ardından, Osmanlı Devleti birtakım değişiklikler yapmak üzere karar almıştır. Bu kararlarda bir taraftan mali idareyi diğer taraftan jandarmayı düzenlemek amaçlanmaktadır. 17 Ocak 1897’de Osmanlı hükümeti, kararlarını İngiliz hükümetine bildirmiştir. Osmanlı Devleti iki Türk ve iki yabancıdan oluşan bir mali komisyon oluşturacaktır. İsveç ve Belçika hükümetlerinden dört tane jandarma ile ilgili bilgisi olan personel istenilecektir. Bunlar müfettiş olarak başkent ve diğer vilayetlerde görevlendirilecektir.³⁷²

³⁷¹ Düstur, (1941), “No: 53- Dersaadet ve Vilâyat-ı Şahane Jandarma Heyet-i Teftişiyesine Dair Talimat”, H. 07.08. 1314/11.01.1897, 1. Tertip C.7, Başvekalet Devlet Matbaası, Ankara, s.142-143

³⁷² H.C.P.P, (1898), Sir P Currie to The Marquess Salisbury, Telgraf 15 Ocak 1897 İstanbul, Further Correspondence, Asiatic Province of Turkey, Turkey No.1, Harrison and Sons Londra, s.20

1.4.4. 1898-1902 Yıllarında Selanik Vilayeti'nde Jandarmanın Durumu ve Osmanlı Devleti'nin Asayiş Sağlamak İçin Yaptığı Düzenlemeler

Osmanlı Devleti Girit adasında asayiş sağlamak için reform yapmaya çalışmışsa da,³⁷³ 1896 yılında Hanya ve Kandiye'de adanın Müslüman ve Gayrimüslim ahalisi arasında çarpışmalar olmuş neticede bir isyan başlamıştır.³⁷⁴ Girit adasında isyanın sona ermesi ise 1896 yılında Osmanlı hükümeti altı devletin de önerdiği bir ıslahat layihasını yayımlanması ile olmuştur. Islahat layihası ile Girit adasının jandarmasında Avrupalı subayların gözetiminde bir düzenleme yapılmasına karar verilmiştir.³⁷⁵ Bu düzenlemeyi yapmak için Rusya, Fransa, İngiltere, Avusturya Macaristan devletlerinin ataşemiliterleri ile İtalya'nın ateşemiliterinin yerine bir erkan-ı harb yüzbaşısından oluşan bir komisyon oluşturulmuştur. Yunanlıların deniz yolu ile Osmanlı topraklarına girişini önlemek amacıyla Selanik limanında gece ve gündüz devriye gezmek üzere gemiler görevlendirilmişti. Selanik vilayetinin kara sınırında olası bir savaş durumunu fırsat bilip Yunan çete mensuplarının girmesini önlemek amacıyla birkaç yüz asker ile Osmanlı Devleti yığınak yapmıştır.³⁷⁶

1897 yılı baharında başlayan Osmanlı-Yunan savaşı, Mayıs 1897'de Avrupa'nın desteği ile ateşkes ilan edilmesi ile sona ermiştir.³⁷⁷ Osmanlı Devleti savaşta Yunanlılar

³⁷³ Girit adasında, 1888 yılında güvenliği sağlamak için asakir-i zabtiye nizamnamesi yayınlanmıştır. 121 maddeden oluşan nizamname ile Osmanlı jandarmasından bağımsız olarak Girit'te bulunan asakir-i zabtiyenin, adanın ihtiyaçlarına göre bir reforma tabi tutularak düzenlenmesine karar verilmiştir. Nizamname, 26 Temmuz 1888 tarihinde yayınlanmış sonra adanın yerel gazetesinde de ilan edilerek on gün içerisinde uygulanmasına karar verilmiştir. Bu nizamname ile asakir-i zabtiye teşkilatının ilk maddesinden başlayarak görevinin sınırlarını çizilmiştir. Asakir-i zabtiye adada asayiş ve emniyeti muhafaza edip, suç ve cinayeti engelleyip ve bu tür durumların oluşmasını önleyerek suçluları ve katilleri takip ederek hükümete teslim edecek, adada düzeni sağlamaya memur olacaktır (madde 1). Adada var olan olumsuz duruma son vermek için asakir-i zabtiyeye sorumluluk verilmiştir. Girit halkının muhtelit olması nedeniyle düzenlemeye de merkez vilayette bulunan bir alay beyinin kumandası altında biri Müslüman ve diğeri Hristiyan olmak üzere bir rütbede iki idare emini ve bir de tabur ağası rütbesinde bir müfettiş bulunacaktır (madde 3). Alay beyi, adanın valisi tarafından seçilecek ve hükümete teklif edilecek, teklif onaylandıktan sonra görevlendirilecek; alay beyi dışındaki asakir-i zabtiyeler ise vali tarafından seçilecektir (madde 9). Asakir-i zabtiyeler Girit adasının Hanya, İsfakya, Resmo, Kandiye ve Laşid sancaklarında birer tabur ağasının idaresinde görevlendirilecektir (madde 4) Düstur, Birinci Tertip, (1939), No.21- Girit Vilâyeti Asakir-i Zaptiyesi Nizamnamesi, 17 Zilkade 1305/28.08.1888, Başvekalet Matbaası Ankara, C.6 s.96- 119.

Girit adasındaki asakir-i zabtiye ile ilgili bu yeniden düzenleme 1892 yılında hayata geçirilebilmiş ve adanın dört sancağında meydana getirilmiştir. Ada merkezinde alay beyi Emin Bey ile İdare emini Mehmed Efendi idaresinde Birinci Hanya, İkinci İsfakya, Üçüncü Resmo, Dördüncü Kandiye ve Beşinci Laşid taburları oluşturulmuştur. Bu taburların içerisine sayıları üç ya da dördü geçmemekle birlikte Gayrimüslim personeller görevlendirilmiştir (Salname-i Askeri, (1309), s. 800-803).

³⁷⁴ Karal E.Z., (2011), age, C.8, s.122-123

³⁷⁵ Çelik Rüştü, (2012), Kandiye Olayları Girit'in Osmanlı Devletinden Kopuşu, Kitap Yayınevi, (1. Baskı), İstanbul, s.33

³⁷⁶ Servet-i Fünun, "Hudud-u Ahaliye", M.30 Ekim 1896, C.12, S.312, İlave Kısmı, No. 294, s.60-61

³⁷⁷ Georgeon F. (2006), age, s.386

karşısında başarılı olmuştur. Osmanlı Devleti Avrupa Devletleri'nin aracılık etmesi neticesinde Yunanistan ile Girit'in geleceğine yönelik bir antlaşma yapmıştır. Girit adasına bu antlaşma ile özerklik verilmiş ve Osmanlı hükümeti tarafından seçilmiş bir vali tarafından yönetilmesine karar verilmiştir.³⁷⁸ Bu antlaşma ile adanın yönetimin yanında güvenliği sağlamak üzere adliye ve jandarma heyetine yönelik özel nizamnameler hazırlanmasına karar verilmişti.³⁷⁹ Osmanlı Yunan savaşı sonrası vilâyat-ı selasede Yunan ajan örgütü ve bağlantıları çökmüş, vilayette Yunan çetelerinin etkisi azalmıştır.³⁸⁰

Osmanlı-Yunan Savaşı sonrası İngiltere ise Bulgarlar'ı Osmanlı Devleti aleyhinde hareket etmeye teşvik etmiştir. İngiltere, Bulgarlar'a Girit adasını örnek olarak göstermişti. Girit'te Rum çeteler eliyle adanın düzeni bozulmuş ve bir Avrupa müdahalesi ile adaya özerklik verilmişti. İngiltere Bulgarlar'a da aynı yöntemi salık vermiştir, gittikçe artan şiddet karşısında Avrupa müdahalesi vilâyat-ı selaseye özerklik sağlayacaktır. Rumeli vilayetlerinde başkenti Selanik olan yeni bir vilayet oluşturulacak, bu vilayetin yönetimi ile valiliği beş yıllığına nüfus olarak fazla olan millete verilecekti. İngiltere'ye göre, Rumeli vilayetlerinde nüfusu fazla olup valiliği hak eden grup Bulgarlardı.³⁸¹ Bulgar Prensliği, İngilizlerin kendilerine önerdikleri bu taksim planını kendince değiştirerek: Makedonya'da bir Bulgar umumi vali idaresinde, merkezi Selanik olan muhtar idare kurulması önerisini Osmanlı hükümetine sunmuştur. Osmanlı hükümeti, Bulgar prensliğinin sunduğu programı Berlin antlaşması maddelerine aykırı olduğu gerekçesi ile kabul etmemiştir. Rusya ve Avusturya hükümetleri Bulgarların bu teklifine endişe ile yaklaşmışlardır. İki devlet de Rumeli'de yapılacak bir reform ile bu istekleri bertaraf edebileceğine inanmışlardı. Osmanlı, Rusya ve Avusturya hükümetlerine sunduğu teklifleri reddedilen Bulgar Prensliği ise bundan sonra Rumeli'deki Bulgar çetelerini daha fazla desteklemeye başlamıştır.³⁸²

İngiltere'nin vilâyat-ı selasede Bulgar Prensliği ile yakınlaşması ve teklifleri Rusya ve Avusturya hükümetlerini bir görüşme yapmaya zorlamıştır. 1897 yılı Mayıs ayında vilâyat-ı selasede kendi menfaatlerine yönelik bir paylaşım ile ilgili görüşmüşlerdi. Avusturya, vilâyat-ı selasede Arnavutların meskun olduğu saha ve Bosna Hersek ile

³⁷⁸ Bayur Y. H, (1991), age, C.1, K.1, s.112-113

³⁷⁹ Çelik R, (2012), age, s.20-21

³⁸⁰ Gleny Misha, (2000), age, s.175

³⁸¹ Beydilli Kemal, (1989), "II. Abdülhamid Devrinde Makedonya Meselesine Dair", Osmanlı Araştırmaları Dergisi, İstanbul, C.9, s.83-84

³⁸² Karal E.Z, (2011), age, C.8, s.152-153

ilgilenmektedir. Bu iki konuda taviz vermeyeceğini belirterek Rusya ile görüşmelere başlamıştır. Rusya ve Avusturya'nın görüşmesinin ana fikri Rumeli vilayetlerinde statükonun devam etmesidir. Her iki devlet de Rumeli'de herhangi bir milli grup bağımsız olana kadar müdahale etmeme kararı almışlardı. Tarafsızlıklarını Rumeli'nin geleceği ile ilgili yapılacak bir antlaşmada söz sahibi olma fırsatı oluştuğunda bozacaklardı.³⁸³

Osmanlı Devleti tarafından teklifi reddedilen Bulgarlar, 1898 yılında yasadışı yollardan çok sayıda silahı Rumeli vilayetlerine sokmuşlardı. Osmanlı Devleti, bu yönde yapılan şikayetleri değerlendirmiş ve Rumeli'deki rüsumat idaresini bu silahların girişini engellemek için önlem alınması konusunda uyarmıştı.³⁸⁴ Bulgarlar, Rumeli vilayetlerine kaçak yollardan silah girişini sağlarken, diğer taraftan da yeni bir saldırı için hazırlık yapmaya başlamışlardır. 1898 yılında, Bulgar örgütü üyesi Marcov ve Mercanov vilayat-ı selasede Bulgar çetelerini silahlandırmaya ve taktiksel olarak da yeni planlar yapmaya başlamışlardı. Burada taktik olarak Avrupa sermayedarlarının yatırımlarını hedef alan bir dizi olayı planlamaya başlamışlardı. Bulgarlar düşünülen aksine eylemlerini 1900 yılında değil daha ileri bir tarihte gerçekleştirmeyi düşünmüşlerdi.³⁸⁵

Osmanlı Devleti, Bulgarların büyük bir isyan çıkarmak için hazırlandığını fark etmişti. Bu nedenle Osmanlı hükümeti Aralık 1898'de, Selanik vilayetine bir uyarı mektubu göndermiştir. Bulgarların hazırlıklarının arttığının ve bunun bir isyana işaret ettiğini, Selanik vilayetinde asayiş durumunun ne durumda olduğu ve ne gibi tedbirler alındığı sorulmuştu. Selanik valisi, Osmanlı hükümetinden aldığı mektuptan sonra idaresi altındaki askeri ve idari görevlilere asayiş sağlaması için alınan önlemleri sormuştu. Vali aldığı bu cevapları ve kendi aldığı önlemleri de ekleyerek Osmanlı hükümetine sunmuştur. Asayiş sağlaması maksadı ile yapılan düzenleme gereğince: Selanik vilayetinin bütün sancak ve kazalarında askeri birlikler, jandarma ve polisin organize edilmesini sağlamak üzerine hazır hale getirilmişti. Menlik'te yaşanan olaylardan sonra Serez kazasının önemi artmıştı. Menlik'in köyleri ve mahallerinde Bulgar'ın çeteleşme faaliyetlerinin arttırdığı yerlerde de asker bulundurulacaktı. Serez kazası için Selanik'teki seyyar jandarma taburlarının görevlendirilmesi düşünüldüyse de hükümet bunu doğru bulmamıştı. Serez için bu açığı

³⁸³ Sowards Steven Wesley, (1981), *Austria –Hungary And The Macedonian Reforms 1902-1908*, Indiana Üniversitesi Tarih Bölümü Yayınlanmamış Doktora Tezi, ABD, s.26

³⁸⁴ Gücel Dilek, (2014), *Osmanlı Arşiv Belgeleri ile Selanik Vilayetinde Komitacılık 1890-1913*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, s.197

³⁸⁵ Adanır F, (1996), age, s.183-184

kapatmak maksatlı polisin görevlendirilmesine karar verilmişti. Drama sancağı merkezi ve kazaları için düzenli birliklerden ve jandarmadan yardım alınacaktı. Drama sancağının sahile bakan kazalarındaki kasaba ve köylerindeki iskeleleri korumak üzere polis görevlendirilmesine karar verilmişti. Selanik vilayetinde esas düzenlemenin ise Gevgili kazasında yapılması düşünülmüştü.

Gevgili kazasında, Bulgarların yoğun olduğu yerlerde askeri önlemler artırılacak ve gerekli yerlerde askerlerin topçu birlikleri ile takviye edilmesi sağlanacaktı. Bulgarlarla ile Gevgili'nin Odakule mevkiinde önceden kilise ve depo meselesi yaşanmıştı. Bu sebeple seksen nefer askerin iki bölüğe ayrılarak devamlı suretle bulundurulmasına çalışılmıştı. Bu askere süvari ve onbaşı piyade olmak üzere yirmi nefer jandarmanın ilave olunmasına karar verilmişti. Yenice kazasında jandarma, Lankaza kazasında mevcut iki nefer polis gücüne köylerinde bulundurulmak üzere polis gücünün artırılmasına karar verilmişti. Jandarmaların maaşları da Selanik'te bulunan jandarmaların maaşlarına eklenecek ve merkez hazinesinden verilecekti. Askerlerin görevlendirilmesi, III.Ordu müşiriyetinden alınan izinle yapılmıştır. Serez'de görevlendirilen seyyar jandarma efradının liva jandarmasına ilave edilmesiyle, jandarma zabitanı kumandası idaresinde istihdam olunması ya da aynı görevin asker tarafından yerine getirilmesi ise Seraskerliğe sorulup hükümetin uygun göreceği şekilde bir uygulama yapılmasına karar verilecektir.³⁸⁶

Selanik valisi, Osmanlı hükümetine Selanik'teki çetelerin organizasyonunda kiliselerin yanında Serez'de bulunan Bulgar ticaret ateşesinin payı olduğunu düşündüğünü bildirmişti. Selanik vilayetinde, jandarmalar düzenli bir şekilde maaş alamamalarına rağmen ellerinden geleni yapmaktadırlar. Selanik valisi, vilayet jandarmasında yapılacak düzenlemenin işe yarayan neferlerin bırakılarak işe yaramayanların emekli edilerek yapılacağı yönündeki fikrini hükümete bildirmişti.³⁸⁷ Osmanlı hükümeti, Selanik vilayetini asayiş yönünden uyardıktan sonra Yunan sınırından Selanik'e girişler olacağına dair diğer Rumeli vilayetlerindeki yöneticileri de uyarmıştır. Yunanlı eşkıyaların Golos'tan geçerek, Selanik'in Kesendire kazasına geçeceğine ve Bulgar eşkıyasının da sınırın öbür tarafında birleşerek vilayat-ı selasede asayiş bozucu faaliyetler içerisine gireceklerine dair haber alınmıştır. Bu maksatla Seraskerlik haberi alır almaz Kesendire kaymakamını uyarılmış ve ilk

³⁸⁶ COA, DH. TMİK.S, 23/53, belge 2, R.21.11. 1314/02 Şubat 1899

³⁸⁷ COA, DH. TMİK.S, 23/53, belge 1 sayfa 1 ve 2, R.17.10.1314/29.12.1898

önlem olarak Kesendire sahiline, jandarma gönderilerek geçişlerin kontrol edilmesi sağlanmıştır. Bu uyarıyı müteakiben III.Ordunun vilayette gerekli önlemleri alması istenmiştir.³⁸⁸

1898 yılında, Girit adasında görevi sona eren Osmanlı jandarma neferleri Rumeli'ye gönderilmişti. Osmanlı hükümeti boşta kalan bu jandarmaların Selanik ve Manastır jandarma kuvvetine eklenmesini istemiştir. Selanik ve Manastır vilayetlerinden bu neferlerin gönderilmesinden sonra da bir süre jandarma talep etmemesi istenmiştir.³⁸⁹ Osmanlı hükümetinin bu uyarısının üzerinden çok vakit geçmeden Selanik valisi, jandarma askerinin artırılması için görülen ihtiyaç doğrultusunda gerekli teşebbüslerde bulunmuştur. Selanik vilayeti, jandarma alayının teşkilat oluşturulduğundan beri zabitan dahil olmadan 1.837 neferden oluştuğunu; 1886 yılında yapılan tensikat ile nefer sayısının 1.381 indirildiğini ve daha sonra 82 nefer ilavesiyle 1.463 nefere çıktığını belirtmiştir. Selanik vilayetinin konumu ve asayişinin önemine binaen, vilayetin jandarmasına 374 nefer kayıt ve tahriri için Osmanlı hükümetinden izin istenmiştir. Selanik valisinin başvurusu, hükümet tarafından değerlendirilmiş ve istenilen miktardaki jandarmanın, irade-i seniyye ile görevlendirilmesine karar verilmiştir.³⁹⁰

Selanik vilayetinde jandarma sayısındaki azlık, hapishanelerin teftiş ve muamele işlerinde sıkıntı yaratmıştır. 1899 yılının Haziran ayında Selanik vilayetinde toplam 741 mahkum bulunmaktadır. Bu mahkumlardan 381 tanesinin kararı kesinleşmiş ve zaten hapiste bulunanlardır. Mahkeme edilmek üzere hapishanede bekleyenlerin sayısı da 274 kişidir.³⁹¹ Selanik vilayeti ortaya çıkan bu olumsuz duruma son verebilmek için Osmanlı hükümeti ile yazışmaları sürdürmüştür. Seraskerlik makamı, vilayette jandarma sayısındaki azalmayı tespit etmiştir. Jandarma temel görevlerinden biri olan kol mu gezmeli yoksa hapishaneleri mi teftiş etmelidir, Serasker bu durumun yarattığı zorluğun farkındadır. Selanik vilayetinde Bulgar çete faaliyetinin yoğun olduğu bu dönemde jandarma sayısı istenilen seviyeye çıkarılamayacaksa, en azından Serez kazasına gönderilen seyyar jandarmaların yerine Selanik'in sınırında gezmek üzere yüz elli neferden oluşan bir kalıcı jandarma kuvvetinin görevlendirilmesini talep etmişlerdir. Selanik vilayeti yüz elli neferden oluşacak bu

³⁸⁸ COA, İ.MTZ. (01), 23/ 1116, H.1316.12. 06/ 16.04.1899

³⁸⁹ COA, DH. TMİK.S, 22/31, H.1316.07. 20/ 05.12.1898

³⁹⁰ COA, İ.HUS, 76/70, belge 1 sayfa 1, H.1317.03. 01/ 09.07.1899

³⁹¹ COA, DH. TMİK.S, 26/57, H.22.04.1317 /29.08.1899

jandarmanın aylık maaşı, tayinat masraflarının yirmi iki bin dokuz yüz kırk iki liraya, elbise bedellerinin yirmi dört bin yüz on bire, senelik maliyetinin de iki yüz doksan dokuz bin dört yüz on beş kuruş tutacağını hesaplamıştır. Osmanlı hükümeti, Seraskerlik makamı ile yaptığı görüşmeler neticesinde Selanik vilayetinden istenilen yüz elli jandarmanın geçici değil kalıcı olarak gönderilmesine karar vermiştir.³⁹²

1900 yılı itibari ile Selanik jandarmasının toplam küçük zabitan ve nefer miktarı 1.731'dir. Bu neferlerin dört tabura dağılımı ise tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Selanik vilayetinde 1900 yılında jandarma küçük zabitan ve nefer miktarı³⁹³

	Birinci Tabur	Seyyar Tabur		Serez Taburu		Drama Taburu	
	Piyade	Piyade süvari		Piyade Süvari		Piyade Süvari	
Çavuş	44	3	38	16	14	7	6
Bölük emini	14	1	3	4	2	2	2
Onbaşı	88	6	37	30	14	16	6
Nefer	694	48	150	256	69	129	32

Selanik vilayetinde jandarmanın sayısı artırılmadığı için tekrar Osmanlı hükümetine başvuru yapılmıştır. Serez'de bulunan seyyar jandarmalardan yetmiş neferi Selanik sancağına, otuz neferi Drama sancağına gönderilmiştir. Selanik vilayetindeki jandarmalar her yerde eşkıya takibinde bulunmaktadırlar. Selanik vilayetinki seyyar jandarmalar ve demiryolunu muhafazası ile görevli jandarmalardan iki yüz neferin yerlerine asker ikame edilmesini istenmiştir. Seyyar jandarmalar Yunan ve Bulgar çetelerini takip işinde görevlidirler. Selanik valisi, vilayetin kolluk gücü bu halde iken, vilayetin jandarmasının azaltılmasının doğru olmayacağını belirtmiştir. Selanik valisi, sınırdan gelebilecek herhangi bir zarar karşısında kesinlikle mesuliyet kabul etmediğini Osmanlı hükümetine bildirmiştir.³⁹⁴

Osmanlı-Bulgar ve Osmanlı-Yunan sınırlarında geçişin arttığı Ekim 1900'de Selanik valisi, seyyar jandarmaların lağvedilmesini istemiştir. Lağvedilen bu jandarmaların yerlerine Selanik vilayetinde geçici ya da kalıcı yüz elli jandarmanın görevlendirilmesini Osmanlı

³⁹² COA, İrade Askeri (İ.AS), 34/67, H.1318.02.22/20.06.1900

³⁹³ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1318), H. 1318/1900, Def'a 16, Selanik Sanayi Mektebi Matbaası, Selanik, sayfalar sütunlar sağdan sola 114,115, 220, 257

³⁹⁴ COA, Dahiliye Nezareti Tesri-i Muamelat ve Islah Komisyonu Müteferrik (DH. TMIK.M),91/31, H.7.04. 1318 /03.08.1900

hükümetinden istemiştir.³⁹⁵ Selanik valisinin serzenişi sonuç vermiş ve birkaç gün sonra yüz elli neferden oluşan, geçici nitelikli jandarmanın görevlendirilmesine izin verilmiştir.³⁹⁶ Seraskerlikte toplanan komisyon ise 17 Ekim 1900'de yayınladığı bir irade ile Selanik'e geçici değil kalıcı olarak istenen miktarda jandarmanın görevlendirilmesine karar vermiştir.³⁹⁷

Selanik vilayetinin, Osmanlı hükümetine jandarma sayısının artırılması yönündeki başvuruları anlamsız değildir. Bulgar çeteleri, vilayat-ı selasedeki Bulgarları özellikle de Selanik kırsalındaki halkı silah ve nişancılık eğitimine tabi tutmuşlardır. Bulgar Yüksek Komitesi'ne bağlı subaylar, Osmanlı topraklarına geçerek faaliyetlerde bulunmuşlar ve Yüksek Komite üyesi Delçev Makedonya ile Selanik arasındaki bölgede kendilerine bağlı pek çok yeni çete oluşturmuştur. Yüksek Komite üyesi Sandanski de Selanik ve kazalarında çeteler organize etmiştir.³⁹⁸

Dahiliye Nezaretine yazılan bir mektup, Selanik ve kazalarındaki Bulgar çetelerinin organizasyonu hakkında bilgi vermiş, hal ve hareketlerinde ne derece acımasız olduklarını da anlatmıştır. Selanik'in Demirhisar kazasında, Bulgar çeteleri birçok Ulah'ı öldürmüş ve kazadaki Bulgarlar çeteleri muhafaza edip onlara silah sağlamak için ellerinden geleni yapmıştır. Ulahları öldüren zanlılar, soruşturmalar neticesinde ortaya çıkarılmış ve adli makamlara bildirilmiştir. VMRO komitesi yöneticilerinin para ile pek çok kişiyi saflarına katmayı başardığı ve Selanik Bulgar tüccar vekili Şoborof'un da bu işte parmağı olduğundan şüphelenilmiştir (Bu şüpheyi daha önce Selanik valisi de dile getirmişti). Bulgar çete üyeleri yaralandıklarında konuşmaları ihtimaline karşılık kaçırılmışlardır. Mektuba göre Osmanlı devleti ele geçirdiği çete üyelerini iyi ve gizli bir şekilde sorguladıktan sonra mahkum etmelidir. Böylece daha fazla olaya müdahil olmalarının önüne geçildiği gibi çeteler hakkında bilgi edinilmelidir. Bulgar çeteleri Selanik'teki sempatizanlarından topladıkları paralarla komitacılıkta yaralanan fedai Bulgarları tedavi ettirmişlerdir. Selanik vilayetinden yüz elli tane seyyar jandarma istenilmiş, neferlere Martini Henri tüfekleri verilmesi ile

³⁹⁵ COA, İ.HUS, 84/89, H.06. 06.1318/ 01.10.1900

³⁹⁶ COA, DH. TMİK.S, 31/73, H. 11.06.1318/06.10.1900

³⁹⁷ COA, DH. TMİK.S, 31/92, H.22.06. 1318/ 17.10.1900

³⁹⁸ Ertürk Suzan, (2018), Balkanlar'da Aşırı Milliyetçi Bir Örgütlenme: Makedonya-Edirne Dahili İhtilal Teşkilatı (1893-1912), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, s.70-71

komitacı ve çetecileri takipte kollara kılavuzluk edecek personele verilmek üzere vilayetin hafiye maaşına otuz bin kuruş zam istenilmişti.³⁹⁹

VMRO komitesinin üyeleri, Selanik'te bir açık vermişler ve komitenin 150'den fazla üyesi Şubat 1901'de Osmanlı hükümetinin çabaları ile ele geçirilmiştir. Selanik vali konağında, Selanik jandarma ve polis kumandanlarının da katılımı ile ele geçirilen suçlular iki gün boyunca sorguya tabi tutulmuştur. Sorgulama neticesinde, Selanik valisinin şüphelendiği Bulgar Tüccar Vekili itiraflarda bulunmuş, kendisi aracılığı ile silah, para ve propaganda malzemesinin Makedonya'ya girdiğini ve aslında örgüt üyelerinin birbirinin isimlerini bilmedikleri ortaya çıkmıştır. Bulgar tüccar vekilinin verdiği yanıtlara göre, VMRO üyeleri Bulgar Prensliği ve bölgedeki Amerikan misyonerleri ile iş birliği yaparak 1901 yılı baharında bir karışıklık çıkarmak için hazırlanmaya başlamışlardır.⁴⁰⁰

Osmanlı hükümeti, 1901 yılı Şubat ayında Selanik vilayeti jandarmasında düzenleme yapılması için çalışmalara başlamıştır. Jandarma neferinin miktarının artırılması konusunda bir çalışma yapılmaktadır, Martini tüfekleri ile ilgili de Seraskerlik gerekli çalışmaları yapmaktadır. Ulahları katledenler mahkemelere sevk edilecektir; ancak hafiye için verilmesi istenen otuz bin kuruş verilemeyecektir. Hafiyenin eldeki tahsisat olan yirmi bin kuruş ile yetinmesi istenmiştir.⁴⁰¹ Vilayetteki jandarmalar için ısrarla Martini Henri tüfeklerini istemesi ise tamamen bu tüfeklerin kullanım özellikleri ile ilgili olmuştur. Osmanlı Devleti'nde orduda modernleşme ile atıl durumda kalan Winchester tüfekleri yalnızca jandarma ve polisler tarafından kullanılmaktadır. Ancak bu tüfeklerin birkaç defa atış yaptığında mekanizmaları kilitlendiğinden ve çetelerin de çoğunlukla daha iyi ve hafif silahlara sahip olmaları sebebiyle üstün duruma geçmeleri, Martini Henri gibi teknolojisi ileri tüfeklerin istenilmesine sebep olmuştur.⁴⁰²

Şubat 1902'de Selanik vilayeti jandarması ile Gevgili kazasının Beyafçe köyünde yirmi çetecinin ele geçirilmesi için sevk olunan kuvvet arasında ciddi bir mücadele meydana gelmişti. Asker ve jandarma neferlerinden yedi tanesi ölmüş, iki nefer de yaralanmıştır. Doyran kazası ve Selanik'ten güvenlik kuvveti gönderilmişse de Martini Henri tüfekleri

³⁹⁹ COA, DH. TMİK.S, 32/16, belge 6 sayfa 2 ve 3, H.05.07.1318/29.10.1900

⁴⁰⁰ H.C.P.P, (1903), Konsolos Vekili General Shipley'den Sir N O'Conor, Constantinople 23 Şubat 1901, Turkey No:1, Londra, Harrison and Sons, s.10

⁴⁰¹ COA, DH. TMİK.S, 33/44, H.15.10.1318/ 05.02.1901

⁴⁰² Mikhail B- İlyas K, (2018), age, s.149

verilmediği için mücadelenin başarısız olduğundan bahsedilmiştir.⁴⁰³ Sadaret, Selanik jandarması için tüfek isteğini III.Ordu Müşirliğine bildirmiştir.⁴⁰⁴ Selanik valisine gerekli miktardaki Martini Henri tüfeğinin de vilayet jandarması için gönderileceği bildirilmiştir.⁴⁰⁵ Sadaret, padişahın emri doğrultusunda, Selanik vilayetinde işe yaramaz ve emekliliği gelmiş jandarmaların emekli edilmesi ya da görevden alınmasını Seraskerliğe bildirmiştir.⁴⁰⁶

Selanik, konumu sebebi ile silah ve patlayıcının çok kolay bir şekilde getirildiği bir vilayet haline gelmişti. Bu türde bir mektup Selanik'ten Osmanlı hükûmetine yazılmıştı. Selanik vilayetinde, çetelere karşı önlem alınmadığı için silah ve benzeri malzemeler vilayeti selaseye rahatça girmişti. 14 Eylül 1901 tarihli mektuba göre yirmi iki kişiden oluşan bir kaçakçı komitesi Selanik'te ele geçirilmiştir. Komitenin içinde dört tane de Yahudi bulunmaktadır. Kaçakçıların silahları, bir mektebin deposu araştırılırken bulunmuştur. Mektebin zahire ihracı sırasında bu silahların Selanik'e getirildiği düşünülmektedir. Silah ve zararlı emtianın kaçak yollardan Selanik'e girmesini engellemek amacıyla alınacak önlemlerin şu şekilde olması daha uygundur: Küçük Karaburun'dan Büyük Karaburun'a kadar olan kolda kolcu ve jandarma bulunmak üzere dört ve rüsumat idaresine iki kol kayığı daha ilavesi edilmesi ile liman haricindeki sahilde kolcu yerleştirilmesi gereklidir. Mektup sahibine göre bu önlemler geçicidir. Selanik'te silah ve ticaretiyle meşgul olan yirmi bir kişi vardır. Tüccarlar, İngiliz tebaasından Mösyö Fransuva'dan aldıkları silahı satmaktadır. Osmanlı Devleti ile yabancı devletler arasında silah ticareti yapılması serbesttir ve bunun aleyhinde bir hüküm yoktur. Yabancıların kimlere silah sattıkları bir soruşturmaya konu olmadığından rahatça Selanik'te ticaret yapabilmektedirler. Bu duruma çözüm için bu silah ticareti yapan kişilerin denetlenmesi gerekmektedir.⁴⁰⁷

Bulgar çeteleri hem sansasyon yaratarak seslerini duyurmak hem de cemiyetlerinin ihtiyacı olan parayı sağlayacak olaya 1901 yılında imza atmışlardı. Ekim 1901'de Selanik'in Serez sancağının, Razlık kasabasında bulunan Amerikan misyoneri Miss Stone ile yanında bulunan Bulgar kadını kaçırmışlardır. Mazover'e göre bunu yaparken Makedonya'da Osmanlı Devleti'nin artık huzur ve asayiş sağlamadığına ve bir Batılı din görevlisinin dahi güvenliğinin olmadığına dikkat çekmek istemişlerdir. Kadınları kaçıran Sandanski,

⁴⁰³ COA, BEO, 1620/121495, H.29.10.1318 / 19.02.1901

⁴⁰⁴ COA, BEO, 1623/121665, H.05.11.1318 / 24.02.1901

⁴⁰⁵ COA, BEO, 1623/121667, H.05.11.1318 / 24.02.1901

⁴⁰⁶ COA, BEO, 1678/125808, H.03.03.1319 / 20.06.1901

⁴⁰⁷ COA, DH.MKT, 2522/62, H.28.04.1319/ 14.08.1901

onları Osmanlı Devleti'ne iade etmesine karşılık on beş bin altın fidye istemiştir. Amerikan sefareti, söz konusu fidyenin kendileri tarafından verilemeyeceğini belirterek, Osmanlı Devleti ile müzakerelerde bulunmuşlardır. Neticede Osmanlı Devleti fidyeyi, Selanik'ten iki jandarmanın gözetiminde iki Amerikalıyı ve Osmanlı-Bulgar sınırına göndermiştir. Bulgarlara fidye verilmiş, Miss Stone Selanik vilayetine dönmüştür: ancak derhal Viyana'ya kaçarak Osmanlı hükümetinin soruları ile muhatap olmaktan kurtulmuştur. Bulgar çeteleri ise elde ettikleri fidye ile kendilerine silah, erzak temin etmekte kullanmışlardır.⁴⁰⁸

⁴⁰⁸ İrtem S.K, (1999), age, s.169-172 ve Mazower Mark, (2013) Selanik Hayaletler Şehri Hristiyanlar, Müslümanlar ve Yahudiler 1430-1950, (Çev. Güven G.Ç.), Alfa Yayınları, İstanbul, (Eserin orijinali 2005'te yayımlandı), (1. Baskı), s.347

2. BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NİN VİLAYÂT-I SELASEDE ASAYİŞ VE GÜVENLİĞİ SAĞLAMASINDA KOLLUK KUVVETİ OLARAK JANDARMA TEŞKİLATI (1879-1903)

2.1. Vilâyat-ı Selasede Asayiş Yeniden Sağlamak İçin Yapılan Islahatlar:1902-1903 Dönemi'nde Jandarma Teşkilatı

2.1.1. Osmanlı Devleti'nin Vilâyat-ı Selasede Islahat Çalışmaları ve Islahata Tepki: Kresna Vakası Gölgesinde Selanik Vilayeti'nde Jandarma

1902 yılı başında Osmanlı hükümeti ve II. Abdülhamid Rumeli'de ortaya çıkan olumsuz durumun farkındadır, bu olumsuz duruma son verebilmek için bir komisyon kurulmasını bizzat padişah istemiştir. Öncelikle silah kaçakçılığı yapan, huzur bozan, kanuna uymayan ve hareketleri ile şikayete sebep olan şahısların terbiyesi ıslahı için kanunlar ile nizamnameler doğrultusunda hareket edilmesi istenmiştir. Kanun ve nizamnamelerden haberi olmayanların ise bu konuda bilgilendirilmesinin bizzat memurlar tarafından yapılması istenmişti. Asayiş ve halkın emniyetini sağlamak üzere Dahiliye ve Adliyeden birer zat ile yeterli miktarda askerin, III. Ordu Müşiri Paşa ile Rumeli'de bir dolaşılması istenmiştir. Bu dolaşma esnasında, yönetim ve asker ile ilgili aksayan yönler tespit edilecek; Bulgarların yanlış davranışları varsa bunlar tespit edilip zamanında müdahale edilebilecektir.⁴⁰⁹

4-9 Şubat 1902'de Paris'te Jön Türk kongresi düzenlenmişti. Jön Türkler, kongreyi bir amaç için toplamışlardı. Bildiri metninde bu amaçlarını da izah etmişlerdi. Türk, Arap, Ermeni, Kürt, Makedonyalı, Rum vb. unsurları el birliği yaparak Osmanlı Devleti'nin içerisinde bulunduğu kötü durumdan kurtarmasını, diğer yandan da ileride oluşacak adil devletin de temel taşlarında pay sahibi olmaları istenmişti.⁴¹⁰ Kongreye Arnavut, Rum ve Yahudiler delege göndermişlerse de Bulgarlar bir temsilci göndermemişlerdi. Kongrenin başkanlığını üstlenen Prens Sabahaddin'in yaptığı konuşmasında, Osmanlı Devleti'nde

⁴⁰⁹ COA, İ.HUS, 94/45, H.1319.11. 11/ 20.02.1902

⁴¹⁰ Reyhan C, (2008), Türkiye'de Liberalizmin Kökenleri Prens Sabahaddin (1877-1948), İmge Yayınları, Ankara, (1. Baskı), s.32

süregiden karışıklıkların ancak eşitlik ve adaletle yönetilmesi ile sona ereceğini söylemiştir.⁴¹¹ Osmanlı Devleti'nin yapacağı reformlar neticesinde pek çok problemin çözülebileceğine vurgu yapılmıştır. Osmanlı Devleti, bu reformları yaparak Avrupa'nın Osmanlı'ya müdahalesinin de önlenebileceğine ilişkin ortak bir neticeye ulaşılmıştır. Kongreye katılan bütün delegeler Avrupa müdahalesine karşı değildi, kısmi bir Avrupa müdahalesi ile Osmanlı Devleti'nin reform yapma konusunda hareket edebileceği düşüncesi de ortaya atılmıştı. Arnavut ve Ermeni delegeler, Osmanlı Devleti'ne reformlarına Avrupa müdahalesini gerekli olduğu konusunda birleşmişlerdi.⁴¹² Osmanlı Devleti'ne Avrupa müdahalesinin gerekliliği konusu Prens Sabahattin tarafından da onaylanmış ve “hür ve demokrat hükümetler” ile yapılacak bir düzenlemenin, ülkenin faydasına olacağını belirtmiştir. Kongrenin metnine de “1856 Paris ve 1878 Berlin Antlaşmalarında imzaları bulunan devletlerle birlikte” hareket edileceğine vurgu yapılmıştır. Avrupa'nın müdahalesi Jön Türk üyesi Ahmet Rıza Bey'in tepkisi ile karşılanmıştır. Ahmet Rıza Bey, kongreye tepkisini bir bildiri ile sunmuştur. Kongre üyelerinin Avrupalı bir devletten reform yapmak için yardım istemesini, Osmanlı ülkesinin çıkarlarına ters düştüğünü ifade etmiştir. Kongre neticesinde Jön Türkler arasında gelişen bu durum iki gruba ayrılmalarına sebep olmuştur. Ahmet Rıza Bey, İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni, Prens Sabahaddin ise Teşebbüs-ü Şahsi ve Âdem-i Merkeziyet Cemiyeti'ni kurmuşlardır.⁴¹³

1902 yılında, Selanik vilayetinde asayişsizlik devam etmektedir ve bu sebeple jandarmaya olan ihtiyaç azalmayıp aksine artmaktadır. Selanik vilayetini jandarma alayına ihtiyaç duyulduğundan zabitle beraber üç yüz nefer jandarma ilave edilmesi istenmiştir.⁴¹⁴ Sadaret Selanik vilayetinden yapılan bu isteğin Bulgarların herhangi bir tecavüzü olmadan gerçekleştirilmesini istemiştir.⁴¹⁵ Vilayat-ı selasede, çeteler hazırlık yaparken Osmanlı hükümeti de padişahın iradesi doğrultusunda bu vilayetlerde ıslahat hareketine girişmiştir. II. Abdülhamid, 16 Mart 1902'de bir irade yayınlamıştır. Bu irade ile Rumeli'nin idaresinde aksayan yönler ve yapılması gerekenler de tespit edilmiştir. Buna göre:

⁴¹¹ Reyhan C, (2008), age, s.33

⁴¹² Hacısalıhoğlu M, (2008), age, s.95-99

⁴¹³ Reyhan C, (2008), age, s.38-39

⁴¹⁴ COA, DH.MKT, 2594/109, H.22.11.1319 /03.03.1902

⁴¹⁵ COA, BEO, 1803/135188, M. 06.03. 1902

1. Kanun ve nizamlar aleyhine olmak üzere bir müddetten beri Kosova vilayetinde, Manastır ve İşkodra ile Yanya vilayetlerinin bazı yerlerinde ahali toplanarak bazen o vilayette bulunan diğer bir gruba zarar vermeye başlamıştır. Bu hareketlere kesinlikle izin verilmeyecektir
2. Valiler memur oldukları vilayetlerin her yönünün ve bilcümle ahalinin halini bilecek, memleketlerin huzuru için sınırdan geçişler olduğunda bunu yapan cezasını çekecektir.
3. Kanun ve nizam aleyhinde hareket edip suç teşkil eden hareketlere karışanlar yakalanıp tarafsız mahkemelerde yargılanacaktır. Kanun ve nizam doğrultusunda hareket etmeleri sağlanacaktır.
4. Mahkemeler adil ve süratli bir şekilde kararlarını verecek ve tek bir hırsızlığın bile olmamasına dikkat edecektir.
5. Memleketin emniyet ve asayişinden sorumlu olan jandarmanın gerekli vasıfları taşımasına dikkat edilecektir. Jandarmaların seçiminde her zaman için ahlaklı ve herhangi bir suça adı karışmamış kişiler öncelikli olacaktır. Asker arasından seçilmesi uygunsa da asker olabilecek özelliktekiler de polis ve jandarma olabilecektir. Eğer ahlaken uygunsuz kişiler jandarma olduysa, görevden alınıp yerlerine askerlik etmiş olanlardan ahlakı düzgün olanlar seçilecektir. Eğer asker içinde de uygun kişi yoksa muharip askerlerden ya da yerlilerden uygun olanlar seçilerek bir müddet idare edilecektir.
6. Düzenli askeri birlikler her ihtimale karşı yeterli miktarda askerden oluşturulacak ve savaşıma hazır bulundurulacaktır. Makedonya fesat komitesinin bazı “teşebbüsat-ı fesadiyeyi davet” eder hareketleri olursa engellemek için memurlar son derece dikkatli davranacaktır. Komite eğer askeri de zor durumda bırakırsa müdahaleye yalnızca jandarma ve redif askeri memur bulunacak ahalinin karışmasına izin verilmeyecektir. Bu tip bir olaya dahil olan sivil halk ise sebepsiz yere hapsedilmeyecektir.
7. Rumeli'deki 22 nahiye müdüründen valilere kadar bütün memurlar bu emirlere uyacak ve emirlerin aleyhinde hareket edenler ise valiler tarafından tebdil edilecektir.
8. Vilayet memurlarının hareketlerinden vali sorumlu olacak, halkın padişaha şikayet etmesini gerektirecek uygunsuz hareketlere meydan verilmeyip her şeye hakim, herkese hizmet etmeye hazır bir üslupla davranılacaktır.

9. Rumeli’de her yer, padişah tarafından görevlendirilen memurlar tarafından teftiş edilecektir.
10. Mevcut bulunan mekteplerin eksikleri giderilecek ve mektep olmayan mahallerde yeniden mektepler tesisiyle çocukların eğitim alması sağlanacaktır.
11. Askerler valilerin belirleyeceği tedbirleri ve inzibat ile ilgili meseleleri yerine getirmek için derhal harekete geçeceklerdir.⁴¹⁶

Bu metinle padişah hem sorunları tespit etmiş hem de yapılması gerekenleri belirlemiştir. İdarenin, adliyenin ve askerin üstüne düşen görevleri tekrar dile getirmiştir. Memurların kanun ve nizam dairesinde hareket etmeleri ve halkın yakındığı konuların bir şekilde açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Bu metnin hükümleri hangi nezareti ilgilendiriyorsa o nazırlar da imzalamıştır. Böylece padişah aldığı bu kararlara hükümet üyelerini de ortak etmiştir ve metin tek taraflı bir uygulama olmaktan da kurtulmuştur. Bu ıslahat metninin ardından, Rumeli’nin temel sorununu oluşturan Bulgar çeteleri ve bunlara karşı takınılacak tavır ile alınacak askeri önlemler hakkında bir metin yayınlanmış, hükümet tarafından imzalanmıştır. Bulgar Prensliği, Rumeli’deki çetelerin hareketlerini dizginlemek için uyarıda bulunmamıştır. Rumeli’deki Bulgarlar halkı tazyik etmekten geri durmamaktadır. Osmanlı Devleti, vilayat-ı selasedeki ordusunda gerekli düzenlemeleri yapıp asayişsizliğin önünü almazsa, bu mesele de Ermeni meselesi gibi Avrupa kamuoyunu meşgul eder hale gelecektir. Bu sebeple bundan sonra yapılacak en iyi şey Osmanlı ordusunda yapılacak bir düzenleme olacaktır. Rumeli’de konuşlanmış II.ve III. Orduların gücü toplam iki yüz yirmi dokuz bin sekiz yüz kişilik bir askeri kuvvetten oluşmaktaydı. Bu kuvvete ilave taburlar eklenecekti. Tabur merkezlerinde, özellikle bahar aylarında çetelerin de problem çıkaracağı zamana denk gelecek şekilde bir talim yaptırılacaktı. II. ve III. Ordu’da 1894 yılından beri silahaltında bulundurulanan neferlerin terhis zamanı gelmiştir. Askerlerin terhisinden önce bu iki orduya katılması düşünülen askerlerin davet edilmesi Osmanlı hükümetinden istenmişti.⁴¹⁷

Sadrazam Said Paşa, bütün alınan bu malumatı değerlendirmiş ve vilâyat-ı selase valilerine 17 Mart 1902 tarihinde bir telgraf göndermiştir. Telgrafa göre Bulgarlar Makedonya’da yaşayan Müslümanları türlü şekillerde rahatsız ederek kendilerine

⁴¹⁶ COA, İ. DH, 1394/20, belge 3 sayfa 2, H.1319.12. 06/16.03.1902

⁴¹⁷ COA, İ.MTZ. (04), 22/ 1461, H.1319.12.07/17.03.1902

müdahalede bulunulmasını istiyorlardı. Said Paşa, Avrupa'nın müdahalesini önlemek için bir dizi önlem sıralamıştır:

- 1) Her nerede çete ortaya çıkarsa çıksın kötü hareketlerine izin verilmeyecektir.
- 2) Çetelere müdahale düzenli askeri birliklerin ve muntazam asker-i zabtiyelerin görevi olacaktır. Asla ve asla halktan hiçbir fert çetelere müdahalede bulunmayacaktır.
- 3) Bulgar çetelerinin ana hedefi Müslüman halkın kendileri ile çatışmasıdır. Bu maksatla insanları öldürüp düşmanlık yaratmaya çalışacaklardır. Müslümanlar ise bu oyuna gelmeyip böyle bir çatışma durumu yaratıldığında devletin askerine başvurmalı ve kanunlar yoluyla haklarını aramalıdır.⁴¹⁸

Osmanlı Devleti, Rumeli vilayetlerinde düzeni sağlamak isterken Bulgarlar da bir program hazırlamışlardır. Programda 1897'de olduğu gibi Selanik, Manastır ve Üsküp'ün olduğu bir vilayetin kurulmasını ve bu vilayetin başkentinin Selanik olmasını teklif etmişlerdi. Yönetimi etnik olarak en fazla olan gruptan seçilecek bir vali beş yıl süre ile yerine getirecekti ki bu görevde Bulgarlar'a ait olacaktı. Bütün vatandaşların yaşantıları garanti altına alınacak, hükümet baskın olan grup tarafından yönetilecekti. Hristiyan nüfusun eğitimi bir eğitim organizasyonu tarafından yerin getirilecekti. Böylelikle Bulgarlar özgür hale gelecek, Rumeli'de Sırp ve Yunan propagandasına son verilmiş olacaktı. Güvenlik polisler tarafından sağlanacak ve polisler valinin direktifi altında bulunacaktı. Yerel nüfustan yüzde bir oranında bu polis teşkilatına personel seçilecekti. Selanik, Manastır ve Üsküp'ten oluşacak vilayetin ekonomisinde vergi ile ilgili düzenlemeler yapılacak, elde edilen verginin yüzde yirmi beşi Osmanlı hükümetine hasılat olarak verilecekti. Alınan bu kararların devamlılığı ve sürekliliği özel bir komisyon tarafından denetlenecekti.⁴¹⁹

Hazırlanan bu program, Bulgar komiserleri vasıtası ile 8 Mayıs 1902'de Osmanlı hükümetine sunulmuştur. Osmanlı hükümetine göre programın maddeleri Berlin Antlaşmasında belirtilen hükümlerle zaten yerine getirilmektedir. Osmanlı Devleti'nin

⁴¹⁸ Said Paşanın Hatıratı, (1328), age, C.2. K.1, s.164

⁴¹⁹ H.C.P.P, (1903), Inclosure 1 in No.129, "Translation of Project for Macedonian Autonomy, as elaborated by the 2nd Regular Macedonian Congress", Further Correspondence Respect, Turkey No.1, Londra, s.117-118

Rumeli vilayetlerinde düzeni sağlamak için polis ve jandarmanın maaşlarının düzenli verip, asayiş sağlamak için azami dikkat göstermek dışında yapabileceği bir şey yoktu. Hizmetlerinde ve hareketlerinde yanlışları görülen Osmanlı memurları, görevlerinden alınarak yerlerine iş bilir muktedir memurlar atanacaktır. Eşkîya ve çetelerin takibinde düzenli ve dikkatli bir şekilde hareket edilerek, bu gibi gruplarla herhangi bir iş birliği yapmayan bireylere suç isnat edilerek rencide edilmemesine çalışılacaktır.⁴²⁰

Osmanlı Devleti, Rumeli’de ıslahat çalışmalarında asayiş ve güvenliğe özel bir önem vermiş, yakınmaların ortadan kalkmasını için çabalamıştır. Jandarma ve polisin yanlış hareketlerinin önüne geçmek maksadıyla, nizamname dışında hazırlanan bu gibi metinlerle olaylara müdahalede nasıl bir tavır içerisinde olmaları gerektiği konusunda uyarmıştır.⁴²¹ Selanik’te bu süreçte üç yüz piyade jandarma neferi yeniden kayıt edilecek ya da eskilerin kayıtlarının yenilenmesi ile uğraşılacaktı. Yeni kaydedilecek piyade jandarmaların esas vazifesi eşkıya takibi olacaktı. 1902’de II. Abdülhamid tarafından jandarmalara eşkıya takibinde kullanmak üzere üç yüz adet Martini Henri tüfeği ve on sandık cephaneye verilmesi irade olunmuştur. Bu silahlar bir süre sonra bir başka irade ile III.Ordu merkezinden temin edilmiştir.⁴²²

Avusturya’nın, Sadrazam Said Paşa ile yaptığı görüşmeye göre eğer Osmanlı Devleti Berlin Antlaşması ile söz verdiği düzenlemeleri yapmazsa yavaş yavaş Makedonya’da toprak kaybedecektir. Avusturya hükümeti sefiri Kont Glokovski 21 Haziran 1902’de Osmanlı hükümetine mahrem bir şekilde uyarıda bulunmuştur. “Rumeli’deki halin ıslahını düşünmek zamanı gelmiştir, çaresine bakmazsanız kendinizi mahvedeceksiniz”, demiştir.⁴²³ Bulgar komitası VMRO, onuncu kongresini 28 Temmuz- 3 Ağustos 1902 tarihleri arasında yapmıştır. Kongrede, Osmanlı Devleti’nin Rumeli vilayetleri hakkında önemli kararlar almışlardır. Komite hazırlayıp bastırdığı broşürde, “Makedonya Makedonyalılarındır” sloganını kullanmışlardır. Bulgarlar’ın nüfusça fazla olması sebebiyle Makedonya’nın Bulgarlar’a ait olduğunu iddia etmişlerdi.⁴²⁴

Osmanlı Dahiliye Nezareti’nden Serez ve Drama kazalarına yazılan 21 Ağustos 1902 tarihli telgrafta, Bulgar çeteci Yankoff’un Bulgar sınırını geçerek Rumeli vilayeti selasesine

⁴²⁰ COA, İ.HUS, 96/158, H.1320.02. 13/ 21.05.1902

⁴²¹ COA, BEO, 1850/138731, M.20.05.1902

⁴²² COA, BEO, 1857/139242, H.1320.02.23/31.05.1902

⁴²³ Said Paşa’nın Hatıratı, (1328), age, C.2.K.1 s.224-226

⁴²⁴ Macedonia Documents and Material, (1978), The French Consul General in Sofia, Bannardet, informs the Minister of Foreign Affairs about supreme Committee’s request that Autonomy be granted to Macedonia, 13 Ağustos 1902, Bulgarian Academy Of Sciences, Sofya, s.460-461

gelip gelmediği sorulmuştu. Yankoff'un Rumeli Şarki'yi geçmediği; ancak sınır üzerindeki Peleçirköz Manastırı'nda, komite üyelerinin bulunduğu haber verilmişti. Bulgarlar, Peşte kazasında Müslüman köylerinde tüfek kolcusu adıyla elli altmış kadar çete üyesini yerleştirmişlerdi. Sınırdan patlayıcı ya da silah geçirilmesini önlemek ve ayrıca Bulgarların geçişini engellemek için kuleler inşa etmek, asker yerleştirmek için Drama mutasarrıflığı 17 Ağustos 1902'de Dahiliye Nezareti ile Selanik Rüsumat müdürlüğüne tebligatta bulunmuştur.⁴²⁵

23 Eylül 1902'de, Cuma-i Bala kazasının Kresna adlı bir köyünde Bulgar isyanı başlamıştır. Bulgar Prenslüğündeki çete üyelerinden çok sayıda silahlı kişi Kresna'ya gelerek Osmanlı askerleri ile çatışmıştır. Rumeli'de Bulgar çetelerinin oluşturduğu çatışma ortamı Bulgar çetelerine Osmanlı askeri ciddi bir şekilde müdahale edene, yani Kasım 1902 ortalarına kadar devam etmiştir. Osmanlı askeri, başlangıçta II. Abdülhamit'in emri ile çok fazla müdahalede bulunmamıştır; ancak Kresna'da askere karşı yapılan karşılık neticesinde çetelerin takibatı artırılmıştır.⁴²⁶

Selanik valisi Hasan Fehmi'nin hükümete yazdığı bir mektuba göre: Selanik'e bağlı kazalar olan Görüce, Vodina, Yenice'ye ait bazı köylerde birkaç yüz kişiden oluşan çeteler ortaya çıkmıştı. Çeteler onları ele geçirmek için harekete geçen jandarma müfrezesini muhasara altına almışlardı. Jandarmaların zor durumda kalması üzerine, Bulgar çetelerinin hareketlerine son vermek amacıyla üç kazaya birer tabur asker gönderilmek zorunda kalınmıştı.⁴²⁷ Bulgar çeteleri jandarma karakollarına, hükümet binalarına saldırmışlardı. Cuma-yı bala ile Kresna'da etkili olan isyan alınan önlemlerle, Razlık'da yayılmadan Osmanlı askeri tarafından durdurulmuştur.⁴²⁸

2.1.2. Osmanlı Devleti'nin Vilâyat-ı Selasede Islahat Çalışmaları ve Rumeli Müfettişliği İdaresinin Kurulması (1902)

Kresna vakası sonrasında Rumeli'de olayların gitgide karmaşık hale gelmesi, Osmanlı Devleti'ni yeni önlemler almaya zorlamıştır. Osmanlı Devleti bu sebeple hükümet üyelerinden raporlar hazırlayarak sunmalarını istemiştir. İlk olarak Rumeli'de kurenadan Arif Bey bir irade sunmuştur. Arif Bey'in iradesine göre Rumeli vilayetlerindeki asker,

⁴²⁵ COA, A.MTZ (04), 81/32, belge 3 sayfa 1, H. 1320.06. 11/14.09.1902

⁴²⁶ Adanır F, (1996), age, s.162-163

⁴²⁷ Said Paşa Hatıratı, (1328), age, C.2, K.1, s.136

⁴²⁸ Uzer T, (1999), age, s.138

jandarma, memurların maaşları düzenli bir şekilde yatırılmamaktadır. Osmanlı Devleti, bu düzensizliğe son vermek amacıyla vilayat-ı selasedeki vergilerin valiler tarafından toplanmasını, vergilerden elde edilen gelirin memur, asker ve jandarmanın maaşları karşılandıktan sonra Osmanlı hazinesine gönderilmesinin daha uygun olacağını belirtmişti. Maliye nezareti vilayetlerden gelen vergileri her vilayetin ihtiyacı kadar gönderecek polis, asker, jandarma ve memurlar maaşlarını müteahhitler yerine doğrudan merkezden alacaklar bu da devlette merkezileşmenin bir sonucu olarak daha etkili sonuçlar doğuracaktır. İradeyi tetkik eden II. Abdülhamid de bir irade ile söz konusu iradenin uygulanmasını istemiştir.⁴²⁹

Bu konu hakkında, Tahsin Paşa'da Osmanlı hükümetine bir rapor hazırlayarak sunmuştur. Rapora göre Osmanlı padişahının en önemli isteği vilayetlerinde yaşayan insanların can, mal ve namuslarının korunarak, memurların tavırlarından yakınma olmamasını sağlamaktır. Tahsin Paşa, Rumeli'de yerel halktan, jandarma ve polis olabilecek özellikler gösterenlerin seçilmesini ve bu seçimi yaparken son derece dikkatli olunması gerektiğini düşünmektedir. Gerek düzenli askeri birliklerin gerekse polis ile jandarmanın maaşlarının düzgün bir şekilde verilerek, zaruret içerisine düşmelerinin önlenmesi sağlanmalıdır. Tahsin Paşa'ya Rumeli'de ziraat, ticaret ve sanatın artmasına, şoseler, köprüler, yollar ve demiryolları gibi bayındırlık faaliyetlerinin yapılarak az zamanda çok eserler vücuda getirilerek halkın devlete olan sevgisinin artırılması sağlanmalıdır. Rumeli'de yaşayan halkın Müslüman ya da Gayrimüslim ayrımına gidilmeden bilcümle Osmanlı halkının mal, can, ırz ve namuslarının sağlanıp emin ve tam bir asayiş içinde yaşayarak adalet ile servete sahip olmaları için çalışılmalıdır.⁴³⁰

Tahsin Paşa, Rumeli vilayetinde jandarma ve polisle ilgili olan noktalara özel bir anlam vermiş ve ayrıntılandırma ihtiyacı duymuştur. Öncelikle asayiş ve emniyeti sağlamak üzere vilayat-ı selasede ne miktarda polis ve jandarma personeli gerektiği tespit edilmelidir. Söz konusu personelin ne kadarının Müslüman ve ne kadarının Gayrimüslim olması gerekeceği kararlaştırılmalıdır. Müslümanlardan jandarmaya alınacaklar mutlaka askerlik görevini yerine getirmiş, tabur ve bölüğünce az çok kabahatle hapis cezası görmemiş olanlardan seçilmelidir. Jandarmalar bünyesi ve mizacı bu hizmeti yerine getirmeye uygun, uygunsuzluğu ve kötü ahlakı olmayan, namuslu ve itaatkar kimselerden seçilecektir.

⁴²⁹ COA, Yıldız Perakende Evrakı Baş kitabet Dairesi Maruzatı (YPRK.BŞK), 67/90, H.27.08. 1320 /28.11.1902

⁴³⁰ COA, Y.EE, 3/71, H.27.08. 1320 /28.11.1902

Gayrimüslim jandarmalar hiçbir sebepten dolayı mahkum olmamış ve hapis cezası almamış, namuslu ve hal hareketleri bilinen kişiler arasından seçilmelidir. Padişaha ve hükümete sadakatle hizmet edeceğine, nizamnamelere uygun bir şekilde hareket edeceklerine; hükümet ve padişahın aleyhine hareket edeceklerin karşısında canlarını feda etmeye çalışacaklarına dair gayretle mücadele edeceklerine ilişkin Müslümanlar Kur'an-ı Kerim üzerine Gayrimüslimler ise İncil üzerine yemin etmelidir.⁴³¹

Tahsin Paşa'ya göre jandarmaların hizmet süreleri belirsizdir: nefer, onbaşı ve çavuşun yükselmek ne kadar süre çalışması gerektiğinin bir karar bağlanıp maaşlarının derecesinin de belirlenmesine çaba gösterilmesi gerekmektedir. Jandarma süvarisinin hayvan ve yem tayinatının hükümetçe karşılanması ile bu sebeple ortaya çıkacak problemlerin de çözülmesi sağlanacaktır. Jandarmalardan piyadeler için tüfek, süvariler için filinta ve revolver olmak üzere gerekli olan silahlar temin edilecektir. Onbaşı, çavuş ve zabıtana da revolver verilmesi; bunların elbisesinin de gayet elverişli, gösterişli dayanıklı surette hazırlanması, elbiselerinin üzerlerine tabur ve bölük ve sıra numaraları işaret olarak yapılacaktır. Çizme gibi ayakkabı ve levazımlarının da mükemmel olması, düzenlerinin askeri usullerle birebir örtüşmesine dikkat edilmesi istenilmiştir. Polis ve jandarmalar tarafından günlük, aylık ve senelik olarak jurnaller hazırlanarak en adi vakıadan en büyüğüne kadar hepsi kaydedilip, her aybaşıda jandarma ve polisin en büyük zabiti tarafından vali veya mutasarrıfa bir aylık vukuat cetveli hazırlanarak verilecektir. Bir ay sürecinde ne gibi vukuat olmuş ve buna karşı ne gibi tedbir alınmış, şecerelerinin ne zaman, ne suretle mahkemeye teslim olunduğu herkesçe bilinmek üzere valiler tarafından vilayet gazeteleriyle ilan edilmesini istemişti.⁴³²

Osmanlı Devleti raporlar ile vilâyat-ı selasedeki durumu düzeltmeye çalışırken, Avusturya ve Rusya dışişleri bakanları Osmanlı hükümetini ziyaret ederek bir tebligat vermişlerdi. İki devletin sundukları tebligata göre, Osmanlı Devleti Makedonya'da yaşayan Hristiyan halkın meşru ihtiyaçlarını sağlayıp asayişini temin etmelidir. Bütün bunları kısa bir süre içinde yapıp dizginleri eline almazsa, Bulgarlar 1903 yılının baharında daha büyük bir isyan çıkaracaklardır. Osmanlı Devleti önlem almazsa, Kresnadakinden daha kötü olaylarla karşılaşmak zorunda kalacaktır. Osmanlı Devleti, Makedonya için bir ıslahat programı hazırlayıp uygulamazsa bu konu Rumeli'ye ait bir mesele olmaktan çıkarak uluslararası bir

⁴³¹ COA, Y.EE, 3/71, H.27.08. 1320 /28.11.1902

⁴³² COA, Y.EE, 3/71, H.27.08. 1320 /28.11.1902

hal alacaktır. Avrupa’da bu mesele ile ilgili bir kongre düzenlenecek ve neticede Rumeli’de muhtar devletler ortaya çıkacaktır.⁴³³

Rusya ve Avusturya’nın üstü kapalı bir tehdit de içeren tebligatının ardından İstanbul’a gelen Alman temsilcisi, Osmanlı hükümet üyelerinin tebligat karşısında yüreğine su serpen açıklamalar yaparak onları rahatlatmıştır. Osmanlı Devleti, Rumeli’de insanların yaşantısını düzenlemek için birkaç ıslahat yapıp, asayiş ve emniyeti sağlarsa problemlerin çözüleceğini belirtmiştir. 28 Kasım 1902’de Osmanlı hükümetinin üyeleri olan Hariciye, Adliye, Ticaret, Nafia Nazırları ve Sadrazamın katıldığı bir kurul Rumeli’de ıslahat yapmak için hazırlığa başlayarak bir taslak oluşturmuşlardır. Taslakta asayiş ilgilendiren konular ise şunlardı: asayiş ve emniyetin muhafazası ile buna vasıta olan jandarma sınıfı ile bütün memurların muntazam bir şekilde maaş alması sağlanacak, vilayet memurlarından yetersiz veyahut yanlış hareketleri görülenler görevden alınacaktır. Rumeli’de jandarmaların yüzde yirmi beşi Hristiyanlardan, yüzde yetmiş beşi de Müslümanlardan seçilecektir. Hristiyanlarla Müslüman jandarmaları ayırmak için kıyafetlerinde ayırıcı bir sembol ve sayılar kullanılacaktır. Vilayetlerde jandarma, polis ve memur maaşları verildikten sonra ortaya çıkan fazla miktar müteahhitlere verilmeden banka vasıtası ile Maliye Nezaretine gönderilecektir. Her vilayetin asker, polis ve jandarmasına verilecek erzak ve levazımat parası olarak müteahhitlere verilecek meblağ vilayetin askeri dairesine teslim edilecektir. Böylece maaşlar merkez vilayette birikecektir.⁴³⁴

Sadrazam Said Paşa, programın taslağını 1902 yılının Aralık ayında “Rumeli vilayetlerinde reform programı” ismi ile kamuoyuna duyurmuştur. Osmanlı hükümetinin hazırladığı program dört bölüm ve on sekiz maddeden oluşmaktadır. Hükümet bu program ile ilk olarak bir vali atayarak kamunun düzenini sağlayıp, vilayetlerde ticaret, tarım ve eğitim konusunda gelişmeyi sağlamayı amaçlamıştır. Jandarmayı ilgilendiren maddesine göre kolluk birimlerinde akılcı bir düzenleme yapılacaktır. Bu reform programında Makedonya adı zikredilmemiş ve daha ziyade Edirne ile Arnavutların yoğun şekilde yaşadığı vilayetlerde bir iyileştirme olması öngörülmüştü.⁴³⁵ Osmanlı Devleti’nin uygulamaları daha fazla vilayette uygulayacak olması Rumeli’deki komiteler tarafından hoş karşılanmamıştı.

⁴³³ COA, YA.RES, 118/82, belge 2, H.28.08.1320 /28.11.1902

⁴³⁴ COA, YA.RES, 118/82, belge 2, H.28.08.1320 /28.11.1902

⁴³⁵ Sowards S. W, (1981), age, s.45-46

Komiteler ıslahatın yalnızca Selanik, Kosova ve Manastır vilayetlerinde uygulanmasını istemişlerdi.⁴³⁶

Reformun birinci bölümünü oluşturan idari kısmında asayiş ve güvenliği sağlamakla yükümlü olan görevlilere dörtten dokuzuncu maddeye kadar olan kısmı ayrılmıştı. Jandarma emir ve zabitanıyla polis müdürü ve komiserlerinin devir, azil, yer değiştirmeleri valilerin emri ile yerine getirilecektir (madde 5). Vilayetlerde jandarma neferleri Müslüman ve Hristiyan'dan olacak ve tayinleri usulü dairesinde yapılacaktır (madde 6). Müslümanlardan jandarmaya alınacaklar askerlik hizmetinde bulunmuş ve bu sürede hizmetlerinde ceza görmemiş olanlardan tercih edilecektir. Bu şartlardan başka gerek Müslüman ve gerek Hristiyan'dan jandarma hizmetinde istihdam olunacaklar iyi ahlaklı olanlardan seçilecek, ceza almamış olmasına dikkat edilecektir (madde 7). Vilayetler polis komiserleriyle neferleri Müslüman ve Hristiyan'dan oluşacak usul-ü dairesinde seçileceklerdir. Bunların da namuslu ve dürüst, ceza almamış kişilerden olmaları ve Türkçe okuyup yazmaları şarttır. Müslümandan bu vasıfları taşıyıp da askerlik etmiş görevlendirmelerde öncelikli olarak tercih edilecektir (madde 8). Vilayetin asayişini ihlal edecek bir durum ortaya çıktığında, jandarmaların yetersizliği anlaşıldığında, askere ihtiyaç duyulduğunda, vali tarafından derhal vali tarafından mahallin kumandanlığına haber verilecektir. Kumandanlık bir taraftan gereken askeri hazırlamak maksadı ile bu durumu telgrafla Padişah ve Seraskerlik makamına bildirecektir. Padişah ve Seraskerlik makamından alınacak cevap üzerine, icabına bakılacak ve kumandanlık tarafından yerine getirilecektir. Vali bu durumun sebebini kumandanlıkça da tasdik ettikten sonra yerine getirecektir (madde 9).⁴³⁷

Maddelerden de anlaşılacağı üzere yerel yöneticilerin jandarma yerine asker kullanırken, kendi bildikleri gibi hareket etmeleri ve devletin izni olmaksızın sık sık bu yola sapmalarının önüne geçilecektir. Jandarma ve polis temininde aranacak en önemli vasıf namuslu olmak ve herhangi bir suçla ceza almamış olmaktır, zira ufak da olsa ceza alanlar personel yetersizliği yüzünden teşkilata alınabilmiştir. Bu uygulamanın ne kadarının hayata geçirilebileceği ise bir soru işareti olarak kalacaktır.

⁴³⁶ Adanır F, (1996), age, s.169

⁴³⁷ Said Paşa'nın Hatıratı, (1328), age, C.2, K.2, s.154-155

Osmanlı hükümeti, ıslahatların işleyişini sağlamak ve yerinde denetlemek üzere müfettiş olarak Hüseyin Hilmi Paşa Paşa'yı görevlendirmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa Paşa'nın refakatinde bulunmak üzere teftiş-i askeri komisyondan bir zatın da seçilmesi istenilmişti. İstanbul'da hükümet nezdinde bulunup kurulacak komisyona başkanlık etmek üzere de Konya eski valisi Ferit Paşa görevlendirilmişti.⁴³⁸ Hüseyin Hilmi Paşa Paşa'nın görevlendirilmesi, Rusya ve Avusturya tarafından uygun görülüş ve iki devlet, müfettişi denetlemek için de hükümetleri tarafından iki adet sivil müfettiş gönderilmesine karar vermiştir. Ancak istekleri bununla da sınırlı kalmamış Avrupalı bir generalin denetiminde ve Avrupalı askerlerin de eğitim verdiği bir jandarma teşkilatı kurulması yönünde karar almışlar ve bunu adli reformlar ile siyasi af düzenlemelerinin takip edeceğini belirtmişlerdi.⁴³⁹ İngiltere ise Osmanlı tarafından gönderilecek müfettişin yabancı uyruklu olması konusunda ısrarcı davranmıştı.⁴⁴⁰ Osmanlı Devleti, görüşmeler neticesinde Rumeli ıslahatını İstanbul'da takip etmek üzere komisyon atamış başkanlığına da Ferit Paşa getirilmiş, beraberinde görev almak üzere bir üye daha eklenmişti.⁴⁴¹ Müfettiş Hüseyin Hilmi Paşa'ya Rumeli'de refakat etmek üzere müşavir olarak Nasır Paşa, Nurettin Bey ve İhsan Bey görevlendirilmişti. Hüseyin Hilmi Paşa, kararın çıkmasından birkaç gün sonra Selanik'e doğru yola çıkmış ve Selanik'e ulaşarak görevine başlamıştır.⁴⁴²

Rumeli'deki ıslahatın bizzat Said Paşa tarafından kaleme alınmış olması ve maddeleri padişah II. Abdülhamit'in dikkatini çekmişti. II. Abdülhamit'te, bir süre sonra ıslahat programının sadece Rumeli vilayetleri ile sınırlı kalmayacağı ve Osmanlı ülkesinin tamamında uygulanması yönünde baskı oluşacağı yönünde bir endişe oluşmuştu. Bu endişenin artmasında Avusturya sefiri ile yapılan görüşme de etkili olmuştur. Sefire göre Rumeli'de Avrupa devletlerinin tek isteği jandarmada yapılacak bir reform ile asayişin sağlanması olacakken, Said Paşa başka maddeler de ekleyerek Osmanlı Devleti'nin sorumluluğunu artırmıştır. II. Abdülhamit böyle bir uygulama yaptığı için Sadrazam Said Paşa'ya kızmıştır, Said Paşa ise eninde sonunda böyle bir ıslahatın gerekliliği konusunda padişahı ikna etmeye çalışmıştır. Said Paşa'ya göre Rumeli vilayetlerinde ıslahatta öncelik

⁴³⁸ COA, BEO, 1957/146718, H.1320.02. 29/06.06.1902

⁴³⁹ Tokay A.G, (2010), Makedonya Reformları ve Güvenlik Güçleri, Türkiye'de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti, Evren Balta Parker E.B ve Akça İ. (Derleyenler), İstanbul bilgi Üniversitesi Yayınları, (1. Baskı), İstanbul, s.127

⁴⁴⁰ Adanır F., (1996), age, s.168

⁴⁴¹ Kırmızı Abdülhamid, (2013), "Balkanlar Üzerinde Diplomasi Savaşı, Rumeli Islahatı 1902-1908", Türk Tarihinde Balkanlar, Sakarya Üniversitesi, C.2, s.974

⁴⁴² Karal E. Z, (1999), age, C.8, s.157

verilecek konu askerin, memurun ve jandarma ile polisin maaşlarının düzenli bir şekilde yatırılmasını sağlamaktı.⁴⁴³

Said Paşa, Hüseyin Hilmi Paşa görevine gitmeden önce 4 Aralık 1902'de Edirne, Selanik, Manastır, Kosova, İşkodra ve Yanya vilayetlerine bir telgraf çekmiştir. İslahatın gerçekleştirilmesini sağlamak için bu telgrafta adı geçen vilayetlerde memur, asker ve jandarmaların maaşlarının asla eksik olmadan ay ay verilmesi istemiştir. Vilayetlerde bulunan askerin maaşları verildikten sonra kalan fazlalık, Osmanlı Bankası vasıtası ile Osmanlı hazinesine sevk edilecektir. Her vilayetin ihtiyacı olan paranın miktarı eksiksiz bir şekilde tespit edilecektir. Bu maksatla her vilayeti oluşturan kazaların büyük ve küçük bütün vergileri tespit edilerek, ne kadar zam yapılması gerektiği belirlenecektir. Vergilerde suiistimal olup olmadığı belirlenecektir. Yapılan tetkikatta defterdarlar, muhasebeciler, mal müdürleriyle büyük ve küçük mahalli memurlardan herhangi birinin memuriyetlerinde suiistimal ettikleri tespit edilirse, mahkemelere sevk edilmeleri sağlanacaktır.

Vilâyat-ı selasede, jandarma ve polis kanunen vazifeleri olmayan işlerde çalıştırılmaktadır. Bu ise jandarma ve polisin esas işini yapmasının önüne geçmektedir, ıslahat ile bu tür uygulamalara bir son verilecektir. Jandarmalardan ismi defterlerde yazılı olup iş görmeyen ama maaş alan bir kısım nefer olduğu yönünde de bilgi edinilmiş, yine aynı şekilde o vilayetin jandarma neferi olarak görülmeyip misafir durumunda bulunanlar da vardır. Bu kural dışı uygulamaların hepsi, düzenli jandarma birliklerinin sırtına maddi olarak yük bindirmektedir. Jandarmanın miktarı, gerekli olan maaşı hakkında bir cetvel hazırlanarak her vilayet tarafından hükümete bildirilecektir. Bir vilayette asker ve jandarmanın maaşı verildikten sonra oluşan fazlalık, bir memur vasıtası ile Maliye Nezaretine gönderilecektir. Maaşlar ile ilgili suiistimal yapılmasının önüne geçmek için müfettiş tarafından gerekli cezalar verilebilecektir.⁴⁴⁴

Osmanlı Devleti, Rumeli vilayetlerinde bu önlemlerle 1902 yılı boyunca düzenli bir şekilde maaşını alamayan memur, asker ve jandarmanın maaşını almasını sağlamayı ve ortaya çıkabilecek iş bırakmaların da önüne geçmeyi amaçlamıştı. Yapılacak ıslahatların da gerçekleştirilmesi maddi olanaklara bağlıydı. Düzenli ve adil bir şekilde vergi toplanıp, memur ve askere dağıtılsa yakınmaların ortaya çıkması önlenilecekti. Bu şekilde hem

⁴⁴³ İrtem S. (1999), age, s.191-192

⁴⁴⁴ Hüseyin Hilmi Paşa Evrakı (H.H.P), 3/165, belge 1 ve 2, R.23.09. 1318/06.12.1902

ıslahattan önce verilen talimatlar hem de ıslahat programı çerçevesinde jandarma taburlarında bulunup fazladan maaş alan ya da misafir durumda olanların durumları tespit edilerek, vilayetlerdeki durum belirlenecekti. Rumeli vilayetlerinde, ıslahatın uygulanması ile jandarmada yaşanan iş bırakma ya da herhangi bir suça karışarak yasal olmayan yollardan maaş elde etmelerin de önüne geçilecekti. İstanbul'daki komisyon reisi Ferit Paşa, ıslahat başladığı zamandan başlayarak jandarma ve askerde yapılan düzenlemelerde önceliğin maaş meselesine ayrıldığını belirtmişti. Jandarma ve zaptiye emeklilik maaşı, Selanik vilayetinde 1902 Eylül ayının sonuna kadar verilmişti. Kosova, Manastır, Yanya vilayetlerinde ise 1902 yılının Temmuz ve Ağustos ayının sonuna kadar verilmişti. Ferit Paşa kalan maaşlarında verilmesi için de gerekli çabanın gösterildiğini belirtmişti.⁴⁴⁵

2.1.3. Vilâyat-ı Selase Islahatının Jandarma İle İlgili Maddesinin Selanik Vilayeti'nde Uygulanması

Rumeli ıslahatında, güvenliğin sağlanmasına yönelik yapılacaklar ıslahatın en önemli maddesini oluşturmaktadır. Islahatı uygulamak için vilayetlerden de hükümete bilgi gönderilmesi gerekmektedir. Hükümet Rumeli'de düzenli bir bilgi ağı oluşturularak, jandarma ve polisle ilgili verilerin kendilerine aktarılmasını istemiştir. Islahatta emniyet ve asayiş sağlanmak amaçlandıysa da istenilen yapılamadığı gibi yakınmalar gün be gün artmıştır.⁴⁴⁶ Selanik jandarma ikinci süvari taburu personeli, ıslahata başlanıp düzenli bir şekilde maaş verileceğine dair söz verildiği halde ellerine henüz maaş geçmemesine dair yakınmalarını bir mektup ile Hüseyin Hilmi Paşa'ya sunmuşlardı.⁴⁴⁷

Hüseyin Hilmi Paşa'nın kanaati de jandarma ıslahatının uygulanabilmesi için düzenli bir şekilde maaş verilmesi yönünde olmuştur. Bu durumu hükümete de bildirmiştir. Rumeli müfettişi, jandarma ve poliste bir düzenleme olmadıkça da Rumeli'de süregiden durumun düzelmesine imkan görmemektedir. Vilâyat-ı selase müfettişi olarak ıslahatlar sürerken yetersiz miktardaki jandarmanın sayısını artırmak maksadı ile çalışmaya devam ettiklerini belirtmiştir.⁴⁴⁸ Osmanlı hükümeti, Hüseyin Hilmi Paşa'ya vilayetlerde öncelikli görevinin

⁴⁴⁵ COA, Y.PRK.A, 13/6, H.1320.09.16/16.12.1902

⁴⁴⁶ COA, Yıldız Perakende Evrakı Müfettişlikler ve Komiserlikler Tahriratı (Y.PRK.MK), 11/110, belge 4 belge tarihi M.19.12.1902, dosya tarihi H.21.09.1320/21.12.1902

⁴⁴⁷ COA, Rumeli Müfettişliği Jandarma Müşiriyet ve Kumandanlık Evrakı (TFR.I.AS), 1/21, belge 1 sayfa 1, H. 19.09.1320/19.12.1902

⁴⁴⁸ COA, TFR.I.AS, 1/34, belge 1 sayfa 1, M.18.12.1902

jandarma idaresinde yapacağı düzenleme olduğu belirtmiştir. Bu amaçla da bir komisyon oluşturarak acilen işe başlaması istenilmiştir.⁴⁴⁹ Hüseyin Hilmi Paşa, söz konusu komisyon üyelerinin tamamen emir ve zabitan-ı askeriyeden oluşturulmasını ya da bir kısmı emir ve zabitan-ı askeriyeden ve bir kısmının da mahalli meclislerin Müslüman ve gayrimüslim üyelerinden oluşturulmasını uygun olup olmayacağını hükümete sormuştur.⁴⁵⁰ Komisyonlarda nasıl bir uygulama yapıldığını ise vilayetlerden gönderilen raporlardan tespit ettik. Selanik vilayetinden gönderilen telgraf nameye göre jandarma ve polis tensikatı için bir komisyon teşkil olunmuş, livalarda da komisyon teşkili için mutasarrıflıklara başvurulmuştur.⁴⁵¹

⁴⁴⁹ COA, BEO, 1967/147494, H.1320.09. 21/ 21.12.1902

⁴⁵⁰ COA, BEO, 1967/147470, H.25.09.1320/25.12.1902

⁴⁵¹ COA, Y.PRK.A, 13/13, belge 1 sayfa 2, H.22.09.1320/22.12.1902

Tablo 7 Selanik vilayeti ve kazalarında 1902 yılında jandarma nefer ve zabitan miktarı⁴⁵²

Piyade sınıfı														
	Bölük	Toplam	Nefer	Onbaşı	Çavuş	Serçavuş	Bölük Emini	Mülazım sani	Mülazım evvel	Yüz başı	Tabur katibi	Binbaşı	İdare emini	Alay kumandanı
Selanik Merkez taburu	12	1021	846	82	41		13	12	12	12	1	1	1	1
Selanik Merkez seyyar taburu	1	213	176	20	9		3	1	1	1	1	1		
Serez taburu	4 bölük	324	256	30	16		4	4	4	4	1	1		
Drama taburu	2 bölük	196	155	20	9	1	3	2	2	2	1	1		
Piyade toplam		1.754												
Süvari sınıfı														
Selanik Merkez Seyyar taburu	3	228	143	36	37		3	3	3	3				
Serez taburu	2	106	69	14	14		2	2	2	2	1			
Drama taburu	2	54	33	7	6		2	2	2	2				
Süvari Toplam		388												
Süvari Ve piyade Toplam		2.142												

⁴⁵² Salname-i Vilayet-i Selanik, (1320), H.1320/1902, Def'a 17, Selanik Hamidiye Mektebi Sanayi Matbaası, Selanik, s.147-149/273-274/302-303

Hüseyin Hilmi Paşa, jandarma alayının nasıl tertip edileceğine, nasıl teşkil edilip personelin ne şekilde istihdam edileceğine dair bir izah name hazırlamıştır. Bu izah nameyi, vilâyat-ı selase ıslahatının uygulanacağı bütün vilayetlere göndermiştir. İzah namede gerek jandarma komisyonunun gerekse jandarmaların namuslu kişiler arasından seçilmesi istenilmişti. Vilâyat-ı selasede, yeniden kayd olunacak jandarmanın muhtaç olduğu elbise ve sair levazımatı Seraskerlikten karşılanacaktı. Bu maksatla da gerekli olan meblağ bir mazbata ile hükümete bildirilmişti. Osmanlı hükümetinden, yedi bin kat elbise ve çizme sipariş olunmuştur. Islahatın uygulandığı vilayetlerde görevli jandarma, polis ile memurların maaşları tespit edilmiş ve bunlara yirmi gün içerisinde ikişer maaş verilmişti. Osmanlı hükümeti bundan sonra da maaşların düzenli bir şekilde verilmesini istemiştir.⁴⁵³ Komisyon jandarma ve polisin ıslahı için yüz bin liralık bir miktarda parayı hükümetten talep ettiyse de hükümet Rumeli’de mali darlık yaşanırken bu kadar fazla paranın gönderilemeyeceğini belirtmişti. Vilâyat-ı selasede işe yaramayan jandarma ve polisin biran evvel emekli edilmesini, misafir olarak bulunanların da görevlendirilerek fazla bir para harcanmadan bu problemin çözülmesi istenilmişti.⁴⁵⁴

Asayişin sağlamak, katil ve cani kimselerin yakalanması için II. Abdülhamit tarafından da bir irade yayınlanmıştır. İrade Selanik, Manastır, Kosova ve Yanya vilayetlerine tebliğ olunmuştur. Jandarmanın bu görevi yerine getirmesi için yeterli sayıya sahip olmaması acil olan durumların dışında asker kullanılmaması zaten önceden de alınan bir karardır. Böyle bir durum ortaya çıktığında III.Ordunun asker göndermemesi istenilmiştir.⁴⁵⁵ Bu durumda suiistimaller yaşanmaması için II. Abdülhamid bir kez daha uyarma ihtiyacı hissetmiş ve Selanik, Manastır, Kosova ile Yanya vilayetlerinde asayiş ve emniyeti sağlamak üzere görev yapan jandarmanın yetersizliği anlaşılmıştır. Bu sebeple düzenli askeri birliklerden alınacak bir senet ile gerekli durumlarda yardım alınabileceği III. Ordu’ya bildirilmesi istenilmiştir.⁴⁵⁶ Anlaşılabileceği üzere II. Abdülhamit jandarmanın etkili bir şekilde görev yapmasını, düzenli ordu birliklerinin asayişin sağlanması işi ile meşgul olmamasını istemiştir.

⁴⁵³ COA, Y.PRK.A, 13/13, belge 1 sayfa 2, H.22.09.1320/22.12.1902

⁴⁵⁴ COA, Y.PRK.A, 13/16, H.1320.09.25/25.12.1902

⁴⁵⁵ COA, BEO, 1966/147428, belge 2 sayfa 1, H.23.09. 1320 /23.12.1902

⁴⁵⁶ COA, DH.MKT, 625/85, belge 1, H. 1320.09. 27/27.12.1902

Selanik vilayetinde ,jandarmanın ne durumda olduğu tam olarak bilinmemektedir. Bu durumun sebebi hükümet tarafından Selanik valisine sorulmuştur. Selanik valisi, jandarmada eksik ve fazlalıkların bilinmemesini çok uzun süredir yoklama yapılmamasına bağlamıştır. Selanik'in merkez vilayet ve livalarında oluşturulacak komisyonlarda ancak jandarma sayısı belirlenebilecekti. Başvuranlardan işe yarar, namuslu olanlar seçilecekti ve bunların Müslüman olmasına dikkat edilecekti. Jandarmada işe yaramayanların yerine kaydedileceklerin de hükümetin emri doğrultusunda Müslüman olanlardan seçilmesine çalışılacaktı.⁴⁵⁷

Serasker Hasan Paşa, Rumeli Islahatının uygulandığı vilayet valilerine ve müfettişe bir mektup göndermişti. Söz konusu mektupta, jandarma ıslahatının son derece yavaş ilerlediği yazılmıştı. Jandarmaların teşkilata alımı ile uygulanacak kuralların, aksatılmadan yerine getirilmesi istenilmişti. Jandarma alaylarından açığa çıkarılacak ya da emekli edileceklerin yerine, Rumeli müfettişinin de oluru ile düzenli askerler ile redif askerinden görevlendirme yapılması istenilmişti. Ancak söz konusu uygulama hayata geçirilince, vilayet-ı selasede mevcut askerinin sayısında biz azalma yaratacağından vazgeçilmiştir. Bunun yerine jandarma alaylarında misafir bulunanların görevlendirilmesinin daha uygun olacağı düşünülmüş ve ahlaklı olanların seçilmesi istenilmiştir. Bu düzenleme yapıldıktan sonra hala jandarma alaylarında personel az olursa, her vilayette on beşi geçmeyecek miktarda düzenli askerleri birlikler ile rediflerden asker alınmasının daha uygun olacağına karar verilmiştir.⁴⁵⁸

Sadrazam Ferit Paşa, vilayet-ı selasede yapılan uygulamalardan adli, idari ve mali uygulamalara yönelik bir rapor hazırlayarak padişaha sunmuştur. Vilayet-ı selasede jandarma teşkilat ve tensikatına ıslahatın uygulanacağı vilayetlerde başlanmıştır. Vilayet-ı selasede yedi sekiz bin jandarma efradı vardır ve bunların muayenesi ile işe yaramayanların ihracı, yerlerine namuslu kişilerin jandarma olarak seçilip görevlendirilmesi işinin biraz vakte ihtiyacı olduğu belirtmiştir. Adli idarede de mahkeme başkanları ve memurların görevlendirilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir. Asker, jandarma ve polis tarafından ele geçirilen suçlular hızlı bir şekilde yargılayıp cezaları verilmektedir. Cezalandırmalardaki bu sürat sayesinde hızla vilayetlerde asayiş sağlanmaktadır.⁴⁵⁹

⁴⁵⁷ COA, BEO, 1972/147851, belge 5 sayfa 1, H.1320.10. 01/31.12.1902

⁴⁵⁸ COA, Yıldız Perakende Evrakı Askeri Maruzat (Y.PRK.ASK), 189/32, belge 3 sayfa 1, H.10.10.1320/09.01.1903

⁴⁵⁹ COA, Y.MTV, 238/40, H.09.10.1320/08.01.1903

Ferit Paşa'nın sunduğu raporun ardından, II. Abdülhamit 9 Ocak 1903'de yayınladığı bir irade ile ıslahatın jandarma ilgili maddelerine yeni bölümler eklemiştir. Düzenlemelerin ilki jandarmanın memuriyetten doğan hakları ile ilgili olmuştur. Hizmeti sırasında sakat kalan veya yaralananların ailelerine maaş verilmesi bir nizamname vasıtası ile yapılacaktır. Jandarmaya kayıt olmak için iki sene müddetle askerlik yapmış olma şartı ve terfi etmeleri için gereken şartlarla ilgili bir düzenleme yapılacaktır. Düzenleme yapılan ikinci konu ise yukarıda da bahsettiğimiz üzere jandarma alaylarında boşalan yerlere hangi nitelikte kişilerin görevlendirileceği olmuştur. Rumeli ıslahatı çerçevesinde alaylardan işe yaramayan neferler ayrılmaktadır ve yerlerine Hüseyin Hilmi Paşa Paşa'nın teklifi ile düzenli askeri birlikler ile rediflerden seçilen kişilerin yerleştirilmesi düşünülmüştü, hükümet bu uygulamanın asker sayısında azalmaya sebep olacağını düşünerek vaz geçildiğini belirtmiştik. Görevine son verilen jandarmaların yerine misafir durumda bulunan jandarmaların yerleştirilmesinin ve çok gerekli olursa düzenli asker ile rediflerden on ya da on beş kişilik bir neferin alınması istenilmiştir.

Vilâyat-ı selase jandarması ile ilgili üçüncü düzenleme süvari askerlerinin binek hayvanlarının yem ve tayinatları olmuştur. Osmanlı Devleti, askerlerinin bineklerinin yem ve tayinatını zaten karşılamaktadır ve yine karşılayacaktır. Vilâyat-ı selasede mevcut her bir hayvanın devlete maliyetinin öğrenilerek bildirilmesi, ardından bir planlama yapılması istenilmiştir. Jandarma ile ilgili dördüncü düzenleme silahları ile ilgilidir. Jandarma piyadelerine tüfek ve süvarilerine filinta verileceği belirtilmiştir. Bu maksatla III.ve IV. Ordu'ya Mauser tüfeği verildikten sonra Rumeli'de bulunan jandarma alaylarına da tüfek verilmiştir. Selanik alayında iki bin yüz kırık dokuz adet Martini Henri tüfeği mevcuttur. Alayların süvari ve piyadesi için ne kadar Martini Henri tüfeği ile ne kadar filinta ile revolvere daha ihtiyaç olduğunun hükümete yazılarak Tophane-i Amire tarafından gönderilmesine karar verilmiştir.⁴⁶⁰

II. Abdülhamit, vilayat-ı selase jandarmalarının kıyafetleri ile bizzat ilgilenmişti. Jandarma için gereği kadar elbisenin hazırlanması görevini Seraskerliğe vermişti. II. Abdülhamit, jandarma masrafları için gerekli olan üç bin liranın da maliye hazinesinden askeri nizamiye hazinesine aktarılmasını emretmiştir.⁴⁶¹ Anadolu ve Rumeli jandarma alaylarında misafir olarak bulunanların maaş, mahsusat ve elbiseleri ile ilgili bir düzenleme

⁴⁶⁰ COA, Y.MTV, 238/48, belge 1 sayfa 2, H.10.101320 / 09.01.1903

⁴⁶¹ COA, İ.HUS, 101/83, belge 1 sayfa 1, H.10.10 1320/09.01.1903

yapılacaktır. Misafir durumda bulunan bu kişilerin Rumeli’de olanlarının elbiseleri bulundukları alayın elbisesine dahil edilerek verilecektir.⁴⁶²

Vilâyat-ı selase sipahi jandarma neferleri için karar verilen yem parası ise büyük bir sorun oluşturmıştır. Vilayetlerin hepsinden ne kadar süvari neferi ve binek hayvanına ihtiyaç olacağına dair düzgün bir bilgi Osmanlı hükûmetine ulaştırılmamıştır. Hükümet nerelerde jandarma teşkilatı uygulanacağı ve ne kadar nefer tensik edileceğini bilmeden bunun için bir bütçe oluşturmada açıkçası para göndermeyi uygun bulmamıştır.⁴⁶³ Rumeli vilâyat-ı selase müfettişliği jandarma tensikatının için hükûmete başvurmuştur. Müfettişlik, jandarma için yüz bin liralık bir bütçeyi uygun bulmuştur. Osmanlı hükûmeti, bütçeden bu kadar meblağı ödemenin ileride sorunlar çıkaracağını belirtmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, bazı yerlerde jandarma efradının maaşının hazır olan paradan gönderilmesini istemişti. Bu da yapılmazsa jandarmaların maaşlarına sekiz on bin liralık bir zam yapılmasını rica etmişti. Osmanlı hükûmeti, ıslahat başlamadan para gönderilemeyeceğini müfettişliğe bildirmişti. Hüseyin Hilmi Paşa’nın bildirdiği kadarı ile 10 Ocak 1903’te Kosova’da bulunan jandarma alayı tensik edilmeye başlanmıştır. Manastır ve Selanik’te ise jandarma ıslahına mektup yazıldığında yeni başlanmıştır.⁴⁶⁴

Osmanlı Devleti için jandarma ile ıslahatın en önemli maddesi Gayrimüslim vatandaşların kabul edilmesiydi. Bu sebeple ıslahatın yapıldığı vilayetlerden rapor sunulmaması istenilmişti. 12 Ocak 1903 tarihinde Selanik vilayetinden bir rapor yazılmıştır. Selanik vilayetinde Hristiyanların göreve alınması için işe yaramayan Müslüman jandarmaların görevlerine son verilip bir an önce kaydedilmesi için çaba gösterilmektedir. Selanik vilayetinde görevli jandarmanın maaşı sorun olmuştu. Jandarmalar işe yaramasalar da görev yaptıkları süreç göz önüne alınarak bir para verilmesi gerekmektedir; ancak bu para gönderilmediğinden işlerine son da verilememektedir. Selanik’te emekli edileceklerle sakatlanıp hayatını kaybeden jandarma ve yakınlarına da maaş verilmesi meselesi de bir türlü halledilemediğinden vilayet jandarmasında da istenilen değişiklikler

⁴⁶² COA, Y.MTV, 238/99, belge 1 sayfa 1, H.1320.10. 15/ 14.01.1903

⁴⁶³ COA, BEO, 1976/148148, H.1320.10. 15/14.01.1903

⁴⁶⁴ COA, BEO, 1978/148349, belge 2 sayfa 1, H.1320.10 16/15.01.1903

yapılamamıştır.⁴⁶⁵ Manastır valisine göre Gayrimüslimleri jandarma teşkilatına dahil olmaya teşvik etmek için maaşlarının artırılması uygun olacaktır.⁴⁶⁶

İstanbul'da vilâyat-ı selase ıslahatı çerçevesinde yapılacak harcamaları belirlemek ve kontrol etmek üzere bir komisyon oluşturulmuştur. Vilâyat-ı selase ıslahatının uygulanacağı vilayetlerde düzenli askeri birlikler, jandarma polis ve mülki memurların maaşlarının her ay düzenli olarak verilmesi üzerinde özellikle durulması konusunda karar alınmıştır.⁴⁶⁷ Müfettişlik Sadaretin maaş konusunda yaptığı açıklamayı yetersiz bulmuştur. Teftiş neticesinde jandarma için gerekli meblağ kendilerine bildirilmişse de Sadaretin bu meblağı veremeyeceğini açıklamasına şiddetle tepki verilmiştir. Bazı vilayetlerde maaşları yetmişer kuruş olan jandarmalarla “temin-i asayiş” edilmesi istenmiş, yaş ve başka sebeplerden ayrılıp emekliye ayrılan jandarmaların yerlerine Hristiyanlardan jandarma alınması istenilmişti. Ayrılacak ya da emekli olacak jandarma sayısı ile Hristiyan miktarını birbirine eşit hale getirmek mümkün görünmemektedir.⁴⁶⁸

31 Ocak 1903'te Kosova kumandanı Şemsi Paşa, Hüseyin Hilmi Paşa'ya Kosova vilayetinde yaşanan olaylara ilişkin bir telgraf çekmişti. Bu telgrafa göre Kosova'da meskun Arnavutların bir kısmı Hristiyan jandarma personeli teminine, bir kısmı da Osmanlı Devleti'nin yapmakta olduğu ıslahatların tümüne karşı olduğunu ilan etmiştir. İpek, Seniçe, Prizren sancaklarında yaşayan Arnavutlar birleşerek ortak bir başkaldırı hareketi tertiplemişler ve iki gün boyunca çarşıları kapatarak insanların alışveriş yapmasını engellemişlerdi. Şemsi Paşa ıslahat maddelerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan ve vilayette yaşayan Müslümanların aleyhine bir davranış sergilemeden görevlerini yerine getirdikleri için bu başkaldırıyı anlamsız bulduklarını ifade etmişlerdi.⁴⁶⁹ Kosova'da başlayan Arnavut gösterileri Şubat 1903'te Yenipazar, Priştine, Mitroviçe sancağına sıçramıştı.⁴⁷⁰

⁴⁶⁵ COA, DH. TMİK.S, 40/57, belge 1 sayfa 1, H.13.10.1320/12.01.1903

⁴⁶⁶ COA, Rumeli Müfettişliği Manastır Evrakı (TFR.I.MN), 3/271, belge 8 sayfa 1, H. 1320.10.21/ 20.01.1903

⁴⁶⁷ COA, Yıldız Perakende Evrakı Baş kitabet Dairesi Maruzatı (Y.PRK.BSK), 67/142, belge 3 sayfa 1, belge tarihi H.7.10.1320 dosyanın tarihi H.24.10.1320/ 23.01.1903

⁴⁶⁸ COA, Rumeli Müfettişliği Sadaret Evrakı (TFR.I. A), 2/182, belge 2 sayfa 1, H.1320.10.27/26.01.1903

⁴⁶⁹ COA, BEO, 1990/149179, belge 1 sayfa 1, H.03.11.1320/ 01.02.1903

⁴⁷⁰ Adanır F. (1996), age, s.180

Osmanlı Devleti'nin, vilâyat-ı selasede hayat geçirmeye çalıştığı ıslahatlar Jön Türker'in yayın organlarından biri olan Şura-yı Ümmet⁴⁷¹ tarafından da eleştirilmişti. Islahatın maddelerinin tek tek incelendiği bir makale, 30 Ocak 1903'te Şura-yı Ümmet gazetesinde "Makedonya Islahatı Hakkında Bazı Mütalaa" başlığı ile yayınlanmıştı. Makalenin ilk maddesi jandarma ile ilgili düzenlemeye ayrılmıştır. Makalenin yazarı, Müslüman ve Hristiyan'dan jandarma personeli temini maddesinde Hristiyan'dan jandarma temininin bir yetersizliğe işaret ettiğini düşünmektedir. Vilâyat-ı selasede jandarma alaylarında mevcut bulunan jandarma personeli ile alınması düşünülen Hristiyan jandarmalar arasında özellik olarak bir farklılık olmayacaktır. Jandarma ile ilgili problemler personelin o ya da bu dine mensup olması ile çözülemeyecektir. Çözümü ise iki şeye bağlıdır, ilk olarak İstanbul'da bulunan Jandarma İdaresi kendisine bir çekidüzen verilecek ikincisi ise jandarmaya personel seçiminde bundan sonra dikkat edilecektir.

Jandarmaya ilişkin ikinci çözüm önerisi ile ne demek istediklerini ise ayrıntılı bir şekilde anlatmışlardı. Vilâyat-ı selase jandarma personeli eski suçlular arasından seçildiğinden asayiş ve güvenlik bir türlü sağlanamamıştır. Makedonya'da bütün bunların yanında, jandarma zabitlerinin bilgili ve tecrübeli kişilerden seçilmesi bile küçük bir ıslahat yerine geçebilecektir. Islahatta eleştirdiği ikinci madde polis ile ilgili olandır. Islahata göre jandarmada olduğu gibi poliste de Müslüman ve Hristiyanlardan askerliğini yapmış kişiler arasından personel temin edilecektir. Makalenin yazarı Makedonya'da bu uygulamanın çok etkili sonuçlar doğuracağını düşünmemektedir. Bulgarlardan seçilecek polis personeli kendi milletini suçlu olsa da şikayet etmeyecek ve yakalamayacaktır; aynı şekilde Müslümanlar da iyi ya da kötü görevlerini yerine getirseler de Hristiyanları memnun edemeyecektir. Bir diğer sorun da asker arasından seçilen bu polisler Makedonya'ya gelirse geride bıraktığı ailesi ve üretim yaptığı arazisinin akıbetinin ne olacağını düşünmek zorunda kalacaktır. Bu da işine hakkı ile yapmasının önüne geçecektir.⁴⁷²

Selanik valisi Fehmi Paşa, Rumeli ıslahatı doğrultusunda yaptıkları hakkında bir raporu hükümete sunmuştur. Polis ve jandarmaya personel alabilmek için tensikat komisyonu vilayette oluşturulmuş ve adayları muayene etmeye başlamıştır. Selanik

⁴⁷¹, ...Altı Jön Türk gazetesinin-İntikam, İstirdat, Kürdistan, Mechveret Supplément Français, Muvazene ve Sancak-yayımcıları böylece Ahmed Rıza Bey liderliğinde birleşti ve Şura-yı Ümmet adı altında yeni bir gazete çıkarmaya başladılar..., Hacısalihoğlu M, (2008), Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918), (Çev. Catay İ.), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, (Eserin Orijinali 2003'te yayımlandı), İstanbul, s.100

⁴⁷² Şura-yı Ümmet, "Makedonya Islahatı Hakkında Bazı Mütalaa", N.21, H.1 Zilkade 1320/30 Ocak 1903, s.3

merkezinde olduğu gibi Drama sancağı merkezinde, muayene komisyonu oluşturularak polis ve jandarma yazımı tamamlanarak defterler merkez vilayete ulaştırılmıştır. Merkez vilayette tensik işlemlerinin uzun sürmesi ise Müslümanlar ile Gayrimüslimlerin mevcut hallerinin tetkik edilmesinden kaynaklandığı bildirilmiştir.⁴⁷³ Rumeli vilayeti ıslahat komisyonu, jandarma idaresinde bir denemede bulunulmasını ve her vilayetten uygulamanın sonuçlarına ilişkin bilgi alınmasını istemiştir. Bir jandarma bölüğü birkaç kıtaya ayrılacak ve eğer bu uygulamadan olumlu netice elde edilirse bundan sonra bu şekilde bir düzenleme yapılacaktır. Bu uygulamanın uygulanıp uygulanamayacağı vilayet valilerine sorulmuştu. Selanik vilayetinden kazaların taşıdığı öneme göre bazısında bir bazısında yarım bölük bulundurulması, bazı kazaya bölük ağası veyahut muavin görevlendirilmesi ya da bazı yerlerde her ikisi birlikte kullanılarak idare edilebileceğine yönünde karar verilmişti.⁴⁷⁴

Osmanlı hükümeti, ıslahat programının jandarma ilgili olan bölümünde bir türlü ilerleme kaydedilemediği konusunda Rumeli'deki müfettişleri uyarmış ve izahat istenmiştir. Üsküp'te bulunan Hüseyin Hilmi Paşa ise jandarma ile ilgili bir düzenleme yapılması istenilmesini doğru bulsa da daha önce gönderdiği raporlarda da belirttiği üzere jandarma ile ilgili ıslahat programı sadece Kosova vilayetine uygulanabilmiştir. Jandarma ve polis ıslahatının vilayat-ı selasenin diğer kısımlarında uygulanması ise bir türlü hayata geçirilememiştir. İlk olarak hükümet yapılacak harcamalarda çok dikkatli olunmasını istemiş ve az bir maaş ile jandarma ve polisin çalışması beklenmiştir. Bu şekilde personel alınan bazı yerlerde polis ve jandarma personeline polise üç yüz ve jandarmaya yüz yirmi kuruş maaş verilmiş; bazı yerlerde polise iki yüz ve jandarmaya yetmiş kuruş verilmiştir. Maaşlardaki tutarsızlık bir tarafa söz verilen Martini Henri tüfekleri de polis ve jandarma personeline verilmemiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, az bir maaşla ve pek de iyi olmayan silahla donatılması düşünülen bu iki güvenlik biriminin ne Müslümanları ne de Gayrimüslimleri cezbetmesinin mümkün olmayacağını hükümete bildirmiştir. Polis ve jandarmaya verilen ücretlerle ancak işsiz güçsüz ve suç işleme potansiyeli olan kişilerin kayıt olacağını da eklemiştir. Hükümetin adli idare ıslahatları için maddi anlamda gösterdiği çabayı göstermemesi sebebi ile ve yeterli eşit maaşlar vermediğinden, Rumeli vilayetlerinde

⁴⁷³ COA, DH. TMİK.S, 41/14, belge 5 sayfa 1, H.1320.11. 7/05.02.1903

⁴⁷⁴ COA, Y.A.HUS, 441/76 belge 3 sayfa 2, R.23.11. 1318/5.02.1903 tarihinde Jandarma Dairesince tanzim olunan yevmi cetveldir.

güvenlik anlamında yapılacak hiçbir girişimin etkili sonuçlar vermeyeceğini de açıkça söylemiştir.⁴⁷⁵

2.1.4. Selanik Vilayeti'nde 1889-1903 Döneminde Jandarma Personelinin Nitelikleri

Selanik vilayetinde bulunan dört jandarma taburunun idaresi alay meclisleri tarafından yerine getirilmiştir. Vilayette bulunan kaza ve köyler için de ayrıca düzenlemeler yapılmıştır.

Tablo 8. 1891 yılında Selanik vilayet merkez jandarma alay meclisi üyeleri⁴⁷⁶

Kumandan	Miralay Hacı Necib Bey
Seyyar Binbaşı	Münhal
Piyade Binbaşı	Mehmet Bey
Alay emini	Ali Satı' Efendi
Süvari Yüzbaşısı	Hüseyin Ağa
Piyade Yüzbaşısı	Mehmet Nuri Ağa
Piyade Mülazım-ı evveli	Hafız Muharrem Efendi
Piyade Mülazım-ı evveli	Saib Efendi

Selanik'te jandarmanın genel idaresi merkezdeki birinci tabur ve seyyar jandarma için de birer meclisi de oluşturulmuştur.

Tablo 9. 1891 yılında Selanik vilayeti merkez jandarma taburu⁴⁷⁷

Binbaşı	Mehmet Bey
Tabur Katibi	Mehmet Efendi
Yüzbaşı	Süleyman Fikri Bey
Yüzbaşı	Abdülcelil Efendi
Mülazım-ı evvel	Osman Efendi
Mülazım-ı sani	Halil Efendi

Tablo 10. 1891 yılında Selanik vilayeti seyyar jandarma taburu⁴⁷⁸

Binbaşı	Münhal
Tabur Katibi	Ahmed Efendi
Yüzbaşı	Salih Ağa
Mülazım-ı evvel	Halil Efendi
Mülazım-ı evvel	Galip Bey
Mülazım-ı sani	Kerim Ağa

⁴⁷⁵ COA, İ.HUS, 102/93, belge 2 sayfa 1,2 ve 3, H.20.11.1320/ 18.02.1903

⁴⁷⁶ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1307), H.1307/1899, age, s.105

⁴⁷⁷ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1307), age, s.105-106

⁴⁷⁸ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1307), age, s.106

Selanik vilayetinde jandarmada görevli personelin ücretleri ile jandarma sayısı sürekli değişmiştir. Osmanlı Devleti'nin her yerinden alınan personel jandarma olarak Selanik'te görevlendirilmiştir. Jandarmaların nitelikleri de birbirinden oldukça farklıdır ve çoğunlukla nizamnamede belirtilen asgari şartların yerine getirilmediğini de tespit ettik. Jandarmaların büyük bir kısmı okuma yazma bilmez ya da okusa da yazma bilmez ki bu şartlar nizamnamede belirtilmiştir. Bunu 1902 yılındaki bir belgedeki örneklerle de anlatmaya çalışacağız. Jandarma alay kumandanı Miralay Debreli Hayreddin Türkçe okumaktadır ama yazması yoktur, Bulgarca bilmektedir. Birinci Alay Binbaşısı Hasan Efendi, alay kumandanının aksine okuyup yazmayı bilir Giritlidir ve Rumca bilmektedir.⁴⁷⁹ Dördüncü Drama taburu binbaşısı Filibeli Hüseyin Efendi ise Türkçe okuyup yazdığı gibi Fransızca, Bulgarca ve Sırpça da okuyup yazabilmektedir.⁴⁸⁰ Jandarmaların yeterlikleri değişmekle birlikte yerel dillerin bilinmesi de yaygın bir şekilde tespit edilebilir, Arnavutça, Rumca, Bulgarca, Sırpça, Boşnakça yanında ilginçtir ki Makedonya'ya göç ile gelen Çerkesçe bilen Üçüncü Serez taburu Mülazım-ı evveli Samsunlu Hasan Fehmi de vardır.⁴⁸¹ Osmanlı Devleti yerel dilleri bilenleri ya da Rumeli'de doğmuş kişileri de tercih etmemiştir. Selanik ikinci seyyar taburunun piyade mülazım-ı sanilerinden biri Harputlu Şerif Ağa⁴⁸²; bir diğer personel birinci alay üçüncü yüzbaşılardan Erzurumlu Battal Ağa⁴⁸³ dır.

⁴⁷⁹ COA, TFR.I.AS, 1/ 4, belge 2 sayfa 2, R.27 Teşrin-isani 1318/10.12.1902

⁴⁸⁰ COA, TFR.I.AS, 1/ 4, belge 2 sayfa 6, R.27 Teşrin-isani 1318/10.12.1902

⁴⁸¹ COA, TFR.I.AS, 1/4, belge 2 sayfa 5, R.27 Teşrin-isani 1318/10.12.1902

⁴⁸² COA, TFR.I.AS, 1 /4, belge 2 sayfa 4, R.27.09. 1318/10.12.1902

⁴⁸³ COA, TFR.I.AS, 1/4, belge 2 sayfa 2, R.27.09. 1318/10.12.1902

Tablo 11. 1895 yılında Selanik vilayetinde jandarma taburlarından Serez ve Drama'daki tahsildar bölüklerindeki zabıtların isimleri ve rütbeleri (Salname-i Askeri, (1311), age, s.937-938)

İsmi	Rütbesi
Üçüncü Serez Taburu	
Abdullah Bey	Binbaşı
Tahir Efendi	Tabur katibi
Ali Ağa	Yüzbaşı- piyade
Abdullah Efendi	Mülazım-ı evvel piyade
Ali Efendi	Mülazım-ı sani piyade
Abdi Ağa	Mülazım-ı evvel-piyade
Hüseyin Efendi	Mülazım-ı sani- piyade
Mehmet Necib Efendi	Yüzbaşı – piyade
Osman Efendi	Mülazım-ı evvel- piyade
Eyüp Efendi	Mülazım-ı sani- piyade
Hasan Ağa	Yüzbaşı- piyade
Murtaza Ağa	Yüzbaşı- piyade
Süleyman Ağa	Mülazım-ı sani- piyade
Rüstem Efendi	Yüzbaşı- süvari
Hasan Ağa	Mülazım-ı evvel -süvari
Osman Efendi	Mülazım-ı sani- süvari
Ahmet Ağa	Yüzbaşı- süvari
Tahir Efendi	Mülazım-ı evvel
Salih Ağa	Mülazım-ı sani
Dördüncü Drama taburu	
Faik Bey	Binbaşı
Hayri Efendi	Tabur katibi
Ahmet Şerif Ağa	Yüzbaşı-piyade
Ahmet Efendi	Mülazım-ı sani- piyade
Şakir Ağa	Yüzbaşı-piyade
Ali Ağa	Mülazım-ı evvel- piyade
Tevfik Efendi	Mülazım-ı sani- piyade
Mustafa Ağa	Yüzbaşı-süvari
Ahmet Efendi	Mülazım-ı evvel- süvari
Recep Efendi	Mülazım-ı sani- süvari
Tahsildar bölükleri	
Mehmet Rıfat Efendi	Yüzbaşı-süvari
Yahya Efendi	Mülazım-ı evvel- süvari
Abdülkerim Efendi	Mülazım-ı sani- süvari
Abdülkerim Efendi	Yüzbaşı-piyade
Abdullah Efendi	Mülazım-ı evvel- piyade
Mustafa Efendi	Mülazım-ı sani-piyade

Selanik vilayetinde jandarmalar, ülkenin farklı noktalarından temin edilmiştir. Bu sebeple de bazı sıkıntılarla karşı karşıya kalındığı olmuştur. Serez sancağının binbaşı olan Loncalı Abdullah Bey ile 1895 yılında bir şikayet yapılmıştır. Fatih Medresesi hocalarından Menlikli İsmail Hafız, yazdığı bir mektupla bu binbaşının sebep olduğu olayları hükümete aktarmıştır. 1895 yılında Abdullah Bey Serez’de bulunan kaza ve nahiyelerdeki Müslüman ahalinin elinden silahları toplayarak Serez’deki depolara kaldırmıştır. Bu güvenlik için alınmış bir tedbir olmakla birlikte bir süre sonra silahları sattığı ortaya çıkmıştır. Depo ve

mahzenlerdeki tüfeklerden revolverleri Arnavutlara satarken, Martini Henri ve Kapaklı⁴⁸⁴ adı verilen tüfekleri de Bulgarlara satmıştır.

Bütün bunlar bir tarafa Abdullah Bey 1895 yılının Temmuz ayında Menlik'te Bulgar eşkıyası ile yapılan muharebede halkı koruyacağını söyleyerek eşkıyayı takip etmek için görevlendirilen yüzbaşığı yollamıştır. Menlik'te hükümet konağı ve telgraf tellerine Bulgar çetelerinin zarar vermesine göz yummuştur. Bununla da yetinmeyen Binbaşı Abdullah kaza halkının mandıralarına, Bulgar çeteleri ve kendi birlikleri ile zarar vermiştir. Serez halkı ellerinde silah olmadığı için savunmasız kalmış ve ufak tefek bıçak benzeri şeylerle Bulgarları püskürtmeye çalışmıştır. İsmail Hafız, Müslümanları zor durumda bırakan bu şahıs hakkında gerekenin yapılmasını ve savunmasız haldeki halkın güvenliğinin sağlanmasını istemiştir.⁴⁸⁵

Bazı durumlarda da dışarıdan yapılan bir müdahale ile jandarmalara suç isnat ettirilmeye çalışılmıştır. Selanik vilayetinde meskun Kiga Arnavutlarından seçilen jandarmaların, Selanik'te sorun çıkardıklarına ilişkin şikayet, İngiliz hükümeti tarafından Osmanlı Hariciyesine bildirilmiştir. Osmanlı hükümeti, jandarmaların miktarını ve herhangi bir soruna sebebiyet verip vermediklerini Selanik vilayeti idarecilerine bir mektup ile sormuştur. Selanik vilayeti yöneticileri ise Kiga Arnavutlarından seçilen jandarma sayısının çok cüzi olduğunu, kaza ve nahiyelere ancak birer tane düştüğünü belirtmiştir. Selanik vilayetinin toplam jandarma sayısı 1.800 neferden oluşmaktadır ve bu neferin ancak %6 ya da %7 'si Kiga Arnavutlarından oluşmaktadır. İngiliz hükümetinin sözünü ettiği bu grup ne vilayet genelinde ne de belirli yerlerde sayıca fazla değildir, milliyetçi fikirlerle yaptıkları bir harekete de yöneticileri tesadüf etmemiştir. Sözü edilen ve sorun çıkardığı düşünülen Kigalı Arnavutlar, göç ederek Selanik'e gelenlerdir. Bunlar da hayvan çalmak gibi olaylara karıştılsa da jandarma tarafından tedip edilip onlara gerekli cezalar verilmiştir. Selanik vilayeti yöneticilerine göre Kigalı Arnavutlardan kaynaklanan herhangi bir sorun yoktur.⁴⁸⁶

⁴⁸⁴ Şinayder Tüfeği (Kapaklı Tüfek); İğneli tüfeklerin Avrupa'da kabulü ve yayılması sırasında Osmanlı Devleti de ilk önce iğneli Şinayder tüfeğini kabul etmiş, bu tüfekleri hem dışarıdan satın almış hem de kendisi üreterek birliklere dağıtmıştır, Osmanlı İmparatorluğu Kara Kuvvetlerinin İdarî Faaliyetleri ve Lojistik (1299-1913), Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Genelkurmay Basımevi, Ankara, (1995), C.7, K.3 s.198

⁴⁸⁵ COA, Yıldız Perakende Arzuhal ve Jurnaller (Y.PRK.AZJ), 32/20, belge 1 sayfa 1, H. 1313.02. 13/04.08.1895

⁴⁸⁶ COA, BEO, 1825/136811, H.29.12.1319/ 08.04.1902

Selanik vilayeti genelinde, jandarmalar pek çok kere yararlılık göstermişlerdir. Bu yararlılıklarının hükümet tarafından takdir edilmesi için yerel yöneticiler ya da halk tarafından hükümete veya gerekli yerlere başvurulduğu olmuştur. Kimi zaman takdir edilmişler kimi zaman da edilmemişlerdir. Bu durum çalışma motivasyonu açısından jandarmaları oldukça etkilemiştir. Selanik vilayetinde 1899 yılında Bulgar çete mensupları, Selanik'te bulunan madenlerden birinde görevli bulunan Fransız mühendis Mösyö Chavelie'yi kaçırmış ve karşılığında Osmanlı hükümetinden on beş lira fidye istemiştir.⁴⁸⁷ Mühendisin çetenin elinden kurtarılmasında Selanik vilayeti jandarma kumandanlarından Mehmet'in oldukça faydası dokunmuş ve fidyeyi vermekten kurtulan Osmanlı hükümeti bin beş yüz liralık bir meblağı Jandarma Mehmet'e vermiştir.

Selanik ve Edirne vilayeti adliye müfettişine Reşad imzası ile yazılan telgrafta göre anlaşıldığı kadarı ile Mehmet gösterdiği kahramanlık sebebi ile de kendisine mirlivalık rütbesi ya da Rumeli beylerbeyliği payesinin verilmesi kararlaştırıldığı halde verilmemesi sebebiyle kırıngındır. Üzerinden hayli zaman geçmesine rağmen mirlivalık rütbesi verilmeyince Mehmet jandarmalık mesleğinden ayrılarak memleketi Kalkandelen'e gitmeye karar vermiştir.⁴⁸⁸ Mehmet Bey'in aksine Tahsin Uzer'in hatıratında anlattığı bir olayda mükafatlandırmanın yapıldığını gösterir. 1903 yılında Selanik'e bağlı Belice köyü ki köyün nüfusunu Tahsin Uzer 300 kişi olduğunu belirtmiştir. Bulgar çeteleri tarafından Belice köyü kuşatılır, halk köyün içindeki kaleye sığınır ve onlarla jandarma onbaşı Murat mücadele etmiştir. Murat onbaşının mücadelesi olumlu sonuç vermiş, halk büyük kayıplardan kurtulmuştur. Jandarmanın gösterdiği cesaret merkez vilayete bildirilmiş, Selanik valisi Hasan Fehmi Paşa Murat onbaşını takdir ederek konağında misafir etmiş ve hayli yüklü bir para hediyesi ile onu onurlandırmıştır.⁴⁸⁹

Selanik valileri pek çok durumda jandarma ile ilgili düzenlemeler yapılması için Seraskerlik makamı ile yazışmalar yapmıştır. Seraskerlik makamı da Selanik valisinin şikayet ve isteklerini Osmanlı hükümetine aktararak sorunları çözmeye çalışmıştır. Söz ettiğimiz türde bir yazışmayı 1892 yılında Şura-yı Devlete yazılan bir mektupta tespit ettik. Selanik vilayetindeki dört jandarma taburundan biri olan, ikinci seyyare taburunun birinci

⁴⁸⁷ İrtem S.K, (1999), age, s.169

⁴⁸⁸ COA, Yıldız Perakende Evrakı Adliye ve Mezahib Nezareti Maruzatı (Y.PRK.AZN), 20/64, H.1317.04.19/26.08.1899

⁴⁸⁹ Uzer T, (1999), Makedonya Eşkialık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, s.142-143

piyade bölüğü ile ilgili bir istekte bulunulmuştu. Adı geçen bu bölük jandarması eşkıyayı takip etmek üzere kır ve dağlarda gezmektedir. Bu efrada senelik bir çift çizme verilse de sürekli yürümeleri sebebi ile çizmeler sene dolmadan yıpranmaktadır. Yalnızca bu bölük jandarma için özel bir düzenleme yapılarak senelik ikişer çift çarık verilmesi rica edilmiştir. Diğer bir husus da eşkıyanın takip edildiği mahaller arasındaki mesafe bazı yerlerde 60 saate ulaşmaktadır ve bu kadar uzak bir mesafenin yürüyerek kat edilmesi mümkün olmadığından jandarmalar uygun yerlerde trenlere bindirilmektedir. Ancak bu da ücrete tabi olduğundan ve bu iş için ayrıca bir ödenek olmadığından sıkıntı ortaya çıkmıştır. Şura-yı Devlet çarık sorununu, mahalli meclis idaresi nezaretinde her sene alaylardan gönderilen “elbise hesab-ı umumisi defterine” masraf olarak kayıt yapılarak, yalnızca takip gibi görevleri yerine getiren jandarma askerine verilerek çözülmesini sağlamıştır. Masrafların ise vilayet tarafından varidata yazılarak, Osmanlı hazinesinden ödenmesi yönünde kararı tebliğ etmiştir. Demiryolunda yolculuk edecek jandarmaların sorunu olan bilet ücretlerinin, her taburun müteferrikasından tahsil edilmesi yönünde bir karar alındığını bildirmiştir.⁴⁹⁰

Selanik vilayetinin geliri pek de yüksek değildir, bu sebeple jandarma için ayrılan maaş ve tayinat miktarı da sınırlıdır. Devlet pek çok durumda askerin ve jandarmanın maaşlarını düzenli olarak verememektedir. Abdülhamid dönemi sadrazamlarından Said Paşa hatıratında 1318/1900 yılında Selanik’in gelir ve gideri hakkında verilere hatıratında yer vermiştir. Buna göre vilayet jandarmasının giderleri iki ayrı şekilde düzenlenmiştir. Birisi doğrudan jandarmaların maaşıdır 38.433 lira “jandarma muhassasatı” olarak geçer; diğeri de jandarma maiyeti, hapishaneler ve suçluların sevki durumunda ortaya çıkan giderlere ödenen miktardır ki bu da 25.499 liradır. Selanik vilayetinin toplam gideri 1900 yılı için 846.437 liradır, Selanik bütçesinin açığı 121.893 liradır. Eğer vergiler tahsil edilebilirse bu açık 12.939 liraya inebilecektir; ancak vergi tahsil edilmeden bütçe fazla değil yine de açık verecektir.⁴⁹¹ 28 Kasım 1900’de Selanik vilayetinden yazılan bir mektuba göre: Selanik merkez süvari taburunun zahire ve ekmek ihtiyacının temin edildiği Selanik hükümet konağı civarındaki Bakkal İskender Bin Hamza alacaklarını tahsil edememektedir. Osmanlı Devleti bu konun araştırılması için bir Binbaşı görevlendirilmiştir.⁴⁹²

⁴⁹⁰ COA, BEO, 86/6439, H.1310.03. 20/ 11.10.1892

⁴⁹¹ Said Paşa’nın Hatıratı, (1328), İstanbul, Sabah Matbaası, C.2, K.1, s.137-138

⁴⁹² COA, DH.MKT, 2437/141, H.19.08. 1318/12.12.1900

Bütçeye baktığımızda sayısı 1.800 yaklaşmış jandarmanın aylıklarının ne kadar az olduğunu fark edebiliriz. Jandarmaların bu sebeple de aslında suç kapsamında sayılacak pek çok şey yaptıkları olmuştur. Tablo 12’de, Selanik’te bulunan jandarma alayı emir, zabitan ve efradın miktarları ile senelik tahsisatını içeren bir cetvel mevcuttur. Bu cetveldен jandarma sayısı, misafir olarak bulunan jandarma sayısı ve ne kadar maaş verildiğini öğrenebiliriz.

Tablo 12. 1902 yılında Selanik vilayetinde jandarma alayında görevli emir, zabitan ve efradın sayısı ve maaşlarına ilişkin cetvel ⁴⁹³

Senelik	AYLIK	BEHERİ	NEFER	Emir ve zabitan muhassasatı
27000	2250		1	Jandarma kumandanı
54000	4500	1125	4	Binbaşı
12000	1000		1	İdare emini
24000	2000	500	4	Tabur Katibi
114000	9500	500	19	Yüzbaşı (Piyade)
79800	6650	350	19	Mülazım-ı evvel (Piyade)
72000	6000	300	20	Mülazım-ı sani (Piyade)
36000	3000	500	6	Yüzbaşı (Süvari)
25200	2100	350	6	Mülazım-ı evvel (Süvari)
21600	1800	300	6	Mülazım-ı sani (Süvari)
465600	38800		86	Toplam
113137				Tayinat Bedeli
11762		Piyade 144 Süvari 163	80	Elbise bedeli
590599				Toplam
Eğriboz kazasında görevli 1 yüzbaşı ve 1 mülazım-ı evvel 1 mülazım-ı sani ile Taşöz sancağında görevli 1 mülazım-ı saniye Edirne alayındaki gibi maaş ve tayinat verilmesi sebebiyle farkları				
600269				Toplam
Alay üzerinde misafir bulunan zabitan mahsusatı nefer mahsusatıyla müstahdemdir				
10800	600		1	Alay beyi
6000	500		1	Tabur katibi
6000	500		1	Yüzbaşı (Piyade)
4200	350		1	Mülazım-ı evvel (Piyade)
18000	1500	300	5	Mülazım-ı sani (Piyade)
6000	500		1	Yüzbaşı (süvari)
4200	350		1	Mülazım-ı evvel (süvari)
55200	4600		11	Toplam
13820				Tayinat Beheri
1478			10	Elbise Bedeli
70498				Toplam
Küçük zabitan alay efrad muhassasatı				
129360	10780	140	77	Çavuş (Piyade)
37260	3105	135	23	Bölük Emini (Piyade)
240240	20020	130	154	Onbaşı (Piyade)
1800000	150000	120	1250	Neferat (Piyade)
112860	9405	165	57	Çavuş (Süvari)
13440	1120	160	7	Bölük emini (Süvari)
106020	8835	155	57	Onbaşı (Süvari)
441000	36750	150	245	Neferan (Süvari)
2880180	240015		1870	Toplam (Süvari)
Bir Piyade Neferi Tayinatı = 29 Ekmek			Bir Süvari Neferi = 29 Ekmek = 129 158	
2880180	240015		1870	Nakl-i Toplam
1214300				Tayinat Bahaları
210295		Piyade 11020 Süvari 12020		Elbise
4304775				Toplam
Taşöz sancağıyla Eğriboz kazasında görevli jandarma efradına Edirne alayının muhassasatı benzeri maaş ve tayin verildiği cihetle lazım gelen				

⁴⁹³ COA, TFR.I.AS. 1/4, belge 1 sayfa 1, R.27 Teşrin-i sani 1318/ 10.12.1902

4333783	Toplam

Tablo 13. 1902 yılında Selanik vilayetinde bulunan alayların geçmiş yıllardaki maaş ve tayinat bedellerinin toplamı⁴⁹⁴

	Toplam		Maaş ve Tayinatdan		Elbise	Senesinden
	370305		319991		50314	1313
	620380		545796		73583	1314
	11.411.649		1099228		42421	1315
	648311		616854		31457	1316
	712262		510541		201761	1317
	3492909		3092412		400497	
<u>20</u>	<u>1053950</u>		<u>732710</u>		<u>321240</u>	1318 yılının başından cetvelin hazırlandığı zamana kadar maaşı
20	4546859		3825122		721737	

Selanik'in Kesendire sancağında jandarmalar, Nisan 1902'de aynı yılın Ocak ayı maaşlarını alamadıkları için bir eylem gerçekleştirmişlerdir. Jandarmalar Kesendire kazası hükümet konağındaki muhasebe bürosunu kuşatmışlardır. Bu durum karşısında yöneticiler asker takviyesi yaparak, jandarmaları o yerden uzaklaştırmışlardır. Ardından da bu olaya karışan jandarmaların görevden alınmasına karar verilmiştir.⁴⁹⁵ Kesendire'deki bu olayın benzeri Manastır'ın Kesriye kazasında yaşanmıştır. Kazadaki kırk tane seyyar jandarma maaşlarını alamadıkları için görevini bırakmıştır. Hükümet bu hareket karşısında önce nasihat edilmesini istemiş, görevlerin aksaması sebebiyle bu olaya dahil olanların bir iki ay idareten görevlerine devam ettirilip daha sonra yerlerine yenilerinin yazılmasına karar verilmişti.⁴⁹⁶ Serez mutasarrıfı hükümete yazdığı mektupta, sancak merkezinde jandarmaların her geçen gün iş bıraktıklarını yazmıştır. Mektubu yazdığı sırada 28 jandarma neferi görevden istifa etmiştir ve neredeyse istifa edenlerin sayıları yüze ulaşmıştır. Bu durum ise jandarmanın maaşını düzgün alamaması, çetelerin azalmayıp her gün biraz daha artması, neferlerin mücadele etme motivasyonunun günden güne azalması ile ilişkilendirilmelidir.⁴⁹⁷

Selanik vilayetinde jandarma süvari çavuş ve neferanından bir takımı, geçmişteki maaşları ile yakın zamandaki maaşlarını alamadıkları için görevlerini yapmaktan kaçınır hale gelmişlerdir. Görev yapmaktan kaçınan söz konusu jandarmaların yerlerine, geçici olarak bir miktar düzenli askerleri birliklerden süvariler seçilerek görevlendirilmiştir. İş

⁴⁹⁴ COA, TFR.I.AS, 1/4, belge 1 sayfa 1, R.27 Teşrin-i sani 1318/10.12.1902

⁴⁹⁵ COA, Dahiliye Nezareti Şifre Evrakı (DH. ŞFR), 281/141, R.1318 Mart 25/07.04.1902

⁴⁹⁶ COA, DH.MKT, 574/27, belge tarihi R.25 Nisan 1318/10 Mayıs 1902/08.09.1902

⁴⁹⁷ COA, DH. TMIK.S, 36/74, H.3.12. 1319 /13.03.1902

bırakmanın zamanla Selanik'teki bütün jandarma alayına etki etmesinden endişe edilmiştir. Alayda görev yapan jandarmaların bir kısmının beş senelik maaşı olan otuz yedi bin lira verilmemiştir. 1901 ve 1902 seneleri için gerekli olan maaşların da toplam miktarı olan on bin yedi yüz lira üç ay içinde verilmişse de yine de bu iş bırakmanın önüne geçmek için on beş bin liraya ihtiyaç duyulduğu 15 Temmuz 1902'de Selanik vilayetinden yazılan telgraf ile Osmanlı hükûmetine bildirilmiştir.⁴⁹⁸

Osmanlı hükûmeti, 16 Temmuz 1902'de yazdığı cevapta Selanik'teki yöneticilere zaten üç ay içinde bir miktar paranın verildiğini kalan yirmi bin liranın da tedricen Selanik'e gönderileceğini belirtmiştir. Selanik'teki jandarmaların görevlerini bırakmalarının askerlik mesleğine tamamen ters bir davranış olduğundan isteyenlerin bu meslekten ayrılabilceği belirtilmiştir. Görevi bırakmakta ısrar edip, alamadığı parayı çıkarmak için hırsızlık yapanlar olursa da derhal ve askeri kanun üzerine yakalanıp cezalandırılacağı hükûmet tarafından belirtilmiştir.⁴⁹⁹ Seraskerlik makamı, böyle bir hareket içinde olan jandarmaları sert bir şekilde uyarı, iş bırakan jandarmaların yerine III. Ordudan on beş süvari neferinin derhal görevlerine iade edilmesini ve iş bırakanların cezalandırılması istenilmiştir.⁵⁰⁰ Jandarmalar ücretlerinin ödeneceğine dair teminatı alınca görevlerine dönmüşler ve on beş nefer asker de III. Ordu'daki görevlerine iade edilmişlerdir. Seraskerlik makamı, jandarmalar hakkında idari bir uygulama yapılma fikrinden de vazgeçildiğini bildirmiştir.⁵⁰¹

Jandarma teşkilatına, personel temin etme konusunda pek fazla seçici olunmadığı ve bunun ne gibi sorunlara yol açtığını, 1903 yılında Selanik'ten isimsiz olarak yazılan bir şikayet mektubundan tespit edebiliriz. Mektup sahibine göre emniyet ve asayişin muhafazası ile devamlı olarak sorumlu olan jandarma emir ve zabitanı eşkıya veya suçlu olup bir şekilde kurtulmuş kişilerden seçilmektedir. Suçlu ve suç işlemeye müsait kişilerden jandarmaya personel alınması, bunlardan alınacak hizmetin kalitesini de düşürecektir. Mektup sahibi Selanik jandarma kumandanı Hayreddin Bey'i eskiden eşkıya olmakla nitelemiştir. Hayreddin Bey, eşkıyalığını jandarma olarak başka bir şekilde devam ettirmektedir. Yakın zamanda Selanik'in Ağustos kazasında, bir Hristiyan Arnavutlar tarafından kaçırılmış ve beş bin lira fidye verildiği takdirde salıverileceği bildirilmiştir. Mektubun yazarı kaçırma hadisesinin Kumandan Hayreddin'in ile aynı Arnavut kabilesine mensup olan ve

⁴⁹⁸ COA, BEO,1886/141381, M.16.07.1902

⁴⁹⁹ COA, DH.MKT, 542/60, H.1320.04. 10/ 16.07.1902

⁵⁰⁰ COA, DH.MKT, 557/1, belge 1, H. 1320.04.10/ 16.07.1902

⁵⁰¹ COA, DH.MKT, 557/1, belge 4, H.1320.05. 5/ 09.08.1902

Karaferiye’de yaşayan Derviş adlı birisi tarafından gerçekleştirildiğine inanmaktadır. Selanik valisi bu durumu öğrendiğinde her ikisine de bir şey yapmamış, fidyeye alınmadan kaçırılan kişinin salıverilmesini istemiştir. Mektubun yazarına göre ne Derviş’e ne de Hayreddin Bey’e herhangi bir kovuşturma yapılmamıştır. Bu sebeple Rumeli’de bulunan jandarma zabitan ve hatta efradından işe yarayanlar yerinde bırakılmalı fakat sadakatlerinden şüphe edilenler Anadolu ve Arabistan’a gönderilip ve oralardan bunların yerine personel gönderilmelidir.⁵⁰²

Bu mektup biraz da milli hislerle yazılmış olmakla birlikte haklı olduğu noktalar da mevcuttur. Selanik vilayetinde bulunan jandarmalardan birkaçı sabıkalı kişilerdi. Örneğin Selanik Merkez taburu Mülazım-ı evvellerinden Ali Efendi Bin Ahmed hırsızlıktan dolayı Osmanlı Askeri mahkemesinde yargılanmış ve on gün hapis cezası almıştır⁵⁰³; yine aynı taburun Mülazım-ı sanilerinden Seyfettin Efendi Bin İbrahim yangın çıkardığı için 1307 yılında 15 gün hapis cezası almıştır.⁵⁰⁴ Bu örnekler bütün bir Selanik vilayetindeki jandarma personelinin kapsamamakla birlikte, şikayetlerin kaynağının da doğrular nitelikte örnekler olmuştur. Osmanlı Devleti’nin asker yetiştirmek üzere okulu bulunmakla birlikte jandarma ve polis yetiştirmek üzere bir okulu bulunmamaktadır. Jandarma ve polis olmak için fiziksel özelliklerin yanında mecburi askerlik hizmetini yapmış olmanın bu iki teşkilata kabulde yeterli olması, personelin yeterliliği konusunda sıkıntılar yaşanmasına sebep olmuştur. Bir diğer konu da jandarmaların bulundukları yerle olan sosyolojik ilişkileridir ki genelde Rumeli’de yerel halkın dilini bilmek bir tercih meselesi olmuştur ve bu jandarmaların görev yaptıkları yerlerde akrabalık, kabile ya da soy bağı bulunması yukarıda verdiğimiz örnekte görüleceği üzere teşkilatı önemli sorunlar yaratmaya müsait bir hale getirmiştir.

⁵⁰² COA, Rumeli Müfettişliği Arzuahaller (TFR.I. ŞKT), 4/395, belge 1 sayfa 1, H.13.11.1320/11.02.1903

⁵⁰³ COA, TFR.I.AS, 1/4, belge 2 sayfa 2, R.27 Teşrin-i sani 1318/ 10.12.1902

⁵⁰⁴ COA, TFR.I.AS, 1/4, belge 2 sayfa 3, R. 27 Teşrin-i sani 1318/ 10.12.1902

2.2. Rusya ile Avusturya'nın Vilâyat-ı Selase Islahatına Müdahaleleri: Viyana Programının İlanı ve Uygulanması (1903)

2.2.1. Viyana Programının Hazırlanması

Rusya, Osmanlı Devleti'nin hazırlayıp yürürlüğe koyduğu 1902 tarihli Rumeli ıslahatından memnun olmadığını beyan etmiştir. Osmanlı Hariciye nazırı, Rusya'nın ıslahatla ilgili şikayetlerinin altında yatan sebepleri Sadrazam Said Paşa'ya bir tezkire ile bildirmiştir. Rusya yapılan ıslahattan memnun değildir ve jandarmada olduğu gibi diğer memurluklara da Hristiyanların alındığı bir reform programı hazırlamak amacıyla Avusturya ile görüşecektir.⁵⁰⁵ İngiltere'nin İstanbul sefiri Sir O'Connor, II. Abdülhamit ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Sir O'Connor Rumeli vilayetlerinde Hristiyan ve Avrupalı memurlar seçilerek idari yapının, Avrupalı memurların görevlendirilmesi ile jandarmanın ıslah edilebileceğini belirtmiştir. Sir O'Connor, ıslahatın başarıya ulaşmasının ise mülki memurlar ve jandarmaya düzenli maaş verilmesi ile mümkün olacağını ifade etmiştir.⁵⁰⁶

Sir O'Connor, 23 Aralık'ta Sadrazam Said Paşa ile görüşmüştür. Bu görüşmede de O'Connor Hüseyin Hilmi Paşa'nın yanında Rumeli'de Hristiyan bir komiserin bulunmasının doğru olacağını söylemiştir. Hristiyan komiser olarak Karatodori Aleksandr Paşa ile Cebel-i Lübnan'ın eski mutasarrıfı Na'um Paşa'yı önermiştir. Ancak Aleksandr Paşa'yı Avrupa devletlerine önermeyi daha uygun bulduklarını belirtmişlerdi. Sadrazam Said de Aleksandr Paşa'yı uygun bularak hükümete sunmaya karar vermiştir. Sir O'Connor'un bir başka önerisi de Rumeli vilayetinde jandarma idaresi için bir komisyon kurulması olmuştur. Rumeli vilayetindeki jandarmanın idaresi için ihtisas sahibi bir askere ihtiyaç olduğu gibi bir komisyon tarafından da denetlenmesini gerekli gördüğünü ifade etmişti. Sir O'Connor, bu komisyonda Mösyö Blunt'un görevlendirilmesinin uygun olacağını ifade etmiştir. Sadrazam Said Paşa ise bu maksatla Nasır Paşa idaresinde bir Alman zabıt, iki de Osmanlı zabıtından oluşan bir komisyon oluşturulduğu ve çalışmalara başlandığını haber vermiştir.⁵⁰⁷

28 Aralık 1902'de Rus Dışişleri Bakanı Kont Lamsdorf, Avusturya Dışişleri Bakanı ile görüşmek üzere Viyana'ya gitmişti. Lamsdorf Avusturya'nın ardından, Bulgar Prenslığı

⁵⁰⁵ Said Paşa'nın Hatıratı, (1328), age, C.2 K.2, s.210-212 (25 Aralık 1902 tarihli tezkire)

⁵⁰⁶ Dakin Douglas, (1966), The Greek Struggle In Macedonia 1897-1913, Institute For Balkan Studies, Selanik, s.87 ve dipnot 16

⁵⁰⁷ Said Paşa'nın Hatıratı, (1328), age, C.2, K.2, s.188-189 (23.12.1902 tarihli tezkire-i mahsusa)

ve Sırp hükümetlerin Dışişleri bakanlarını ziyaret edecekti. Lamsdrof bu ziyaretlere Avusturya'nın da söz sahibi olduğu Makedonya ile ilgili bir reform programı götürmüştü.⁵⁰⁸ Avusturya ve Rusya'nın görüşmelerinden bazı konularda bilgi, Paris Sefaretinden Hariciye nezaretine 28 Aralık 1902 tarihinde gönderilen bir telgraf ile öğrenilmişti. Paris sefiri, telgrafta Novliva gazetesinde yazılmış bir makale göndermiştir. Makalede, Rumeli'de yapılan ıslahat eğer bir sonuç vermezse, Osmanlı Devleti'ne özel bir düzenleme yapılmasını teklif edeceklerdi. Söz konusu teklife göre Selanik vilayetine Rum, Manastır vilayetine Bulgar, Kosova vilayetine ise Sırp bir vali atanarak vilayat-ı selasede muhtar bir eyalet kurulacaktır. Eyaletin yönetimi de daimi komiser olarak Yunan Prenslerinden Nikolay'a verilecektir. Vilayetlerde yönetici olan milletler, Nikolay'ın idaresi altında Makedonya'da Avrupalı devletler başka türlü bir düzenleme yapana kadar varlıklarını sürdürecektir.⁵⁰⁹

Novliva gazetesinde yayınlanan söz konusu makalenin ardından, Osmanlı Devleti görüşme ile ilgili konuları araştırmıştır. Neticede Rusya ve Avusturya'nın Rumeli ıslahatı ile ilgili bir ıslahat hazırlığı içerisinde olduğu ve görüşme sonucunda bir layiha hazırlayarak Osmanlı Devleti'ne sunacakları öğrenilmişti. Layihanın maddelerinden bazıları ise öğrenilmişti. Buna göre: Rumeli vilayetine şahanesine Hristiyan mutasarrıf ve kaymakamların tayini, milis tabir olunan mahalli jandarmanın kabulü, toplanan vergilerin hiçbir suretle merkezi hükümete gönderilmeyip yerinde sarf edilmesi ve benzeri düzenlemeleri içerecekti. Osmanlı Devleti'ne bu layihanın maddeleri sunulacak, kabul etmezse Bulgaristan ve Sırbistan hükümetleri vilayat-ı selaseye müdahale etmek konusunda serbest bırakılacaklardı.⁵¹⁰

3 Ocak 1903 tarihinde, Bulgar Prensliğinin başkenti Sofya'dan bu türde bir bilgi edinilmişti. Rumeli'de Osmanlı Devleti'nin uyguladığı ıslahatlardan bir sonuç alınamazsa, Rusya kendisi bir ıslahat programı hazırlayacaktır. Hazırlanan ıslahat maddesine göre Rumeli'de Hristiyan valiler görevlendirilecek, Hristiyanlardan milis askeri oluşturulacaktı. Osmanlı Devleti, aldığı istihbaratı değerlendirmiş ve böyle bir düzenleme yapılmadığı şeklinde bilgiyi Paris'teki bilgi kaynaklarından teyit etmişti.⁵¹¹ Osmanlı Devleti, hükümlerini bilmediği ancak zamanla vilayat-ı selasedeki durumu değiştirecek ve belki de

⁵⁰⁸ Tokay A.G, (1995), age, s.44

⁵⁰⁹ COA, Y.A.HUS, 438/68, belge 3 sayfa 1, M.30.12.1902

⁵¹⁰ COA, YPRK.AZJ, 45/15, H.03.10.1320/ 02.01.1903

⁵¹¹ COA, Y.MTV, 238/43 belge 8 sayfa 1, M.08.01.1903

bu vilayetlerde egemenlik haklarını yitirmesine sebep olacağını düşündüğünden Avusturya ve Rusya'nın görüşmelerini yakından takip etmişti.

Rusya, İngiltere, Avusturya, Almanya'nın İstanbul'daki temsilcileri 31 Aralık 1902'de Osmanlı Sadrazamı Said Paşa ile bir araya gelmişlerdir. Görüşmede, İngiltere'nin temsilcisi Osmanlı Devleti'nin vilâyat-ı selasede sürdürmekte olduğu ıslahatta özellikle jandarma ve polise Hristiyanlardan personel teminin neticelerinin olumlu olacağını belirtmişti. Rusya'nın temsilcisi ise ıslahatta Hristiyan personel temininden etkili bir sonuç elde edilemeyeceğini düşündüğünü belirtmiştir. Hristiyanların böyle görevlerde istihdam edilmelerinin, onların başka amaçlarla kullanılabilme ihtimali sebebiyle çok da faydalı bir uygulama olmadığını belirtmiştir.⁵¹² Rusya'nın tavrı ve politikası hakkında Kamil Paşa, vilâyat-ı selasedeki durumu anlatan bir arıza hazırlayarak, II. Abdülhamit'e sunmuştur. Kamil Paşa, Avrupa ülkelerinin her birinin Makedonya'yı paylaşmak üzere yola çıktıklarını ve farklı fikirlerinin olduğunu belirtir. Rusya politikası ile hem Avusturya'yı hem de Osmanlı'yı idare etmektedir. Rusya, vilâyat-ı selasedeki duruma doğrudan müdahale etmek yerine Bulgarlar vasıtası ile karışıklık çıkarmayı tercih etmiştir. Rumeli'deki durum, ıslahat düzgün bir şekilde yapılmazsa daha da vahim bir hal alacaktır. Bulgar Prensliği, Şarki Rumeli'yi işgal ettiği gibi Makedonya'yı da işgal edebilecektir.⁵¹³

İngiltere, vilâyat-ı selasede yapılacak bir düzenlemede söz sahibi olabilmek için Osmanlı hükümeti ile temasını kesmemiştir. Marki Lansdowne önce 21 Aralık 1902 tarihinde ardından Ocak 1903'te II. Abdülhamit ile görüşüp reformla ilgili fikirlerini sunmuştur. Marki Lansdowne'ye göre söz konusu vilayetlerde esas düzenleme yapılması gereken konular: maliye ve adalet ile ilgilidir. Mali ve adli konulardan danışmanlık vermek üzere Avrupalılardan faydalanılmalı, aynı şekilde jandarma ve polis teşkilatlılarının yeniden oluşturulmasında Avrupalı danışmanlardan faydalanılmalıdır.⁵¹⁴

Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de sağlayamadığı düzeni kendilerinin sağlayabileceğini düşünen Avusturya ve Rusya'nın program hazırlığı içinde olduğu ve bir Avrupa konferansı ile Rumeli'nin geleceğine karar verileceğine ilişkin bilgiler Paris'te

⁵¹² Said Paşa'nın Hatıratı, (1328), age, C.2 K.2, s.216-218, (31.12.1902)

⁵¹³ COA, Yıldız Sadrazam Kamil Paşa Evrakı (Y. EE.KP), 12/1132 belge 1 sayfa 2, H.11.10. 1320 /10.01.1903

⁵¹⁴ The National Archive (TNA), Foreign Office (F.O.) Turkey 5263, 9 Ocak 1903, The Marquess of Lansdowne to Sir N. O'Connor, British Documents On The Origins of The War 1898-1914, Vol 5, Reference

bulunan Osmanlı Sefaretinden, Hariciye Nazırı Tevfik Bey'e bildirilmiştir.⁵¹⁵ Rusya ve Avusturya'nın diğer devletlerle de görüşerek hazırladığı program, 21 Şubat 1903'te Osmanlı hükümetine sunulmuştur. Programı hazırlama gerekçelerini ise şu şekilde belirtmişlerdi: Selanik, Kosova ve Manastır'da bir süredir hüküm sürmekte olan karışıklıklara son vermeyi samimi bir şekilde istemektedirler. Üç vilayette huzur ancak halkın koşullarının düzelmesini sağlayacak reformlarla mümkün olacaktır. Osmanlı Devleti'nin de iyi niyetini göz önünde bulundurarak Avusturya ve Rusya alınması gereken önlemlere ilişkin tavsiyelerde bulunmaya karar vermişlerdir. Programın asayiş ve güvenliği ilgilendiren maddeleri ise şunlardı:

- a) Polis ve jandarmanın yeniden organizasyonu için Osmanlı hükümeti yabancı uzmanların yardımını istemelidir.
- b) Jandarma bulunduğu bölgenin Müslüman ve Hristiyan nüfusu oranında Müslümanlar ve Hristiyanlardan oluşturulmalıdır.
- c) Köy bekçileri, Hristiyanların sayıca fazla olduğu bölgelerde Hristiyanlardan oluşturulmalıdır.
- d) Osmanlı Devleti'nin ıslahat programında olduğu gibi bir genel müfettiş ataması yapılacaktır, bu müfettiş programın iştirakçisi olan devletlerin izni olmadan ve görev süresi dolmadan geri çağırılmayacaktır. Makedonya'da valiler merkezi hükümete her seferinde başvurma zorunluluğu olmadan müfettişin emirlerine uymak zorunda olacaklardır.⁵¹⁶

Jandarma ve polis alımında Gayrimüslim nüfusun yüzde yirmisi oranında olması gerektiği şeklinde bir şart koşulmuştur; ancak Osmanlı Devleti gerekli görürse bu miktarı değiştirme hakkı olduğu da saklı tutulmuştu. Jandarma ve polise personel seçilirken, güvenilir, namuslu işinin ehli insanlar tercih edilmelidir. Polis komiseri olarak Hristiyan ve Müslümandan Türkçe okuyup yazması olan kişilerin tercih edilmesi istenilmiş, program yayınlandığında bu şartı gerçekleştirecek personel bulmak mümkün olmadığı için vazgeçilmesi istenilmiştir.⁵¹⁷

Osmanlı hükümeti öncelikle sunulan maddeleri Encümen-i Mahsus-u Vükelada tartışmış maddeler tercüme edilmiş, ardından önce Encümen-i Mahsusa en sonunda da

⁵¹⁵ COA, Y.A.HUS, 442/41, H.20.11.1320/18.02.1903

⁵¹⁶ H.C.P.P, (1903), "Reforms In The Administration of The Vilayets of Salonica, Monastir and Kosovo", 27 Şubat 1903, Further Correspondence, Affairs Southeastern Europe, Turkey No.2, Londra, s.4-5

⁵¹⁷ COA, Yıldız Maruzat Defterleri Fihristi (Y.MRZ.d), 10983 sayfa 5 ve 6, Rusya sefiri tarafından ita olunan layihanın tercümesi madde 3, H.24.11.1320/22.02.1903

padişaha sunulmuştu.⁵¹⁸ Osmanlı hükümeti, sunulan maddeleri ve maddelerin satır aralarında Rusya ve Avusturya tarafından değiştirilmesi istenilen konular hakkında aynı gün içerisinde müzakerede bulunmuş taviz verilmeyecek noktaları açıklamıştır. Bu konu başlıklarından ilki Hüseyin Hilmi Paşa ve onun müfettişlik görevi ile ilgilidir. Protokol uyarınca Hüseyin Hilmi Paşa'nın görevine son verilmesi istenmiştir, ancak o padişah tarafından üç sene müddetle görevlendirilmiştir. II.Abdülhamit isterse görev süresini daha da uzatabilme hakkına sahiptir, bu yüzden böyle bir değişiklik yapmak istenilmemiştir. Müfettiş-i umuminin güvenliği sağlamak ile ilgili görevi: gerektiğinde askerden faydalanmak ve onların istihdamında kanun ve şer-i şerife uygun bir şekilde hareket ederek hükümeti bilgilendirmektir. Valiler, geçerli olan kanun ve nizamnameler doğrultusunda müfettişin tebliğ ettiği emirlere uymakla yükümlüdür. Tensik edilecek jandarma ve polisler de valiler ve askerler gibi müfettişin emri doğrultusunda hareket edeceklerdir.

Osmanlı hükümetinin itiraz ettiği husus, jandarmaya personel kabulünde Gayrimüslimlerin nüfusunun göz önünde bulundurulmasıdır. Vilâyat-ı selasede uzun zaman süresince yapılan ıslahatlarda Gayrimüslimlerden onda iki oranda jandarma teşkilatına kayıt ve kabul uygulanmıştır. Nüfusa oranlandığında jandarmaya Gayrimüslim personel temininde Bulgarlara ağırlık verilmemelidir. Rum, Ulah ve Sırlardan da jandarmaya personel alınması uygun olacaktır. Jandarma seçilirken ihtilalci, çeteci olmayan ehl-i ırz ve namus sahibi, hoş ahlaklı olanlardan seçilmesine dikkat edilmesi istenilmişti. Jandarma gibi polis seçilirken de nüfus nispetinde yalnız Bulgarların değil Rum, Ulah ve Sırlardan da alınmasına dikkat edilmesi gerekecekti.

Müslüman ile Hristiyan polis komiser ve memurlarının Türkçe okuyup yazanları seçilinceye kadar elde mevcut olanlarla yetinilecektir. Köy bekçileri seçilirken de ahalisi çoğunlukla Hristiyan olan mahallerde yalnızca Hristiyanların değil Müslümanların da tercih edilmesine dikkat edilmelidir.⁵¹⁹

Rumeli'de bulunan polis ve jandarmanın ihtiyacı olan elbisenin temin etmek amacıyla 23 Şubat 1903 günü vilayete bir miktar para gönderilmiştir. Tezkiresini alarak görevini bitiren askerler için de bir miktar para gönderilmesi istenilmiştir. 20 Ocak 1903'te

⁵¹⁸ COA, Y.MRZ.d, 10983, sayfa 2, H. 24.11.1320/22.02.1903

⁵¹⁹ COA, İrade Hariciye (İ.HR), 437/20, H.24.11.1320/22.02.1903

Manastır ve Selanik vilayetine yirmi iki bin liradan fazla para gönderilmiş, Kosova ve Edirne'ye de iki güne kadar o miktarda para gönderilmesine karar verilmiştir.⁵²⁰ Osmanlı hükümeti Viyana programının maddelerini görüştüktan ve son kez düzenlemeler yaptıktan sonra “Rumeli vilayet-ı şahanesi hakkındaki talimata zeyl sureti” adı vermiştir. Yedi maddeden oluşan bu düzenleme konu ile görevlendirilmiş memurlarca 23 Şubat 1903'te padişah ve diğer hükümet üyelerine bildirilmiştir. Jandarma ve polisle ilgili düzenlemeye, talimatın üçüncü maddesinde yer verilmiştir. Jandarma tensikatında Gayrimüslim personeline ilişkin rakamlarının yanı sıra Avrupalı zabitanın tecrübelerinden yararlanmak üzere Osmanlı jandarmasında görev alması kabul edilmiştir. Bunun dışında personel teminde nüfusa nispeti konusu çekinceli olsa da kabul edilmiştir. Rusya ve Avusturya'nın jandarma ile polisin taşınması gereken özelliklere ilişkin istekleri sundukları programın maddelerinde olduğu şekliyle kabul edilmiştir.⁵²¹

Sadrazam tarafından, Hüseyin Hilmi Paşa ve beraberindeki Rumeli teftiş heyetine bir tahrirat ile bu talimat zeyl sureti olarak gönderilmiştir. Tahriratta sunulan bu programın, Osmanlı Devleti'nin 1902 Aralığında hazırladığı ıslahat programına Selanik, Kosova ve Manastır vilayetlerinde yapılacak bir ek düzenleme olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Sadrazama göre, Rumeli müfettişinin öncelikli görevi vilayetlerde yaşayan halkın asayiş ve emniyetini sağlamaktır. Bu maksatla da müfettişin her vakada merkez vilayete başvurmaksızın, gerekli durumlarda vilâyat-ı selasede bulunan askeri görevlendirme yetkisi verilmişti. Polis ve jandarmaya seçilecek personelin Müslüman ve Gayrimüslim nüfusun oranınca seçilmesi, jandarma zabitlerinin ehemmiyet ve hoş halleri görülenlerden seçilmesi istenilmişti. Sadaret, jandarma ve polise personel seçiminde Türkçe okuyup yazanların tercih edilmesini istese de Gayrimüslimlerden polis komiser ve memurlarının mevcut olanlardan tayin edilmesi uygun olacağına karar vermişti. Köy bekçilerinin, Hristiyan yoğun nüfuslu yerlerde Hristiyanlardan seçilmesine karar verilse de böyle bir uygulama için hal ve hareketleri düzgün kişilerin tercih edilmesi istenilmişti. Bütün cinayet ve cünha davalarının, zaman kaybetmeksizin sonuçlandırılması ve suçlulardan ülke dışına çıkanların umumi af edilerek ülkelerine dönmelerine izin verilmiştir. Gerekli durumlarda asayiş sağlamak için düzenli askeri birliklere başvurulmasına karar verilmişti. Rumeli'den göç edip dönmek

⁵²⁰ COA, YA.HUS, 442/89, belge 1 sayfa 1, H.25.11.1320/23.02.1903

⁵²¹ COA, Y.MRZ.d, 10983, sayfa 7, H. 24.11. 1320/22.02.1903

isteyen kişilerin gerçekten Osmanlı vatandaşı olduğu tetkik edilmeli ve vatandaş olmayanlar kabul edilmemesi istenmişti.⁵²²

2.2.2. Viyana Programını Uygulamak Maksadıyla Vilâyat-ı Selase Jandarmasına Avrupalı Zabıt Teminin Gündeme Getirilmesi

Viyana Protokolüne göre Rumeli'deki jandarma teşkilatına çeki düzen vermek amacıyla yabancı personel temini öngörülmüştü. Osmanlı Devleti ilk önce bu personelin gelmesinin uzun süreceği, Türkçe bilmeyeceklerini gerekçe göstererek uygulamak istememiştir. Onun yerine Osmanlı jandarma idaresinde uzun zamandır hizmet eden, yine yabancı olan kişilerin görevlendirilmesini uygun bulduğunu bildirmişti.⁵²³ II. Abdülhamit, temin edilecek yabancı personelin Almanya'dan sağlanmasını; yüz başı ve kolağası rütbeleri verilen iki zabıtın bizzat Kampofız Paşa adında bir görevli tarafından Osmanlı Devleti'ne getirilmesini istemiştir. Padişah bu isteğinin Dahiliye, Maliye Nezaretleri ile Seraskerlik makamlarına bildirilmesini istemiştir.⁵²⁴ II. Abdülhamit'in, vilâyat-ı selase jandarmasını ıslah maksadıyla Almanya'dan personel temini fikri Rusya ve Avusturya hükümetleri tarafından pek hoş karşılanmamıştır. İki devlet Almanya'nın böyle bir durumda tarafsız davranamayacağını düşünmüşler, Osmanlı Devleti'ne gelecek yabancı zabitanın İsviçre, Belçika, İsveç ve Norveç gibi tarafsız devletlerden gönderilmesinin daha uygun olacağını Osmanlı hükümetine bildirmişlerdi.⁵²⁵ Ayrıca Rusya ve Avusturya hükümetinin temsilcileri Selanik, Kosova ve Manastır'da yapılan düzenlemelere hakkında II. Abdülhamit'e gönderilen bilgilerin bundan sonra kendi hükümetlerine de gönderilmesini istemişlerdir.⁵²⁶

Bir süre sonra Sadaret, vilâyat-ı selase jandarmasının ıslahında Alman askerlerin görevlendirilmesi işinden vaz geçerek İsveç ve Norveç devletlerinden altı zabıtın talep edilmesine karar verildiğini bildirmiştir.⁵²⁷ Osmanlı hükümetinin yaptığı yazışmalardan anlaşıldığı kadarıyla Rusya ve Avusturya'nın itirazına rağmen, Osmanlı Devleti o sırada İstanbul'da bulunan birkaç Alman subayın jandarma idaresinde görevlendirilmek için girişimde bulunmuştur. Alman subaylar fikirden vazgeçilse de taahhüt edilen maaşlarını

⁵²² COA, Y.A.HUS, 442/88, H.25.11.1320/23.02.1903

⁵²³ COA, İ.HR, 437/21, H.1320.11. 28/26.02.1903

⁵²⁴ COA, BEO, 2012/150879, belge 1 sayfa 1, H.1320.12. 04/03.03.1903

⁵²⁵ COA, Y.A.HUS, 443/108, H.11.12.1320/10.03.1903

⁵²⁶ COA, İ.HUS, 103/18 belge 1 sayfa 1, H.6.12. 1320/05.03.1903

⁵²⁷ COA, İ.HUS, 103/83 belge 2 sayfa 1, H.11.12.1320/10.03.1903

Osmanlı Devleti'nden istemişlerdir. Osmanlı hükümeti bu kişilerin maaşlarını vermeyi 22 Mart 1903 tarihli bir yazışma ile kabul etmek zorunda kalmıştır.⁵²⁸

İsveç ve Norveç'ten jandarma zabiti talebi İstanbul'daki İsveç maslahatgüzarlığına bildirilmişti. Maslahatgüzar Osmanlı hükümetine gelerek istenilen bu iki zabitanın ne miktar maaş alacağını, ne kadar süre Osmanlı Devleti'nde görev yapacaklarını, onlara hangi askeri rütbenin verileceğini sormuştur. Osmanlı hükümeti ise gelecek zabitlere diğer jandarma zabitlerinden fazla olarak aylık elli kuruş maaş verileceğini, üç yıl görev yapacaklarını ve yüzbaşı ve mülahım seviyesinde rütbeleri olacaksa da her iki zabite de binbaşı rütbesi verileceği şeklinde cevap vermiştir.⁵²⁹ İngiltere, vilâyat-ı selase jandarmasına yabancı danışmanlar atanması konusunda oldukça karardır ve Rusya ile yaptığı görüşmelerden bilgiler de Osmanlı Devleti'ne ulaşmıştır. Rusya, Osmanlı jandarması için Alman danışmanların görevlendirilmesine karşı çıkmış ancak İsveç ve Norveç'ten gelecek danışmanlara daha sıcak bakmıştır.⁵³⁰

28 Mart 1903'te bizzat II. Abdülhamit tarafından İsveç ve Norveç kralına bir telgrafname gönderilmiştir. Telgrafnamede jandarma hizmetinde görevlendirilmek üzere İsveç ve Norveç'te bilinen ve önemli kişilerden üç zabitanın gönderilmesi istenilmiştir. Osmanlı Devleti, istenilirse kolağası ve veya yüzbaşı rütbelerini taşıyan altı tane zabit de gönderilirse hoş karşılayacağını belirtmiştir. II. Abdülhamit, bu zabitlerin yapacakları işin mahiyeti ve önemini kavramış kişiler arasından seçilmesini ve Osmanlı Devleti'ne sadakatle hizmet etmeye hazır olmalarını istemiştir.⁵³¹ İngiliz elçisi Sir O'Connor, II. Abdülhamit ile görüşmüş ve vilâyat-ı selasedeki olaylarla ilgili fikirlerini belirtmiştir. Sir Or'Conor yabancı ve özellikle de İsveç ve Norveç gibi tarafsız ülkelerden gönderilecek jandarma uzmanlarının faydalı olacağı konusunda fikrini beyan etmiştir.⁵³² II. Abdülhamit'in İsveç ve Norveç Kralları ile temasından bir ay sonra Hariciye Nazırı Tevfik Bey'in bildirdiği kadarıyla,

⁵²⁸ COA, Hariciye Nezareti İdare (HR. İD), 180/1, M.05.11.1895 (belgeye tasnifte bu tarih verilmiştir) belgenin tarihi 22 Mart 1903

⁵²⁹ COA, BEO, 2024/151792 belge 1 sayfa 1, H.22.12.1320/21.03.1903

⁵³⁰ COA, Y.A.HUS, 445/79, 18 Mart 1903 tarihinde Osmanlı Hariciye Nazırına Londra Sefaretinden yazılan mektup

⁵³¹ COA, Yıldız Perakende Evrakı Name-i Hümayunlar (Y.PRK.NMH), 9/16, H.1320.12.29/28.03.1903

⁵³² TNA, F.O, Turkey 5265, Sir O'Connor to The Marquess of Lansdowne 4 Nisan 1903, British Documents on The Origins of The War 1898-1914, s.1

Rumeli vilayetlerinin jandarma ıslahında görevlerine başlamak üzere Norveç'ten Yüzbaşı Nandrop ve İsveç'ten Mülazım Nandr adlı kişiler yola çıkmışlardır.⁵³³

2.2.3. Selanik Vilayeti'nde Viyana Programı Gereğince Jandarmaya Müslüman ve Gayrimüslim Personel Temininde Yapılan Düzenlemeler

İkdam gazetesi, 19 Şubat 1903'te Pesterloyd Gazetesinde çıkan bir yazıyı nakletmiştir. Bu haberle Selanik vilayetinde ne kadar jandarmanın emekli edildiği ve ne kadarının görevden uzaklaştırıldığını da öğrendik. Selanik merkez vilayetinde 122 jandarma emekli edilirken; 143 tane jandarma da açığa alınmıştır. Drama sancağı taburunda ise 64 jandarma emekli edilirken; 41 jandarma açığa alınmıştır. Serez sancağında da 20 jandarma emekli edilmiş; 37 jandarma da açığa alınmıştır.⁵³⁴ Jandarma tensik edilip daha iyi hale getirilmeye çalışılmakla birlikte, Rumeli müfettişliği yerli halkın jandarma olmaya yanaşmaması sebebiyle III. Ordudan yirmi dokuz tane askerin Rumeli vilayetlerinde jandarma olarak görevlendirilmesi yönündeki talebini hükümete ve Sadrazama bildirmiştir.⁵³⁵

Selanik vilayetinde öncelikli mesele emekli olacak jandarmaların maaşlarının verilmesidir. Selanik vilayetinde pek çok jandarmanın, 1897 yılına ait alacağı maaş vardır. Devletten maaş alacağı olan bu jandarmaların, maaşlarının tamamı olmasa da yarısı verilmelidir. Bu meblağ 948 bin liraya tekabül etmektedir.⁵³⁶ Rumeli vilayetlerinde bulunan jandarmaya ilişkin bu raporun sunulmasından birkaç gün sonra, Selanik vilayetindeki jandarma hakkında bir rapor müfettiş Hüseyin Hilmi Paşa tarafından sunulmuştur. Vilâyat-ı selase jandarmalarından emekli edileceklerle, görevine son verileceklerin 1897'den 1903 yılına kadar birikmiş maaşları olan 948 bin kuruş jandarma ıslahatı komisyonuna ulaştırıldığını haber vermiştir. Böylece jandarma personeli temini ile ilgili önemli problemlerden bir tanesi çözülmüştür. Hüseyin Hilmi Paşa, yeni kayıt yapılan jandarma personelinin canla başla mücadele ettiklerini de kendi gözleri ile gördüğünü yapılacak ıslahattan beklenen faydanın görüleceğini belirtmiştir.⁵³⁷

⁵³³ COA, YA.HUS, 447/20, belge 3, H.02.02.1321/30.04.1903

⁵³⁴ İkdam, No:3123, H.25 Zilkade 1320/23 Şubat 1903, s.1

⁵³⁵ İkdam, No:3124, H.26 Zilkade 1320/24 Şubat 1903, s.2

⁵³⁶ COA, Rumeli Müfettişliği Makamat Evrakı (TFR.I.MKM), 1/96, belge 3,5 ve 6, H.1320.12. 22/21.03.1903

⁵³⁷ COA, BEO, 2009/150668, belge 2 sayfa 1, R.14.12. 1318/27.02.1903

Vienna protokolünün uygulama safhasında, Osmanlı yöneticilerini uğraştıran konu Rumeli vilayetlerinde jandarmanın şartlarının iyileştirilmesinden çok personelin Gayrimüslimden seçilmesi hususu oluşturmıştır. Osmanlı Devleti yaşanan birtakım olaylardan ders almış, protokolün uygulandığı ilk aşamada Hüseyin Hilmi Paşa Paşa'ya jandarma personeli seçiminde Bulgarlar'ın yoğun olduğu yerlerde daha çok Rum ve Ulahlar'ı tercih etmesi istenmişti. Hüseyin Hilmi Paşa'ya bu iki milleti polis ve jandarma teşkilatlarına katılması konusunda teşvik etmesi yönünde bir emir verilmişti.⁵³⁸ Jandarmaya kabulde milliyetin yanında kabul edilecek personelin oranının ne olacağı da sorun olmuştur. Hüseyin Hilmi Paşa, hükümete jandarmaya Gayrimüslim personel alınırken yüzde iki oranını kullandıklarını; ancak Vienna Protokolü'ne nüfusa göre yüzde hesabı ile personel alınmasının istenilmesinin kafa karıştırdığını belirtmiştir. 28 Mart 1903 tarihinde Meclis-i vükela kararı tarafına gönderilmiş protokolün maddeleri nüfusa oran şeklinde olsa da Hüseyin Hilmi Paşa'nın yine yüzde iki nispetinde jandarma kaydetmesi istenilmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, hükümete bu kararın ileride bir sorun yaratabileceğini belirtmiştir. Manastır ve Selanik vilayetlerinde nüfusa göre Gayrimüslimlerden jandarmaya personel kaydedilirse bu oran yüzde altmışa, Kosova vilayetinde ise yüzde kırka ulaşacaktır. Hüseyin Hilmi Paşa, bu miktarı oranlamak için nüfusu sayılmayan kaza ve sancaklarda Müslüman nüfusun tahmini artırarak yüzde iki şeklinde bir düzenleme yapmıştır.

Vilayat-ı selasede jandarmada işe yaramayan kişilerin görevlerine son verilmiş, yerlerine oran aşılmayacak şekilde Hristiyan jandarma kaydı yapılmıştır. Bu yapılırken işe yarayacak Müslümanlar göz ardı edilmemiş, belli bir oran yakalanmaya çalışılmıştır. Vilayat-ı selasede, yüzde iki oranında alınması gereken jandarma personeli beş yüz kırk yedi neferdir: ama alayın mevcuduna beş yüz nefer eklenerek düzenleme yapılmıştı. Gayrimüslimlerin sayıca artması ile misafir durumda bulunanların sayısı artırılmamış, jandarmaya alaylara tahsis edilen bütçenin yetmesi amaçlanmıştır. Hüseyin Hilmi Paşa, vilâyat-ı selasedeki Müslüman jandarmaların sayıca azaltılması yerine maaşlarında bir düzenleme yapılmasını uygun bulduğunu belirtmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa'ya göre Müslümanların jandarma alaylarında sayıca azaltılması isteniliyorsa bunun Selanik ve Manastır vilayetlerinde yapılmasının daha doğru olacaktı. Her iki vilayette jandarmanın yarısının protokolün maddesine göre nüfus oranında, diğer yarısının da yüzde iki şeklinde

⁵³⁸ COA, TFR.I. A, 4/305, belge 1 ve 2, H.08.12.1320/ 07.03.1903

yapılmasının daha uygun olacağını belirtmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, bu iki vilayetteki Müslümanlardan böyle bir fedakarlıkta bulunmalarının istenebileceğini düşünmektedir.⁵³⁹

Hüseyin Hilmi Paşa'nın, Gayrimüslim jandarmanın personel oranında yapılacak düzenlemeye ilişkin önerisi doğrultusunda Selanik vilayetinde çalışılmaya başlanılmıştır. Selanik valisi hem vilayetteki durumu izah etmiş hem de ne kadar Müslüman jandarmanın görevden ayrıldığını belirtmiştir. Görevden alınmasına karar verilen dört yüz yirmi dört neferden yüz altmış beşinin işlemleri gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamayı müteakip süreçte Seraskerlik makamından iki yüz yirmi neferin daha ahlaksız olmaları sebep gösterilerek ihraç edilmesi istenilmişti. Selanik valisi, böyle çok sayıda Müslümanın jandarmanın maaş verilmeden görevden ayrılmasının istenmesine anlam veremese de emri yerine getirmiştir. Selanik vilayetinde, görevinden ihraç edilen jandarmaların yerlerine Hristiyan jandarma kaydedilmesi istenilmişse ilan ve teşviklere rağmen sadece kırk kadar jandarma kaydolmuştur. Selanik valisine göre Hristiyanların jandarmaya kayıt olmak istememeleri ise dört sebebe bağlıdır:

- 1) Maaş yetersizdir.
- 2) Maaşları her ay düzenli olarak verilmemektedir.
- 3) Görevden ihraç edilenlerin birikmiş maaşlarını alamadıklarını görmüşlerdir.
- 4) Jandarmalar kayıt edildikleri kazada görev yapmak istemektedirler; ancak buna izin verilmemektedir.

Selanik valisi, son olarak bu kadar çok sayıda personelin vilayet jandarmasından eksilmesinin vilayetin asayişinin sağlanması noktasında ileride sıkıntılar yaratabileceğini düşündüğünü dile getirmiştir.⁵⁴⁰

Hüseyin Hilmi Paşa, Selanik valisinin bu sualine telgraf yazarak cevap vermiştir. Polis ve jandarmaya alınacak efradın yüzde iki oranında alınmasının, protokolün tersi bir hareket olacağından şikayete açık bir durum olduğunu belirtmiştir. Kendilerine ne emredildi ise o şekilde hareket edilmesini ve sonuçlarının Mabeyn-i Hümayun kitabetin bildirilmesini Selanik valisinden istemiştir. Görevinden ihraç edilecekler verilecek yüz bin kuruş vilayetten tahsil edilmiş ve ihtiyaç duyulan iki yüz bin kuruşun da borç olarak alınarak, ihraç

⁵³⁹ COA, Y.PRK.MK, 13/12, belge 1 sayfa 2 ve 3, H.02.01.1321/31.03.1903

⁵⁴⁰ COA, Rumeli Müfettişliği Selanik Evrakı (TFR.I.SL), 7/674, belge 1 sayfa 1, H.3.01.1321/01.04.1903

edilen jandarma ve polisin maaşlarının ödenmesi istenilmiştir. Selanik valisinin beyan ettiği fikirlerinde ve tereddütlerinde Hüseyin Hilmi Paşa da hemfikir olsa da jandarma için dört yüz otuz bir polis için de kırk sekiz adet Gayrimüslimin personel olarak kaydedilmesini istemiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, Selanik valisine yazmıştır uygulama istenildiği gibi yerine getirilmezse Avrupa'nın Rumeli'nin iç işlerine karışmasından ve durumun daha da vahim bir hal almasından duyduğu endişeyi ifade etmiştir.⁵⁴¹

Hüseyin Hilmi Paşa, Osmanlı hükümetine Selanik ve Manastır vilayetlerinde Gayrimüslimlerin ne kadar teşvik edilirse edilsin bir türlü jandarma ve polis olarak kaydolmaya yanaşmadıklarına ilişkin bir mektup yazmıştır. Ona göre bu durum her iki teşkilatta da yeterli maaş verilmemesi ile yakından ilgilidir. Selanik vilayetinde Hristiyanlardan yüz elli ve iki yüz kuruş maaşla polis olmak isteyen bulunmamaktaydı. Hüseyin Hilmi Paşa, gerekli düzenleme yapıp maaşlara zam yapılmadıkça bu konuda bir mesafe kat edilmeyeceğini düşünmektedir. Dahiliye Nezareti'ne gerekli maaş düzenlemelerini yapmak üzere, Selanik vilayetinin jandarma masrafına aylık on sekiz bin üç yüz yirmi beş kuruş, Manastır vilayetine altı bin dokuz yüz elli kuruş zam yapılmasına izin verilmesini istemiştir.⁵⁴²

Osmanlı yöneticilerinin Rumeli vilayetlerinde jandarma idaresine bir çeki düzen verebilmeleri için çaba gösterdikleri, jandarmayı sorunsuz bir şekilde işleyen bir kurum haline getirmeye çalıştıklarını gözlemleyebiliriz. Gösterdikleri bu çabayı Hüseyin Hilmi Paşa'nın Alman Zeit gazetesine verdiği mülakatta da tespit edebildik. Hüseyin Hilmi Paşa, gazete ile yaptığı mülakatta göreve yeni alınan jandarmaların hepsine kefil olduğunu belirtmiş ve şunları söylemiştir:

Yeni tayin edilmiş olan jandarmaların cümlesi gayet namuslu adam olup burada dahi zikrettiğim vech ile onların intihabatında hiçbir nüfuz altında bulunmadım. Binaenaleyh namuslu ve muktedir birçok memurumuz bulunur. Vakı'a bazı memurların sui hareketini men etmek mümkün değildir. Ancak nerede bu gibi hareket vuku bulamaz? Fakat emin evvel buyrulursunuz ki kabahatli hiç kimseyi cezasız bırakmadım.⁵⁴³

⁵⁴¹ COA, TFR.I.SL, 7/675, H.3.01.1321/01.04.1903

⁵⁴² COA, BEO, 2036/152635, belge 2 ve 3, H.1321.01.06/04.04.1903

⁵⁴³ COA, Y.PRK.TKM, 46/58, belge 1 sayfa 9, H.07.01.1321/05.04.1903

Vilayat-ı selasede Gayrimüslimlerin yapılan reformlara karşı bu isteksizlikleri Noveya Vremya gazetesinde, bu vilayetlerde Bulgarlar'ın yapılan reforma güvensizliğinden kaynaklandığı şeklinde bir başlıkla tartışmaya sunulmuştu:

Makedonya halkı başta olmak üzere Bulgar komite üyeleri Osmanlı Devleti tarafından yapılmaya çalışılan bu reforma karşı güvensizlikle yaklaşmakta ve şüphe duymaktadır. Bu duruma en somut örnek jandarmaya olan katılımda kendini gösterir. Reforma göre jandarmaya yazılması gereken Hristiyan miktarı 80-100 kişi olması gerekirken, yalnızca 50 kişi yazılmaktadır. Rum, Ulah ve çok az miktarda Bulgar yazılmaktadır. Şüphesiz Bulgarlar kendi topluluklarından birinin Osmanlı hizmetinde çalışmasını sert şekilde karşılayacaklardır...⁵⁴⁴

Osmanlı Gayrimüslimlerinin, Rumeli'de jandarma teşkilatına kayıt olmak konusundaki gönülsüzlükleri, Zeit Gazetesi'nin Hüseyin Hilmi Paşa ile yaptığı röportajında da kendisine yer bulmuştur. Röportajda, Hüseyin Hilmi Paşa üç ay içerisinde reformun maddelerinin uygulamasının tamamlanacağını söylemiş ve Viyana reformu ile her ne kadar Rumeli'nin üç vilayetinde reform yapılması ön görülse de kendisinin Selanik, Manastır ve Kosova dışında ıslahatı Edirne, Yanya ve İşkodra'da da uygulamaya çalıştığını belirtmiştir. Jandarmaya, Hristiyanların müracaatının pek az olduğunu, bunun da Sırp ve Bulgarlar'ın entrikaları ile ilişkilendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Islahata göre Kosova vilayetinde 550 Hristiyan jandarma görevlendirilmesi gerekirken ancak 350 Hristiyan göreve başvurmuştur ve 200 jandarma pozisyonu açık durumdadır. Hüseyin Hilmi Paşa, jandarmaya katılımdaki bu isteksizliğin maaşların düzensizliği ve düşüklüğü ile de yakından ilgili olduğunu muhabire söylemiştir. Jandarmaların şartlarını iyileştirmek için birtakım düzenlemeler yaptığını belirtmiştir. Jandarma ve memurları maaşlarına yüzde yirmi beş otuz oranında zam yapılmıştır. Böylece bir piyade jandarmanın maaşı on beş florin, süvari jandarmanın maaşı da otuz florin; Jandarma mülazımının maaşı otuz, süvari mülazımın kırk, mülazım evvelin kırk, yüzbaşının yetmiş beş florin olarak düzenleme yaptığının belirtmiştir.

Hüseyin Hilmi Paşa, ıslahatta Avrupa'nın tenkit ettiği esas noktalara ilişkin de bir açıklama yapma ihtiyacı hissetmişti. En önemli konu memurların muktedir kişiler arasından seçilememesi ile ilgilidir. Hüseyin Hilmi Paşa, jandarma ıslahatının yapıldığı Rumeli vilayetlerinde uygulamalara karşı olan 880 jandarma ve 75 jandarma zabitanını görevden uzaklaştırıldığını söylemiştir. Gayrimüslim jandarma adaylarına yer açmak amacı ile Rumeli

⁵⁴⁴ Macedonia, Documents and Material, (1978) "An Announcement in the Newspaper Novaya Vremya About Macedonian Bulgarians' Mistrust of the Reforms", 27 Mart 1903, Bulgar Bilim Akademisi, Sofya, s. 480-481

vilayetlerinde görev yapmaya uygun bulunmayan 789 jandarma ve 89 zabtiye görevden çıkarılmış veya başka bir görevde istihdam edilmişti.⁵⁴⁵

Rumeli’de Osmanlı Devleti’nin ıslahatının başladığı tarih olan 14 Aralık 1902’den Viyana Protokolü dahil olmak üzere yapılan ıslahatların hepsi ile ilgili bir rapor 14 Nisan 1903’te hükümete bildirilmişti.

Jandarma tensikati:

Kosova vilayetinde- İpek Sancağından başka vilayetin tamamında icra edilmiştir. Selanik vilayetinde gerekli tetkikatlar yapılarak zabitan ve efrattan emekli edilecek ve kötü halleri sebebiyle ihraç edilmeleri lazım gelenlerin yerlerine nizamiye, redif askeri ile jandarma zabitanından nakledilenlerle tamamlanmıştır. Gayrimüslimlerden ise onda iki oranında personel alınmaya çalışılmıştır.⁵⁴⁶

Tablo 14. 1903 yılında yapılan tetkikat ve tensikat sonucunda Rumeli vilayetlerinde jandarmanın durumu⁵⁴⁷

	Görevden İhraç edilenler		Emekli edilenler	
	Efrad	Zabitan	Efrad	Zabitan
Kosova	143	11	174	7
Selanik	221	16	206	15
Manastır	279	3	177	28
Edirne	30	6	144	33
Yanya	211	11	99	6
Toplam	884	47	800	89

Vilâyat-ı selasesini oluşturan vilayetlerde, Gayrimüslim jandarmalar ile Müslüman jandarma sayısı ile taburların toplam personel sayılarına ilişkin bir rapor hükümete sunulmuştur. Rapora göre, jandarma teşkilatına Gayrimüslim efrad alınırken Rumeli’deki tek unsura dayanılmamış Rum, Sırp, Bulgar, Ulah ve Katoliklerden personel temin edilmeye çalışılmıştır. Gayrimüslimlerin efrat olarak kayıt olmaya yanaşmaları için her türlü teşvik ve tertibi önlem alınmıştır. Komitelerin müdahalesi sebebiyle Gayrimüslim jandarma efradının görevlendirilmesi işi tam anlamı ile sağlanamamıştır. Bu isteksizliklerine rağmen vilayetlerdeki her jandarma taburunda Gayrimüslimler için boş yer bırakılmıştır. Talep oldukça, gerekli tetkikler yapılarak Gayrimüslimlerden personel alımına devam edilmekte olduğu belirtilmiştir.⁵⁴⁸

⁵⁴⁵ COA, Y.PRK.TKM, 46/58, belge 1 sayfa 7,8,9, H.07.01.1321/05.04.1903

⁵⁴⁶ COA, Y.PRK.MK, 13/25, belge 2 ve 3, H.14.01.1321/12.04.1903

⁵⁴⁷ COA, Y.PRK.MK, 13/25, belge 3 sayfa 1, H.14.01.1321/12.04.1903

⁵⁴⁸ COA, Y.PRK.MK, 13/ 25, belge 3 sayfa 1, H.14.01.1321/12.04.1903

15. tablo, rapordan aktarılan verileri içerir. Osmanlı jandarmasının ıslahat yapılan Rumeli vilayetlerindeki alayların toplam nefer miktarı 11.082 kişidir. Tablodan da anlaşılacağı üzere her vilayette aynı oranda katılım yoktur.

Tablo 15. 1903 yılında Rumeli’de Jandarma Alaylarında Bulunan Müslüman ve Gayrimüslim Jandarma Neferi Miktarı ve Rumeli vilayetlerinde Gayrimüslimler için devletin hedeflediği rakamlar ⁵⁴⁹

	Gayrimüslim efrat kayıt edilmek üzere açık bırakılan mahaller	Kayıt olunan Gayrimüslim efrat	Gayrimüslim Efrat	Müslüman Efrat	Alayın mevcudu
Kosova vilayeti	235	330	565	2263	2828
Selanik vilayeti	442	300	472	1792	2264
Manastır vilayeti	535	10	545	2180	2825
Edirne vilayeti	262	117	279	1516	1895
Yanya vilayeti	180	94	374	1096	1270
Toplam	1654	581	2235	8847	11082

Osmanlı Devleti, jandarma ıslahatını yapmaya çalışırken Selanik, Kosova ve Manastır’da güvenliği sağlayıp yönetimi kolaylaştırmak için mevcut sayıya ek olmak üzere otuz nahiye oluşturmuştur. Nahiye müdürleri maiyetlerine, birer polis ve o nahiyenin önemi oranında jandarma personeli görevlendirilmesine karar verilmişti.⁵⁵⁰ Hüseyin Hilmi Paşa’nın gazetelere verdiği mülakatlarda ve hükümete sunulan raporlarda Gayrimüslimlerin bir an önce jandarma ile polis teşkilatlarına katılmaları hususunda çaba gösterildiğine ilişkin bilgiler verilse de çabalarının boşa gittiği anlaşılmaktadır. Hüseyin Hilmi Paşa’nın, Osmanlı hükümeti ile yaptığı yazışmalar gelişmelerin planlananın aksi yönünde geliştiğini göstermiştir. Selanik vilayetinde, jandarma ve polis tensikası için tahsisata ek olarak iki yüz bin kuruş eklenmiştir. Selanik vilayetinde, Gayrimüslimler yüz elli-iki yüz kuruş maaş ile polis teşkilatına dahil olmaya yanaşmamışlardır. Hüseyin Hilmi Paşa’ya göre bu sorunu çözmek için yapılacak en iyi şey polislerin maaşlarını artırmaktır. Hüseyin Hilmi Paşa, önerisini Dahiliye Nezaretine sunduysa da hiçbir şey yapılmadıkları gibi tensikatin bir an önce yapılması konusunda onu sıkıştırmışlardır.⁵⁵¹

⁵⁴⁹ COA, Y.PRK.MK, 13/25, belge 3 sayfa 1, H.14.01.1321/12.04.1903

⁵⁵⁰ COA, TFR.I.MKM, 2/124, belge 1, H.1321.01. 17/15.04.1903

⁵⁵¹ COA, TFR.I. A, 5/437, belge 5, H.18.01.1321/16.04.1903

15. tablo ve ıslahata ilişkin rapordan da anlaşılacağı üzere Gayrimüslimler jandarma ve polis teşkilatlarına katılmadıkları için onlara ayrılan kontenjanlar boş bırakılmış, bu uygulama vilâyat-ı selasede jandarma ve polisin sayıca azalıp asayişin sağlanması konusunda yerel yöneticilerin kaygı duymasına yol açmıştır. Islahat bir tek Kosova vilayetinde tam anlamı ile uygulanabilmiş, jandarmaya Gayrimüslimlerden personel alınabilmişti. Selanik ve Manastır vilayetlerinde Gayrimüslimlerden personel olmak için başvuru oldukça az olmuştur. Selanik ve Manastır vilayetlerinde katılımın az olması, alınan personelin da de her işte kullanılamaması nedeniyle yöneticiler zor durumda kalmıştır. Kosova vilayetinin jandarmasına beş yüz nefer eklenmiş, yüz yetmiş mevcutlu bir bölük de Manastır'a gönderilmiştir. Manastır'da Gayrimüslim jandarma personeli kaydı için iki yüz dört personellik boş yer bırakılsa da beklenen başvuru olmamıştır.

Vilâyat-ı selasenin her alayında toplam jandarma sayıca çok gözükmesine rağmen bu nefer miktarı kazalara bölündüğünde çok az sayıda jandarmanın paylaştırıldığı fark edilmiştir. Bir kazada ihtiyaç duyulan jandarma sayısı kazanın durumuna göre, elliden doksan nefere kadar çıkartılabilmektedir. Bu jandarmalar ise karakol ve demir yolları, devletlerle olan sınırlarda kol gezmekte; cephanelerin muhafazası, posta katarlarının güvenli bir şekilde sevki de yine jandarmalara verildiğinde, kaza dahilinde eşkıyaları takip etmek üzere yirmi ya da otuz jandarma görevlendirilebilmektedir. Bu sebeple vilayat-ı selasenin genelinde jandarmaya Bulgarların ve diğer Hristiyanların bulunduğu yerlerde daha fazla oranda personel istihdam edilirken, Müslüman nüfuslu yerlerde daha az miktarda jandarmanın yeterli olacağı düşünülmüştür.⁵⁵²

Hüseyin Hilmi Paşa görevini kötüye kullanan memur, jandarma ve polislerden suçlu sabit olanların görevlerine son verirken suçlu belirsiz olanları mahkemeye sevk etmiştir. Bu düzenlemesinin ayrıntılarını da Sırp basınından Pesterloyd gazetesi ile yaptığı mülakatta tespit ettik. Söz konusu mülakatta Hüseyin Hilmi Paşa, Selanik vilayetindeki jandarma düzenlemelerini örnek göstermiştir. Aralık 1902'den Mart 1903 tarihine kadar bu görevden almaları ilişkin Selanik vilayetine ait bir istatistik sunmuştur. Bu istatistik verilerine göre 26 polis memuru, 16 jandarma zabiti ve 391 jandarma neferi dışında; 29 memur ve 23 müstahdem sınıfına memur olmak üzere Selanik vilayetinde 52 memur tetkik edilmiştir. Bu

⁵⁵² COA, TFR.I. A, 5/498, belge 1 lef 1 ve 2, H.02.02.1321/30.04.1903

memurlardan 30'u görevden alınmış ve 22 tane memur da yargılanmak üzere mahkemelere sevk edilmiştir.⁵⁵³

2.3. Bulgar Çetelerinin Vilâyat-ı Selasede 1903 Yılında Gerçekleştirdikleri Eylemler: Selanik Vilayeti'nde Asayiş

2.3.1. Selanik Vilayeti'nde Asayişin Sağlamak İçin Alınan Önlemler ve Jandarmanın Durumu

Bulgarlar'ın vilâyat-ı selasede, geçmişten farklı bir faaliyet içinde olduklarına dair bir rapor, Hüseyin Hilmi Paşa'ya sunulmuştur. Selanik vilayetinin Köprülü ve Katerin kazaları kitabesinde kâtiplik yapan Ahmet Tevfik, görev yaptığı sırada Ahmet Şükrü Paşa ile beraber Selanik vilayetinin kazalarını dolaşmıştır. Bu esnada gördüklerini de rapor ile Hüseyin Hilmi Paşa'ya sunmuştur. Sunduğu rapora göre, vilâyat-ı selase genelinde Bulgarlar'ın nüfusu fazladır: ancak daha çok Kosova ve Manastır vilayetlerinde yoğunlaşmışlardır. Bulgarlar bir süredir ticaret ve işlerini bahane ederek söz konusu iki vilayetten Selanik'e göç etmeye başlamışlardır. Bu göç gözle görülür bir şekilde artmaktadır. Ahmet Tevfik'e göre, Bulgarlar organize ve bilinçli bir şekilde Selanik kentinde nüfuslarını artırmaya çalışmaktadırlar. Birkaç yıl öncesinde Selanik kentinde sadece birkaç evde yaşayan Bulgarlar, söz konusu göçlerle Selanik vilayet merkezinde kendilerine ait bir mahalleye sahip olmuşlardı.⁵⁵⁴

İngiliz parlamentosunda, Rumeli hakkında yapılan konuşmalardan birinde söz alan Lord Newton "Rumeli'de karlar eridiğinde sorunlar başlar" demiştir.⁵⁵⁵ Vilâyat-ı selasede, artan gerilim askeri önlemlerle önü alınamaz bir hale gelmiştir. Osmanlı Devleti ıslahatı daha fazla vatandaşına duyurup, onlara anlatmaya karar vermiştir. Bu maksatla da bir metin hazırlanmış, vilâyat-ı selasede yaşayan milletlerin dillerine tercüme edilmiştir. Selanik, Manastır, Kosova vilayetlerine gönderilip bu vilayetlerin idaresi altındaki kaza ve köyler da dahil olmak üzere duyurulması istenilmişti. Metin genel itibari ile Osmanlı Devleti'nin yaptığı ıslahatları anlatmaya odaklanmıştır. Islahatın bir maddesi olan asayişin sağlanması ise bu defa mahkemelerde yapılan düzenlemeler ile birlikte verilmiştir:

⁵⁵³ Servet, R. 17.02. 1903/30.04.1903, s.2

⁵⁵⁴ H.H.P, 3/180, lef 3, R.17 Mart 1319/30.03.1903

⁵⁵⁵ House Of Common (H.C), 13 Mart 1903, S.119 C.706-723, The Isis Press, İstanbul 2016, s.38

Dahil vilayette tatbikat ve icraata mübaşeret olunmuştur. Cümle ıslahattan olmak üzere vilayette istinaf ve merkez mahkemelerinin hukuk ve icra daireleri tensik olduğu gibi kazalarda dahi yeniden hukuk ve icra mahkemeleri peyderpey teşkil edilmekte ve sınıf-ı teba-yı şahanenin gerek hademe-i adliye ve gerek polis ve jandarma silklerine talip olan erbab-ı liyakat kol ve tayin olunarak istihdam kılınmakta ve edna-i merbute tecavüz ve mahal-i asayiş harekete cüret edenler hemen takip ve mehakim nizamiyeye teslim ile emniyet can mal kifaye-i mutena bahası teyit edilmekte...⁵⁵⁶

Jandarma ile polis teşkilatlarının ıslahatta en önemli görevlerinin insanların can ve mal emniyetini korumak olduğuna vurgu yapılmıştır. Bu metnin esası oluşturan düşünce ise adaletin sağlanmasında jandarma, polis ve mahkemelerin beraberce hareket edeceklerinin; bu üç teşkilatın birlikte çalışması ile toplumun emniyet ve can güvenliğinin sağlanabileceği olmuştur. Islahat metninin vilayet halkına duyurulmasının ardından, hususi bir irade yayınlanmıştır. Bu iradeye göre Rumeli işleri ile ilgili arz ve tebligatlarda iradenin yayınlandığı tarihten başlayarak “Makedonya” tabirinin kullanılması yasaklanmıştır.⁵⁵⁷ İrade ile en azından Osmanlı memurlarının Makedonya tabirini kullanarak, tabirin yaygın hale getirilmesinin önüne geçilmek istenilmiştir.

17 Nisan 1903'te İstanbul'da Avusturya, Rusya ve Almanya sefirleri ile Osmanlı yöneticilerin olduğu bir toplantı yapılmıştır. Avusturya, Rusya ve Almanya sefirleri vilâyat-ı selase ile ilgili kaygılarını dile getirmişlerdir. İtalya sefiri toplantıda, Selanik'te asayiş ve emniyeti bozmak üzere hazırlıkların olduğunu, Selanik'e dinamit benzeri patlayıcıların getirildiğine ilişkin haberlerin kendilerine ulaştığını söylemiştir. Osmanlı hükümeti bu bilgiyi değerlendirmek üzere Meclis-i Mahsusta ertesi gün bir oturum planlamış, asayiş ile ilgili ne gibi önlemler alınmasının uygun olacağını görüşülmesine karar vermiştir. Hariciye Nazırını da daha dikkatli olması ve bu tür haberleri değerlendirmesi istenilmiştir.⁵⁵⁸

Osmanlı hükümeti toplantı günü Selanik vilayeti yöneticileri ile telgraflaşmış ve asayişe yönelik ne gibi tedbirler alındığını sormuştur. Telgrafa cevaben 15 Nisan 1903'ten bu yana Bulgarlar'ın bir hazırlık içerisinde olduklarına ilişkin bilgilerin kendilerine de geldiği söylenmiştir. Bu sebeple Selanik vilayeti kolluk güçleri bir toplantı yapmışlardır. Selanik merkez kumandanı Mirliva Şevki Paşa, Selanik jandarma kumandanı Hayreddin Bey, Selanik polis müdüründen oluşan bir komisyon tertip edilmiştir. Bu komisyondan çıkan

⁵⁵⁶ COA, A.MKT.MHM, 730/8, belge 2 sayfa 1, belgenin tarihi R.19.01.1319/1 Nisan 1903

⁵⁵⁷ COA, İ.HUS, 104/63, belge 1 sayfa 1, H.09.01.1321/07.04.1903

⁵⁵⁸ COA, Y.PRK.BŞK, 69/42, H.20.01.1321/18.04.1903

karar göre Selanik'te dört tabur asker alıkonulup gece gündüz kol gezdirilmesine karar verilmiştir. Polis ve jandarma tensikati için de yöneticiler ellerinden geleni yapmaya devam etmektedirler. Selanik vilayetinin polis ve jandarma teşkilatında emekli olanlar, ahlaken kusurlu olanların görevlerine son verilmesi nedeni ile hayli miktarda personel eksilmiştir. Polis ve jandarmada Gayrimüslim personel kaydı için boş kadro bırakılmıştır. Bu boş kadrolara da Gayrimüslim vatandaşlar yeterli katılım göstermemiştir. İşte bu sebeplerle Selanik jandarma ve polisinde hayli azalma olmuştur. Jandarma ve polisin sayıca azalması üzerine ilanlar basılmış, Gayrimüslim halk teşkilata katılma konusunda teşvik edilmiştir. Ancak söz konusu uygulamadan da olumlu sonuç alınamamıştır.⁵⁵⁹

Selanik vilayetinin kolluk güçlerinde yaşanan sayıca azalış, valinin Rumeli müfettişi ile görüşmesini zorunlu kılmıştır. Hüseyin Hilmi Paşa, Gayrimüslimler için açılan ve boş kalan kadrolara Müslüman jandarma alınmasının uygun olacağına karar vermiştir. Hüseyin Hilmi, Selanik jandarma kumandanına bu yönde uygulama yapmasını istemiştir. Jandarmanın sayıca azalmasına önlem olarak düzenli askeri birliklerin Selanik'e gönderilmesi istenilmiştir. Ordu Müşiri, daha önceden asker gönderildiği için bir kez daha asker gönderilemeyeceğini Hüseyin Hilmi Paşa'ya yazmıştır. Müşire göre böyle bir uygulama yapılırsa, bu defa da ordudaki asker gücü azalacaktır. Hüseyin Hilmi Paşa, Selanik valisinden vilayetinde kolluk güçlerini herhangi bir olaya karşı teyakkuzda tutması istenmiştir. Selanik valisine göre, Selanik vilayetinde asayişin sağlanmasında esas sorun yaratan durum sınırlardan giriş çıkışların takibinde yaşanmıştır. Sınırların güvenliğini sağlama görevi de düzenli askeri birliklere aittir. Selanik valisine göre sınırdaki her bir Bulgar köyüne karşılık askeri müfreze ya da polis, jandarma takımı yerleştirmek de Osmanlı Devleti'nin elindeki imkanlarla mümkün değildir. Selanik vilayetinde demiryolu, tünel, köprü ve telgraf tellerinin güvenliğinin sağlanması için de yine fazladan bir güce ihtiyaç duyulacaktır. Selanik valisi, görüşmesinin sonunda Selanik vilayetinde görevli İtalya sefirinin Bulgarlar'ın vilayette karışıklık için hazırlık yaptıklarında şüphelendiğini ve güvenliklerinin sağlanması için kendisine başvurduğunu Hüseyin Hilmi Paşa'ya bildirmiştir.⁵⁶⁰

⁵⁵⁹ COA, YA.HUS, 446/94, H.23.01.1321/21.04.1903

⁵⁶⁰ COA, YA.HUS, 446/94, H.23.01.1321/21.04.1903

Hüseyin Hilmi Paşa ve Selanik valisinin görüşmelerinden de anlaşıldığı kadarı ile vilayette yeterli miktarda jandarma ve polis yoktur; bu askerle takviye edilmek istenirse o da mümkün görünmemektedir. Rumeli teftiş heyetinden Sadrazama yazılan bir mektupta, Selanik'te jandarma ve polisin durumunun çok iç açıcı olmadığını tespit ettik. Selanik'te polisin personel sayısında azalma vardır ve maaşlarında da herhangi bir iyileştirme yapılmadığı için polis tensikinde zorlanılmaya başlanmıştır. Selanik'in jandarma gücü 2.260 askerden oluşur, teftiş heyetine göre bu sayı Manastır vilayeti ile karşılaştırınca oldukça iyidir. Selanik jandarmasına, yakın zamanda zabıt olarak yüzbaşı alınmak istenildiyse, vilayetin maddi koşullarının yetersizliği nedeni ile bu fıkirden bir süre vazgeçilmek zorunda kalındığı tespit edilmişti. Rumeli teftiş heyeti, Sadrazamdan mevcut jandarma kuvvetine ek yüz neferin Selanik'te görevlendirilmesini istemiştir.⁵⁶¹

Hüseyin Hilmi Paşa, bir süre daha Selanik valisi ile görüşmelerini sürdürmüştür. Hüseyin Hilmi Paşa, Selanik vilayeti jandarmasına gerekirse başıbozuklardan ve köy bekçilerinden de personel kaydedilmesini istemiştir. Selanik valisi, yirmi kadar jandarmanın kaydının yapıldığını söylemiştir. Ancak bunlar ne başıbozuklardan ne de köy bekçilerinden seçilmemiştir.⁵⁶²

2.3.2. Bulgar Çetelerinin Selanik Vilayeti'nde Bombalı Eylemi ve Sonrasında Kolluk Güçlerinin Durumu

Bulgarlar, Selanik'te hem halkı hem de kentteki Avrupalı yatırımcıları hedef alacak bir olay çıkartmak için hazırlık yapmışlardı. 29 Nisan 1903 sabaha karşı Manastır vilayetine hükümet tarafından gayet gizli bilgi kodu ile bir telgraf çekilmişti. Buna göre 28 Nisan gecesi Selanik'te banka, postane gibi Osmanlı Devleti'ne ait binalar dinamitle patlatılmıştı. Olayın ayrıntıları bilinmediği gibi Selanik ile de telgraf irtibatı bir süre kesilmişti. Manastır vilayetinden memur, asker ve kolluk kuvvetlerinin her türlü karışıklık için hazırlıklı olmaları istenilmişti. Bombalı eylemin Bulgar çeteleri tarafından gerçekleştirildiği tahmin edildiğinden, Manastır'a gelecek Bulgarlar'ın çok iyi tetkik edilmesi istenilmişti. Bunun dışında amaçsız ve tehlike yaratma potansiyeli taşıyan Bulgarlar'a herhangi bir şey

⁵⁶¹ COA, TFR.I.SL, 9/856, H.26.01.1321/24.04.1903

⁵⁶² COA, TFR.I.SL, 9/897, belge 1 sayfa 1, H.3.02.1321/01.05.1903

yapılmayarak geldikleri yere gönderilmeleri, herhangi olumsuz duruma izin verilmemesi istenilmişti.⁵⁶³

Selanik vakası sonrasında vilâyat-ı selasede güvenliğin sağlanması, birinci öncelikli görevleri olmuştu. Gerek idareciler gerekse kolluk gücü elinden geleni yapmıştır. Osmanlı Devleti ise bir taraftan Selanik'te jandarma tensikatını sürdürmeye devam etmiştir. Bulgarların olası saldırıları göz önünde bulunarak, bu milletin yoğun nüfuslu olduğu yerlerde jandarmaların sayısını artırmak da yetersiz bir önlem olarak görülmüştür. Vilâyat-ı selasede, jandarma yerleşim yerlerinde devamlı olarak yaşayacak, kol gezecek olası bir durum için hazırlıklı olacaktı. Rumeli teftiş heyeti jandarmada ıslahat ve tensikin, Müslüman ya da Gayrimüslim fark etmeksizin oranlarla değil de görevlendirilen yerin şartlarına göre yapılmasını uygun bulmuştu. Vilâyat-ı selase teftiş heyetine göre, Osmanlı hükümetinin jandarmasız ve polissiz bıraktığı yerleşim yerlerinde olaylar çıkmasını doğal karşılamalıdır. Jandarmadan seyyar kollar oluşturulmalı ve jandarma yardımcı kuvvetler ile güçlendirilmelidir.⁵⁶⁴

Selanik vilayetinde Bulgar çetelerinin eylemi kentin tek bir noktasında gerçekleştirilmemişti. 28 Nisan 1903 gecesi Bulgarlar ilk olarak Marsilya'ya hareket etmekte olan Mesajeri Maritim şirketine ait Vadi-ül Kebir adlı vapuru limandan ayrılırken, onu bomba ile patlatmışlardı. Gemide çıkan yangın söndürülmüşken saat gece yarısını geçmiş, Selanik kentinin Vardar tarafındaki Alyık köprüsü dinamitle patlatılmıştı. Köprüden şehre giden gaz ve su boruları bu şekilde patlatılmış, şehrin gaz ile suyu da kesilmişti. Bunun ardından şehirde sırası ile Osmanlı Bankası, Kolombo isimli Alman kulübü, Elhamra kulübü de bomba ile patlatılmıştı. Kulüplerde eğlenen insanlar dağılmadan son olarak Selanik'in Vardar kapısı ve Alman okulunun köşelerinde bombalar patlatılmıştı. Bombalar patlarken Bulgarlar kentin her yerinde yürüyüşlerini sürdürmüşlerdi. Osmanlı kolluk gücü sabah yedi sıralarında olayları bastırabilmişti.⁵⁶⁵

Bulgarlar'ın 28 Nisan'da gerçekleştirdikleri bombalı eylemler, Selanik'teki Osmanlı idari ve askeri kademesini şaşkınlığa uğratmıştı. 28 Nisan'daki bu eylem sadece kent

⁵⁶³ COA, TFR.I.MN, 8/775, H.01.02.1321/29.04.1903

⁵⁶⁴ COA, TFR.I. A,5/498, belge 1 sayfa 1 ve 2, H.02.02.1321/30.04.1903

⁵⁶⁵ Selanikli Şemsettin, (1324), Makedonya Tarihçe-i Devr-i İnkılab, Artin Asaduryan Matbaası, İstanbul, s.34-35

sakinlerini değil Avrupalı yatırımcıları şaşkınlığa uğratmıştır. Bulgar çetelerinin bombalı eylem için nasıl bir hazırlık süreci geçirdikleri, suçlular tespit edildikten sonra açıklık kazanacaktı. Polise ifade veren Ohrili Marko organizasyonu ne şekilde yaptıklarını itiraf etmiştir.⁵⁶⁶ Marko'nun itiraf ettiği kadarı ile Bulgar çeteleri bir Osmanlı vilayeti olan Selanik'e istedikleri gibi gelmişler, mülk sahibi olmuşlar Selanik vilayetinde bir karışıklık çıkarmak için bir seneye yakın hazırlık yapmışlardır. Selanik'te bir polisin komitecileri takibi ve Kolombo Otel'i'nin müdürünün kanalizasyonun tıkanıdığı konusunda aynı polise haber vermesi ile planları ortaya çıkmıştı. Bu planın ortaya çıkmasından sonra Vadi-ül kebir gemisini de dinamitle patlatmaya karar vermişlerdi.⁵⁶⁷ Selanik'te bombalı eylemlerden çok önce Fransa'nın Filibe konsolosunun da haberi olmuştur. Konsolos Selanik'te bulunan Fransız vatandaşlarını bir eylem gerçekleştirileceği konusunda uyarmıştır. Fransız konsolosunun elde ettiği istihbari bilgilere göre Bulgar çetelerinin eylemleri, Selanik kenti ile sınırlı kalmayacaktır. Bulgar çeteleri zamanla Manastır ve Edirne vilayetlerinde de bu türden eylemler gerçekleştireceklerdir. Filibe'den Edirne'ye giden Bulgar çete üyeleri, Edirne'nin oldukça düz ve saklanılacak herhangi orman arazisi olmadığını fark etmişlerdir. Bu yüzden Edirne'de eylem yapmaktan vazgeçmişlerdir.⁵⁶⁸

Komite üyelerinin Selanik'teki çıkardıkları olaylar 28 ve 29 Nisan 1903 ile sınırlı kalmamıştır. Bulgar komitecileri Selanik'te sivil ve askeri binalara da saldırı düzenlemişlerdi. Önce olayları yatıştırmaya gelen askere ardından da askeri garnizona saldırmışlardı. Olayların bastırılması da birden bire olmamıştır.⁵⁶⁹ Selanik valisi, Bulgarlar'ın Selanik'te Yunanistan konsolosluğu başta olmak üzere diğer Avrupa

⁵⁶⁶ Memleketi Manastır'ın Ohri sancağı olan Marko 1902 senesinde önce Sofya'ya gitmiş ardından Odesa yoluyla Selanik'e gelmiştir. Selanik'te Zakari Yanni adında biri ile irtibat kurmuş ve bu irtibatı kullanarak Selanik'te Osmanlı Bankası'na yakın bir dükkan kiralamıştır. Yanni, daha sonra sermayesini de alarak Atina'ya gitmiştir. Yanni gidince, onun Orsa adında bir arkadaşı Cenova'ya gitmiş, orada Fransızca bir gazetede muhabirlik eden Tırnovalı bir kişiden iki üç yüz lira kadar para getirip, Selanik'teki bu dükkanın sermayesine koyarak Marko ile ortak olmuştur. Orsa bir süre sonra bir plan hazırlamıştır. Bu plana göre Petersburg'dan gelen Ablokos Maporlian tarafından, kiraladıkları dükkanın altından Selanik Osmanlı Bankasına uzanan bir tünel kazılmaya başlamıştır. Orsa, Ocak 1903'te İstanbul'a gitmiş ve dinamit yapmak üzere gerekli olan malzemeleri temin ettiği gibi, dinamiti de üzeri uskumru balığı olan bir fiçide Selanik'e getirmiştir. Ablokos Maporlian ve Marko, Orsanın getirdiği dinamitlerle dükkanda bombayı imal etmişler; hatta Orsa yokken Köprülü Kosta adlı biri vasıtasıyla iki fiçi uskumru altında saklanmış dinamit daha getirttiklerini anlatmışlardır. Aslında bombalı eylemleri daha ileri bir tarihte gerçekleştirmeyi amaçladıklarını; ancak dinamit temini sırasında Selanik polisi tarafından dükkandaki faaliyetlerinin araştırıldığı öğrenmişlerdir. Orsa yerlerinin ve amaçlarının Selanik polisi tarafından tespit edilmesinden endişelenmiştir. Bu sebeple Selanik'te Osmanlı Bankası'nın da içinde bulunduğu binaları planladıkları zamandan önce patlatmışlardır. COA, YA.HUS, 448/120, belge 2 sayfa 1, H.25.02.1321/23.05.1903

⁵⁶⁷ Mazower M, (2013), age, s.350-351

⁵⁶⁸ COA, Hariciye Nezareti Tahrirat Evrakı (HR.TH), 283/50, belge 1 ve 2, H.12.02. 1321/10.05.1903

⁵⁶⁹ Adanır F, (1996), age, s.185

lkelerinin konsolosluklarına saldırı ihtimaline karşılık yeterli sayıda jandarma ve polisi konsoloslukların önüne göndermiştir.⁵⁷⁰ Olayların olduğu mahallerde Bulgarlar'ın olmaması ve kentin Bulgar mahallesinde herhangi bir patlama olmaması insanların dikkatini çekmişti (Bundan da olayın failleri yakalanamadığı için ilk anda Bulgar komitecilerden şphelenilmediği düşünülebilir). Bir süre sonra Bulgarlar tutuklanmış, ancak ifadeleri alındıktan sonra suçu olmayanlar serbest bırakılmıştır. Halk komiteler böyle bir hazırlık yaparken müdahale edilmemesini "hakikate umumi bir kayıtsızlık hüküm ferma sürmekte" olduğu şeklinde yorumlamıştır. Olayların çıktığı gün ve ertesı gün Selanik valisi Hasan Fehmi Paşa, halka itidalli davranılması konusunda uyarıda bulunmuş ve daha büyük olayların çıkmasını da engellemiştir.⁵⁷¹

Selanik'te bu bombalı eylemler yapıldığında asayişi sağlayan birimlerin durumunu ise Selanikli şemsettin eserinde anlatmıştır. Selanikli şemsettin, Selanik olaylarının bastırılmasında düzenli askeri birliklerinin daha faydalı olduğunu belirtmiştir. Nişancı, topçu birlikleri olası bir karışıklık için kentte teyakkuza bulundurulmuşlardır. Askerlerin büyük bir kısmı jandarma ile birlikte karakollarda bulundurulmuşlardı. Olayın üstünden iki gün geçtikten sonra bir redif süvari ve iki bölük redif taburunun kente getirildiğini aktarmıştır. Selanikli şemsettin'e göre, 28 Nisan günü başlayan olaylarda jandarma ve polisinin yararlılığı görülmemişti. Selanik kentinde görevli jandarma ve polis son derece şaşkındır, komuta kademesi de onları yeterli şekilde idare edememiştir.⁵⁷² Selanik vilayetinde olaylar yatıştıktan sonra Osmanlı hkmetine bir şikayet mektubu yazılmıştı. Bombalı eylemlerde vilayetin polis ve polis müdürü suçlanmıştı. Mektup sahibine göre Selanik vilayetinde tensikatta jandarma personeli temininde dikkat edilirken, polis teşkilatına personel temininde aynı dikkat gsterilmemişti. Selanik polis müdürü boş kalan yerlere meslekle ilgisi olmayan, ahlakı bozuk kimseleri kaydetmişti. Mektup sahibine göre eğer jandarma ve asker olmasa Selanik'te olayların n alınması mümkün olmayacaktı.⁵⁷³

Selanik vilayetinde durumu yatıştırıp güvenliği sağlamak üzere Teke ve İzmır'den takviye taburlar istenilmışti. Sadrazam bu uygulamanın bir önlem olduğunu, vilayette

⁵⁷⁰ COA, HR.TH , 282/104, R.18.02.1903/01.05.1903 (belgenin tarihi)

⁵⁷¹ COA, Y.PRK.AZJ, 49/43, belge 1 sayfa 1, R.29.12.1321/13.03.1904 (olayların anlatımı Bulgar komite yeleri bulunup sorgulandığı süreçten alındığı için daha sonraki bir tarihe aittir)

⁵⁷² Selanikli şemsettin, (1324), age, s.37-38

⁵⁷³ COA, TFR.I. şKT, 9/865, belge 1 sayfa 1, R.19.02. 1319/02.05.1903 Mektuba "Selanik ahalisinden muhib-i hükümet ve vatan birinden" ifadesi yazılmıştır.

bulunan asker, jandarma ve polis kuvveti yeterli olsa da olayın daha da büyümesini önlemek için böyle bir uygulama yapıldığını belirtmiştir.⁵⁷⁴ Divan-ı örfi kararı ile Selanik vilayetinde bir ay süre ile asayiş sağlamak için akşam güneş battıktan sonra halkın dışarıda gezmesi yasaklanmıştır.⁵⁷⁵ Selanik valisi, Hasan Fehmi Bey olaylar yatıştıktan sonra şifreli bir telgrafla durumu Osmanlı hükümetine izah etmiştir. Selanik'teki İtalyan konsolosunun bir karışıklık olacağına ilişkin haberini aldıkları zamandan başlayarak kentte önlem aldığını ve bu maksatla Selanik merkez kumandanı, jandarma kumandanı ve polis müdüriyetinden oluşan bir komisyon teşkil edildiğini söylemiştir. Söz konusu komisyon olası bir karışıklık halinde nasıl hareket edeceğini planlamıştır. Komisyonun üyesi olan asker ve kolluğun her bir biriminin de bu plana uygun hareket etmesi sağlamıştır. Memur ve askerlerden sabırlı olmaları istenmiş; ancak olaylarda asker, jandarma ve polis gibi devlet görevlilerine dinamit ve patlayıcı atılmıştır. Hasan Fehmi Bey'e göre polis de jandarma da görevini hakkı ile yerine getirmiş ve olayların yatışmasını sağlamışlardır. Aşırıya kaçan müdahale söz konusu değildir ve böyle olaylar pek çok büyük kentte yaşanmaktadır. Hasan Fehmi Bey, son olarak kolluk kuvvetlerine ilişkin yapılacak bir şikayeti yersiz bulduğunu belirtmiş, onların görevlerini yaptıklarını belirtmişti.⁵⁷⁶

Osmanlı hükümeti de Selanik'te görevli jandarma ve polisin bundan sonra daha dikkatli davranıp, şüpheli kişileri tespit ederek geldikleri yere gönderilmesine öncelik vermesi istenilmişti.⁵⁷⁷ Selanik vilayetinin Doyran kazasında asayişin bir kat daha önem kazanması sebebiyle yapımına başlanan karakol inşaatı Mayıs 1903'te bitirilmiştir.⁵⁷⁸ Selanik vakası sonrasında Selanik valisi, vilayeti için iki yüz kadar jandarmaya ihtiyaç duyulduğunu ve bu konuda jandarma kumandanlığına bilgi verildiğini ifade etmiştir.⁵⁷⁹

Osmanlı Devleti, Viyana Protokolüne uygun olarak vilayat-ı selasede jandarma teşkilatına Gayrimüslim personel almaya devam etmiştir. Kosova, Selanik, Manastır, Edirne, Yanya vilayetlerinde alınması gereken Gayrimüslim personel miktarı beş yüz altmıştır; ancak Mayıs 1903'te hala bu rakama ulaşamamıştır.⁵⁸⁰ Bunda yöneticilerin endişeleri de

⁵⁷⁴ COA, YA.HUS, 447/69, belge 1 sayfa 1, H.05.02.1321/03.05.1903

⁵⁷⁵ Selanikli Şemseddin, (1324), age, s.41-42

⁵⁷⁶ COA, YA.HUS, 447/114, belge 2 sayfa 1, H.08.02.1321/06.05.1903

⁵⁷⁷ COA, YA.HUS, 447/47, belge 2 sayfa 1, H.04.02.1321/02.05.1903

⁵⁷⁸ İkdâm, No.3191, s.2, H.4.02. 1321/2 Mayıs 1903

⁵⁷⁹ COA, Yıldız Perakende Evrakı Umum Vilayetler Tahrirâtı (Y.PRK.UM), 64/49, belge 1 ve 2, H.14.02.1321/12.05.1903

⁵⁸⁰ COA, Rumeli Müfettişliği Mütferrika Evrakı (TFR.I.M), 1/50 belge 1 sayfa 1, H.15.02.1321/13.05.1903

etkili olmuştur çünkü Viyana Protokolüne göre vilayette nüfus nispetinde düşünüldüğünde Selanik'te %50, Manastır'da %50 ve Kosova vilayetinde de %30 miktarında Gayrimüslim jandarma ve polis tensik edilmelidir. Ancak sadece onda iki oranında Gayrimüslim Jandarma ve polis tensik edilmesini uygun görmüşlerdir. Tensik memurlarına bu konuda yöneticilerden, konsoloslardan gelecek şikayet ve itirazlara kulak tıkamaları istenilmiştir.⁵⁸¹

Selanik'e gelen Tan gazetesi muhabiri, işlerini henüz bitirip Selanik'e dönen Hüseyin Hilmi Paşa ile Viyana Protokolünün yolunda gidip gitmediği ve özellikle kolluk kuvvetlerini ilgilendiren maddeleri ile ilgili mülakat yapmıştır. Hüseyin Hilmi Paşa, muhabire jandarma, polis ve köy bekçilerinin miktarı ve özellikle Gayrimüslim personel miktarı hakkında bilgi vermiştir:

Viyana Protokolünün başlangıcından mülakatın yapıldığı 21 Temmuz 1903 tarihine kadar 670 Gayrimüslim jandarma kaydedilmiş ve bu miktarın yavaş yavaş 2225 artırılmasına çalışıldığını belirtmiştir. 89 jandarma zabiti ile 800 jandarma neferi jandarma emekli edilmiş; 64 jandarma zabiti ile 915 jandarma görevden alınmıştır. Nizamiye jandarmasından iki tane jandarma seçilmiştir. Polis teşkilatına ise 121 Gayrimüslim polis kaydedilmiş ve bunlarında miktarının 147'ye çıkarılması için çalışılacaktır. 4 komiser ile 121 memur görevden alınmıştır.⁵⁸²

Jandarma tensikinde Osmanlı Devleti'nin eleştirildiği konular olmuştur. Osmanlı Devleti'nin bazı görevleri Gayrimüslim jandarmalara vermek istemediği söylenmiştir. Bu görevlerden biri hapishanelerin korunmasıdır. Rumeli vilayetlerinin tamamında, hapishanelerin muhafazası için Gayrimüslim jandarma kullanılması konusunda konsolosların teşebbüsleri olmuştu. Müfettiş Hilmi, böyle bir uygulamanın yanlış olacağı fikrini taşımaktadır. Osmanlı Devleti böyle bir uygulamaya kalkışırsa, hapishanelerdeki eşkıyalar dışarı ile daha kolayca irtibat kuracaklar ve faaliyetlerine gizliden devam ettirebileceklerdir. Hüseyin Hilmi Paşa, ince bir manevra ile Rumeli'de hapishanelerin muhafazası işinin düzenli ordudan seçilmiş altmış nefer tarafından yerine getirilmesinin daha uygun olacağını hükümete bildirmiştir.⁵⁸³ Gayrimüslim jandarmalarla ilgili sorunlardan biri tensikat sürecinde ortaya çıkmıştır. Gayrimüslim jandarmalar, kendi dini ve milli gruplarından olanlarla asayiş bozucu iş birlikleri içerisine girmişlerdir. Selanik vilayetinde jandarma tensiki sırasında kaydedilen Bulgar kökenli ve Kırçovalı Mito ile ilgili

⁵⁸¹ H.H.P, 1/ 4, belge 1 sayfa 1 ve 2, R.13.03.1319/26.05.1903

⁵⁸² İkdâm, "Rumeli'de İttihaz Buyrulan Tedabir-i Saibe İstatiki", No.3271, s.1, H.25.04. 1321/21 Temmuz 1903

⁵⁸³ COA, BEO, 2214/166036 belge 2 sayfa 1, H.1321.02. 17/15.05.1903

bazı evraklar ele geçirilmiştir. Söz konusu evraklara göre Mito'nun Bulgar eşkıyalara kılavuzluk ettiği öğrenilmiştir. Osmanlı hükümeti, Serez kaymakamından bu konuda gerekli tetkiki yapıp Mito'yu cezalandırması istenilmişti.⁵⁸⁴

Selanik vilayetinde yaşayan Gayrimüslimler jandarmaya kayıt olmada son derece isteksizdir. Vilayetten alınan bilgilere göre ise genel olarak tensikata ilişkin düzenlemeler neredeyse bitmiştir. Müfettişliğe bildirildiği kadarı ile Selanik vilayetinde 1903 yılının Haziran ayının sonuna kadar yetmiş nefer Gayrimüslim jandarma kaydedilmiştir. Daha önceden de yetmiş dört Gayrimüslim jandarma neferi kaydedilmiştir ve böylece Haziran 1903'te Selanik'te Gayrimüslim jandarma sayısı yüz kırk dokuza ulaşmıştır.⁵⁸⁵ Seraskerlik makamından, Selanik'te açık kadro bulunan yerlere, yeni tensik edilen Gayrimüslim kırk iki jandarma neferinin görevlendirilmesinin yapıldığı bildirilmişti.⁵⁸⁶

Hüseyin Hilmi Paşa, Selanik'te yüz jandarmaya ihtiyaç olduğu yönünde Osmanlı hükümeti ile yazışmalar yapmıştır. Osmanlı hükümeti müfettişliğin istediğini yerine getirmeyeceğini açık bir dille belirtmiştir. Selanik vilayetinde var olan jandarma kuvveti ile idare etmesi istenilmişti.⁵⁸⁷ Sadaret Rumeli müfettişinin ısrarları üzerine Selanik'te zaten yeterli miktarda asker olduğu; bu askerlerin eşkıya takibi ve demiryollarının güvenliği gibi asayiş ilgilendiren meselelerde de görevlendirildiği şeklinde bir cevap vermiştir. Asker bu görevleri yerine getirebildiği için jandarma personeli alımı gereksiz bulunmuş ve bir de devletin maddi anlamda sıkıntıda olduğu vurgulanmıştır.⁵⁸⁸

Jandarma tensikinin bir problemlı yönü de tensik edilip görevine son verilen neferlerdi. Görevlerine son verilen neferlere tazminat ödenmesi gerekiyordu: ancak ödenmesi gereken tazminat miktarı çok yüksekti. Selanik vilayeti için dokuz yüz yirmi bin yedi yüz on bir kuruş otuz paraya ve Edirne vilayeti için de altı yüz altmış iki bin yüz otuz bu kuruş on para gereklidir. İki vilayette jandarma neferlerine tazminat için ödenecek toplam meblağ, bir milyon beş yüz seksen sekiz bin dokuz yüz kırk yedi kuruş beş paradır. Vilayetler paranın ödenmesi için kendi defterdarlıkları vasıtası ile Osmanlı hükümetine başvurmuşlardır. Osmanlı hükümeti ise jandarma neferlerinin tazminatı için verilecek bu

⁵⁸⁴ COA, BEO, 2221/166543, belge 2 sayfa 1, H.1321.02.27/25.05.1903

⁵⁸⁵ COA, TFR.I.AS, 5/421, 3 sayfa 1, H.1321.04.19/15.07.1903

⁵⁸⁶ COA, TFR.I.MKM, 3/204, belge 1 sayfa 1, H.29.02.1321/27.05.1903

⁵⁸⁷ COA, YA.HUS, 448/20, belge 3, H.16.02.1321/14.05.1903

⁵⁸⁸ COA, BEO, 2064/154779, belge1, H.9.02. 1321/7.05.1903

meblağı ödememenin mümkün olmadığını; söz konusu tazminatların vilayetlerin kendi bütçelerinden karşılamalarının daha uygun olacağını belirtmiştir.⁵⁸⁹

2.3.3. İlinden Vakası ve Sonucunda Selanik Vilayeti'nde Kolluk Gücünün Durumu (Temmuz- Eylül 1903)

Selanik'te Bulgarlar'ın bombalı eylemlerinden sonra Nisan-Mayıs 1903'te kamuoyunun gözü kulağı vilâyat-ı selasede olmuştur. Bu sürede vilâyat-ı selasede sükunet sağlanamamış, zannedilenin aksine Bulgar çeteleri gücünü kaybetmemiş daha da güçlenmişlerdir. Osmanlı hükümetine, Avrupa'dan Mayıs sonlarında bir uyarıda bulunulmuştur. Söz konusu uyarıda Bulgarlar'ın Selanik ve Manastır'da bir karışıklık çıkarmak için hazırlık içerisinde oldukları bildirilmişti. Bulgarlar'ın hedefinde ise Rumeli vlayat-ı selasesinde Müslüman hakimiyetini tamamen ortadan kaldırmak olduğu ve bu maksatla çok şiddetli eylemlerde bulunacaklarına dikkat çekilmişti.⁵⁹⁰ Bulgar Prensliğindeki Osmanlı komiserin verdiği bilgilere göre vilâyat-ı selasede bulunan Bulgar komiteleri yeni karışıklık çıkarmak için bir hazırlığa başlamışlardır. Osmanlı komiserinin bildirdiğine göre Bulgar komitelerinin hedefi halk sağlığını bozacak eylemlerdi. Bulgarlar, sadece vilâyat-ı selasede değil Rumeli'deki bütün nehir ve göllere veba mikrobu bulaştırıldığına ilişkin haberler almıştır.

Osmanlı komiserinin verdiği bilgiler bununla sınırlı kalmamıştır. Bulgar komitesi liderlerinden Sarafov'un grubu Rumeli'de gizli bir toplantı yapmıştır. Söz konusu toplantıda aldıkları karara göre 1903 yılı Temmuz'unun ilk günlerine kadar üyelerinden yüz elli bin frank toplayacaklardır. Topladıkları bu para ile eylemleri için dinamit ve mühimmat tedarik edeceklerdir. Bulgar komiteleri, bu defa eylemlerine Edirne vilayetindeki Bulgalar'ı da dahil etmeye karar vermişlerdir. Gerekli mühimmat ve parayı temin ettikten sonra İstanbul, Edirne, Selanik, Üsküp, Manastır, Kavalla, Dedeağaç, Firecik, Dimetoka, Vodina, Yenice ve Rumeli'nin başkaca yerlerinde olmak üzere hükümet konakları, kışlalar gibi büyük binaları ve tren istasyonları ile köprülerini, telgraf hatlarını tahrip edeceklerdir. Bulgarlar komitalarının hayata geçirmeyi düşündükleri bu eylemler, Nisan 1903'te gerçekleştirdikleri Selanik'teki olaylardan daha fazla yankı uyandıracaktır. Bu defa Rumeli vilayetlerinin

⁵⁸⁹ COA, BEO, 2068/155083, belge 1, H. H.18.02.1321/16.05.1903

⁵⁹⁰ H.H.P, 6/315, R. 9.03.1319/22.05.1903

tamamında planlayıp hayata geçirecekleri bu eylemler kamuoyunun ilgisini çekecek nitelikte olacaktır. Osmanlı komiseri, Osmanlı Devleti'ni bu süreçte Rumeli vilayetlerinde dikkatli davranıp, gerekli önlemleri alma konusunda uyarmıştır.⁵⁹¹

1903 yılının Haziran ayı sonlarında, Bulgar çeteleri ile Osmanlı güvenlik güçleri arasında çatışmalar Manastır ve Selanik çevresinde devam etmiştir. Bulgarlar bu çatışmalarda Müslümanları yakmak, jandarma kıyafeti giyerek insanları kandırmak gibi yöntemler kullanmışlardır.⁵⁹² Osmanlı askeri ve jandarmasının sıkı takibi ile Bulgar komitesinin önemli üyelerinin ele geçirilmesi, komitenin planladıkları eylemlerin Temmuz başında değil de daha ileri bir tarihe ertelenmesine neden olmuştur.⁵⁹³ Bulgar komiteleri eylemleri ertelemişlerdir: ancak ihtiyaçlarını karşılamak için Rumeli'de insanlara ekonomik anlamda zarar vermeye başlamışlardır. Çiftçileri, işçileri öldürmeye ve onları tehdit etmeye, çiftlikleri basmaya başlamışlardı. Bulgar çetelerinin yarattığı bu korku ortamı yüzünden, Manastır'ın köy ve kazalarında halk mahsulünü araziden toplayamamıştır. Bu durumdan hem ürününü toplayamayan halk hem de vergiyi toplayamadığı için Osmanlı Devlet'i mağdur olmuştur. Bu işten karlı çıkan ise Bulgar komiteleri olmuştur. Osmanlı Devlet'i asayiş sağlamaya maksadı ile Manastır'ın yerleşim birimlerinde askerlerin kol gezmesini, yirmi otuz kişiden oluşan müfrezelerin yerleştirilmesini, ekili arazilere giden yolların güvenliğinin sağlanmasına dikkat edilmesini idarecilerden istemişti. Güvenliğin kısmen daha iyi sağlandığı Manastır'ın Görice ve Serfiçe kazalarında fazla durumda bulunan jandarmaların, vilayette ihtiyaç duyulan yerlere gönderilmesi istenmişti.⁵⁹⁴

15 Temmuz 1903'te VMRO, Manastır'da bulunan Bulgarlar'a bir çağrıda bulunmuştu. 20 Temmuz 1903'te Rumeli vilayetlerinde bir isyan başlatılacaktı. Çıkacak bu isyanın Bulgarlar için bir dönüm noktası olacağına vurgu yapılan bir metin hazırlanarak, dağıtılmıştı. Bulgarlar eylem için kendileri için kutsal bir tarih olan Aziz İlyas gününü seçilmişlerdi.⁵⁹⁵ VMRO liderleri Sarafov ve Damian Gruev isyanı Smilevo'dan yöneteceklerdi. İsyanın başlama işareti ise ateş yakılarak kırsal alanda bulunan komite üyelerine duyurulacaktı. Batıda Ohri, kuzeyde Debre güneyde ise Kastorya ve Kilişura'da

⁵⁹¹ COA, İ.MTZ (04), 96/56, H.12.03.1321/08.06.1903

⁵⁹² COA, BEO, 2122/159103, H. 1321.04. 26/22.06.1903 ve COA, TFR.I.A., 8/766, H.1321.04. 02/28.06.1903

⁵⁹³ Adanır F, (1996), age, s.194

⁵⁹⁴ COA, BEO, 2102/157617, H.1321.04. 03/29.06.1903

⁵⁹⁵ Macedonia Documents And Materials, (1978), Proclamation of The General Staff of The Bitolya Revolutionary District Announcing The Ilinden Uprising, 15 Temmuz 1903 s.498-500

isyanın başlangıcına işaret eden ateşler yakılacaktı. Eylemlerin başlangıcında Manastır, Selanik, Pirlepe ve Ohri'nin telgraf hatları kesilecek, demiryollarına zarar verilecekti.⁵⁹⁶ Böylelikle isyan olan yerlerin dış dünya ile iletişimi kesilecek ve Osmanlı askerinin de isyan bölgelerine gelerek isyancılara müdahale etmeleri engellenecekti. Selanik, Ustrumca ve Serez gibi yerlerde yaşayan Bulgarlar daha olayların başlangıcında katılmayı reddetmişlerdi.⁵⁹⁷ Bu sebeple Bulgar komitesinin hareketleri Rumeli'de Manastır vilayeti ile sınırlı kalmıştı.

Bulgar komitelerinin hazırlıkları tamamlanmış, 21 Temmuz 1903 gecesini isyanları başlamıştır. Eylemleri Manastır kentinde saklanan Bulgar komite üyeleri ve Bulgar Prensiğinden gelen komite üyeleri başlatmıştır. Bulgar komitesi üyeleri Manastır'da önce kışla olarak kullanılan binayı ablukaya almışlar ve küçük bir müfrezeden oluşan Osmanlı askeri ile dört saat mücadele etmişlerdir. Manastır'daki askeri kışla binasını yıkmak için bomba ve dinamit atsalar da başarılı olamamışlardır. Bunun üzerine Manastır kentinin belediye konağına gitmişler, oradan tulumba alıp tulumbanın içerisini gazla doldurup kışla binasını yakmayı başarmışlardır. Kruşevo kazasının hükümet binası ile telgrafhaneyi yakmışlardır. Binaları yaktıktan sonra sıra Osmanlı memur, asker ve jandarmalarına gelmiştir; onlarla birlikte sıradan vatandaş da vahşice katletmişlerdir. Kruşevo'da Müslümanların yanında pek çok Gayrimüslim öldürülmüş dükkanları yağma edilmiştir.⁵⁹⁸ Bulgar çeteleri bundan sonra da Kruşevo'da hazırladıkları bir bayrağı açarak kentte propagandaya girişmişlerdir. Kruşevo ve Pirilepe'de pek çok Türk evi ve çiftliği Bulgar çeteleri tarafından yakılmıştır. İki kentteki Bulgar halk da çetelere katılmıştır. Bulgar çeteleri isyan bölgesini genişletip 4.000 ila 5.000 üyesi ile Manastır'a doğru hareket etmişlerdir.⁵⁹⁹ Novye Veremya gazetesi 27 Temmuz 1903 tarihli nüshasında Rumeli vilayetlerindeki durumu şu cümle ile özetlemiştir: “Burada anarşi tamamen hakim olmuştur. İsyancılar Türklere, Türkler de isyancılara karşı koyuyor.”⁶⁰⁰

⁵⁹⁶ Dakin D, (1966), age, s.100

⁵⁹⁷ Adanır Fikret, (1975), “Makedonya Sorunu ve Dimitar Vlahof'un Anılarında II. Meşrutiyet”, Birikim Dergisi, S.9, İstanbul, s.17

⁵⁹⁸ COA, HR.TH, 293/35, belge 3 sayfa 2, R.15.08. 1319/28.10.1903 (belge tercüme Temmuz 1903 anlatıyor: ancak tarihi daha geç verilmiş)

⁵⁹⁹ Macedonia Documents And Materials, (1978), A Letter From The Head Of The Bulgarian Agency in Bitolya to The Prime Minister of Bulgaria Concerning the Seizure of The Town of Kruşevo by The Rebels and The Beginning of The Uprising in The Bitolya Region, Manastır 21 Temmuz 1903, s.502-503

⁶⁰⁰ Macedonia Documents And Materials, (1978), Newspaper Reports To Novoye Vremya About Ilinden Uprising, 27 Temmuz 1903, s.503

Manastır'da yaşanan eylemlere her ne kadar Selanik vilayetindeki Bulgarlar katılmayı baştan reddetseler de olayların Selanik'e sıçramaması imkansızdı. Bu yüzden Osmanlı Devleti'nin Selanik'te asayişin korumak için önlem alması gerekiyordu. Selanik valisi, Selanik vakası sonrasında talep ettiği vilayete ek jandarma dileğini tekrarlamıştır. Selanik valisi, Osmanlı hükümetinden iki bin adet jandarma talep etmiştir. Hükümet ise Meclis-i Vükelada görüşüldükten sonra bu konu ile ilgili bir karara varılacağı cevabını vermiştir.⁶⁰¹ Osmanlı hükümeti, Selanik'in jandarma talebine olumlu cevap vermemiştir; ancak vilayetin yöneticileri güvenliğini sağlamak için alması gerekli önlemleri içeren bir dizi fikri hükümete bildirilmişlerdi. Selanik vilayetinde, asker müfrezeleri kol gezse de Bulgarlar'ın yoğun olduğu kazalar için en az üç tabur asker harekete hazır olarak bulundurulmalıdır. Selanik'e asker sevki istenilse de Osmanlı hükümeti Selanik'te zaten yeterli asker bulunduğundan, Osmanlı Yunan sınırındaki askerlerden yeterli miktarının gönderilerek görevlendirilmesine karar vermiştir.⁶⁰² Bir süre sonra Selanik valisinin, hükümetten talep ettiği iki bin geçici jandarma personelinin hazırlanarak görevlendirilmesine izin verilmişti. Söz konusu jandarmalar nizami askeri birlikler ile redif birliklerinden, hali tavrı hoş bulunanlar arasından seçilecektir. Jandarmada görevlendirilen bu askerler işleri bitince tekrar eski yerlerine dönecekler, asker gibi kendi komutanlarının emri ve iradelerine göre hareket edeceklerdi.⁶⁰³

Ağustos 1903'te Selanik vilayetinin Yenice-i Vardar kazasının, Yarevice ve Pankız taraflarında silahlı ya da silahsız dört yüz kadar Bulgar eşkıyasının ortaya çıkmıştır. Bunlara o bölgedeki çiftliklerde çalışanlar Bulgarlar da katılmıştır. Selanik valisi Hasan Fehmi, Osmanlı hükümetine Selanik'ten Bulgar komitelerine katılımların artacağından, daha büyük olayların çıkacağından endişelendiğini belirtmiştir. Selanik vilayetinde, iki bin jandarma görevlendirilemezse, Bulgarların bulunduğu kazalara hemen üç tabur askerin görevlendirilmesini istemiştir. Selanik valisine göre düzenli askeri birliklerin görevlendirilmesi ile hem vilayet hem de çevresi korunacaktı.⁶⁰⁴

Osmanlı Devleti, olayları bastırmak için jandarma ya da polisten çok düzenli askeri birliklerin o bölgelere doğru hareket ettirmiştir. Manastır'a Ömer Rüştü Paşa iki tabur

⁶⁰¹ COA, YA.HUS, 453/83, belge 1, H.09.05.1321/03.08.1903

⁶⁰² COA, Y.MTV, 249/75, belge 1, H.17.05.1321/11.08.1903

⁶⁰³ COA, A.MKT.MHM, 730/21, H.1321.05.17/11.08.1903 ve COA, BEO, 2138/160316, H.1321.05.17/11.08.1903

⁶⁰⁴ COA, BEO, 2138/160315, belge 2, H.19.05.1321/13.08.1903

askerle görevlendirilmiş⁶⁰⁵ Ağustos 1903'te, Hüseyin Bahtiyar Paşa kumandasında önce yedi nizamiye taburu ve ardından Anadolu redif livasını oluşturan sekiz tabur asker Manastır'a gönderilmiştir. Gönderilen bu kuvvetler yeterli bulunmamış, İpek ve Yakova taraflarında bulunan büyük askeri kuvvetten yirmi dört tabur daha Manastır vilayetine sevk edilmiştir. Bu yirmi dört taburdan İzmir livasından toplanmış olan sekiz tabur, Firzovik'e gönderilmiştir. Konya livasından toplanmış sekiz tabur, Mitroviçe'ye gönderilmiştir. Aydın livasından toplanmış sekiz tabur asker de Yakova'ya gönderilen bu askerler dörderli taburlara bölünmüş, Üsküp ve Selanik vilayetlerine gönderilmiştir.⁶⁰⁶

Osmanlı hükümeti, olaylara son verebilmek için önlem almak zorunda kalmıştır. Komitelerin ellerindeki silahların toplanması ilk başvurulanan yöntem olmuştur. Hükümet komitelerin elinde silah olduğu müddetçe, bu olayların sona ermeyeceğini düşünmüştür. Vilyat-ı selasede silahları toplamak üzere mülki memur, asker, Müslüman ve Gayrimüslimlerden muteber kişilerin seçildiği bir komisyon oluşturulacaktı. Oluşturulan söz konusu komisyon, Bulgarlar'ın evlerinde sakladıkları silahlar toplayacaktı. Gerekirse köyler tek tek aranacak ve silahlar toplanacaktı. Görevi yerine getirmek için Dahiliye Nezaretine yetki verilmiş ve bu görevin Selanik, Kosova ile Manastır vilayetlerinde uygulanması istenilmiştir. Bulgarlar, kaçak yollarla pek çok silahı vilâyat-ı selaseye getirerek saklamışlardır ve kimse birbirini ihbar etmemiştir. Silahı getirenlere ya da depoları ihbar edenlere, ihbarlarının özelliğine göre nakit para ve tahıl ile bir ödül vermesinin uygun olacağını belirtilmiştir.⁶⁰⁷

Osmanlı makamlarına Ağustos 1903'te, üç bin kişilik bir Bulgar çetesinin Selanik'e doğru geldiği yönünde bilgi verilmiştir. Bulgaristan'dan Rumeli'ye geçen bir muhacir tarafından Selanik vilayeti yetkililerine bildirildiğine göre söz konusu üç bin kişinin gündüz çatışmaya girdiği, geceleri hanlarda kalarak etraflarına zarar vermişlerdir. Osmanlı Devleti, gerekli önlemler alması için hem vilayet görevlilerine emir vermiş hem de gözünü açık tutup bilgi aktarması için Bulgaristan tüccar vekiline haber vermiştir.⁶⁰⁸ Askeri müdahalenin Rumeli'de gücünün iyice hissedilmesi, jandarma teşkilatının varlığının ve etkisinin sorgulanmasına sebep olmuştu. Hususi bir irade ile de bu durum hakkında hükümet fikrini

⁶⁰⁵ The Scotsman, "The Balkans: Macedonian Appeal To The Powers, 11 Ağustos 1903, s.5

⁶⁰⁶ COA, Y.MTV, 249/75, belge 1, H.17.05.1321/11.08.1903

⁶⁰⁷ COA, TFR.I.A, 11/1070, belge1, H.1321.C.04/27.08.1903 ve COA.BEO, 2152/161387, H.04.06.1321/27.08.1903

⁶⁰⁸ COA, YA.HUS, 455/135, H.09.06.1321/01.09.1903

beyan etme ihtiyacı duymuştur. Bulgar komiteleri ile mücadeleyi düzenli askeri birlikler yapmaktadır. Osmanlı jandarmasının, olayları önlemede gösterdiği yararlılığa ilişkin bir kanıt mevcut değildir. İradeye göre jandarmanın ıslahı için yapılan çalışmalardan iyi bir sonuç alınamamıştır, toplumsal olayları bastırmada yük yine düzenli askeri birliklerin sırtındadır. Bulgar komitelerinin neden olduğu zarar paraya ihtiyacı artırdığından, Encümeni Vükelada fazla jandarma taburlarının dağıtılıp yerlerine asker görevlendirilmesi konusunun görüşülmesine karar verilmişti.⁶⁰⁹

Bulgarlar Rumeli’de gerçekleştirdikleri eylemlerde başarısızlıklarını kabul ederken, Osmanlı askeri, jandarma ve polisinin olayları bastırmak konusunda yetersiz kalması da Hüseyin Hilmi Paşa’nın hükümete yazdığı bir raporla izah edilmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa’ya göre Rumeli’de isyanın devam etmesi, Osmanlı askeri uygulamalarından doğan sıkıntılardan kaynaklanmıştır. Rumeli’ye Anadolu vb. yerlerden gelen askerler hem bölgeyi çok iyi bilmemektedirler hem de başlarında bulunan komutanların nitelikleri bu işi yapmak için yeterli değildir. Osmanlı askeri, çetelerin takibi ve tenkili görevini iyi bir şekilde yerine getirememiş, çetelerin kaçabileceği dağ orman gibi alanlar yeterince aranmamıştır. Köylülere zaman zaman askerler tarafından kötü davranılmış, bu ise kötü davranışa maruz kalan insanlarda nefret uyandırmıştır. Hüseyin Hilmi Paşa, çetelerin ve çetelere katılan köylülerin Rumeli vilayetlerinde bu kadar uzun süren bir mücadeleyi devam ettirmelerini ise iki sebebe bağlamıştır. İlki mücadeleye devam edip ve sebat ederlerse Avrupa kamuoyunun dikkatini çekmeyi başaracaklarına inanmışlardır. Böylece Avrupa’nın Rumeli’deki olaylara müdahale etmesini sağlayabileceklerdir. İkincisi ise Bulgar çeteleri köylüleri tehdit etmişlerdir. Eğer isyandan ve mücadeleden vazgeçerlerse öldürüleceklerdir.⁶¹⁰

Osmanlı askerinin Bulgar komiteleri ile yaptıkları bir günlük çatışmada bile kırktan fazla silah ele geçirilmiştir. Silahların ele geçirilmesi ise Osmanlı topraklarına nasıl sokulup, depolandığı konusunu gündeme getirmiştir. Osmanlı hükümetinin yaptığı araştırmalar neticesinde, silahların Rumeli vilayetlerine gelmesinde Selanik limanının kullanıldığı tespit edilmişti. Viyana’dan deniz yolu ile gelen silahlar, Selanik’teki gümrük memurlarının göz yumması sayesinde diğer vilayetlere kolaylıkla nakledilmiştir. Bunun tespit edilmesi üzerine

⁶⁰⁹ COA, İ.HUS, 109/157, H.11.06.1321/03.09.1903

⁶¹⁰ COA, YPRK.MK, 15/77, belge 1 ve 2, H.14.06.1321/06.09.1903

Selanik'teki gümrük memurlarının haklarında işlem yapılması ya da görevlerinden azledilmesi, rüsumat müdürünün görev yerinin değiştirilmesine karar verilmişti.⁶¹¹

Osmanlı Devleti, Rumeli'de olaylara son vermek için komite üyelerinden pişman olanların uyarılmasını istemiştir. 10 Eylül 1903'te, Manastır'da Bulgar çetelerine katılmaktan vazgeçerek isyan edenlerin köylerine dönmeleri konusunda bir ilan yapılmıştı.⁶¹² Osmanlı Devleti'nin aldığı önlemleri artırması, askerin olaylara müdahaleden çekinmemesi, sonbaharın gelmesi ile birlikte olaylar azalmıştı. Bulgar komitelerinde başlayan bıkkınlık da bu azalışa neden olmuştu. Bulgar komite yapıları da yavaş yavaş dağılmaya başlamıştır. Bulgarlardaki bu bıkkınlık, Rumeli'deki VMRO liderlerinden birinin Bulgar Prensliğindeki merkezle yazışmalarına da yansımıştır. Mektup sahibi başarıya ulaşacağından emin oldukları olaylar neticesinde, kendilerinin de zarar verdikleri ve yerel halk kadar mağdur olduklarını kabul etmiştir. Vilâyat-ı selasede Rum, Müslüman ve Ulahlar kadar müdahil oldukları olaylar sonucunda kendilerinin de arazilerinde tarım ürünleri, çiftlikleri ve dükkanlarının yandığını kabul etmişlerdir. Pek çok köy ve kaza artık yaşanamaz hale gelmiş, Bulgar okulları açılıp eğitim veremez olmuştur. Bulgar komite ve üyelerini süreç içerisinde en çok üzen konu ise Bulgar Prensliğinden hiç yardım almamaları olmuştur.⁶¹³

Osmanlı Devleti, vilâyat-ı selasede olaylara katılan halkın suçtan uzaklaşarak normal yaşantılarına dönmeleri için teşvik etmesini idarecilerden istemişti. Osmanlı hükümeti vali, mutasarrıf, kaymakamların yanlarına aldıkları meclis-i idare üyeleri ile Müslüman ve Gayrimüslimlerden oluşan birkaç kişiyle (o yerine ruhani reisini de alarak) halkı ziyaret etmelerini istemişti. Bu ziyaretlerde, halkı artık komite ile iş birliğini sürdürmekten vazgeçerek, kendi işleri ile meşgul olmaları yönünde telkinde bulunmaları istenilmişti. Osmanlı hükümeti, olaylara müdahale eden askerlerin bulundukları yerlere zarar vermelerinin önüne geçerek, gereksiz yere tahribatta bulunmalarına müsamaha göstermemiştir. Böyle bir durumla karşılaşıldığında askeri makamların rehavet gösteren

⁶¹¹ COA, BEO, 2161/162043, H.1321.06. 15/07.09.1903

⁶¹² Macedonia Documents And Material, (1978), From Announcement of The Turkish Government to The Bulgarian in Bitolya, 10Eylül 1903, No. 94, s.538

⁶¹³ Macedonia Documents And Material, (1978), Letter No.534 from The General Staff of The Second Macedonian-Adrinople Revolutionary Region To The Bulgarian Government on The Position of The Insurgent Population, REquesting Assistance From Bulgaria, 9 Eylül 1903, s.531-533

zabit ve kumandanları derhal divan-ı harbe göndererek yargılanmalarını sağlamaları istenilmiştir.⁶¹⁴

Osmanlı Devleti, Selanik'te patlayıcı madde bulunduğunu da tespit etmiştir. Selanik'in Aya Nikola mahallesinde, (belgede bu mahalle için Frenk mahallesi ifadesi kullanılmış) mesleği komisyonculuk olan İштиpli Hacı Surcik'in mağazasında dinamit ve bomba benzeri maddeler olduğu yönünde bilgiler edinilmiştir. Yapılan araştırmalarda Surcik'in mağazasında gizli bir bölme içerisinde yüz üç dinamit kapsülü, yarım arşın dinamit fitili, şeker çuvalı üzerinde yağlı bezlere sarılmış bir bomba tespit edilmiştir.⁶¹⁵

Vilâyat-ı selasede Temmuz 1903'te başlayan olaylar Ekim 1903'e gelindiğinde hala sona ermemiştir. Osmanlı Devleti için bu olayların en olumlu sonucu Rumeli'deki Bulgarlar'ın VMRO'dan bir fayda göremeyeceklerini anlayıp, komitelerden uzaklaşmaya başlamaları olmuştur. Rumeli'de köylüler artık Bulgar komitelerine katılmayı değil yiyecek ekmek bile vermeye yanaşmaz hale gelmişlerdi. Bu sebeple çoğu Bulgar komite üyesi, Rumeli'den ayrılıp Bulgar Prenslığıne gitmeye başlamıştı.⁶¹⁶

Osmanlı Devleti, 14 Eylül 1903'te Selanik'te yaşayıp, Bulgar çetelerine katılmaktan vazgeçenleri, köylerine dönmeleri konusunda bir uyarı yapmıştı.⁶¹⁷ Osmanlı hükümetine hususi bir irade ile bildirildiğine göre, Rusya sefareti baş tercümanı yirmi bin kadar Bulgar eşkiasının Perim tarafından Osmanlı-Bulgar sınırını geçeceğini haber almıştır. Bu sebeple Rumeli vilayetlerinde askeri tedbirlerin bir kat daha artırılmasına ihtiyaç duyulmuş, jandarma gücünden yararlanılmasına karar verilmişti. Selanik, Manastır, Kosova vilayetlerinde görevli jandarma alaylarından dört yüz jandarma seçilmesi; bu bin iki yüz jandarmanın, Selanik'in Serez kazasının ilerisinde bulunan Perim dağlarında kol gezmesine karar verilmişti. Bu emrin yerine getirilmesi, bizzat II. Abdülhamit tarafından istenmişti.⁶¹⁸ Bulgarlar, 17 Eylül 1903'te, Donko adlı bir çete liderinin idaresinde 300 kişi ile Perim dağları bölgesine gelmişlerdir. Bulgarlar ile gerçekleşen çatışmalarda, çok sayıda Osmanlı

⁶¹⁴ COA, Y.MTV, 251/16, H.22.06.1321/14.09.1903

⁶¹⁵ COA, BEO, 2168/162541, belge 2, H.1321.06.22/14.09.1903 ve COA, BEO, 2168/162559, H.1321 06.23/15.09.1903

⁶¹⁶ Adanır F, (1996), age, s.212-213

⁶¹⁷ Macedonia Documents And Material, (1978), From the Announcement Of The Turks Authorities to The Bulgarian in The Soloun Vilayet, 14 Eylül 1903, No. 94, s.539

⁶¹⁸ COA, İ.HUS, 109/115, H.24.06.1321/16.09.1903

askeri yaralanmıştır.⁶¹⁹ Vilâyat-ı selasede olaylar sırasında güvenlik önlemi olarak gezici kuleler yapılmış, jandarma ya da askerin olayların olduğu çiftliklerde kol gezmesi sağlanmıştı.⁶²⁰

2.3.4. İsveç ve Belçika'dan Vilâyat-ı Selaseye Gönderilen Zabitan ve Onların Vilâyat-ı Selase Jandarmanında Yapmayı Düşündükleri Düzenlemeler

Osmanlı Devleti, jandarma için her ne kadar Alman hükümetinden personel temin etmek istediye de büyük devletlerin itirazı neticesinde İsveç ve Belçika hükümetlerine yönelmek zorunda kalmıştır. 1903 yılının Nisan ayında da söz konusu iki devletle, Osmanlı Devleti arasında bu minvalde yazışmalar yapılmaya başlanmıştır. İsveç ve Belçika ile yapılan yazışmalar neticesinde, olumlu cevap alınmış ve iki ayrı zamanda zabitler Osmanlı Devleti'ne gönderilmiştir. İlk zabitler Mayıs 1903'ün başında yola çıkan Norveçli Yüzbaşı Nandrop ve İsveçli Mülazım Onander olmuştur.⁶²¹ Söz konusu iki zabit İstanbul'a ulaşmadan kontratları ve bu kontratları ne gibi hususları içereceğine ilişkin bir metin kaleme alınmıştı. On iki maddeden oluşan söz konusu kontratın önemli maddeleri ise şöyleydi: zabitlerin hizmet süreleri üç yıl olacak (madde 2), üç sene sonunda eğer isterlerse görev süreleri uzatılabilecekti (madde 3). Her iki askere de kaymakamlık rütbesi verilecek ve maaşları yetmiş Osmanlı altın lirası olacaktır. Maaşları her aybaşında, Osmanlı Bankası tarafından kendilerine verilecekti. Zabitler taşra sayılan bir yere gönderilirlse de iki misli harcırah alacaklardı (madde 1). Rütbelerine uygun olarak Osmanlı askeri kıyafeti giyecekler (madde 9) ve Osmanlı Padişahına sadakatle hizmet etmeyi kabul edeceklerdir (madde 11).⁶²²

İsveç elçisi Osmanlı makamları ile bu kontrat üzerinden bir pazarlık yapmış ve zabitlerin maaşlarını yetmiş beş altın liraya çıkarmayı başarmıştır.⁶²³ İsveç ve Belçikalı zabitler vilâyat-ı selasede görevlendirileceklerdir. Ancak ortada önemli bir sorun vardır ki zabitler Türkçe bilmemektedir. Osmanlı Devleti, tercümanlık yapmak üzere ordudan asker görevlendirilmesi ile uğraşmıştır.⁶²⁴ Osmanlı ordusunda İsveç ve Belçikalı zabitlere

⁶¹⁹ H.C.P.P, (1904), Consul-General Graves to Sir N. O'Connor, Selanik, 17 Eylül 1903, Further Correspondence, Turkey, No.2, s.40

⁶²⁰ COA, TFR.IAS, 7/657, belge 1, H.1321.06.29/21.09.1903

⁶²¹ COA, Y.A.HUS, 447/86, belge 3, H.06.02.1321/M.04.05.1903

⁶²² COA, YA.HUS, 447/105 belge 2 sayfa 2, H.07.02.1321/05.05.1903 ve İ.HR 385/43, belge 1, H.29.06.1321/21.09.1903

⁶²³ COA, BEO, 2093/156913, H.1321.03. 20/16.06.1903

⁶²⁴ COA, Rumeli Müfettişliği Umum Evrakı (TFR.I.UM), 2/186, H.27.03.1321/ 23.06.1903

tercümanlık yapacak asker bulmak oldukça zor olmuştur, temin edilir edilmez de vilâyat-ı selaseye gönderilmesi için çalışılmıştır. İsveç ve Belçikalı zabitler İstanbul'a ulaşınca kontratlarını yapmışlar ardından, vilâyat-ı selaseye gönderilmişlerdir. Onander ve Nandrop 25 Haziran 1903'te Selanik'e ulaşmışlar: ardından görev yerleri olan Üsküp'e hareket etmişlerdir. İki zabıt 27 Haziran 1903'te Üsküp'e ulaşmışlar ve görevlerine başlamışlardır.⁶²⁵

Üsküp vilayetinde, Onander ve Nandrop' un görevleri polis ve jandarma teşkilatlarında düzenleme yapmaktır. Rumeli müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa, Osmanlı Devleti'nden iki zabite ilk olarak Osmanlı polis ve jandarma nizamnamelerinin tercüme edilip sunulması istenmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, hükümete nizamnameler tercüme edilirse zabitlerin gördükleri eksikliklerin nizamnamelerden kaynaklanıp kaynaklanmadığını tespit edebileceklerini, görevlerini daha iyi yapabileceklerine inandığını söylemiştir⁶²⁶ Nandrop, Üsküp'ten Manastır'a geçmiş ve orada hem jandarma nizamnamesini hem de uygulamaları tetkik etme fırsatı bulmuş ayrıca bir rapor kaleme almıştır. Nandrop söz konusu raporuna nizamnamede yapılması gerekenler hakkında da bir başlık eklemiştir. Nandrop' un üzerinde durduğu en önemli konu, emniyet ve asayiş sağlamakla görevli bir sınıf olan jandarmanın pek çok fazla işin sorumluluğunu alması sebebi ile yaşadığı çelişki ve verdiği hizmetin kalitesindeki düşüklüktür. Osmanlı jandarması kırsal alanda devriye gezmekten, polise yardım etmeye, demir yollarını korumak gibi pek çok vazifeyi yerine getirmektedir. Bunun dışında devriyeye ait notlar almakta, durum hakkında bir üst mevkiisine bildirimlerde bulunmaktadır. Nandrop, bu işlerin hem yorucu olduğunu hem de jandarmanın verimini düşürdüğünü düşünmektedir. Nandrop raporunda, jandarmaların iki sınıfa ayrılmasını önermiştir. Bir kısım devriye işini yapacak, diğer kısım ise gerekli evrakı hazırlayacaktır. Bu ikinci kısımda görevlendirilmek üzere Gayrimüslim vatandaşların seçilebileceğini düşünmüştür.⁶²⁷

Nandrop raporunda, vilayet düzeyinde idarede de bir takım değişikliğin yapılmasını uygun olacağını belirtmiştir. Bir sancağın bütün jandarma bölükleri bir binbaşının idaresinde; vilayetin bütün jandarma bölükleri bir miralayın idaresinde; kaza ise bir

⁶²⁵ COA, TFR.I.MKM, 3/294, belge 1 sayfa 1, H.03.04.1321/28.06.1903

⁶²⁶ COA, Y.PRK.MK, 14/86, H.25.04.1321/21.07.1903 ve COA, Y.PRK.MK, 14/95, H.1321.04.28/24.07.1903

⁶²⁷ COA, TFR.I. A, 11/1062, belge 10 sayfa 1,2,3, H.1321.06. 03/26.08.1903

miralayın idaresinde olacaktır. En kıdemli yüz başı, kazanın asayişinden sorumlu kişi olacaktır. Bir on başının emrinde dört veya altı nefer, bir çavuşun ve muavini olarak bir veya iki nefer olacaktır. Bir onbaşının emrinde altı veya on sekiz nefer bulunacaktır. Jandarmaların ordunun bir uzantısı olduğu unutulmadan, personelin ordu ve sivil kaynaklardan karşılanmasına çalışılmalıdır. Jandarmanın resmi kıyafetleri ve silahları aynı türde ve tipte olmalıdır. Piyadelere kampanalı mauser tüfeği, öncü süvariye bir filinta, mauser tüfeği veya revolver; süvarilere mauser tüfeği verilmelidir. Nandrop, jandarmaların elbiselerini yetersiz bulmuş ve bu maksatla ayrı bir layiha hazırlanmasının uygun olacağını düşünmüştür. Tek tipte hazırlanacak bir üniformanın bütçeye zarardan çok yararı dokunacağını düşünmektedir. Nandrop'a göre jandarma zabitlerinin maaşı son derece azdır, bir jandarma zabiti ancak orduda görev yapan bir nefer kadar maaş almaktadır. Osmanlı Devleti'nin buna bir çare bulması gerektiğini düşünmektedir. Bulunduğu mevki dışında görevlendirilen jandarmaya maaşı dışında bir harcırah verilmeli, bu harcırah görevine uygun bir miktarda olmalıydı.

Nandrop'un gözlemlediği kadarı ile jandarma personeli ordudan ve sivil kaynaklardan temin edilmektedir. Osmanlı Devleti, jandarma nizamnamesinde belirtilmesine rağmen okuma-yazma bilen jandarma personel teminini göz ardı etmiştir. Bu sebeple büyük rütbeli jandarma zabitanının terfi etmesi için sınav yapılması uygun olacaktır. Jandarmaya kabul edilecek askerler 25 yaşında olup, en fazla 35 yaşındakiler teşkilata kabul edilmesinin daha uygun olacağını düşünmüştür. Nandrop, Osmanlı Devleti'nde jandarma nizamnamesi olsa da yeni bir nizamnamenin hazırlanması gereklidir. Nandrop, nizamname hazırlamak ile yetinilmemesini jandarmanın hal ve hareketlerini düzenleyen talimat kitapları basılmasını, sadece jandarma yetiştirmek maksadı ile jandarma okulları açılmasını önermişti. Kurulacak bu jandarma okullarında talimat ve nizamınların öğretilmesi sağlanmalı, verilecek eğitim sonucunda yapılacak sınavla jandarma teşkilatına personel alınmalıdır.

Nandrop raporunda, nizamname ve jandarmanın düzenlemesinden sonra asayiş meselesine de değinmiştir. Asayiş sağlama konusunda bütün yük jandarmanın üzerindedir, bu görevini asker ile paylaşmalıdır. Bazı yerlerde askerin sayıca artırılıp, karakollara jandarma yerine askerin yerleştirilmesi uygun olacaktır. Çetelerin takip etmek için her vilayette bir seyyar tabur bulundurulmasını teklif etmiştir. Bu seyyar taburlar, normal bir jandarma taburu gibi zabıt ve neferlerden oluşturulacak, en tehlikeli yerlerde bulunacak,

eşkıya takibine devamlı hazır olacaktı. Nandrop raporunda, jandarma nizamnamesi ile görüp tetkik ettiklerinin dışında, acil olarak yapılması gerekenleri de listelemiştir:

- 1.Yanlış hareketleri olan zabitler görevden alınmalı
- 2.Okuma yazma bilmeyenler zabitler azl edilmeli
- 3.Bazı iyi jandarmalar seçilip ve jandarma hizmeti hakkında eğitim görmek üzere Avusturya ve Fransa'ya gönderilmelidir. Bu jandarmalar gittikleri ülkede en az üç ay bir jandarma taburunda görev aldıktan sonra geri dönmelidir. Eğitim alıp ülkesine dönen zabitler jandarma okullarında öğretmenlik görevi yapacaklardır. Öğretmenlik görevinin ardından da önemli bir mevkide kumandanlık makamına getirileceklerdir.
4. Jandarmalar için bir komisyon oluşturulup bir nizamname hazırlanmalıdır.
5. Jandarmanın maaşına yapılacak zam için bir komisyon oluşturulmalıdır.
6. Jandarma mekteplerinin açılması için bir komisyon oluşturulmalıdır.⁶²⁸

Nandrop raporuna son verirken bu kısa sürede ancak görebildiği birkaç konuya açıklık getirebildiğini belirtmiştir. O, Osmanlı jandarması için daha etraflı bir çalışma yapılmasının uygun olacağını belirtmiştir. Nandrop, jandarma için bir komisyon oluşturulursa düzenlemelerden daha iyi sonuç alınacağını da eklemiştir. Nandrop' un jandarma ile ilgili sunduğu rapor hükümet tarafından dikkate alınmış ve fikirleri değerlendirilmiştir. Osmanlı hükümeti Nandrop'un belirttiği gibi jandarma alaylarının ne suretle teşkil edileceği, maaşlarının artırılması, elbise ve silahlarında yapılacak iyileştirmeler ile ilgili bir nizamname hazırlanması için çalışmalara başlanmasını istemişti. Nandrop ve Onander tarafından taslağı sunulan nizamname de Seraskerlik makamına verilip, bir an önce gerekli çalışmaların yapılması istenilmişti.⁶²⁹ Osmanlı hükümetinin Nandrop ve Onander yaptığı yazışmalardan anlaşıldığı kadarı onlar için bir tercüman hala bulunamamış,⁶³⁰ ancak Ekim ayında III.Ordudan Yüzbaşı Naşit Efendi görevlendirilebilmiştir.⁶³¹ Onander ve Nandrop ile ilgili yabancı basında bazı haberler de çıkmıştır. Basının haberlerine göre her iki zabit de maaş ve tayinatlarını almadıkları için geri dönmeyi istiyorlardır. Osmanlı hükümeti her ne kadar bu haberleri yalanlasa da⁶³² Nandrop ve Onander'in Üsküp'ten Manastır'a yaptıkları yolculukların harcırahları ödenmemiştir. Her iki zabitin Ağustos 1903'e

⁶²⁸ COA, TFR.I. A, 11/1062, belge 10 sayfa 1,2,3, H.1321.06. 03/26.08.1903

⁶²⁹ COA, BEO, 2157/161743, belge 1, H.1321.06.09/01.09.1903

⁶³⁰ COA, BEO, 2159/161855, H.1321.06. 11/03.09.1903

⁶³¹ COA, BEO, 2182/ 163634, H.1321.07.11/03.10.1903

⁶³² COA, BEO, 2165/162349, H. 1321.06. 19/11.09.1903

ait maaşları da verilmemişti. Osmanlı hükümeti, derhal ödemelerin yapılmasını sağlamaya çalışmıştır.⁶³³

Belçika hükümeti tarafından, Osmanlı Devleti'nde görev yapmak üzere Ekim 1903'te, Viktor Simon, Jerom Malfeyt, Levon Boro ve Philip Haas adında dört zabıt gönderilmesine karar verilmişti. Viktor Simon Yüzbaşısıdır; Jerom Malfeyt Topçu Yüzbaşısıdır, Levon Boro Karabiniyeri Mülazımıdır ayrıca askeri müfettiştir ve hukuki konularda bilgisi vardır; Philip Haas'ın ise belirgin bir özelliği olmayıp Mülazım unvanı taşımaktadır. Belçikalı zabıtlar, Osmanlı jandarmasının ıslah edilmesi için ordularından özel olarak seçilmişlerdir. Belçikalı zabıtlar belli bir süre ülkelerinde jandarma nizamı ve kanunları hakkında bir ders aldıktan sonra gönderilmişlerdir.⁶³⁴ Belçikalı zabıtlar, 22 Ekim 1903'te Mesajeri Maritim Kumpanyasına ait Nise gemisi ile İstanbul'a gelmiştir.⁶³⁵ Osmanlı jandarmasının idaresinden çok jandarma öğretmenliği hizmetinde görevlendirileceklerdir. Belçikalı zabıtların, Osmanlı hükümetinden bir isteği vardır. Belçikalı zabıtlar, İsveçli askerler ile birlikte değil ayrı anılıp onların emrinde çalıştırılmak istememişlerdi. Belçika'dan gönderilecek dört zabıt, vilayat-ı selaseye görevlendirilecek ve Hüseyin Hilmi Paşa Paşa'nın emrinde çalışacaklardı. Belçikalı iki zabıt Selanik'e, bir zabıt Manastır'da, bir zabıt de Kosova vilayetinde görev alacaktı.⁶³⁶

2.3.5. Yüzbaşı Nandrop'un Jandarma Nizamnamesi Hakkında Osmanlı Hükümetine Sunduğu Layiha (Aralık 1903)

Osmanlı Devleti, Avrupalı jandarmalar gelmeden önce jandarma nizamnamesi ile ilgili çalışmalara başlamıştı. Bu amaçla da Norveçli Yüzbaşı Nandrop'tan bir nizamname kaleme alması istenilmişti. Nandrop da daha önce hazırlanan jandarma ve polis nizamnamelerini de dahil ettiği; Fransız jandarma nizamnamesi, Bosna Hersek jandarma nizamnamesi ile vilayetlerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak bir layiha kaleme almıştır. Bu layihanın tek başına bir nizamname olarak kullanılmasının mümkün olmadığını belirten Nandrop, iyi bir rehber ve zemin olarak kullanılabileceğini belirtmiştir. Jandarma ve polis için bir nizamname hazırlanacaksa bir komisyon hazırlanmasını: bu komisyon

⁶³³ COA, TFR.I.UM, 3/280 belge 1 sayfa 1, H.16.07.1321/M.08.10.1903

⁶³⁴ COA, Y.A.HUS, 459/141, belge 3 sayfa 1, H.29.07.1321/21.10.1903

⁶³⁵ İkdâm, No.3356, s.2, H. 2.08. 1321/23.10.1903

⁶³⁶ COA, BEO, 2224/166765, belge 1 sayfa 2, H.02.09.1321/21.11.1903

mülkiyeden ve adliyeden birer memur, Ordu-yu hümayuna mensup büyük rütbeli bir zabıt, büyük rütbede birer jandarma ve polis zabiti, Avrupalı bir zabitten oluşması gerektiğini söylemiştir.⁶³⁷

Nandrop'un sunmuş olduğu layiha iki yüz elli iki maddeden oluşmuştur, maddeler üç başlık altında düzenlenmiştir. Birinci başlık jandarmanın vezaif ve hukuk-u umumiyesidir. İkinci başlık jandarmaların evsaf ve hareketi talim ve terbiye-i لازمeleri; üçüncü başlık jandarma zabitan ve küçük jandarma mahsus talimatı içerir. Nandrop hazırladığı layiha, hükümet tarafından şayet kabul edilirse basılarak her jandarmada bulunması gerektiğini eklemiştir.⁶³⁸ Osmanlı Devleti, 1903 yılının Mart ayında hazırlanan, daha önce de zikrettiğimiz jandarma nizamnamesi layihasının⁶³⁹ üzerinde bir çalışma yapmaya başlamıştır. Bu layiha Seraskerlik makamı tarafından hızlı bir şekilde tetkik edilerek Meclis-i Mahsus Vükelaca görüşülmek üzere yollanmıştır. Nizamname dışında jandarmanın maaşına zam yapılması ile ilgili konuların ise Şura-yı Devlet tarafından görüşülmesine karar verilmiştir.⁶⁴⁰ Yapılan görüşmeler neticesinde de nizamname layihasında birtakım değişiklikler yapılmasına karar verilmiştir.

İkinci madde: jandarma askeri saltanat-ı seniyyenin kuvve-i müslime-i askeriyesi cümlesindendir binaenaleyh bilcümle kavanin ve nizamat askeriyyenin ahkamı

⁶³⁷ COA, TFR.I.AS, 12/1177, belge 1 sayfa 1, H.1321.09. 10/29.11.1903

⁶³⁸ COA, TFR.I.AS, 12/1177, belgenin tamamı, H. 1321.09. 10/29.11.1903

⁶³⁹ Osmanlı Devleti jandarmada yapılacak bir reform için hazırlık yapmaya başlamıştır. 29 Mart 1903 tarihinde sunulan bir layiha da Osmanlı jandarmanında düzenleme yapılmaya başlandığını düşündürmektedir. Bu layihanın maddeleri incelendiğinde 1904 yılında yayınlanacak jandarma nizamnamesine kaynaklık ettiği düşünülebilir. Çünkü madde sayıları ve başlıklar ile alt başlıklar da aynıdır. Layihanın nizamnameden ayrıldığı tek nokta yemindedir. İki yüz doksan sekiz maddeden oluşan layiha beş bölüm şeklinde birbirinden ayrılmıştır. Layihaya jandarmanın tanımı ile başlanmıştır

Madde 1: Jandarma askeri emniyet-i umumiye-i muhafaza ve asayişin bekasını ve kavanin ve nizamat-ı mevzuanın icra-yı ahkâmını temin için tesis olunmuş bir heyet-i askeriyedir asker-i merkumenin vazife-i esasîsi her türlü ceraimin zecri men'i için mutabassırane hareket etmektir. Jandarmanın bilcümle hıdmeti yolların kır ve kariyelerin emniyetini muhafaza etmek şehir ve kasabatda kuvvet-i hazır olmakta ve polis bulunmayan mahallerde polis vezaifini ifa etmektir (COA.A.DVN.MKL 43/5 belge1 sayfa 1, H.30.12.1320/29.03.1903).

Bu madde diğer maddeler 1904 yılında yayımlanan jandarma nizamnamesinin maddeleri büyük oranda örtüşmektedir, bu layihanın bir taslak olduğu ve üzerinde yapılan değişiklikler ile son halini aldığı düşüncesine ulaşmak mümkün görünmektedir. Osmanlı Devleti 1880 yılında ilk nizamnamede olduğu gibi jandarmada düzenleme yaparak dışarıdan bir müdahale yapılmasının önüne geçmeye çalıştığı düşünülebilir. Zira layihanın sunulduğu tarihte İngiltere ve Rusya'nın temsilcileri Rumeli'de jandarmanın akıbeti ile maliyede yapılacak düzenlemeler ile ilgili Osmanlı hükümetine önceden yaptıkları başvuruya bir cevap verilmiştir. Rumeli vilâyetlerinin bütçe açığı bir milyon iki yüz bin liradır bu açık her ne kadar Osmanlı hazinesi tarafından kapatılmak istenirse de hazinenin de dört buçuk milyon liralık bir açığı vardır. Osmanlı hükümeti İngiltere ve Rusya'ya jandarma meselesine ilişkin çalışmalara başlandığını ve bir komisyon oluşturularak düzenlemelere başlandığı şeklinde bir cevap vermiştir (COA.Y.PRK.A, 13/40, belge 1 sayfa 2, H.30.12.1320/29.03.1903).

⁶⁴⁰ COA, BEO, 2243/168179, belge 1 sayfa 1, H.11.10.1321/30.12.1903

jandarma vezaifi hakkında cari olduğu gibi jandarmanın vezaif-i mülkiye ve adliyesi ve ona müteallik ahkam işbu nizamnamede gösterilmiştir.⁶⁴¹

Madde 2: Jandarma askeri saltanat-ı seniyyenin kuvve-i müslime-i askeriyesi cümlesindendir yerine jandarma saltanat-ı seniyyenin kuvve-i müsellahası aksamındandır denilecek.⁶⁴²

Beşinci madde: al el umum jandarma emir ve zabitan ve nezareti jandarma silkine girmezden evvel berice ati yemin ederler

Suret-i yemin

Zat-ı şevketsemaat hazret-i hilafetpenahiye sadakat ve itaat edeceğime ve hıdmet-i gönüllü ve hazıra bakılmaksızın ve doğruluktan ayrılmaksızın icra edeceğime yemin ederim

Yemin edenlerin esamisini ve yemin ettiklerini havi olan evrak el tasdik tahlisinin icra olunduğu mevkiin en büyük zabiti tarafından on altıncı maddede muharrer evrak ile birleştirilir.⁶⁴³

Madde 5: Bu maddede suret etmeyip şu cihetle yazılacaktır veli nimetimiz padişahımız efendimiz hazretlerine itaat ve sadakatten ayrılmayacağının ve tevdii buyrulan hıdmetde emniyeti suiistimal ve hilaf-ı namus ve sadakat ahval irtikâp etmeyeceğime vallahi⁶⁴⁴

Altıncı madde jandarma alay ve müstakil taburlarının ve maruzlarının senede bir defa makam-ı seraskeriden tayin olunacak müfettiş umumiye marifetiyle yoklama ve muayeneleri icra ve ahsabları tetkik olunur. İş bu müfettiş umumiler asker-i nizamiye ve redif erkan ve ümerasından intihap olunur. Tayin olunacak müfettişlerin rütbeleri teftiş edecekleri jandarma kıtaatı kumandanlığının rütbesinden dun olmayacaktır.⁶⁴⁵

Madde 6: Senede bir defa makam-ı seraskeriye tayin olunacak müfettiş-i umumiler marifetleriyle ibaresi senede bir defa makam-ı seraskeriye bil-istizan şerefsadır buyrulacak irade-i seniyye hazret-i padişahi mantuk-u alisi vechle tayin olunacak müfettiş-i umumiler marifetleriyle şeklinde yazılacaktır ve bu maddenin hatimesindeki açık mahalle dun gelmesi ilave ediniz⁶⁴⁶

On birinci madde: doğrudan doğruya dahiliye nezaretinde merbut mutasarrıflıklarda birer müstakil tabur bulunur.⁶⁴⁷

Madde 11: doğrudan doğruya dahiliye nezaretine merbut mutasarrıflıklarda ibaresi elviye-i gayrimülkada ibaresiyle tahsis olunacaktır⁶⁴⁸

⁶⁴¹ COA, A.DVN.MKL 43/5, belge 1 sayfa 1, H.30.12.1320/29.03.1903

⁶⁴² COA, BEO, 2243/168179, belge 2 sayfa 1, H.11.10.1321/30.12.1903

⁶⁴³ COA, A.DVN.MKL 43/5 belge 1 sayfa 1, H.30.12.1320/29.03.1903

⁶⁴⁴ COA, BEO 2243/168179, belge 2 sayfa 1, H.11.10.1321/30.12.1903

⁶⁴⁵ COA, A.DVN.MKL 43/5 belge 1 sayfa 1, H.30.12.1320/29.03.1903

⁶⁴⁶ COA, BEO, 2243/168179, belge 2 sayfa 1, H.11.10.1321/30.12.1903

⁶⁴⁷ COA, A.DVN.MKL 43/5 belge 1 sayfa 1, H.30.12.1320/29.03.1903

⁶⁴⁸ COA, BEO, 2243/168179, belge 2 sayfa 1, H.11.10.1321/30.12.1903

On dördüncü madde: jandarmaya kayıt olunacak efrad bu sınıfta iki sene müddetle hıdmet etmeğe mecburdur bu müddetin hitamında yine hıdmete devam arzuda bulunanlar yerine daha hıdmet etmek üzere sinini dört seneye kayd ve tahdit olunur ve hıdmetden çıkmak isteyenler ba-del ikmal çıkarılırlar şu kadar ki jandarma sınıfına dahil olduktan sonra şayan-ı kabul maruz meşrusu evrak-ı resmiyeyle tahkik veyahut etibba marifetiyle bil-muayene malumatiye edenler iki seneyi ikmal etmeksizin ihraç olunur⁶⁴⁹

Madde 14: Bu maddede iki sene müddeti ikmal ettikten sonra jandarma silkinde kalmak isteyenlere dair ibareye bir güne vukuatı olmadığı halde kaydı ilave olmamak⁶⁵⁰

Otuz birinci madde: Okuyup yazması olan çavuşlar ile bölük eminliğinde on altı ay istihdam olanlar şerait-i matlube kendilerinde tamamen mevcut ise baş çavuş nispet olunur. Onbaşı ve bölük emini ve çavuş ve baş çavuşların emri intihapta kıdemliler meyanında işbu nizamnamede muayyen olan vezaiplerinden bi-la intihap ahalisi tayin edilenlerden hoş ahlak ashabından bulunanlar tercih olunur onbaşı ve bölük emini ve çavuş ve baş çavuş ve baş çavuşların tabur mahallinden tanzim olunacak mazbata müddeti alay bil-nisbet bil-tetkik muvafık nizam olduğu ba-mazbata tasdik olunduktan sonra alay kumandanı tarafından memuriyetleri icra edilir ve elviye müstakile taburlarında dahi kezalik tabur meclisinden tanzim olunacak mazbata üzerine tabur kumandanı tarafından icra olunur.⁶⁵¹

Madde 31: Bu maddenin nihayetindeki elviye-i müstakilece bulundurulmasına elviye-i gayrı mülhaka taburları denilmektedir.⁶⁵²

24,32,39,41,42,46,56,59,72,94,118,121,124,141,154,178,181184,187,197,205,207,228,28
8 ve 298 numaralı maddelerde yalnızca kelimelerin değiştirilmesi istenilmişti.⁶⁵³

2.3.6. Selanik Vilayeti'nde Kolluk Gücü Olarak Jandarma'nın Durumu (Ekim 1903-Mart 1904)

Mürzsteg Programı sunulduğu sırada Osmanlı Devleti, Viyana Programının jandarma ile ilgili maddesinin gereklerini yerine getirmeye çalışıyordu. Osmanlı memurları, Rumeli'de Viyana programına uygun olarak jandarmanın tensiki işini bitirmek için mesai harcıyorlardı. Selanik vilayetinde ise bu süreçte asayiş sağlamaya oldukça güçleşmişti. Bulgar çeteleri, Selanik vilayeti dahilindeki köyleri ve kasabaları basarak halka zarar vermeye devam etmişlerdi. Retbe köyü 24 Ekim 1903'te beş yüz kadar çete üyesi tarafından basılmış, köyün yarısında binalar yıkılmıştır. Köy halkından bir kişi katledilmiş, bir kişi

⁶⁴⁹ COA, A.DVN.MKL, 43/5, belge 1 sayfa 2, H.30.12.1320/29.03.1903

⁶⁵⁰ COA, BEO, 2243/168179, belge 2 sayfa 1, H.11.10.1321/30.12.1903

⁶⁵¹ COA, A.DVN.MKL, 43/5 belge 1 sayfa 3, H.30.12.1320/29.03.1903

⁶⁵² COA, BEO, 2243/168179, belge 1 sayfa 2, H.11.10.1321/30.12.1903

⁶⁵³ COA, BEO, 2243/168179, belge 1 sayfa 1 ve 2, H.11.10.1321/30.12.1903

yaralanmış, köyün her tarafı Bulgar çete üyeleri tarafından tutulmuştu. Yerel yöneticiler bu olayın ve sonuçlarının Mürzsteg Protokolünü sunan Avusturya ve Rusya'ya bildirilmesini istemişlerdi.⁶⁵⁴

Viyan'a programına uygun olarak jandarmaya Gayrimüslimlerden personel alımı konusunda pek fazla mesafe kat edilememiştir. Selanik vilayetinde, maaşlar az olduğu için kayıt edilmiş elli Gayrimüslim polis istifa etmiştir. Polisin sayıca artışını sağlamak için maaşlarının Kosova vilayetindeki miktar kadar olmasını sağlaması hükümetten istenmiştir. Selanik'te jandarmaya Gayrimüslim kayıt edilecek yerler talep olmadığı için açık durumdadır. Osmanlı hükümeti tensik neticesinde görevden alınan Müslüman jandarmaların yerlerine Gayrimüslimlerin görevlendirilmesini istediye de, yeterli talep olmaması nedeniyle kadrolar açık kalmıştı. Selanik vilayetinde nüfusa oranla 430 Gayrimüslim jandarma kaydedilmesi gerekirken; ancak 130 Gayrimüslim jandarma kaydedilebilmiştir. Selanik vilayeti yöneticileri, Ekim 1903'te İlinden vakası sırasında Selanik vilayetinde geçici olarak görevlendirilen doksan beş jandarmanın maaşı olan beş yüz doksan dokuz bin sekiz yüz kuruş üç kuruşun verilmesini hükümetten istemişlerdir.⁶⁵⁵ Gayrimüslimlerden Selanik vilayetinde taburların mevcuduna göre 452 jandarma kayıt edilmesi gerekirken; ancak 155 jandarma kaydedilebilmiştir.⁶⁵⁶

Rumeli müfettişliği, Kasım 1903'te Selanik vilayetinde artık jandarma ve polis tensik işinin bitirilmesini istemiştir. Selanik vilayeti yöneticileri, Osmanlı hükümetine yazdığı mektupta vilayette asayişin sağlama görevinin asker ile paylaşılması sebebiyle jandarma ihtiyacının azaldığını, bu süreçte vilayetin polis tensiki meselesi ile daha fazla ilgileneneceği belirtmişti.⁶⁵⁷ Selanik vilayetinden, tensikatın bitirildiği ve artık jandarma personeline ihtiyaç olmadığı Rumeli müfettişliğine bildirilmişti. Selanik vilayetinde kolluk birimlerinden jandarmadan ziyade polise personel teminine çalışacağı belirtilmişti.⁶⁵⁸ Selanik vilayeti bu mektubun bir benzerini 1903'ün Aralık ayında Rumeli müfettişliğine yazarak daha Ekim'de dikkat çektiği doksan beş jandarmanın maaş meselesini, tekrar gündeme getirmiştir. Söz konusu doksan beş jandarma İlinden vakasından önce de geçici olarak üç yıl demir yollarının güvenliğinin sağlanmasında çalışmışlardır.

⁶⁵⁴ COA, BEO, 2203/165157, H.1321.08. 04/25.10.1903

⁶⁵⁵ COA, Y.PRK.MK, 16/45, belge 2 ve 3, H.1321.07. 25/17.10.1903

⁶⁵⁶ COA, TFR.I.MKM, 5/474, belge 3, H.08.08.1321/29.10.1903

⁶⁵⁷ COA, BEO, 2209/165614, belge 1, H.11.08.1321/01.11.1903

⁶⁵⁸ COA, BEO, 2209/165613, belge 1 sayfa 1, H.11.08.1321/01.11.1903

Tensikatın tamamlanması meselesi sürekli gündemde tutulmasına rağmen; görevine son verilen jandarmaların maaşları gönderilmediği için aslında Selanik vilayetinde tensikat tamamlanamamıştır. Tensikat neticesinde görevden alınan jandarmaların maaşı olan beş yüz doksan dokuz bin sekiz yüz yetmiş üç kuruş, bir an önce Selanik vilayetine gönderilmeliydi.⁶⁵⁹

Selanik vilayetinde, jandarma tensikası dışında personel ile ilgili başkaca sorunlar da vardı. Jandarmalar okuma-yazma bilmiyorlardı. Selanik vilayetinde jandarma temininde bu konuda önemli bir aşama kat edilememiştir. 19 Ocak 1904'te Selanik Jandarma kumandanı Ferik Muhlis Paşa'nın Osmanlı hükümetine gönderdiği bir liste ise bu konu ile ilgiliydi. Ferik Muhlis Paşa, zabıt düzeyinde Selanik jandarması hakkında bilgi vermiştir. Tabur ve bölük düzeyinde zabıtlarda okuma-yazma bilme oranı homojen değildir. Selanik jandarma alayında 60 zabıt vardır ve bunlardan 42 tanesi okuma yazma bilmektedir. Bir kısmı okur, bir kısmı okur ama yazamaz, birkaç tanesi de Osmanlı Harbiye mektebinden gönderilmiş eğitilmiş zabıtlardır. Selanik merkez 1. bölükte bulunan Yüzbaşı Harbiye mektebi mezunudur. Selanik merkez 2. bölükte de yine Harbiye mektebi mezunu bir askerdir; ancak merkez 3. bölük yüzbaşısı alaylı olduğu gibi okuma yazması da yoktur. Selanik jandarma 4. bölük yüzbaşısı alaylıdır; ancak okuma yazma bilmektedir. Merkez 1. seyyar tabur, 1. Bölükte görevli Yüzbaşı okur fakat yazamaz. Merkez 2. seyyar taburunun 2. süvari bölüğünde bulunan Yüzbaşı ise okur-yazardır. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere zabıt kademesi başta olmak üzere jandarmaya ne nizamname ne de Viyana programına uygun olarak personel alınabilmiştir.⁶⁶⁰

Selanik'te yeni kayıt edilecek Gayrimüslim ve Müslüman neferlerin dil becerileri de üzerinde durulan konulardan biri olmuştur. Selanik jandarma kumandanı Muhlis, Rumeli müfettişine hiç Türkçe bilmeyen bir kimsenin jandarma teşkilatına kaydedilmesinin uygun olup olmadığını sormuştur. Müfettişlik ise Selanik vilayetinde yaşayan Müslümanların ekserisinin Türkçe konuştuklarını, bu sebeple Müslüman jandarma seçiminde Türkçe bilmesinin zorunlu olduğu; Gayrimüslimler için ise zorunlu haller dışında Türkçe bilenlerden jandarma neferi kaydedilmesi istenilmiştir.⁶⁶¹ Rumeli müfettişliği, jandarmaya alınan ve yetişen Gayrimüslimlerden görevlerinde yararlılık gösteren, ehliyet sahibi

⁶⁵⁹ COA, TFR.I. A, 14/1342, belge tarihi M.12.12.1903, katalog tarihi H.11.08.1321/01.11.1903

⁶⁶⁰ COA, TFR. I.AS, 10/997, belge 2, H.1321.11. 01/19.01.1904

⁶⁶¹ COA, TFR.I.SL, 31/3014, belge 1, H.27.11.1321/14.02.1904

olanların yedi sekiz on başı ile iki ya da üç tane çavuş tayin edilmesinin uygun olacağı bildirmiştir. Selanik vilayeti jandarma kumandanı Ferik Mehmed, böyle bir uygulama hayata geçirilecekse, aynı şartların Müslüman neferlere uygulanması gerektiğini müfettişliğe yazmıştır. 14 Mayıs 1903'te bir tane, 14 Ekim 1903'te de bir nefer Gayrimüslim, toplamda iki nefer on başlık rütbesine terfii etmiştir. Ferik Mehmet'e göre, söz konusu iki Gayrimüslim nefer çavuşluğa terfii ettikleri takdirde kendilerinden daha kıdemli Müslüman neferleri kumanda edeceklerdir. Ferik Mehmet, bu uygulamayı uygun bulmadığını ifade etmiştir. Gayrimüslimlerden on başı yapılacak neferlerin en kıdemlisi 1896 yılında askerlik mesleğine girmişken; Müslümanlardan en kıdemlisi 1889 yılında askerlik mesleğine girmiştir. Kıdem alma sırası Müslüman bir askerde iken bir Gayrimüslime verilmesini adaletsizlik olarak görmüş ve uygulamayı eleştirmiştir.⁶⁶²

Selanik jandarma kumandanı Ferik Mehmet, Gayrimüslim bir jandarmanın terfi almasının taburlarda dengeyi bozacağını düşünse de; Osmanlı hükümeti uygulamanın yapılması konusunda son derece karardır. Hükümet ile görüşmenin üzerinden üç gün geçmişken, Gayrimüslim jandarmalardan yedi sekiz tanesinin on başı ve iki üç tanesinin de çavuş rütbesi ile terfi ettirilmesine karar verilmişti.⁶⁶³ Hüseyin Hilmi Paşa, Rumeli'deki idarecileri Gayrimüslimlere davranışlarında dikkat etmeleri konusunda uyarmış, jandarma ve polis kayıtlarında onda iki nispetinde Gayrimüslim personel kabulüne devam etmelerini istemiştir.⁶⁶⁴ Şubat 1904'te Selanik'te Gayrimüslim jandarma sayısı 306'ya ulaşmıştır. Bu jandarmaların milliyete göre dağılımı ise şu şekildedir 172 Rum, 112'si Bulgar, 12'si Ulah ve 10 nefer Musevi'dir. Selanik'te, Gayrimüslim jandarmada belirlenen orana ulaşmak için 145 neferin daha kaydedilmesi gerekmektedir.⁶⁶⁵

Yunanistan ise Atina'daki Osmanlı sefirine, başlangıçta Rumeli'de jandarmaya Rumlar'ın tercih edilmeyip neden Ulahlardan daha fazla personel kaydedildiğini sormuştur. Bu durumu Osmanlı sefiri, Hüseyin Hilmi Paşa'ya sormuştur, o da izah etmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, bu durumun bir tercih değil aksine başlangıçta Rumlar'ın ve Rum metropolitlerinin jandarma kaydı konusunda çekimser davranmasından kaynaklandığını ifade etmiştir. Ulahlar, gönüllü olarak jandarmaya kayıt olmuşlardır. Selanik'teki

⁶⁶² COA, TFR.I.SL, 25/2447, H.28.08.1321/18.11.1903

⁶⁶³ COA, TFR.I.SL, 29/2806, H.23.10.1321/11.01.1904

⁶⁶⁴ COA, BEO, 2296/172155, belge 2, H.14.10.1321/02.01.1904

⁶⁶⁵ COA, TFR.I. A, 16/1528, belge 1, H.15.11.1321/02.02.1904(belge 1'in tarihi)

metropoliten kendi kilisesine mensup Rumları teşvik ettiği takdirde, Rumlardan da jandarmaya kayıtların artabileceğini belirtmiştir.⁶⁶⁶ Rumlar bu meselenin çözümünde ısrarcı davranmışlardır. Hüseyin Hilmi Paşa, Selanik ve Manastır'da Gayrimüslim nefer kaydını bizzat tetkik etmiştir. Rumlardan fazla nefer yazılıp, Ulahlardan daha az nefer kaydı yapılmasını yanlış bulduğunu Rum yetkililere izah etmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa'ya göre Rumeli vilayat-ı selasesi jandarma tensikinde esas mesele, tensikatı bir an önce bitirmektir. Hedeflerinin bu olduğunu Rum yetkililere bildirmiştir.⁶⁶⁷

Tablo 16. Selanik vilayetinde 1904 Mart itibari ile kaydedilen Gayrimüslim Jandarma Sayısının Milletlere ve Sancaklara Göre Dağılımı⁶⁶⁸

	Kayıt Yapılmak İstenilen	Görevden alınıp tekrar kayıt edilen	Toplam Mevcut	Şimdiye kadar kaydolun Jandarma			
				Musevi	Ulah	Bulgar	Rum
Merkez taburu	235	15	230	11	11	51	157
Seyyar tabur	46	5	41	0	3	2	36
Siroz Taburu	105	3	102	0	4	59	40
Drama taburu	54	22	32	0	10	0	22
Yekûn	450	45	405	11	28	112	255

Selanik vilayetinde Gayrimüslim jandarma kaydı konusunda mesai harcansa da katılım az olmuştur. Tezimizde 15. tabloda Nisan 1903 itibari ile 300 Gayrimüslimin jandarma teşkilatını kaydedildiğini ve hedeflenen rakamın 442 olduğunu görebiliriz. Selanik vilayetinde Mart 1904'e ilişkin 16. tablomuzda görüleceği üzere ancak 450 Gayrimüslim kaydedilmek istenilmiş; ancak 405 Gayrimüslim jandarma teşkilatına kaydını yaptırmıştır.

İngiliz gazetelerinde, Bulgar VMRO lideri Sarafov'un 1904 yılının 28 Mart'ında yeni bir karışıklık için hazırlık yaptığına yönelik haberler yapılmıştır. Osmanlı hükümeti, başta Rumeli müfettişliği olmak üzere Selanik, Manastır, Kosova ve Edirne yöneticilerini böyle bir hazırlık karşısında dikkatli olmaları konusunda uyarmıştır.⁶⁶⁹ Şubat 1904'ün sonlarında Bulgar çeteleri, Rum patrikliği taraftarlarına bir dizi saldırı düzenlemeye

⁶⁶⁶ COA, Rumeli Müfettişliği Sefaretler Evrakı (TFR.I.SFR), 1/36, belge 1, H.24.11.1321/11.02.1904

⁶⁶⁷ COA, HR.TH, 298/99, belge1 sayfa 1, R. 8.12. 1319/ 21.02.1904

⁶⁶⁸ COA, HR.TH, 298/99, belge 2 sayfa 1, R.8.12. 1319/21.02.1904

⁶⁶⁹ COA, BEO, 2265/169871, H.1321.11. 14/ 01.02.1904

başlamışlardır. Selanik'in kazalarından Vodina, Kastorya, Gervina ve Gümence'de sürdürülen saldırılarda hedefleri: Rum kiliseleri, Rum mektepleri olmuştur. Osmanlı düzenli askeri birlikleri ve jandarma bu hareketleri bastırmayı başarmıştır.⁶⁷⁰

Hüseyin Hilmi Paşa, 6 Mart'ta Osmanlı hükümetine bir mektup yazmıştır. Bu mektupta, Selanik'te Rumların Pazar günü kiliselerinden çıkıp Selanik hükümet binasına bir yürüyüş yaptıklarını aktarmıştır. Bu yürüyüş Selanik vilayetindeki Bulgarların hal ve hareketlerini devlete şikayet amacını taşımaktadır. Selanik vilayeti idarecileri, Rum yürüyüşçüleri ikna ederek, onların kiliselerine dönmelerini sağlamıştır. Hüseyin Hilmi Paşa, mektupta Rumlar'ın kiliseye dönerken II. Abdülhamit'i öven sözler söylediklerini de belirtmiştir.⁶⁷¹ Mayıs 1904'te Yunanistan'da Atina komitesi kurulmuştur. Kurulan bu komite Rumeli vilayetlerinde yaşayan Rumlar'ın, Bulgar çeteleri gibi örgütlenmesine başlamıştır. Rum komitelerinin hedefleri Adanır'ın aktardığı kadarıyla, Osmanlı askeri ya da jandarması değil Bulgar çeteleri olacaktır.⁶⁷² Yunan hükümeti bu komitelerde görev yapmak üzere, vilâyat-ı selaseye personel gönderecektir. Komitelerde görev yapmak üzere seçilen askeri personeli ise Selanik Yunan konsolosluğu vasıtası ile Osmanlı topraklarına sokulacaktı.⁶⁷³

Selanik'te jandarmanın tensikinde anlaşıldığı kadarı ile Şubat 1904'te hala istenilen noktaya gelinememiştir, hala eksikler vardır. Bu eksikler bazı bölüklerde idari kadrolardadır. Mevcut durumu düzeltmek için ilgili kumandanlar, bir şey yapmadıkları konusunda Hüseyin Hilmi Paşa tarafından uyarılmışlardır. Selanik vilayeti jandarma tahsisatı, beş milyon sekiz yüz yetmiş beş lira altı yüz yetmiş dokuz kuruştan ibarettir ve bu meblağı ödemek için vilayete havale kaydı yapılmıştır.⁶⁷⁴ Osmanlı hükümeti, doğrudan Selanik jandarma kumandanına bir mektup yazmış ve ona bir an önce tensikatı bitirmesi için emir vermiştir. Osmanlı hükümeti, Selanik jandarma kumandanından vilayette jandarma düzenlemesi yaparken, tabur ve bölük düzeyinde herhangi bir değişikliğe gitmemesini eskiden olduğu gibi tensikata devam etmesini istemiştir. Seraskerlik makamı vilayetten gönderilen cetvelleri kontrol etme imkanı bulamadığını, Selanik jandarma kumandanından karar verilen

⁶⁷⁰ The Manchester Guardian, "The Macedonian Agitation: A Crop Of Murders Macedonia To-Day", 29 Şubat 1904, s.7

⁶⁷¹ COA, YA.HUS, 468/23, belge 2, H.19.12.1321/06.03.1904

⁶⁷² Adanır F, (1996), age, s.221

⁶⁷³ Hacısalıhoğlu M, (2008), age, s.111

⁶⁷⁴ COA, Y.PRK.MK, 17/108, H.1321.11. 16/03.02.1904

düzenlemeleri derhal hayata geçirmesini istemişti. Osmanlı hükümetinin Selanik jandarma kumandanından tek isteği, her bölüğün zabıt ve nefer sayısını tamamlamasıdır. Bölükler şeklinde nefer kaydı yerine; her kazada bulunan efradın kendi kazasında bulunan bölüğe kaydedilmesinin uygun olacağı belirtilmiştir. Osmanlı hükümetinin uyarısında öne çıkan şey ise kaza, kura ile yolların nefersiz ve zabıtsız bırakılmayıp asayişin tam olarak sağlanmasına dikkat edilmesidir.⁶⁷⁵

Selanik vilayetinde jandarma tensiki ve bu tensikin parçası olan jandarmaların eğitilmesi meselesine de önem verilmiştir. Bunu hayata geçirmek için Belçikalı Malfeyt Bey tarafından bir teklif yapılmıştır. Malfeyt Bey jandarmalara seçilmiş bir bölüğe talim ve terbiye (askeri eğitim) etmek istediğini Rumeli müfettişine bildirmiştir.⁶⁷⁶ Selanik jandarma kumandanı Muhlis ise idari anlamda düzenlemeler yapılırken bazı şeylerin göz ardı edildiğine değinen bir telgrafla hükümete başvurmuştur. Tensikat tek başına yeterli değildir, jandarma zabıtları için kıyafet diktirmek amacıyla Karamürsel fabrikasına emir verilmişti. Muhlis Bey neferler için de tek tipte kıyafet dikilmesini istemiştir.⁶⁷⁷

Hüseyin Hilmi Paşa, Osmanlı hükümeti ile görüşerek Malfeyt Bey'in talim ve terbiye meselesini uygun gördüğünü iletmiştir. Malfeyt Bey, Selanik jandarma kumandanının da uygun gördüğü bir şekilde yüz kişiden oluşan bir bölüğü talim ve terbiye etmeye başlamıştır.⁶⁷⁸ Muhlis Bey'in Osmanlı hükümetine yazdığı kadarı ile zamanla eğitime katılan jandarma sayısı, zabıtlar dahil edilmeden yüz yirmiye ulaşmıştır. Malfeyt Bey'e, eğitime devam etmesi için Selanik'in Klemerye caddesinde bir yer kiralanmıştır. Bahse konu olan yerde jandarma neferlerine adliye, mülkiye ve askeriye hakkında bilgiler verilmiştir. Muhlis Bey, jandarma neferlerinin eğitiminin sadece bu derslerle sınırlı olmadığını da belirtmiştir. Sabah ikiden beşe kadar: akşamları da sekizden on bire kadar Selanik kışlasının meydanında talim yaptırılmaktadır. Bu talimlere o çevrede bulunan alaydaki jandarmalar da katılmaktadır.⁶⁷⁹

Malfeyt Bey, talim ve terbiye bölüğüne nasıl bir eğitim uyguladığını da bir tablo ile hükümete sunmuştur. Bu tablo haricinde bir haftalık programlarına göre tatil günleri, terbiye

⁶⁷⁵ COA, TFR.I.SL, 30/2979, H.23.11.1321/10.02.1904

⁶⁷⁶ COA, TFR.I.SL, 30/2980, H.23.11.1321/10.02.1904

⁶⁷⁷ COA, Rumeli Müfettişliği Mütferrika Evrakı (TFR.I.M), 3/208, belge 1 sayfa 3, H.26.11.1321/13.02.1904

⁶⁷⁸ COA, TFR.I.SL, 31/3075, H.5.12.1321/21.02.1904

⁶⁷⁹ COA, TFR.I.SL, 33/3237, H.22.12.1321/09.03.1904

ve talim taburuna katılan neferlerin dinlerine göre belirlenmiştir. Buna göre Cuma günleri tatil, Cumartesi günleri sabah talimine Musevi neferler katılmaz, Pazar günleri de Hristiyan neferler sabah talimine katılmazlar. Sunulan program Pazartesi gününden Çarşamba gününe kadar uygulanır. Perşembe günleri ise karakol, silah ve diğer eşyaların temizliği yapılmaktadır.⁶⁸⁰ Malfeyt Bey, bu şekilde Selanik vilayetinde az sayıda da olsa jandarmanın eğitim ve öğretim sürecine dahil olmalarını sağlamıştır.

Tablo 17. Selanik vilayetindeki talim ve terbiye bölüğünün günlük çalışma programı⁶⁸¹

	Sabah	Saat	Dakika	saat	dakika
Kalk borusu	Sabah	.	.	10	0
Hamam ,Abdest , sabah namazı ve kahvaltı	Sabah	11	30	10	0
Sabah talimine hazırlık	Sabah	12	.	11	30
Kışla-yı hümayun talimhanesinde sabah talimi (yarım saat istirahat)	Sabah	5	0	12	0
Sabah yemeği istirahat Öğle namazı	Sabah	8	0	5	0
Akşam talimi (idman; nişan talimi) havalar sıcak ve talimhane uzak olmak münasbetiyle karakolhanede yapılır	Akşam	10	0	8	
İkinci namazı ve akşam yemeği	Akşam	12	0	10	0
Akşam namazı ve istirahat	Akşam	1	30	12	0
Derpiş (tüfekte aksamı 2 terbiye-i askeriye, 2 jandarma talimatının efrada aid maddeleri maneviye suretiyle)	Akşam	3	0	1	30
Uyku	Akşam	10	0	3	0

Osmanlı hükümeti, ıslahata hazırlık için Hüseyin Hilmi Paşa'ya bir telgraf göndermiştir. Islahatın başından bu zamana jandarmaya ne kadar personel kaydı yapıldığı, ne kadar personelin görevden alındığını, ne kadarının okuryazar olduğunu, ne kadarının maaşlarını düzenli aldıklarını, görevden alınanlardan ne kadarının maaşlarını aldığının öğrenilip bildirilmesini istemiştir.⁶⁸² Hüseyin Hilmi Paşa maaşların verildiğini, sene sonuna kadar da acilen en az beş maaş verilmesi gerektiği belirtirmiştir. Rumeli vilayet-i selasesinde bulunan jandarma ve polisin tamamı için seksen dokuz bin beş yüz liraya ihtiyaç olduğu ifade etmiştir. Hapishaneler, suçluların sevki ve kırtasiye masrafları için Selanik vilayetinde bin beş yüz liraya ihtiyaç vardır.⁶⁸³

Jandarmada tensikat sonrası durumu ise tablolar hazırlayarak Osmanlı hükümetine sunmuşlardır. Tensikat öncesi ve sonrasında Selanik vilayetinde jandarmanın durumunu

⁶⁸⁰ COA, TFR.I.SL, 37/3643, belge 1, R.13.01.1320/26.03.1904

⁶⁸¹ COA, TFR.I.SL, 37/3643, belge 1, R.13.01. 1320/26.03.1904

⁶⁸² COA, YA.HUS, 468/43, belge 2, H.21.12.1321/08.03.1904

⁶⁸³ COA, TFR.I.AS, 11/1095, belge 2, H.1321.12.29/16.03.1904

ve 19. tablolardan tespit edebiliriz. Ancak tensikat neticesinde ne nefer sayısında ne de zabıt sayısında anlamlı bir artış olmadığını tespit ettik. Tensikatın amacı, jandarmada işe yaramayanları teşkilattan uzaklaştırmaktır; ancak bu görevden alınan nefer ve zabitin yerine anlaşıldığı kadarı ile çok fazla personel alımı yapılmamıştır. Nefer sayısı tensikat öncesinde piyade ve süvaride toplam 1.747 sayısına ulaşmıştır. Piyade nefer sayısı tensikat öncesinde 1.502 kişidir, piyade nefer sayısı tensikat sonrası 1.486'ya indirilmiştir. Süvari neferi sayısı ise artırılmıştır, tensikat öncesi süvari nefer sayısı 245 kişidir, tensikat sonrası 278 nefere yükselmiştir. Süvari sayısındaki bu artış artan çete takibi, demiryolu, yolların güvenliği ile ilişkilendirmek daha doğru olacaktır. Her iki dönemde zabitan sayısında da önemli bir artış ve azalış yoktur yüzbaşı, çavuş, onbaşı gibi daha alt düzey ile mülazım evvel mülazım sanilerin sayıları arasında herhangi bir farklılık göze çarpmamaktadır. Bu da aslında tensikatın tam anlamı ile bitirilemediğini göstermektedir. Bu büyük oranda jandarmaların ücretlerini alamamaları ile yakından ilgili olabilir.

Tablo 18. Selanik vilayetinde 1904 yılında tensikat öncesi jandarmanın durumu (COA.TFR.İ .AS, 12/1103, belge1 sayfa 6,H.29.12.1321/16.03.1904)

Piyade sınıfı														
	Bölük	Yekün	Nefer	Onbaşı	Bölük emini	Çavuş	Ser çavuş	Mülazım Sani	Mülazım evvel	Yüz başı	Tabur katibi	İdare Emini	yekün	Jandarma kumandanı
1.tabur Selanik	muhtelif	1042	821	104	15	52		13	12	12	1	1	1	1
2.tabur Selanik	muhtelif	213	176	20	3	9		1	1	1	1		1	
Serez taburu	muhtelif	420	240	40	5	21		4	4	4	1		1	
Drama taburu	muhtelif	199	155	20	3	9	1	3	3	3	1		1	
Piyade toplam	muhtelif	1875	1502	184	26	91	1	21	20	20	4	1	4	1
Süvari sınıfı														
1.tabur Selanik	muhtelif	Bu taburun süvari bölüğü yoktur												
2.tabur selanik	muhtelif	228	142	36	3	37		3	3	3				
Serez taburu	muhtelif	105	69	14	2	14		2	2	2				
Drama taburu	muhtelif	51	33	7	2	6		1	1	1				
Süvari Toplam	muhtelif	284	245	57	7	57		6	6	6				
Süvari Ve piyade Toplam	muhtelif	2259	1747	241	22	148	1	27	26	26	4	1	4	1

Tablo 19. Selanik vilayetinde 1904 yılında tensikat sonrası jandarmanın durumu (COA. TFR.İ .AS, 12/1103,belge 1 sayfa 6 H.29.12.1321/16.03.1904)

Piyade sınıfı														
	Bölük	Yekün	Nefer	Onbaşı	Bölük emini	Çavuş	Ser Çavuş	Mülazım Sani	Mülazım evvel	Yüz Başı	Tabur katibi	İdare emini	yekün	Jandarma kumandanı
1.tabur	15	1238	974	123	14	58	15	13	14	13	1	1	1	1
2.tabur	Sırf süvari olduğundan süvari sırasında gösterilmiştir													
Serez taburu	5	433	344	43	5	19	5	5	5	5	1		1	
Drama taburu	3	214	168	21	3	8	3	3	3	3	1		1	
piyade toplam	23	1885	1486	187	22	85	23	21	22	21	3	1	3	1
Süvari sınıfı														
1.tabur	Muhtelif	Bu taburun süvari bölümü yoktur												
2.tabur	2	230	167	23	3	23	3	3	3	3	1		1	
Serez taburu	1	102	75	11	1	11	1	1	1	1				
Drama taburu	1	51	36	5	1	5	1	1	1	1				
Süvari Toplam	5	383	278	29	5	39	5	5	5	5	1		1	
Süvari Ve piyade Toplam	28	2268	1764	226	28	124	28	26	27	26	4	1	4	1

18. ve 19. tabloların dışında zabıt düzeyindeki durumun ayrıntılarına ise Selanik vilayetinden, Mart 1904'te Osmanlı hükümetine gönderilen bir başka rapordan öğrenebildik. Selanik vilayetinde tensikat sırasında açığa çıkarılan zabıt sayısı 18, emekli edilen zabıt sayısı 14'tür. Toplamda 32 adet zabıtın görevine son verilmiştir. Görevden alınan bu zabıtlar yerine, toplamda 52 zabıt alınmıştır. Bu zabıtların 11 tanesi Osmanlı askerinden seçilmiştir. Osmanlı askerinden alınan bu zabıtlardan 6 tanesi Harbiye mektebinden mezun, 5 tanesi de alaylıdır. Halihazırdaki jandarmadan 41 tane zabıt de terfi yolu ile Selanik vilayeti jandarmasına alınmıştır. Misafir durumunda bulunan jandarma zabiti ise 4 adettir.⁶⁸⁴ Selanik vilayetinde tensikat neticesinde alınan zabıtlardan, jandarmadan terfi ile alınanlardan 25 adedi okuma yazma bilmektedir.⁶⁸⁵ Misafir durumundaki jandarmalardan da 3 tane zabıt okuma yazma bilmektedir.⁶⁸⁶ Osmanlı askerinden alınan zabıtlardan ikisinin okuryazarlık durumu belirsizdir: ama 9 adet zabıt okuryazardır.⁶⁸⁷

⁶⁸⁴ COA, TFR.I.AS, 11/1100, belge 1 sayfa 2, H.1321.12.29/16.03.1904

⁶⁸⁵ COA, TFR.I.AS, 11/1100, belge 1 sayfa 1 ve 2, H.1321.12. 29/16.03.1904

⁶⁸⁶ COA, TFR.I.AS, 11/1100, belge 1 sayfa 2, H.1321.12.29/16.03.1904

⁶⁸⁷ COA, TFR.I.AS, 11/1100, belge 1 sayfa 1, H.1321.12. 29/16.03.1904

3. BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NİN VİLÂYAT-I SELASEDE JANDARMA TEŞKİLATINI ISLAHI (1903-1909)

3.1.Mürzsteg Programı ve Vilâyat-ı Selase Jandarmasında Islahat İçin Hazırlık

3.1.1. Avrupa Devletleri'nin Mürzsteg Programı'nı Hazırlamaları ve Osmanlı Devleti'ne Sunmaları

Osmanlı Devleti'nin Rumeli vilayetleri için 1898 yılından beri Rusya ve Avusturya tarafından gündemde tutulan bir sözcük grubu vardı, o da “statükonun korunması” idi. Statükonun korunması ise bu iki devletin ekonomik menfaatleri ile yakından ilişkiliydi. Vilâyat-ı selase ticari bakımdan önemli yollar üstündedir, Rusya ve Avusturya için söz konusu vilayetlerde ortaya çıkacak bir karışıklık ya da yönetimde yaşanacak bir aksaklık ticaretlerinde aksamalara neden olacaktır. Osmanlı vilâyat-ı selasede statükonun korunması amacıyla güvenliğin sağlanması iki devletin de birinci önceliği haline gelmiştir.⁶⁸⁸ Rusya ve Avusturya dışında İngiltere, Fransa, İtalya ve Almanya da Rumeli vilayetlerinde söz sahibi olmak istiyorlardı. Vilâyat-ı selasede Osmanlı Devleti'nin yaptığı demir yolları da Avrupa'daki bu devletlerin başkentleri ile bağlantı kurabilme şansına sahip olmuşlar ve neticede değerleri bir kat daha artmıştı.⁶⁸⁹

Rusya ve Avusturya, vilâyat-ı selasede yaşanan Selanik ve İlinden vakası ile Viyana Programının uygulanmasında başarı sağlanamaması nedeniyle büyük bir hayal kırıklığı yaşamışlardı. Vilâyat-ı selasede olan bitenden kendilerini sorumlu tutmuşlar ve 1903 yılının Eylül sonlarında iki devlet görüş alışverişinde bulunmaya karar vermişlerdir. Bu maksatla da Mürzsteg'de iki devlet görüşmeye başlamışlardı.⁶⁹⁰ Rusya ve Avusturya temsilcileri Mürzsteg'deki görüşmeleri neticesinde, bir metin kaleme almışlardır. Hazırladıkları metni de İngiliz Dışişlerine sunmuşlardır. İngiltere'ye sunulan metin 5 maddeden oluşmuştur. Metnin bir taslak olduğunu, Rus temsilci Kont Lamsdrof belirtmiş, devletlerin metnin

⁶⁸⁸ H.C, Milletvekili Mr Bryce'ın konuşması, 23 Haziran 1903, age, S.126 C.169-204, s.71

⁶⁸⁹ Akhund Nadine, (2014), “Stabilizing a Crisis and the Mürzsteg Agreement of 1903: International Efforts to Bring Peace to Macedonia”, The Hungarian Historical Review, Vol. 3, No. 3, s.589

⁶⁹⁰ The Manchester Guardian, “The Balkan Crisis: a Russian Declaration”, 25 Eylül 1903, s.5

üzerinde tartışarak Rumeli için bir ıslahat programı haline getireceğini belirtmiştir. İngiltere'ye sunulan metinde üzerinde durulan en önemli konu, Rumeli vilayetlerinde yönetimin kime devredileceği ya da kime ait olacağı olmuştur. Vilâyat-ı selasesi, vilayetlerle herhangi bir bağı olmayan Hristiyan bir vali tarafından yönetilecekti. Görevlendirilecek bu Hristiyan valiye Berlin antlaşmasını imzalayan devletlerden birinin vereceği destekle yönetilecekti. Bunun dışında diğer bir seçeneğe göre ise vilâyat-ı selase Müslüman bir valinin idaresi altında olacak ve bu vali bir Avrupalı gözlemcinin nezaretinde görev yapacaktı. Avusturya ve Rusya, ikinci düşünceyi daha uygun bulduklarını İngiltere'ye bildirmişlerdi. Taslağın ikinci maddesi ise jandarma ile ilgiliydi. Vilâyat-ı selasede devam eden kargaşa daha fazla büyümeden, (hemen görevlendirilmek üzere ve resmen görevli olmayan) Avrupalı yeterli sayıda askerin jandarmanın yeniden organize edilmesini üstlenmesine karar verilmişti.⁶⁹¹

Osmanlı Devleti, Rusya, Avusturya ve İngiltere'nin vilâyat-ı selase ile ilgili görüşmelerinden haberdar olmuştu. Kısa süre sonra Atina'da görevli Osmanlı sefiri, metin hakkında bilgileri Osmanlı hükümetine sunmuştu. Osmanlı sefiri, İngiltere'nin tekrar gözden geçirerek Avusturya ve Rusya'ya sunduğu, Mürzsteg'in ham halini hükümete sunmuştur. Vilâyat-ı selasede programın uygulamasını takip için müfettiş atanacak, jandarma teşkilatına birkaç Avrupalı devletten zabıt temin edilecek, yıkılan okulların yeniden inşa edilmesi sağlanacak, yeniden düzenli askeri birliklerin oluşturulmasına çalışılacaktı. Mürzsteg metni İngiltere dışında konu ile ilgilenen Avrupa devletlerine sunulacak ancak onlar tarafından onaylandıktan sonra Osmanlı Devleti'ne sunulacaktı. Sefirin aktardığına göre Rumeli vilayetlerinde durum çok kötü olduğundan Osmanlı Devleti'ni metni onaylamaya mecbur edeceklerdi.⁶⁹²

17 Ekim 1903'te Londra'daki Osmanlı sefiri tarafından aynı içerikle, bu defa programın adının Mürzsteg olduğunu öğrendiğimiz bir telgraf Osmanlı hükümetine gönderilmişti.⁶⁹³ 21 Ekim 1903'te Avusturya sefiri Baron Calice, Rusya Sefiri Mösyö Zinoyef ve Yunan Sefiri, Osmanlı Hariciye Nazırı Tevfik Paşa ile görüşmüşlerdi.⁶⁹⁴ Mürzsteg Programı 22 Ekim 1903'te, kamuoyuna Avusturya ve Rusya kabineleri tarafından

⁶⁹¹ TNA. F.O. Austria 1342, The Marquess of Lansdowne to Sir F. Plunkett, 29 Eylül 1903, British Documents on The Origins Of The War (1898-1914), Vol.5, s.1

⁶⁹² COA, HR.SYS, 1172/3, M.09.10.1903

⁶⁹³ COA, HR.SYS, 1172/4, M.17.10.1903

⁶⁹⁴ İkdâm, No.3355, s.2, H.1.08. 1321/23.10.1903

duyurulmuştu. Osmanlı Devleti'nin İtalya'daki sefiri bu metni tercüme ederek Osmanlı hükümetine bildirmişti. Aradan geçen sürede hala metin Osmanlı Devleti'ne sunulmamıştır. Roma'daki sefirden öğrenildiği kadarı ile metin dokuz maddeden oluşmuştur. Maddelerinin ayrıntısı ise şunlardır:

1. Rumeli'deki mahalli halkın durumunu gözlemlemek ve bu durumu kendi devletlerine bildirmek üzere sivil müfettişler tayini. Bu müfettişlerin görevlerini yerine getirirken yerel Hristiyan halkla anlaşabilmesi için onlara tercümanlık ve katiplik yapmak üzere memurlar tayin edilebilir. Teftiş işi halkın sükunete kavuşması ile son bulacaktır; ancak müfettişlerin görev süresi iki yıl olacaktır.

2. Osmanlı Devleti jandarma ve polis teşkilatlarının tensiki, Rumeli'de tekrar emniyet ve asayişin sağlanması bu programın en temel hedefidir. Bu sebeple Osmanlı Devleti'nden yerine getirilmesi istenen şey acil ve zorunludur; şimdiye kadar İsveçli vesair bazı zabitan lisana ve ahvale vakıf olmadıkları için bir faydaları görülmemiştir. Bu sebeple layiha tadilat ve vilâyat-ı selase jandarmasının tensiki vazifesi Mürzsteg'i imzalayan devletlerde bulunan yabancı bir generale verilecek ve buna Avrupa'nın büyük devletlerinden askeri muavinler tayin olunabilecektir. Bu muavinler vazife ve talime hangi dairede ifa edeceklerse o daireye tayin edileceklerdir. Bu muavinler düzenli askerlerin halk hakkındaki malumatını da toplama hakkına sahip olacaklardır. Bu zabitler eğer gerek görülür ise bir miktar yabancı zabitan ve küçük zabitanı kendilerine gönderilmesini sağlayabileceklerdir.

3. Rumeli'de olaylar yatışıp sükûnet hali oluşunca vilayetlerin sınırları milliyet unsuru gözetilerek yeniden belirlenecekti.

4. İdare ve adliyede tensikat yapılacaktır. İdare ve adliyede yerli Hristiyanların da memur olabilmesi ile bütün mahallerde eşit temsiliyet sağlanacaktır.

5. Rumeli'nin başlıca vilayet merkezlerinde çıkan olaylardaki suçları ve suçluları incelemek üzere Hristiyan ve Müslümanlardan oluşan karışık komisyon daireleri oluşturulacaktır. Bu komisyonlara Rusya ve Avusturya konsolos memurları da iştirak edecektir.

6. I. Bulgaristan'a iltica etmiş Hristiyan ailelerin Osmanlı Devleti'ne iadesi

II. Karışıklıklar sırasında mal ve meskenlerini kaybetmiş olan Hristiyanlara iane

III. Karışıklıklar esnasında Türkler tarafından tahrip edilmiş hane, kilise ve mekteplerin tamiri maksadıyla tahsisat verilecektir.

Bu üç maddenin takibini yapmak üzere Hristiyanlardan bir komisyon kurulacak ve gerekli meblağın ne şekilde harcanacağına bu komisyonlar karar verecektir. Rusya ve Avusturya konsolosları bu komisyonların harcayacağı meblağa nezaret edecektir.

7. Osmanlı askeri ve başıbozuklar tarafından zarar görmüş köyler Hristiyan ahaliye teslim edilmiştir. Ancak bu köylerin ve tekrar eski haline dönebilmesi için Hristiyan halk bir sene süre ile her türlü vergiden muaf tutulacaktır.

8. Osmanlı Devleti Viyana Protokolü ile Mürzsteg Programında sunulan maddeleri uygulamayı geciktirmeden hayata geçirecektir.

9. Rumeli’de olaylarda halka zarar verenlerin büyük bir kısmı ilave askerler, redif ve başıbozuk askerleri tarafından yerine getirilmiştir. İlave taburların efradı terhis edilecek ve başıbozukların da bu gibi durumlarda men edilecektir.⁶⁹⁵

22 Ekim 1903 tarihinde Roma sefirinin yolladığı metnin aynısı, sözlü bir nota ile Osmanlı Hariciye Nazırına sunulmuştur. Hariciye Nezareti kendilerine sunulan bu metni derhal tercüme ederek hükümete vermiştir. Avusturya ve Rusya adına sözlü notayı sunan temsilciler, Mürzsteg Programını hazırlama sebeplerini de eklemişlerdi. Rusya ve Avusturya’nın, Rumeli’de Viyana Protokolünün uygulanmasına rağmen netice alınamaması sebebi ile iki devletin yaptığı görüşmeler neticesinde metnin ortaya çıktığı belirtilmişti. İki devletin temsilcisi tek amaçlarının Rumeli’ye huzur ve sükun getirmek olduğunu; son olarak Mürzsteg’in üçüncü maddesinin Rumeli’de bir muhtariyet önermediğini de eklemişlerdi.

Osmanlı hükümeti, maddelerin tercümesini yapıp tetkik edileceğini ve hükümetin maddelerin tetkikinden sonra bir karara varıp bunu ilan edeceğini belirtmiştir. Konumuzu ilgilendiren iki maddeye itirazları şöyle olmuştu: İkinci maddedeki jandarma tensiki zaten yapılmakla birlikte, bir sorun çıkarmayacak şekilde Avrupa Devletlerinden birinden daimi olmamak üzere yardım almak mümkündür. Dokuzuncu maddede redif, başıbozuk ve ilave askerle ilgili öneri de düşünülecektir. Redifler Rumeli’deki karışıklıkları önlemek için seçilmişlerse de eğer iki devlet bir daha karışıklık olmayacağına dair teminat verebilirlerse, ikinci sınıf redifler terhis edilebilecektir. Osmanlı hükümeti böylece sözlü olarak sunulan notaya ilk itirazlarını da sunmuştur.⁶⁹⁶

İngiltere, Avusturya ve Rusya, Osmanlı Devleti’nin bu programı kabul edeceğine inansalar da tam tersi bir sonuçla karşılaşmışlardır. Osmanlı hükümeti Selanik, Kosova ve Manastır vilayetlerinde uygulanması düşünülen Mürzsteg metnini dikkatle tetkik etmiş ve neticede uygun bulmamıştır. Metni uygulamak istemediğini de bir muhtıra ile Avusturya ve Rusya sefirlerine bildirmiştir. Osmanlı Devleti’ne göre Mürzsteg ile Rusya ve Avusturya, Rumeli’deki Hristiyanların korumak ve onların şartlarını düzeltmek için bu programı sunmuşlardır. Osmanlı Devleti’nin ise Rumeli vilayetlerine Viyana Programını uygulaması

⁶⁹⁵ COA, HR.SYS, 1172/5, belge 2 sayfa 1-6, M.22.10.1903 ve COA.Y.PRK.BŞK, 71/23, belge 1, H.01.08.1321/ 22.10.1903

⁶⁹⁶ COA, YA.HUS, 460/7, belge 1 ve 2, H.01.08.1321/22.10.1903

sona ermemiştir. Hüseyin Hilmi Paşa'nın müfettişliğinin bitmesine de daha iki yıl vardır. Osmanlı Devleti, vilâyat-ı selasede asayiş ve emniyeti sağlamak için gerekli tedbirleri almış; vilayette yaşayanların huzuru gün be gün düzelmiştir. Bu sebeple yeni bir programa ihtiyaç yoktur ve yeni bir program uygulanmayacaktır.⁶⁹⁷

Osmanlı Devleti'nin programı reddetmesi, reddetme gerekçelerini sunmasının ardından Hariciye nazırı ile Avusturya sefiri görüşmüşlerdir. Avusturya sefiri, Osmanlı Devleti'nin Mürzsteg'i redderek aslında Rumeli'de oluşacak tehlikeli durumu da kabul ettiği şeklinde uyarmıştır. Rusya ve Avusturya'nın bu programı hazırlayıp sunmaktaki amaçları da bu tehlikeden Osmanlı Devleti'ni kurtarmaktır. Rusya ve Avusturya dışındaki, Avrupalı devletler Rumeli vilayetlerinin yönetiminin Hristiyan bir valiye verilmesini daha uygun görmektedir. Osmanlı Devleti, Hristiyan vali yönetimini Girit ve Şarki Rumeli vilayetlerinde deneyimlemiş ve sonuçlarını görmüştür. Osmanlı Devleti, Mürzsteg metnini uygulayarak hem böyle bir tehditten kurtulacak hem de vilâyat-ı selasede asayiş ve güvenliği yeniden sağlama imkanına kavuşabilecektir. Osmanlı Hariciye nazırı, Avusturya devleti sefirinin son derece dostane ve iyi bir dille konuştuğunu, bu sebeple Osmanlı Devleti'nin iyiliğini istediğini düşündüğünü belirtmiştir.⁶⁹⁸ Avusturya ve Rusya sefirleri, Osmanlı Devleti'nin faydasına olacak bu programın yalnızca bir maddesine itiraz edildiğini ve kabul edip uygulamaya geçirilmesi için ellerinden geleni yapacaklarını tekrar Osmanlı Hariciye nazırına bildirmişlerdir.⁶⁹⁹

Diğer taraftan II. Abdülhamit'in kafası bu ısrar ve gerekçelendirmeler karşısında oldukça karışmıştır. Gayrimüslim vali atama fikri, jandarmaya yabancı uzman ve vilayetlerde nüfus oranında yapılacak sınır düzenlemeleri ile ilgili maddeler dikkatini çekmiştir. Avusturya sefirinin dikkat çektiği yabancı bir vali atanması fikri daha önce de İngiltere tarafından ortaya atılmıştı. Bu sebeple II. Abdülhamit, vezirlerden İzzet Paşa'yı İngiliz elçisi Sir O'Connor ile görüşmek üzere yollamıştır. İzzet Paşa, Sir O'Connor'un Osmanlı Devleti'nin dışarıda ve içeride pek çok sorunu olduğunu ve diğer taraftan da bu programın bir daha ele geçmeyecek bir fırsat olduğu yönündeki telkinlerden de etkilenildiğini belirtmiştir. Sir O'Connor ve İzzet Paşa görüşmesinde, ikinci maddedeki yabancı bir danışmanın Osmanlı jandarmasında düzenleme yapması gündeme getirilmiştir.

⁶⁹⁷ COA, HR.SYS, 1172/7, M.3.11.1903

⁶⁹⁸ COA, HR.SYS, 1172/8, M.4.11.1903

⁶⁹⁹ COA, HR.SYS, 1172/ 10, M.4.11.1903

Sir O'Connor bu iki konuya kendi emperyal ülkelerinin kurduğu sistemden örnek vermiştir. Avrupalı zabıt meselesi için örnek olarak İngilizlerin Güney Afrika'da bulunan on bin askerinin orada verdiği eğitimi sunmuştur.⁷⁰⁰ Osmanlı Devleti, vilâyat-ı selasede emniyet ve asayişini tekrar sağlamak istemekte ancak bunun bir başka devlet tarafından yaptırım şeklinde sunulmasına da yanaşmamaktadır.

3.1.2. Mürzsteg Programı'nın Vilâyat-ı Selase Jandarma Islahı İle İlgili Maddesinde Yapılan Düzenlemeler

II. Abdülhamit, Alman büyükelçisi ile bir görüşmüştür. 15 Kasım 1903'te gerçekleşen bu görüşmede, II. Abdülhamit, Mürzsteg'in maddelerinin uygulanması konusunda yaşanacak müşkülât ve bunun devletin egemenlik haklarına müdahaleyi doğuracağı konusunda yaşadığı tereddütlerini bildirmiştir. Alman büyükelçisi, padişahı ikna etmeye çalışmış ve reformu kabul edip uygulaması noktasında onu teşvik etmiştir.⁷⁰¹ II. Abdülhamit, Mürzsteg'i uygulamaktan kurtulamayacağını anlayınca, birinci maddeyi görüşme dışında bırakarak 24 Kasım'da Avusturya ve Rusya ile görüşmüştür. II. Abdülhamit yaptığı görüşmede, Mürzsteg'in birinci maddesindeki yabancı müfettişten çok ikinci maddeki jandarmada düzenleme yapmak üzere yabancı danışman meselesine dikkat çekmiştir. II. Abdülhamit, bu esnada Alman hükûmetine bir teklifte bulunmuştur. Teklifine göre vilâyat-ı selasede mevcut jandarmalar, Alman hükûmeti tarafından yeniden düzenlenmelidir. Almanya, II. Abdülhamit'in bu teklifine pek sıcak bakmamış ve bu konuda tarafsız kalmayı tercih edecekleri yönünde bir cevap vermiştir.⁷⁰²

25 Kasım'da, Osmanlı Devleti Rumeli'de egemenlik haklarının zedelenmeyeceğine dair söz verildiği takdirde, Mürzsteg Programının maddelerini kabul ettiğini ilan etmiştir.⁷⁰³ Osmanlı Devleti'nin Almanya'ya yaptığı jandarma ıslahı ile ilgili teklif, Rusya ve Avusturya tarafından da desteklenmiştir. Almanya'nın bu teklif karşısında takındığı tavır, İngiliz hükûmeti tarafından yakından takip edilmiştir.⁷⁰⁴ Osmanlı Hariciye görevlileri,

Mürzsteg

⁷⁰⁰ TNA. F.O, Turkey 5271, O'Connor to The Marquess of Lansdowne, British Documents on The Origins of The War 1898-1914, 19 Kasım 1903, S.1, s.1-3

⁷⁰¹ Bayur Y.H., (1991), age, C.1, K.1, s.174

⁷⁰² Draganof, (1908), Macedonia and Reforms, (Fransızcadan İngilizceye Çev. Bérard V), Mazell, Watson and Viney Basımevi, (Eserin orijinali 1908 yılında yayımlandı), Londra, s.75

⁷⁰³ Bayur Y.H., (1991), age, C.1, K.1, s.174

⁷⁰⁴ H.C.P.P, No. (1904), No.176, The Marquess of Lansdowne To Sir F Lascelles, Foreign Office, 3 Aralık 1903, Further Correspondence, Affairs of South Eastern Europe, Turkey No.2, s.152

Programı hakkındaki düşüncelerini öğrenmek üzere Yunan kralı ile de görüşme yapmışlardır. Yunan kralı Avusturya ve Rusya'nın sundukları programın son derece makul olduğunu, diğer Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünden yana olmadıklarını söylemiştir. Yunan kralı, Osmanlı Devleti programı uyguladığı takdirde Bulgarlar'ın sebep olduğu olaylara son vererek; vilâyat-ı selasede asayiş ve emniyeti yeniden sağlayabileceğini düşündüğünü de eklemiştir.⁷⁰⁵

İngiliz sefiri Osmanlı Devleti'nin programı kabul ettiğine ilişkin ilanının ardından, Mürzsteg ile ilgili düzenlemeler konusunda Fransa ve İtalya devletlerinin sefirleri ile görüşmüştü. Üç devletin temsilcilerinin görüşmelerinin neticesinde: vilâyat-ı selasede düzeni sağlamak için Avrupalı bir generalin bir an önce göreve başlayıp jandarmayı düzenlenmesi, Osmanlı ordusunun hareketlerinin de Avrupalı gözlemcilerce incelenmesi maddelerinin bir an önce uygulanması istenmişti.⁷⁰⁶

Avusturyalı Yarbay Giesl, İstanbul'a gelerek kendi hükümetinin askerleri ataşeleri ile programın ayrıntılarını görüşmüştür. Bu görüşmeden çıkan sonuca göre vilâyat-ı selasede jandarma teşkilatının şu şekilde olmasını uygun görmüştü:

Giesl büyük bir Avrupalı subay gücü öngörüyordu. Bu güç bir genel organizatör ve her üç vilayeti idare etmek üzere birer albay: her bir taburu idare etmek üzere birer yarbay ve binbaşı: reforme edilmiş birliklerin yarısını idare etmek üzere de birer yüzbaşı: ayrıca hizmetleri görmek üzere erkanı harp zabiti ve muavinden oluşan: toplam 54 kişilik bir memur grubu.⁷⁰⁷

Giesl jandarma zabitlerinin sayısını belirledikten sonra bu zabitlerin ne gibi özellikler taşımalarını ve hangi ülkelerden seçilmesi gerektiğine de karar vermiştir:

Jandarma için: İtalyan Karabiniyeri, Avusturya'nın Bosna'da görev yapan askerinden, emekli Rus askerlerden ya da Kafkas asıllılar seçilecektir. Seçilecek bu askerlerde aranan şartlar ise elli yaşını geçmemiş olmak ve Slav dillerinden birini iyi derecede bilmek olacaktır. Burada zabıtlığa seçilecek Türkler ise askerlikte kıdemli, kırk yaşını geçmemiş, yerel dilleri bilen, fiziksel ve ruhsal olarak bir sağlıklı kişiler olacaktır.⁷⁰⁸

⁷⁰⁵ COA, HR.SYS, 1172/14, M.03.12.1903

⁷⁰⁶ H.C.P.P, (1904), No.167, The Marquess Lansdowne to Mr. Spring –Rice, Foreign Office, Foreign Office, 26 Kasım 1903, Further Correspondence, Affairs of Southeastern Europe Turkey No.2, s.145

⁷⁰⁷ Sowards S.W., (1981), age, s.78

⁷⁰⁸ Sowards S.W., (1981), age, s.78

Giesl'in Rumeli jandarmasına ait düzenlemesi ile ilgili Osmanlı Devleti'ne herhangi bir bilgi verilmemiştir. Giesl'in öngördüğü bu düzenleme, Rumeli vilayetinde olası bir paylaşımı da ortaya çıkarmıştır. Fransa ile İngiltere, Avrupa'da jandarma ve polis kuvvetlerinin teşkilatlı hale getirilmesinde etkili olmalarına rağmen: Giesl onların sahip oldukları bu tecrübeden faydalanmak istememiştir. Mürzsteg'in ilk maddesi olan Rumeli vilayetlerinde Avrupalı müfettiş görevlendirilmesi, yapılan görüşmeler neticesinde karara bağlanmıştır. Vilâyat-ı selasede Hüseyin Hilmi Paşa ile birlikte görev yapacak iki müfettişten biri Rusya'nın Beyrut konsolosu M. Demerik diğeri ise Avusturya Dışişleri bakanlığında görevli ve bazen Odesa'da konsolosluk yapan Henric Müller'in olmasına karar verilmişti.⁷⁰⁹ Avrupalı büyük devletlerin bu görüşmeleri gizlilik içinde gerçekleşmiş, Osmanlı Devleti'nin alınan kararlardan haberi olmamıştır. Yalnızca jandarma teşkilatının kumandasının bir İtalyan generale verileceğine ilişkin haberler, Osmanlı Devleti'nin kulağına ulaşmıştır. Osmanlı sefirleri ile görüşen İtalya kralı, böyle bir teklifin kendilerine yapılmadığını belirtmiştir. Kral, böyle bir teklif kendilerine sunulursa Osmanlı hükümetine bildireceğini haber vermiştir.⁷¹⁰

Avusturya ve Rusya'nın İstanbul'daki elçileri, Osmanlı hükümetinin kapısını pek çok kez daha çalıp ikna etmeye çalışacaklardı. Osmanlı hükümetine bir sonraki ziyaretlerini 18 Aralık'ta yapmışlar ve sivil müfettiş olarak görevlendirilenlerin İstanbul'a geleceklerini bildirmişlerdir. Bu sivil müfettişlerin işlerini kolaylaştırmak üzere Osmanlı hükümetinden Hüseyin Hilmi Paşa ile Kosova, Selanik, Manastır vilayetlerinde görevli memurlara bir talimat gönderilerek durumun bildirilmesini istemişlerdi. Avusturya ve Rusya görüşmede ikinci maddedeki yabancı jandarma generalini de gündeme getirmişlerdi. Avrupalı generalin bir an önce seçilip, görevlendirilmesini istemişlerdi. İki devlet görevlendirilecek generalin ise İtalyan olması gerektiğini düşündüklerini iletmışlerdi.⁷¹¹ Osmanlı Devleti, Rumeli jandarmasını komuta edecek generalin İtalyan olmamasını açık bir şekilde olmasa da iki devlete belli etmişti. Osmanlı Devleti, Rumeli jandarmasında görevlendirilecek generalin Fransız olmasını istemiş, bu maksatla da Fransız hükümetine başvurmuştur. Bu bilgi İtalya kralının kulağına gidince İstanbul'daki İtalya sefiri vasıtası ile Osmanlı Devleti'ne bir muhtıra sunulmuştur. İtalya hükümeti, vilâyat-ı selasede mevcut jandarmanın ıslahı işinin

⁷⁰⁹ H.C.P.P, (1904), No. 191, Sir N O'Conor To The Marquess of Lansdowne, İstanbul 9 Aralık 1903, Further Correspondence, Affairs of Southeastern Europe, Turkey No.2, s.159

⁷¹⁰ COA, HR.SYS, 1172/17, M.13.12.1903

⁷¹¹ COA, HR.SYS, 1172/16, M.18.12.1903

Osmanlı tarafından Fransız bir generale verilmek istenmesini İtalya'nın dostluğuna ters bir davranış olduğunu belirtmiştir.⁷¹²

Avusturya ve Rusya ise Osmanlı Devleti'ni jandarmada İtalyan birinin görevlendirilmesi konusunda sıkıştırmıştır. Nitekim Osmanlı Devleti ile 25 Aralık'ta yaptıkları görüşmede, eğer İtalyan generalin görevlendirilmesi kabul edilmezse bunu zorla yapacaklarını belirtmişlerdi. Olumlu cevabın görüşmenin yapıldığı Cuma gününden ertesi hafta Cuma günü olan 1 Ocak 1904'te kendilerine bildirilmesini istemişlerdi.⁷¹³ Mürzsteg Programını Fransa, Almanya, İtalya kabul etmişlerdi.⁷¹⁴ Avusturya ve Rusya, İtalyan jandarma generalini Mürzsteg Programını imzalayan devletlere sunacağını ve kabul edileceğini, sonra Osmanlı Devleti'nin mecburen bunu onaylayacağını belirtmişlerdi. Osmanlı Devleti ise metni prensipte kabul etmiş ancak kendi aleyhine alınacak bir karara karşı söz söyleme hakkı olduğunu bildirmişti. Vilâyat-ı selasede, asayişsizliğin sadece askerin ve jandarmanın görevini yerine getirmesi ile çözülecek bir sorun olmadığını belirtmişti.

Osmanlı Devleti, Bulgar Prensliğinin hal ve hareketleri konusunda Avrupalı devletler tarafından tenkit edilmeleri gerektiğinin altını çizmiştir. Osmanlı Devleti, İtalyan generalin Rumeli jandarmasının başında görevlendirilmesinin ancak belli şartlar altında gerçekleşebileceğini bildirilmiştir. Bu şartlara gelirsek: İtalyan general jandarmaya müdahale etmeyecek ve görevi sadece jandarma tensikâtı ile sınırlı olacak, Rumeli vilayetlerinde jandarmaları teftiş ve nezaret etmek üzere bir ferik, bir miralay, bir kaymakam, bir binbaşı tayini ile bu askerlerin nezareti altında görev yapmak üzere yaveran görevlendirilecektir. Bu şartlar ve içerikleri ise Meclis-i Vükelada tartışılarak son karar verilecektir.⁷¹⁵

Meclis-i Mahsus-u Vükelada, ertesi gün bu görüşme tartışılmış ve nihai olarak Mürzsteg'in vilâyat-ı selasede statükoya ve Osmanlı hükümrânlık haklarına zarar vermeyecek şekilde kabul edilmesine karar verilmişti. Bu karar II. Abdülhamit'e sunulmuş, II. Abdülhamit de jandarma tensikâtının ne surette yapılacağını bilinmesini şart koşmuştu. Vilâyat-ı selasede jandarma tensikâtı, vilayetlerdeki Müslüman nüfus göz ardı edilerek

⁷¹² COA, HR.SYS, 1172/18, M.24.12.1903

⁷¹³ COA, YA.RES, 123/90, H.06.10.1321/25.12.1903

⁷¹⁴ Soward S.W, (1981), age, s.59

⁷¹⁵ COA, YA.RES, 123/90, belge 2, H.06.10.1321/25.12.1903

yapılırsa, sonuçlarının kötü olabileceğinin hesaba katılması istenilmişti. Diğer taraftan jandarmanın düzenlenmesi için jandarma nizamnamesinin sunulduğunu ve Meclis-i Vükela tarafından bu nizamname metninin birkaç kere gözden geçirilerek nihai halinin verilmesi istenilmiştir. Bir başka konu da vilâyat-ı selase bir ferik ile emrinde gerekli özellikleri taşıyan üç kişinin, askeri komisyon tarafından seçilerek hükümete arz edilmesi istenilmişti.⁷¹⁶

Osmanlı hükümeti yaptığı görüşmeler sonucunda elde edilen neticeleri Hariciye Nezaretine mensup Zeki ve Alexander Paşa vasıtası ile Avusturya ve Rusya sefirlerine bildirmiştir. Meclis-i Mahsus kararından farklı olmayan metin, Mürzsteg'in ilk iki maddesinin uygulanması konusunda Osmanlı hukukundan taviz verilmeyeceği ve İtalyan generalin jandarmada görevlendirileceğine ilişkin olmuştur.⁷¹⁷ İki devletin sefirleri ile yapılan görüşme özellikle de İtalyan generalin kabul edilmesi Avrupa devletlerini memnun etmiştir.⁷¹⁸

Osmanlı Devleti'nin İtalyalı generali kabulünden sonra ne şekilde görev yapacakları da karara bağlanmıştır. İtalyan general, vilâyat-ı selasede yalnızca tensik görevini yerine getirecek; asla jandarma kumandanının işine karışmayacaktır. İtalyan general İstanbul'a gelecek ve Osmanlı hükümetinden gerekli talimatı alarak görev yeri olan vilâyat-ı selaseye geçecektir. İtalyan jandarma generalinin maiyetinde, yabancı devletlerden zabitler bulunacak ve bu zabitlerin miktarı ve görevlerini ne şekilde yapacakları Osmanlı hükümeti tarafından belirlenecekti.⁷¹⁹ İtalya hükümeti, Osmanlı Devleti'nin olur cevabı ardından Rumeli'ye gönderilecek generali seçmiş ve bunu duyurmuştur. Bu görev için General Degiorgis seçilmişti. General, Degiorgis halihazırda İtalya'nın Sardinya bölgesindeki bir tümeni idare etmekteydi.⁷²⁰ İtalya kralı, Osmanlı'nın Roma sefirine Degiorgis hakkında bilgi vermiştir. Kral Viktor Emanuel Degiorgis'in Osmanlı padişahına sadakatle ve bağlılıkla hizmet edeceğini bildirmişti.⁷²¹

⁷¹⁶ COA, Y.MRZ.d, 11869, H.7.L.1321/26.12.1903

⁷¹⁷ COA, BEO, 2296/172139, H.09.10.1321/28.12.1903

⁷¹⁸ H.C.P.P, (1904), No.203, Sir O'Connor to the Marquess of Lansdowne, İstanbul 28 Aralık 1903, Further Correspondence, Affairs of Southeastern Europe, Turkey No.2, Londra, s.163

⁷¹⁹ COA, A.MKT.MHM, 732/34, belge 2, H. 1321 L 12/31.12.1903

⁷²⁰ H.C.P.P, (1904), No.8 Sir F. Bertie to The Marquess of Lansdowne, Roma 2 Ocak 1904, Further Correspondence, Affairs of Southeastern Europe, Turkey No.4, Harrison and Sons, Londra, s.6 ve The New York Times, "To Comand in Macedonia", 3 Ocak 1904, s.4

⁷²¹ COA, Y.PRK.EŞA, 44/82, H.1321 L 29/07.01.1904

3.1.3. Mürzsteg Programının Uygulanması İçin Yapılması Düşünülen Düzenlemeler ve Avrupalı Zabıt Meselesinin Gündeme Gelmesi

Osmanlı Devleti İtalyan generalin getirilmesine rıza gösterdikten sonra, generalin idaresi altında Avrupalı devletlerin görevlendirilmesi gerektiği yönünde haberler ulaşmıştı. Osmanlı Devleti'ne bu maksatla birkaç defa başvuruları yapılmıştı: ancak hepsini de reddetmişti. Osmanlı Devleti bu başvurulara vilâyat-ı selasede öğretmen sıfatı ile İsveç'ten iki, Belçika'dan dört zabitin celp ettiği şeklinde cevap vermişti. Osmanlı Devleti'ne göre vilâyat-ı selase jandarmasının ıslahı için bunların dışında başka bir zabite ihtiyaç yoktur.⁷²² Belçikalı ve İsveçli zabitlerden Malfeyt, Simon, Bureu, De Haas Manastır'daki jandarmanın düzenlenmesi ile görevlendirilmişlerdir. İsveçli zabitler Nandrop ve Onander Beyler Üsküp ve Selanik vilayetlerindeki jandarmaları düzenleme işine devam etmişlerdir.⁷²³ Rusya ve Avusturya yabancı zabıt meselesinde ilk olarak Alman hükümetinin adına başvuruda bulunmuştur. Alman hükümetinin kendilerine başvurarak, Rumeli'de Degiorgis'in nezdinde görev almak üzere muavin sıfatı ile bir zabıt ile birkaç küçük zabıt göndermek istediklerini Osmanlı hükümetine bildirmişlerdi.⁷²⁴

Osmanlı Devleti, ikna olmuş ve gerek Almanya gerekse diğer Avrupa devletlerine ortak bir cevap vermiştir. Vilâyat-ı selasede İtalyan generalin nezdinden görev almak üzere, Mürzsteg Protokolünü imzalayan Avrupa Devletlerinin her birinden yalnızca bir adet zabıt kabul edeceğini belirtmiş ve daha fazla zabıt kabul edilmeyeceğinin altı çizilmiştir. Ardından da birtakım şartlar öne sürmüştür. Avrupalı zabitler İtalyan general gibi Osmanlı Devleti adına çalışacak ve Osmanlı Devleti'nden maaş alacaktır. Avrupalı jandarma zabitleri geldikleri ülkede aldıkları maaşın iki katı maaş ile görev yapacaklar, Osmanlı askeri ile aynı üniformayı giyeceklerdir. Osmanlı Devleti üniforma konusunda çok ısrarcı davranmış, bunun aksi bir teklifi kabul etmeyeceğini belirtmiştir. Ülkelerin kendi belirledikleri üniformanın, Rumeli'de yaşayan Osmanlı tebaası üzerinde kötü bir etki bırakacağını söylenmiştir. Avrupa'dan gönderilecek zabitler, Rumeli'deki gelişmeleri kendi hükümetlerine rapor olarak bildireceklerdir. Fransa'dan bir zabıt gönderilmesine gerek

⁷²² COA, HR.TH, 295/103, belge 1, R.18.10.1319/31.12.1903 ve COA, HR. İD, 180/34, belge 3, R.18.10. 1319 /31.12.1903)

⁷²³ H.C.P. P, (1904), Inclosure in No.4 Vice Consul Mc Gregor to Consul General Graves, Manastır, 19 Aralık 1903, Further Correspondence, Turkey No.4, Harrison and Sons, Londra, s.5

⁷²⁴ COA, HR.SYS, 1172/21, M.05.01.1904

yoktur, çünkü Osmanlı hizmetinde uzun zamandır görev yapan Dergleksi Paşa bulunmaktadır.⁷²⁵

İngiltere sefiri İtalya'dan Degiorgis dışında başka zabıt ya da zabıtların de tayin edilmesi yönünde olan düşüncelerini bildirmiştir. Osmanlı hükümeti ise İtalya'dan Degiorgis dışında bir zabıt gönderilmesini istemediğini belirtmiştir.⁷²⁶ Degiorgis'in kontratının bir an önce gönderilmesi, 6 Ocak'ta Roma sefaretinden istenilmişti. Osmanlı hükümeti kontratı hazırlamış ve içeriğine ilişkin de Rusya ve Avusturya'nın bazı ilaveleri olmuştur. Kontrat çerçeve olarak daha önceden Osmanlı'da görevlendirilen Alman zabıtların kontratları ile aynı şekilde olacaktı. Degiorgis'in görevi, yalnızca jandarma tensiki olacak ve tensik bittiğinde görevi de sona erecektir. Avusturya ve Rusya bu konuda bir değişiklik yapılarak görev süresinin tensik ile sınırlandırılmamasını, hizmetlerinden memnun kalınırsa sürenin uzatılmasının uygun olacağını bildirmişlerdi. Osmanlı hükümeti de bu konuyu tartışmış ve uygun görerek, sadrazam ile padişahın oluru alınarak bu maddede değişiklik yapıp Roma sefaretine gönderilmiştir.⁷²⁷ Degiorgis ile yapılacak kontratın Alman askerler ile yapılan kontratlarla benzemesi, kontrata bir madde eklenmesi istenilmişti. Bu maddeye göre Degiorgis'in hizmet süresi belli olacak, görev süresi dolduğunda hizmetinden memnun kalınırsa uzatılmasına karar verilecektir.⁷²⁸ Fransa'da bulunan Osmanlı sefirine verilen bilgiye göre Fransa, Süvari Miralay Verand'ı gönderecektir. Verand, Osmanlı Devleti'ne bildirim yapılmadan bir hafta önce yola çıkmıştır.⁷²⁹

Osmanlı Devleti, Mürzsteg Programının maddelerini resmi bir hale getirmek için çalışmalar yapmış ve 12 Ocak 1904'te Osmanlı kamuoyuna duyurulmuştur. Bu maddeler aynı Viyana Protokolünde olduğu gibi Rumeli Müfettişi umumisine bir talimat olarak kullanılmak üzere sunulmuştur. 8 madde halinde yayımlanan metnin ikinci maddesi jandarmaya ayrılmıştır.

Madde 2 – Vilâyat-ı selasede jandarmanın tensiki vazifesi muvakkaten ve mahsusan hizmeti Devlet-i Aliyeye alınan İtalyalı bir generale tevdi edilecektir. Mumaileyh Meclisi Mahsusu Vükelâ kararı ile bil istizan şerefsadır olacak emir ve irade-i seniyye-i hazreti hilafetpenahi üzerine vilâyat-ı mezkure jandarması hakkında takarrür edecek suver-i tensikiyenin hükümeti mahalliye ile müttefikan mevkii tatbika vaz'ı zımında

⁷²⁵ COA, İ.HUS., 112/71, H.18.10.1321/06.01.1904

⁷²⁶ COA, İ.HUS., 112/134, H.1321.10.20/08.01.1904

⁷²⁷ COA, İ.HUS., 112/151, H.1321.10.23/11.01.1904

⁷²⁸ COA, İ.HR., 387/7, H.25.10.1321/13.01.1904

⁷²⁹ COA, HR.SYS, 1172/26, M.01.11.1904

Rumeliye azimet eyleyecektir. Mumaileyh general zatı devletler ile muhabere edecek ve muhtelif kazalardaki jandarmayı teftiş ve tensik için elyevm hizmeti Devleti Aliyede bulunan İsveçli ve Belçikalı zabitanı istihdam eyleyecektir. Mumaileyh bundan maada gerek kendisinin ve gerek maiyetinde müstahdem zabitanın vezaifi tensikiyenin hini ifasında müşahede edecekleri ahvalı tarafı valalarına bildirecektir.⁷³⁰

Vilâyat-ı selasede jandarmanın nasıl bir düzenlemeye tabi olacağı bu madde ile belirlenmişti. Mürzsteg programından büyük oranda farklı bir düzenleme yapılmıştı. İtalyan General vilâyat-ı selasede sadece tensik işini yürütecek, diğer devletlerle jandarma hususunda görüşecek; ancak jandarmanın teftişi işi daha önceden gelen İsveçli ve Belçikalı danışmanlara verilecektir. Talimatın 8. Maddesi ile de Viyana Programına atıf yapılmış ve bu madde ile talimatın Viyana Programını da içerisine alacak bir şekilde genişletilmesi, eksik kalanların tamamlanması amaçlanmıştır:

Madde 8- Hükümet-i seniyye sene-i sabıka şubatında kararlaştırılan ıslahat lâyihasının tamamı tatbik ve muhafazasını teyit etmek azmi kavisinde bulunduğu cihetle mezkûr programın tatbikatında müşkülâta tesadûf olduğu halde Devletçe bir çare bulunacaktır.⁷³¹

Osmanlı Devleti'nin, Mürzsteg programını kabul edip, talimat olarak yayınlaması ile sorunları bitmemiştir. Degiorgis'in, rütbesi Osmanlı hizmetinde çalışması için uygun değildir. Osmanlı Devleti'nde ferik rütbesinden daha büyük bir rütbe mevcut değildir. Rumeli talimatı yayımlandıktan birkaç gün sonra bir karar ile müşir ile ferik rütbeleri arasında birinci feriklik rütbesi ihdas edilmiştir. Bu yeni rütbe Meclis-i Mahsus-u Vükelada alınan bir karar ile yürürlüğe girmiştir.⁷³² İtalya hükümeti Degiorgis'in rütbesi yükseltilmesine rağmen kontratı imzalamamıştır. İtalyan hükümeti Degiorgis'in yanında, iki zabıt daha göndereceğini mahrem bir şekilde Osmanlı sefirine bildirmiştir. İngiltere ve İtalya hükümetlerinin arasında bir ittifak vardır. İki devletin bu ittifakı vilâyat-ı selasede, Avusturya ve Rusya'nın hem tensikata hem de jandarmanın tamamıyla hakim olmasını engelleyip gücünü kırmaktır.⁷³³ İtalya hükümeti, Osmanlı Hariciye nazırı ile görüşmüş ve Osmanlı Devleti'nin kararının hilafına hareket edeceklerini belirtmiştir. Degiorgis ile yaver

⁷³⁰ Düstur, (1941), No:275 -Rumeli vilâyat-ı selasesi mukarreratı ıslahiyesini müeyyed mevad hakkında Rumeli müfettişine gönderilecek Talimat, H.25.10.1321/13.01.1904, 2. Tertip C.7, Başvekalet Devlet Matbaası, Ankara, s.1107

⁷³¹ Düstur, (1941), No. 275- Rumeli ..., s.1107

⁷³² Düstur, (1941), No: 276 -İhdas olunan birinci feriklik hakkında irade-i seniyye, H.28.10.1321/ 16.01. 1904, 2. Tertip C.7, Başvekalet Matbaası, Ankara, s.1108

⁷³³ COA, HR.SYS, 1172/ 27, M.13.01.1904

olarak Sinyorelli ve sivil elbise ile katip olarak Sinyor Caprini'nin gönderileceğini haber vermişlerdi.⁷³⁴

Rusya ve Avusturya, jandarmada görev alacak zabitlerinin ne şekilde düzenleneceğine ilişkin fikirler ortaya atmışlardı ve iki seçenek uygun bulunmuştu. Bu seçeneklerden ilkinde Avusturya ve Rusya zabitleri kurmay düzeyinde görev yapacak, diğer Avrupa devletlerinin subayları sadece temsilci olacak ve maaşlarını her devlet kendi ödeyecekti. İkinci seçenek ise Avrupalı devletlerin gönderdikleri zabitler eşit düzeyde görev alacak, ücretleri Osmanlı Devleti tarafından ödenecekti.⁷³⁵ Roma'daki Osmanlı sefirine Degiorgis'in kontrat metni gönderilmiş 21 Ocak'ta imzalanmıştır. Roma'daki sefir kontratın başlangıç günü olarak Degiorgis'in İtalya'dan İstanbul'a yola çıkacağı 25 Ocak 1904 tarihinin belirlenmesini uygun olup olmayacağını sormuştur.⁷³⁶ 25 Ocak 1904'ten itibaren Degiorgis'in, Osmanlı hizmetinde göreve başlaması Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmiştir.⁷³⁷ Osmanlı Devleti, Degiorgis ile birlikte İtalya'dan fazladan bir zabıt gönderilmemesini istediği gibi Avrupa Devletlerinden gönderilecek birer zabitin de Osmanlı üniforması giymesi ve maaşlarının Osmanlı hükümetinden verileceği bilgisinden haberdar olarak hareket etmelerini istemiştir.⁷³⁸

İngiltere, vilâyat-ı selasede zabitanın yanında bir başka askerin de gönderilmesi konusunu gündemde tutmaya çalışmıştı. Ancak bir türlü işin gerçek yüzünü itiraf edemiyordu. Bu konu, zabitanın yanında gönderilecek askerin maaşı meselesiydi. İtalyan hükümeti, Degiorgis gibi Sinyorelli'nin de maaşının Osmanlı hükümeti tarafından ödenmesini istiyordu. Osmanlı sefiri ise böyle bir şeyin mümkün olmadığını izah etmişti. Osmanlı Devleti zaten böyle bir talepte bulunmamıştı, maaşını da ödemek zorunda değildi. Ardından İngiliz yetkili İngiltere'nin de Miralay Fairholme adında bir zabiti Rumeli'ye göndermeyi düşündüğünü ve maaşının Osmanlı Devleti'nin vermesini istemişti. Bu teklife de olumlu bir cevap alamamışlardı.⁷³⁹ Rus dışişleri bakanı Lamsdrof da Osmanlı hükümetini elbise ve küçük zabitlerin gönderilmesi konusunda taviz vermeye zorluyordu. Lamsdrof, zabitlerin yanlarında gönderilmesi düşünülen küçük zabitlerin durumu, onların maaşlarının

⁷³⁴ COA, HR.SYS, 1172/31, M.17.01.1904

⁷³⁵ H.C.P.P, (1904), No.24 The Marquess Of Lansdowne to Mr Jonstone, Foreign Office 20 Ocak 1904, Further Correspondence, Affairs of Southeastern Europe, Turkey No.4, Londra, s.17

⁷³⁶ COA, HR.SYS, 1172/ 32, M.21.01.1904

⁷³⁷ COA, YA.HUS, 465/27, H.1321.11. 04/22.01.1904

⁷³⁸ COA, İ.HUS, 113/20, H.1321.11. 05/ 23.01.1904

⁷³⁹ COA, HR.SYS, 1172/34, belge 1 sayfa 1-4, M.24.01.1904

ayrı bir görüşmeye konu olacağını ve nihai kararın Degiorgis ve beraberindeki zabıtlar tarafından verilmesi gerektiğini belirtmişti.⁷⁴⁰

Osmanlı Devleti maaştan sonra üniforma konusunda da taviz vermeye niyetli olmadığını belli etmişti. Avrupa sefirlerine üniforma konusu bildirilmişti. Fransa ve Almanya sefirleri, zabıtların Osmanlı askeri üniformasını giymelerini uygun bulurken diğer devletler fikir beyan etmemişti.⁷⁴¹ Sadrazam ile görüşen Avusturya ve Rusya sefirleri, bir zabıt ile bu tensikatın yapılmasının mümkün olmadığını belirtmişlerdi. Her iki ülkenin sefiri de birer zabıt ve beraberlerinde yaverlik görevini yapmak üzere başka bir askerin Avrupa devletleri tarafından gönderilmeyeceğini belirtmişlerdi. Bu yaverlerin esas zabıtlara herhangi bir şey olduğunda bir nevi yedek durumunda da görev yapabileceklerini belirtmişlerdi.⁷⁴² Avrupa'daki devletlerin birden fazla zabıt göndermek konusundaki bu istekli halinin tersine, Almanya Osmanlı Devleti çok arzu etmesine rağmen yalnızca bir tane zabıt göndereceğini belirtmişti.⁷⁴³ Sırasıyla her hükümet de gönderdiği personeli hakkında Osmanlı hükümetine bilgi vermiştir. Fransa Verand'ı⁷⁴⁴, Avusturya Lekont Selis Skoliris'yi,⁷⁴⁵ İngiltere Miralay Fairholme'u⁷⁴⁶, Rusya Şustak'ı,⁷⁴⁷ İtalya Walterlui Sinyorelli'yi⁷⁴⁸, Almanya Topçu Binbaşı Von Alten'i⁷⁴⁹ Degiorgis'in idaresi altında görev yapmak üzere göndereceklerini bildirmişlerdi.

Avrupalı zabıtlar bir süre sonra İstanbul'a gelmeye başlamışlardır. İngiliz elçisinin kendi hükümetine verdiği rapordan, bunların hangi zaman içerisinde geldiklerini tespit ettik. 21 Ocak'ta İngiliz zabıt Miralay Fairholme, 16 Ocak'ta Fransız zabıt Verand, 26 Ocak'ta Rus zabıt Şustak, 30 Ocak'ta General Degiorgis ve beraberinde Sinyorelli ve Caprini, Avusturya'nın zabiti ise çok önce İstanbul'a gelmiştir. Avrupalı devletlerin zabıtlarından bir tek Almanya'nın zabiti gelmemiştir.⁷⁵⁰ Von Alten'in de İstanbul'a gelmesinden sonra her

⁷⁴⁰ COA, BEO, 2260/169434, belge 10 sayfa 1, H.1321.11. 06/24.01.1904

⁷⁴¹ COA, BEO, 2260/169434, belge 2, H.1321.11. 06/24.01.1904

⁷⁴² COA, YA.HUS, 465/67, H.10.11.1321/28.01.1904

⁷⁴³ COA, YA.HUS, 465/85, H.13.11.1321/29.01.1904

⁷⁴⁴ COA, HR.SYS, 1172/ 39, M.01.02.1904

⁷⁴⁵ COA, HR.SYS, 1172/ 40, M.01.02.1904

⁷⁴⁶ COA, HR.SYS, 1172/ 42, M.01.02.1904

⁷⁴⁷ COA, HR.SYS, 1172/ 43, M.02.02.1904

⁷⁴⁸ COA, HR.SYS, 1172/ 45, M.02.02.1904

⁷⁴⁹ H.H.P, 24/ 1562, belge 1 sayfa 10, 1 Şubat 1904 (10 sayfanın kendi tarihi)

⁷⁵⁰ H.C.P.P, (1904), No. 31 Sir N. O'Connor to The Marquess of Lansdowne, İstanbul 26 Ocak 1904, Further Correspondence, Affairs of Southeastern Europe, Turkey No.4, s.21

ülkenin askeri delegeleri ve zabitlerinin katıldığı toplantılar düzenlenmeye başlanmıştır.⁷⁵¹ Bu süreçte Osmanlı Devleti kendisi ile görüşülerek maaş üniforma ve zabıt sayısının belirlenmesini beklemiş, bu konuda devletlere haber de göndermiştir. Avrupalı zabıtlar ve sefirlerin kendi aralarında müzakereleri sekiz gün sürmesine rağmen, Osmanlı Devleti'ne herhangi bir cevap vermemişlerdir.⁷⁵²

3.2. Mürzsteg Programı ve Vilâyat-ı Selase Jandarmasında Öngörülen Düzenlemeler

3.2.1. Avrupalı Zabıtların İstanbul'da Gerçekleştirdikleri Toplantılarda Vilâyat-ı Selase Jandarmasının Islahatı İçin Yaptıkları Hazırlıklar (Ocak-Şubat 1904)

Osmanlı hükümeti, Avrupalı zabıtlara sunduğu kararlara bir türlü cevap alamamıştır. Rus sefiri, İstanbul'a gelen Avrupalı zabıtların Degiorgis'in başkanlığı altında Osmanlı jandarmasının vazifelerine ilişkin bir nizamname hazırladıklarını bildirmiştir.⁷⁵³ Avusturya sefiri de Avrupalı zabıtların bir nizamname hazırladıklarını, bu nizamname hazır olunca Osmanlı hükümetine sunacaklarını bildirmiştir.⁷⁵⁴ Osmanlı Devleti kendileri tarafından bir jandarma nizamnamesi hazırlandığını ve onaylandığını, Avrupalı zabıtlara sunulacağını Rusya ve Avusturya sefirlerine bildirmiştir.⁷⁵⁵ Sadrazam, Degiorgis'e Osmanlı Devleti'nin 8 Şubat 1904 tarihinde Seraskerlik makamından iki zabıt göndereceğini iletmiştir. Bu iki zabıtın Degiorgis'i Seraskerlik makamına götürerek, Encümen-i Mahsus-u Vükelada hazırlanan jandarma nizamnamesini kendilerine izah edileceklerini haber vermiştir.⁷⁵⁶

Osmanlı Devleti, jandarma nizamnamesini acele bir şekilde hazırlamıştır. Nizamnameyi izah edip, Avrupalı jandarmalarla görüşmek üzere Erkan-ı Harbiye Umumiye Dairesi Dördüncü Şubesi Müdürü Osman Nizami Paşa ile aynı daireye mensup memur Miralay Ziya Bey görevlendirilmişlerdir.⁷⁵⁷ Osmanlı Devleti'nin maksadı, belgelerden anladığımız kadarı ile yalnızca jandarma nizamnamesini de sunmak değildir. Jandarma nizamnamesi bütün ülkede geçerli olacaktır. Osmanlı'nın göndereceği heyet, vilâyat-ı selase

⁷⁵¹ Tokay A.G, (1995), age, s.119

⁷⁵² COA, HR.SYS,1141/1, belge 32, belge tarihi M.02.02.1904

⁷⁵³ COA, YA.HUS, 466/21, H.17.11.1321/ 04.02.1904

⁷⁵⁴ COA, HR.SYS, 1172/46, M.04.02.1904

⁷⁵⁵ COA, Y.A.HUS, 466/34, belge 2, H.18.11.1321/05.02.1904

⁷⁵⁶ COA, HR.TH, 298/33, M.1904.02.07 ve COA, BEO, 2269/170163, H.20.11.1321/07.02.1904

⁷⁵⁷ COA, HR. İD, 180/57, belge 4, H.21.11. 1321/08.02.1904

jandarması ile ilgili konularda kararlarını da Avrupalı jandarma heyetine bildirecektir. Osmanlı heyetinin sunacağı konular ise şu başlıkları içerecektir:

- a. Jandarma teşkilatına kayıtta Hristiyanların miktarı on ikiyi geçmeyecek.
- b. Bölük ve taburların Müslüman ve Hristiyanlardan karışık halde düzenlenmesi uygun olacak.
- c. Gayrimüslimlerin jandarma teşkilatına katılmalarını artırmak için gayret gösterilecek.
- d. Jandarmaların belirlenen üniforma dışında başka bir kıyafet giymemesi sağlanacak.
- e. Jandarmanın maaşının düzenli bir şekilde verilmesinin sağlanması ve bu konuda Avrupalı jandarma komisyonunun müdahalesine izin verilmeyecek.

Osmanlı heyeti ise tüm bu maddelerden özellikle üniforma ve maaş konusu üzerinde daha fazla durmaya çalışacaklarını belirtmişti. Degiorgis ve diğer Avrupalı zabıtların fes ve Osmanlı üniforması konusunda yapacakları baskıyı engellemeye çalışacaklarını bilerek hareket edeceklerdir. Degiorgis, jandarma ve polis maaşları için vilâyat-ı selase hayvanat-ı ehliye rûsumunun kendine sunulmasını istemiştir. Osmanlı komisyonu ise vilâyat-ı selase hayvanat-ı ehliye rûsumu olarak elde edilen yetmiş seksen bin lira ile rûsum ve aşar hasılatının seksen beş bin lira tahsis edilerek banka şubelerine teslim edileceği şeklinde bir cevap vermişti. Bu konuda II. Abdülhamit'in emri vardı, elde edilen gelire dokunulmadan vilâyat-ı selasedeki verginin polis ve jandarma maaşına harcanmasına karar vermişti.⁷⁵⁸

İstanbul'da bulunan Avrupalı zabıtların toplantıları, Degiorgis'in karargahında ve birden fazla defa gerçekleşmişti. Osmanlı devlet görevlileri bu toplantılara kabul edilmemiş, görüşmelerin içeriği hakkında da bilgi verilmemişti.⁷⁵⁹ Seraskerlik makamı söz verildiği gibi 8 Şubat günü Degiorgis ile görüşmek üzere jandarma nizamnamesini hazırlayan Muhtar Efendi, Jandarma Dairesi vekili Ferik Hakkı, Erkan-ı Harbiye Umumiye Dairesi Dördüncü Şubesi Müdürü Mirliya Osman Nizami Paşa görüşmek üzere göndermişti. Osmanlı hükümeti, görüşmelerin içeriği yanında gizli yerlerde yapılmasını da istemediğini

⁷⁵⁸ COA, HR.TH,298/35, R.26.11.1319/08.02.1904

⁷⁵⁹ Tokay A.G, (1995), age, s.119

belirtmiştir. Avrupalı zabitler, görüşmeleri İstanbul'daki Jandarma Dairesi'nde yapmalı ve görüşmelerin neticelerini Osmanlı hükûmetine bildirmelidir.⁷⁶⁰

Degiorgis ve Avrupalı zabitler, Osmanlı makamları tarafından gizli bir şekilde toplantı yapmamaları konusunda uyarılmalarına rağmen İstanbul'daki Avusturya sefaretinde görüşmüşlerdir. Osmanlı hükûmetinin aldığı istihbarata göre görüşmeleri sonlanmak üzeredir, Avrupalı zabitlerin hazırladıkları talimat bitmiştir. Avusturya sefaretindeki yapılan görüşme sonucudur ve amaçları hazırladıkları metni imzalamaktır. Osmanlı Devleti bütün ihtarına rağmen, neden Osmanlı Jandarma Dairesi'nde değil de sefarette toplandığına ilişkin Degiorgis'ten bir izahat beklemiştir.⁷⁶¹ Degiorgis sefaretteki bu toplantının gizli bir içeriği olmadığını, sadece muhtelif memleketlerden gelmiş zabitlerin bilidiklerini paylaşmaktan ibaret olup, fikir mütalaası yaptıkları şeklinde bir açıklama yapılmıştır. Osmanlı hükûmeti tekrar aynı uyarıyı yapmış, gerek Degiorgis'in gerek Avrupalı zabitlerin görevlerinin Rumeli'de Osmanlı jandarmasını tensik etmek olduğu ve yaptıkları şeyler hakkında Osmanlı Devleti'nin bilgilendirmeleri istenilmiştir.⁷⁶²

Degiorgis ve Avrupalı zabitler gizli görüşmeleri sürdürdükleri gibi bir türlü İstanbul'dan ayrılmamışlardır. Görüşmelerinin ayrıntıları elde edilemese de Kosova'nın Priştine, Seniçe, İpek, Taşlıca, Prizren velhasıl Şar dağına kadar olan yerlerin jandarma tensikatı dahil ıslahatın uygulanmayacağı öğrenilmişti.⁷⁶³ Başta Avusturya'nın sefiri olmak üzere diğer sefirler de bu toplantılara katılmaktaydılar. Avusturya, vilâyat-ı selase jandarmasında yapılacak iş bölümünde söz sahibi olabilmek için çaba sarf etmişti. Avusturya, Kosova vilayetinin jandarma idaresini istiyordu ve bu konuda Rus temsilcisi ile anlaşmıştı. Rusya da Selanik'in kuzeyindeki bölgenin jandarma kuvvetini idare etmek istiyordu. Bir başka arzuları vardı ki o da İtalya'yı Kosova ve Manastır'dan uzak tutmaktı. Bu bölüşümde İngiltere, Almanya ve Fransa'nın adı ise hiç geçmemişti. Rusya ve Avusturya temsilcilerinin kendilerine göre yaptıkları bu bölüşüm, toplantılarda tartışmaları beraberinde getirmişti. İngiltere, Almanya ve Fransa'ya yalnızca Selanik vilayetinin güneyindeki bölgeler bırakılmıştı. İngiltere'ye Drama kazası, Fransa'ya Serez kazasının jandarmasının idaresi verilmişti. Almanya ile ilgili hiçbir şey söylenmemiş, İtalya ise Manastır'ı idare

⁷⁶⁰ COA, Y.PRK.ASK, 212/14, belge 3 ve 4, H.1321.11. 21/08.02.1904

⁷⁶¹ COA, BEO, 2271/170274, belge 1, H.1321.11. 22/09.02.1904

⁷⁶² COA, BEO, 2271/ 170279, belge 1, H.22.11.1321/09.02.1904

⁷⁶³ COA, Yıldız Perakende Evrakı Hariciye Nezareti Maruzatı (Y.PRK.HR), 34/17, H.05.12.1321/21.02.1904

etmek istediğini söylemiştir. Görüşme çıkmaza girince Fransa, İngiltere ve Rusya her ülkenin zabitanın vilâyat-ı selaseye eşit bir şekilde görevlendirilmesi yönünde oy kullanmışlardır. İtalya ise Manastır'da söz sahibi olmak için yerleşmek için toplantıda baskı yapmıştır.⁷⁶⁴

Osmanlı Devleti'ne ise herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Degiorgis ve Avrupalı zabitan Osmanlı Devleti üniformasını giymeyi ve maaşlarının Osmanlı Devlet tarafından karşılanmasını kabul ettiklerini bildirmişlerdi. Osmanlı hükümeti Degiorgis ile Avrupalı zabitanın Seraskerlikteki Jandarma Dairesi'ne giderek görevlerine ilişkin gerekli bilgiyi alıp, vakit kaybetmeden vilâyat-ı selaseye hareket etmeleri gerektiğini hatırlatmıştır.⁷⁶⁵

Degiorgis ve Avrupalı zabitan 19 Şubat 1904'te Osmanlı hükümetine rapor sunmuştu. Avusturya ve Rusya sefirleri sundukları metnin Osmanlı hükümetine sadece tavsiye niteliğinde olduğunu bildirmişlerdir. Bunu tetkik edip karar vermek Osmanlı Devleti'ne bırakılmıştı. Üç tane metin sunulmuş ve bunlar A, B ve C şeklinde isimlendirilmiştir.⁷⁶⁶

B işaretili maddenin 1. Maddesine göre jandarma tensikatı Taşlıca ve Yenipazar sancakları ile birlikte Kosova ve Manastır'ın halkı Arnavut olan kazalarında uygulanmayacaktır. Kesriye kazası, Ohri kazasının bir kısmı, Debre ve Prizren'in tamamı, İpek kazasının da güneybatısı jandarma tensikatının dışında tutulacaktır.

A metninin 1. Maddesine göre

a. Avrupalı zabitan Osmanlı Devleti ile yapılacak bir mukavelename ile iki yıl süresince görev alacaklardır.

b. Avrupalı zabitan kendi ülkelerinde hangi rütbede iseler Osmanlı Devleti'nde bir üst rütbede bulunacaklardır.

c. Avrupalı zabitan jandarma için hazırlanan Osmanlı üniformasını giyeceklerdir. Ancak Rusya bu konuda henüz bir karara varmamıştır.

⁷⁶⁴ Soward W.S. (1981), age, s.83-84

⁷⁶⁵ COA, BEO, 2280/170933, H.05.12.1321/21.02.1904

⁷⁶⁶ H.H.P, 24/1576, belge 1 sayfa 1, M. 29 Şubat 1904

d. Avrupalı bir zabıt ve küçük zabıtlar ülkelerine dönecek derecede ciddi bir hastalığa yakalanırlarsa, iki aylık ücreti ile bir senelik ücreti kadar bir miktar tazminat verilecektir.

Zabitanın maaşlarına ilişkin düzenleme ise B maddesinde açıklanmıştı. Zabıtların binek hayvanları ve maaşları vergilerden muaf tutulacak, maaşları Duyun-u Umumiye tarafından Osmanlı Bankasına yatırılacaktır. Zabıtların maaşları valilerin ya da Maliye Nezaretinin emrine verilmeyecektir. Maaşlar Degiorgis'in emri ile muntazam bir şekilde yatırılacaktır. Zabitan ve küçük zabitanın maaşları muntazam bir şekilde yatırılacaktır.

Degiorgis Avrupalı zabıtların tensikattaki görevlerini ise şöyle sıralamıştır:

a) Osmanlı zabitanı verilen emirlere itaat edecek, itaat etmedikleri takdirde görevden alınacaktır.

b) Görev yapmaya engel hal ve durumu bulunan Osmanlı jandarmaları tespit edilecek, bunlar Rumeli vilayeti jandarmasından ihraç edilecektir.

c) Görevden alınan jandarma vilayat-ı selaseden uzaklaştırılacaktır.

d) Görevini yapmayan jandarmaları belirlemek için bir komisyon oluşturulacak ve burada Avrupalı zabıtlar da bulunacak, bu süreç iki sene sürecektir.

e) Jandarma mektebi ve Jandarma başkomutanlığında görevli askerler hemen işe başlayacak ve zaman geçirilmeden maaşları hesaplarına yatırılacaktır.

f) Tensik heyetine mahsus üniformaların numuneleri gönderildikten sonra derhal işlem yapılmak üzere başkomutanlık tarafından yerine getirilecektir.

g) Osmanlı jandarma zabıtları yapacakları he işte Avrupalı zabıtlar ile birlikte ve onlara haber vererek hareket edeceklerdir.⁷⁶⁷

Metnin C maddesi, Osmanlı jandarması için ön görülen maaş miktarı hakkındadır. Osmanlı jandarmasına belirtilen miktar kadar maaş verilecek, ancak jandarma mektebine devam eden zabıtlar için bu artış uygulanmayacaktır.

⁷⁶⁷ H.H.P, 24/1576, belge 1 sayfa 2, M.29 Şubat 1904

Piyade ve süvari jandarma neferi	Altun akçe hesabıyla şehri
Onbaşı	75
Küçük zabitan	90
Baş çavuş	120
Mülazım sani	250
Mülazım evvel	300
Yüzbaşı	500
İdare emini	600
Jandarma binbaşısı	675
Jandarma miralayı	1000

Bütün Avrupalı zabıtlere, binek hayvanı verilecek ve bu hayvanın miktarı jandarma binbaşılarının teklifi ile gerçekleştirilecektir. Kıyafet ve hayvanlar yerli kaynaklardan sağlanacak ve sayıca artırılmasına ilişkin karar bir nizamname ile belirlenecektir. Hizmete elverişli olmayan Osmanlı jandarmasına ilişkin düzenleme, Osmanlı jandarmasının maaşında yapılacak düzenleme Avrupalı zabıtlerin kararı ile yapılacaktır. Osmanlı jandarmasına elbise verilecek, muhafaza edilmesi sorumluluğu yine Osmanlı jandarmasına ait olacaktı. Osmanlı jandarmasına binek hayvanı ve levazımı, silahı verecek; bunlara ilişkin düzenleme bir nizamname ile yapılacaktır.⁷⁶⁸

Avrupalı zabıtlar, ülkelerine dönmek için harcırah alabileceklerdir. Geri döndüklerinden maaşları, elbise bedelleri Osmanlı hükümeti tarafından verilecektir. Avrupalı zabıtlar ile gelen küçük zabıtlar, sivil olarak görev yerine gelecekler ve sivil elbise alabilmeleri için kendilerine avans verilecektir. Avrupalı zabıtlar ve küçük zabıtlarin bu hareketlilikleri, evrakları ve maaşları ülkelerinin sefirleri tarafından takip edilecektir. Avrupalı zabıt ve küçük zabıtlarin maaşları Osmanlı topraklarına geldikleri tarihten itibaren başlatılacak, maaşlarında gecikmenin karşılığı yine Osmanlı Devleti tarafından sağlanacaktır. Avrupalı zabıt ve küçük zabıt bir kazaya gitmesi gerektiğinde, bir defa olmak üzere bir miktar tazminat verilecektir. Zabıtlar vefat etmeleri halinde eşi ve çocuklarına bir miktar tazminat verilecektir. Vilâyat-ı selasede savaş durumu ortaya çıktığında, her hükümet zabıtlarin kontratını feshedebilecek ve kendi ülkelerinin emri olmadıkça görevinden ayrılamayacaklardır. Osmanlı Devleti, ülkesinden ayrılan zabıte bir miktar harcırah verecektir. Avrupalı devletler bir savaşa dahil olduklarında ise bu zabıt ve küçük zabıtlarin seferberlik emri ile kendi ülkelerine çağırabilecekti. Bu defa harcırahları çağırıcıyı yapan zabitanın ülkesi tarafından karşılanacaktır. Avrupalı zabıt ve küçük zabıtlarin vefat etmesi halinde eşlerine, evlatlarına, baba ve annesine kurulan komisyon tarafından karar verilerek bir maaş verilecektir. Avrupalı zabıt ve küçük zabitanın maaşları ise şu şekilde olacaktı.

⁷⁶⁸ H.H.P, 24/1576, belge 1 sayfa 3, M.29 Şubat 1904

Küçük zabitan 1000 Osmanlı lirası

Yüzbaşı 2000 Osmanlı lirası

Binbaşı 4000 Osmanlı lirası

Kaymakam 5000 Osmanlı lirası

Avrupalı zabitler görevlerinden dolayı düşkün hale gelirlerse onlara da aynı maaş verilecektir.⁷⁶⁹

Maaş altın akçe hesabıyla Senelik	Unvanlar
900	Piyade küçük zabitanı
1120	Süvari küçük zabitanı
20.000	Mülazım sani
28.000	Mülazım evvel
40.000	Yüzbaşı
50.000	Binbaşı
60.000	Kaymakam

Avrupalı zabitler sivil kıyafetlerle gelecekler ve görev yerlerine gittiklerinden Osmanlı'nın verdiği askeri üniformayı giyeceklerdir. Göreve başladıklarında elbise ve binek hayvanı alabilmeleri için bin beş yüz Frank Osmanlı Devleti tarafından verilecekti. Binek hayvanı için verilecek bedel iki yüz elli Frank kadar olacaktır; küçük zabitanı bu bedel verilmeyecektir. Onun yerine Osmanlı Devleti küçük zabitlere binek hayvanı ve elbisesini temin edecektir. Avrupalı küçük zabitanın maaşı şu şekilde olacaktı.⁷⁷⁰Bu metin Osmanlı hükümetine sunulmuş ve aslında ne bir nizamname ne de bir talimat özelliği gösteren bir metindir. Karşılıklı olarak görüşülmek yerine Osmanlı Devleti'ne sunulmuştur. Osmanlı Devleti isterse kabul edecek isterse etmeyecektir. Devletin bu metne tepkisinin ise nasıl olacağı ve ne yapılacağı ise zamanla ortaya çıkacaktı.

3.2.2. Avrupalı Zabitler ve Sefirlerin Vilâyat-ı Selase Jandarmasının Islahı Hakkında Sundukları Muhtıralar: Osmanlı Devleti İle Yapılan Görüşmeler (Mart 1904)

Osmanlı Devleti kendisine sunulan notaya 2 Mart 1904 tarihinde bir cevap vermiştir. Söz konusu nota Osmanlı Devleti'nin hukuk-u hükümrani, şan şeref ve saltanat-ı seniyyesinin aleyhindedir. Avrupalı zabitanın sayıca artırılması, Osmanlı Devleti tarafından

⁷⁶⁹ H.H.P, 24/1576, belge 1 sayfa 4 ve 5, M.29 Şubat 1904

⁷⁷⁰ H.H.P, 24/1576, belge 1 sayfa 6, M.29 Şubat 1904

kabul edilmemiştir. Degiorgis ve Avrupalı zabitlerin yetkilerinin sınırsız olması düşünülemez, görevleri yalnızca jandarma tensiki ile sınırlıdır. Zabitanın maaşının, Duyun-u Umumiye tarafından karşılanması ise kabul edilememiştir. Bu görev Osmanlı Bankasına aittir ve Osmanlı Devleti, bu hakkını devretmeyi düşünmemektedir. Osmanlı Devleti, sunulan maddeleri de tamamen görmezden gelmeyeceğini belirtmiştir. Notada belirtilen hususlar doğrultusunda, Osmanlı jandarma nizamnamesine maddeler eklenebilecektir. Osmanlı Devleti, Jandarma Dairesi'nde bulunan komisyonun söz konusu değişiklikleri yapmak için hazır olduğunu Avrupalı sefirlere söylemiştir.⁷⁷¹

Osmanlı Devleti notaya cevap verdikten sonra, Rusya ve Avusturya sefirleri Hariciye nazırı Tevfik Bey ile görüşmeye gelmişlerdir. Tevfik Bey'e Osmanlı Devleti'nin Degiorgis ve Avrupalı zabitlerin görev ve yetkilerini kısıtlamanın mümkün olmadığını ifade etmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin, Mürzsteg Programının jandarma ile ilgili maddesini kabul ettiğini hatırlatmışlardır. Degiorgis ve Avrupalı zabitler bu programı uygulamak için Osmanlı Devleti'nde görev alacaklardır, notadaki maddeler de onların görevidir. Bu yüzden vakit geçirilmeden notadaki maddeler uygulanmalıdır.⁷⁷² Tevfik Bey, Osmanlı Devleti'nin cevabının ortada olduğunu ve artık Degiorgis ile Avrupalı jandarmaların görev yerlerine giderek işlerine başlamalarını istemiştir. Ancak iki ülkenin sefiri notadaki maddeler kabul edilmedikçe zabitlerin ve Degiorgis'in görevine gitmeyeceklerini belirtmiştir. Tevfik Bey, fazladan Avrupalı zabit gönderilmesi konusundaki fikirlerini anlamsız ve gereksiz bulduğunu belirtmiştir. Osmanlı Devleti, Harbiye mektebinden mezun olan vasıflı askerlerini Rumeli jandarmasının zabit kadrosunda görevlendirebileceğini belirtmiştir. Sefirler ise ıslahatı uygulamak için daha fazla Avrupalı zabitin gönderileceğini belirtmişlerdir. Sefirlere göre, Osmanlı Devleti jandarma zabitlerinin yaptığı ıslahatın neticesi ortadadır. Vilâyat-ı selasede jandarma teşkilatı, tensikat neticesinde pek çok suçlu ve problemli insanla doldurulmuştur. Tevfik Bey, sefirlere uyardıkları bu meselenin halledilebileceğini söylemiştir. Tevfik Bey, Avrupalı zabitlerin maaşların Duyun-u Umumiye tarafından verilmesinin söz konusu bile olmayacağını söylemiştir. Sefirler ise Duyun-u Umumiyenin daha yaygın olması sebebiyle maaş vermesi için onu tercih ettikleri cevabını vermişlerdir.⁷⁷³

⁷⁷¹ COA, HR.SYS, 1172/48, belge 1 sayfa 1 ve 2, M.03.03.1904

⁷⁷² H.H.P, 24/1572, M.5 Mart 1904

⁷⁷³ COA, Y.A.HUS, 468/22, belge 2 sayfa 2, H.1321.12.18/05.03.1904

Osmanlı Devleti, sefirleri ikna etmek amacıyla İstanbul'daki Jandarma Dairesi'nden seçilecek ve bu konuya vakıf üç kişinin görüşmesini sağlanacaktı. Böylece notada geri adım atmayan Avrupa devletlerinin, en azından daha fazla zabıt göndermesini önlemek istemişti.⁷⁷⁴ Jandarma Dairesi'nce görevlendirilecek bu üç kişiden, notada bulunan ve Osmanlı Devleti'nin hükümdarlık haklarını zedeleyen maddeleri ortadan kaldırarak, yeni bir layiha hazırlaması istenilmişti. Osman Nizami Paşa, Danyal Paşa ve bir alay zabitanı layiha hazırlamışlardı. Osman Nizami Paşa, Degiorgis ve Avrupalı zabitler ile görüşmek üzere onların ikametgahlarına gitmişti. Degiorgis ve Avrupalı zabitlerle Osmanlı'ya sunulan notadaki kararların, müşterek bir karar, Avrupalı zabitlerin sayısını artırmanın herhangi kötü bir sonucu olmayacağını söylemişlerdi. Osmanlı jandarma komisyonu tarafından sunulan notayı, Degiorgis jandarma ıslahatı konusunda en yetkili kişinin kendisi olduğunu söyleyerek sefaretlere gönderilmemesini sağlamıştır. Osmanlı jandarma komisyonun sunduğu layihayı, Avrupalı zabitlerle beraber görüşeceklerini ve cevaplarını Osmanlı makamlarına bildireceklerini ifade etmiştir.⁷⁷⁵

Osman Nizami Paşa'nın sunduğu layiha ise aslında Osmanlı Devleti'nin notaya verdiği cevaplardan ibarettir. Osmanlı Devleti, ihtiyaçtan daha fazla Avrupalı zabitin görevlendirilmesini istememektedir. Degiorgis, şayet jandarma zabiti sayısında bir artış isterse, bu görev için Osmanlı Harbiye mektebinden seçilecek zabitlerin uygun olacağını belirtilmiştir. Görevine son verilecek zabitlerin yerine, Osmanlı Harbiye mektebinden seçilecek zabitler görevlendirilebilecektir. Osmanlı Devleti'nin mali durumu fazladan bir yabancı jandarmanın yükünü kaldırabilecek düzeyde değildir. Degiorgis, vilâyat-ı selase jandarması ile ilgili yapacağı bütün ıslahatı Osmanlı yerel askeri kaynaklarından karşılamak zorundadır.⁷⁷⁶

Rus sefiri, 7 Mart 1904'te ikinci katip Osman Paşa'yı makamında ziyarete etmiştir. Osmanlı Devleti'ne, Avrupalı zabitlerin vilâyat-ı selase jandarmasına müdahale etmeyip kumandanlığın Osmanlı Devleti'nde kalacağına söz vermiştir. Rusya'nın sefiri, Osmanlı jandarma zabitleri içerisinde kabiliyetsizleri bulunduğunu ve Osmanlı Devleti'nin Avrupalı zabitlerin görev yerine gitmelerinden önce bu kabiliyetsiz zabitlerin yerine Harbiye mektebinde yetişmiş zabitleri jandarma olarak görevlendirmesini istemiştir. Osman Paşa,

⁷⁷⁴ COA, BEO, 2286/171424, belge 1, H.1321.12. 18/05.03.1904

⁷⁷⁵ COA, BEO, 2288/171541, belge 2, H.1321.12. 19/06.03.1904

⁷⁷⁶ COA, Y.MRZ.d, 12078, belge 1 sayfa 3, H.22.12. 1321/07.03.1904

kendisine yapılan bu uyarıların kulak arkası edilmeden Seraskerlik makamı tarafından uygulanması konusunda hükümete bilgi vermiştir.⁷⁷⁷

11 Mart 1904 tarihinde Fransız hükümetinin maslahatgüzarı, Osmanlı sadrazamını ziyaret etmiştir. Maslahatgüzar bir gece önce kendisinin de Avusturya ve Rusya sefirleri ile görüştüğünü belirtmiştir. İki ülkenin sefiri, maslahatgüzara jandarmanın kumandasının Osmanlı zabitlerine terk edilmesi, jandarmaya alınacak zabitler için yürürlükte olan kararların kabul edilmesi ve son olarak jandarma mektebi açılması yerine yalnızca jandarma nizamnamesinin öğretilmesi ile yetinilmesini gerekli bulduklarını söylemişlerdir. Fransa'nın maslahatgüzarı, Lamsdorf'un Petersburg'da Rus ve Avusturya temsilcileri ile görüştüğünü doğrular. Avusturya ve Rusya hükümetleri, Osmanlı Devleti'ni kendi sundukları maddeleri kabule zorlamaya karalıdır. Rusya, İngiltere'yi kendi safına çekmek için çaba göstermektedir. Lamsdorf, Fransız dışişleri bakanı Delcasse ile görüşmüştür. Delcasse, Osmanlı Devleti'nin ıslahat konusunda bir türlü harekete geçmediği için bir sarı kitap yayınlamayı düşünmekte olduğunu Lamsdorf'a beyan etmiştir. Maslahatgüzar, Fransa'nın Osmanlı taraftarı bir politika izlemesi için çaba gösterdiğini belirtmiştir. Ancak Osmanlı Hariciye nazırına da Almanya'nın Osmanlı karşıtı bu kampta yer aldığı haberi gelmişti.⁷⁷⁸

Osmanlı Devleti'nin Paris sefiri, olumsuz fikirler içeren bir kitabın basılmasını engellemek amacıyla Fransa hükümeti yetkilileri ile görüşmüştür. Fransa hükümeti, jandarma ıslahatı ve Rumeli ile ilgili konularda raporları derleyerek basacaklarını ifade etmiştir. Osmanlı temsilcisi, Fransa'dan dostane ilişkiler göz önünde bulundurularak sarı kitabı basmamalarını istemiştir.⁷⁷⁹ Osmanlı Devleti anlaşılan kendisine jandarma ile ilgili sunulan bu notayı kabul etmeye zorlanacaktı. Bunda ülkeler arası siyaset kadar Avrupa kamu oyununda da baskıda bulunmasına çalışılacaktı.

Avrupalı devletlerin temsilcileri, 13 Mart 1904 tarihinde tekrar aynı maddelerle Osmanlı Devleti'ne başvurmuşlardı. Osmanlı Devleti, Mürzsteg'in jandarma ile ilgili maddesini ihlal etmektedir. Rumeli vilayetlerinde jandarma idaresi Avrupalı zabitlere verilecekti. Osmanlı'nın cevabından anlaşıldığı üzere bu mümkün görünmüyordu. Avrupalı zabitlerin sayısında da herhangi bir artış da kabul edilmemişti. İkinci olarak Rumeli

⁷⁷⁷ COA, TFR.I. A, 16/1581, belge 3, H.21.12.1321/08.03.1904

⁷⁷⁸ COA, YA.HUS, 468/57, H.24.12.1321/11.03.1904

⁷⁷⁹ COA, HR.SYS, 1172/51, M.20.03.1904

vilayetlerindeki jandarma zabitleri kadrolarında söz verilen düzenlemeler yapıp, tensikat gereğince işe yaramayan zabitler işten el çektirilmemişti.⁷⁸⁰ Osmanlı Devleti, kendisine sunulan bu muhtıraya Meclis-i Mahsus Vükelada alınan bir karar ile cevap vermişti. Osmanlı Devleti, fazladan Avrupalı zabıt istememektedir, Degiorgis'in yanında şimdikilerin dışında sadece sekiz Avrupalı zabıt getirmesine izin verilmiştir. Vilâyat-ı selasedeki Osmanlı jandarma zabitleri ile ilgili düzenlemeleri ise Rumeli müfettişi tarafından yerine getirilmektedir. Bu zabitlerin işten el çektirilmesi mümkündür; ancak askerlik mesleğinden çıkarılmalarının mümkün olmadığı şeklinde bir cevap verilmiştir.⁷⁸¹

İngiltere sefiri, 16 Mart 1904 günü Avusturya ve Rusya sefirlerinin Osmanlı Hariciye nezaretini ziyaret edeceği bildirilmiştir.⁷⁸² İki devletin sefiri Osmanlı Hariciye nezaretini ziyaret etmişler ve Osmanlı Devleti'ne yeniden bir muhtıra sunmuşlardır. Bu muhtıraya göre:

- 1.Vilâyat-ı selase jandarmasının tensikâtı için daha önceden istihdam olunan zabitten başka, sözlü olarak kabul edilen Avrupalı küçük zabitan ve yine fazladan zabitanın kabul edilmesi.
- 2.Degiorgis ile diğer Avrupalı zabitlere tanınacak idari ve hukuku icra gücü
- 3.Jandarma maaşının Duyun-u Umumiye vasıtası ile sağlanması ve Osmanlı Bankası vasıtası ile verilmesi
- 4.Osmanlı jandarma nefer ve zabitanının belli bir oranda maaşlarına zam yapılması⁷⁸³

istenmiştir. Sunulan bu muhtıra 29 Şubat'ta sunulandan pek farklı olmasa da daha az ayrıntı içermekte ve Osmanlı Devleti'nin reddetmesinin önüne geçilmeye çalışıldığı düşünülebilir. Osmanlı Devleti sunulan muhtıraya 17 Mart 1904 tarihinde cevap vermiştir:

- 1.Avrupa'dan fazladan zabitan alınması daha önceden İsveç, Norveç ve Belçika'dan zabıt getirildiği için gerekli bir uygulama olmayacaktır. İleride Degiorgis Paşa gerek görürse Avrupalı zabıt kabul edilebilecektir. Küçük zabitan getirilmesi de onların Osmanlı adet ve dilini öğrenip uyum sağlamaları uzun süreceği düşünüldüğünden reddedilmiştir.
2. Degiorgis ve diğer Avrupalı zabitlere Rumeli vilayetlerindeki jandarmaları idare etme ve karar verme yetkisi verilmeyecektir. İdare ve karar verme yetkisi Osmanlı

⁷⁸⁰ COA, İ.HR, 387/38, belge 4, H.1321.12. 26/13.03.1904

⁷⁸¹ COA, Y.MRZ.d, 12096, belge 1, sayfa 1 ve 2, H.27.12.1321/14.03.1904 ve COA. YA.RES,124/124, belge 3, H.28.12.1321/15.03.1904

⁷⁸² COA, Y.A.HUS, 468/ 105, H.1321.12. 29/ 16.03.1904

⁷⁸³ COA, HR.SYS, 1172/53, belge 1 sayfa 1, M.17.03.1904

zabitlerine ait bir görev olacaktır. Degiorgis ve Avrupalı zabitler yalnızca jandarma tensiki işi ile ilgileneceklerdir. Jandarma görevinden alınması gereken zabitlerle ilgili düzenlemeler ise Hüseyin Hilmi Paşa tarafından zaten yapılmaktadır ve Degiorgis'in bu konudaki uyarıları da dikkate alınacaktır. Bu zabitlerin Rumeli vilayetlerinde hizmet etmemesi istenirse de yerleri Degiorgis'in bildirimi ve Hüseyin Hilmi Paşa Paşa'nın tetkiki ve gerek görmesi ile uygulanacaktır.

3. Maaşların ödenmesi konusunda Duyun-u Umumiye'nin bu meseleye dahil edilmesi düşünülmemiştir. Jandarma maaşı vilâyat-ı selasenin varidatından ve hayvanat-ı ehliye rüsumundan elde edilecek meblağ Osmanlı Bankasına yatırılacaktır. Bu vergilerden jandarmaya gerekli olan parayı Osmanlı Bankası her ayın başında hesaplayacak ve ay sonunda her mevkiideki jandarma kumandanlarına en büyük mülki memur vasıtası ile yollanacaktır. Bu maaş ve ihtiyaçlara karşılık gerekli paranın verilir verilmediği her ay Degiorgis ve maiyetindeki zabitler tarafından denetlenecektir.

4. Rumeli vilayetlerindeki jandarmanın maaşlarındaki düzenlemeler ancak Degiorgis ve Avrupalı zabitler yerinde tetkiklerde bulunup Osmanlı jandarma komisyonunu bilgilendirdikten sonra uygulanabilecektir.

Osmanlı Devleti, sunduğu muhtıradaki 29 Şubat'ta sunulan metinde geçen bazı konulara da yer vermiştir. Jandarmanın nizamnameyi tetkik edip öğrenmesi için üç vilayette birer yer belirlenecektir. Jandarma neferleri tespit edilen bu yerde jandarma nizamnamesini öğrenecektir. Kosova'da Arnavut milletinin bulunduğu yerlerin jandarma ıslahatının dışında tutulması, doğru bulunmamıştır. Osmanlı Devleti böyle bir uygulamaya karşı olduğunu kesin bir dille belirtmiştir. Jandarma ıslahatı, Rumeli vilayetlerinin tamamında uygulanmalıdır.⁷⁸⁴

Osmanlı Devleti'nin 17 Mart 1904 tarihindeki cevabına karşılık, 19 Mart 1904 tarihinde Rusya ve Avusturya sefirleri Hariciye nazırına gelerek cevap vermişlerdir. İki sefir ilk olarak Osmanlı Devleti'nin bu müzakerelerle zaman kaybettiğini, ıslahata bir an önce başlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Maddelerin hepsini kabul etmekle birlikte, bazılarını itirazlarını belirtmişlerdir. Avrupalı zabit ve küçük zabitlerin sayısını artıracaklardır, toplamda altmış zabitin peyderpey Rumeli vilayetinde görevlendirilmesini düşünmektedirler. Küçük zabitan ise altmış zabitten daha az olacaktır. Arnavutlarla meskûn bazı yerlerin ıslahat dışında bırakılmasını, o yerlerde Osmanlı karşıtı olası bir çatışma ve kargaşayı önlemek için tercih ettiklerini belirtmişlerdir.⁷⁸⁵

Rusya ve Avusturya'nın sürekli nota sunup istekte bulunulması, Osmanlı Devleti'ni rahatsız etmiştir. II. Abdülhamit'e, hükümet yetkililerinden birisi mektup yazmıştır (mektup imzasız ve tarihsizdir). Bu mektupta Avrupalı zabitlerin amaçlarının, Rumeli'de sadece

⁷⁸⁴ COA, HR.SYS, 1172/53, belge 1 sayfa 2-12, M.17.03.1904

⁷⁸⁵ COA, YA.HUS, 469/6, H.01.01.1322/18.03.1904

jandarma ıslahı olmadığı konusunda ikazda bulunmuştur. Mektup sahibi kendisini ziyarete gelen İtalya sefirinin imalarından, Degiorgis ve Avrupalı zabitlerin Rumeli’de jandarma meselesini tekellerine alarak çözme gayreti içerisinde olduklarını sezdiğini belirtmiştir. Osmanlı jandarma zabitleri, Rumeli’deki ıslahatta karar verici fonksiyonlarından uzaklaştırılmak istenmektedir. Avrupalı zabitlerin her birinin rütbeleri miralay ya da liva seviyesindedir. Büyük rütbeli askerlerin gönderilmesi, Avrupa’nın Rumeli’deki ıslahatı önemsediklerine kanıttır. Osmanlı Devleti de bu kişilerin refakatinde dil bilen, eğitilmiş ve becerikli askerler görevlendirmelidir.⁷⁸⁶

23 Mart 1904 tarihinde, Osmanlı hükümeti toplanmış ve sunulan bu muhtıraların hepsini değerlendirmiştir. Avrupalı zabit miktarının gerekli görülürse artırılması uygun görülmüş, jandarmaların kumanda ve idaresinin Osmanlı zabitlerine ait olduğu konusunda hemfikir olunmuştur. Avrupalı küçük zabit miktarı artırılmayacaktır. Arnavutlarla meskun yerlerin ıslahattan ayrı tutulması karşısında, Berlin Antlaşmasının uygulanması daha uygun görülmüştü. Yanya, İşkodra gibi vilayetler de ıslahata dahil edilmesi düşünülmüş; ancak daha sonra bundan vazgeçilmiştir. Bu konunun Ermeni meskun mahallerde yapılacak ıslahatı gündeme getireceği düşünülerek, sessiz kalınması daha uygun bulunmuştur. Jandarmaların silahları alışlageldiği şekilde Martini Henri tüfekleri olacak, Mauser marka tüfeklerin temininden Osmanlı bütçesinin uygun olmaması sebebiyle vazgeçilmiştir. Revolver tabancaları alımında Degiorgis gerekli tetkiki yaptıktan sonra karar verilecekti.⁷⁸⁷

Osmanlı Devleti, 24 Mart 1904 tarihinde Avusturya ve Rusya’nın muhtırasına cevap verilmiştir. Avrupalı jandarmaların miktarını artırmanın şimdilik mümkün olmadığı tekrarlanmıştır. İhtiyaç duyarlarsa, yeniden Avrupalı zabitler Osmanlı hizmetine alınabilecektir. Küçük zabit sayısında bir artış istenilmemiştir.⁷⁸⁸ Degiorgis, Osmanlı jandarma komisyonu ile görüşmesini tamamlamış, Seraskerlik makamına giderek Serasker Rıza ile görüşmüştür. Degiorgis daha fazla Avrupalı zabit talep etmeyecektir, vilâyat-ı selasede yirmi beş Avrupalı zabitle görev yapmayı kabul etmiştir. Degiorgis, bir an önce görev yerlerine gitmeyi arzuladığını Seraskere bildirmiştir. Degiorgis, Osmanlı askerlerinden ve eldeki imkanları değerlendirerek jandarma için gerekli ıslahatı yapacağını

⁷⁸⁶ COA, Y.PRK.HR, 34/27, belge 1, H.1322.01. 04/21.03.1904

⁷⁸⁷ COA, Y.MRZ.d, 12124, belge içi tarihi H.6. 01.1322, katalog tarihi H. 05.M.1322/22.03.1904

⁷⁸⁸ COA, HR.SYS, 1172/57, M.24.03.1904

söyleyerek Rıza Paşa ile görüşmesini sonlandırmıştır.⁷⁸⁹ Osmanlı Devleti, 28 Mart 1904 tarihinde altmışı geçmemek kaydı ile Avrupa'dan zabıt gönderilmesine izin vermiştir; ancak küçük zabitan gönderilmesine müsaade etmediğini belirtmiştir.⁷⁹⁰

Avrupa devletlerinin kendi aralarında görüşerek 25 Mart 1904 tarihinde aldıkları karara göre vilâyat-ı selasede zabitlerin iş bölümü şöyle olacaktı: Kosova vilayeti Avusturya'nın, Manastır vilayeti İtalya'nın, Selanik vilayetinin üç sancağında üç farklı ülke olacaktı. Selanik sancağı Rusya'nın, Drama sancağı İngiltere'nin, Serez sancağı Fransa'nın görev yeri olarak belirlenmişti.⁷⁹¹

Osmanlı Devleti ile kontrat meselesi görüşülmeye başlanmıştır. Rusya ve Avusturya sefirleri, Avrupalı zabitlerin ortak kararlarını Osmanlı Devleti'ne sunmuşlardır. İlk olarak kafalarına takacakları şeyin ne olacağına karar verilmesi istenilmiştir. Bu ya üniforma renginde olacak ya da siyah kuzu derisinden bir kalpak olacaktır. Osmanlı Devleti'nden bunun bir numunesinin kendilerine sunulmasını istemişlerdir. İkinci madde: tensik olacak jandarmaya ait üniformaların örneklerinin imal edilmesidir. Üçüncü madde: komisyon tarafından hazırlanan kontrat zabitler tarafından Selanik vilayetinde imza edilecektir. Dördüncü madde: Seraskerlik makamında hazırlanıp, Fransızcaya tercüme edilecek jandarma nizamnamesinden iki yüz adedin hızlı bir şekilde Rumeli'ye gidecek Avrupalı zabitlere gönderilmesi istenilmiştir.⁷⁹²

Rusya ve Avusturya sefirleri, Avrupalı jandarmalar için kontrat hazırlayıp Osmanlı Devleti'ne sunmuşlardı. Kontrat Avrupalı güçlerin isteklerine göre şekillenmişti. Maaşları Osmanlı Bankası vasıtası ile değeri düşürülmeden her ay başında verilecekti. Avrupalı zabitler görevleri için seyahat ettiklerinde, aynı rütbedeki Osmanlı zabitanın iki katı harcırah alacaklardı. Osmanlı ülkesine ilk geldikleri zaman bir geliş ücreti hesaplarına yatırılacaktı. Avrupalı zabitanın Osmanlı ülkesinde göreve başladıkları seferde bir kere geçerli olmak üzere levazımı, binek hayvanı ve eğer takımı için 1500 kuruşluk bir bedel ödenecekti. Avrupalı zabıt Osmanlı Devleti geldiği sırada bankaya yatırdığı ücret ile aynı miktarda bir meblağı ülkesine dönerken de ödeyecekti. Avrupalı zabıt ülkesine dönerken levazım, eğer takımı ve binek vs. masrafını kendisi karşılayacaktı (madde 1).

⁷⁸⁹ COA, Y.MTV, 258/80, H.10.01.1322/27.03.1904

⁷⁹⁰ COA, Y.EE, 50/ 68, H.1322.01. 11/ 28.03.1904

⁷⁹¹ Sowards S.W, (1981), age, s.90

⁷⁹² COA, HR.SYS, 1172/58, belge 1 sayfa 1, M.04.04.1904

Avrupalı zabıt görevi nedeni ile bir hastalıktan dolayı vefat ederse bu durum Avrupalı zabıtların bulunduğu bir komisyon tarafından tahkik edilecektir. Avrupalı zabıtın vefatından sonra eşi, çocukları ve bakmakla yükümlü olduğu akrabalarına Osmanlı Devleti tarafından maaş bağlanacaktır. Söz konusu maaş altın olarak Osmanlı Bankası tarafından verilecektir. Avrupalı zabıt vefat etmez ancak görevi nedeni ile malul ya da kalıcı bir hastalığa yakalanırsa, Avrupalı zabıtan komisyonu tarafından durumu tetkik edilecektir. Tazminat verilmesi gereken bir durum varsa bu da komisyon tarafından verilecektir. Zabıtanın hastalığı ülkesine dönmesini gerektirirse yine Degiorgis ve zabıtan komisyonu tarafından durumu tetkik edilecek, kendisine iki aylık ile bir senelik maaşı verilecektir (madde 2).

Avrupalı zabıtan Osmanlı Devleti'nin aleyhinde bir hal ve hareket içerisinde bulunursa, bu durum Corcis ve Avrupalı zabıt komisyonu tarafından tetkik edilecektir. Neticede suçlu bulunursa kontratı feshedilecek ve kendisi de görevinden azledilecektir (madde 3). Avrupalı zabıt cünha ve cinayet benzeri bir suça karıştığı tespit edilirse, Osmanlı kanunları gereğince cezalandırılacaktır (madde 4). Avrupalı zabıt kendisine verilen üniformayı giyecek ve görevini yaparken önce bağlı bulunduğu birimin Osmanlı kumandanına ardından da Osmanlı padişahına itaat edecektir (madde 5).

Avrupalı zabıt, Osmanlı Devleti hizmetindeyken ülkesindeki rütbesi ve konumuna bir hanel gelmeyecektir (madde 6). Kontratı imzalayan Avrupalı zabıt, görevini yerine getirirken vilâyat-ı selase jandarmasının tensiki için bircümle mesaisini sarf edeceğine, Osmanlı padişahına karşı namusu üzerine yemin edecektir (madde 7). Avrupalı zabıtın imzalayacağı bu kontrat vilâyat-ı selasede jandarma tensikinin biteceği iki sene müddetince geçerli olacaktır. Kontratı imzalayacak Avrupalı zabıtın, jandarma tensikinde görevi iki sene içerisinde bitmediği takdirde, kontrat süresini uzatmaya hakkı olacaktır (madde 8).⁷⁹³

Osmanlı hükümeti, Nisan 1904'te hem kendisine sunulan muhtıranın maddelerine hem de kontrata ilişkin görüşlerini bildirmişti. Bütün Avrupalı zabıtların Osmanlı zabiti ile aynı kıyafeti giymesi ve aynı başlığı takmaları uygun görülmüştür. Vilâyat-ı selasede görevlendirilecek Avrupalı zabıtlar, Osmanlı zabıtları gibi fes giyeceklerdir. Sadece Rusya'dan gönderilecek beş zabıtın Osmanlı süvari topçusunun giydiği kalpağı takmalarına izin verilmişti. Osmanlı Devleti kontrat maddelerine itiraz etmiştir. Kontratın ikinci

⁷⁹³ COA, HR.SYS,1172/58, belge 2 sayfa 2-4, M.04.04.1904

maddesinde, malul olanlara maaş bağlanacağı belirtilmiştir. Bu duruma karar verecek komisyonda sadece Degiorgis ve zabitler değil Osmanlı Devleti adına iki doktor bulunacaktır. Ülkesine gidecek zabıtlere, Corcis'in kontratında olduğu gibi iki katı harcırah verilecektir. Kontratın sekizinci maddesinde, jandarma tensikatının iki sene sonunda biteceği ve istenilirse bu sürenin uzatılabileceği belirtildiyse de bu sürenin yeterli olacağı belirtilmişti. Hükümetin aldığı bu kararlar II. Abdülhamit tarafından kabul edilirse, Avrupalı zabıtlerin yola çıkacağı III. Ordu müşirine bildirecekti.⁷⁹⁴

3.2.3. Osmanlı Devleti'nin Mürzsteg Programı Yürürlüğe Girmeden Önce Vilâyat-ı Selase Jandarmasında Yaptığı Düzenlemeler

Osmanlı Devleti'nin Avrupalı jandarma sayısındaki artışı kabul etmesi, sefaretlerde yeni bir hareketlenmeye sebep olmuştur. 6 Nisan'da 1904 tarihinde, Avusturya basını Rumeli viayat-ı selasesine gönderilmek üzere beş zabıt seçildiğini haber yapmıştır.⁷⁹⁵ Aynı gün İngiltere adına Kont Lamsdorf, Osmanlı sefirine giderek beş İngiliz zabıtın pasaportunun vizesinin yapılmasını istemiştir. Osmanlı sefiri, ortak bir karara varılmadan yapılan bu emrivakiyi teessüfle karşıladığını Kont Lamsdorf'a bildirmiştir.⁷⁹⁶ Osmanlı Devleti, kontratı ve zabıt sayısının artırma meselesini Meclis-i Mahsus Vükelada görüşmüştür. II. Abdülhamit Avrupalı zabıt sayısının yirmi beşten fazla olmasını istememektedir. Böyle bir konuyu müzakere etmeyi bile düşünmemiştir.⁷⁹⁷ Avrupalı zabıt sayısını artırma isteği 10 Nisan'da, Sadrazama başvuran Avrupalı temsilciler tarafından tekrar gündeme getirilmiştir. Avrupa'dan gönderilecek zabıt sayısının altmışa çıkarılması, Osmanlı Devleti kabul etmedikçe de zabıtlerin Rumeli'deki görev yerlerine gitmeyeceklerini söylemişlerdi.⁷⁹⁸

Avrupalı Devletler, Şubat-Mart 1904 sürecinde vilâyat-ı selase jandarması ile ilgili aldıkları kararları Osmanlı Devleti'ne kabul ettirmek için çalışmaya devam etmişlerdir. Osmanlı Devleti, kendisine sunulan şartları maddeler haline getirerek jandarmada yapılacak düzenlemeleri Avrupalı devletlere sunmuştur. Söz konusu düzenlemelere göre:

⁷⁹⁴ COA, Y.MRZ.d, 12160, belge 1 sayfa 3, H.1322 M 19/05.04.1904

⁷⁹⁵ COA, HR.SYS, 219-A/91, belge 1, M.06.04.1904

⁷⁹⁶ COA, HR.SYS, 1172/59, belge 1, M.06.04.1904

⁷⁹⁷ COA, Y.MRZ.d, 12171, belge 1 sayfa 2 ve 3, H.23.01.1322/09.04.1904

⁷⁹⁸ COA, YA.HUS, 470/60, H.24.01.1322/10.04.1904

1. Avrupalı zabıtlar (büyük ve küçük rütbeli), jandarmanın tensik, talim, terbiye ve teftişi ile görevlidirler. Avrupalı zabıtlar bu görevleri sırasında emirleri Osmanlı zabitanından alacaklardır.
2. Degiorgis tarafından jandarma tensikatinä yönelik emir ve talimatlar doğrudan doğruya alay kumandanlığı tarafından verilecektir.
3. Avrupalı zabıtlar, Degiorgis tarafından verilen talimatları uygulamakla yükümlüdür. Osmanlı zabıtları jandarmanın kumanda edilmesinden sorumlu olacaktır.
4. Avrupalı zabıtlar, Osmanlı jandarma nizamı çerçevesinde görevlerini yerine getireceklerdir.
5. Degiorgis ile birlikte görev yapacak büyük rütbeli zabıtlar de teftiş, tayin ve tensik görevini yerine getireceklerdir.
6. Büyük rütbeli Avrupalı zabıtlar, görevlerini yerine getirirken her durumu Degiorgis'e bildirmek zorundadırlar.
7. Osmanlı zabıtları jandarma hakkında bir talimat hazırlayacakları zaman bu hususu Avrupalı zabıtlara de bildireceklerdir.
8. Avrupalı zabıtlar, Osmanlı Devleti'nde kendi rütbelerinden bir üst rütbede görev yapacaklardır.⁷⁹⁹

Osmanlı Devleti, Avrupalı zabıtların vilâyat-ı selaseye hareketinden önce onların kontratlarını hazırlamalı, elbise, eşya, ikamet edecekleri yerler ile ilgili düzenlemeler yapmalıydı. Bu konuda bir hatırlatma, Rusya ve Avusturya sefirleri tarafından Seraskerlik makamına yapılmıştı. Bu yerleşim harcırahı Osmanlı Devleti tarafından verilmeliydi. Selanik Osmanlı Bankası'na, bu harcamalara karşılık bin Osmanlı lirasının 7 Nisan 1904'te yatırılması istenilmişti. Ayrıca zabıtların maaşlarını Mayıs ayının sonunda alacaklardı, bunun için de gerekli bir meblağın Osmanlı Bankasına yatırılması Maliye Nezaretinden istenilmişti.⁸⁰⁰ İlk yerleşim harcırahı talebini Avusturya ve Rusya sefirleri 8 Nisan'da maaş ve harcırahlarla ilgili ikinci bir bildirimde bulunmuşlardır. Bu meblağ Osmanlı Devleti'nin düşündüğünden çok fazladır. Zabıtların ilk harcırah ve ilk ayın maaşı için Selanik Osmanlı Bankasına elli bin Osmanlı lirası yatırılacaktır. İlk birleşme masrafı ortalama olarak 26.000 Osmanlı lirası tutacağı tahmin edilmektedir. Bu meblağ ise şu kalemlere taksim edilmiştir. Binek hayvanı ve mektep ücreti olarak 6.000 Osmanlı lirası; elbise bedeli olarak 10.000 Osmanlı lirası; altı aylık ihtiyat akçesi 5.000 Osmanlı lirasıdır. Bu harcama kalemleri toplam 20.000 lira tutsa da 26.000 liraya kadar çıkacağını düşünmektedirler. Bu harcama kalemleri

⁷⁹⁹ H.H.P, 24/1565, belge 1 ve 2, M.8 Nisan 1904

⁸⁰⁰ COA, BEO, 2309/173162, H.1322.01. 21/07.04.1904

üzerine maaşlar da eklenince 46.000 Osmanlı lirası tutan bir meblağın bu iş için ayrılması gerektiğini belirtmişlerdi.⁸⁰¹

Osmanlı hükümeti, Hüseyin Hilmi Paşa'ya bir telgraf ile emir vermiştir. Degiorgis ile beraberindeki Avrupalı zabitler Selanik'e gelmeden, vilâyat-ı selase jandarmasının maaş, tayinat ve elbise bedeli olarak her vilayet için seksen beş bin lirayı banka şubelerine yatırması istenmişti. Bu seksen beş bin liranın kontrolü, vilayetlerin mülki memurlarına verilecektir.⁸⁰² Osmanlı Devleti, kendisine sunulan kontratın maddelerine itiraz etmişti. Kontratta Degiorgis ve Avrupalı zabitlerin görev sürelerinin iki yıl olarak belirlenmişti. Bu sürede de bir artışa Osmanlı hükümetinin rızası yoktur. İki sene görevlendirilme de fazla bulunmuş ve bir sene yeterli görülmüştür. İkinci konu da zabitlerin nerede görev yapacakları ve jandarmalara nerede eğitim verecekleri meselesiydi. Osmanlı Devleti, Avrupalı zabitlerin görevli bulundukları yerlerde hükümet konaklarına yakın yerlerde odalar kiralanabileceğini; bu yeterli görülmezse de yeni binalar inşa edilebileceğini belirtmiştir. Osmanlı Devleti, bu iş için askeri kıışlaların kullanılmasına müsaade etmeyeceğini belirtmişti. Üçüncü konu Gayrimüslimlerden jandarma personeli temininde onda iki oranın geçilememesi istenilmişti. Meclis-i Mahsus Vükelada alınan bu kararlar Degiorgis Paşa'ya sunulacaktır.⁸⁰³ Maliye nezaretine, Avrupalı zabitlerin elbise, binek hayvanı, levazım ve eğer takımları için bin beş yüz franklık bir bütçe öngörüldüğü bildirilmişti. Bu ihtiyaçlar askeriye tarafından giderilecekti, bu sebeple vakit kaybedilmeden bin beş yüz frankın temin edilip askeriye vermesi emri verilmiştir.⁸⁰⁴

3.2.4. Osmanlı Devleti'nin Yeni Bir Jandarma Nizamnamesi Hazırlaması: İlanı ve Maddelerin Değerlendirilmesi

Jandarma komisyonuna Yüzbaşı Nandrop tarafından bir layiha hazırlanarak sunulduğunu ilgili başlıkta anlamıştık. Ancak jandarma komisyonu Nandrop'un uyarılarını dikkate almamış, 1903 Mayıs ayında yayımlanan jandarma layihası metninin⁸⁰⁵ maddelerinde düzeltmeler yapmakla yetinmiştir. Osmanlı Devleti'nin acelesi vardır

⁸⁰¹ COA, YA.HUS, 470/35, belge 3, H.22.01.1322/08.04.1904

⁸⁰² COA, BEO, 2311/173255, belge 1, H.24.01.1322/ 10.04.1904

⁸⁰³ COA, Y.MRZ.d, 12171, belge 1 sayfa 4, belgenin bu kısmı H.24.01.1322/10.04.1904 tarihini taşımaktadır.

⁸⁰⁴ COA, BEO, 2310/173227, belge 1, H.1322.01. 25/11.04.1904

⁸⁰⁵ Söz konusu nizamname layihasının geniş değerlendirilmesine ilişkin Sıddık Yıldız, "1903 Yılına Ait Jandarma Nizamnamesi Layihası ve Değerlendirilmesi", (2018), Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma, Demircioğlu İ.H, Özcan A, Yiğit Y, (Editörler), Berikan Yayınevi, Ankara, s.403-422

Avrupalı zabitler göreve başlamadan önce jandarma nizamnamesini yayınlamalıdır, nitekim 1 Şubat 1904 tarihinde nizamname yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Nizamname 6 bölüm ve 298 maddeden oluşmaktadır. Her bir bölüm kendi içerisinde alt başlıklara ayrılmıştır. İlk yedi madde kendi içerisinde 3 bölüme ayrılmıştır. 1. kısım, 1-4. maddeler jandarma vezaif ve hıdematına ayrılmıştır. 2. kısım 5. madde jandarma sınıfının suret-i tahlifi başlığını taşır ve jandarmanın edeceği yemin burada yer alır. 3.kısım jandarma müfettişlerine ayrılmıştır ve 6-7. maddelere bu başlığın altında sıralanmıştır.⁸⁰⁶

Jandarma nizamnamesinin 6 bölümü ise şu başlıkları taşır:

1. Bölüm Teşkilat
2. Bölüm Jandarmanın Nezaretlere Karşı Olan Vezaifi ve Memurin-i Devlet ile Münasebet
3. Bölüm Her Rütbeye Ait Vezaif
4. Bölüm Jandarmanın Hıdemat-ı Mahsusası
5. Bölüm Jandarma Taburları Heyetlerinin Zabt-u Rabt ve İntizam-ı Dahilileri
6. Bölüm Jandarmaların İcra-yı Hıdemattan Vezaif ve Hukuk-u Umumiyesi⁸⁰⁷

1904'te yayımlanan bu nizamname 1880 nizamnamesi ile büyük oranda benzer maddelerden oluşur. Pek çok madde dil olarak değiştirilmekle birlikte 1904 nizamnamesi farklılıklar da ihtiva eder. 1904 nizamnamesi de 1880 nizamnamesi 6 başlıktan oluşmuştur. Ancak 1880 nizamnamesi 487 maddeden oluşmuş ve 1904 nizamnamesine göre daha fazla ayrıncı ihtiva etmiştir.⁸⁰⁸ İki nizamnamede farklılık başlıklara başlamadan verilen ilk ilk 8 maddede kendisini gösterir. 1880 nizamnamesinde jandarma askeri ibaresi kullanılırken, 1904 nizamnamesinde bu ifade yerini jandarmaya bırakmıştır. 1904

⁸⁰⁶ Düstur, (1941), No: 277- Jandarma Nizamname-i Hümayunu, 14 Zilkade 1321/9 Kanunsani 1319, 1. Tertip C.7, Başvekâlet Matbaası, Ankara, s.1109-1168

⁸⁰⁷ Düstur, (1941), No:277-Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7,s.1109-1168

⁸⁰⁸ Jandarma Nizamnamesi (1297), age, s.1-116

nizamnamesinde jandarma askeri bir sınıf olmakla birlikte görevi diğer bir kolluk gücü olan polis ile daha fazla ilişkilendirilmiştir.

Madde 1: Jandarma emniyeti umumiyeiyi muhafaza ve asayişin bekasını ve kavanin ve nizam-ı mevzuanın icrayı ahkâmını temin için tesis olunmuş bir heyeti askeriye dir. Jandarmanın vazife-i esasiyesi her türlü ceraimin zecr ve men'i için mütebassırane hareket etmektir. Jandarmanın başlıca hizmeti yolların ve kır ve karyelerin emniyetini muhafaza etmek ve şehir ve kasabatta polise kuvvet-üz-zahr (yedek kuvvet) olmak ve polis bulunmayan mahallerde polis vezaifini ifa eylemektir.⁸⁰⁹

1904 nizamnamesi 1880 nizamnamesinden farklı olarak jandarma makamının görevini yerine getirirken hangi kurumlara karşı sorumlu olduğunu da ayrıca belirtmiştir

Madde 4: Jandarma sınıfı zabt-u rabt ve idare hususlarında ciheti askeriye ve vezaif-i mahsusasının icrası itibarı ile cihet-i mülkiye ve adliyyeye merbuttur.⁸¹⁰

Jandarma efradının ettikleri yemin de 1880 nizamnamesinden farklıdır. 1904 nizamnamesinde, Osmanlı Devleti Kanun-u Esasi'yi uygulamadığı için jandarmanın itaat etmesi gereken kanun değil padişah olmuştur.

Madde 5: Alelumum jandarma ümera ve zabitan ve neferatı jandarma silkine (girmezden evvel ber-vech-i ati (aşağıda olduğu gibi) yemin ederler.

«Sureti yemin»

Velinimet bi-minnetimiz padişahımız efendimiz hazretlerine itaat ve sadakatten ayrılmayacağıma ve tevdi buyurulan hıdematta emniyeti suiistimal ve hilaf-ı namus ve sadakat ahvali irtikâp etmeyeceğime «vallah»⁸¹¹

1904 jandarma nizamnamesinin, 1880 nizamnamesinden en büyük farkı ise jandarmanın idari organizasyonunda olmuştur. 1. Bölümün ilk maddesi bu düzenlemeye ayrılmıştır. 1880 nizamnamesinde jandarma teşkilatının en küçük birimi on başı takımı, en büyük birimi de lejyonu. 1904 nizamnamesi ile en küçük birim bölük en büyük birim de alay olmuştur.

Madde 8: Her vilâyetin piyade ve süvari jandarması bir alay ve her sancakta bulunan jandarmalar bir tabur ve kazalardakiler bir bölük itibar olunur. Alay taburlara ve tabur bölüklere ve bölük takımlara münkasem olup takımlar icabına

⁸⁰⁹ Düstur, (1941), No:277-Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7, s.1109

⁸¹⁰ Düstur, (1941), No: 277- Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7, s.1109

⁸¹¹ Düstur, (1941), No: 277-Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7, s.1110

göre karakol itibarı ile nevahi ve kuraya tevzi edilir bölükler mevcudu mensup oldukları kazaların derece-i ehemmiyet ve ihtiyacına göre piyade ve süvari efradından tertip ve tayin olunur. Karakollar sırf piyade ve sırf süvari olsun ikame ve istihdam olunacakları (mevakiin ehemmiyeti nispetinde dört ve nihayet on neferden müretteptir).

Madde 9: Her bölükte bir bölük kumandanı bulunup bunun maiyetinde mülâzım-ı evvel ve sani rütbesinde iki zabıt bulunacaktır. Zabitanı mumaileyhinden bölük kumandanı bölüğün merkezi olan nefsi merkez kazada ve mülâzımlar kazaya merbut nevahi veyahut haizi ehemmiyet olan kurada istihdam olunur. (Bir vilâyette bulunan taburların mecmuuna o vilâyetin ismi verilerek vilâyet jandarma alayı tesmiye olunur ve her alay, alay kumandanı ve her tabur, tabur kumandanı namı ile ümeradan birer zatın tahtı kumandasında bulunur.⁸¹²

Taburlar ayrı ayrı düzenlenmemekle birlikte seyyar taburların ihdası jandarma idaresine bırakılmıştır

Madde 10: Jandarma alayına merbut olmak üzere andel icap iktiza eden vilâyetlerde birde seyyar taburu teşkil olunur.

Madde 11: Elviye-i gayri mülhakada birer müstakil tabur bulunur.⁸¹³

1880 yılından 1904 yılına geçen süreçte alay, tabur ve bölük sistemi yerleştirilmiştir. Bu düzenleme jandarma alay ve taburu içerisindeki sıralamayı da değiştirmiştir. 1880 nizamnamesinden ayrılan en önemli yönü ise jandarma uygulamasının her yerde aynı şekilde ve standart bir şekilde uygulanacak olmasıdır. 1880 nizamnamesinde, her bölge için ayrı bir düzenleme öngörülürken mesela çöl bölgelerinde farklı İstanbul ve çevresinde farklı bir uygulama yapılacaktır.⁸¹⁴ 1904 nizamnamesinde her vilayette ve sancakta standart bir uygulama yapılmasına karar verilmişti.

Madde 12: Jandarma sınıfının silsile-i meratibi

Piyade veya süvari onbaşı

Bölük emini, piyade veya süvari çavuşu

⁸¹² Düstur, (1941), No:277-Jandarma Nizamnamesi, 1.Tertip C.7, s.1110

⁸¹³ Düstur, (1941), No:277-Jandarma Nizamnamesi, 1.Tertip C.7, s.1110

⁸¹⁴ Jandarma Nizamnamesi (1297), madde 14, s.5-6

Başçavuş

Mülâzım-ı sani

Mülâzım-ı evvel

Tabur kâtibi

Bölük kumandanı

İdare emini

Tabur kumandanı, alay kumandanı⁸¹⁵

Jandarma nizamnamesinin birinci bölümün, ikinci kısmı jandarma teşkilatına personelin kabul şartları ve görev sürelerine ayrılmıştır.

Madde 14: Jandarmaya kayıt ve kabul olunacak efrat bu sınıfta iki sene müddetle hizmet etmeğe mecburdur. Bu müddetin hitamında yine hizmete devam arzusunda bulunanlar bir gûna vukuatı olmadığı halde birer sene daha hizmet etmek üzere seneden seneye kayıdları temdit olunur ve hizmetten çıkmak isteyenler seneyi badelikmal çıkabilirler. Şu kadar ki jandarma sınıfına dahil olduktan sonra şayanı kabul mazereti meşruası evrakı resmiye ile tahakkuk veyahut etibba marifetile bilmuayene maluliyeti tebeyyün edenler iki seneyi ikmal etmeksizin ihraç olunur. Seferberlik halinde Jandarma silkinde müstahdem bulunan efradı redife redifler silâh altına alındıkta silâh altına alınır ve müstahfazdan bulunanları lüzum ve emri mahsus olmadıkça jandarmada ipka olunur.

Madde 15: Jandarma sınıfına alınacak efradın şeraiti kayıd ve kabulü berveçhiâtı beyan olunur.

Evvelâ: Bilûmum jandarmaya alınacak efradın sininleri yirmi beşten eksik ve kırk beşten ziyade olmayacaktır.

Saniyen: Avarız ve nevakısı bedeniyeden beri ve kaviyülbünye olacaktır.

Salisen: Maa ihtiyat müddeti nizamiyesini ikmal etmiş olan efradı asakiri şahaneden talip olanlar alınacaktır.

Rabian: Jandarmaya alınacak efradı redife veya müstahfazadan okuyup yazmak bilenler ve müddeti redifesinin kısmı azamini ikmal eyliyenler intihapta tercih olunur. Eğer bizzat hizmeti askeriyesini ifa etmiş olanlardan lüzumu kadar efrad bulunmaz ise berveçhi muharrer sefatı haiz sair efradı ahaliden kabul edilir.

Hamisen: Jandarmaya girenlerin hizmeti askeriyeleri esnasında ve hizmeti askeriyeden infikâklerinden sonra muhilli namus ve istikamet bir hal ve hareketleri olmadığı cüzdanları ile getirecekleri resmî şahadetnameden anlaşılmalıdır. Efradı ahaliden alınacakların dahi okuyup yazması olanlar tercih olunur ve bunların dahi

⁸¹⁵ Düstur, (1941), No:277- Jandarma Nizamnamesi, 1.Tertip C.7, s.1111

şeraiti saireyi haiz olmaları lâzım olduğu gibi cünha ve cinayet ile mahkûm olmadıklarına ve hüsnü hal ashabından bulunduklarına dair yedlerinde hükümeti mahalliyyeden musaddak bir şahadetname de bulunmak meşruttur.⁸¹⁶

Bu maddeler ile jandarmaya kayıt ve kabul şartları 1880 nizamnamesinden oldukça farklılaşmıştı. Jandarmaya kayıt için 25 ile 45 yaş sınır olarak belirlenmişti. 1880 nizamnamesinde, jandarmaya kabul edilecek askerin boy uzunluğu ile ilgili ayrıntıya ise 1904 nizamnamesinde yer verilmemişti. 1880 yılında jandarmaların Tükçe okuyup yazması istenilmişse de 1904 tarihli bu nizamnamenin 15.maddesinin dördüncü bendinde görüleceği üzere sadece okuma yazma bilenlerin öncelikle tercih edileceği belirtilmişti.

1904 jandarma nizamnamesinin 2. bölümünde jandarmanın nezaretler ve diğer memurlar ile ilişkisi düzenlenmiştir. Nizamnamenin 2. bölümün 1.kısımı cihet-i askeriye ile ilişkililerdir ve 39-41. maddeler ayrılmıştır.⁸¹⁷ 2. Kısım mülkiye ve adliye ile ilgili vazifelerdir ve 42-43. maddeler ayrılmıştır.⁸¹⁸ Bu bölümde 1880 nizamnamesindeki gibi her bir nezaret ve ona karşı görevler verilmemiştir. Daha kısa ve daha genel bir şekilde jandarmanın görevleri sıralanmıştır.

1904 jandarma nizamnamesinin 3.bölümü her rütbeye ait vazife ile ilgilidir. 1880 nizamnamesinde olduğu gibi önce komuta kademesini oluşturan zabıtlar ardından da daha alt kademedeki görevli jandarmaların görevleri verilmiştir. 3. Bölümün 1. Kısım her rütbeden olan zabitanın görevlerine ayrılmıştır. Alay kumandanlarının vazifeleri 67-76 maddelerde⁸¹⁹; tabur kumandanlarının vazifeleri 77-86. maddelerde⁸²⁰; bölük kumandanlarının vazifeleri 87-94. maddelerde verilmiştir⁸²¹. Her bir zabıtların bir defter tutması ve bu defterlere kaydedecekleri bilgiler de 1880 yılındaki nizamnamede olduğu gibi görev olarak verilmiştir. Alay kumandanının tutacağı defter 76. maddede, tabur kumandanlarının tutacağı defterler 86.maddede ve bölük kumandanının tutacağı defterler

⁸¹⁶ Düstur, (1941), No:277-Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7, s.1112-1113

⁸¹⁷ Düstur, (1941), No:277-Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7, s.1119-1120

⁸¹⁸ Düstur, (1941), No:277-Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7, s.1120

⁸¹⁹ Düstur, (1941), No:277-Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7, s.1124-1126

⁸²⁰ Düstur, (1941), No: 277-Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7, s.1126-1129

⁸²¹ Düstur, (1941), No: 277-Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7, s.1129-1130

94. maddede verilmiştir.⁸²² Kumandan seviyesinden sonra gelen idare emini, tabur katibi, başçavuş ve bölük eminlerinin görevleri ise birer madde ile verilmiştir.⁸²³

1880 nizamnamesinden seyyar jandarma taburlarının vazifeleri verilmişti, seyyar taburlar henüz Osmanlı ülkesinin tamamında uygulama bulmamış olsa da 1904 nizamnamesinin hazırlandığı süreçte artan asayişsizlik seyyar tabur uygulamalarını da yaygınlaştırmıştır. Bu sebeple nizamnamenin 116. Maddesi seyyar jandarma taburlarının görevine ayrılmıştır.

Madde 116- Seyyar taburları münhasıran eşkıya takibine memur oldukları cihetle lüzum görüldüğünde icap eden mahallere topluca sevk olunabilmek için mezkûr tabur kumandanları vali vilâyetin tensip edeceği mahalde tabur kâtibi ile maan ikamet eder. Bunlardan görünecek lüzum üzerine sancaklara gönderilen bölükler dahi mutasarrıf-ı livanın tayin edeceği mahalde ikametle kazalara memur jandarmaların gidemediği mahallere de bir onbaşı kumandasında olmak ve mevcutları maksada göre tayin kılınmak üzere kollar tertip ve izam edilerek emniyet ve asayişin muhafazasına hizmet eylerler. Led-el hace derhal cem olabilmek için mezkûr müfrezelerin merkezlerinden baid mahallere sevk edilmeleri caiz değildir, iktiza eylediği halde mutasarrıfın emri ile müfrezeler birleştirilerek bölük kumandanının ve valinin emri ile de umumen tabur veya lüzumu miktar bölükler birleştirilerek tabur kumandanının kumandası tahtında iktiza eden mahalle müctemian sevk olunur.⁸²⁴

1880 nizamnamesinde olduğu gibi 1904 nizamnamesinde de jandarmanın “hıdmet-i adiyesi”ni de maddeler ile belirtmiştir:

Madde 150: Jandarma karakollarının hıdmet-i adiyesi tarîk-i aralarda ve köy yollarında ve nahiyelerde ve kariyelerde ve çiftlik ve ormanlarda velhasıl kendi daireleri dahilinde bulunan mahallerin kâffesinde dolaşmak ve kol gezmek ve hapishaneleri haricen muhafaza etmek ve adliye memurlarının icrasına muktedir olmadıkları ve muaveneti zabıtaya ihtiyâç hasıl olan işlerde kullanılmak gibi şeylerden ibarettir.

Madde 151: Her nahiye ekalli ayda iki kere devr edilir. Muhaberat ve müraselâtı mülkiye için çavuş ve onbaşı ve neferat taraflarından vukubulan azimet ve avdetler devirden madud değildir.⁸²⁵

⁸²² Düstur, (1941), No:277-Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7, s.1124-1130

⁸²³ Düstur, (1941), No:277-Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7, s.1130-1131

⁸²⁴ Düstur, (1941), No:277- Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7, s.1135

⁸²⁵ Düstur, (1941), No:277-Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7, s.1142-1143

1904 nizamnamesinde jandarmanın adliye ve mülkiye ile ilişkileri daha ön plana çıkmıştır. 4.bölüm jandarmanın mahsus hizmetine ayrılmıştır. Jandarmanın askeri vazifesine 1904 nizamnamesinde bu bölümde 205-214. maddelerde yer verilmiştir. Bu görev ise askeri toplamak, kaçak askeri yakalamak, yakaladığı askeri birliğine teslim etmektir.⁸²⁶

1904 nizamnamesinde jandarmanın hangi şartlar oluştuğunda silahını kullanacağı iki maddede verilmişti. Her iki madde de zorunlu olmadıkça silah kullanılmaması istenmiştir. Jandarma bir olayı önleyemeyecek durumda olursa da düzenli birlikler ve redif birliklerinden yardım alması istenilmiştir.

Madde 176 — Jandarma berveçhiati ahvalde esliha istimaline mezundur.

- 1- Kendi üzerine taarruz edip canını tehlikeye koyan eşhasa karşı müdafa-yı nefis için.
- 2- Cürmü meşhudun faili veyahut şahsı maznun esna-yı tevkifinde jandarmanın emrine silâhla mümanaat eder ise.
- 3 - Tevkif olunan bir canii şerir firar edip dur emrine itaat etmez ve yakalamak için silâh istimalinden başka bir çare bulunmazsa.
- 4 - Eşkîya takibi sırasında yatak olan mahallerde şüpheli bir şahıs zuhur eder ve jandarmanın dur emrine imtisal etmeyip firar eyleyse.

Herhalde jandarma bir başka tedbir ittibazile maksadı matlûbun husulüne imkân olmadığı takdirde silâh istimali son bir vasıta olduğunu iyice bilmeli ve mehma emken itlafı nüfusa badi olmak için edilen taarruza mukabil ne türlü ve ne dereye kadar silâh istimal eyliyeceğini takdir eylemelidir.

{Balâda zikr olunan hususattan maada ahvalde jandarma silâhının istimalinden dolayı mesul olup bu ahval haricinde istimali silâh eylediği halde karşısındaki kimsenin müsellâh veya gari müsellâh olmasının dahi nazarı dikkate alınması icab eder.

Madde 177 — Beynelahali vukubulan fesadın oradaki jandarma tarafından esliha istimalile bile teskin edilemeyeceği anlaşıldıkta fesadın reisleri ile sebebiyet verenlerini alelesami serian zabıt varakası ile hükümeti mahalliyeye beyan etmekle beraber derhal hükümeti mahalliye ile tabur veya bölük kumandanı vastasile yakın bulunan jandarma karakollarına ve lüzum görülür ise asakiri nizamiye veya redif kumandanlarına müracaat ve imdad talep olunur.⁸²⁷

1904 nizamnamesi ile 1880 nizamnamesinde adı değişmekle birlikte ortak olan nokta ise bir yerdeki karakolun kumandanı ve görevleridir. 1880 nizamnamesinde onbaşı takımı

⁸²⁶ Düstur, (1941), No:277-Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7, s.1152-1154

⁸²⁷ Düstur, (1941), No:277-Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7, s.1148

kumandanı adı, 1904 nizamnamesi ile karakol kumandanı olmuştur. Görevleri neredeyse aynıdır

Madde 252: Jandarma karakollarının hıdematı fevkalâdesi âtide beyan olunan hususata muavenet eylemektir: Evvelâ- idhalât **ve** ihracat rûsumunu ahzetmeğe ve gümrükten mal kaçırılmasını **Veyahud** memnu olan eşyanın memalik-i Osmaniye'ye duhulünü men eylemeğe memur olanlara yardım etmek

Saniyen- Ormanlarda ve nehir ve göl ve büyük ırmaklar üzerinde nehbü garatın men'i için orman memurlarına yardım etmek

Salisen- Vergi, rûsumat ve mal memurlarına muavenet etmek maddesidir (jandarma karakol kumandanları nahiye mal memurları tarafından talep olunan muhafızları ita etmezler fakat mal memurlarının ellerinde bulunan akçeye bir gûna hücum ve taarruz vuku bulacak gibi sebebi nizamî irae edilip de muhafız istenilecek olduğu halde memurlar kaymakam veya müdüre müracaat edip onun vasıtası ile muhafız talep ederler)

Rabian- Evamir ve ilâmatı mahakimin icrasına memur olanlara

Madde 253: Jandarmalar emvali emiriye ile Hükûmete ait barut naklini ve posta tatarlarını temin için resmen talep olunan muhafızları tayin ve itaya mecburdurlar.

Madde 254: Fevkalâde hizmetler için jandarmadan muhafız talebi lâzım geldiği halde **sancak** merkezlerinde tabur ve kaza merkezlerinde bölük kumandanlarına ve mevaki sairede en büyük rütbede bulunan **karakol** kumandanlarına müracaat olunur.

Madde 255: Mirî akçesini hamil bulunan araba ve hayvanların seyri seri ile hareket etmelerinden yanlarına terfîk olunan süvari jandarma hayvanlarının telef olması melhuz bulunur ise **ol** halde jandarma zabıtları Hükûmet memurları ile müşavere ederek vukuu melhuz tasallûtata karşı muhafız yerine kol veyahut pusu tertip eder. **İşbu** kol ve pusular ekseri geceleri istimal olunup araba ve hayvanatın kat edeceği yolun uzaklığına ve memul olan tehlikeye göre icap eden mahallere tertip ve lüzumuna **nazaran** teksir olunur.

Madde 256: Mutasarrıflar veyahut kaymakamlar tarafından muhafız verilmesi hakkında verilen emirler Jandarma zabitanı tarafından redd olunamaz ve muhafızlar binmek için arabacının yanında yer bulamazlar ise mahalli muayyene veyahut tebdil olunacakları mahallere kadar arkadan giderler ve araba hayvanatının yan veyahut ilerisinde gitmeyip onları gözden gaip etmemek «ve 'üzerlerine hücum -vukuunda yetişebilmek üzere arka tarafında bulunmalıdır bu misüllü muhafaza memuriyetlerinde bulunan jandarmaların silâhları daima dolu tutulmalıdır.

Madde 257: Postanın hini azimetinde muhafız ahzına lüzum görülmez ise esnayı rahte iktiza eylediği halde muhafız talep edebilmek üzere tatar veya sürücüler yellerine hükûmet memurları tarafından bir talepname verilir.

Madde 258: Muhafız kumandanı her arabaya kendi takımından bir adam katar ve bir gûna tehlike olup olmadığını ve hüsnü halde bulunup bulunmadığını anlamak için sıkça arabaları muayene eder.

Madde 259: Jandarmalar mümkün olduğu mertebe mühimmatı nariye kafilelerini adeta yürüyüş ile tek kol nizamında yürütür ve kafil yanında tütün içmeği men eder ve bu yüzden ve ihmal ve teseyyüp gibi **halattan**, bir kaza vukuuna sebep olacak sair şeylerden dolayı mesuldür. Binaenaleyh kafil şevki hususunda nizamı askeriyyeye ve usulü mevzuasına tevfiik hareket etmeleri lâzımdır.⁸²⁸

1904 jandarma nizamnamesinin 268-271. maddeleri jandarmaların malûmat-ı mahsusa ve askeriyesi adını taşır. Bu maddelere göre hazırlanan nizamname hazırlandığı şekilde bırakılmayacaktır. 268. maddeye göre zabıtlar ve amirler nizamnamenin tamamını ezberlemek zorundadırlar. 269. maddeye göre çavuş, onbaşılarda nizamnamenin üçüncü, dördüncü ve beşinci kısmını tamamen bilmelidirler. 270. maddeye göre jandarma neferi nizamnamenin dördüncü kısmını öğrenmelidir. Neferlerin bu kısmı öğrenebilmeleri için maddeleri karakolda sık sık tekrar edilmelidir. 270. maddeye göre de bütün zabitan, karakol kumandanı jandarmanın eğitimini devam ettirmek için gerekli olan tedbirleri alıp uygulamalıdır.⁸²⁹ Bu maddelerin eklenmesi ile nizamnamenin uygulanması, geçerliğini sürekli tutmaya çalışıldığı düşünülebilir. Hem de nizama dayalı düzenli bir jandarma sınıfı hazırlamak için çaba gösterildiği düşünülebilir.

1904 jandarma nizamnamesi Seraskerlik makamı tarafından hazırlanmış, Meclis-i Mahsus-u Vükela tarafından onaylandıktan sonra padişaha sunularak yayımlanmıştır. 6 Şubat 1904'te jandarma nizamnamesinden yüz adet basılarak gerekli yerlere gönderilmesi istenilmişti.⁸³⁰ Nizamnamenin her alay, tabur ve bölük merkezinde birer tane bulundurulmasına karar verilmiştir. Bundan sonra, jandarmalar görevlerini yerine getirirken nizamnamedeki maddeleri göz önünde bulunduracaklardır. Bu duruma ek bir başka karar alınmış ve bu zamana kadar asakir-i zabtiye teşkilatı olan yerlerdeki emniyet güçlerinin de jandarma adını almasına, onların da bu nizamname çerçevesinde görevlerini yapmalarına karar verilmiştir.⁸³¹

Hazırlanan jandarma nizamnamesinin, Avrupalı zabıtlara verilmesi gerekmiştir. Bu nedenle de jandarma nizamnamesi Fransızcaya tercüme edilmiştir. Bu tercümelerin doğruluğunu kontrol etmek için Nandrop Bey'den yardım alınmıştır. Nandrop'a, Manastır vilayeti valisi tarafından Fransızca tercümesi yapılmış, Türkçe nüshası sunulmuştur.

⁸²⁸ Düstur, (1941), No:277- Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7, s.1161-1162

⁸²⁹ Düstur, (1941), No:277- Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip, C.7, s.1163

⁸³⁰ COA, BEO, 2269/170143, H.19.11.1321 / 06.02.1904

⁸³¹ COA, DH. TMIK.M, 167/21, H.1322.02.18/04.04.1904

Nandrop, Türkçeyi yavaş yavaş öğrenmeye başladığını belirtmiştir. Yeni nizamnamenin her iki nüshasını beraber tetkik etmiştir. Bu nizamnameyi iyi bir şekilde tetkik eder ve kendi idaresindeki neferlere de öğretirse jandarmalara verdiği eğitimden istediği sonucu alabileceğini belirtmiştir. Nandrop, tetkiki neticesinde genel bir kanıya ulaşmıştır. Jandarma nizamnamesi, Fransız jandarma nizamnamesinin bir kopyasıdır. Jandarma nizamnamesini hazırlayan komisyon, Osmanlı Devleti'nin jandarmasının içinde bulunduğu durumu anlamaktan uzaktır. Bunu bir örnekle de izah etmiştir. Jandarma nizamnamesine göre jandarma çavuş ve onbaşlılarının okuryazar kişiler olması gerekmektedir. Nandrop bu şartı taşıyan bir askeri bulmanın oldukça zor olduğunu belirtmiş, bu maddenin hayata geçirilmesi oldukça uzun bir sürece ihtiyaç duyacağını eklemiştir.

Nandrop bazı kelimelerin yanlış şekilde tercüme edildiğini, mutlaka düzeltilmesi gerektiğini söylemiştir. Fransızca *commun* kelimesi nahiye olarak tercüme edilmiştir. Bu kelimenin tercümesinin bir maddede kullanımı ile de yanlışlık ortaya çıkmıştır. Bir nahiyenin en az iki ayda bir jandarma tarafından teftiş edilmesi gerekir. Böyle bir durumda, köylerde jandarma teftişine ihtiyaç olmadığı gibi bir sonuç ortaya çıkacaktır. *Commune* kelimesinin köy, çiftlik, kariye şeklinde tercüme edilmesi jandarma nizamnamesine daha uygun olacaktır.

Nizamnamenin 269. maddesinde jandarma çavuş ve onbaşlılarının üçüncü, dördüncü, beşinci maddeleri öğrenmeleri ve 270. maddede efradın dördüncü maddeyi öğrenmeleri için sık sık okutulması istenilmiştir. Nandrop söylenildiği gibi bir uygulama yaptığında başarısız olunacağını belirtmiştir. Bu meseleyi okuma yazma bilen Osmanlı zabitleriyle görüştüğünde, onların da maddeleri anlaşılması zor bulduklarını öğrenmiştir. Nandrop, jandarma nizamnamesinin hali hazırda açık, anlaşılır ve ezberlenebilir olmadığı sonucuna ulaşmıştır.⁸³²

⁸³² COA, TFR.I.M, 3/287, belge 1, H.02.02.1322/ M.18.04.1904

3.3. Avrupalı Zabitlerin Selanik'e Gelişi, Vilâyat-ı Selasede Jandarma Tensikat ve Islahatının Başlaması (1904)

3.3.1. Avrupalı Zabitlerin Selanik'e Gelişi ve Kontratlarının İmzalanması Süreci

Osmanlı Devleti 20 Nisan 1904 tarihinde, hala kontratın maddelerinde bir esneme yapılabilmesi için Rus ve Avusturya sefirleri ile görüşmeye devam etmektedir. Osmanlı Devleti, Avrupalı zabitler için istenilen binek hayvanı ve elbiseleri tedarik edemeyeceğini açıkça belirtmiştir. Elbise ve binek hayvanı için 1.500 franklık bir meblağ öngörülmüş, Osmanlı Devleti bunu ödeyemeyeceğini belirtmiştir. Onun yerine Avrupalı zabitlere Osmanlı askerinden alınacak üniforma ve binek hayvanı verilebilecektir. Kontratta değişiklik yapılması istenilen ikinci madde: zabitler hastalandıklarında ya da yaralandıklarında ülkelerine döndüklerinde, iki kat tazminat verileceği yönündedir. Ancak bu maddede de kabul edilmemiştir. Bu iki maddenin reddi, hem Avusturya-Rusya nezdinde hem de diğer ülkelerin nezdinde olumsuz bir havanın oluşmasına sebep olmuştur. Osmanlı hükümeti, bu değişiklikleri kabul eden ülkelerin zabitleri ile kontrat yapılacağını belirtmiştir.⁸³³

Osmanlı Devleti'nin, Avrupalı zabitlere verilecek tazminat konusunda geri adım atmaya niyeti yoktur. Yaralı ya da hasta olup ülkesine dönen bir zabitin, Osmanlı Devleti ile ilişkisi kesilmiştir ve böyle bir durumda iki kat tazminat ödemeyi kabule yanaşılmaz.⁸³⁴ Osmanlı Devleti'ni, kontrata uyma konusunda ikna edemeyen Avrupalı zabitleri bir komisyon oluşturarak Selanik'teki Avusturya sefaretinde görüşmelere başlamışlardır. Hüseyin Hilmi Paşa, bu durumdan rahatsız olmuş ve Sadaret makamına bildirmiştir.⁸³⁵ Osmanlı Devleti kontratta yapılacak düzenlemeleri bitirmeye çalışırken, beş devlet her biri beşer zabitin daha yola çıkacağını ve bu zabitlerin isimlerini Osmanlı Devleti'ne sunmuşlardır. **Selanik vilayetine Fransız zabitanı:** İstihkam Yüzbaşı Lamoş, Topçu mülazımı Anşeri, Topçu mülazımı Masone, Piyade mülazımı Bruno, Piyade mülazım Harov. **İngiliz zabitanı:** Binbaşı F. Gronli, Yüzbaşı Bonham, Mülazım Smyle, Mülazım Stanley Klorak, Mülazım Jilber Hamilton. **Rus zabitanı:** Kaymakam mösyö İspiroski,

⁸³³ COA, YA.HUS, 471/37, H.04.02.1322/20.04.1904

⁸³⁴ COA, BEO, 2430/182237, H.1322.02. 07/23.04.1904

⁸³⁵ COA, BEO, 2318/ 173845, belge 2, H.09.02.1322/25.04.1904

Yüzbaşı Poltanof, İkinci sınıf Yüzbaşı Sorin⁸³⁶adında zabitler gönderilecektir. Bu zabitlere verilecek maaşı ise: piyade küçük zabitanı aylık 900 altın akçe, süvari küçük zabitanı aylık 1120 altın akçe, mülazım-ı sani senelik 20.000 altın akçe, mülazım-ı evvel senelik 28.000 altın akçe, yüzbaşı senelik 40.000 altın akçe, binbaşı senelik 50.000 altın akçe, kaymakam senelik 60.000 altın akçe şeklinde düzenlenmişti.⁸³⁷

Avusturya ve Rusya sefirlerinin baş tercümanları, Hariciye nazırını ziyaret ederek iki muhtıra sunmuşlardır. Bu muhtıranın birinde, iki devletin on iki zabiti daha vilâyat-ı selaseye yollamak yönünde niyetleri olduğu söylenmiştir. Osmanlı Devleti, daha fazla Avrupalı zabıt istemediğini tekrarlamıştır. Osmanlı Devleti'nden, ikinci muhtıralarında ise jandarma ıslahatına Edirne vilayetinin de dahil edilmesini istemişlerdir. Osmanlı Devleti, bu teklifi ise kesin bir şekilde reddetmiştir. İstanbul'un yakınında bulunan Edirne vilayetinde jandarmanın ıslahına izin verilmeyeceği cevabını vermiştir.⁸³⁸ Osmanlı Devleti, 20. tabloda görüleceği üzere kontrat yapmadan önce yeni gelecek bu yirmi beş zabitin maaşlarını ve görev yerlerini belirlemiştir.

⁸³⁶ COA, HR.SYS, 1172/61, belge 1 safa 1 ve 2, M.21.04.1904

⁸³⁷ COA, HR.SYS, 1172/61, belge 1 sayfa 4, M.21.04.1904

⁸³⁸ COA, İ.HUS, 122/ 20, H. 1322.02.08/24.04.1904

Tablo 20. Mürzsteg Programı Gereğince Selanik’e Gönderilen Avrupalı Zabıtların isimleri, rütbeleri, maaşları ve görev yerleri ⁸³⁹

Ülke	İsmi	Ülkesindeki Rütbesi	Osmanlı Jandarmasındaki rütbesi	Yıllık Maaşı Kuruş Olarak	Verilecek tazminat Osmanlı Lirası	Ülkesinden ayrıldığı tarih	Görev Yapacağı Yer
Fransız	LAMOŞ	YÜZBAŞI	BİNBAŞI	50000	4000	24 NİSAN 1904	SEREZ
Fransız	ANŞERİ	MÜLAZİM	YÜZBAŞI	40000	2000	24 NİSAN 1904	SEREZ
Fransız	MASENA	MÜLAZİM	YÜZBAŞI	40000	2000	24 NİSAN 1904	SEREZ
Fransız	BİŞLATOR	YÜZBAŞI	BİNBAŞI	50000	4000	24 NİSAN 1904	SEREZ
Fransız	SARO	MÜLAZİM	YÜZBAŞI	40000	2000	24 NİSAN 1904	SEREZ
İngiliz	F. GAROTLİ	BİNBAŞI	KAİMMMA KAM	60000	5000	12 NİSAN 1904	DRAMA
İngiliz	BONHAM	YÜZBAŞI	BİNBAŞI	50000	4000	12 NİSAN 1904	DRAMA
İngiliz	EYSMAL	MÜLAZİM	YÜZBAŞI	40000	2000	12 NİSAN 1904	DRAMA
İngiliz	STANLİ KLARK	MÜLAZİM	YÜZBAŞI	40000	2000	12 NİSAN 1904	DRAMA
İngiliz	JİLBER HAMİLTON	MÜLAZİM	YÜZBAŞI	40000	2000	12 NİSAN 1904	DRAMA
Rus	İSTAVROKİS İ	KAİMMMAKAM	MİRALAY	6000	5000	9 NİSAN 1904	SELANİK
Rus	POLYANOF	YÜZBAŞI	BİNBAŞI	40000	2000	10 NİSAN 1904	SELANİK
Rus	SURİN	İKİNCİ SINIF YÜZBAŞI	YÜZBAŞI	40000	2000	10 NİSAN 1904	SELANİK
Rus	VARONİN	YÜZBAŞI	BİNBAŞI	50000	4000	14 NİSAN 1904	SELANİK
Rus	POLTAVOF	YÜZBAŞI	YÜZBAŞI	40000	2000	14 NİSAN 1904	SELANİK
			TOLAM=	1.140.000			

Osmanlı hükümeti, Avrupalı zabıtlar de geldiğine göre neden hala kontratlarının yapıp göreve başlamadıklarını Seraskerlik makamına sormuştur. Serasker Rıza da 3 Mayıs’ta III. Ordu müşirine bir telgrafla bu durumu sormuştur. III. Ordu müşiri bu durumu Degiorgis’e sormuştur. Degiorgis ise şöyle bir cevap vermiştir: “askeri üniformalar

⁸³⁹ H.H.P, 24/1560, belge tarihinde bir yanlışlık var, M.14.04.1904

hazırlanıp kendilerine sunulmamıştır, böyle bir durumda kontratı imzalamak istememektedirler”. Degiorgis, bu cevabı verirken üzerinde Osmanlı askeri üniforması vardır. III. Ordu müşiri tekrar bu konuyu dile getirince de: “zabitlerin istedikleri zaman sırayla kontratlarını imzalayacaklarını” şeklinde cevap vermiştir.⁸⁴⁰ Kontratın imzalanmasının sadece üniforma ile ilgili değildir, bazı zabitler istifa etmemiş yerlerine gelecek zabitler de hala belirlenmemiştir. Bu sebeple zabitler kontratı imzalamayı ertelemektedirler.⁸⁴¹

Osmanlı Devleti, Avrupalı zabitlerin refakatinde görevlendirilmek üzere personel arayışına girilmiştir. Osmanlı ordusundan görevlendirmek üzere personel aranmıştır. Refakat görevi için Fransızca bilen üç zabit ve Almanca bilen iki zabit bulunmuştur. Fransızca bilenler Yüzbaşı Mehmet Reşat, Mülazım-ı evvel Mehmet Münir Efendi, Yüzbaşı Mehmet Münir Efendi’dir. Almanca bilen zabitler de Almanya’da eğitim görmüş Yüzbaşı Hafız Ahmet Efendi ile Kolağası Salih Efendi’dir. Seçilen bu zabitlerin, maaşlarının yeterli olmayacağı düşünülerek günlük onar kuruş hesabıyla aylık üçer yüz kuruş maaşlarına zam yapılması uygun görülmüştür.⁸⁴²

İngiliz zabitlerin jandarma ıslahında nasıl bir yolu tercih edeceğine dair düzenleme Balfour tarafından yapılan bir konuşmanın metni ile duyurulmuştu. Söz konusu metin Times gazetesinde 7 Mayıs tarihinde yayınlanmıştır. İngiltere’deki Osmanlı sefiri bu metni tercüme ederek hükümete yollamıştır. Balfour, İngiliz zabitlerinin görevlerinin Rumeli’deki jandarmaya tamamen çeki düzen vermek ile sınırlandırılmasını eleştirmiştir. Balfour, jandarma ıslahatı konusunda Osmanlı Devleti’nin istediğinin yapılmasını İngiliz sefiri Sir O’Conor ile Miralay Fairholme’un kararı olduğunu belirtmiştir. İngiliz zabitler, kendilerinin kumanda kademesinde yer almamalarının ıslahat açısından daha iyi sonuçlar ortaya çıkaracağını savunmuştur. İngiliz zabitler, sıradan bir Osmanlı askeri olarak görev alırlarsa nüfuzlarının daha fazla olacağını düşünmektedirler. Kumandan sıfatı taşımadıklarında daha rahat hareket edebileceklerini düşünmüşlerdir. Erkan-ı harbiye zabitleri, jandarma ile ilgili her gelişmeyi ülkelerine bildireceklerdir. Bu şekilde hareket etmek, Avrupalı zabitleri avantajlı hale getirecektir. Balfour Avrupalı zabitler vilâyat-ı selasede görev yaparken kendilerini Degiorgis’in idaresinde bir zabit olarak görmemelerini, kendilerini tayin eden

⁸⁴⁰ COA, BEO, 2325/ 174336, belge 2, H.1322. 02.18/ 04.05.1904

⁸⁴¹ COA, BEO, 3225/241805, H.1322.02.18/04.05.1904

⁸⁴² COA, TFR.I.AS, 14/1362, belge 2, 3 ve 4, H.1322.02. 19/05.05.1904

devletlerin vekili sıfatıyla hareket etmelerini istemiştir. Vilâyat-ı selasesinde Avrupalı zabitlerin bu süreci iyi değerlendirmelerini, bölge hakkında raporlar hazırladıklarında daha fazla fayda elde edeceklerini düşünmüştür.⁸⁴³

İngiliz Miralay Fairholme'un aktardığı kadarı ile 12 Mayıs 1904 tarihinde, III. Ordu müşiri Avrupalı zabitleri kontratlarını imzalamaları için makamına davet etmiştir. İngiliz, İtalyan ve Fransız zabitler üniformalarını giyerek kontratı imzalamak üzere III. Ordu müşirinin makamına gitmişlerdir. Rus ve Avusturyalı zabitleri ise Manastır'a seyahat ettiklerini söyleyerek imzaya katılmamışlardır. Miralay Fairholme'un aktardığına göre kendilerine imza etmek üzere sunulan kontrat Türkçedir, sadece imza kısmı Fransızcadır. İtalyan, Fransız ve İngiliz zabitler Türkçe bir metne imza atmayacaklarını söyleyerek itiraz etmişlerdir. Hüseyin Hilmi Paşa, bu durum karşısında mahcup olmuş ve Fransızca nüshalar hazırlandıktan sonra 14 Mayıs 1904 tarihinde imzalanmak üzere zabitlere sunulmuştur.⁸⁴⁴

3.3.2. Selanik Vilayeti'nde Jandarma Tensikatı ve Islahatın Hazırlık Süreci (Nisan-Haziran 1904)

Hüseyin Hilmi Paşa, kontrat imzalanmadan önce Degiorgis'ten gerek Avrupalı zabitlerin gerekse Osmanlı jandarmasının görev ve yetkilerini belirlemek üzere bir metin kaleme almasını ardından hazırladığı metni Osmanlı Devleti'ne sunmasını istemiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, devletlerin beraber hareket edebilmelerini sağlamak ve yapılacak ıslahattan etkili bir sonuç alınabilmesi için Degiorgis'i böyle bir metin hazırlamaya teşvik etmiştir.⁸⁴⁵

Degiorgis, Hüseyin Hilmi Paşa'nın işaret ettiği gibi kontrat imzalanana kadar geçen sürede Selanik vilayetinde, vilâyat-ı selasede yapılacak ıslahat hakkında rapor hazırlamıştır. Hazırladığı raporu, Hüseyin Hilmi Paşa'ya sunmuş ve muhakkak uygulanmasını istemiştir. Rapor gereğince jandarma ile ilgili düzenleme şu şekilde yapılacaktır:

⁸⁴³ COA, YA.HUS, 473/13, belge 3 ve 6, H.02.03.1322/ 18.05.1904

⁸⁴⁴ H.C.P.P, (1904), Inclosure 1 in No. 202. Colonel Fairholme to Sir N. O'Conor (Extrat) Selanik, 15 Mayıs 1904, Correspondence Respecting, Affairs of Southeastern Europe, Turkey No.4, s.153-154

⁸⁴⁵ COA,BEO, 2342/175631, belge 3, belge tarihi, H.26.02.1322/12.05.1904, katalog tarihi H.15.03.1322/31.05.1904

1-Jandarma tensikası sonucu ortaya çıkan durumda tensik edilen jandarma üç şekilde değerlendirilecektir

a) Tensik edilmiş, jandarmaya kabul edilenler: bunların maaşlarına hemen yirmi beş kuruş zam yapılacaktır. Bu jandarmalara ayrıca üniforma verilmediyse ona istinaden yirmi beş kuruş verilecektir. Üniforması verildiyse bu yirmi beş kuruş verilmeyecektir.

b) Tensik neticesinden açığa çıkarılan ama görevden alınmayan jandarmalar, geri hizmetlerde görevlendirilecektir. Bunlar jandarma kaleminde ya da silah depolarında memur olarak hizmet edeceklerdir. Söz konusu jandarmalara yeni üniforma verilmeyecektir, maaşlarına da yirmi kuruş zam yapılması yeterli olacaktır.

c) a ve b maddelerindeki özellikleri taşımayan ya da ahlaksızlıkları sabit olanlar jandarma teşkilatından çıkarılacaktır.

2. Jandarmalar ile rütbeli efrada bir pardesü, bir ceket, bir çok yakalılık, bir kısmı bezden mamul bir ceket veya pantolon, iki gömlek, iki don, iki çift çizme, yünden mamul içlik, iki örtü de verilecektir. Verilecek bu giysilerin her birine bir fiyat belirlenecek, temin edilmeleri için de bir süre belirlenecektir.

3. 1. Maddenin a ve b bölümlerindeki jandarmalara verilecek bu giysilerin ücreti olarak yirmi beş veya yirmi kuruş kesilecektir. Ancak bu ücret, giysiler temin edilip dağıtıldıktan sonra alınacaktır.

4. Üniforma ve eşya için ücret her ay yirmi beş kuruş şeklinde jandarmanın maaşından kesilecektir.

5. Efraddan her birine birer cüzdan verilecektir. Bu cüzdana efradın eşya ve üniformasının alım tarihi, ücreti ile kullanımı için gerekli talimat maddeler halinde yazılacaktır.

6. Jandarmaların görevlerinden daha iyi yapabilmeleri için, sayıca azaltılıp takım şeklinde bir düzenlemeye gidilecektir. Sayıca azaltma için jandarmalar doktor kontrolünden geçilecektir.

7. üniforma ve onun dışında 2. maddede belirtilen eşya Selanik'te bulunan jandarma kumandanı nezdinde icra edilecek müzakere üzerine uygulanacaktır.

Alay kumandanlarının ıslahı için de ayrıca bir talimat hazırlanacaktır.⁸⁴⁶

Selanik kenti, vilâyat-ı selase jandarma ıslahatı için merkez olarak belirlenmişti. Ancak Osmanlı Selanik kentinde ne Degiorgis ne de Avrupalı zabitler için belirli bir yer seçip hazırlık yapmamıştı. Temmuz 1904 tarihine kadar, Avrupalı zabitler için bir konut hazırlanmamıştı. Degiorgis'in de isteği ile bir konut kiralanması gerekmişti. Selanik şehrinin Hamidiye mahallesinde, aylık elli lira kira ile bir ev kiralanmıştı. Avrupalı zabitler ve Degiorgis, bundan sonra jandarma ıslahatını yürütmek üzere kiralanmış bu binayı kullanacaklardır.⁸⁴⁷

Degiorgis'in talep ettiği ve Osmanlı hükümetinin de söz verdiği şekilde, tensikat neticesinde vilâyat-ı selasede jandarma teşkilatında boş kalan yerlere ordudan personel temin edilmesi gerekliydi. Vilâyat-ı selasede tensikat neticesinde toplam yüz otuz üç zabıt görevden alınmıştı. Görevine son verilen Osmanlı zabitleri yerine görevlendirileceklerin, III. Ordudan alınmasının uygun olup olmadığı araştırılmıştı. Degiorgis, yapılacak bu düzenlemeye engel teşkil edecek bir şart koşturmuştu. Açığa alınıp emekli edilen jandarma mülazım-ı sanilerinin yerine alınacak ordu mensuplarının, okur yazar olmasını istemiştir. III. Ordu müşiri söz konusu isteği yerine getirmenin çok zor olduğunu belirtmiştir. Bu konuyu görüşmüşler ve sonunda uzlaşmışlardır.

Jandarma tensikatının ilk döneminde jandarma zabitlerinin yerleri boş bırakılmayarak, okuma yazması olmasa da III. Ordudan personel temin edilecekti. Ancak zamanla bu zabitler değiştirilecek ve yerlerine okuma yazma bilen zabitler ve çavuşlar görevlendirilecektir.⁸⁴⁸ Selanik jandarma kumandanı Ferik Muhlis, Avrupalı zabitler gelmeden gerekli düzenlemeleri yapmaya başlamıştır. Jandarma tensikati için bir okul açılması düşünülüyordu, bu maksatla Ferik Muhlis, Selanik'in Ayasofya mahallesinde bir ev kiralamıştı. Evde gerekli tadilatı ve yıllık kirası olarak da yüz yetmiş Osmanlı lirasını Osmanlı hükümetinden talep etmiştir. Bu meblağın jandarma bütçesinden karşılanması istenilmişti. Böylelikle Avrupalı zabitler ve Degiorgis gelmeden jandarma tensiki için fiziksel koşullar hazır hale getirilmeye çalışılmıştır.⁸⁴⁹

⁸⁴⁶ COA, TFR.I.UM, 4/384, belge 1 sayfa 1 ve 2, H.28.01.1322/14.04.1904

⁸⁴⁷ COA, İ.AS, 51/26, H.19.04.1322/03.07.1904

⁸⁴⁸ COA, MV, 109/20, belge 1 sayfa 2, H.04.02.1322/20.04.1904

⁸⁴⁹ COA, TFR.I.SL, 38/3791, H.02.02.1322/18.04.1904

Selanik vilayetinde görevli jandarmanın tensikat yapılmadan önce halledilmesi gereken en önemli sorun nefer ve zabitanın eksik maaşlarının verilmesiydi. Birkaç jandarma, Malfeyt Bey'e arzuhal yazarak durumlarını izah etmişlerdir. Arzuhalde gerek tensikat neticesinde emekli edilen jandarmalar gerekse görevine devam eden jandarmalar 1313-1318 yıllarına ait maaşlarından bile alacakları olduğunu belirtmişlerdi.⁸⁵⁰ Selanik vilayeti, seyyar jandarma onbaşıları da bizzat Padişah II. Abdülhamit'e bir mektup yazarak içinde bulundukları durumu anlatmışlardır. Bu mektupta, pek çok giderleri olduğunu ama aldıkları maaşın bu giderleri karşılamaya yetmediğini söylemişlerdir. Binek hayvanlarının bakımı ve yemi, yine hayvanları koydukları ahırların kirası, ev kiralari, seyyar oldukları için sık sık bulundukları yerden ayrılmaları sebebiyle oluşan masrafları giderlerini oluşturmaktadır. Devlet kendilerine 1313-1318 maaşlarını tam olarak vermediği için pek çok yere başta zahirecilere, bakkallara borçları vardır. Osmanlı Devleti'nin onları müşkül durumda bırakmayacağını, çünkü hazineye kendileri için belirlenmiş maaş olduğunu belirtir ve bir an önce maaşlarının ödenmesini isterler.⁸⁵¹ Osmanlı hükümeti bu şikayetlere kayıtsız değildir; ancak gerekli meblağı temin etmekte de sıkıntı çekmektedir. Selanik ve Kosova vilayetlerinde aşar, hayvanat-ı ehliye rüsumu gibi kaynaklardan dört bin iki yüz lira sağlanmıştı; ama her iki vilayette de polis ve jandarmanın maşı on beş bin iki yüz lira tutarındadır. Bu meblağ ile Selanik ve Kosova vilayetlerinde görevli jandarmaların maaşlar ödenebilmiştir.⁸⁵²

Avrupalı zabitlerin gelmesi ve kısa süre sonra teftişe başlayacak olmaları, vilâyat-ı selasede jandarma tensikatını en önemli madde haline getirmişti. Öncelikle vilâyat-ı selasede bulunan, bütün jandarma kumandanlarına bir emir verilmişti. Jandarma nefer ve zabitlerinin nizamnamelerde yazılan görevleri dışında bir işle meşgul olmalarına son verilmesi istenilmiştir. Jandarmalar bazı yerlerde fazla bazı yerlerde az bir şekilde görevlendirilmişlerdir. Buna bir son verilmeli, jandarmalar asayiş ve emniyeti sağlamak dışında bir işle meşgul edilmemelidir.⁸⁵³ Meşgul oldukları işlerden biri de vergi tahsilidir. Selanik jandarma kumandanı Muhlis, vergi tahsilinde kullanılmaları yasak olmasına rağmen Selanik vilayeti alay ve bölüklerinde ısrarla bu uygulamaya devam edildiğini tespit etmiştir. Vergi tahsilinde jandarma kullanılmaması çok önceden alınan bir karar olup, usulsüzlük fark

⁸⁵⁰ COA, TFR.I. ŞKT, 37/3649, belge 3, H.03.02.1322/19.04.1904

⁸⁵¹ COA, TFR.I. ŞKT, 37/3657, belge 1, H.03.02.1322/19.04.1904

⁸⁵² COA, BEO, 2317/173715, H.1322.02. 05/21.04.1904

⁸⁵³ COA, TFR.I.UM, 4/394, H.07.02.1322/23.04.1904

edilirse Avrupalı zabitlerin problem çıkaracağı Rumeli müfettişine bildirilmişti.⁸⁵⁴ Osmanlı hükümeti, Selanik vilayetinde ise jandarma tensikatında hala eksiklerin olduğu konusunda uyarıda bulunmuştur. Bir kazada bazen üç beş bölükten oluşan bir müfreze bazen de hiçbir bölüğe dahil olmayan açıktan görevlendirilmiş nefer bulunmaktadır. Bu eksikler jandarmanın maaşını alamaması ile doğrudan ilgilidir. Ancak bir an önce bu duruma son verilmelidir, ilgili Osmanlı makamlarının bir an önce cevap vermesi istenilmiştir.

İlk olarak Seraskerlik makamı cevap vermiştir. Selanik jandarma alayının 1903 yılında zabitlerle birlikte mevcudu 1.850 askerdir ve maaşları 5.449.260 kuruş tutmaktadır. Bu rakamda hükümetin yaptığı düzenleme ile indirimde gidilmiştir. Neticede Selanik'te zabitler de dahil 1.854 askerin tahsisatı 4.738.380 kuruş tutmaktadır. Taşöz adasında yirmi bir nefer görevlendirilmiştir. Taşöz adasındaki neferlerin maaşı olan üç yüz yirmi bir kuruş da Selanik vilayeti jandarma bütçesine eklenmiştir. Tensikat neticesinde 87 nefer jandarma alınmış ve bunların da maaşı yıllık 180.635 kuruş olarak hesaplanmıştır. Hükümete sunulan sekiz tane fazla nefer de eklendiğinde Selanik vilayetinde zabitler de dahil olmak üzere 2.317 jandarma askeri mevcuttur. Bunların toplam maaşları da 5.785.688 kuruş tutmaktadır. Bu rakama Taşöz ve Ropçoz bölükleri zabitan ve efradı maaşları, daha önceden de belirttiğimiz 95 neferin beş aylık maaşı toplam iki yüz kırk üç bin on iki kuruş daha eklenmesi gerekli olacaktı. Bu son ikisi için istenilen meblağın da verilmesinin mümkün olmadığı hükümetten bildirilmişti.⁸⁵⁵ Rumeli müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa, Selanik'te neredeyse on beş aydır jandarma ve polis tensikatının yapıldığını ellerinden geleni yaptıkları şeklinde hükümete bir cevap vermiştir.⁸⁵⁶

Selanik'te tensikatın tamamen bitmemiş olması, Osmanlı Devleti'nin birbiri ile çelişen uygulamalar yapmasına sebep olmuştur. Malfeyt Bey'in Selanik kentinde oluşturduğu talim ve terbiye bölümü eğitimine devam etmektedir. Bu bölüm Selanik'teki bölüklerden birer ikişer nefer alınarak eğitimlerine devam etmekteyken hatta bir jandarma öğretmeni bölümü haline getirilirken; Osmanlı hükümeti dağıtılmasını istemiştir. Göreve yeni başlatılan efrat da bu bölüğe kaydedilerek bir süre eğitim görmüştür. Degiorgis ve diğer Avrupalı zabitler de bu talim terbiye bölümünün çalışmalarını takdir etmiş ve devamının gelmesini istemişlerdir. Selanik jandarma kumandanı, Muhlis'in aktardığına göre bu

⁸⁵⁴ COA, TFR.I.SL, 40/3969, H.13.03.1322/29.05.1904

⁸⁵⁵ COA, Y.PRK.MK, 18/84, belge 3 ve 4, H.1322.02. 12/ 28.04.1904

⁸⁵⁶ COA, Y.PRK.MK, 18/84, belge 6, H.1322.02. 12/ 28.04.1904

bölüğün görevine alaylarda boşluklar olduğu ve bunun emniyetin sağlanmasında probleme sebep olabileceği gerekçesi ile son verilmesi istenmişti. Selanik'teki bu talim ve terbiye bölümünün görevine son verilmiş, buradaki jandarmalar kendi karakollarına gönderilmişlerdir.⁸⁵⁷

Degiorgis'in istediği şekilde jandarmalık mesleğini yapmaya uygun olmayanlar, görevden alınmaya başlanmıştır. 12 Mayıs 1904 itibari ile Selanik jandarma kumandanı önce nefer ve zabitan 97 askerin görevden alındığını; ardında da 8 neferin istifa ettiklerini belirtmiştir. Selanik jandarma taburunda toplamda 105 askerlik bir eksilme vardır. Selanik jandarma kumandanı bir an önce bu eksikliğin giderilmesi gerektiğini belirtir. Degiorgis'in sunduğu bu tensik maddeleri uygulanmaya devam ederse, Selanik jandarma taburunda açık giderek artacaktır.⁸⁵⁸ Jandarmada yaşanan azalma, nizami askeri birliklerde de yaşanmaya başlanmıştır. Tensikat gereği görevden alınan jandarmaların yerine nizami askeri birliklerden personel alınması, birliklerde eksiklikler oluşmasına sebep olmuştur. Bu uygulamanın biraz esnetilip, halihazırda askerlik görevine devam edenler yerine askerlik vazifesini yapmış kişilerden şartları taşıyanların jandarma teşkilatına kaydedilmesinin daha uygun olacağı Osmanlı hükümeti tarafından karar verilmiştir.⁸⁵⁹ Alınan bu kararın uygulanmasında uygulamaya geçirilmesi, Degiorgis ve padişah II. Abdülhamid'e kalmıştı.

Degiorgis, kontrat imzalanmadan önce Hüseyin Hilmi Paşa'nın talep ettiği ve vilâyat-ı selasede zabitlerle Osmanlı jandarmasının hareketlerini düzenleyen bir muhtırayı hazırlayıp sunmuştur. Degiorgis ilk olarak Avrupalı zabitlerin iş bölümlerini yapmıştır. Selanik vilayetinde Drama sancağı ve kazalarında İngiliz Miralay Fairholme'un idaresinde İngiliz zabitler; Serez sancağı ve kazalarında Fransız Verand'ın idaresinde Fransız zabitler; Selanik sancağı ile Vodina, Tikveş, Ustrumca, Doyran Gevgili kazalarında Şustak idaresinde Rus zabitler görev yapacaklardır. Degiorgis, Avrupalı zabitler ile Osmanlı jandarma zabitlerinin görevlerini bir muhtıra halinde onlara sunmuştur. Avrupalı ve Osmanlı zabitlerinin ortak görevi, jandarma tensikatında işe yaramayan personeli görevden almak olacaktır. Bu konunun üzerinde durmasının sebebi: jandarma alay kumandanı iyi ahlaklı, iş bilir birisi olmazsa o alaylardan da istenilen fayda elde edilemeyeceğini düşünmesidir. Avrupalı zabitlerden her biri görevli oldukları yerlerde mahalli jandarma kumandanı ve

⁸⁵⁷ COA, TFR.I.SL, 38/3744, H.21.02.1322/07.05.1904

⁸⁵⁸ COA, TFR.I.SL, 38/3793, belge 2, H.26.02.1322/12.05.1904

⁸⁵⁹ COA, Y.MTV, 260/28, H.03.03.1322/19.05.1904

mülki memurlar ile birlikte Selanik, Manastır ve Kosova'da alay; Serez ve Drama'da tabur şeklinde idare edeceklerdir. Bu idare için her biri layiha kaleme alacak, masrafları için gerekli olan meblağı belirleyeceklerdir. Degiorgis bir alay kumandanının görevinin ise şu şekilde olmasını istemiştir:

1. Bir alay kumandanının ilk görevi, görevinin sınırlarını bilmektir. Görevlerinin sınırının üçe ayrılması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre alay kuman görevi askeri talim terbiyesi ile asayiş sağlamaktır. İkinci görevi idaredir bu da kışlanın hesaplarını tutmak, elbise ve silahların envanterini tutmaktır. Üçüncü görevi ise emniyeti sağlamak ile ilgili bütün konulardır. Alay kumandanı bu üç görevini birbirinden ayrı tutmalı, birbirine karıştırmamalıdır.

2. Zabıtların görevi düzenli bir şekilde kol gezilerek vilayetlerde asayiş ve güvenliği sağlanmasını kontrol etmektir. Bunun için efrad ve zabiti sık sık teftiş edeceklerdir. Avrupalı zabıtlar Osmanlı sistemine henüz yeni adapte olduklarından teftişlerde daha dikkatli olmalıdırlar. Teftişler sırasında işlerin nizamnameye göre yapılıp yapılmadığını kontrol edeceklerdir.

3. Jandarmanın idari düzenlemesi yani bölük tabur alayın düzenlenmesi hakkında tekliflerde bulunabileceklerdir. Bunu yapabilmeleri için zaman zaman teftişte bulunabilecekler ve bu teftişin sonuçlarını vali mutasarrıf ve kaymakamlara bildirebileceklerdir. Ancak mümkün mertebe var olan durumu koruyacaklardır.

4. Mümkün mertebe az zabitan ve efrad istihdamına çalışmakla beraber; görevlendirilecek zabıt ve efradın durumunu tetkik edecektir.

5. Mevcut jandarmadan görevine son verilecekler için ise şöyle iki yol takip edilecektir:

a. Ahlakları bozuk olan jandarmalar: bunların görev yapmaları kesinlikle mümkün değildir. Bunlar tespit edildikleri anda görevden ihraç edileceklerdir.

b. Görevini jandarma olarak yerine getirmeleri mümkün olmayan jandarmalar: bunlar seçilecek mahkeme ve hapisanede istihdam edileceklerdir. Halihazırdaki üniformalarını giymeye devam ederek jandarmalara gibi tabur ve bölük şeklinde idare edileceklerdir. Zabıtlar bir kişinin görevden ihracına karar verirken çok dikkatli davranmalıdır. O jandarmanın göreve girdiği zamandan başlayarak hakkında bilgi toplayarak en son kararı almalıdır.

6. Tensikat süresince zabıtlar kışla, üniforma gibi konularda Degiorgis'e danışacaklardır.

7. Zabıtlar, jandarmanın görev sahası içerisine giren görevleri belirleyip, buna göre hareket edecektir. Jandarmaya fazladan sorumluluk yüklenmesini engelleyecektir. Jandarma sayısını gerekenden az ya da fazla bir sayıda olmaması için gayret gösterecektir.⁸⁶⁰

⁸⁶⁰ COA, BEO, 2342/175631, belge 4, sayfa 1 ve 2, H.15.03.1322/31.05.1904

Avrupalı zabitlerin, Selanik vilayetinden ayrılıp görev yerlerine gittikleri ilk dönem bir tetkik dönemi olarak kabul edilmelidir. Avrupalı zabitler ve Osmanlı zabitleri birbirlerini tanıyacaklardır. Bu süreçte jandarma nizamnamesini tetkik edecekler ve görev ile sorumluluklarının öğreneceklerdir. Tensik edilmiş alaylar idarelerinde doğrudan doğruya bir idare ve teftiş merkezine bağlı olacaklardır. Jandarmaların kayıt, kabul, nakil ve yeni jandarma alımı, görevden alma, emekli edilmek konularının tümünde bu idare ve teftiş merkezinden emir alacaklardır. Tensik olunan jandarma idaresi kendi hiyerarşisi içerisinde birbirine bağlı olacaktır. Alay kumandanları fırka kumandanlarının sahip olduğu hak ve salahiye sahip olacaklardır. Tabur kumandanları maiyetlerinde bulunan bölüklerin emniyet ve görevlerini yerine getireceklerdir. Tabur kumandanları ayrıca teftişlerde, bölüklerin idaresine de dikkat edeceklerdir. Bölük kumandanları takım ile karakolların inzibat ve idaresinden sorumlu olacaklardır. Takım ile karakol kumandanları da kendi görev yerleri olan takım ile karakolların idaresinden sorumlu olacaklardır.⁸⁶¹

Degiorgis'in hazırladığı metin, Osmanlı hükümetine sunulduktan sonra bazı konularda değişiklik yapılması istenilmişti. Hüseyin Hilmi Paşa'dan, bu değişiklikleri Degiorgis'e bildirmesi istenilmişti. Osmanlı jandarma sisteminde, Selanik vilayeti taburuna bağlı olan Serez ve Drama ayrı birer tabur olarak zikredilmişti. Serez ve Drama ayrı birer tabur değil: Selanik jandarma taburunun birer alayı olarak yeniden yazılıp düzenlenmelidir. Bir başka konu da Avrupalı zabitlerin, jandarma tensik işinde işe yaramayanları görevden almasıdır. Bu konuda hassas davranılıp, kimsenin mağdur olmaması için çaba gösterilmesi istenilmişti.⁸⁶²

Degiorgis'in, Nisan 1904'te sunduğu muhtıranın maaşlar ile ilgili kısmı da tekrar değerlendirilmişti. Vilâyat-ı selasede, maaşlarda belirlenen miktarların aşılmasında ve elbise ile tayin bedelleri dahil alay kumandanlarına aylık üç bin yirmi ve tabur kumandanlarına bin altı yüz ve idare eminlerine bin iki yüz kırk lira ücret verilmesine karar verilmişti. Tabur katiplerine sekiz yüz, süvari ve piyade yüzbaşılara binek hayvanı beslemeleri şartıyla sekiz yüz elli, mülazım-ı evvellere altı yüz elli, mülazım-ı sanilere beş yüz altmış ve piyade ser çavuşlarına iki yüz yirmi, çavuşlara iki yüz on, bölük emirlerine iki yüz beş, onbaşılara iki yüz, neferlere yüz doksan, süvari başçavuşlarına üç yüz yetmiş ve çavuşlarına üç yüz altmış kuruş verilecektir. Bölük eminlerine üç yüz elli beş, nefere üç yüz kırk kuruş verilecektir.

⁸⁶¹ COA, BEO, 2342/175631, belge 4, sayfa 1 ve 2, H.15.03.1322/31.05.1904

⁸⁶² COA, TFR.I. A, 18/1717, belge 1, H.16.03.1322/01.06.1904

Degiorgis'in elbise ve levazım için belirlediği yirmi ve yirmi beş kuruş zam da maaşlara yansıtılacaktır. Hükümet bu maaşların vilâyat-ı selasede Haziran 1904'ün başından itibaren geçerli olmasını istemiştir.⁸⁶³

Tablo 21. Selanik vilayeti jandarma alayında 1904 yılı Haziranından itibaren geçerli olacak maaşları⁸⁶⁴

Zam	Maaş	Toplam	Kişi sayısı	Senelik	Ünvanı
520	2500	3020	1	36240	Jandarma kumandanı
360	1250	1610	4	77280	Binbaşı
240	1000	1240	1	14880	İdare emini
200	600	800	4	38400	Tabur katibi
200	650	850	21	214200	Yüzbaşı
200	450	650	22	171600	Mülazım evvel
160	400	560	21	141120	Mülazım sani
40	180	220	22	58080	Baş çavuş
40	170	210	84	211680	Çavuş
40	165	205	22	54120	Bölük emini
40	160	200	184	441600	Onbaşı
40	150	190	1380	3146400	Nefer
200	650	850	5	51000	Yüzbaşı süvari
200	450	650	5	39000	Mülazım evvel
160	400	560	5	33600	Mülazım sani
160	210	370	5	222000	Baş çavuş
160	200	360	39	168480	Çavuş
160	190	350	5	21300	Bölük emini
160	190	350	39	163800	Onbaşı
160	180	340	259	1056720	Neferan
			2128	6161700	Zabit ve nefer maaş ve tayinat toplamı

3.4. Selanik Vilayeti'nde Jandarma Tensikat ve Islahatı Dönemi (1904-1906)

3.4.1. Selanik Vilayeti'nde Jandarma Mekteplerinin Kuruluşu, Mekteplerin Öğretim Programı ve Öğretmenleri

Vilâyat-ı selasede jandarma tensiki yapılacaktı; ancak bu tensikatı yapmak için Degiorgis'in istediği nitelikleri taşıyan zabitan bulmak oldukça güçtü. Nizami askeri birliklerde alınan askerlerin büyük bir kısmı okuma yazma bilmiyordu, işte bu yüzden tensikatın yapılması gün be gün gecikiyordu. Üstelik Selanik vilayetinin jandarma gücünde azalma olur endişesi ile Malfeyt Bey'in eğitim verdiği talim ve terbiye bölümü kapatılmış, jandarmalar görev yerlerine gönderilmişti. Hem tensikatın hem de ıslahatın yerine

⁸⁶³ COA, TFR.I. A, 18/1717, belge 2, H.16.03.1322/01.06.1904

⁸⁶⁴ COA, TFR.I.AS, 15/1426, H. 1322.03. 16/01.06.1904

getirilmesi için okul açılması elzemdi. Bu jandarma mektebi için çalışmaya Nisan ayında Selanik kumandanı Ferik Muhlis'in başladığını söylemiştik. Ferik Muhlis, Selanik'te bir ev kiralamış jandarma mektebi olması için hazırlığa başlamıştı. Selanik'te tek bir mektepten yetişecek personel ile jandarma tensikatu yapmak mümkün değildi. Çünkü jandarma personeli tek bir kaynaktan sağlanmıyordu. Bu sebeple önce nizami ordudan temin edilen ya da daha önce göreve başlayıp Degiorgis'in yeterli bulmadığı zabitanın eğitimi yapılacaktı. Selanik'te açılan ilk mektepte zabıt yetiştirilecekti. Zabitan Mektebi, Selanik kentinin Ayasofya mahallesinde olduğu için Ayasofya mektebi adıyla anılacaktı.⁸⁶⁵

Selanik zabitan mektebi, Mayıs 1904'te eğitim faaliyetine başlamış ve yirmi ya da yirmi beş günlük bir eğitim amaçlanmıştı. Bu eğitim sonucunda vilâyat-ı selase için yeterli miktarda zabıt yetiştirilecekti. Zabitan mektebinin öğretmenleri ise şu askerlerden oluşacaktı: Müdür Binbaşı Von Alten, Müdür yardımcısı Binbaşı Bonham, Disiplin ve Askeri Eğitimden Sorumlu Binbaşı Rudolfi, Türkçe Asistanı Yüzbaşı Ahmet Ali Bey, Yüzbaşı Sırrı Bey.⁸⁶⁶

Selanik jandarma zabitan ve posta mektebinde yetişen zabitlerin görevlendirilmesine de başlanılacaktı. Kosova, Selanik, Manastır jandarma piyade bölüklerinde boş kalan üç mülazım sanilik makamına, Ağustos 1904'te bu okuldan yetişen zabitlerden uygun olanların görevlendirilmesi istenilmişti.⁸⁶⁷ Selanik zabitan mektebinde yetişen personelden memnun olunmadığı zamanlar da olacaktı. Mesela Aralık 1904'te yeni bir sınıf açılacaktır. Degiorgis, üçüncü dönemde mezun olanlardan memnun kalınmadığı konusunda Rumeli müfettişliğinden kendisine bir uyarı yapıldığını belirtmiştir. Bu sebeple dördüncü dönem için zabitleri daha dikkatli bir şekilde seçerek, eğitim öğretim faaliyetlerini yapacağını belirtmişti. Bu defa yirmi beş zabıt seçilerek eğitim verileceğini Rumeli müfettişliğine bildirmişti.⁸⁶⁸ 16 Aralık 1904'te eğitim görmeye

⁸⁶⁵ Rumeli Vilâyat-ı Selasede Jandarma Teşkilatı, (1328), 1904-1908 senesine kadar tensikatın suret cereyanına ve tensik olunmuş jandarmaların hal hazırına dair General Ferik Robilant'ın nezareti altında Kaymakam Lamoş Bey tarafından yazılan rapor, (Çev. Kaymakam Talat), Jandarma Matbaası, (Orijinal dilinde ne zaman basıldığı belirtilmemiştir), İstanbul, s.51

⁸⁶⁶ H.C.P.P, (1905), Inclosure 2'in No.33 Report by Majör Bonham on The Two Schools of Instruction for Gendarmes Officers Non-Commissioned Officers, and Men at Salonica, 26 Eylül 1904, Further Correspondence, Affairs of Southeastern Europe, Turkey No.2, Londra, s.24

⁸⁶⁷ COA, BEO, 2397/179745, H.1322.06. 15/27.08.1904

⁸⁶⁸ COA, TFR.I.AS, 18/1759, belge 2, H.1322.09. 11/19.11.1904

başlayacak bu dördüncü döneme Selanik, Serez ve Drama'dan seçilecek yetmiş beş zabıt eğitim görmesine karar verilmişti.⁸⁶⁹

Jandarma zabitan mektebine, yüzbaşı rütbesinden mülazım-ı sani rütbesine kadar askerler kaydedilebilecekti. Zabitan mektebinde baş çavuşlar da eğitim görebilecekti ve bunlar mülazım rütbesine kadar yükselebileceklerdi.⁸⁷⁰ Jandarma zabitan mektebinde eğitim öğretim faaliyeti devam ederken, Ağustos 1904'te Binbaşı Rudolphi ilk zabıtların eğitimini tamamlamıştı. Zabitan mektebinin içinde bir posta kumandanları mektebi açılmasına karar verilmişti. Çünkü postanın ve demiryollarının güvenliği önemini daha da artmıştı. Selanik vilayetinde zabitan mektebinin içinde, Selanik posta kumandanları mektebi açılmıştır. Bu mektep için öğrenciler Serez, Drama ve Selanik sancaklarında demiryolu ve posta dağıtımını yapan jandarmalar arasından seçilmişti. Posta kumandanları mektebi daha sonra Kosova ve Manastır vilayetlerinde de açılacaktı. Selanik posta kumandanı mektebinin ilk öğretmenleri ise şunlardır: Müfettiş Binbaşı Von Alten, Müdür Binbaşı Rudolphi, Komutan Yüzbaşı Ali Bey, Sekreter Yüzbaşı Sırrı, İki adet Osmanlıca öğretmen memur.⁸⁷¹

Selanik zabitan ve Selanik posta zabıtları mektebinin ders programı 1905 yılında ise şu şekilde olacaktı:

1.Tahsil-i iptidai: Okuma-yazma, rapor ve zabıt varakası yazmak, dört işlem, Rumeli vilâyat-ı selasesinin idari ve coğrafi özellikleri, mülkiye ve ceza kanunlarını öğrenmek.

2. Jandarma nizamnamesi: Jandarmanın vazifeleri ve hizmeti, jandarma efradının sureti tahlisi, jandarma tertibatı, jandarma mübayatının ve jandarma efradının suret-i tahlifi ve kabulü, tebdil-i mevkii , azlen istifa ve açığa ihraç ve terakkiye kayd, küçük zabitan ve onbaşı ve neferatın terfii rütbeleri, jandarmanın heyet-i askeriye karşı vezai fi, jandarmanın heyet-i mülkiye ve adliye karşı vezai fi, mülkiye memurlarıyla münasebeti, tembihat-ı umumiye, adliye

⁸⁶⁹ COA, TFR.I.AS, 19/1859, H.03.11.1322/09.01.1905

⁸⁷⁰ Selanikli Ş, (1324), age, s. 57

⁸⁷¹ H.C.P.P, (1905), Inclosure 2'in No.33 Report by Majör Bonham on The Two Schools of Instruction for Gendarmery Officers Non- Comissioned Officers, and Men at Salonica, 26 Eylül 1904, Further Correspondence, Affairs of Southeastern Europe, Turkey No.2, Londra, s.24

memurlarıyla münasebeti, jandarmanın askeri memurlarıyla olan münasebeti, karakol kumandanlarının vezaifi, jandarmanın hıdmet-i mahsusu, mevad-ı esasiye, jandarmanın hıdmet-i adiyesi, zabıta-yı adliye ve mülkiye memuriyeti, yolların kıyıların suret-i muhafazaları, jandarmanın zabıta-yı askeriye vezaifi, Mahpusin-i mülkiyenin suret-i nakilleri, Mahpusin-i askeriyenin suret-i nakilleri, mahpusanın nakli zamanında jandarmanın mesuliyeti, jandarma karakollarının fevkalade hıdmetleri, resme vuku bulan talep üzerine icra olunan hıdmetler, intizam-ı dahili, jandarmaların malumat-ı mahsusa ve askeriyesi, jandarmaların icra-yı hıdmetinde vezaif ve hukuk-ı umumiyesi, devriye, muhaberat, köylerin ablukası gibi jandarma vezaifiyle çete muharebelerine dair tatbikat-ı ameliye⁸⁷²

3 Talim-i askeri: Terbiye-i münferiden takım talimi nihayetine kadar yanaşık ve ayrık nizamlarda ki hareketler, yürüyüşe hazırlık ve ona dair tasdikât

4 Terbiye-i malumat-ı askeriye ile nizama dahiliye: Vezaif-i askeriye, efradı askerlikğe alıştırmak, vezaif-i umumiye, resm-i tazim, mafevke karşı suret-i tavır ve hareket, usul-ü iştika, hal-i hazır ve seferde efradın tavır ve hareketi, hastagan, mezun efradın tavır ve hareketi, emir nazırlarının vezaifi, barut hıdmatı, elbise ve teçhizat-ı askeriyenin hüsn-ü muhafazası, nizamat, nizafat-ı şahsiye, meskende inzinat ve terbiye-i askeriye, muhaberat-ı ahddiye

5. Esliha ve endahta dair talim ve terbiye: Eslihanın tathirat mütenevviasi, endaht nazariyatı, muhtelif endaht vezaifleri, usul-ü tahmin-i mezafe, münferit ve menafiye ile muharebeye usulü üzere endaht, hedef münferit üzerine umumiyetle ve muhabere usulü üzere endaht

6.Jandarmalara malumat-ı nazariye ve ameliye hususiye: Dahili ve harici devriyelerin suret-i hareketleri, usul-ü tevkif, jandarmaların tehlikeli yerlerde tevkif ve istirahatleri, sakini hal-i isyanda bulunan bir sokaktan suret-i mürur

7- Ceza kanunname-i hümayunu: Islahat-ı icra, enva-ı ceza ve suret-i icrası, cinayet ve habusek, feraiz-i askeriye muhalefet, isyan, itaatsizlik ve

⁸⁷² COA, TFR.I.MKM, 12/1174, belge 16 sayfa 2, H.19.07.1323/19.09.1905

karışıklık, ceraim-i firar, eşya-yı askeriye satmak, terhin etmek, aşırarak, sirkat, idare-i askeriye de suiistimal ve sadakatsizlik, iffetsizlik

8- Hıfzıssıhha: Malumat-ı umumiye: hava, su, toprak, mafevkine imdat, mahbusine müdavat-ı iptidaiye, mecruh ve hasta kimsenin suret-i nakli, nezafet birine, taharet mesken, güneş ve sıcak vurmasına karşı suret-i tahkit ve müdavat

9- Fenn-i furusiyet (binicilik): Hayvan hakkında malumat, hayvanı salmak ve yakalamak, hayvana binmek ve hayvanı sevk idare etmek, ahıra veyahut esna-yı müşitede tedbir-i sıhhiye, sakat ve huysuz hayvanlarla meşet icrası, adi hastalıklarla karşı tedabiriye.⁸⁷³

Selanik zabitan ve posta kumandanları mektebinde eğitim basamakları 9'a bölünmüştü: ancak içerisinde en önemlisi okuma yazma ve dört işlemin öğretilmesiydi. Osmanlı Devleti, jandarma teşkilatını kurduğu zamandan, mektebin kurulduğu zamana kadar okuma yazma öğretmeyi hedeflemiş ancak bunu başaramamıştı. Selanik'te açılan bu iki jandarma mektebi sayesinde, jandarma zabitleri hem okuma yazma öğrenecek hem de kanunlar, nizamnameler, hijyen ile ilgili pek çok bilgiyi dağarcıklarına katacaklardı. Okulun müfredatı kadar verilen eğitimin kimler tarafından verildiği de önemliydi. Askerlikle ilgili bilgileri edinmek için ordudan yardım alınmıştı; sıhhiye dersleri daha sonra açılacak efrad-ı cedide mektebinin doktoru tarafından verilmektedir. Jimnastik, eskrim, tüfek kullanımı ile ilgili dersler de müfredata dahil edilmiştir.⁸⁷⁴

Degiorgis, Selanik zabitan ve posta kumandanları mektebinde hukuk derslerini anlatılması ve öğrenilmesine önem vermişti. Bu iş için de Selanik bidayet mahkemesi başkanı Servet Bey'in görevlendirilmesini istemiştir. Zabitler, Servet Bey'e usul-ü muhakeme ve idare-i mahalliye nizamnamesi hakkında soru sorabileceklerdir, böylelikle daha iyi bir şekilde öğrenme gerçekleşecektir. Osmanlı hükümeti, Degiorgis'in bu teklifini kabul etmiş ve Servet Bey Selanik zabitan ve posta kumandanları mektebinde görevlendirilmiştir.⁸⁷⁵

⁸⁷³ COA, TFR.I.MKM, 12/1174, belge 16 sayfa 3, H.19.07.1323/19.09.1905

⁸⁷⁴ Rumeli Vilâyat-ı Selasede Jandarma Teşkilatı, (1328), age, s.54

⁸⁷⁵ COA, TFR.I.AS, 32/3107, belge 1, sayfa 2 ve 3, H.27.12.1323/21.02.1906

Tablo 22. 1906 yılında, Selanik Zabitan ve Posta Kumandanları Mektebi Öğretmenleri⁸⁷⁶

Mektep müfettişi	Kaymakam Von Alten (Alman)
Mekteb müdürü	Binbaşı Ridolfski Bey (İtalyan)
Osmanlıca Öğretmeni	Piyade Yüzbaşı Emin Bey
Askeri talim ve terbiye, jandarma vazifesi, çete muharebeleri öğretmeni	Piyade Yüzbaşı Fevzi Bey
Müdür Muavini Jandarma Nizamnamesi Öğretmeni	Yüzbaşı Haydar Bey
Askerlik bilimi, Osmanlı Tarihi ve Coğrafyası Öğretmeni	Yüzbaşı Remzi Bey
Ceza, Bincilik, Dahiliye Kanunları Öğretmeni ve Osmanlıca Öğretmen Yardımcısı	Süvari Mülazım Refet Bey

Selanik jandarma zabitan mektebinde “1904 yılından 1906 yılına kadar altı dönemde toplamda 139 zabıt eğitim görmüştür”.⁸⁷⁷

Selanik vilayetinde jandarma yetiştirmek için açılan üçüncü mektep, efrad-ı cedide mektebi adını alacaktı. Efrad-ı cedide mektebinin açılmasına ise Haziran 1904’te karar verilecekti. Selanik’te, açılacak bu mektepte ordudan alınan neferler jandarma olmak üzere yetiştirilecekti.⁸⁷⁸ Degiorgis, bu mektep için Seraskerlik makamından yeterli miktarda askerin redif birliklerinden alınarak gönderilmesini istemişti. Degiorgis ilk etapta yüz neferin jandarma efrad-ı cedide mektebine, yüz elli neferin de jandarma teşkilatında görevlendirmek üzere gönderilmesini istemişti. İki yüz elli adet Anadolu vilayetlerinden, iki yüz elli adedinin Rumeli halkından olmak üzere toplam beş yüz neferin vilâyat-ı selase jandarmasında görev almasını istemişti. II. Abdülhamit, Degiorgis mektep ve jandarma teşkilatı için ne isterse temin edilmesini istemişti.⁸⁷⁹

Efrad-ı cedide mektebine kabul edilecek öğrenciler için belirli şartlar konulmuştur. 8 maddeden oluşan şartlar ise şöyleydi.⁸⁸⁰

İlan

Jandarma kayd ve kabul olunmak isteyenlerin evvel emirde jandarma mektebinde gidip, talim ve terbiye gördükten sonra jandarma taburlarına kayıtları yapılacaktır.

⁸⁷⁶ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1324), Def’a 19, Selanik Hamidiye Mektebi Sanayii Matbaası, Selanik, s. 269-270

⁸⁷⁷ Selanikli Ş. (1324), age, s.57

⁸⁷⁸ H.C.P.P, (1905), Inclosure 2 in No.33 Report by Majör Bonham on The Two Schools of Instruction for Gendarmes Officers Non-Commissioned Officers, and Men at Salonica, 26 Eylül 1904, Further Correspondence, Affairs of Southeastern Europe, Turkey No.2, s.24 ve 25

⁸⁷⁹ COA, BEO, 2378/178332, H.1322.05.14/28.07.1904

⁸⁸⁰ COA, TFR.I.AS, 37/3640, belge 3, H.08.06.1324/30.07.1906

Aşağıdaki 8 maddeyi yerine getirebilecek olanların bulundukları yerlerde jandarma memurlarına başvurmaları gerekmektedir.

Kabul şartları

1. Osmanlı Devleti tebasından olmak
- 2- Gayrimüslim olanlar yirmi yaşından küçük ve yirmi üç yaşından büyük olmamalı (Müslüman olanlarda bu yaş şartı jandarma nizamnamesindeki gibi olacaktır)
- 3- Sağlıklı olmak, kuvvetli olmak ve boyu 1.66 metreden kısa olmamalıdır.
- 4- Bekar olmak veya hanımı vefat etmişse çocuğu olmamalıdır.
- 5- Ahlakı bozuk olmamalıdır, mucib-i takib hareketden ve ahlakça fesad ve tezvirden ve itiyadsızan biri bulunmamalıdır.
- 6- Babası veya erkek kardeşi cinayetle mahkum olmamalıdır.
- 7- Türkçeyi çok iyi bir şekilde konuşabilmelidir (geldiği yerdeki yerel dili de konuşup, yazabilirse tercih edilebilecektir).
- 8- Jandarmalık görevinde sadakatle, iyi bir şekilde hizmet edeceğine dair yemin etmeli; vilâyat-ı selasede nerede görev verilirse oraya gideceğine dair beyanda bulunmalıdır.

Bu şartları taşıyanlar bulundukları yerlerde jandarmaya başvuracaklar, ardından doktora muayene olarak jandarma efrad-ı cedide mektebine kaydolunacaklardır.

Degiorgis'in, jandarma neferleri için sunduğu bu şartlar biraz ağır bulunmuştu. Degiorgis, bir izahatta bulunmuştu. Jandarma nizamnamesinde, jandarmanın ne şekilde kaydedileceği belirtilse de bu 8 madde ile daha iyi özelliklere sahip nefer temin edilebileceğini belirtmişti. Bekar, çocuksuz ve genç bir askerin masrafının daha az olacağını düşündüğü için 4.maddeyi koymuştur. Vilâyat-ı selasede yapacağı tensikte de İtalyan karabiniyeri sisteminden örnek alarak yaptığını, bu sebeple de nefer seçiminde yaş kriterini belirlerken aynı sistemden yola çıktığını belirtmiştir. Babası, erkek kardeşi cinayetle hükümlü bir kimsenin jandarma teşkilatına kabul edilmemesi meselesidir. Bu maddenin konulmasında ilk sebep kişinin davranışlarında ailesini örnek alacağıdır. İkinci sebep de jandarmaların görevlerinden biri de hapishanelerin güvenliğini sağlamaktır, abisi ya da babası hükümlü olan bir jandarma onlarla işbirliği yapabilir. Degiorgis saydığı bu sebeplerle 8.maddenin eleştirilmeden uygulanmasını, efrad-ı cedide mektebine gönderilen nefelerin

eğitimlerini bitirip görevlerine başlamaları sağlanmasını Osmanlı yöneticilerinden istemiştir.⁸⁸¹

Rumeli vilayetlerinde rediften toplanacak miktar: Serez 10, Nevrekop 22, Drama 14, Kavalla 15, Selanik 15, Gevgili 16, Ortahisar 15, Menlik 14, Selanik'te toplam 121 nefer: Üsküp 12, Kalkandelen 18, Pirlepe 11, Köprülü 14, İştib 13, Koçona 14, Vodina 11, Kosova vilayetinden toplam 93 nefer; Manastır 13, Serfiçe 11, Nasliç 12 Manastır vilayetinden toplam 36 nefer. Üç vilayette toplam 250 rediften alınan asker, Selanik efrad-ı cedide mektebine gönderilebilecekti.⁸⁸² Efrad-ı cedide mektebine gönderilmek üzere başvuruda bulunanlar, komisyon tarafından tetkik edilecek, bunlar milliyetlerine ilişkin bilgileri de içerecek şekilde cetvele kaydedileceklerdir. Jandarma namzetlerinin bilgilerini barındıran bu cetvel de alay kumandanlarına sunulacaktır.⁸⁸³ Neferler bulundukları yerlerde bu sekiz şartı taşıyorlarsa, hazır bulunan komisyonlara başvuracaklar ve şartlarda da belirtildiği üzere doktor tarafından muayene edileceklerdir. Kayıtları yapılan nefer namzetleri, jandarma efrad-ı cedide mektebine kaydedilmek üzere Selanik vilayetine getirileceklerdir. Bunlar rediften ayrıldıkları için harcırah ile tayin masrafı da belirlenmiştir.⁸⁸⁴

Selanik efrad-ı cedide mektebine kaydı yapılan nefer namzetlerine ihtiyaçlarını gidermeleri için ayda doksan kuruş tahsisat verilecekti.⁸⁸⁵ “Bu doksan kuruşun on kuruşu elbise, altmış beş kuruşu da yemek masrafları için kesilecekti.”⁸⁸⁶ Neferlerin ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmıştır. Neferlere mavi renk yazlık ve kışlık olarak birer kat elbise; bir kaput ve iki takım çamaşır, bir çift çizme ve kalçın; yün battaniye verilmiştir. Bunların dışında talim için silah ve gerekli olan her şey temin edilmeye çalışılmıştı. Efrad-ı cedide mektebinde neferlere günde iki defa yemek ile günlük yirmi para verilmiştir. Efrad-ı cedide mektebini tamamlayan nefere jandarma olduğu andan itibaren verilen günlük harcırah kesilir, maaş olarak da dokuz mecdiye maaş verilmiştir.⁸⁸⁷ Selanik efrad-ı cedide, zabitan ve posta mektebinde sadece kaydı yapılan redif askerleri eğitilmemişti. Asakir-i zaptiye birliklerinde mevcut işe yarar askerler de seçilerek bu mekteplere gönderilmiş ve eğitim almaları sağlanmıştı. Selanik efrad-ı cedide mektebinde altı ay eğitim gören bir nefere belge

⁸⁸¹ COA, TFR.I.AS,37/3640 , belge 13, H-08-06-1324/30.07.1906

⁸⁸² COA, TFR.I. AS, 37/3640, belge 5, H-08-06-1324/30.07.1906

⁸⁸³ COA, TFR.I.AS , 37/3640 belge 7, H-08-06-1324/30.07.1906

⁸⁸⁴ COA, TFR.I.AS, 19/1820, belge 3, H.1322.10.18/25.12.1904

⁸⁸⁵ COA, TFR.I.AS, 27/2608, H.19.07.1323//19.09.1905

⁸⁸⁶ Rumeli Vilâyat-ı Selasede Jandarma Teşkilatı, (1328), age, s.48

⁸⁸⁷ Selanikli Ş, (1324), age, s.59

verilmiş, bu belgeyi almaya hakkedemeyen askerler ise jandarmaya değil düzenli askeri birliklere kaydedilmiştir.⁸⁸⁸

Selanik efrad-ı cedide mektebine, Selanik'teki III. Orduya ait binanın bölümlerinden üç tanesi tahsis edilmişti. Aralık 1904'te Degiorgis Selanik efrad-ı cedide mektebinde bulunan 250 öğrencinin yanı sıra yüz elli neferin daha kaydolmasını öngörmüştür. Bu sebeple mektebe ayrılan üç bölme yetersiz bulmuştur. Eğitim öğretim faaliyetleri için bir bölme daha yapılmasını, Osmanlı hükümetinden istemiştir. Bu bölmenin dört ya da beş ayda inşaatının tamamlanacağı hükümet tarafından Degiorgis'e bildirilmiştir.⁸⁸⁹ Nitekim Selanik jandarma efrad-ı cedidesi ile ilgili kaynaklarda dört bölmeden ibaret bir okul olduğu ifade edilmiştir. Bu dört bölmeye zamanla neferler için mutfak, hapishane, karakol, hamam, ahır gibi eklemeler yapılmıştır.⁸⁹⁰

Selanik efrad-ı cedide mektebine alınan askerlerin büyük bir kısmı okuma yazma bilmemekteydi, bu yüzden dersler büyük oranda sözlü ve soru cevap şeklinde yapılmıştır. Dersler sürekli tekrar edilerek ilerlenmişti.⁸⁹¹ Derslerin içeriği ise şu şekildeydi:

1. Malumat-ı askeriye (umumiyyetle vezaif-i askeriye, esliha istimali, kapalı ve açık nizamda hareket yürüyüşler, nazari, ameli endaht, muharebe endaht, jimnastik).
2. Malumat-ı meslek; taburlara jandarma hizmetine ve jandarmanın vezaif-i hususiyesine dair ameli bir malumat itası gayesine istihdaf eyler.
3. Tedrisat-ı diniye ve ahlakiyye,
4. Tedrisat-ı siyasiye; biraz yazı bilen efradı zabıt varakları, küçük raporlar yazmaya alıştırmak; ekseriyeti teşkil eden efrada gelince bunları ileride kendi kendilerine veyahud kendisinden daha okur yazar bir arkadaşının muavenetiyle öğrendiklerini ilerletebilecek ve malumat ibtidasına verilir.
5. Hıfzı sıhha ait malumat veya yaralılara yapılacak ilk müdahalat.⁸⁹²

Eğitim basamakları aslında Selanik jandarma zabitan ve posta kumandanları mektebi ile benzemekteydi. Ancak jandarma zabıt ve posta kumandanı okulu öğrencileri komuta

⁸⁸⁸ Taştekin Kadir, (2021), Yüzbaşı Sarrou Osmanlı İmparatorluğu Hizmetinde Bir Fransız Subayı, Türk Jandarmasında Reform Süreci: Yüzbaşı Sarrou'nun Hatıratını Anlamak, Avaner T. ve Atasoy T. (Editörler) Gazi Kitabevi, Ankara, s.204

⁸⁸⁹ COA, TFR.I.AS, 19/1822, belge 2, H.1322.10.19/26.12.1904

⁸⁹⁰ Rumeli Vilâyat-ı Selasede Jandarma Teşkilatı, (1328), s.47

⁸⁹¹ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1324), age, s.272

⁸⁹² Rumeli Vilâyat-ı Selasede Jandarma Teşkilatı, (1328), s.46

kademesinde personel yetiştirdikleri için hukuk, jandarma nizamnamesi gibi daha ayrıntılı konularda da bilgi sahibi olmak zorundaydılar. Selanik efrad-ı cedide mektebi ise yalnızca nefer yetiştirecekti, bunun için temel askeri bilgileri öğrenmesi daha önemli görülmüştü.

Selanik efrad-ı cedide mektebinde, eğitim öğretim faaliyetini yerine getirme görevi farklı bir kadro tarafından yerine getirilmiştir. Selanik efrad-ı cedide mektebinin de müfettişi Binbaşı von Alten olmakla birlikte, müdürü İngiliz Binbaşı Bonham'dır. Selanik efrad-ı cedide mektebinin kumandanı Yüzbaşı Hamdi Bey, Yöneticilik vazifesi Yumni Bey'e aittir. Selanik efrad-ı cedide mektebi öğrenci sayısı daha fazla olması sebebi ile 10 memur, 1 tabur katibi, din ve ahlak derslerini vermek üzere 1 hoca, sıhhiye dersleri için 1 doktor ve çeşitli kademelerde düzenli ordudan alınmış 7 askerden oluşmaktaydı.⁸⁹³ Selanik efrad-ı cedide mektebinde dersler 1 Eylül 1904'te başlamıştı, eğitim süreci 4 ile 6 ay sürecek şekilde programlanmıştı.⁸⁹⁴ Eylül 1904'te başlayan efrad-ı cedide mektebinin ilk öğrencileri Aralık'ta yemin etmişlerdi. Mektep öğrencilerinin yemin töreni 29 Aralık'ta 1904'te İngiliz, Fransız, İtalyan, Alman ve Rus sefirleri, Selanik valisi, Hüseyin Hilmi Paşa ve Osmanlı askeri makamlarının katılımı ile gerçekleştirilmişti. Selanik efrad-ı cedide mektebinde o dönemde yüz yirmi öğrenci yemin etmişti. Degiorgis, efradın eğitim sürecinde okuma yazmayı öğrendikleri ve kendilerini geliştirdiklerini ifade etmişti. Beş aylık sürecin çoğunda eğitim aldıkları Selanik'teyken son üç ayda Drama sancağına gitmişlerdir. Degiorgis'in, efradın yemin töreni sırasında teşvik edici sözleri Osmanlı yöneticileri üzerinde olumlu bir etki yaratmıştır. Eğitim gördüklerinde jandarmalardan daha iyi sonuç alınabileceğini göstermiştir, bu durum jandarmaların askeri idarede yerini ve önemini artırmıştır. Selanik efrad-ı cedide mektebinin yemin töreni sonrası başarıları sebebiyle Yüzbaşı Hamid Bey'in rütbesi yükseltilmiştir.⁸⁹⁵

Jandarma neferi içerisinde süvari olmak isteyenlerin de ayrı olarak eğitilmesi gerekmişti. Selanik efrad-ı cedide mektebi içinde, süvari eğitimi için ayrıca bir bölüm 1906 yılında açılmıştır. Bu bölümde eğitim süresi sekiz haftalık bir sürmüştür. Eğitimi vermek

⁸⁹³ H.C.P.P, (1905), Inclosure No.33 Report by Majör Bonham on The Two Schools of Instruction for Gendarmes Officers Non- Comissioned Officers, and Men at Salonica, 26 Eylül 1904, Further Correspondence, Affairs of Southeastern Europe, Turkey No.2, s.24

⁸⁹⁴ Rumeli Vilâyat-ı Selasede Jandarma Teşkilatı, (1328), s.47

⁸⁹⁵ H.C.P.P, (1905), Inclosure No.142, Genel Müşavir vekili Vallon 'dan Bay Townley'e, 31 Aralık 1904, Further Correspondence, Affairs of Southeastern Europe, Turkey No.2, s.116-117

üzere nizami ordudan bir süvari yüzbaşısı idaresinde bir süvari onbaşısı görevlendirilmiştir.⁸⁹⁶

Tablo 23. 1906 yılında Selanik vilayeti efrad-ı cedide mektebinde görevli öğretmenler⁸⁹⁷

Müfettiş	Von Alten Bey
Müdür	Binbaşı Bonham Bey
Mekteb doktoru	Binbaşı Ali Galib Bey
Mekteb Eczacısı	Kolağası İsmail Efendi
Mekteb İmamı	Hacı Ali Efendi
Tabur Katibi	İbrahim efendi
Müdür Mütercimi	Süvari Mülazım-ı sanisi Yümni Efendi
Tüfekçi Ustası	Talat Efendi

Selanik efrad-ı cedide mektebinde, eğitimin önemli bir kısmını silahla talim oluşturmıştır. Başlangıçta kapalı bir talimgahta yapılan eğitimler, bir talim yeri de yapılması ile dışarıda devam edilmiştir.⁸⁹⁸ Bu talimgah sadece silah atışı için değil jimnastik gibi derslerin de yapılabilmesi için gerekli görülmüştü. Başlangıçta Selanik efrad-ı cedide mektebi öğrencileri III. Ordu'nun birinci binası önünde talim yaparken, zamanla öğrencinin de artışı ile sokağa taşar hale gelmiştir. Degiorgis bu alanın ağaç, duvar gibi nesnelerle örtüp, halkın talimlere karışmasını engellemek istemiştir.⁸⁹⁹ Zaman içinde efrad-ı cedide mektebinin “350 metre büyüklüğünde dershanesi, 650 metre büyüklüğünde bir talimhanesi olmuştur.”⁹⁰⁰ Selanik efrad-ı cedide mektebinde neferlerin jimnastik hareketleri yapabilmeleri için özel aletler yaptırılmış, bu maksatla bir öğretmen de görevlendirilmiştir.⁹⁰¹

Tablo 24. 1906 yılında Selanik jandarma efrad-ı cedide mektebi talim öğretmenleri⁹⁰²

Okul kumandanı Binbaşı	Hamdi Bey
Mülazım evvel	Fahri Efendi
Mülazım-ı evvel	Zühdü Efendi
Mülazım-ı evvel	Bedri Efendi
Mülazım-ı evvel	Nedim Efendi
Mülazım-ı evvel	Tevfik Efendi
Mülazım-ı sani	Hüsnü Efendi
Mülazım-ı sani	Rauf Efendi
Mülazım-ı sani	Rüşdü Efendi
Mülazım-ı sani	Feridun Efendi
Mülazım-ı sani	Osman Efendi
Mülazım-ı sani	Kazım Efendi
Mülazım-ı sani	Müslihiddin Efendi
Mülazım-ı sani	Ali Efendi

⁸⁹⁶ Rumeli Vilâyat-ı Selasede Jandarma Teşkilatı, (1328), age, s.50-51

⁸⁹⁷ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1324), age, s.273

⁸⁹⁸ Selanikli Ş., (1324), age, s.61

⁸⁹⁹ COA, TFR.I.SL, 85/8423, belge 4, M.18.09.1905

⁹⁰⁰ Rumeli Vilâyat-ı Selasede Jandarma Teşkilatı, (1328), s.47

⁹⁰¹ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1324), age, s.272

⁹⁰² Salname-i Vilayet-i Selanik, (1324), age, s.274

3.4.2. Degiorgis ve Avrupalı Zabıtların Selanik Jandarma Mekteplerinde Yaptıkları Düzenlemeler

Selanik zabitan ve posta kumandanları ve efrad-ı cedide mekteplerinde yetişen personel Degiorgis ile hükümet arasında ciddi tartışmaları da beraberinde getirecekti. Osmanlı hükümeti, jandarmalarına düzenli maaş vermediği için münakaşaların en önemlileri maaş, tayinat ve görevlendirmeler ile ilgili olmuştu. Degiorgis, jandarma mekteplerine devam eden zabıtların maaşlarının kesilmesini istememişti. Bu sebeple hükümete başvurmuştu. Hükümet ise jandarma zabıtlarından okullara devam edenlerin görevleri ile ilişkileri kesildiğinden maaşlarının da kesildiğini bildirmişti. Degiorgis maaşların verilmesi konusunda ısrarcı davransa da göreviyle ilişkisi kesilmiş sayıldığından maaş verilmeyeceği belirtilmişti.⁹⁰³ Degiorgis gerek zabitan mektebinde gerekse efrad-ı cedide mektebinde görevli Osmanlı askerlerinin bazılarının terfi etmesi için çaba göstermiştir. Öğremenlik görevini yerine getiren zabıtların rütbeleri terfi ettirilmelidir, bu konuda mektepte görevli diğer Avrupalı zabıtlar da hemfikirdir. Osmanlı hükümeti, bu teklifi değerlendirmiş ve reddetmiştir. Jandarma mekteplerinde görevli askerler, ordudaki diğer askerlere göre daha rahat çalışma koşullarına sahiplerdir. Vilâyat-ı selasedeki askerler, başta çete takibi gibi zor pek çok görevi yerine getirmektedirler. Bu sebeple jandarma mekteplerindeki askerlere terfi konusunda bir ayrıcalık uygulanması düşünülemeyecektir.⁹⁰⁴

Selanik efrad-ı cedide mektebinde görevli öğretmen sayısının azlığı Degiorgis'in şikayetlerinden birini oluşturmuştu. Selanik efrad-ı cedide mektebinde on iki zabıt eğitim vermektedir, okulda sınıflar dört bölüğe ayrılmıştır. Her bölüğe üç öğretmen düşmektedir. Mektepte öğrenci sayısının 600 ulaştığı 1906 yılında, bu on iki zabıtların tahammüllerinden fazla ders ile sorumlu olmaları sebebiyle zorlandıklarını belirtmiştir. Bu sebeple dört adet daha zabıtların, efrad-ı cedide mektebinde görevlendirmeleri istenilmişti.⁹⁰⁵ Osmanlı hükümeti bu dört zabıtların görevlendirmek istemez, onun yerine iki adet zabıtların nizami ordudan alınarak görevlendirilmesine karar vermiş, Degiorgis'e de bildirmiştir.⁹⁰⁶

Jandarma neferi seçmek üzere hazırlanan komisyonlar işlerini düzgün yerine

getirmemekteydiler. Jandarma neferi seçiminde uygulanacak maddeler belirlenmiş ve

⁹⁰³ COA, TFR.I.AS, 16/1513, H.1322.05. 02/16.07.1904

⁹⁰⁴ COA, TFR.I.AS, 33/ 3238, belge 1, sayfa 2 ve 3, H.1324.02. 03/28.03.1906

⁹⁰⁵ COA, TFR.I.MKM, 18/1800, belge 25, belge tarihi R.10.11.1321/23.01.1906

⁹⁰⁶ COA, TFR.I.MKM, 18/1800, belge 11, belge tarihi R. 26.12. 1321/11.03.1906

kurullara sunulmuştu;ama kurullar bu maddelere aykırı olarak nefer seçmişlerdi. Bu konuda ilk şikayet Fransız zabıt Falconetti tarafından, Verand'a yapılmıştı. Falconetti, Selanik efrad-ı cedide mektebine gönderilen neferlerin sayısını az bulmuştur. Mektebe kaydolmak üzere on altı tane nefer gönderilmiştir. Falconetti ise daha fazla nefer istediğini komisyona bildirmiştir. Komisyon ise hazırlanan neferden yirmi birinin firar ettiğini belirtmiştir. Bu eksiği bir tarafa bırakan Falconetti, komisyonun gönderdiği neferin Serezli olacağını ve okuma yazma bilenlerden seçildiğini belirtmesine rağmen;okuma yazma bilmeyen ve aynı zamanda Serezli olmayan kişilerin seçilerek kendisine gönderildiğinden yakınmıştır. Falconetti komisyonun işini layıkı ile yerine getirmedeğini hükümete bildirmişti.⁹⁰⁷

Falconetti yakınmasında haklıdır ve onun bu ihtarının üzerinden çok geçmeden Degiorgis de bir başvuruda bulunmuştur. Selanik efrad-ı cedide mektebinde eğitim dili Türkçe idi;ama bu asgari şartı sağlamak bile zordu. Manastır'ın Pirlepe kazasından, mektepte eğitim almak üzere gönderilen neferlerin büyük bir kısmı Türkçe bilmeyenlerden seçilmişti. Degiorgis bu duruma itiraz etmiş, Türkçe bilmeyenlerden nefer seçilmesinin yanlış olduğu konusunda uyarılmıştı. Bu konuda Köprülü kazasındaki redif fırkası kumandanına başvurmuş, onlar da yerel dillerde eğitim yapılmadığı için itirazı haklı bulmuşlardır. Pirlepe'deki komisyona bu durumu bildirdiklerinde, Türkçe bilmeyenlerin nefer olarak yazılmasından haberdar oldukları yönünde cevap almışlardır.⁹⁰⁸

Efrad-ı cedide mektebi için Türkçe bilmek bir gereklilik durumundayken ve Degiorgis bu konuda ısracı iken bir anda fikrini değiştirmiştir. Selanik'teki zabitan ve posta kumandanları mektebi ile efrad-ı cedide mektebinde Türkçe dışında Rumeli'deki yerel dilleri bilmenin elzem bir hale geldiğini belirten bir mektubu Osmanlı hükümetine göndermiştir. Mektuba göre Selanik'te Bulgarca ve Rumca; Manastır'da Bulgarca, Rumca ve Arnavutça; Kosova'da Bulgarca, Sırpça gerekirse de Arnavutça'nın jandarmalara öğretilmesi gerekli olduğunu düşünmekteydi. Bu fikrini Osmanlı hükümetine de kabul ettirmek istiyordu. Degiorgis Arnavutça'nın öğretilmesi konusunda pek ısrarcı olmamıştır. Bunların dışında ona göre Ulahça'nın ise öğretilmesine gerek yokur; çünkü Ulahlar Rumca ve Bulgarca bilmektedir. Bu dilleri öğretme işi ise bir zabitanın nezaretinde küçük zabitanlar

⁹⁰⁷ COA, TFR. I.AS, 29/2837, belge 4, H.1323.10.11/08.12.1905

⁹⁰⁸ COA, TFR.I.AS, 32/3124, belge 1, H.1324.01. 04/28.02.1906

tarafından gerçekleştirilecektir. Gramer ve kelime dersleri yapılacaktır. Dersler öğretilirken sık sık konuşarak tekrar yapılacaktır.⁹⁰⁹

Degiorgis, karakolhane zabıt mektebi için bir talimat hazırlamıştır. Bu talimatın basılmasına hükümet izin vermiştir. Degiorgis de posta kumandanları sınıfı ve efrad-ı cedide mektebinin anlayabileceği şekilde sadeleştirdikten sonra göndereceğini belirtmiştir. Degiorgis, bu talimattan iki bin adet basılarak gönderilmesini istemiştir.⁹¹⁰ Talimat jandarma nizamnamesinin bu konu ile ilgili maddelerinin düzenlenmesi ve yeni eklenen maddelerinden oluşmuştur. Söz konusu talimata göre mahpusun nakli, gece devriyesi, gündüz devriyesi, postanın nakledilmesi gibi bilgilere yer vermişlerdir.⁹¹¹

⁹⁰⁹ COA, TFR.I.M, 10/955, belge 1, sayfa 1, H.29.12.1323/23.02.1906

⁹¹⁰ COA, TFR.I.AS, 21/2017, belge 2, H.1323.01. 12/19.03.1905

⁹¹¹ Yürüyüş hizmeti hakkında jandarma zabıtlarıyla posta kumandanlarına mahsus talimat:

Köylerde birleştirilmiş olan postaların asıl vazifesi; kendi daireleri dahilindeki yerlerde zuhur eden vukuatları vuku' bulan fenalıkları; hülâsa her türlü nizamsızlıkları görüp vakt-i zamanıyla mülkiye veya adliye memurlarına haber vermek, etrafı daima gözden geçirmek için devriyelerle göndermektir

A- Haber götürüp getirmek için jandarma yeni nizamnamenin (215-216. maddelerine bakılması) haber götürüp getirmek için de: evvelce tayin edilen ve "birleşme noktası" denilen bir yere birkaç jandarma gönderilir bunun için ne takım kumandanları tarafından – evvelce aralarında verilen karar üzerine- muayyen bir saatde yukarıda söylenmiş noktaya civardaki postalarından jandarmalar mükerrer ve bunlar orada etraf için birbirlerine malumat vererek bir yerden diğer bir mahale gönderilecek her türlü resmi kağıtlarla haberler ve bunlara ait kağıtlar bu noktada etraftan gelmiş jandarmalara teslim edilir. Jandarmalar birleşme noktasına en kestirme yoldan gider ve dönüşte de yanlarında mahbusu yok ise ve acil bir kağıt götürmüyor ise o zaman posta kumandanları tarafından evvelce tayin edilen köyleri de dolaşarak kendi yerlerine dönerler

1- Birleşme noktasında buluşan jandarmaların vazifeleri:

Birbirinden gerek kağıt ve gerek mahbusu teslim olan jandarmalar teslim edenin hımdet-i kaidesi üzerine teslim aldıkları şeyi yazıp imza edeceklerdir (mahbuslara ait olan işler için jandarma yeni nizamnamesinin 222,223,224,225,226,227,228.inci maddelerine bakılmalı)

Birleşme noktasında buluşan posta neferleri yerlerinin posta kağıtlarına buluştuklarına dair imza ederler ve bu arada birbiriyle eşkıya vesair vukuatı ve kendi daireleri dahilinde zuhur eden her türlü ahvalı, fenalığı, muvafakayetleri; hülâsa jandarmalığa ait her şeyi konuşup yekdiğerine malumat verdikten sonra ayrılırlar

2- Köyleri dolaşmak

Köyleri dolaşmak birkaç jandarma yola çıkarılarak tayin edilen köylere uğramakla olur. Jandarmaların geçtikleri her köyde biraz durarak oradaki hükümet adamlarıyla görüşüp köylerinde,civarda bir ihtiyacat,bir vukuat olup olmadığını, mahkemece aranan kimselerin etraflarda görünüp görünmediğini, yangın, su basması ve bulaşık hastalıklar ve hayvan hastalıkları gibi-jandarmaya ait- bir şey olup olmadığını sorup onlarla ve sonra hükümet memurlarına; eğer hükümet memuru yok ise köyün ileri gelenlerin ellerindeki dosya kağıtlarına (jandarmaların) kendilerinin köylerden hangi saatte geçmiş olduklarını işaret etmelerini rica ederler. Köyden çıkmazdan evvel köy içinde bir şey var mı, yoksa onu anlamak üzere köy dahilinde, sokaklarında gözler ve köy ahalisine daima mülayım yüz göstererek kendilerine acındırmaya çalışması bir derdleri bir arzuları olup olmadığını söylemelerine emniyet ve cüret verilmelidir jandarmalar; köyleri köylüleri korkutmaktan, kendilerinden soğutmaktan; hülâsa kariye ahalisini kendilerinden nefret ettirecek her bir muameleden sakınmalıdırlar.

Jandarmalar bir köyden bir cinayet veya jandarmaya ait bir vukuat olduğu işitilirse, artık posta kumandanları tarafından verilen talimat dairesindeki köyleri dolaşmaktan sarf-ı nazarıyla hemen mahal vukuata koşar ve nizamname ahkamına göre bir tahkikat icra eder ve vukuat sahibi bakmağa gayret eyler ve elde emekle muvafık olurlarsa kendisini tevkiif ederler.

Aynı zamanda vakıayı gerek posta kumandanlarına ve gerek ait olduğu hükümet memurlarına ihbar ederler icabında mahal vakıada kalarak hadiseden malumat verdikleri emirlerinin verecekleri emri beklerler, köyleri diğeri zamanda cihet-i adliyenin kendilerine vermiş olduğu emirleri lazım gelenlere tebliğ ederler.

3- Muhabere günlerinden başka zamanlarda mahbusu götürmek:

Tayin edilen muhabere günlerinden başka bir günde, bir mahalden diğer bir mahale mahbusu götürmek icab ederse mahbusu; gönderilecek cihetden yakın bulunan karakola götürüp oradaki jandarmalara teslim ederler. Onlar da mahbusu alarak yine o cihette bulunan diğer bir postaya götürürler ve böylece mahbusu postadan postaya teslim edilerek istenilen bir mahale sevk ediyorlar.

Eğer mahbuslar gündüzün oldukça ziyade yürümüş olur, diğer bir postaya kadar gitmeleri kendilerine pek ziyade zahmet verecek olursa o zaman ertesi gün çıkarılmak üzere bulundukları karakolda geceyi geçirirler.

4- Posta sürücülerine verilecek olan muhafızlar:

Şimdiye kadar tutulan ahvalde; bir mahalden çıkan posta, sürücülerine verilmek muhafız jandarmalar hareket edilmiş noktadan varılacak yere kadar birlikte giderler fakat bundan böyle postalar; sürücünün gideceği yol üzerinde birleşen böyle karakollar vasıtasıyla postadan postaya teslim edilerek işletilen noktaya kadar sevk edilecektir. Postanın zaman hareketi ve karakolların yekdiğerine olan mesafesi mağlum olduğundan ona göre tayin edilecek saatlerde karakollardan gönderilecek jandarmalar evvelce tayin edilmiş olan birleşme noktasına gider ve orada postayı teslim alarak kendi karakollarına kadar giderler karakolda jandarmalar değiştirilerek tekrar postanın gideceği istikametteki birleşme noktasına kadar sürücüyle birlikte giderler orada o cihetten gelmiş olan diğer karakol jandarmalarına teslim ederler, kendilerine karakollarına düzülmesi posta işine bu usul üzere karakoldan karakola teslim edilerek istenilen bir noktaya kadar jandarmaların muhafazasında olarak sevk olunur

5- Mülkiye ve askeriye memurları tarafından verilen tahriratın nakli:

Eğer verilen kağıdın gönderilmesinde acele yoksa haberleşme günü jandarmalar devriyeye çıktıkları zaman kağıdı birlikte alır ve beraberlerine teslim ederek kağıdı istenilmiş mahale götürürler.

Eğer kağıdın acele ile gönderilmesi lazım ise o vakit hemen karakoldan bir posta çıkarılır ve postadan postaya verilecek kağıd lazım gelen noktaya isal edilir.

6-Jandarma zabitlerine verilecek muhafız efrad

Jandarma zabitleri devre çıktıkları vakit; lüzumuna melhuz tehlikeye göre muhafız olmak üzere yanlarına iki veya daha ziyade jandarma alabilirler. İkiden ziyade muhafız almak icab ettiği zaman eğer o mevkide nizamiye süvarisi mevcut ise efrad-ı muhafaza fiiliyesi onlardan almak daha muvafık olur. Süvari efrad nizamiyesi, muhafızlık vazifesini daha güzel ifa ettiği gibi jandarmalara kendi işlerinden geri kalmamış olur.

7- Birini hükümete çağırarak ve hükümet namına birine bir şey tesli' eylemek , ahaliyi yola çağırarak veya sair bir iş için o emri hıdmeti tebliğ etmek:

Şimdiye kadar bu gibi tebligat ve o emr-i merkez kazadan gönderilen jandarmalar vasıtasıyla yapılır ise de bundan sonra postalarından köylere çıkacak olan devriyeler esna-yı devirlerinde bu gibi o emir ve tebligatı biran evvel mahalline eriştirecek ve ashabına bildirecektir bu hususa dikkat etmek ve tertibat-ı lazıme-i ifa eylemek posta kumandanlarına ait vazifelerden olacaktır.

8- Gece devriyeleri:

Gece devriyesi hıdmeti de gündüz köyleri dolaşmak gibidir. Yalnız mesafe daha kısa olacaktır geceleyin bir köyden geçildiği zaman devriye kaidesini tasdik ettirmek için hükümet memurlarını veyahud köyün ileri gelenlerini uyandırmak icab etmez köy dahilinde uyanık her kime tesadüf eylerse ona tasdik ettirmek kafidir. Köy teftişleri ahaliyi rahatsız eylemeden ve köyün tekmi köşe bucağını şüpheli yerlerini gözden geçirmekle icra ederler jandarmalar; öğrenmek istedikleri şu köyü bekçilerinden sorup anlamalıdır.

Gece yürüyüşleri; gündüzkinden daha ayrı ve usul ile etrafa göz, kulak vererek vücudedeki bulunması memul olan eşkıya, kaçak gibi ashab-ı vukuatı kuşkulandırıp kaçırmak için vaktiyle yapılmalıdır. Bu devriyeler uzaktan görülüp sonradan fark edilmemek için tam sırtları üzerinden yürümemelidir. Bunları ara sıra devirip etraftan işitilmiş her sese vaktiyle kulak verip diğer esbabını sesin ne olmak ihtimali olduğunu öğrenmekle gayret ederler. Eşkıya ve buna mümesil adamların geçmek ihtimali olan geçit, pusu noktalarında ve az bir zaman için olsun pusu kurarlar.

Gece devriyeleri jandarma efradını daha ziyade vurup takımından düşüreceğinden gündüz devriyelerinden daha az icra edilmelidir. Gece vurup yürüyüş yapmış olan jandarmalar büyük bir lüzum olmadıkça ertesi sabah devriye hıdmetinde kullanılmazlar, bu köy efrad la-akl altı satlık bir istirahat muhtaçdırlar bunlar o gün dahili hıdmetler ve muhtelif deslerle meşgul idirler.

9-22 saat zarfındaki hıdmet:

Her jandarma neferi günde hiç olmazsa sekiz saat taşra hıdmeti ifasına mecbur olduğu gibi posta kumandanları da karakolda bulunmaya mecbur oldukları zamanlarda maiyetindeki jandarmalardan birini alarak la-akl bir taşra hıdmeti idaresine mecburdurlar ve bu hıdmetleri de hıdmet-i evrakası üzerine kayd ve işaret edilmelidirler. COA, TFR.I.AS, 21/1917, H.1323.01.12/ 19.03.1905

Degiorgis, jandarma mektebindeki neferin şartlarını düzeltmek amacıyla Osmanlı Devleti'nden pek çok istekte de bulunmuştur. Bunlardan öne çıkan istekler ise neferlerin sağlığı konusunda olanlardı. Selanik kentinde, havanın çok sıcak olduğu Ağustos ayında efrad-ı cedide mektebindeki jandarma neferleri hummaya yakalanmışlardır. Degiorgis, neferleri bu durumdan kurtarmak için bir ay denizde yüzmelerini sağlamıştır: ancak bir türlü bu hastalıkta iyileşme yaşanmadığını belirtmişti. Sağlığı bozulan jandarma neferleri düşkün hale gelmekte, mektepte aldıkları eğitimin de faydasını göremez hale gelmişlerdir. Degiorgis ise bu duruma son vermek için mektebin sıhhiye dersini veren Galip Bey'e danışmıştır. Galip Bey, hummadan kurtulmak için iki çare önermiştir. İlk önerisi, Eylül ayının sonuna kadar askerlere sabah talime çıkmadan önce birer bardak çay verilmesidir. İkinci önerisi, jandarma efrad-ı cedide mektebinde bir ecza dolabı bulundurulmasıdır. Bu ecza dolabına efradın ihtiyacı olabilecek basit ilaçlar konulacak, böylelikle onların boşyere askeri hastaneye gitmelerine de gerek kalmayacaktı.⁹¹² Osmanlı hükümeti, Doktor Galip Bey'in ilk teklifini dah uygun bulmuş, elbise masrafları gönderilirken beraberinde çay için istenen meblağı da göndereceğini belirtmiştir. Ancak bir ecza dolabı yapılıp, içerisine ilaç yerleştirilmesi fikrine pek sıcak bakılmamıştır. Gerekli ilaçlar verilebilir ama efrad-ı cedide mektebinde bir ecza dolabı ayrı bir masrafa sebep olacağı için reddedilmiştir.⁹¹³

Selanik'te açılan jandarma zabitan ve posta kumandanları mektebi ile efrad-ı cedide mektebi zamanla vilâyat-ı selasede açılacak jandarma mekteplerine kaynaklık etmiştir. Osmanlı hükümeti İşkodra'da jandarmanın tensik ve ıslahı için bir jandarma mektebi açılması fikrini gündeme getirmiştir. Bu okul için yapılacak görevlendirmenin, Degiorgis tarafından Selanik jandarma mektebinden seçilecek bir zabıt tarafından yerine getirilmesine karar verilmişti.⁹¹⁴ Temmuz 1905'te İşkodra mektebi için seçilecek zabitin, Selanik zabitan mektebi öğretmenlerinden Süvari Mülazım evvelerinden Mehmet Sırrı Efendi olmasına karar verilmişti.⁹¹⁵

⁹¹² COA, TFR.I.AS, 27/2608, belge 2, R.18.06. 1321/31.08.1905, Ağustos'tan mütebaki 13 gün için sarf-ı muktezi çay mesarifi 780 ve Eylül'ün ilk on beş günü için de 900 kuruşa balığ olur. Eylülün on beşinden sonra çay tevziğine sarfı nazar eyliyor. Binanen aleyh bu babda sarfı lazım gelen mecmu mebalığ 17 lira-yı Osmani olup bunun tedabir-i sıhhaten olmak üzere mektep tahsisatının sarfına müsaade buyrulmasını arz ve teklif ederim.

⁹¹³ COA, TFR.I.AS, 27/2608, belge 1, H.19.07.1323/19.09.1905

⁹¹⁴ COA, BEO, 2623/196717, H.14.05.1323/17.07.1905

⁹¹⁵ COA, TFR.I.AS, 25/2446, belge 1, H.1323.05. 29/01.08.1905

3.4.3. Selanik Vilayeti'nde Asayiş ve Güvenliğin Sağlanması: Jandarmanın Tensiki ve Islahı (1904)

Osmanlı Devleti, Degiorgis'in emrine Erkan-ı Harb Binbaşı Mehmed Cemil ile Hassa II. Bölük II. Taburu yüzbaşlarından Mustafa Efendi'yi görevlendirmişti. Degiorgis'in yardımcısı Verand'ın refkatinde de Selanik II. Bölük Yüzbaşı Keşad Efendi görevlendirilmişlerdi.⁹¹⁶

Vilâyat-ı selasede, jandarmanın en temel şikayeti düzensiz verilen maaşlardı. Bu sebeple yapılacak ilk düzenleme jandarma ve polis maaşlarının düzenli hale getirilmesi olacaktı. Alacaklı durumdaki jandarma ve polisin maaşı, yetmiş seksen bin lira kadar tutuyordu. Osmanlı Devleti bu meblağa karşılık olarak vilâyat-ı selasede hayvanat-ı ehliye rusumu, aşar ve ağnam vergilerinin toplayıp Osmanlı Bankasına yatıracaktı. Selanik vilayetinden, 25 Nisan 1904 tarihine kadar Osmanlı Bankasına iki milyon beş yüz altmış iki bin beş yüz yetmiş beş kuruş teslim edilmiş ve 15 Haziran 1904 tarihine kadar da beş milyon kuruşun teslim edileceği hükümete bildirilmişti. Böylelikle Degiorgis'in göreve başladığında sunduğu muhtıranın üçüncü ve dördüncü maddelerine uygun olarak para temin edilerek bankaya yatırılabilirdi.⁹¹⁷ Selanik vilayetinde jandarma nefer ve zabitanın maaşları Haziran 1904'ten itibaren düzenli olarak verilmeye başlanmıştı. Temmuz 1904'te, Selanik vilayetinde jandarma maaşlarına karşılık olarak düşünülen ağnam resminden elli bin lira neredeyse toplanmıştır; ancak hayvanat-ı ehliye rüsumundan sadece dört yüz bin kuruş toplanabilmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, Selanik vilayetinde hayvanat-ı ehliye rüsumu toplandıkça Osmanlı Bankasına peyderpey verileceğini belirtmiştir.⁹¹⁸

Selanik vilayetinde jandarmanın ıslahına başlandığında Gayrimüslim personel ile problemler yaşanmıştı. Selanik'in Avrethisarı kazasında görevli on iki nefer Hristiyan piyade jandarmadan dördü vazifelerine devam ederken, sekiz adet nefer görevlerini aksatmaya başlamıştı. Kesendireli Konstantin, Lakostalı Vangel ve Ladmosko, Katrinli Atanas oğlu İştirav, Kesendireli Angel Dimitri, Atanas Dimitri, Nikola Dimitri, Lankazalı Aklef İştirov, Nikola Atanas isimdeki neferler görevlerini aksatmışlardı. Bu neferler

⁹¹⁶ COA, TFR.I.UM, 6/593, H.09.12.1322/14.02.1905 NOT: belge tarihi tensikat başlangıcından daha ileri bir tarihe işaret etmekle birlikte, söz konusu Osmanlı zabitlerinin kontrat imzalanınca Degiorgis ve Verand'ın emrinde çalışmaya başladıkları gösterilmiştir.

⁹¹⁷ COA, Y.MRZ.d, 12306, belge 1 sayfa 2 ve 3, H.16.03.1322/01.06.1904

⁹¹⁸ COA, BEO, 2361/177002, belge 2, H.1322.04.19/ 03.07.1904

Avrethisarında iki ay görev yaptıktan sonra kendi kazalarında görev yapacaklarına dair söz verildiğini iddia etmeye başlamışlardır. Kendi kazalarına görevlendirilmezlerse talime çıkmayacaklarını, görev yapmayacaklarını beyan etmişlerdi. Aslında jandarma olmak istemeyen Gayrimüslimler jandarma olarak teşkilata kaydedilmişlerdir ve artık kendi memleketlerine dönmek istemektedirler. Osmanlı hükümeti bu durumu anlayışla karşılamış, jandarmaların gerekirse kendi memleketlerinde istihdam edilmeleri düşünülmüştü.⁹¹⁹

Degiorgis, vilâyat-ı selase için bir defada hizmet etmek üzere 19 ile 23 yaşları arasında, askerlik hizmetini yapmış erkeklerden seçilerek vilâyat-ı selaseye gönderilmesini istemişti. Bu vasıfları taşıyan askerlerden iki defada, vilâyat-ı selaseye beş yüz neferin gönderilmesini istemişti. Bu neferlerin iki yüz ellisi Anadolu vilayetlerinden, iki yüz ellisi Rumeli vilayetlerinden gönderilecekti.⁹²⁰ Degiorgis, jandarmaya personel temininden sonra tensikat kadar önemli bir konuyla ilgilenmişti. Gerek Avrupalı zabitlerin gerekse Osmanlı zabitlerinin, vilâyat-ı selasedeki vilayetleri teftiş etmesi gerekiyordu. Bu teftiş için yapılan düzenlemeye göre 23 Haziran 1904 gününden başlayarak her iki günde bir Selanik'ten sabah treni ile hareket edip bir ay Manastır'da bir ay, Kosova'da, Drama'da bir ay jandarma teftişi yapacaklardı. Jandarma teftişini bir jandarma ile bir küçük zabıt yapacaktı. Degiorgis, bu uygulamaya “seyyar muhabere postası” adını vermişti. Manastır, Selanik, Kosova ve Drama'da bu işle görevlendirilmek üzere bir onbaşı ile bir neferden oluşan seyyar posta muhabere ekibi kurulacaktı. Bu iki kişiden oluşan ekibe trenle yolculuk edebilmeleri için de bir paso hazırlanacaktı.⁹²¹

Haziran 1904'te Manastır'da bulunan Avusturya konsolosu ıslahatı “fiyasko” olarak nitelemiştir. Bu durum hakkında Degiorgis sivil ajan Müller ile görüşerek açıklığa kavuşturmuştur. Degiorgis'in kanaatine göre vilâyat-ı selasede bulunan halk Avrupalı zabitlerin yaptıkları düzenlemeleri kabul etmemiştir. Rumeli halkı onları benimsememiş ve kabullenmemiştir. Bu sebeple jandarma tensikatından istenilen verimin alınması için biraz daha zamana ihtiyaçları vardır.⁹²² Drama'da görevli üç Osmanlı jandarma zabiti (rütbeleri yüzbaşı) yapılacak tensikata şiddetle muhalefet göstermişlerdir. Bu sebeple de Degiorgis onların Drama'dan uzaklaştırılmalarını Osmanlı hükümetinden istemiştir. Osmanlı

⁹¹⁹ COA, TFR.I.SL, 42/4116, H.25.03.1322/10.06.1904

⁹²⁰ COA, İ.HUS, 118/18, H.1322.04. 05/19.06.1904

⁹²¹ COA, TFR.I.M, 5/428, H.11.04.1322/25.06.1904

⁹²² Sowards S. W, (1981), age, s.95

hükümeti söz konusu üç zabitin Drama’da görevden alınarak, Selanik’e getirilip oradan Edirne vilayetinde görevlendirilmeleri yönünde karar vermişti.⁹²³ Bir süre sonra Osmanlı hükümeti bu konuda fikrini değiştirmiş, Drama jandarma taburunun birinci ve üçüncü piyade bölükleri yüzbaşısı Salih ve Mustafa Efendiler’in Edirne’ye gönderilmelerine, yine Drama taburu Süvari Yüzbaşısı İbrahim Efendi’nin de Cezayir-i Bahr-ı Sefid’de gönderilmesine karar verilmişti. Bu üç jandarma zabitanın yerlerine de düzenli ordudan görevlendirilen Mülazım evvel Galip ve Yusuf Efendi getirilmişti.⁹²⁴

Degiorgis ve İngiliz sefiri, Selanik vilayeti jandarma kumandanı Muhlis Paşa’nın jandarma tensikatına müdahale ettiği ve sürecin uzamasına yol açtığını yönünde Osmanlı hükümetine şikayette bulunmuşlardır.⁹²⁵ İngiliz sefiri, Osmanlı sadrazamını bizzat ziyaret ederek Selanik vilayetinde olan biten hakkında bilgi vermiştir. Sefir, bazı kaymakam, adliye memurları ve özellikle jandarma kumandanı Muhlis Paşa’nın ıslahatın yapılmasında engeller çıkardıklarını belirtmiştir.⁹²⁶ Osmanlı hükümeti, İngiliz sefirin bu bildirisini haklı bulmuş ve Muhlis Paşa’nın Selanik vilayetinde kalmasını doğru bulmamıştır. Seraskerlik makamından, Selanik jandarma kumandanlığı için uygun bir liva seçilerek vilayete göndermesi istenilmişti.⁹²⁷ Rumeli müfettişliği ise konu ile ilgili tahkikat yapmış ve Degiorgis’e Muhlis Paşa ile ilgili bir sorunu olup olmadığı sorulmuştur. Degiorgis, kendisinin bir sorunu olmadığını; ancak diğer Avrupalı zabitlerin Muhlis Paşa ile ilgili sorunları olduğunu belirtmiştir. Osmanlı Devleti de ileride oluşabilecek olası problemleri ortadan kaldırmak için Muhlis Paşa’nın Selanik’ten uzaklaştırılmasını uygun bulmuştur.⁹²⁸ Soruşturma neticesinde, Muhlis Paşa’nın görevden alınmasını gerektirecek suçları ise şunlar olduğu tespit edilmişti: Selanik jandarma kumandanlığında sorguya alınan bir jandarma neferi hakkında tahkikat neticesini Rus zabite bildirmemiş, Manastır’da çete takibine giden müfreze hakkında İtalyalı zabitlere bilgi vermemiştir. Genel olarak da Muhlis Paşa ile Avrupalı zabitler arasında anlaşmazlık meydana gelmişti. Muhlis Paşa, jandarmalık görevinden alınarak beşinci orduda Hamidiye-Hicaz demiryolunda görevlendirilmiştir.⁹²⁹ Muhlis Paşa’nın görevden alınmasından sonra, Selanik vilayeti jandarma kumandanlığı

⁹²³ COA, Y.PRK.MK, 19/43, H.21.04.1322/05.07.1904

⁹²⁴ COA, BEO, 2373/177917, H.1322.05. 07/21.07.1904

⁹²⁵ COA, BEO, 2394/179524, belge 2, H.10.06.1322/22.08.1904

⁹²⁶ COA, BEO, 2395/179599, H.11.06.1322/23.08.1904

⁹²⁷ COA, BEO, 2401/180017, H.19.06.1322/31.08.1904

⁹²⁸ COA, BEO, 2408/180578, H.03.07.1322/13.09.1904

⁹²⁹ COA, İ.HUS, 121/37, H.11.07.1322/21.09.1904

Kasım 1904'e kadar boş kalacaktı. Kasım 1904'te Selanik'te bulunan Erkan-ı Harbiye miralaylarından Hamdi Bey'in, kendi rütbesi ile bu göreve getirilmesine karar verilmişti.⁹³⁰

İtalyalı zabitler, Manastır alayının merkez taburuyla Görice taburunun Kesriye bölümünde; Fransız ve İngiliz zabitler Selanik alayının Serez ve Drama taburlarında; Rusyalı zabitler Selanik'in merkez ve seyyar taburlarının kısmen Bulgar ahali ile meskun olan kazalarındaki bölüklerinde; Avusturyalı zabitan Kosova alayının yalnız merkez taburunda tensikata başlamışlardı. Manastır alayının Debre, Elbasan, Serfiçe taburlarıyla Görice taburunun Kesriyeden başka bölükleri; Selanik merkez taburunun Katrin, Karaferiye, Kesendire kazalarına mahsus bölükleri ile Taşoz sancağı bölümü; Kosova alayının Preveşte, Prizren, İpek, Taşlıca ve Seniçe taburları Avrupalı zabitler tarafından tensikat dışında bırakılmıştı. Ayrıca Degiorgis ve zabitler, Osmanlı'da daha önce göreve başlayan İsveçli, Norveçli ve Belçikalı zabitleri göz ardı ederek bir düzenleme yapmışlardı. Bu zabitlerin kendilerinde daha düşük rütbede bulundukları şeklinde bir savunmaları da olmuştu. Osmanlı hükümeti, önceden gelip göreve başlayan bu zabitlerden yararlanmak için bir teklifte bulunmuştu. Avrupalı zabitlerin görev almadığı yerlere İsveç, Norveç ve Belçikalı zabitler yerleştirilecekti. Selanik'te bulunan Belçikalı zabitan Selanik sancağına ait Katrin, Karaferiye ve Kesendire kazaları ile Taşoz bölüklerinde görevlendirilecektir. Manastır'da bulunan Belçikalı ve İsveçli zabitan Simon ile Onander Beyler, Serfiçe ve Görice taburlarında görevlendirilecektir. Osmanlı hükümeti Kosova'da bulunan İsveçli ve Belçikalı zabitler, Nandrop Bey'in de Priştine taburunun tensikatında görevlendirilmesi uygun görülmüştü.⁹³¹

Osmanlı Devleti İsveç, Norveç ve Belçikalı zabitlerin Osmanlı jandarma kumandanları idaresinde tensikat yapmasını istiyordu, Degiorgis'in müdahalesine kesinlikle izin verilmeyecekti. Bu durum Avusturya ve Rusyalı ajan sivilleri rahatsız etmişti, böyle bir uygulamanın vilâyat-ı selasede kararlaştırılan maddelere aykırı olduğunu ifade etmişlerdi. Osmanlı Devleti'nin, tensikat dışında bırakılan yerlere böyle bir düzenlemede bulunmasını yadırgamışlardı. Sonuçta Belçikalı, İsveçli ve Norveçli zabitlerin Osmanlı Devleti'nin belirttiği şekilde ıslahat dışında kalan yerlerde jandarma tensikatında görevlendirilmelerini kabul etmişlerdi. Ajan siviller, birkaç konuda ekleme yapmışlardır. İtalyan zabitlerin birkaç yerdeki taburda, Rus zabitlerin Katrin ve Karaferiye'deki bölüklerde, Avusturyalı zabitlerin

⁹³⁰ COA, BEO, 2447/183477, H.05.09.1322/13.11.1904

⁹³¹ COA, BEO, 2363/177187, belge 3, H.22.04.1322/06.07.1904

de Priştine’de jandarma taburlarında bir takım değişiklikler yapma hakkının saklı tutulmasını istemişlerdir. İsveç, Norveç ve Belçikalı zabıtların bu görevlendirilmeye karşılık, Degiorgis ile birlikte hareket ederlerse daha iyi sonuçlar elde edileceğini eklemişlerdir.⁹³²

1904 Haziran ayında, Bulgar çetelerinin Selanik vilayetinde bir karışıklık çıkarmak için uğraştıkları yönünde haberler Osmanlı Devleti’ne ulaşmıştı. Sadrazam Ferit, Bulgar Prenslığı başkanı Naçoviç’e böyle bir bilgi alıp alınmadığı sorulmuştur. Naçoviç ise böyle bir duruma ihtimal vermediğini muhatabına söylemiştir.⁹³³ Temmuz 1904’te Sırbistan’da çıkan gazetelerdeki haberler ise Naçoviçi yalanlamıştır. Bulgarlar’ın, Selanik’teki Osmanlı Bankası’nı bomba ile patlatacağı yazılmıştır. Hüseyin Hilmi Paşa, bu haberi değerlendirmiş Selanik’teki Osmanlı Bankasının çevresinde güvenlik önlemleri artırılmıştır. Hüseyin Hilmi Paşa, Bulgarların o çevrede gittikleri kahvehaneleri kapattırmıştır. Osmanlı hükümeti, Hüseyin Hilmi Paşa’ya Avrupalı zabıtların Selanik’in asayışı ya da Gayrimüslim gruplarla herhangi bir temasları olup olmadığını sormuştur. Hüseyin Hilmi Paşa, Selanik’te görevli Avrupalı zabıtların jandarma tensiki dışında herhangi bir işle ilgilenmediklerini, ilgilenmek isteseler de buna izin verilmeyeceğini belirtmişti.⁹³⁴

Vilâyat-ı selasede bulunan İngiliz ve Fransız zabıtların hükümetlerinin sefirlerine bildirdiklerine göre ise Bulgarlar bir hazırlık içerisinde. VMRO çetesi reislerinden Tsonçef, beraberinde yetmiş çete üyesi ile Menlik’e gelmiş ve İlinden olaylarında olduğu gibi yine hasatları yakarak bir isyan çıkarmak için hazırlığa başlamışlardır.⁹³⁵ 1904 yılı Temmuz ayının son günlerinde, Selanik valisi Osmanlı hükümetine bu konu ile ilgili başvurmuştur. Selanik ve kazalarında bulunan asker ve redif birlikleri, yavaş yavaş bu vilayetin kazalarından ayrılıp Pirlepe’ye doğru gitmektedir. Yenice, Gevgili gibi kazalarda yaşayan halk emniyetlerinin olmadığı yönünde Selanik valisine başvurmuşlardır. Buralarda yaşayan halk, asker müfrezelerinin çekilmesi ile Bulgarlar’ın kasaba ve köylerine saldıracağı endişesine kapılmaya başlamışlardır. Selanik valisine, kendilerini emniyette hissetmedikleri için köylerini terk edeceklerini söylemişlerdir. Selanik valisi gerek Bulgar Prenslığı ile olan

⁹³² COA, Y.PRK.MK, 19/55, belge 1, H.03.05.1322/17.07.1904

⁹³³ COA, YA.HUS, 473/160, H.29.03.1322/14.06.1904

⁹³⁴ COA, YA.HUS, 475/28, H.22.04.1322/06.07.1904

⁹³⁵ H.C.P.P, (1904), No. 275. Sir N. O’Conor to The Marquess of Lansdowne, İstanbul 20 Temmuz 1904, Further Correspondence, Affairs of Southeastern Europe, Turkey No.4, s.208

sınırdaki gerekse demiryollarında gerekli önlemlerin alınması için Osmanlı hükümetine başvurmuştur.⁹³⁶

Hüseyin Hilmi Paşa, bir süre sonra şüphelenmeye başlamıştır. Vilâyat-ı selasenin köylerinde gençler ortadan kaybolmaya başlamıştır. Osmanlı hükümetine, vilâyat-ı selasede bulunan güvenlik birimleri Bulgar çeteleri herhangi bir harekete girişirlerse gerekeni yapacaklarını bildirmişlerdi. Osmanlı hükümeti, Avrupalı zabıtlara bir an önce gerekli silahların verilerek, çatışmaya hazır hale getirilmesini istemiştir.⁹³⁷ Tikveş, Serez çevresinde çeteler ortaya çıkmış ve Tikveş'in çiftliklerinde yaşayan halk Osmanlı jandarmasından yardım ister hale gelmiştir. Osmanlı hükümeti Selanik ve Serez'de ortaya çıkan bu çete hareketlerinin gerek yerel yöneticilerce gerekse jandarma ve asker tarafından dikkatle takip edilmesini istemiştir.⁹³⁸

Degiorgis, vilâyat-ı selasede gelişen durumdan tedirgin olmuş hatta Avrupalı zabıtlardan aldığı raporlarda, Bulgar çetelerinin kolluğun görevini tam olarak yapmadığı yerlerde halka saldırdığını tespit etmişti. Degiorgis, Osmanlı jandarmasının görevlerini yerine getirmek konusunda yeterli olduğunu düşünmektedir. Bununla birlikte jandarma personeli gece nöbetlerini iyi bir şekilde tutumamaktadır, çeteler bu sayede kendilerine köylerden ve kasabalardan rahatça taraftar toplamayı başarmışlardır. Degiorgis, jandarmaların nizamnamenin yolları ve kırları muhafazasına dair maddelerini içeren 184 ile 204.maddelerine uygun olarak Osmanlı zabıtları yanında Avrupalı zabıtların da devriyede görevlendirilmesini istemişti. Osmanlı hükümeti böyle bir uygulamanın mümkün olmayacağını, Degiorgis'e söylemişti. Osmanlı jandarma zabitanı, yardıma ihtiyaç duyduğunda yakınında bulunan Osmanlı düzenli ordusunun zabıtlarından yardım alacaktır ve bu sebeple devriyede Avrupalı zabıtların yardımına ihtiyaç yoktur.⁹³⁹

Vilâyat-ı selasede, jandarma ve polis sıkılığıyla düzenli ordu birliklerinden yardım almıştır. 1904 yılında II. ve III. Ordu komutanlığına bağlı olarak avcı taburu denilen askeri grup oluşturulmuştu. Bu avcı taburlarından II. Ordu emrinde bir adet, III. Ordu emrinde üç adet tabur görevlendirilecekti.⁹⁴⁰ Avcı taburları, vilâyat-ı selasede çeteleri takip edeceklerdi.

⁹³⁶ COA, BEO, 2376/178141, belge 2, H.1322.05.12/26.07.1904

⁹³⁷ COA, BEO, 2377/178265, belge 2, H.14.05.1322/ 28.07.1904

⁹³⁸ COA, BEO, 2378/178301, H.1322.05.14 / 28.07.1904

⁹³⁹ COA, Y.PRK.MK, 19/85, belge 2 ve 3, H.1322.06.17/29.08.1904

⁹⁴⁰ Bashanov M. -Kemaloğlu İ, (2018), age, s.190

Çetelerin takip, pusu gibi yöntemlerini tatbik ederek onlarla mücadele edeceklerdi. Avcı taburları, Harbiye mektebi mezunu subayların idaresi altındaydı.⁹⁴¹ III. Ordunun idaresi altında bulunan askerler seçilmiş ve bu askerlere silah, takip gibi konularda Harbiye mezunu subaylar tarafından eğitim verilmiştir.⁹⁴² Avcı taburları yalnızca düzenli ordu askerlerinden meydana getirilmemiştir. Vilâyat-ı selasede bulunan jandarma ve polislerden de avcı taburlarına asker seçilmesi istenmiştir. Seçilen askerler nefer düzeyinde değildir, jandarma çavuş, onbaşı düzeyinde polis komiserleri arasından da avcı taburlarına personel seçilecektir.⁹⁴³ 1907 itibari ile avcı taburlarının asker sayısı 800'e ulaşmış ve bu kuvvete bisikletli askerler ile telgrafçıların da bulunduğu bir grup eklenmişti.⁹⁴⁴

Avcı taburlarına seçilen jandarma ve polis zabitlerinin görevleri sürekli olmayacak; her ay avcı taburunda görevli olanlar değiştirilecektir. Avcı taburları, II. Ordu idaresinde de oluşturulmuş ve Edirne vilayeti ile çevresinin güvenliğinden sorumlu tutulmuşlardır.⁹⁴⁵ Selanik vilayetinde, Eylül 1904 tarihinde tespit edebildiğimiz kadarıyla dört adet avcı taburu vardır. Bu avcı taburları, piyade usulüne göre düzenlenmiş, II. ve III.Ordu'dan alınmış askerlerle oluşturulmuştur. Selanik avcı taburunu oluşturan askerlerin kontratları, silahları ve levazımı İstanbul'dan gönderilmiştir. Düzenli ordunun diğer kısımlarına göre daha hafif silahlarla teçhiz edilmişler, geceleri de görev yaptıkları için avcı taburlarına dürbün gibi aletler de verilmiştir. Avcı taburlarına binek hayvanı verilmiş, sürekli hareket halinde olacakları için de cephanelerini taşımaları için su geçirmeyen birer heybe sağlanmıştır.⁹⁴⁶

22 Eylül 1904 tarihinde Hüseyin Hilmi Paşa, Selanik'e gelerek Degiorgis ile görüşmek istemiştir. Vilâyat-ı selase jandarma tensikatında yaşanan problemlerin görüşüleceği, bir toplantı yapılmasına karar verilmişti. Toplantıya Degiorgis'in dışında Drama'da bulunan İngiliz zabıt de davet edilmişti. Hüseyin Hilmi Paşa, bu görüşmede jandarma tensikatında çok fazla mesafe kaydedilmediğini farkettiğini dile getirmişti. Degiorgis, bu durumun Anadolu ve Rumeli'den gönderilen neferlerin Selanik efrad-ı cedide mektebinde eğitim görmeleri ile ilişkilendirmiştir. Mektepte eğitim üç ya da dört ay

⁹⁴¹ Okar Mehmet Ali, (2013), Osmanlı Balkanları'nın Son On Yılı (1902-1912), Haz. Ahmet Mesut Okar, İş bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s.45

⁹⁴² Halil Kut, (1972), İttihat ve Terakki'den Cumhuriyet'e Bitmeyen Savaş, Haz. M. Taylan Sorgun, Yedigün Yayınları, İstanbul, s.24-25

⁹⁴³ COA, BEO, 2378/178327, H.16.05.1322/30.07.1904

⁹⁴⁴ Bashanov M.- Kemaloğlu İ, (2018), age, s.190

⁹⁴⁵ COA, Y.MTV, 262/208, H.28.05.1322/11.08.1904

⁹⁴⁶ COA, Yıldız Perakende Evrakı Komisyonlar Maruzatı (Y.PRK.KOM), 13/47, H.28.06.1322/09.09.1904

içerisinde bitttiğinde, neferler görev yerlerine gidecekler ve ancak o zaman yapılan ıslahatın etkisi anlaşılabilecektir.⁹⁴⁷

Hüseyin Hilmi Paşa, Degiorgis ile yaptığı bu görüşmeler neticesinde Selanik vilayetinde jandarma ve polisin 1904 yılı Ağustos maaşlarının verilemediğini öğrenmişti. Bunun dışında Selanik efrad-ı cedide mektebi için istenen yüz elli altının da gönderilmediği kendisine söylenmişti. Bu durumun sebebi Osmanlı Bankası'na sorulmuş ve banka Osmanlı hükümeti emir vermedikçe maaşları vermeyeceği şeklinde bir cevap vermiştir. Degiorgis, jandarma maaşları dışında her gün yeni harcama kalemleri ortaya çıktığından ama bunlara karşılık bir para bulamadığından Hüseyin Hilmi Paşa'ya yakınmıştır. Hüseyin Hilmi Paşa, durumu tetkik etmiş ve bu durumun istenilerek yapılmadığını, Osmanlı hazinesinin mültezimlerce toplanan vergiyi Osmanlı Bankası yerine Duyun-u Umumiyyeye verilmesini istemesinden kaynaklandığı belirtilmiştir.⁹⁴⁸

İngiliz hükümeti temsilcileri, Avusturya ve Rusya'nın temsilcileri ile görüşmüştür. Bu görüşmenin konusu ise Avrupalı jandarma sayısının artırılmasıdır. İngiliz meclisinde Mr. Bryce bu konuyu gündeme taşımıştır. Avusturya ve Rusya gibi diğer üç ülkenin de vilâyat-ı selase zabıt gönderme hakkının saklı olduğunu belirtmiştir. Mr. Bryce, Osmanlı Devleti'nin maliyesinin bozuk olduğunu ve bu fazladan zabıt meselesinin bütçeye ek masrafa sebep olacağını düşünülerek hareket edilmesini daha uygun olacağını da eklemiştir.⁹⁴⁹

Degiorgis, 30 Eylül 1904 tarihinde Osmanlı hükümetine bir telgraf göndermiştir. Bu telgrafta, kendisine her gün Avrupa sefirlerinden kendisine tebligat ve teklifat yapıldığını belirtmiştir. Bu tebligat ve teklifatların içeriği ise vilâyat-ı selasede Avrupalı zabitan miktarının artırılması ile ilgilidir. Degiorgis, küçük zabitan gönderilmesi fikrine karşıdır:ama büyük zabitanın getirilmesinde bir sakınca olmadığını Osmanlı hükümetine bildirmiştir.⁹⁵⁰ Osmanlı hükümeti, bu konunun daha önceden görüşüldüğünü ve daha fazla Avrupalı zabıt istenmediğini tekrarlamıştır. Gerek Avrupalı zabıtlere yardım etmek üzere gerekse jandarma mekteplerinde Harbiye mektebinde yetişmiş zabıtlar görevlendirilmiştir. Bunların dışında İsveç, Norveç ve Belçikalı zabıtlar de görevlerini yapmaktadırlar. Bütün

⁹⁴⁷ COA, BEO, 2415/181113, belge 3, H.1322.07. 13/23.09.1904

⁹⁴⁸ COA, Y.PRK.MK, 19/115, belge 2 ve 4, H.1322.07.14/24.09.1904

⁹⁴⁹ H.C, Increase of Russian and Austrian Officers of Macedonia Gendarmerie, 4 Ağustos 1904, age, S.139, s.100-101

⁹⁵⁰ COA, Y.PRK.MK, 19/116, H.1322.07.19/29.09.1904

bunlar bir tarafa Osmanlı Devleti'nin böyle bir düzenleme için ayırabileceği bir bütçesi olmadığını belirtmiştir.⁹⁵¹

Degiorgis'in küçük zabıt talebine karşı çıkması, Rusya ve Avusturya hükümetlerinin tepkisini çekmiştir. Her iki devlet daha fazla zabiti vilâyat-ı selaseye göndermek istemektedir. Bu konu Avrupalı sivil ajanlar arasında da bir gerginlik sebebi olmuştur. Sivil ajanlara göre, Degiorgis'in meşguliyeti daha azdır. Manastır vilayetinde görevli, İtalyan zabıtlar de daha az sayıda jandarmayı idare etmektedirler. Demerik ve Müller'e göre, Corcis Avusturyalı ve Rus zabıtları tehlikeli noktalara göndermekte ve iki ülkenin zabıtları görev yerlerinde daha fazla jandarmanın idaresinden sorumlulardır.⁹⁵²

Malfeyt Bey, İndipence Press gazetesine verdiği mülakatla Selanik'te bulunan Avrupalı jandarmaların durumunu anlatmıştır. Selanik'te bulunan altı Rus zabıt bin iki yüz jandarmayı; Serez'de bulunan altı Fransız zabiti beş yüz jandarmayı; Drama'da bulunan altı İngiliz zabıt iki yüz elli jandarmayı kumanda etmektedir. Malfeyt ve Simon Bey ise tek başlarına görev yapmaktadırlar ve Malfeyt Bey dört yüz jandarmayı, Miralay Simon Bey de beş yüz jandarmayı kumanda etmektedir. Malfeyt, Rusya ve Avusturya'nın fazla zabıt isteğinin gereksiz olduğunu düşünmektedir. Bunun Osmanlı Devleti'ne ek bir masrafa sebep olacağını düşündüğü gibi vilâyat-ı selasede bulunan jandarmanın tensiki ile asayişin sağlanabileceğini beyan etmiştir.⁹⁵³ Bir gün sonra Indipendence Press gazetesinde Avrupalı zabıtlar ile ilgili bir haber daha yayınlanmıştır. Bu gazete İstanbul'daki bir kaynaktan aldığı malumata göre haber yapmıştır. Avrupalı devletler zabıt sayısını artırmak konusunda ısrarcı davranmaktadır; ancak Osmanlı Devleti'nin hazinesi yeni bir Avrupalı zabite ödeme yapacak durumda değildir. Diğer taraftan Avrupa Devletleri de haklıdır, sekiz bin jandarmanın idaresi çok az sayıda zabite verilmiştir. Bu zabıtların emri altındaki jandarmalara da eşit bir şekilde dağıtılmamıştır. Her bir Avrupalı zabitin idaresi altında iki yüz jandarma şeklinde bir hesaplama yapılırken kırk üç adet zabite ihtiyaç duyulmaktadır.⁹⁵⁴

Avrupa basınında tartışmalar süredursun, Rus ve Avusturya sefirleri çok karardır. Osmanlı Devleti'ne, iki devlet on iki zabıt seçtiklerini ve Kosova ile Selanik vilayetlerine

⁹⁵¹ COA, TFR.I.AS, 17/1647, H.21.07.1322/01.10.1904

⁹⁵² Sowards S. W, (1981), age, s.96

⁹⁵³ COA, Y.A.HUS, 481/71, H.1322.09.16/24.11.1904

⁹⁵⁴ COA, Y.A.HUS, 481/ 72, belge 3, H.1322.09. 17/25.11.1904

göndereceklerini bildirmişlerdi.⁹⁵⁵ Avusturya ve Rusya, Osmanlı Devleti'ne göndereceği zabıtların isimlerini vermekle yetinmiştir. Buna göre Rusya Selanik'e Yüzbaşı Çerbanye, Yüzbaşı vekili Birakarof, Yüzbaşı vekili Anvare, Yüzbaşı vekili Karalof, Mülazım Çutakof, Mülazım-ı sani Dösmisetir'ı gönderecekti. Avusturya da, Kosova vilayetine altı zabıt gönderecekti.⁹⁵⁶ Avusturya ve Rusya, gönderilecek zabıtların kendi ülkelerinin üniformalarını giyeceğini Osmanlı Devleti'ne bildirmişti. Rusya ve Avusturya'yı müteakiben, Fransa ve İngiltere de fazladan zabıt göndereceklerini Osmanlı Devleti'ne bildirmişlerdir. Hatta İngiltere Drama sancağında görev yapmak üzere zabıtlarını gönderdiği haberini vermişti. Degiorgis fazla zabıt istemediğini İtalyan hükümetine de söylemiştir. İtalya dışişleri bakanı Tittoni, diğer devletler tarafından kendilerine baskı uygulandığını ve fazladan zabıt gönderilmesi fikrine daha fazla direnemeyeceklerini belirtmiştir.⁹⁵⁷

1904 yılının Kasım ayında Avusturyalı ve Rus ajan siviller, Rumeli ıslahatı hakkında bir rapor hazırlayarak kendi ülkelerinde gazetelerde yayınlamışlardı. Osmanlı sadrazamı Ferit Bey, bunu tercüme ettirerek Osmanlı hükümetine sunmuştur. Raporda jandarma ile ilgili yapılan çalışmalar da anlatılmıştır. Vilâyat-ı selasede jandarmaların maaşları düzenli bir şekilde verilmektedir, Gayrimüslimlerden de yüzde yirmi üç oranında jandarmaya personel temin edilmektedir. Islahata başladıkları döneme kıyasla Rumeli'de yaşayan halkın sivil ajanlara jandarmalar hakkında yaptığı şikayetler azalmıştır.⁹⁵⁸

25 Aralık 1904 tarihinde yapılan görüşmeler neticesinde Osmanlı Devleti birtakım şartlar sunarak Avusturya ve Rusya'nın talep ettiği zabıtları kabul etmiştir. Osmanlı Devleti: beş Avrupalı devletin göndereceği yirmi üç zabıttan daha fazlasını kabul etmeyeceğini, bu zabıtların görev süreleri diğer zabıtlarinkine bitmesini, zabıtlar Osmanlı zabıtlarının idaresi altında olmasını ve tensikat dışında bir şeye müdahale etmemelerine istemişti. Osmanlı hükümeti, sunduğu bu şartları Meclis-i Vükelada görüşerek Avrupalı zabıtları kabul edip etmeyeceğini bildireceğini söylemişti.⁹⁵⁹ Osmanlı hükümeti, 26 Aralık'ta İngiltere, Avusturya, Rusya, Fransa ve İtalya'nın gönderecekleri zabıtları bundan sonra sayıca artış yapmamaları kaydı ile kabul ettiğini bildirmiştir.⁹⁶⁰

⁹⁵⁵ COA, YA.HUS, 481/94, H.20.09.1322/28.11.1904

⁹⁵⁶ COA, YA.HUS, 481/93, belge 2, H.20.09.1322/28.11.1904

⁹⁵⁷ COA, HR.SYS, 1172/84, M.29.11.1904

⁹⁵⁸ COA, YA.HUS, 482/42, belge 2 sayfa 2, H.09.10.1322/16.12.1904

⁹⁵⁹ COA, BEO, 2470/185182, H.1322.10. 18/25.12.1904

⁹⁶⁰ COA, HR.SYS, 1172/ 91, M.26.12.1904

Osmanlı Devleti, Avrupa Devletleri'nin zabıt gönderme meselesi ile meşgulken vilâyat-ı selasede, Ekim 1904'te çetelerin çıkardıkları huzursuzluklar tekrar rahatsız edici boyutlara ulaşmıştır. Selanik, Kosova çevresinde hissedilir şekilde artan bu huzursuzlukları sona erdirmekte Osmanlı düzenli ordu birlikleri jandarmadan daha fazla kullanılmıştır. III. Ordu'nun idarecileri, redif birliklerinden yeni aldıkları askerlerin bir an önce silah kullanabilir hale gelmeleri için çalışmaya başlamıştır. Selanik ve çevresine, özellikle vilayetin sınır bölgesine asker yerleştirilmeye başlanmıştır. Yenice, Gevgili ve Cuma-yı Bala, Serez kazalarında 546 kişilik topçu sınıfından asker görev yapıyordu: Ustrumca, Serez, Gevgili, Vodina'da 902 piyade askerinden oluşan bir askeri birlik mevcuttu.⁹⁶¹ 27 Aralık'ta Selanik'in Yenice kazasının Babaköy köyünde, Rum çeteler ile Osmanlı askeri arasında çatışma çıkmıştır. Çatışma neticesinde Osmanlı askeri Florinalı Gorgi ve onun idaresi altında bulunan 73 çete üyesini de ele geçirmiştir. Ayrıca Apostol adlı Rum çete liderinin esir aldığı, Bulgar çete üyeleri ve bu çete üyelerine ait dinamitler de ele geçirilmiştir.⁹⁶²

3.4.4. Selanik Vilayeti'nde Asayiş ve Güvenliğin Sağlanması: Jandarmanın Tensiki ve Islahı (1905)

1905 yılının ilk günlerinde Hüseyin Hilmi Paşa, Degiorgis ve Avrupalı zabıtlar ile yaptığı görüşmeleri ve gözlemleri neticesinde elde ettiği intibai padişahın II. Katibi İzzet Paşa'ya bir raporla sunmuştu. Avrupalılar kendileri vilâyat-ı selasede jandarma ıslahı işini üstlenince, Bulgar hareketinin duracağını düşünmüşlerdir. Avrupalı zabıtlara göre Osmanlı jandarmalarının yanlış hareketlerine son verip, jandarmada tensikat yapılırsa vilâyat-ı selasede asayiş yeniden sağlanabilecekti. Avrupalı zabıtlar, vilâyat-ı selasede jandarmayı çok kötü durumda bulacaklarından da şüphe etmemişlerdi. Hüseyin Hilmi Paşa'nın hesabına göre vilâyat-ı selasede bulunan üç jandarma alayında toplam 7.500 jandarma vardır. Avrupalı zabıtlar, Mayıs 1904'te başladıkları ve üç, dört ay süren tensikatta üç alaydan ancak yüz neferi ihraç etmeye karar vermişlerdir. İhraç ettiklerinin büyük kısmı, Hıristiyanlardan oluşur. Tensikatta ihraç sebepleri: Müslümanlar için jandarma olmak için yeterli görülmemek, Gayrimüslimler için sürekli bir sarhoşluk halidir.

⁹⁶¹ COA, TFR.I.AS, 17/1680, belge 2 ve 3, H.08.08.1904/17.10.1904

⁹⁶² H.C.P.P, (1905), Inclosure in No.136, Acting Consul-General du Vallon to Mr. Townley, Selanik 29 Aralık 1904, Further Correspondence, Affairs Of South Eastern Europe, Turkey No.2, s.115

Hüseyin Hilmi Paşa, bu süreçte Avrupalı zabitlerin jandarmadan ihraç için ahlaki bozuk olmayı bir sebep olarak öne sürmediklerini fark etmiştir. Yüz neferden doksani okuma yazma bilmediği ve jandarma olmaya yetenekleri olmadıkları gerekçesi ihraç edilmişti. Avrupalı zabitler, yeni oluşturulacak karakollara jandarma zabitlerini yerleştireceklerdir. Ancak Hüseyin Hilmi Paşa, Avrupalı zabitlerin yaptıkları düzenlemelerden memnun değildir. Avrupalı zabitlerin vilâyat-ı selaseye gelmelerini gerekli görmemiştir. Osmanlı Devleti, eğer Viyana Protokolünü kabul ettiği zamanından başlayarak vilâyat-ı selasede mevcut jandarma alaylarının başına Harbiye mektebi mezunu zabıt gönderseydi Avrupalı zabitlere gerek kalmamış olacaktı. Avrupalı zabitler, bu üç dört ay içinde vilâyat-ı selasede asayiş yalnızca jandarma ile sağlayabileceklerini düşünmüşlerdir. Hüseyin Hilmi Paşa, düzenli askeri birliklerin yardımı olmadan asayiş sağlamanın mümkün olmadığını İzzet Paşa'ya bildirmişti. Tensikat neticesinde üç alayda dört yüz elli nefer için boş yer bırakılmış, talim ve terbiye edilmek üzere de iki üç alaydan iki yüz elli çavuş ve on başı da Selanik jandarma mektebinde eğitim görmek üzere seçilmiştir.⁹⁶³

Osmanlı hükümeti İtalya, Rusya, Avusturya, İngiltere ve Fransa'nın temsilcileri ile görüşmüştür. Bu görüşmede, vilâyat-ı selasede yeniden göreve başlayacak Avrupalı zabitlerin durumu hakkında karar verilmiştir. Osmanlı hükümeti Meclisi Mahsus Vükelaca alınan karara göre hareket edecektir. Meclis-i Mahsus Vükelanın kararına göre Avrupalı zabitler iki yıl görev yapabilecekler, jandarma tensikatı dışında herhangi bir işe karışmayacaklardır.⁹⁶⁴ Vilâyat-ı selasesi beş Avrupa devletinin gönderdiği zabitler, 11 Ocak 1905'te ulaşmıştır. Osmanlı Devleti yeni gelen zabitlerle kontratı ancak Şubat 1905'te yapmıştır.⁹⁶⁵ İngiltere'den altı, Rusya'dan on bir, Fransa'dan on, Avusturya'dan on bir ve İtalya'dan on zabıt vilâyat-ı selaseye gelerek göreve başlamışlardı. Selanik vilayetine İngiltere'nin gönderdiği zabitlerin ikisi binbaşı, biri yüzbaşı üç tanesi de teğmen rütbesini taşıyordu. Bu zabitlerin de gelişi ile birlikte vilâyat-ı selasede Avrupalı zabıt sayısı kırk sekiz olmuş; Selanik vilayetinde görevli İngiliz zabıt sayısı 12'ye, Fransız zabıt sayısı 16'ya ve Rus zabıt sayısı da 17'ye ulaşmıştır.⁹⁶⁶

⁹⁶³ H.H.P, 10/571, sayfa 3-5, R.30.10. 1320/02.01.1905

⁹⁶⁴ COA, İ.AS, 54/10, H.1322.11. 04/10.01.1905

⁹⁶⁵ Sowards S.W, (1981), age, s.102

⁹⁶⁶ H.C, Mr Stevenson, European Officers Employed With Macedonian Gendarmerie, 17 Nisan 1905, age, S.145, s.286-287, kitap sayfa 121

Rumeli’de özellikle de Selanik’te çetelerin hareketleri 1905 yılının Ocak ayı sonunda tekrar başlamıştır. Rum çeteleri, köyleri basmaya başlamışlar, özellikle de Bulgarlar’ın nüfusça fazla olduğu köyleri tercih etmişlerdir. Köylerde bulunan Bulgar kilisesine mensup rahipleri ve halkı öldürmeye başlamışlardır. Selanik’in Gevgili, Yenice ve Doyran kazaları Rum çetelerinin hedefi haline gelmiştir.⁹⁶⁷ Rum çeteleri, Bulgar çeteleri gibi örgütlenmeye başlamışlardır. Okullar açmışlar ve okulların öğretmenleri ile kiliselerdeki papazları kendilerine hizmet eden kişiler haline getirmeye çalışmışlardır.⁹⁶⁸ Selanik kazası merkezinde de emniyeti sağlamak için birtakım önlemler alınması gerekmişti. Başlangıçta mektepteki jandarmaların, zabıt ya da nefer farketmeksizin Avrupalı zabıtların kumandasında olması gerektiği düşünülmüştü. Avrupalı zabıtların Türkçe bilmedikleri için emir vermede sıkıntı yaratacağı düşünülmüş ve uygulamadan vazgeçilmişti. Avrupalı zabıtlar yerine, Selanik vilayeti jandarma zabıt ve neferinin Selanik jandarma kumandanının idaresi altında görevlerini icra etmelerine karar verilmişti.

Selanik’te asayişin sağlanmasında kumandanın kimde olacağına karar verildikten sonra, Selanik kentinde güvenlikle sorumlu birimlerin ne yapacaklarına karar verilmişti. Bu maksatla bir talimatname hazırlanmıştı. 16 maddeden oluşan talimatname ile Selanik’te asayiş bozan bir durum olduğundan asker, jandarma ve polisin görev yerleri belirlemiştir. Selanik efrad-ı cedide mektebindeki neferler, Selanik kentinde görevlerini polisler ile birlikte yerine getireceklerdi. Karakolların vazifesi ise bu talimatın 4,5,6 ile 15,16 maddeleri Selanik’teki polis ve jandarma neferlerine ayrılmıştı. Bir olay meydana geldiğinden haberi alan polis ve jandarmalar hemen silahlarını alarak görevli oldukları karakolun sokağına çıkacaklar, kendi komutanlarının emri altında görev yapacaklardır. Olay olur olmaz, bir veya iki neferden oluşan jandarma ve polis devriyeleri karakollarına geleceklerdir. Her karakol iki nöbet ile korunacaktır. Selanik’te Kule kahvesi mevkiinde bulunan Müslüman halkın aşağı inmesini engellemek için, Selanik hükümet konağında bulunan jandarma süvarisi ve mevcut jandarma sokak başını tutacaklardır. Olay eğer gece meydana gelirse, olayın iç yüzü anlaşılincaya kadar jandarma ve polisler bulundukları noktadan başka bir yere gitmeyecektir.⁹⁶⁹

⁹⁶⁷ Dakin D, (1966), age, s.232

⁹⁶⁸ Şıvgın Hale,(1996), “Osmanlı Arşiv Belgeleriyle 1902-1908 Yıllarında Makedonya (Rumeli Vilâyeti) Sorunu”, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.12, S.1-2, s.259

⁹⁶⁹ COA, TFR.I.AS, 20/1991, belge 7 ve 8, belge iç tarihi H.20.11.1322/26.01.1905

Osmanlı Devleti, sıcak çatışmanın yaşandığı bu süreçte asayişî sağlamakla yükümlü birimlerden rapor istemiştir. 1905 yılının Şubat ayında, Selanik vilayetinin kazalarından bazılarında alınan güvenlik önlemleri hakkında bir rapor Rumeli müfettişliğine sunulmuştur. Kesendire kazasında Bulgar çeteleri yoktur;ancak kış mevsiminde Rum çeteleri ortaya çıkmıştır. Bu Rum çeteleri jandarma ve asker tarafından takip edilip, etkisiz hale getirilmektedir. Yunanlıların, Kesendire'nin sahil tarafından Rum çetelere yardımını önlemek için Kesendire ve Şıpka adalarında seyyar müfrezeler bulundurulmaktadır. Torpido benzeri gemiler sahilde dolaştırılırken, Aynaroz'un bulunduğu yerlerde sabit ve seyyar müfrezeler bulundurulmaktadır. Lankaza kazasında gerekli olan yerlere jandarma yerleştirilmiştir. Lankaza'nın, gerekli yerlerine beş kişiden oluşan bir jandarma müfrezesi gönderilmiştir. Lankaza'nın, Aynesil köyünde on beş kişilik bir jandarma müfrezesi oluşturulmuştur. Lankaza'nın jandarma sayısı 50 askerden oluşur;ancak bu çetelerin takibi için yeterli değildir. Osmanlı hükûmetine jandarma sayısının 100'e çıkarılması için başvurulmuşsa da bu sayının artırılamayacağı söylenerek, asker müfrezelerinden yararlanılması istenilmişti.

Ortahisar kazasında, düzenli askeri birlikler tarafından postalar oluşturulmuştur. Ortahisar'ın Kerç ve Kelendir köylerine birer sabit asker müfrezesi yerleştirilmek istenilmişse de onun yerine kaza ve onu oluşturan köylerde kol gezmek üzere iki seyyar müfreze oluşturulmuştur. Ortahisar kazasında polis ve jandarmaya talimat verilerek çetelerin hal ve hareketlerine dikkat edilmesi istenilmiştir. Serez sancağında, sancağı oluşturan köylerde çetelere ilişkin bir bilgi elde edilirse o çevrede bulunan sabit ve seyyar müfrezelere ya da yerel yöneticilere bildirilmesi istenmişti.Özellikle köylerde bulunan jandarmaların dikkatli bir şekilde bu çete hareketlerini takip ederek düzenli askeri birliklere haber vermesi istenmişti. Drama sancağının sahil kısmının, gece ve gündüz devriyeler ile kontrol edilmesine çalışılacaktır. Drama'da jandarma sayıca yetersiz olsa da seyyar bir jandarma müfrezesi ile bu sahil kontrol işi gerçekleştirilecektir. Drama sancağının nüfus itibariyle karışık olan Prespan, Zihne ve Nevrekop nahiyyelerinde çetelerin tecavüzünü önlemek için köy bekçileri, asker müfrezeleri, jandarma ile güvenlik sağlanacaktır. Bu üç nahiyyeye ve bu nahiyyelerin köylerinde çetelerin giriş çıkışını önlemek için bekçi, jandarma, asker yardımı ile güvenlik sağlanacaktı.⁹⁷⁰

⁹⁷⁰ COA, TFR.I.SL, 63/6211, belge 1, H.28.11.1322 /03.02.1905

Selanik kazası merkez kaymakamı, Degiorgis'in jandarma ile ilgili uygulamalarından rahatsızlık duymaya başlamıştır. Selanik kaza merkezinde bulunan halkın büyük bir kısmı Rum kökenlidir ve onların Bulgar köylerine saldırımları havanın ısınması ile ihtimal dahilindedir. Degiorgis ise Selanik kaza merkezinde jandamaları dağıtmış ve yüz yirmi olan jandarma sayısını elliye indirmiştir. Kaza kaymakamı olası bir karışıklıkta sayıca az jandarmanın kol mu gezeceğini yoksa kazada kalıp asayiş mi sağlayacağını bilemeyeceğini düşünmüştür. Degiorgis'ten biran önce seyyar jandarma müfrezeleri oluşturmasını istemiştir.⁹⁷¹

Selanik vilayetinin kazalarında, asayiş ile ilgili önlemler artırılmaya çalışılırken: 1905 yılı Şubat ayının sonunda Rum çete lideri Apostol ve Sava, Gevgili'nin İsmul köyüne gelmişlerdi. Onları takip eden jandarmalarla çatışmaya girmişlerdi. Jandarma onbaşısı Zeynel Bey'in yardımına düzenli askeri birlikler yetişmiştir. Sava, çetenin diğer üyeleri ile ele geçirilmiştir. Apostol çetesi lideri ise ele geçirilememiştir. Bu iki çetenin etkisinin ortadan kaldırılması, Osmanlı'nın asayiş sağlaması o esnada Gevgili kaymakamı olan Tahsin Uzer'e göre "hem asayişin sağlanmasında hem de halkın Osmanlı Devleti'ne olan güvenin artmasında" çok etkili olmuştu. Tahsin Uzer, Rum çetelerinin jandarma tarafından imha edilmesi ile istihbari bilgilerin de daha fazla ellerine ulaştığını söylemiştir.⁹⁷²

Gevgili'de, jandarma Rum çetelerinin etkisini azaltmayı başarmışsa da Bulgar çetelerinin karışıklık çıkarmak için hazırlık yaptıkları öğrenilmiştir. Bulgar çete liderleri 1905 yılı baharında çıkaracakları karışıklıklar için hazırlık yapmaya başlamışlardı. Hazırlık amacıyla Gevgili, Yenice gibi yerlerde gençlerden çetelerine üye devşireceklerdi. Çete için seçtikleri bu üyeleri bahardaki hareketlerine hazırlık için silaha eğitimi vermeye başlamışlardı. Gevgili ve çevresinde çetelerin hareketlerini önlemek için asker sürekli kol gezmektedir, ancak sayıca artırılması gerekmektedir.⁹⁷³ Degiorgis, Selanik kazası kaymakamının bu çağrısına kayıtsız kalmamış, vilâyat-ı selase için Rumeli müfettişinden jandarmaya nefer temin edilmesini istemiştir. Vilâyat-ı selasede, jandarma tensikatı sebebiyle alaylarda azalma olduğu ve ilk etapta çok acil iki yüz elli nefer gönderilmesini ama bu nefer sayısının altı yüze tamamlanmasını istemiştir.⁹⁷⁴

⁹⁷¹ COA, TFR.I.SL, 64/6327, H.18.12.1322/23.02.1905

⁹⁷² Uzer T, (1999), age, s.185

⁹⁷³ COA, BEO, 2512/188393, belge 2, H.19.12.1322/24.02.1905

⁹⁷⁴ COA, BEO, 2550/191183, belge 2 tarihi R.09.01.1321/22.03.1905, katalog tarihi, H.1323.02.08/13.04.1905

1905 yılı Nisan ayının sonlarında Bulgar çeteleri ile ilgili ihbarlar çoğalmaya başlamıştı. Bulgar çete liderlerinin tekrar üye toplamaya başladıkları, Selanik kentinde aynı 1903'teki gibi huzursuzluklar çıkarmak istedikleri hakkında istihbari bilgi alınmıştı. Edirne-Makedonya örgütü Garvanof, Jermanof ve Sarafof'un liderliğinde bir suikast hazırlığı yaptıkları yönünde bilgiler Rumeli müfettişliğine ulaştırılmıştı. Selanik vilayetindeki yöneticilerin, bu konuda dikkatli olması istenilmişti.⁹⁷⁵

Selanik vilayetinde, çete hareketleri sürerken jandarma teşkilatı için düzenlemeler yapılmaya başlanmıştı. Degiorgis, tensikattan sorumlu olduğu için kendisine Osmanlı zabitleri tarafından yapılan her başvuruyu değerlendirmiş ve kararını sunmuştur. Degiorgis'in dışında Selanik vilayetinde görevli zabitler, jandarmanın işlerini kolaylaştırmayı ve bürokrasiyi biraz da olsa hafifletmeye çalışacaklardı. Jandarma alayında görevli, Kamil Ali adlı bir nefer jandarmalıktan istifa edip polisliğe geçmek için başvuruda bulunmuştu. Degiorgis, böyle bir değişiklik yapılması için jandarma nizamnamesinde bir madde bulunmadığını farketmiştir. Degiorgis göreve başlamadan önce uygulamada, Osmanlı jandarmasında görev alan birisi polis olabilmekte olduğunu tespit etmiştir. Degiorgis, bunun bir kural olmadığını altını çizerek ve jandarmanın eğitime, disiplinine son derece dikkat edildiği hatta maaşının polise nazaran yükseltildiği bir dönemde böyle bir hareketi tasvib etmediğini Osmanlı makamlarına bildirmiştir. Degiorgis, vilâyat-ı selasede görevli jandarmanın sayısında azaltma yapılması, jandarma neferlerinin görevlerine devam etmelerini istemiştir. Degiorgis, polis teşkilatına geçişi ancak zabitan düzeyinde uygun bulunduğunu söylemiştir.⁹⁷⁶

Selanik vilayetinde jandarma ile ilgili önemli mesele, jandarma karakollarında bulunan personelin merkeze gelerek maaşlarını almalarını görmüştü. Serez'de görevli Fransız zabitlerden biri, vilayette karışıklığın yoğun olduğu bir zamanda karakolların boş bırakılmasını uygun bulmadığını, maaşların merkezden karakol kumandanı tarafından alınarak neferlere dağıtılmasını önermişti. Serez sancağı jandarma kumandanı bu fikri değerlendirmiş; ancak jandarma karakol kumandanı durumundaki küçük zabitanların hepsinin okuma yazması olmaması nedeniyle, bunun maaşın dağıtımında sıkıntı yaratacağına karar vermiştir. Serez jandarma kumandanı verdiği kararı açıklığa kavuşturması için Selanik merkez kumandanlığına başvurmuştur. Selanik merkez kumandanlığı, Serez için bu

⁹⁷⁵ COA, TFR.I.AS, 22/2127, H.1323.02.19/24.04.1905

⁹⁷⁶ COA, TFR.I.AS, 20/1986, H.1323.01. 02/09.03.1905

uygulamanın yapılabileceğini ve merkezden gönderilen maaşların okuma yazma bilen bölük emini ya da çavuşlar tarafından karakol kumandanı nezaretinde dağıtılmasının uygun olacağına karar vermişti.⁹⁷⁷

Degiorgis, bir tabur ya da alaydan gelen zabiti eğitimi bitmediği için görev yerine göndermeyebiliyordu. Bu uygulama, Osmanlı hükümeti tarafından keyfi bir hareket olarak görülüyordu. Zabıtların yerlerinin boş kalmasının, emniyetin sağlanmasında problemlere sebep olabileceği düşünülüyordu.⁹⁷⁸ Degiorgis, vilâyat-ı selase için Osmanlı hükümetinden nefer isteğini 1905 yılı Temmuz ayında tekrarlamıştır. Degiorgis, III.ve IV. Ordu müşirleri ile irtibata geçmiştir. III. Ordu müşiri jandarma için nefer veremeyeceğini belirtmiştir, jandarmaya nefer verirse kendi ordusunun gücünün azalacağını söylemiştir. Ordu müşirleri, askeri göndermelerinin gerçek sebebini ise Hüseyin Hilmi Paşa'ya verdikleri izahatla ortaya koymuşlardır. Degiorgis talep ettiğinde, düzenli askeri birlikler seçilen neferler göndermiştir. Degiorgis, jandarmaya seçmesi için gönderilen üç yüz kişiden bile çok az bir kısmını seçmiştir, bir süre sonra seçtiği bu neferleri beğenmeyerek onları düzenli askeri birliklere iade etmiştir. Degiorgis, Selanik efrad-ı cedide mektebinde öğrenci sayısını üç yüze tamamlamak istemektedir: bu maksatla III. Orduya gelerek üç beş neferi seçerek götürmüştür. Bu plansız hareketi, III. Ordu müşirine göre orduda personel eksikliğine sebep olmuştur. III.Ordu müşirinin nefer göndermeyi ertelemesine esas sebep: bir jandarma neferinin görevi, düzenli ordudaki askere göre daha az meşakkatli ve maaşı daha fazla olması sebebiyle jandarma olmayı tercih etmektedirler. III. Ordu müşiri şimdi sorun olarak görünmese, bu durumun ileride düzenli orduya katılımı azaltacağı endişesini taşıdığını belirtmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, üç yüz adet neferi Degiorgis'e göndermesini istediye saydığı bu sebepler sebebiyle göndermeyeceğini bildirmiştir.⁹⁷⁹

Degiorgis, 1905 yılı Kasım ayında artık jandarma için nefer istemekten sıkıldığını belli etmiştir. Altı aydır hükümete nefer gönderilmesi için çağrıda bulunduğu halde gönderilmemesinden yakınmıştır. Hüseyin Hilmi Paşa, Degiorgis'e kendisi 1904 yılında altı yüz adet neferin istediği halde vilâyat-ı selasesi jandarma olmak üzere beş yüz altmış dört adet nefer gönderildiğini söylemişti. Ancak bu neferlerin büyük kısmını, Degiorgis türlü sebeplerle iade etmiştir. De Corics'in, teşkilata nefer kaydında takındığı tutarsız tavır

⁹⁷⁷ COA, TFR.I.SL, 73/7208, belge 2, H.19.03.1323/24.05.1905

⁹⁷⁸ COA, BEO, 2369/177651, H.1322.05. 01/15.07.1904

⁹⁷⁹ COA, Y.MTV, 276/74, H.1323.05.15/18.07.1905

nedeniyle Osmanlı hükümeti bir daha ordudan nefer göndermek istememiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, Degiorgis'i jandarmaya kayıt ve kabul şartlarını esnetmesi için uyarıda bulunmuştur.⁹⁸⁰

Osmanlı Devleti vilâyat-ı selasede jandarmaların asli görevleri dışında kullanılmamaları için çaba göstermişti; ancak jandarmalar asli görevleri dışında kullanılmıştır. Bu konuda Selanik merkez kazasında, görev yapan Rus zabıt Şustak'ın kumandanlığa yazdığı mektup önemli bir örnektir. Şustak, acil emirlerin müfrezelere jandarmalara tarafından gönderilmesini yanlış bulmaktadır. Böyle bir uygulama jandarma nizamnamesinin 45.maddesine⁹⁸¹ de aykırıdır, resmi ve gayriresmi telgrafları jandarmanın götürmesi yasaktır. Nizamname ile de yasaklanan bu durum doğrudur ama uygulanmamaktadır. Şustak, telgrafi iletmek zorunda olan jandarmanın yorgun düştüğünü ve esas vazifesini aksattığını düşünmektedir. Şustak mektubu yazdığı esnada Gegvili'de telgrafi götürme görevi kendilerine verilmiş altı süvari jandarma hem kendilerine hem de bineklerine zarar verip görev yapamaz hala gelmişlerdir. Şustak, ayrıca jandarmaların telgrafi götürürken yanlarına düzenli ordudan asker verilmesinin doğru olacağını söylemiştir.⁹⁸²

Degiorgis'in Selanik'te bulunan jandarma mektepleri ile ilgili istekleri zaman zaman birbiri ile çelişse de jandarmanın kurumsallaşmasında faydalı uygulamaları olmuştur. Bunlardan en önemlisi jandarma mekteplerinde eğitim gören ve jandarmalık görevini yerine getiren personelinin numarlandırılıp, bir künye sahibi olmasını sağlamaya çalışmasıdır. 4 başlık ve 13 maddeden oluşan bir metin hazırlamış ve bunu Osmanlı hükümetine sunmuştur. Degiorgis'in hazırladığı metne göre: Jandarma alaylarından, Drama ve Siroz taburlarıyla, Selanik efrad-ı cedide mektebinde muntazaman tutulmakda olan künye defterlerinden faydalanılacaktı. Bu künye hazırlama esnasında büyük zabıttan küçük zabıtana ve en sonunda nefere kadar, mektep öğrencileri dahil jandarmalara birer numara verilecektir. Bu numaralara da künye numarası adı verilecekti (madde 1). Jandarmada zabıttan nefere kadar künye numarasını müteakib dahil olduğu alayın ilk harfi yazılacaktır. Örneğin Selanik alayı

⁹⁸⁰ COA, HR.TH, 326/78, belge 1, H.07.09.1323/ 04.11.1905

⁹⁸¹ Madde 45 — Jandarmanın vezaifi asliyesi haricinde istihdamı kat'iyen memnudur. Jandarma efradı gerek askerî ve gerek mülkiye memurlarının evrakı resmiye ve gayri resmiyesini getirip götürmek için taleb ve istihdam olunamaz. Fakat tehiri devletçe mazarratı mucip olacak ve diğer suretle gönderilmesi dahi mümkün olamayacak olan evrakı resmiye müstesna olarak jandarma efrad ile gönderilebilir. Düstur, (1941), No:277-Jandarma Nizamnamesi, s.1121

⁹⁸² COA, TFR.I.AS, 26/2506, belge 2, H.1323.06. 19/21.08.1905

için sin, Manastır alayı için mim, Kosova alayı için kaf yazılacaktır. Bir künye şöyle olacaktır Salih bin Hüseyin-1325- Se şeklinde yazılacaktı (madde 4). Verilen bu numaralar jandarmanın elbisesine, cüzdanına, künye defterine, idare ve inzibata ait deftere yazılacaktır (madde 6).

Jandarmaya verilecek numara silsile-i meratibe uygun bir şekilde tabur, bölük, takım kumandanlarına tebliğ olunacaktır (madde 7). Bir alaydan başka bir alaya geçen jandarmanın eski alay numarası duracak, yeni alay numarası yanına eklenecektir (madde 9). Görevden alınan ya da kendi isteği ile ayrılan jandarmanın numarası başka bir jandarmaya verilemeyecektir. Her jandarma yeni bir numara ile teşkilata kaydedilecektir (madde 10). Jandarmaların eşyalarının üzerine bu künye numaraları, alay kumandanlığının temin edeceği sabit mürekkeple yazılacaktır (madde 12). Künye numarası üniformanın ceket, kaputun iç tarafına, iki omuz arasına denk gelecek şekilde yazılacaktır. Pantolon ve iç donda ise ön iliğin etrafında bir yere, gömleğin sol koluna, fesin iç tepe kısmına, çizmelerin de kulaklarının içine yapılacaktır (madde 13).⁹⁸³ Degiorgis bu girişimi ile hem defterlerin düzenli bir şekilde tutulmasını sağlayacak hem de jandarmaya bir çeki düzen vermiş olacaktı. Osmanlı Devleti bu künye kaydı ile jandarmayı ve onun üniformasını takip edebilecekti.

Avusturya ve Rusya temsilcileri, 17 Ocak 1905 tarihinde Osmanlı hükümeti temsilcileri ile görüşmüşlerdi. Bu görüşmede vilâyat-ı selasede mali uygulamalar ile ilgili bir ıslahat projesini Osmanlı hükümetine sunmuşlardı. Sundukları ıslahat projesine gereğince, vilâyat-ı selasesinin mali idaresi Osmanlı Bankasına devredilecektir. Vilâyat-ı selasede bulunan Osmanlı Bankaları, altı adet Osmanlı maliye müfettişi tarafından denetlenecekti. Maliye müfettişleri, görevlerinde Hüseyin Hilmi Paşa ile birlikte Avusturyalı ve Rus sivil ajanları tarafından kontrol edilecekti. Osmanlı hükümeti, kendisine sunulan bu ıslahatı iç işlerine karışmak olarak görmüş ve reddetmiştir.⁹⁸⁴ Maliye ile ilgili proje reddedilmekle birlikte Osmanlı Devleti, topraklarında ıslahatları yapabilmek için maddi olanaklarını artırmak istiyordu. Bu nedenle gümrüklerinde uyguladığı vergi oranlarını artırmak istediğini, ticaret yaptığı Avrupa ülkelerine bildirmişti. Hüseyin Hilmi Paşa, Fransa ve İngiltere sefirlerine ithalat verigisinin oranını %8'den %11'e çıkarmak istediğini

⁹⁸³ COA, TFR.I.AS, 30/2912, belge 1, H.1323.10. 29/26.12.1905

⁹⁸⁴ Bayur Y.H, (1991), age, C.1, K.1, s.197

belirtmişti. Osmanlı Devleti bu teklifi, iki devletin dışışleri bakanları ile de görüşmüştür. İngiltere, Osmanlı Devleti ile ticareti en fazla olan ülkelerden biriydi ve kabul etmese de bu teklifi değerlendireceğini bildirmişti. 1905 yılı Şubat ayında, İngiliz makamları ile görüşen Osmanlı yetkilileri olumsuz cevap almışlardır. İngiltere, Osmanlı Devleti ile yaptığı ticarette gümrükte bir indirim gitmek niyetinde değildir. İngiltere, Osmanlı Devleti'nin vilâyat-ı selasede yapacağı düzenlemeler için gerekli meblağı bölgedeki asker sayısını azaltarak sağlayabileceği şeklinde bir cevap vermişti.⁹⁸⁵

İngiltere, Fransız Dışışleri bakanı Delcase ile görüşmüş ve ona vilâyat-ı selasede başka bir ıslahat amacı taşıdığını söylemişti. İngiltere, Bulgarlar ve Bulgarlar vilâyat-ı selasede devam eden adli, idari ve jandarma ile ilgili ıslahatları yetersiz bulduklarını söylemişlerdi. Bulgarlar, yapılan ıslahatın özellikle jandarma ile ilgili maddesinin Edirne vilayetinin de dahil edilerek yeniden düzenlenmesini, adli reformların Avrupalı danışmanlar vasıtası ile kontrol edilmesini istemişlerdi. İngiliz dışışleri bakanı, Bulgarlar'ın söz konusu isteklerini değerlendirmiş ve bu amaçla Osmanlı Devleti ile temas kurmuştur. Osmanlı hükümeti, İngiltere'nin kendisine sunduğu bu yeni düzenlemeyi kabul etmemiştir. Vilâyat-ı selasede devam eden jandarma ıslahatının Edirne vilayetini kapsayacak bir şekilde genişletilmesini kabul edilmeyeceği cevabı verilmişti. Edirne vilayetinde, 1877-1878 Osmanlı Rus savaşı sonrasında jandarma ıslahı çalışmaları yapılmıştı. Osmanlı hükümeti, jandarması ıslah edilmiş bir vilayette tekrar ıslah yapmak istemediğini İngiltere'ye söylemişti. Ayrıca Edirne vilayetinde asayişle ilgili bir problem olmadığından, böyle bir uygulamaya gerek olmadığı İngiltere dışışleri bakanına bildirilmişti.⁹⁸⁶

Bir süre sonra Avusturya ve Rusya hükümetleri mali ıslahat programı için İngiltere ile temas kurmuşlardı. İngiltere'nin, Avusturya elçisi ile Viyana'da 27 Şubat 1905 tarihinde bir görüşme yapmışlardır. Bu görüşmede vilâyat-ı selase için mali bir ıslahat hazırlığı yaptıklarını ve bu ıslahattan ne beklediklerini sunmuşlardı. İngiliz elçisine sundukları 3 maddeye göre: Osmanlı Devleti vilâyat-ı selasede mali ıslahat yapacaktır. Bu ıslahat neticesinde biriken fazla paralar, vilâyat-ı selasede çetelerin hareketinden zarar gören Hristiyan halkın ihtiyaçlarını gidermek üzere harcanacaktır. Osmanlı Devleti gümrük oranlarında bir iyileşme yapacaktı. Avusturya ve Rusya mali ıslahatın vilâyat-ı selase için

⁹⁸⁵ Bayraktar Kaya, (2011), Makedonya Sorunu ve Uluslararası Mali Komisyon (1902-1909), Birleşik Yayınevi, (1. Baskı), Ankara, s.94-95

⁹⁸⁶ COA, HR.TH, 314/54, H.28.11.1322/03.02.1905

bir gereklilik olduğunu düşünmüştür, askeri harcamalar artmış ve Osmanlı Devleti bunlara karşılık bulmakta zorlanmaktadır. İngiliz elçisi, Avusturya ve Rusya'ya vilâyat-ı selasede mali ıslahatın yeterli olmayacağını, jandarma ile ilgili düzenlemelere Edirne vilayetinin de dahil edilmesinin düşünülmesini istemiştir.⁹⁸⁷

Avusturya, 1905 yılı Şubat ayı sonunda İngiltere'e ile görüşmelerine ilişkin bilgileri kamuoyu ile paylaşmıştır. İngiltere'nin Rumeli'deki gelişmelerden hoşnut olmadığı, asayiş meselesinin Hristiyan bir vali ile çözülmesi gerektiği fikrinde olduğunu kamuoyuna açıklamıştır. Osmanlı Devleti'nin, gümrük vergisinde artış teklifini de kabul etmeye niyetleri olmadığını Avusturya ile yaptıkları bu görüşmede belirtmişlerdi.⁹⁸⁸ Osmanlı Hariciye nazırı, Sırbistan'ın eski Londra büyükelçisi Mösyö Maykoviç'in Nisan 1905'te İngiltere ile ilgili başka bir iddia ortaya attığını hükümete bildirmiştir. Londra'daki Tan gazetesinde, vilâyat-ı selasede jandarma teşkilatının kaldırılarak yerine uluslararası bir askeri gücün güvenliği sağlaması yönünde layiha hazırlandığı yönünde haber çıktığını haber vermişti. Osmanlı hükümeti, böyle bir isteğin İngiltere tarafından teklif edilmeyeceğini, gazetede çıkan haberi de tekzip edeceklerini düşündüklerini Hairciye Nazırına bildirmişlerdi.⁹⁸⁹

Avrupa devletleri, 1905 yılı Mayıs ayında Osmanlı Devleti'ne başvurmuşlar ve vilâyat-ı selasede yapılacak mali ıslahatın son şeklini sunmuşlardı. Mali ıslahata göre, Avusturya ve Rusyalı sivil ajanlara ek olmak üzere mali ıslahatı kontrol etmek amacıyla dört büyük devletten (İngiltere, Fransa, İtalya ve Almanya) birer maliye müfettişi vilâyat-ı selaseye gönderilecekti. Vilâyat-ı selasede mali idare, bu maliye müfettişleri ile Hüseyin Hilmi Paşa ve sivil ajanların kontrolünde olacaktı. Osmanlı Devleti, sunulan bu ıslahatı kabul etmemişti.⁹⁹⁰ Osmanlı Devleti'nin ıslahatı kabul etmemesi, İngiltere başta olmak üzere diğer devletlerin başka planlar yapmasına sebep olmuştu. Özellikle vilâyat-ı selasede görevli bir Rus zabıt olan Dö Smiter'in bir program hazırlayarak İngiltere ve Fransa'ya sunduğu bilgisi edinilmişti. On dört maddeden oluşan bu programın maddelerinin bir kopyası, Selanik'teki Osmanlı polisi tarafından ele geçirilmiş ve tercüme edilerek Osmanlı hükümetine sunulmuştur. İngiltere ve Fransa'nın kabul ettiği iddia edilen maddeler ile Osmanlı

⁹⁸⁷TNA, CAB, 37/75/52, Draft Despatch From The Marquess of Lansdowne to The Austro-Hungarian Ambassador, 25 Mart 1905

⁹⁸⁸ Bayraktar K., (2011), age, s. 95

⁹⁸⁹ COA, Y.PRK.HR, 34/91, H.1323.02.13/18.04.1905

⁹⁹⁰ Bayur Y.H, (1991), age, C.1, K.1, s.197

Devleti'nin vilâyat-ı selasenin belirli noktalarında egemenlik hakları sınırlanmış, asayîşi sağlamak konusunda Avrupalılar danışma makamından çıkarak ıslahatı yürütme yetkisini kazanması amaçlanmıştı. De Simiter'in sunduğu bu programın bizim tezimizi ilgilendiren maddeleri ise şöyledir:⁹⁹¹

1-Edirne vilayetinin Tekfurdağı ve Gelibolu sancaklarıyla Kosova vilayetinin Arnavutlarla meskun olan sancakları müstesna olmak üzere Edirne, Selanik, Manastır, Kosova vilayetleri birleştirilerek büyük devletlerin himayesi altına alınacaktır.

2- Büyük devletlerin himayesi altında bulunacak olan bu eyaletler yine büyük devletlerin teşkil edilecek olan bir meclisi âli vasıtasıyla idare olunmalıdır. Meclisi âlinin toplanma yeri Edirne ya da Selanik olmalıdır. Bu meclise büyük devletlerin vekilleri başkanlık etmelidir.

3- Altı Avrupalı devletin Rumeli vilâyat-ı selasesini işgal etmek üzere İsviçre, Danimarka, İsveç ve Norveç hükümetleri tarafından birer piyade alayı ile birer süvari bölüğü tayin edilecektir. Bu askerler meclis âlinin kumandası altında bulunacaktır.

4-Bu vilayetlerde asayîşi sağlamak üzere bir tabur milis askeri teşkil edilecektir. Daha sonra bu tabur Avrupalı zabitlerin kumandası altında görev yapacaklardır. Rumeli vilâyat-ı selasesinde memur olarak bulunan sivil memurlar tarafından kaleme alınan ya da alınacak talimat gereğince jandarma ve polis idareleri oluşturulacaktır.

Bu maddeler yayınlandıktan sonra Bulgarlar İngiliz politikasından güç alarak, jandarma ıslahatının Edirne vilayetine genişletilmesini tekrar gündeme getirmişlerdir. Osmanlı Devleti, 1904 yılında olduğu gibi yine itiraz etmişti. Osmanlı başkentine yakın bir vilayette Avrupalı zabitler tarafından yapılacak bir jandarma ıslahatına izin vermediğini belirtmiştir.⁹⁹² Bulgarlar bu şekilde kamuoyu oluşturamayınca Hüseyin Hilmi Paşa'nın aleyhinde haber yapmaya başlamışlardı. Hüseyin Hilmi Paşa'nın Avrupalı zabitlerin jandarma ıslahatı dışında dahili meselelere müdahalesini engellediğini ifade etmişlerdi. Avrupalı zabitler, dahili işlere müdahale etmedikçe jandarma ıslahatının başarısız olacağını savunmuşlardır.⁹⁹³

Bulgarlar politik olarak vilâyat-ı selasede istediklerini elde demeyince 1905 yılının Aralık ayında bildikleri yol olan karışıklık çıkarmak için hazırlığa başlamışlardır. Hüseyin Hilmi Paşa'ya gönderilen şifreye göre, iki yüz kadar çete üyesi Osmanlı sınırlarını geçmiş orada yerleşik yirmi ikinci ve yirmi yedinci alayları kış şartları sayesinde atlatmayı

⁹⁹¹ COA, TFR.I. A, 24/2397, belge 5 ve 6, H.1323.04. 08/12.06.1905

⁹⁹² COA, HR.TH,321/65, M.21.07.1905

⁹⁹³ COA, Hariciye Nezareti Paris Sefareti Belgeleri (HR.SFR. (04)), 455/5, M.31.10.1905

başarmışlardır. Köstendil'deki depolardan aldıkları iki yüz kadar Manchlier tüfeği ile karışıklık çıkarmaya, en önemlisi dokuzuncu fırka kumandanlığına saldırmak için hazırlık yapmakta oldukları öğrenilmişti. Hüseyin Hilmi Paşa ve vilayetlerin idarecilerini olası bir Bulgar saldırısı için hazırlıklı olmaları istenilmişti.⁹⁹⁴

Avrupalı Devletleri'nin, vilâyat-ı selasede mali ıslahat konusunda ısrarı 1905 yılının sonuna kadar devam etmiştir. Ancak bu ıslahat isteğinin içeriğini daha da genişleterek, Avrupalı jandarmanın ve ajan sivillerinin görev sürelerinin artırılmasını da eklemişlerdi. Bu istek Fransa konsolosu aracılığı ile Osmanlı hükûmetine bildirilmişti. Osmanlı hükûmeti, İngiliz ve Alman temsilcileri ile görüşmüştü, İngilizler dört devletin mali müfettişler göndereceğini doğrulamıştı. Osmanlı hükûmeti, Almanya'nın bu mali ıslahata taraftar olmayacağını düşünse de Almanya da bu ıslahata taraftar olduğunu belirtmişti.⁹⁹⁵

Osmanlı Devleti'ni ikna edemeyeceklerini anlayınca, Avrupa Devletleri önce 1905 yılı Kasım ayında Midilli adasına donanma göndermişlerdi. Ardından da 1905 yılı Aralık ayında Limni adasını işgal etmişlerdir.⁹⁹⁶ Osmanlı Devleti, Avrupa devletlerinin mali ıslahat programını, Avusturya ve Rus sivil ajanların görev sürelerini uzatmayı öngören kararlarını 11 Aralık 1905 tarihinde kabul etmiştir.⁹⁹⁷ Bu mali ıslahatın içerisine, jandarma ile ilgili maddeler de eklemişlerdi. Degiorgis, Avrupalı zabitlerin vilâyat-ı selasedeki görev sürelerinin iki yıl daha uzatılmasını istemişti.⁹⁹⁸ Osmanlı Devleti, vilâyat-ı selasede Avrupalı zabitler hakkında karar almasa da İsveç, Norveç ve Belçikalı zabitlerin durumu ülkelerinin temsilcileri ile görüşülmüştü. Osmanlı Devleti bu zabitlerin gördükleri hizmetten, Avrupalıların itirazları olmasına rağmen memnundur. Ancak bu ülkelerin zabitlerinin kalmaya devam etmesi de Osmanlı bütçesine yük bindirmektedir, onların görevlerini Osmanlı zabitleri de yapabilecek düzeydedir. İsveç, Belçika ve Norveçli zabitanın kontratlarının bitmesine altı yedi ay vardır ve kontratları bittiğinde yenilenmeyecektir. Osmanlı Devleti bu zabitlerden iki tanesinin görevlerini Osmanlı zabitleri de yerine getirebileceğinden daha erken bir tarihte gitmelerine karar vermişti.⁹⁹⁹

⁹⁹⁴ COA, A.MTZ. (04), 136/44, belge 1, H.16.10.1323/13.12.1905

⁹⁹⁵ COA, Y.A.HUS, 496/5, H.1323.10. 02 /29.11.1905

⁹⁹⁶ Bayur Y.H, (1991), age, C.1, K.1, s.197-198

⁹⁹⁷ Bayraktar K. (2011), age, s.112

⁹⁹⁸ COA, DH.MKT, 1037/11, belge 1, H.1323.11. 05/ 31.12.1905

⁹⁹⁹ COA, BEO, 2747/206021, H.26.10.1323/23.12.1905

3.4.5. Avrupa Devletleri'nin Vilâyat-ı Selasede Adli ve Mali Reform İsteğinin Gölgesinde Selanik Vilayeti'nde Jandarmanın Islahı (1906)

1906 yılı Ocak ayında Avusturya ve Rusya'nın, sivil ajanları kendi hükümetlerine vilâyat-ı selasede yapılacak adli reform için bir tasarı hazırlamışlayıp sunmuşlardı. Bu tasarıya göre vilâyat-ı selasede mahkemelerde alınan kararlar çift kontrol mekanizmasına sahip olacaktı. Mahkemelerde alınan kararlar önce bir adli müfettiş tarafından kontrol edilecek ardından Rumeli'deki sivil ajanlara sunulacaktır.¹⁰⁰⁰ 190 yılı Şubat ayında bir muhtıra ile Osmanlı hükümetine durumu anlatmışlar; ancak hükümet sundukları metnin kabul edilebilir olmadığını onlara ifade etmiştir. Osmanlı hükümeti, bu muhtıradan üç hafta önce de Viyana'da basılan Correspondence Paper gazetesi ile Avusturyalı ve Rus sivil ajanların vilâyat-ı selasede: asayişin sağlandığı, mahkemelerin görevlerini yerine getirip adil yargılamada bulunduğu yönünde ve olumlu haberler çıkmasına anlam verememiştir. Osmanlı hükümeti, vilâyat-ı selasede artan asayişsizliğin her milli unsurun kendi devletlerinden aldıkları yardımdan kaynaklandığını belirtmiştir. Sırbistan Sırplar'a, Yunanistan Rumlar'a ve Bulgar Prensiği Bulgarlar'a yardım etmez ve çeteleri teşvik etmezlerse vilâyat-ı selasede huzursuzluklar bitecektir. Fazladan Avrupalı zabıt alınması ya da adli anlamda yapılacak bir reform ile bu vilayetlerde asayişsizlik sona ermeyecektir.¹⁰⁰¹

Avusturya ve Rusya, Rumeli hakkında görüşmelerini devam ettirmiş ve 1905 yılının sonunda mali reform ile birlikte talep ettikleri bazı değişiklikleri yapma hakkını 1906 yılı Şubat ayında elde etmişlerdir. Avusturyalı ve Rus ajan sivillerin görev süreleri uzatılmış, ajan sivillerin talep ettikleri memurlar kabul edilmiş ve en son istekleri olarak Avrupalı zabıtların görev süreleri kontratları bitse de iki yıl daha uzatılmıştı.¹⁰⁰²

1906 yılında Selanik jandarma kumandanlığı, kent merkezinde jandarmanın sayıca az olmasından şikayetçidir. Bu şikayetlerini Hüseyin Hilmi Paşa'ya bildirmişlerdi. Selanik kent merkezinde iki yüz otuz iki nefer görev alması gerekirken, ancak yüz almış nefer görev jandarma görev yapmaktadır. Selanik kent merkezinde yetmiş adet jandarma neferi eksiktir ve bu bir türlü tamamlanamamaktadır. Buna karşılık neferlerden karakolda, mahpusun sevkinde, trenlerin muhafazasında, bunun dışında da adli makamların pek çok işinde görev

¹⁰⁰⁰ Zaitsev, Victor V,(1995), Russia, Austro-Hungary and the problem of legal reform in Macedonia in 1907, Balkan Studies; 1 Ocak 1995, C. 36, S.1, s.32

¹⁰⁰¹ COA, Y.PRK.AZJ, 51/61, belge 1, H.29.12. 1323 /23.02.1906

¹⁰⁰² COA, Y.PRK.A, 14/17, H.1323.12. 30/24.02.1906

yapması istenmeye devam edilmişti. Selanik kent merkezinde görevli jandarmalar iyi bir şekilde görevlerini yapamaz hale gelmişlerdi. Selanik jandarma kumandanlığı, bu sebeple Selanik efrad-ı cedide mektebinden mezun olan jandarma neferlerinin ilk olarak Selanik kentine gönderilerek bu açık kalan yerlerdeki yetmiş kişinin tedarik edilmesini istemiştir.¹⁰⁰³

Selanik kent merkezinde, jandarmanın sayıca azlığı bir tarafa vilayetin kazalarında hala jandarmalar görevleri dışında işlerde çalıştırılmaya devam etmişti. Serez sancağında bu durumun artık bir suisitimal haline geldiği, Degiorgis tarafından raporlar hazırlanarak Osmanlı hükümetine sunulmuştu. Serez sancağında yerel yöneticilerin sebep olduğu bu suiistimaller ise şunlardı: Jandarmalar adli tahkikat yapmak, nüfusa yönelik nakdi cezanın toplanmak, yerel gazetelerin abonelerinden abonman ücretini toplamak, telgraf hatlarını tamir eden memurların beraberinde giderek hesaplarını tutmak gibi aslında görev tanımında olmayan işlere koşulmuşlardı. Degiorgis, bu tip görevlerin yerel yöneticiler tarafından jandarma için vazife olarak görülmesini kabul etmemiş ve şikayetçi olmuştu.¹⁰⁰⁴

Degiorgis, 1905 yılında olduğu gibi 1906 yılında da vilâyat-ı selasede jandarma için nefer talebinde bulunmuştu. Sadrazam Ferit, jandarma için fazladan bir nefer bile göndermenin mümkün olmadığını gerekçeleri ile açıklamıştır. Osmanlı hükümeti, askerlik görevini yapmamış birini jandarma teşkilatına göndermek istememektedir. 1902 yılında ve 1903 yılında vilâyat-ı selasede toplam jandarma sayısı 7.750'dir. Degiorgis ve Avrupalı zabitlerin geldikleri 1904 yılında tensikat başlamış ve vilâyat-ı selasede jandarma sayısı 7.425 indirilmiş; 1905 yılında ise bu rakam tensikat neticesinde 7.030 jandarma olmuştur. Degiorgis Osmanlı hükümetinden vilâyat-ı selasede jandarma sayısı 1906 yılında 7.787 çıkarmasını ve jandarma için ayrılan bütçenin de 238.000 liraya çıkarılmasını istemiştir. Degiorgis'in isteklerini karşılayabilecek bir bütçe yoktur, ordudan daha fazla askerin de gönderilmesini pek fazla istememektedirler.¹⁰⁰⁵

1906 yılı Temmuz ayında tensikat neticesinde, Selanik vilayetinde zabitanın miktarını tespit edebildiğimiz kadar: Selanik jandarma alayında 14 Mülazım-ı sani, 27 Mülazım-ı evvel ve 22 Yüzbaşı rütbesinde jandarma tensik edilmiştir. Tablo 19'da 1904 yılında bu rakamlar Yüzbaşı 26, Mülazım evvel 27 ve Mülazım sani 26'dır. Jandarma

¹⁰⁰³ COA, TFR.I.SL, 97/9674, H.03.01.1324/ 27.02.1906

¹⁰⁰⁴ COA, TFR.I.AS, 39/3853, belge 1-3, H.1324.02.12/06.04.1906

¹⁰⁰⁵ COA, Y.A.HUS, 503/44, belge 4, H.1324.04. 09/02.06.1906

zabitanında 1906 yılında tensikat neticesinde anlamlı bir artış olmadığı gibi tam tersine Mülazım-ı sani miktarında bir azalma olmuştu.¹⁰⁰⁶ Selanik vilayeti salnamesinde, gösterildiği kadarı ile zabitan derecesinde boş kalan kadro sayısı da artmıştır. Selanik vilayetinde: 5 mülazım-ı evvel, 3 yüzbaşı ve 3 mülazım-ı sani kadrosuna atama yapılmamıştır. 1906 yılı Temmuz ayında verdiğimiz zabitan sayısında Selanik salnamesinde bir azalış gözlemledik. Salnameye göre Yüzbaşı sayısı 20, Mülazım-ı evvel sayısı 24 ve Mülazım-ı sani sayısı da 13 adet olmuştur.¹⁰⁰⁷ 1906 yılında Selanik vilayeti jandarmasında en önemli düzenleme komuta kademesi ve erkan heyeti oluşturulmasıdır. Alay heyeti üyeleri ise şu kişilerden oluşmaktaydı:

Alay kumandanı Erkan-ı Harbiye Mirlivası Ahmet Paşa

Merkez tabur kumandanı Binbaşı İbrahim Efendi

İdare emini alay emini Mehmed Sıtkı

Erkan bölüğü kumandan vekili Mülazım-ı evvel Rafet Efendi

Yaver-i vilayetpenahi Yüzbaşı Osman Efendi

İdare emini muavini Tabur Katibi Saffet Efendi

İdare emini muavini Tabur Katibi Mehmet Efendi

Tabur kumandanı refakatine memur Mülazım-ı evvel Mustafa Çelebi Efendi

Alay muhaberat inzibatiyesine memur Mülazım-ı sani Besim Efendi

Yazıcılar: 4 baş çavuş, 5 çavuş, 6 onbaşı, 7 emir neferi ¹⁰⁰⁸

¹⁰⁰⁶ COA, TFR.IAS, 40/3907, M.14.07. 1906

¹⁰⁰⁷ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1324), age, s. 139-143

¹⁰⁰⁸ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1324), age, s.139

Tablo 25. Selanik vilayeti salnamesine göre 1906 yılında Selanik vilayeti ve kazalarında jandarma sayısı¹⁰⁰⁹

Piyade sınıfı													
	Bölük	Toplam	Nefer	Onbaşı	Çavuş	Ser Çavuş	Mülazım Sani	Mülazım evvel	Yüz Başı	Tabur katibi	binbaşı	İdare emini	Alay kumandanı
Selanik Merkez taburu	14 bölük	1326	999	153	102	30	9	14	14	2	1	1	1
Serez taburu	5 bölük	422	311	60	24	12	3	5	5	1	1		
Drama taburu	2 bölük	224	166	32	16	3	1	2	2	1	1		
piyade toplam		1970											
Süvari sınıfı													
Selanik Merkez taburu		195	149	26	17	3							
Serez taburu		74	59	7	8								
Drama taburu		45	35	5	4	1							
Süvari Toplam		314											
Süvari Ve piyade Toplam		2.284											

¹⁰⁰⁹ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1324), age, s.139-142

Selanik vilayeti için böyle bir heyet erkanı oluşturulması kurumsallaşma ve idari kadro oluşturma açısından önemlidir. Bu heyet erkanının başkanlığını Harbiye çıkışlı bir mirilvanın yapması, jandarma idaresinin önemini göz önüne seren bir gelişmedir. Selanik vilayetinde nefer sayısında da 1906 yılında önemli bir artış olmamıştır. Selanik merkez taburunda süvari ve piyade nefer sayısı 448: Serez kazasında piyade ve süvari nefers sayısı 370: Drama kazasında piyade ve süvari nefer sayısı 201 adettir.¹⁰¹⁰

Tablo 19 ile 25'i karşılaştırdığımızda özellikle Selanik merkezinde piyade jandarma sayısında ciddi bir azaltmaya gidildiği görülmüştür. 1904 yılında 974 olan piyade jandarma sayısı 299'a düşmüştür. Süvari jandarma sayısı da 1904 yılında 167 neferken 1906 yılında 149'a düşmüştür. Selanik merkez taburunda yapılan bu azaltma Drama ve Serez kazalarındaki jandarmalarda da mevcuttur. Drama kazasında süvari nefer sayısı 1904 yılında 36, 1906 yılında 35 olmuştur: piyade nefer miktarı 1904 yılında 168 neferken 1906 yılında 166 neferdir. Serez kazasında süvari sayısında ciddi bir azalış olmuştur, 1904 yılında 75 nefer 1906 yılında 59 nefere süvariye düşürülmüştür. Serez'de 1904 yılında piyade jandarma neferi sayısı 344 iken 1906 yılında 311 nefere düşmüştür. Jandarma neferi sayısında en büyük azalma Selanik vilayeti merkezinde olmuştur. Bu azalma piyade neferinde %70 oranında, süvari neferi için de %10 oranında olmuştur. Bu durum da bize Degiorgis ve jandarma zabitlerinin yakınmalarını doğrular niteliktedir.

Degiorgis, gerek Selanik mektebi gerekse vilâyat-ı selasede eksik kalan jandarma gücü için tekrar Osmanlı hükûmetine başvurmuştur. Jandarmaların maaş meselesi halledilmiş ve bu sebeple daha iyi görev yapar hale gelmişlerdir. Jandarmalar görevlerini daha iyi yaptıkları için de halkın onlara olan itimadı artmıştır. Degiorgis'e göre jandarma sayısı hala ihtiyacı görmekten uzak, silahları da eskidir. Bunların dışında mülki memurlar jandarma ile gerekli işbirliğini yapsalar hizmetlerini daha fazla fayda elde edilebilecektir. Jandarma tensikatına başlanan iki senelik süreçte, teşkilata daha çok düzenli ordu birliklerinden personel temin edilmiştir. Gönüllü olarak teşkilata kayıt yaptıran kişi sayısı çok az olmuştur. Görev süresi dolan jandarmalar beklemeden görevden ayrılmaktadır. Bu jandarmaların görev süreleri uzatılmadığı için de vilâyat-ı selasede jandarma alaylarında boşluklar oluşmaktadır. Degiorgis, görev süresi dolan bu jandarmaların istifa ettirilmeyip görevlerine devam ettirilmesi için çalışılması gerektiğini söylemiştir.

¹⁰¹⁰ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1324), age, sayfaları metinde geçen sırasıyla 141,142 ve 143

Degiorgis, 1906 yılı Nisan ayında jandarma efrad-ı cedide mektebi için dört yüz iki öğrenci istemiş, aradan geçen dört aylık sürede vilâyat-ı selase jandarma alaylarında oluşan eksiklerle istediği jandarma sayısını yedi yüze çıkarmak zorunda kalmıştır. Degiorgis, jandarmanın nizamname ile askerin bir cüzü olarak görülmesini doğru bulmaktadır: ancak jandarma kendine has özellikleri olan bir teşkilattır. Bu durumu, Osmanlı Devleti jandarma nizamnamesinin birinci ve ikinci maddelerinde de kabul etmiştir. Degiorgis jandarma nizamnamesinin 272. maddesinde¹⁰¹¹ de işaret edildiği üzere, jandarmaya gayet nazik davranılması gerektiğini düşünmektedir. Degiorgis, Osmanlı Devleti'nden kura zamanı gelmiş, okuma yazması olan, on dokuz ile yirmi yaşlarında askerlerden yedi yüzünün seçilerek vilâyat-ı selasede gönderilmesini bir kez daha rica etmişti.¹⁰¹² 1906 yılı Ağustos ayında Degiorgis'in talebine uygun şartları taşıyan nefelerin seçilerek vilâyat-ı selasesine gönderileceği, Serkurena Tahsin tarafından Rumeli müfettişliğine bildirilmişti. Bu askerlerin kaynak olarak redif, gönüllü askerler ile Anadolu'dan ve Rumeli'de III. Ordudan seçilerek vilâyat-ı selase jandarmasına gönderilmesine karar verilmişti.¹⁰¹³

Degiorgis ve Avrupalı zabitler, aslında Selanik jandarmasında eksiklikten ziyade yapılması gereken düzenlemelere odaklanmışlardı. 6 Şubat 1906 tarihinde, bir komisyon kurarak vilâyat-ı selasede jandarmanın durumu hakkında görüşmüşlerdir. Bu görüşme neticesinde dört maddeden oluşan bir kararlar listesi oluşturmuşlardır. Bu kararlara göre:

1. Jandarmalar, ele geçirilen kişilerin soruşturmasında hak sahibi değildir. Asker ve mülki memurlar bu soruşturmalara katılma hakkına sahiptir. Bu durum emniyeti sağlayıp sukun ve huzuru tesis etmekle görevli jandarmaların görevlerine ters düşmektedir. Asker ve mülki memurlar kadar jandarmalar da soruşturmalarda söz sahibi olmalıdır.

2. Mıntıkalarda, jandarma neferlerinden her gün üç dört tanesi ortalama sekiz saat kol gezmektedirler. Bu kol gezme sırasında, eski martini tüfekleri kullanan jandarmalar kendilerinden daha iyi teçhiz edilmiş halka tesadüf etmektedir. Jandarmalar tehlikeli ve zor bir görev yerine getirmesine rağmen iyi silahlarla teçhiz edilmemesi nedeni ile görevinde

¹⁰¹¹ Madde 272 — Jandarma sınıf-ı askeriye'nin mümtaz bir sınıfı olup kendisine emniyet ve asayiş umuminin muhafazası tevdi kılınmış olmasına binaen sınıfı mezkûrun işbu vazife-i mühimmeyi hüsn-ü ifa etmeğe ve daima şerefi askerisini muhafaza eylemeğe fevkalade dikkat ederek haysiyet ve nüfuzunu ilâ eylemeğe çalışmalıdır. Binaberin jandarma neferinin alenen tevhide ve takdir edilmesi katiyen memnudur. Küçük zabitan dahi neferatın yanında takdir edilmemelidir. Düstur, (1941), No:277- Jandarma Nizamnamesi, s.1164

¹⁰¹² COA, Y.EE, 13/23, belge 3, H.22.05.1324/14.08.1906

¹⁰¹³ COA, İ.HUS,144/21, H.1324.06. 19/10.08.1906

başarısız olmaktadır. Jandarma daha iyi silahlarla teçhiz edilirse başarılı olacak ve teşkilata olan güven artacaktır ve askeri idarede nüfuzu artacaktır.

3. Köylerde Müslüman halkın hemen hemen büyük kısmı tüfek ve tabancaya sahiptir. Jandarma nizamnamesine göre ruhsatı olmayan tabanca ve tüfekleri toplama hakkında sahiptir. Bu hak sadece tüfek ve tabancayı toplamakla sınırlı değildir, jandarma bu silahlara sahip olan kişiyi de mahalli memurlara teslim etmek zorundadır. Ancak jandarmalar silahları toplamadıkları gibi sahiplerini mahalli memurlara teslim etmemektedirler. Çünkü silah sahipleri kendilerini köy bekçisi olarak tanıtmaktadırlar ve köy bekçilerinin ruhsatsız silah taşıma hakkı vardır. Bu duruma son vermek için ya jandarma nizamnamesindeki bu madde kaldırılmalıdır ya da Müslüman Gayrimüslim denilmeksizin vilâyat-ı selasede yaşayan halkın silahı toplanmalıdır.

4. Jandarma nizamnamesi bir jandarma neferinin anlayamayacağı şekilde hazırlanmıştır. Degiorgis, küçük zabitan ve nefer için daha sade dille bir nizamname ile ilgili rapor hazırlayıp Seraskerlik makamına sunmuştur. Seraskerlik makamı olumlu ya da olumsuz Degiorgis'e bir geri dönüşte bulunmamıştır.¹⁰¹⁴

Selanik'te bulunan Avrupalı zabitler ile Degiorgis'in bu görüşmesi daha sonra devletlerinin sefirleri ile de görüşüp, dört madde özetleştirmişlerdir. Bu maddeler Almanya Avusturya, İngiltere, İtalya, Rusya sefirleriyle Fransa maslahatgüzarı tarafından Osmanlı hükümetine 5 Mart 1906 tarihinde sunulmuştur:

1.Failleri kimler olursa olsun bilcümle cinayet ve cünhalarda, jandarmanın hak mudahalesini tasdik etmek memleketin hoş idaresi için alınmalıdır

2. Jandarma efradının silahı görevi süresince bir karabina ve bir revolver olmalıdır.

3.Silah taşımak hakkında belirlenen jandarma nizamnamesindeki madde bütün halka aynı şekilde uygulanmalıdır.

¹⁰¹⁴ COA, HR.SYS, 1173/5, belge 1 sayfa 2-4, M.05.03.1906

4. Karakol zabitleri için hazırlanan talimatı içeren bir cep defterinin basılmasına izin verilmelidir.¹⁰¹⁵

Osmanlı hükümeti, kendisine sunulan bu dört maddeyi görüşmek üzere Meclis-i Mahsus-u Vükelayı toplamıştır. Maddeler incelenmiş ve hepsi ile ilgili çekinceler belirtilerek red veya kabul edilmiştir. 2. ve 3. maddeler daha makul ve uygulamaya uygun görülmüştür. Osmanlı Devleti, jandarmayı daha iyi silahlar ile teçhiz etmeyi düşünmektedir, ama bunun için belirli bir bütçe oluşturması gerekmektedir. Jandarmaları yeni silahlarla teçhiz ederse, redif askerinin görevlendirilmesine de gerek kalmayacağından vilâyat-ı selasede yıllık gideri iki üç yüz bin lirayı bulan jandarmadan daha etkili bir şekilde yararlanılabilmesi sağlanacaktı. Karakol zabitleri için Degiorgis tarafından hazırlanan talimatı, gözden geçirip gerekli noktalarda değişiklikler yaparak basmayı uygun görmüşlerdir. Ancak bu cep boyunda mı olacak yoksa daha mı büyük olacaktır henüz bununla ilgili konuşmak için erkendir. Meclis-i mahsus vükela 1. ve 3.maddeleri ise kabul etmeyeceğini gerekçeleri ile açıklamıştır. Jandarmaların görevleri suçluları yakalamak ve mahkemeye teslim etmektir. Bunun dışında bir jandarmanın adli bir sürece müdahil olması mümkün değildir. Silahların toplanmasının ise uygulanması mümkün değildir. Gayrimüslim unsurlar çeteler kurmuş ve silahlanmışken; Müslümanların silahlarını toplamak vilâyat-ı selasede insanların birbirlerine zarar vermelerine sebep olacaktır. Silah toplanması mümkün değildir: ancak ruhsatsız silahların toplanmasına dikkat edilmesi için çalışılacağı belirtilmişti.¹⁰¹⁶

Osmanlı hükümetinin verdiği cevap yeterli görülmemiş ve yerine getirilmesi için herhangi bir harekette bulunulmamış olmalıdır, İtalya sefiri 1906 yılı Temmuz ayında Sadrazam Ferit'i ziyaret etmiştir. Kabul edilen iki maddeden cep defterleri ve jandarmaların revolver mauser gibi silahlarla teciz edilmesi dışında, efrad-ı cedideden seçilecek askerlerin hala gönderilmediğini hatırlatmıştı. Sadrazam Ferit, sefire Meclis-i Mahsus-u Vükelada'da kararlaştırılan maddelerin uygulanması için çalışmaların sürdürüldüğünü belirtmiştir.¹⁰¹⁷

Osmanlı Devleti, bu süreçte 1905 yılında gümrük vergisi ile ilgili İngiltere'ye sunduğu teklifin görüşülmesini istiyordu. İngiltere'nin ise bu teklifi kabul etmeye niyeti

¹⁰¹⁵ COA, HR.SYS, 1173/5, belge 1 sayfa 5, M.05.03.1906

¹⁰¹⁶ COA, Y.MRZ.d, 13743, H.1324.01. 22/18.03.1906

¹⁰¹⁷ COA, YA.HUS, 504/131, H.29.05.1324/22.07.1906

yoktu. 1906 yılı Temmuz ayında gümrük gelirlerinden bir indirim yapmaya niyeti olmadığını diğer devletlerle görüşmesinde de belli etmişti. Gerekçe olarak da Osmanlı Devleti'nin Avrupalı zabıtlara daha fazla hak ve özgürlük verme taahhüdünü yerine getirmemesini göstermişti.¹⁰¹⁸ Osmanlı Devleti'ne, tekrar sunulan metin ile ilgili ne yapacağı sorulmuştu. Osmanlı Devleti ise Avrupa devletlerince kendisine sunulan dört maddeden ikisini kabul etmeye niyeti olmadığını söylemişti. Jandarmanın silahların yenilenmesi için ise gümrük vergisinde indirimde gidilmesi gerektiği cevabını vermişti. Osmanlı Devleti gümrük vergileri yüksek iken silah ithal etmek istememektedir. Alman sefiri, Osmanlı Devleti'ne devletlerin gümrük vergisinde indirim fikrine pek taraftar olmadığını beyan etmiştir. Osmanlı Devleti yine de bu konuyu Meclis-i Mahsus ve Meclis-i askeri'de görüşmeden bir karara bağlamak istemediğini Avrupa Devletlerine bildirmiştir.¹⁰¹⁹

1906 yılı Ekim ayında, Avrupalı devletler Osmanlı Devleti bir takım tavizler verirse gümrük ile ilgili isteklerinin uygulayacağını bildirmişlerdi. Gümrükte %3'lük bir artış öndörölmüş ve bu artışın yedi sene boyunca geçerli olmasına karar verilmişti. İngiltere'nin sunduğu şartlar ise şöyleydi: Osmanlı Devleti vilâyat-ı selasede mali müfettişlik uygulamasını kabul edecekti. Vilâyat-ı selasenin bütçesini, bu müfettişler kontrol edecektir. Osmanlı Devleti, vilâyat-ı selase jandarması için gereken efradı düzenli ordudan alacağı askerlerden tedarik edecekti. Osmanlı Devleti, jandarmaya düzenli ordudan asker verilmesini kabul etmez. Böyle bir uygulamanın ileride jandarmayı milis askeri haline getireceğinden endişe duyulmuştur. Degiorgis, sürekli vilâyat-ı selasede jandarma sayısını artırmaktadır ve nereye kadar Osmanlı Devleti bu isteğe cevap verilebilecektir? Osmanlı hükümeti bunu kestirememiştir.¹⁰²⁰ Osmanlı Devleti vilâyat-ı selaseye, jandarma göndermek konusunda isteksiz olsa da 1906 yılı Kasım ayında, Kütahya vilayetinden seçilen yetmiş iki asker vilâyat-ı selasesi jandarmasında görev almak üzere İzmir limanından yola çıkarılmıştır.¹⁰²¹

26 Kasım 1906 tarihinde Avrupalı zabıtlar Degiorgis'in başkanlığında tekrar toplanmışlardır. Degiorgis ve Avrupalı zabıtlar kendi ülkelerinin sefirlerine görüşmelerinden çıkan sonucu bildirmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin, vilâyat-ı selasede

¹⁰¹⁸ Sowards S.W, (1981), age, s.150-151

¹⁰¹⁹ COA, BEO, 2944/220798, H.1324.09. 23/10.11.1906

¹⁰²⁰ H.H.P, 22/1417, R.03.08.1322/16.10.1906

¹⁰²¹ COA, Y. EE.KP, 31/3050, H.1324.10.13/30.11.1906

bulunan jandarma gücü tekrar tensik edilmelidir. Ekim 1906 itibari ile vilâyat-ı selaseye tensik edilen jandarma sayısı 3.780 'dir bu rakama rütbesiz, onbaşı, jandarma ya da düzensiz gruplardan gelenler de eklendiğinde 4.581'e ulaşılmıştır. Bu rakam ancak %17'dir. Ay başına %1 'lik bir artış olmuştur. Osmanlı Devleti söz verdiği askeri de göndermemiş ama Aralık ayının ortalarında göndereceğine dair de söz vermiştir. Osmanlı Devleti, IV. Ordu'dan alarak Rumeli'ye göndereceği askerler ise gelir gelmez Selanik efrad-ı cedide mektebinde eğitime alınacaklardır. Ancak onların bu eğitimi tamamlamaları da neredeyse 1907 yılının Mayıs ayını bulacaktır. Degiorgis ve Avrupalı zabitler nereden bakılsa altı ay sürecek bu dönemde jandarma tensikatında mesafe kat edilemeyeceğini belirtmişlerdi. Bu yüzden 15 Aralık 1906 tarihine kadar, III. Ordu'dan Rumeli'deki dilleri konuşmayı bilen askerlerin seçilerek jandarma teşkilatına gönderilmesinin uygun olacağına karar vermişlerdi.¹⁰²²

Degiorgis, Osmanlı Devleti'nden vilâyat-ı selase jandarmasına yetiştirmek için personel isterken artık yetişmiş, talim ve terbiye edilmiş personel talep etmeye başlamıştır. Bu artan asayişsizlikle ilgili olduğu kadar, jandarma efrad-ı cedide mektebinden yeterli sayıda mezun verilmemesi hatta gönderilen neferin Degiorgis tarafından beğenilmemesi ile de doğrudan ilişkilidir. 1906 yılı Kasım ayında yetmiş iki neferden sonra bir posta daha nefer Anadolu'dan Rumeli'ye gönderilmiş ve gönderilen nefere sayısı 124 ulaşmıştır. 1906 yılı ayında Anadolu'dan 248 nefer seçilerek, vilâyat-ı selaseye gönderilmişti. Degiorgis'in, III. Ordu'dan verilmesini talep ettiği yetişmiş askerlerin ise bir kereye mahsus olmak üzere 300 adet verilmesine karar verilmişti.¹⁰²³

Selanik ve kazalarında jandarmanın durumu ise istenilen bir halde değildir. Drama sancağında bulunan İngiliz zabitlerden biri kendi hükümetine bir rapor yazmıştır. Osmanlı hükümeti bu raporu tercüme ederek gerekli makamlara iletmiştir. Drama'da görevli zabite göre jandarmalar ile ilgili çözülmesi gereken pek çok sorun vardır. İlk olarak Drama'da jandarmalar sayıca yetersizdir. Jandarmanın kırk dördü süvari, zabitan ve nefer toplam iki yüz doksan kişiden oluşur. Drama taburu biri merkez diğeri Kavalla'da bulunan iki bölükten oluşmuştur. Her bir jandarma bölüğü bir zabitan ve dört neferden oluşan postalardan

¹⁰²²H.C.P.P, (1907), Inclosure 1 in No. 149. Colonel Elliot to Mr. G. Barclay., Selanik, 27 Kasım 1906, Further Correspondence, Respecting Affairs of South-Eastern Europe, Turkey No.1, s.162-163

¹⁰²³ COA, HR.TH, 341/49, R. 25.09.1322/08.12.1906

meydana gelmiştir. Postalarda bulunan neferler yaşlı, bıkkın ve tensikatta görevden alınmamış kişilerdir. Bu postalar her gün kendi mıntıkalarında devriye gezmektedirler. Jandarmanın devriye görevi günde sekiz saat sürmektedir. Jandarma bu sekiz saatlik devriyede aslında hiç de vazifesi olmayan işlerle uğraşarak bedenen yorgun düşmektedir. Jandarma devriyeleri esnasında bir deftere belirli bilgileri kaydetmelidir.

İngiliz zabite göre, jandarmanın bir gün içinde yapacağı iş ise çok fazladır. Sancaktaki köy bekçileri tarafından hazırlanan raporları toplamalıdır, her köyü en az haftada bir defa ziyaret etmelidir. Suçluları ve katilleri tutuklayıp, mahkumları adli makamlara bildirmelidir. Mahkumlarla birlikte, onların evraklarını mahkemelere götürmelidir. Suçlunun mahkemeye sevkı için ona bir muhafız vermelidir. Hükümet dairesinde, nöbet beklemelidir. Redif askerinin silahaltına alınması için davet edip, onları askeri birliklere sevk etmelidir. Devriye çıkan muhtar ve mültezimlere refakat etmeli ve onları korumalıdır. Mutasarrıf ve diğer mülki memurları korumak üzere muhafaza emir çavuşları ve nöbetçi vermelidir. Mıntıkası dahilinde bulunan suçlu kişilerin isimlerini, bir deftere kaydetmelidir. Bütün köy bekçileri bir defter tutmakla birlikte onların hal ve hareketlerini de yakından takip etmelidir. İngiliz zabite göre bu kadar çok görevi yerine getirmesi beklenen jandarmanın işi zordur, tensikat neticesinde kendileri tarafından seçilen bu askerler halkın itimadını kazanmışlardır. Halkın itimadını kazansalar da jandarmalar mülki memurlar tarafından pek benimsenmemişlerdi.

Jandarmalar tensikat öncesindeki gibi mülki memurlarla beraber hareket etmemektedirler. Artık jandarma, mülki memurların suiistimal içeren hareketlerinde onların işbirlikçisi değildir. Bu sebeple jandarmalardan hoşlanmazlar. İngiliz zabitin mülki memurları böyle bir töhmet altında bırakmasının nedenini ise raporun ileri bölümlerinde anlatmıştır. Mülki memurlar, herhangi bir olay olduğunda Avrupalı zabitleri çağırmak istememektedirler. Jandarmalar ise tensik memuru oldukları için Avrupalı zabitleri çağırmak ister. İngiliz zabit, çok zor şartlarda ve angarya pek çok iş yapmalarına rağmen Müslüman jandarmalardan memnun olduğunu dile getirmiştir. Ancak aynı fikri Gayrimüslim jandarmalar için geçerli değildir. Müslüman fertler için askerlik bir yükümlülüktür ve bu duruma alışmışlardır: ancak Gayrimüslimler askerlik mesleğine uzak ve yaptıkları göreve mesafelidirler.¹⁰²⁴

¹⁰²⁴ COA, HR.SYS, 1173/15, belge 2 sayfa 1-6, M.27.07.1906

Selanik kentinde jandarma, 1906 yılında siviller tarafından kendilerine yapılan itaatsizlikle karşılaşacak ve bazı kişilerin saldırısına uğrayacaktı. Olaylardan ilkinde bir adli katip, hapishaneye sevk edilen mahpusun peşinden gitmeye çalışacaktı. O esnada görevli olan jandarma onbaşı bu durumu adli makamlara şikayet etmiştir. İkinci olay ise vergisini vermeyen Solomon adlı bir şahsın, hükümet konağına tahsildar tarafından sevki esnasında yaşanmıştır. Solomon, kendisini teslim alan jandarma onbaşısına saldırmıştır. Bu olay üzerine, Solomon tutuklanıp merkez karakola yollanmıştır. Üçüncü olay ise Hamdi Bey adında bir şahıs tarafından gerçekleştirilmiştir. Hamdi, halka açık bir salonda içki içerken havaya ateş açmıştır. O esnada orada devriye gezen polis memuru Yanko ve jandarma Mustafa müdahale etmek istemişlerdir. Hamdi, jandarmayı oraya gelen askerlerden birinin silahının kasaturası ile başından yaralamıştır. Hamdi'nin daha ileri gitmesini oraya gelen bir asker kolu önlemiştir. Hamdi tabancasını bırakarak kaçtıysa da yakalanmış ve mahkemeye teslim edilmiştir.¹⁰²⁵

1906 Mayıs ayında, vilâyat-ı selasede Bulgar çeteleri tekrar hareketlenmeye başlamışlardı. Ancak alınan istihbarata göre bu defa Bulgar çete liderlerinden Sarafof ve Damiyan Gruev arasında fikri olarak ayrılıklar ortaya çıkmıştır. Sarafof'un Cenevere'ye giderek oradaki Ermeni komitesinden bir hayli para alarak Bulgar Prenslığıne döndüğü tespit edilmiştir. Sarafof, vilâyat-ı selaseye geldiğinde Bulgar çetelerine halkın itimadı kalmadığını gözlemlemiştir. Bu sebeple, Bulgar komitesine vilâyat-ı selasede bu süreçte Rum ve Sırp çetelerinin takip edilmesini, bazı Osmanlı memurlarını öldürerek süreci tamamlamayı teklif etmiştir. Damiyan Gruev, Sarafof'un aksine vilâyat-ı selasede geniş çaplı bir karışıklık çıkararak büyük bir katliam gerçekleştirmek istemektedirler.¹⁰²⁶

İngiltere'nin Selanik genel konsolosu, 1906 yılı Haziran ayında kendi sefaretine vilâyat-ı selasedeki asayiş durumu ile ilgili bir rapor sunmuştur. Selanik ile ilgili bölümünde vilayette genel durumu anlatmıştır. 1906 yılı Mayıs ayında, vilayetlerin genelinde asayişsizlik hüküm sürmektedir ve muhtelif yerlerde emniyet ve asayiş eskisinden de kötü bir durumdadır. İngiliz konsolosa, mevcut durumun sebebi Rum çetelerinin hareketleridir. Müslümanlar da silahlı eylemler yapmaya başlamışlardır. Müslüman grupları oluşturanlar da on beş adet Arnavut'un oluşturduğu bir çetedir. Arnavut çeteler, Selanik'in Ağustos

¹⁰²⁵ COA, TFR.IAS, 41/4014, belge 1 sayfa 3, H.1324.10. 07/24.11.1906

¹⁰²⁶ COA, HR.SFR. (04), 233/29, M.21.03.1906

kazasındaki ormanlarda yol kesip insanları öldürmüşlerdir. İngiliz konsolos bu Arnavutlar'ın daha çok Rumlara zarar vermesi ve onları öldürmesi sebebiyle Bulgar ile Ulah çeteleri tarafından kışkırtıldıklarını düşünmektedir. Ancak bu düşüncesine somut bir delil bulamadığını da eklemiştir. Genel olarak vilâyat-ı selasede Osmanlı askeri, Sırp ve Bulgar çetelerine ciddi zaiyat verdirmiş hatta büyük Rum çetelerini bile etkisiz hale getirmiştir. Bulgar çetelerinin güç kaybetmesi Rumeli'de Rum çetelerinin güçlenmesine sebep olmuştur.¹⁰²⁷

Rapordan da anlaşılacağı üzere, vilâyat-ı selasede dengeler tekrar değişmektedir. Bulgarlar güç kaybederken, Rumlar güç kazanmaktadır. İki grup arasında ilişkilerin bir hesaplaşma haline gelmesine ise 1906 yılı Temmuz ayında Drama'da yaşanan olaylar neticesinde görülecekti. Hapiste olan Bulgar çete liderlerinden Daief, Plevne'de tutulduğu hapisneden kaçmıştır. Hapisten kaçtıktan sonra Drama'da yaşayan Rumlar'dan intikam alacağını da bir mektupla duyurmuştur. 19 Temmuz 1906'da, Drama'ya gelen Bulgar çeteleri şehrin merkezindeki kahveye bomba atmışlardır. Bu bombalı eylemde Rum, Türk ve Yahudi vatandaşlardan yaralananlar olmuştur. Osmanlı askerine haber verilmişse de Bulgar çeteleri kaçmayı başarmışlardır. Aynı günün öğleden sonrasında bu defa da Drama'nın Plevne sancağında Bulgarlar yine Rumlar'a saldırmışlar bir başka Bulgar çetesi de Gornita kasabasında bulunan Rum papaz Yanni'yi öldürmüştür.¹⁰²⁸

Selanik vilayetinin kazalarında yaşanan bu olaylar karşısında, jandarma tek başına yetersiz kalmıştı. Vilâyat-ı selase sınırından giriş çıkışlar kontrol edilmiş ve Bulgar Prensliğine mensup olup sınırdan geçenler de takip edilip cezalandırılmışlardır. Rum çeteleri, Selanik'te güç kazanmaya başlamıştır. Selanik merkezinde bulunan zabtillerden bazıları, mıntika kumandanı ile müfrezeleri sürekli bir şekilde sorunlu bölgelere gönderilerek takibat yapıldığında daha iyi sonuçlar alınacağını III. Ordu müşirine bildirmişlerdi. III. Ordu müşiri de bu süreçte Selanik'te asayiş sağlamaya için Hüseyin Hilmi Paşa ile müzakerelerde bulunmuş, II. Ordu müşiri de askerleri sürekli teftiş etmişti.¹⁰²⁹

Bulgar çeteleri Mayıs 1906'da planladıkları karışıklığı 1906 yılı sonunda gerçekleştirmeye karar vermişlerdi. Bu maksatla çok sayıda silah temin etmişlerdi. Bulgar

¹⁰²⁷ COA, TFR.İ.M, 12/1181, belge 7 ve 8, M.4.07. 1906

¹⁰²⁸ H.C.P.P, (1907), Inclosure in No. 107. Acting Genel Konsolos Satow'dan Sir N.O'Conor'a, Selanik, 23 Temmuz 1906, Further Correspondence, Affairs South Eastern Europe, Turkey No.1, s.111

¹⁰²⁹ COA, BEO, 2866/214929, H.1324 .05.14/07.07.1906

çetelerinin organizasyonunu Sarafov ve Damian Gruev yapacaktı; ancak Damian Gruev 1906 yılının Aralık ayında Osmanlı-Bulgar sınırında bir baskında öldürülmüştür.¹⁰³⁰ Damian Gruev'in ölmesi Bulgar çetelerini etkilemiş, 1906 yılı sona ererken Bulgar çetelerinin güçlerinde bir azalma sağlamıştı. Bulgar çeteleri vilâyat-ı selasede güç kaybederken, Rum çeteleri 1906 yılı içerisinde güçlenmişti. Rum çetelerinin güçlenmesi Rumeli'de yaşanan karışıklığın devam etmesine sebep olmuştur.¹⁰³¹ 1906 yılı Ağustos ayında Selanik'in Kavala kasbasında Rumlar, cinayetlerini sayıca artırmışlardır. Kavala'da asayişin kalmadığı, İtalya sefiri tarafından Osmanlı hükûmetine yazılmıştır. İtalya sefiri, Kavala'ya biran önce yeterli miktarda polis ve jandarmanın sevkini hükûmetten talep etmiştir. Osmanlı hükûmeti ise bu konu hakkında bir tahkikat yapılmasını uygun bulduğunu sefire bildirmiştir.¹⁰³²

Rumlar sadece Bulgarlar'ı değil Ulahlar'ı da hedef alan cinayetler işlemeye başlayacaklardı. Selnaik'in Karaferiye kasabasında bulunan Ulahlar, Selanik valisine güvenliklerinin kalmadığına ilişkin bir bilgi ile başvurmuşlardı. Selanik valisi, Karaferiye kaymakamından durumu tetkikine dair bir rapor istemişti. Kasabadaki Rum ileri gelenlerinden bazılarının, Ulah cematine mensup bir papazı ve bir kişiyi öldürdüğüne ilişkin iddialar vardır. Ancak kaymakam buna dair bir delil bulamadığını, Selanik valisine bildirmiştir. Karaferiye kaymakamı, durumun ileride daha kötü bir hal alacağını düşünerek Ulahların yaşadıkları yerlerde askeri noktalar ve karakollar oluşturmuştur. Ulah papazlarından bazılarının kiliseye giderken ve gelirken yanlarına bir askeri devriye görevlendirdiğini belirtmişti.¹⁰³³

Bulgar ve Rumlar birbirlerine ve çevrelerine zarar verirken, onları desteklediği düşünülen Avrupalı devletlerin politikalarında da değişimler yaşanmasına sebep olmuştu. Rumlar, 1906 yılı Kasım ayında İngilizlerin ağır eleştirisine uğramışlardı. İngiliz elçisi O'Connor ve Osmanlı sadrazamı Rumlar'ın Grevena, Kastorya ve Drama'da işledikleri cinayetlerin bizzat Rum papazların teşviki ve yardımları ile gerçekleştirildiğini bildirmişti. İngilizler 1905 baharından bu 1906 kışına kadar Selanik vilayetinde çıkarılan olaylardan Rumlar'ı sorumlu tutmuştur. Selanik'te 1906 yazından kışına kadar işlenen cinayetlerin sorumluluğunun, Rumlar'a ait olduğunu belirtmiştir. 1906 yılı Kasım ayında Yunan başkanı

¹⁰³⁰ Sowards S.W, (1981), age, s.175

¹⁰³¹ Sowards S.W, (1981), age, s.179

¹⁰³² COA, BEO, 2903/217720, H.16.07.1324/05.09.1906

¹⁰³³ COA, BEO, 2963 / 222155, H.29.10.1324/ 16.12.1906

Metaxas, İngiliz yetkilileri ile görüşmüştür. Bu görüşmede İngilizlerin artık Rumlar'a sempati duymadıkları dile getirilmişti. Metaxas her ne kadar Bulgarlar'ı suçlasa da, İngilizler ise Rumlar'a müsamaha gösterdiği için Osmanlı yerel yöneticilerini suçlamıştır.¹⁰³⁴

Bulgarlar, bu süreçte Rus sivil ajan Demerik'in 1906 yılı Kasım ayında sunduğu rapor ile Rusya'nın kendileri ile gerçek düşüncelerini öğrenmişlerdi. Adanır'ın aktardığına göre ise raporun Bulgarlar ile ilgili bölümü şöyledir:

Eğer Bulgarlar Rusya'nın Makedonya'da onların çıkarları için çalıştıklarına inanıyorlarsa yanıılıyorlar. Rusya Makedonya'da gerçekçi bir politika gütmektedir ve oradaki Bulgar unsurunun güçlenmesini değil, tam tersine zayıflamasını istemektedir. Makedonya sorunu önce bir Avrupa sorunu, en son noktada bir Bulgar sorunudur. Bu sorunun kesin sonucu, Avrupa'nın çıkarlarına, özellikle de Rusya ve Avusturya Macaristan'ın çıkarlarına bağlıdır.¹⁰³⁵

Vilâyat-ı selasede Avrupalı devletlerin, Gayrimüslim unsurlara sempatiyelerinin azalmasının onların politikaları üzerinde bir etkisi olup olmadığı ise ancak zamanla anlaşılabilecekti.

1906 yılının Aralık ayında, Selanik'te Degiorgis'in başkanlığında Avrupalı zabitler tekrar bir toplantı yapacaklardı. Bu toplantı, Kasım ayında olduğu gibi jandarmanın meselelerinden çok yeni isteklere odaklanacaktı. Degiorgis ve Avrupalı zabitlere göre Rumeli'de jandarma teşkilatı, düzenli ordunun gölgesinde ve onun yardımı olmadan bir iş yapamaz haldedir. Bu durum vilâyat-ı selasede jandarmanın prestijini sarsmaktadır ve teşkilata olan güveni azaltmaktadır. Jandarma teşkilatından yapılması gereken düzenlemeleri sıralamışlardır:

a. Jandama teşkilatına alınan kura efradı için her yıl belirli sayıda asker seçilmelidir.

b. Jandarma teşkilatına alınacak kura neferi için her yıl boş olan yerleri belirleyip o şekilde işe alım yapılmalıdır.

¹⁰³⁴ Dakin D, (1966), age, s.292-293

¹⁰³⁵ Adanır F, (1996), age, s. 255

c. Jandarmaya personel temininde gönüllülük esas olmakla birlikte, orduda beş sene görev yapmış askerler isterlerse jandarma teşkilatına girerek akif hizmetlerine burada devam edebilmelidirler.

d. Jandarmaya gönüllük esasına göre personel alınmalıdır, bu kişiler dayanıklı ve kabiliyetli kişiler arasından seçilmelidir.

e. Ordu tarafından gönderilen askerler çoğunlukla Anadolu'dan gönderilmektedir. Bu askerler yerel dillere vakıf değildir. Ancak kura neferi Rumeli vilayetlerinden alındığı için yerel dilleri bilmektedir.

Degiorgis, vilâyat-ı selase jandarmasına ilişkin verdikleri yönetmelik taslağı ile ilgili hükümet ya da ordu tarafından herhangi bir düzeltme ya da düzenleme yapılmadığını da tespit etmiştir. Osmanlı askeri ve mülki idaresi, vilâyat-ı selase jandarmasını kendi görev tanımı dışında işlerde kullanılmaktan vaz geçilmelidir. Jandarma ile ilgili kabahat ve suçlarda ne şekilde davranılacağı ile ilgili mülki idarenin bir bilgisi yoktur. Degiorgis Mürzsteg programının jandarma ile ilgili maddesinin uygulanmasından sorumludur: ancak ne sivil ne de askeri Osmanlı memuru onun fikirlerini ve önerilerini önemsememektedir. Bu bakış açısına bir son verilerek ortak kararlar alınmasını istemişlerdir. Osmanlı Devleti'nden özel bir takım değişiklikler de talep etmişlerdir. Serez taburu katibi Ahmet Efendi'nin yerine, Yusuf Efendi'nin görevlendirilmesini istemişlerdir. Bu değişikliğin orada görevli jandarmalar için gerekli olduğunu söylemiştir.¹⁰³⁶

Osmanlı Devleti kendisine sunulan bu kararları pek hoşnutlukla karşılamamıştır. 23 Aralık 1906 tarihinde maddelere itiraz edeceklerini belirterek, cevap vermişlerdir. Özellikle ordunun jandarmanın vazife alanına girmemesi meselesine itiraz edilmiştir. Jandarmanın sadece ihtiyaç halinde yardıma gelmesi düşüncesinin pek kabul edilebilir bir tarafı bulunmamıştır. Diğer bir konu da jandarma sayısının kendileri tarafından belirlenmesidir, bu pek hoş karşılanmamıştır. Jandarmaya ne kadar asker alınacağı bütçeye bağlıdır, bu durumda Osmanlı Devleti'nin bütçeyi belirleme işini da Avrupalı zabitler ve Degiorgis'e

¹⁰³⁶ H.C.P. P, (1907), Inclosure in No. 155. Memorandum by Gendarmerie Commission, Mr Barclay to Sir Edward Grey, İstanbul 17 Aralık 1906, 1907, Further Correspondence, Affairs of Southeastern Europe, Turkey No.1 s.169-171

vermelidir, bu ise mümkün değildir. Bu cevaptan anlaşılacağı üzere Osmanlı Devleti metni tamamen reddetmemiştir ama kabul etmeyeceğini de belli etmiştir.¹⁰³⁷

Selanik'te görev yapan Binbaşı Elliot, İngiliz makamları ile vilâyat-ı selase jandarması hakkında görüşmekteydi. Elliot, Avrupalı zabitlerin tensikat dışında vilâyat-ı selasede mahkemelerin işleyişine de müdahil olmasını istemişti. İngiliz hükümeti böyle bir teklifin, Osmanlı hükümeti tarafından kabul edilmeyeceğini Eliot'a bildirmiştir. İngiliz hükümetine göre böyle bir teklif ancak diplomatik yollarla Osmanlı Devleti'ne kabul ettirilebilecektir. Elliot vilâyat-ı selasede, jandarmanın sayıca artırılarak asker sayısının azaltılmasını; jandarmalardan mobil birlikler kurulmasını; jandrmanın görev ve yetkilerinin genişletilmesini; polisin görev ve yetkilerinin bir kısmının jandarmaya verilmesini; hapishanelerin yönetimin jandarmalara verilmesini içeren maddeleri önermeyi düşünmüştü. İngiliz hükümeti, Elliot'un sunduğu bu maddelerin de Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmesinin zor olduğunu belirtmişti. Osmanlı Devleti, Elliot'un hapishaneler ile ilgili önerisi gibi bunu da ancak diplomatik bir girişimle kabul edebilirdi.¹⁰³⁸ Degiorgis ve Elliot'un kendi hükümetleri ile yaptığı görüşmelerden anlaşılacağı üzere bundan sonraki süreçte Avrupalı devletlerin, Osmanlı Devleti'nden jandarma ile ilgili yeni düzenlemeler isteyecekleri bir süreç başlayacaktı.

Avrupalı devletlerin istekleri bir tarafa, 1906 yılında Rumeli vilayetlerinde görevli askerlerde Avrupalı zabitlere karşı tepki oluşmaya başlamıştır. Bu tepkilerin odağını anlamak için Ekim 1906'da İçtihaad gazetesinde yayınlanan bir mektubu burada yer vermemiz gereklidir:

Makedonya

Hususi bir mektuptur aynen

Makedonya ki Selanik, Manastır, Kosova vilayetlerinden ibarettir. Ecnebi zabitleri istila etti. Maksat ıslah değil. Buralardaki Bulgar, Ulah, Sırp, Rum ve saireyi tahrik edip yekdiğerlerine ve bize çarpıştırmaktır. Ortada daima Türklerin kabahatli bulunmak ve burada bunlar idare edemiyorlar diyerek evvel emirde askeri çıkarmak, bade kendilerinin sözde yetiştirdiği jandarma ile Makedonya'yı ıslah ve nihayet buraları taksim etmektir. Kardeşim! o bizim zabit kardeşlerimiz ve vatan evlatlarımız

¹⁰³⁷ COA, BEO, 3364/252263, H.1324.11. 7/23.12.1906

¹⁰³⁸ TNA, F.O. 371 /375, No. 151, Mr G. Barclay to Sir Edward Grey, 31 Aralık 1906

her gün ve her dakika Bulgar ve sair kurşunlarıyla ölmekte ve hükümetimizin köpek kadar ehemmiyet vermediği amirimiz beyninde birbirlerini çekememezlik gördükçe evlad-ı vatan her an kahr olmaktadır. Adeta burası Anadolu'nun mezaristanı oldu. Bunları cümlemiz görmekteyiz. Bir de garibi şurası ki bir lakırdı söylemekten aciz (lakin birkaç kişi ile bu olamaz) milletime vatanıma olan vicdanımı siz bilirsiniz. Beni tanıyan ecnebiler bile bunu tasdik etmektedir. O kadar meyas bir haldeyim ki her şeyden vazgeçtim. Her an ölümü hayata bin defa tercih etmekteyim şu detait içinde milyonlara gark olsam gözümde yoktur. Tekmil zabıt arkadaşlarım da böyledir. Yüreğimi daha döksem, her şeyi hikaye etsem seni ağlatırım azizim.¹⁰³⁹

Mektubu yazan kişinin ifadelerinde de sonucu ne olacağı belirsiz bir durum içinde bulunulduğunu dair ibareler göze çarpar. Avrupalı zabıtların varlığı ve yaptıkları ıslahata bakış açısını göstermesi açısından önemlidir. Osmanlı askeri, jandarma ile birlikte görev yapmakta ancak gerekli maaşı alamamakta, daha iyi şartlarda yaşamamakta olduğunu gözler önüne sermiştir. Vilâyat-ı selasede görevli asker için çetelerle yapılan bu mücadele, her ne kadar tecrübelerini artırsa da ihtiyaçlarının giderilmemesi büyük bir sıkıntı haline gelmişti. Osmanlı askeri, Avrupalı zabıtlara düşmanlığını gizleyemez hale gelmişti. Bu mektupta da betimlendiği üzere 1906 yılında III. Ordu'nun içerisinde bulunduğu durumu ve Selanik'i Shaw şöyle betimlemiştir: "Selanik, Makedonya III. Ordusunun merkezlerinden biri olduğu için teröristleri sindirememekten düş kırıklığı içinde bulunan ve kaybettikleri yüzlerce arkadaşın ölümünden İstanbul hükümetini suçlayan subaylarla doluydu."¹⁰⁴⁰

Tan gazetesinde yayınlanan bir makaleye göre maaşlarını alamadıkları için Osmanlı Devleti'nde askerlerin isyan etmeleri son günlerde sık karşılaşılır durum haline gelmiştir. Tan gazetesi İşkodra'da bulunan askerlerin isyanına dikkat çekmiştir. Bu askerlerin isyanlarının sebebi, kendileri maaşlarını alamazlarken tensik edilen jandarmaların maaşlarını düzenli bir şekilde almaya devam etmeleridir. İndependens Belge gazetesinin yayımladığı haberlere göre Rumeli vilâyat-ı selasesinde maliye kötü durumdadır. Osmanlı Devleti, ne memurlara ne de askerine düzenli maaş veremez hale gelmiştir. Gazete böyle bir durumda Avusturya ve Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne fazladan zabıt göndermesinin gereksizliğine değinmiştir.¹⁰⁴¹

Vilâyat-ı selasede içinde bulunulan duruma tepki gösteren sadece askerler değildi, memur ya da eşraf darahatsız olmaya başlamışlardı. İşte bu durum Selanik'te Osmanlı

¹⁰³⁹ İctihad, Teşrin-i sani 1906, No.3, s.261

¹⁰⁴⁰ Shaw S- Shaw E. K, (1983), age, s.321

¹⁰⁴¹ COA, Y.PRK.TKM, 48/ 18, belge 1 sayfa 1, H.19.09.1322/02.12.1906

Hürriyet Cemiyeti'nin kurulmasını sağlamıştı. Cemiyet bir süre sonra Paris'te bulunan Jön Türkler ile de ilişki kurmuştu.¹⁰⁴² Düzenli orduya mensup Osmanlı askerinin, Avrupalı zabıtlar ve onların sunduğu sisteme karşı duydukları nefret ve İçtihat gazetesindeki makalede de aktardığımız üzere onları Selanik'te kurulan ve Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'ne üye olmaya itecekti.¹⁰⁴³

3.4.6. Selanik Vilayeti'nde Jandarmanın Üniforması, Silahı ve Diğer Teçhizatı (1904-1906)

Vilâyat-ı selasede görevli jandarmanın ıslahında tensikattan sonra en önemli düzenleme üniforma* ile ilgiliydi. Degiorgis, hazırladığı talimatnamede bu konuda yapılması gerekenleri ve harcanacak meblağı belirlemişti. Bu görevi yapmakla mükellef Seraskerlik dairesi gerekli meblağ gönderilmediği için üniforma üretimine başlayamamıştı. Jandarmaların maaşları dahil üniforma için gerekli meblağ vilâyat-ı selaseden alınacak vergi gelirleri ile karşılanacaktı.¹⁰⁴⁴

Degiorgis'in üniforma konusunda ısrarcı yaklaşımı, Osmanlı Devleti'nin tamamında jandarma ve polis üniformalarına bir çeki düzen verilmesine de sebep olacaktı. Degiorgis 16 Haziran 1904 tarihli tahriratıyla, Rumeli vilâyat-ı selasesindeki jandarma gücünün üniformasını uygun fiyatla imal edilmesi için çalışmalara başladığını belirtmiştir. Üniformalar İşkodra'da üretilecekti.¹⁰⁴⁵ Degiorgis fikrini değiştirmiş ve jandarmaların tören kıyafetlerinin mavi renkte kumaştan, İtalya'da üretilmesine karar verdiğini Osmanlı hükûmetine bildirmişti. Bu tören kıyafetleri Selanik efrad-ı cedide mektebinde eğitim görece beş yüz jandarma neferi için üretilecekti. Bu ani fikir değişikliğine müteakip, Degiorgis İtalya'dan yüz adet don ve gömlek sipariş edilmesini istemişti. Selanik efrad-ı cedide mektebi için Degiorgis jandarmanın hem çamaşırının hem de dış giysilerinin İtalya'dan getirilmesi konusunda son derece ısrarcı olmuştu. Selanik efrad-ı cedide ve zabitan mekteplerindeki öğrenciler için Osmanlı Devleti elbise ve çamaşır örneklerini sunmuştur. Ancak Degiorgis sunulan bu örnekleri kalitesiz bulmuştur. Osmanlı Devleti,

¹⁰⁴² Bayur Y. H, (1991), age, C.1, K.1, s.207

¹⁰⁴³ Adanır F, (1996), age, s.259

* Osmanlı Jandarmasının üniforması ile ilgili ayrıntılara Mahmut Şevket Paşa (1986) Osmanlı Askeri Teşkilat ve Kıyafetleri (1876-1908), Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Yayınları, İstanbul, adlı kitabının 44,52 ve 54. Sayfalarına bakılabilir

¹⁰⁴⁴ COA, BEO, 2327/174520, H.1322.02. 20/ 06.05.1904

¹⁰⁴⁵ COA, BEO, 2378/178332, H.1322.03.14/30.05.1904

kumaşın İtalya'dan getirilip Rumeli'de üretilmesini istemiş, Degiorgis buna itiraz etmiştir. Degiorgis iki yüz elli efrad-ı cedide için İtalya'dan en azından yüz adet don ve yüz adet gömlek getirilmesini Osmanlı Devleti'nden istemiştir.¹⁰⁴⁶

Degiorgis'in İtalya'dan da yüz adet don ve gömlek örneği isteğini, Osmanlı hükümeti de kabul etmişti.¹⁰⁴⁷ Vilâyat-ı selase için iki adet üniforma örneği ile beraber beş yüz metre çuha ve üç bin yedi yüz kır dört metre kumaş gönderilmiştir. Üniformanın örnekleri her metresi on iki buçuk kuruşa çıkmıştır. Ama Degiorgis, depo fabrikasında üretilmesini daha uygun bulduğunu hükümete bildirdiğinden, İstanbul'da değil de vilâyat-ı selasedeki fabrikalarda üretilmesine karar verilmişti.¹⁰⁴⁸ Degiorgis elbiseler tedarik edilse bile bundan kimlerin sorumlu olacağına dair bir karara varmış, her vilayette birer debboy binası kiralanması ya da yapılmasına, jandarmaya ait elbise ve benzeri eşyanın bu debboylarda korunmasına karar vermişti. Debboylardaki işleyişin kontrol edilmesi de alay komutanlarına ait bir görev olarak belirlenecekti.¹⁰⁴⁹ 1904 yılı Ağustos ayında hem üniforma hem de diğer eşyalar için Degiorgis 22 maddelik talimatname hazırlanmıştı. Bu talimatname ile hem üniforma ile günlük giysilerin tamamı hem de diğer eşyaların ne şekilde korunacağına karar verilmişti

Elbise ve eşyaya müteallik hesabat

Vilâyat-ı selase-i şahanenin jandarma alaylarına muktezi levazımattan ita için Selanik jandarma kumandanlığında merkez debboy tesis eyleyecektir

Merkez debboy üç jandarma alayına lüzumu olan bilcümle eşyayı Selanik'te bademenaka tedarik edecektir

İş bu münakasalar umum jandarma kumanın hiç olmasına ise bir senelik de ihtiyacına kafi geleceğinin bir surette yapılmaktadır

Bu umumi debboylara ithalatı ve ihracat defterleri bulunacaktır. İthalatı defterinde debboya dakik bir muatebeden sonra ithal edilen eşkıyanın miktar-ı vücutu, ihracat defterinde ise alay debboylarına irsal edilen eşyanın cinsi ve miktarı gösterilecektir.

¹⁰⁴⁶ COA, TFR.I.AS, 16/1555, belge 2, belge tarihi M. 21.07.1904

¹⁰⁴⁷ COA, TFR.I.AS, 16/1553, belge 1 belge tarihi M.28.07.1904

¹⁰⁴⁸ COA, BEO, 2378/178332, belge 2, H.1322.05.14/28.07.1904, çuha: yünlü kumaş

¹⁰⁴⁹ COA, TFR.I.MKM, 7/682, belge 1, H.15.05.1322/29.07.1904

Debboyun vücubu-u hükümrânının ne kadar olduğunu tahkik edilmek lazım geleceği ama her iki defterin hesabı tanzim edildiğine nisbet edilir ise hasıl olan fark debboyun mevcudunu ita eder

Her jandarma alayı merkezinde bir debboy tesis edeceğinin ve atıye muktezi olan şubenin hiç olmaz ise üç aylık miktarını mahbus olacaktır

Alay debboyuna lazım olan şubeyi alay kumandanı üç ayda bir tanzim edeceği ihtiyaç cetveliyle merkez debboylardan alacaktır

Alay kumandanı her üç ay nihayetinde deppoydaki mevcut eşyanın miktarını merkez debboya bildirecektir. Alay kumandanı ahz edildiği eşya ile tevzi olunan ve müşabıkına miktar bulunduğunu üç ayda bir tanzim edeceği cetvel ile merkez debboyuna bildirecek ve bu suretle hesap görmüş olacaktır.

Tevzi olunan eşyayı ayrı ayrı göstermek için alay kaleminde bir defter tutulacak, bu defter alayın mevcut kıymetine göre tanzim edilerek her bir nefer için ayrı bir hesap hanesi açılacak ve neferin aldığı eşyalar debboydan ihraç ve teslim olunduğu zaman işbu haneye işaret olunacaktır

Bölük kumandanları her üç ay nihayetinde bölüğe lazım olan eşyayı bir cetvel ile alaydan talep edeceklerdir ve bu taleplerini üç ay teşkil eden zamanlar ikinci ay iptidasında icra etmiş olacaklardır.

Bu eşyanın esastan bedel ile suret manzurda talep olunması için her üç ay iptidasında karakol kumandanları kendi kumandanı tahtında bulunan efradı yoklama edip dikkatli bir manadan geçecektir iş bu maiyete de efrad-ı merkumenin muhtaç oldukları eşyayı bir cetvel üzerine yazıp takım kumandanına gönderecek ve eşya-yı mezkureyi talep edecektir iş bu cetvelde talep olunan eşyanın hangi debboydan olduğunun ve kimin için talep olduğunu zikr edilecektir

Bu ise talimleri takım kumandanının eline ve asıl olur olmaz kemal-i defatle tetkik olunacaktır. Takım kumandanı her ay icra ettiği devir ve teftişin esnasındaki muayenesinde ahz edildiği muhtıra ve notada işbu cetvelin muvaffak olduğuna emin olduktan sonra işbu bedelleri hepsini birleştirerek bir diğer cetvele geçirecek ve iki nüsha olmak üzere tanzim edip bunu kumandanına birinci ayın on beşinden evvel gönderecektir.

Bölük kumandanları bu cetvelleri uzun ve dikkatli muayenesi fazla yazıldığı bir taleplerin tekrar edildiğine kanii olduktan sonra birer nüshasının almasına tasdik ettiğine dair makamına kur veya ve alayın kumandanlığına birini oturduktan evvel irsal ile diğer nüshasını sonraki üç aylık hesabat ile karşılaştırmak için nezdinde haklarından

14- Alay kumandanları bölük kumandanlarından tasdik ile gelen bu cetvelleri her jandarmanın hesabatını meşud fıkradaki şahsa ait hesabat ile karşılaştırarak doğru olduğunu ve ne miktarca ve ne de cinsi eşyaca bir su-i istimal olup olmadığını tahkik ettireceklerdir; doğru olduğu tahkik eden cetveller debboya gönderilerek debboyda ikinci ilk on beşinden evvel en ekser ve üç yüz bir tarikiyle eşyayı takım kumandalarına irsal eder; eşyanın irsalinden evvel eşya talep eden jandarma efradının

hesabatını alay kumandanı bulunan defterdeki esami hanesine kayd ve işaret olunması elzemdir

15-Eşyalar takım merkezine vürud odlukta takım kumandanı en muvafık bulunduğu vasıtasıyla tevziata mübaşeret edecektir eşyalar ya jandarmaları takım merkezine celp ile atiye veyahud takım kumandanlarından karakol kumandanlıklarına irsal edilerek tevzi olunur. Her halde eşyalar takım zabitlerinin taht-ı mesuliyetinde bulunacak ve tevzi olunan eşyanın cinsi ve miktarıyla fiyatı efradın cüzü olanlarına kayd olunacaktır.

16-Cidden mühim olan bir keyfiyetten dolayı bu zamanın haricinde fevkalade olarak eşya talep olunacağına, bu talepte aynı usulü tatbikat ederek icra edilmektedir.

17-Her üç ay nihayetinde takım kumandanlarının nezaret ve vasıtasıyla bütün takım elbise hesabat kapanacaktır. Takımdan ayrı bulunan neferatın hesabatı ise malumatta bulunduğu zabıt vasıtasıyla ve aliyeyle kendi takım zabitanın takib etmeğe mecbur olduğu ahval ile kapayacaktır

18-Üç aylık hesabatı kapatmak için takım kumandanları yeni dahil olan üç aylık zamanın ilk günlerinde her jandarmanın cüzi önündeki eşya fiyatı ile tetkikatı ayrı ayrı cem eder küçük hasıl cemi büyüğünden tarh ederek kendi maiyetinde bulunan jandarmanın terviç veya alacağı miktarının sebep ibaret olduğunu meydan çıkaracaktır

19-Bu suretle meydana çıkan hesabatı bir cetvel gibi tanzim ile doğruca alay kumandanına takdim eder.

20- Aynı zamanda da alay kumandanları alay kumandanlarında bulunan defterdeki hesabatı cem ve yalnız yeniden tarh ederek hasıl tarhı takım kumandanlarından gelmiş cetvel ile mukayese ve doğru olduğu tahkik edince geriye iade eder.

21-Ekser hesabatı mukayesede doğru ve metbuk zuhur edildiği takdirde takımlardan bu yanlışlıkların taharri ve meydana çıkarılması talep olunur; dakik bir tahrirden sonra pašalık debboyu veya takımda olsun ise hemen tashih eyleyecektir

22-Alay hesabatıyla takımların ve jandarmanın hesabatı tatbik ettiği tahkik edince efrad hesaplarının altını imza ile haklarında ve debboyun tasdiklen takım zabıtlere o hesabatın altına mahiyetlerini veya maksatlarını vaz'ı ile tasdik eder işte bu suretle üç aylık hesap neticesiyle kapanmış olur.¹⁰⁵⁰

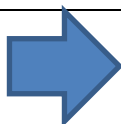
Degiorgis'in hazırladığı bu talimat ile vilâyat-ı selasede bulunan jandarmanın, zabitanın nefere kadar bütün personelinin üniforma ve elbise konusunda görevli olmasını sağlamıştır. Zabıtlar, alayların üniforma ve elbiseleri ile ilgili bir deftere tutup düzenli bir şekilde kontrol etmekle mükellef olmuşlardır. Debboy, Selanik hükümet konağının alt katında 1904 yılında oluşturulmuştu. Bu debboyda elbise, çamaşır ve kundura, hayvan takımı ve silahlar bulundurulacaktı. Debboyun idaresi ise binbaşı rütbesini taşıyan bir müdüre ait olmuştur. Debboy müdürünün emrine bir idare emini ve bir tabur katibi, memur

¹⁰⁵⁰ COA, TFR.I.AS, 16/1534, belge 1, sayfa 1 ve 2, H.1322.05.19/02.08.1904

olarak görevlendirilmiştir. Debboy komisyonu ise Debboy müdürü, Selanik alay kumandanı ile bir Rus zabıtinden oluşmaktaydı. Bu komisyonun görevi jandarmanın eşyası ile ilgili mukaveleleri yapmaya, müteahhitlerden malzemeyi almaya nezaret etmekte.¹⁰⁵¹

Bir süre için jandarma zabıtlarına üniforma bedeli verilmişti. Degiorgis, 1904 yılı Aralık ayında bu meblağın verilmeye devam edip edilmeyeceğini Osmanlı hükümetine sormuştur. Hükümet ise maaşları artacağı için bu meblağın verileceğini; ama artık elbiselerini kendilerinin hazırlamaları gerektiği söylemiştir.¹⁰⁵² Osmanlı hükümet merkezinde ise üniformaların ne şekilde olacağı konusunda görüşmeler yapılmış ve aslında Osmanlı vilayetlerinin tamamında jandarmanın üniformasını tek tipte ve aynı düzende olması için çalışılmasına karar vermişti. 1902-1903 yıllarında Osmanlı vilayetlerinin tamamında, jandarmaların üniformalarının tamamlanması istenilse de bunun başarısız olduğu kabul edilmiştir. 1905 yılından itibaren her vilayette bulunan jandarma ve polislerin üniformalarının uygun fiyatlarla, bulundukları vilayetlerde imaline karar verilmişti. İstanbul'da hazırlanan jandarma ve polis üniforma örnekleri, her vilayete gönderilecekti. 1902, 1903, 1904 yıllarında maaşlarından kesilen üniforma bedeli hesaplanarak bu bedellerde üniforma imali için harcanacaktı.¹⁰⁵³

Tablo 26. Selanik vilayetinde 1905 yılında birinci sınıf bir piyade neferinin elbise hesabı¹⁰⁵⁴

	Adet	Fiyat
Şehir elbisesi	1	127
Kır elbisesi	1	109
Kaput	1	140
Fes püskülü	1	6
Çizme	1	46
Çarık	2	8
Kalçın	1	10
Toste gömlek	2	48
Ekmek torbası	1	9
Çanta	1	20
Yazlık elbise	1	30
Toplam piyade	14	565
Burada belirtilen eşyalar da hesaba eklenecektir	Çarık 8 Ekmek torbası 9 Çanta 20 Kalçın 10 	Toplamı 47

¹⁰⁵¹ Rumeli Vilâyat-ı Selasesinde Jandarma Teşkilatı, (1328), age, s.82

¹⁰⁵² COA, TFR.I.AS, 18/1790, belge 2, H.1322 N 29/ 07.12.1904

¹⁰⁵³ COA, Y.MRZ.d, 12653, H.1322.02. 23/09.05.1904, 03.06.1905

¹⁰⁵⁴ COA, TFR.I.AS, 23/2267, belge 13 sayfa 1, M. 03.06.1905

Tablo 27. Selanik vilayetinde 1905 yılında ikinci sınıf bir piyade ve süvari neferinin elbise hesabı ¹⁰⁵⁵

	Adet	Fiyat
Elbise	1	65
Kaput	1	60
Çizme	1	46
Yazlık elbise	1	30
Toplam	4	201
Fes püskülü	1	6
Toplam	5	207

Osmanlı Devleti, zabitlerin beş yıllık hizmeti sürecinde elbise için verilen bu meblağın yeteceğini düşünmüştü; ama düşünülen gibi olmamıştı. Üniformaların yıpranacağı ya da fiyatların artacağı öngörülememişti. Sonuçta vilâyat-ı selasedeki jandarmalar elbise için kesilen bu meblağ yüzünden Osmanlı Devleti’ne borçlu hale gelmişti.¹⁰⁵⁶

Tablo 28. Selanik vilayetinde jandarma için üretilen elbise (1904-1908)¹⁰⁵⁷

Fiyatı –kuruş	Miktar		Elbiselerin Cinsi
40.000	2000		Büyük üniforma (setre pantolon)
183.000	14.000	Birinci sınıf	Hizmet elbisesi
83.000	5.780	İkinci sınıf	Ceket pantolon
10.300	15.000	Birinci sınıf	Yazlık elbise
41.600	6.500	İkinci sınıf	Ceket pantolon
158.000	7.000	Birinci sınıf	Kaput
6.500	2.000	İkinci sınıf	

Degiorgis, jandarma üniformalarının Selanik’te üretilmesini sağlamakla birlikte jandarmanın ihtiyacı başta İtalya’dan olmak üzere Avrupa ülkelerinden alınan malzemeler ile karşılanmıştı Üniforma ile üniformayı tamamlayan ürünlerin büyük bir kısmı tablo 28’de görüleceği üzere ithal edilmişti. Degiorgis, jandarmanın kıyafetlerine özen göstermiştir. Bunu jandarma çizmesi konusunda Osmanlı hükümeti ile yaptığı bir görüşmede görmemiz mümkündür. “ancak eski çizmelerin konçları kısa olduğundan yeni yapılacakların konçları dört santimero daha yüksek yapılmak lazımdır, işbu tadilatı icra ve derinin iyisin bulub işi de eyi yaptırılması şartıyla jandarmaya muktezi çizmelerin ve aynı zamanda da dağlarda giyilecek çarıkların numunesine göre dahi hemen muktezi kaputların imali için lazım

¹⁰⁵⁵ COA, TFR.I.AS, 23/2267, belge 13 sayfa 1, M. 03.06.1905

¹⁰⁵⁶ Rumeli Vilâyat-ı Selasesinde Jandarma Teşkilatı, (1328), age, s.81

¹⁰⁵⁷ Rumeli Vilâyat-ı Selasesinde Jandarma Teşkilatı, (1328), age, s.83

gelenlere o emre asafanelerinin itasına inayet samiye cenab-ı hoşnidi ekremilerinin bidiriğ buyrulması müsterihimdir” demiştir.¹⁰⁵⁸

Tablo 29. Vilâyat-ı selasede jandarma için üretilen elbise ve eşya miktarı, ücreti ve menşei (1904-1908)¹⁰⁵⁹

Kuruş cinsinden Değeri	Miktar	Tedarik olunan yer	Eşyanın türü
7460000	20.000 metre	İstanbul	Elbiselik çuha
1004000	40.000 metre	Londra	Elbiselik çuha
1804108	56.000 metre	A. Rus Şayo	Elbiselik çuha
656756	191815 metre	Avroni , Monza	Yazlık elbise kumaşı
100660	40300 metre	Avroni, Monza	Astarlık keten
54500	16.000 adet	Sıkavya, Mortara	Fes
	20.200 çift	Muhtelif, Selanik	Çizme
90350	9.300 çift	Muhtelif, Selanik	Çarık
305000	2.033 adet	Piyeron, Badolini	Battaniye
370.000	22.000 adet	İtalya harbiye nezareti	Gömlük
	22.000 adet	İtalya harbiye nezareti	Don
75.000	3.842 adet	İtalya harbiye nezareti	Bezden mamul çanta
370.000	6.000 adet	İtalya harbiye nezareti	Ekmek torbası
148.000	331 adet	Fontatar Toron	Eğir takımı

Vilâyat-ı selasede jandarmanın sadece piyade efradının üniforması için bir düzenleme öngörülürken, süvari efradı için bir düzenleme yapılmamıştır. Degiorgis, süvari jandarmalar için üç yüz altmış adet kalçın ve palaskanın temin edilmesini istemiştir.¹⁰⁶⁰ Palaska için Osmanlı hükümetinin belli bir tercihi yoktur. Degiorgis’e İstanbul Saraçhane’de üretilen palaskalar gönderilmiştir. Degiorgis, Osmanlı hükümeti tarafından gönderilen bu örnekleri beğenmemiş, İtalya’dan örnek palaska istemiştir. Bu örnekler Osmanlı hükümetine sunulmuştur. Bu palaskaların fiyatı kırk beş ve kırk yedi kuruştur, Osmanlı Devleti’nin üreteceği ise yirmi ve yirmi beş kuruşa mal olmaktadır. Osmanlı Devleti jandarmanın elbise masrafını artıracığı için kendi üretimi olan palaskanın alınması konusunda ısrarcı olmuştur. Ancak Degiorgis İtalya menşeli palaskanın alınmasında ısrarcı davranmıştır.¹⁰⁶¹

Degiorgis suçluların ve mahpusların ellerine takmak üzere bilekçelerin dahi örneklerini İtalya’dan getirtmiş, Osmanlı Devleti de bunları temin etmek zorunda kalmıştır.¹⁰⁶² Osmanlı Devleti, İtalya’dan Degiorgis vasıtası ile beş yüz adet palaska, zincir ve bilekçe getirtmiştir. İtalya’dan getirtilen bu üç ürüne otuz iki bin yedi yüz kırk dört buçuk

¹⁰⁵⁸ COA, TFR.I.AS, 17/1664, belge 7, H.1322.07.28/08.10.1904

¹⁰⁵⁹ Rumeli Vilâyat-ı Selasesinde Jandarma, (1328), age, s.83

¹⁰⁶⁰ COA, TFR.I.MKM, 7/675, belge 4, H.07.05.1322/21.07.1904

¹⁰⁶¹ COA, İ.AS, 53/52, belge 1 ve 3, H.1322.10.19/26.12.1904, palaska: askerlerin bellerine bağladıkları veya göğüslerine çaprazlama taktıkları üzerinde fişek, kasatura vb. koymak için yerleri bulunan, genellikle köseleden yapılmış kayış. İtalya’dan gönderilen palaskaların fiyatları dokuz frank ile on franktır.

¹⁰⁶² COA, TFR.I.SL, 76/7509, H.20.04.1323/24.06.1905

kuruş ödeme yapılmıştır.¹⁰⁶³ Palaskalar, İtalyan Mişel Fontana fabrikasından alınmış ve bunların tutarı on bin frank olmuştur.¹⁰⁶⁴ Kazım Karabekir, Rumeli vilayetinde görev yaptığı dönemde jandarmanın ihtiyacı olan her türlü giyeceğin ve üniformayı tamamlayan palaska gibi şeylerin bile İtalya'dan ithal edildiğini gözlemlemiştir. Bu sebeple: “Her İtalyan, İtalya’ya para göndermeyi birinci vazifesi biliyor. Diğerleri de aynıymış. Sanki memleketleri bir kumbara, kendileri de çocuk.”¹⁰⁶⁵ diyerek Osmanlı Devleti’nin durumunu anlatmıştır.

Üniforma, üniformanın hazırlanması için gereken kumaş ya da diğer teçhizat tam anlamı ile olmasa da Osmanlı Devleti tarafından karşılanabiliyordu. Jandarmanın ihtiyaçları içerisinde harcama kalemlerinden en önemlisi ise silahlarıydı. Selanik vilayetinde, jandarma mektebi kısmında da belirttiğimiz üzere hem mektep hem de yetişmiş jandarma için en büyük ihtiyaç tüfek, tabanca ve onların kurşun ile fişekleriydi. Bu malzeme de ithal edilen ürünlerdendi. Osmanlı jandarması, daha önce de belirttiğimiz üzere, yeni silahlardan ziyade ordunun kullanmadığı ve artık işe yaramayan silahları kullanıyordu. Bu silahlar hem çok kullanıldıklarından hem de teknolojisi eskidiğinden verim alınamıyordu. Çoğunlukla Martini Henri tüfekleri¹⁰⁶⁶ Osmanlı jandarmasına verilmişti. Degiorgis ise jandarma mekteplerinde mauser tüfeklerinin kullanılmasını öğreterek bu tüfeğin vilâyat-ı selase jandarması tarafından kullanılmasını istemiştir. Selanik’teki jandarma mekteplerinin en önemli ihtiyacı, tüfek ve talim fişekleri oluşturmuyordu. Çünkü aldıkları eğitimin önemli bir kısmını ateşli silahlar ile yapılan bu talim oluşturmuyordu. Degiorgis fişek istemek için hükümete sık sık başvuruda bulunmuştur. Bu başvurularından birinde iki bin beş yüz adet fişek istemiştir.¹⁰⁶⁷

Degiorgis fişek istemekle yetinmemiştir, efrad-ı cedide mektebindeki neferlere mauser ile talim yaptırmak istemiştir. Osmanlı hükümeti ise Martini Henri tüfekleri ile talim yapmalarını istemiştir. Mauser ile talim yapabilmeleri için önce dört adet sonra da otuz adet tüfek Selanik’te bulunan jandarma kumandanlığına göndermiştir.¹⁰⁶⁸ Degiorgis, 1905 yılı Kasım ayında jandarma efrad-ı cedide mektebine kayıt yaptıran kırk nefer için mauser tüfeği

¹⁰⁶³ COA, TFR.I.SL, 84/8357, H. 20.07.1323/ 20.09.1905

¹⁰⁶⁴ COA, TFR.I.AS, 27/2639, H.02.08.1323/01.10.1905

¹⁰⁶⁵ Kazım Karabekir, (2008), Hayatım, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul (3.baskı),s.121

¹⁰⁶⁶ Martini Henri tüfeklerinin tercih edilmesinde fişeklerinin Osmanlı Devleti’nde üretilmesinin de etkisi olduğu düşünülebilir. Mauser tüfeklerin ise kendileri gibi fişekleri de ithal edilmekteydi. Bashanov M. ve Kemalolu İ., (2018), age, s.152

¹⁰⁶⁷ COA, BEO, 2379/178383, H.1322.05.16/30.07.1904

¹⁰⁶⁸ COA, Y.MTV, 264/110, belge 1, H.15.07.1322/25.09.1904

gönderilmesini istese de, Osmanlı Devleti hem Anadolu'daki hem de Rumeli'deki jandarmalarını Martini Henri tüfeklerini kullanmalarını, bu tüfeklerle talim yapmalarını yeterli gördüğünü belirtmişti.¹⁰⁶⁹

Degiorgis'e her zaman istediği miktarda kurşun, fişek ya da tüfek istediği zamanda verilmemişti. Jandarmaya bütün silahlar düzenli ordu kanalı ile ulaştırılıyordu. 1904 yılı Aralık ayında Degiorgis bir sandık mauser muaharebe tüfeği, bir sandık mauser talim fişegi, sekiz sandık Martini Henri fişegini III. Ordu'dan istemişti. Osmanlı hükümeti mauser tüfeği isteğini geri çevirmemiş; ancak gönderilecek cephanin yalnızca Selanik'in önemli yerlerinde görev alacak yüz jandarma neferine verilmesini istemişti. İki sandık mauser fişeginin gönderileceğini; ancak istenilen dört sandık fişegin ise yalnızca bir sandığının karşılaçağı belirtilmişti. Bunun için bir süre beklemesi Degiorgis'ten istenilmişti.¹⁰⁷⁰ 1905 yılında, jandarma talimleri için seksen sekiz bin iki yüz elli martini ve yirmi dokuz bin yüz mauser fişekliği gönderilmiştir. Bu fişeklikler Selanik kalesinde korunacak ve Degiorgis tarafından istenildikçe III. Ordu tarafından verilecekti.¹⁰⁷¹

1906 yılının Ağustos ayında Degiorgis hükümete bir muhtıra ile başvurmuştu. Degiorgis, bu muhtırada vilâyat-ı selasede bulunan jandarmaların çeteler ile canla başla mücadele etseler de onların karşısında başarısız olduklarını söylemiştir. Çetelerin elinde, modern ve etkili silahlar varken: Osmanlı jandarmasının elinde eski Martini tüfekleri vardır. Degiorgis, vilâyat-ı selasedeki jandarmanın teknik başarısının silah ile tamamlanması için tekrar mauser tüfeği istemiştir.¹⁰⁷² Aynı yılın Kasım ayında Degiorgis tekrar jandarmanın silahı ile ilgili Osmanlı hükümetine başvurmuştu. Bu defa mauser tüfeklerinden vazgeçmemişse de ordunun da elinde bulunan kısa namlulu mauser tüfeklerinden vilâyat-ı selaseye gönderilmesini istemiştir. "1907 yılının Mart ayında Osmanlı ordusundan jandarma teşkilatına tüfek yollanmıştır. Ordunun elinde bulunan mauser tüfeklerinden 3807 adet ve bu tüfeklerin her biri için yüzer adet fişek gönderilmiştir. Bundan sonra 1138 mauser tüfeği daha gönderilmiştir."¹⁰⁷³

¹⁰⁶⁹ COA, Y.MTV.270/46, belge 1, H.25.11.1322/31.01.1905

¹⁰⁷⁰ COA, Y.MTV, 269/119, belge 1, H.15.10.1322/22.12.1904

¹⁰⁷¹ COA, TFR.I, AS, 25/2441, belge 1, H.1323.05. 28/31.07.1905

¹⁰⁷² COA, Y.EE, 13/23, H.22.05.1324/14.08.1906

¹⁰⁷³ COA, İ.HUS, 147/57, belge 1, H.25.09.1324/12.11.1906, mezkur belgede "küçük mauser" ifadesi kullanılmıştır. Robilant, talep edilen silahları "1906 da tensikata memur muallimlerin bir konferans neticesinde süferaya tevdi olunan bir muhtıranın bir maddesi ile jandarmaların (filinta nevinden) kısa küçük çaplı sair ateşli tüfeklerle teçhizini talep ediyordu." Rumeli Vilâyat-ı Selasede Jandarma Tensikâtı, (1328), s.88

Efrad-ı cedide mektebi müdürü Bonham Bey, neferlere İngiltere'den özel talim tüfeği ve buna ait özel fişek getirtmek istemiştir. Osmanlı Devleti başlangıçta bu tüfek ve fişegine gümrük uygulamak istemişse de, bu tüfeklerin sadece süngü içeren oyuncağa benzer aletler olması sebebi ile vazgeçilmişti.¹⁰⁷⁴ Binbaşı Bonham'dan sonra efrad-ı cedide mektebinin müdürü olan Binbaşı Grokan ikinci defa bin dokuz yüz tane martini ve revolver fişegi ithal etmek istemiş; Degiorgis hükümet tarafından uyarılmıştı. Avrupalı zabitlerin, Osmanlı hükümetinden izin almadan bu kadar büyük miktarda silah ya da cephaneye isteyemeyeceği konusunda uyarılmıştı.¹⁰⁷⁵ Degiorgis hükümet ile Selanik efrad-ı cedide mektebi mauser tüfeği gönderilmesi için çok çaba harcamıştı. Osmanlı hükümeti, vilâyat-ı selasedeki jandarmaya mauser tüfeği yerine martini tüfeği ile verilerek idare edilmesini istemişti.¹⁰⁷⁶

3.4.7. Selanik Vilayeti'nde 1904-1906 Döneminde Jandarma Karakolları

Vilâyat-ı selasede jandarma karakolları ile ilgili çalışmalara, 1905 yılında başlanmıştı. Vilâyat-ı selasede, yeniden inşa ve tamir edilecek jandarma karakollarının masraflarının ne kadar olacağı hesaplanmış ve 1905 yılında bu meblağın otuz bin lira olacağı Osmanlı hükümetine Degiorgis tarafından bildirilmiştir. Her karakol dairesinin bulundukları köy ya da kazanın halkı tarafından verilecek yardımlarla yapılmasını Osmanlı hükümeti istemiş, Degiorgis de kabul etmiştir.¹⁰⁷⁷

Degiorgis, vilâyat-ı selasedeki jandarma karakollarının yerlerini belirlemede mahalli hükümet ile kordinasyonlu bir şekilde hareket edilmesinin uygun olacağını düşünmüştü. İki karakol arasında mesafe gece ve gündüz devriye gezecek jandarmaya göre ayarlanacaktı. Jandarma karakollarından önemli olanlar hemen yapılacak ve bunların her biri için altı bin kuruş gerektiğine karar verilmişti. Toplamda otuz bin lira gönderilmesine karar verilmişti. Osmanlı hükümeti, Seraskerlik makamı ile Rumeli müfettişliğine gönderilecek bu otuz bin lirayı karakolların bulunduğu yerin önemi göz önünde bulundurularak ama en önemlisi eşit bir şekilde dağıtmalarını istemişti.¹⁰⁷⁸

¹⁰⁷⁴ COA, BEO, 2602/195117, belge 1, H.15.04.1323/19.06.1905

¹⁰⁷⁵ COA, BEO, 3086/231385, belge 1, H.1325.05. 14/ 25.06.1907

¹⁰⁷⁶ COA, TFR.I.AS, 53/5252, belge 3, H.1325.06. 10/21.07.1907

¹⁰⁷⁷ COA, BEO, 2577/193252, H.1323.03. 13/18.05.1905

¹⁰⁷⁸ COA, BEO, 2653/198945, belge 1 sayfa 1, H.1323.06.28/30.08.1905

Selanik vilayetinde Serez kazasında yapılacak karakollarla ilgili bilgiler daha önce hazırlanmıştır. Burada bulunan İngiliz zabıtlar yerel yöneticiler ile karakolların nerelerde ne şekilde yapılması gerektiğine karar vermişlerdir.

Tablo 30. 1905 yılında Serez kazasında yapılacak karakolların köylere dağılımı ve masrafları¹⁰⁷⁹

Yeniden yapılacak karakollar		Bildirilen		Bir defada verilecek masraflar		Kazaların isimleri
2. derecede lazım	1.derecede lazım	Geçici	Kalıcı	Eskiden İnşa edilen	Tamir Edilen	
1			2040	7000	150	Serez
2		240	540	23.500	1.200	Demirhisar
1			1.320	7.500		Petric
1	3			26.000		Menlik
1	3		480	16.000	700	Cuma-yı bala
2	2	540		29.500	2000	Razlık
1	2			35.200	11.000	Nevrekop
1				10.000	6.000	Zihne
10	10	780	4.704	154.700	19.050	Toplam
		5.484		173.75		

Serez kazasının geliri azdır, bu yüzden yeni karakol yapmaktansa eski karakolların tamir edilerek kullanılır hale getirilmesi uygun görülmüştür. Cuma-yı bala için iki yüz kuruş istenilmiş ve bu gönderilmiştir. Serez kazasının köylerinde, jandarma karakolları halkın yardım sandıklarına yapacakları bağışlarla sağlanacaktı. Cuma-yı bala'da yapılacak karakollara verilecek ücret on sekiz bin kuruştur. Nevrekop'ta Biranipa, Zernovo, Karaköy ve köyleri halkı da Köprülü'de yapılacak jandarma karakollarının masraflarını vermeye istekli davranmışlardır. İnşa ücreti on sekiz bin lira tutan Köprülü karakolu ile ilgili henüz bir grişimde bulunmamışlardır. Bazı köylerde halk jandarma karakolu için bina vermiştir. Mesela Serez'in Baraklıcuma, Demirhisar'ın Kroşova, Nevrekop'un Zırnova, Karaköy, Orzonça; Zihne'nin Kalapot, Alistrat ve Radolikoz köylerinde. Bazı köylüler ise jandarma karakol binalarının kirasını vermiştir. Mesela Menlik'in Bloşofa ve Setiroviç köylerinde. Bazı köyler de yeni karakol binası yapmıştır, örneğin Serez'in Bonkova köyünde.¹⁰⁸⁰

¹⁰⁷⁹ COA, TFR.I.AS, 26/2560, belge 4 sayfa 1, H.1323.07.05/05.09.1905

¹⁰⁸⁰ COA, TFR.I.AS, 26/2560, belge 4 sayfa 2, H.1323.07.05/05.09.1905

Tablo 31. Karaferiye, Katrin ve Kesendire kazaları hariç olmak üzere Selanik sancağında inşa edilecek jandarma karakollarının miktarı ile sarf edilmesi gereken meblağ ¹⁰⁸¹

Masraflar				İnşa edilecek olan		Karakolların adedi			Kaza İsmi
Bildirilen		Birden verilecek mesarif							
Geçici	Daimi	Önceden edilen	inşa Tamir Edilen	2.derecede Gerekli	1.derecede gerekli	Gayri meskun	meskun	meskun	
	6752	1.000	3.000				8	8	Selanik şehri
456	500	25000	800	1	2		9	9	Selanik kazası
					1	1	3	4	Müfrez karakol
	1440	48500	4500	1	5	5	5	10	Vodina
480	2040	36200	200	3	2		9	9	Yenice Vardar
1824	600	57600	3644	3	4	4	8	12	Gevgili
480	250	21000	100		3	4	9	13	Tikveş (kavadar)
	1656	32000	125		4	1	7	8	Ustrumca
1224	1560	32617	700	2	2		8	8	Doyran
1140	1200	47400	1650	3	2	5	8	13	Ortahisar
	2030	41300	2800	2	2	6	6	12	Lankaza
				1		1	5	6	Müfreze karakol
									Toplam
5804	18028	352617	18519	16	26	25	77	102	Esas karakollar
					1	2	8	10	Müfreze karakolları

¹⁰⁸¹ COA, TFR.I.AS, 26/2583, belge 3 sayfa 2, H.1323.07. 13/13.09.1905

Tablo 31'e göre bütün Selanik sancağı için inşa ve tamir masrafı 374,126 kuruş tutmaktadır =18,519 (tamir) +352617 (inşa edilen) kuruş baliğ olur. Tablodaki ikinci derecede önemli olan inşaa edilecek ibaresi yeniden inşa edilecek ya da önceden karakol olup terk edilmiş binalar için kullanılmıştır. İkinci derecede gerekli karakollar için gerekli olan meblağ 118.000 kuruş tutmaktadır. Birinci derecede ve acil bir şekilde yapılması gereken karakol binaları için gerekli olan meblağ da 237.617 kuruş tutmaktadır.

Katrin, Karaferiye ve Taşoz adasında yapılacak jandarma karakolları ile ilgili bir keşif yapılmıştı. Bu üç yerleşim yerinde, jandarmaların karakollarının hükümete ait veya halktan kiralanan binalarda bulunacağına karar verilmişti. Bu binaların kiralari da çok fazla bir meblağ tutumamaktadır. Bu üç yerleşim yerinde yalnızca bir adet köye jandarma karkolu inşa edilmelidir. Katrin kazasının Petriç köyüne bir jandarma karakolu inşa edilmelidir, bunun için de 3.000 lira gereklidir. Bu üç yeri oluşturan köylerde bulunan karakolların masrafları da hesaplanmıştır. Karakolların kiralari için gerekli meblağ ise Katrin için 600 lira, Karaferiye için 2.724 lira, Kesendire için 912 lira olarak belirlenmişti. Katrin, Karaferiye, Kesendire, Taşoz sancakları için yapılacak karakolların masrafı 4.236 lira olacaktı.¹⁰⁸²

Ustrumca kazasında, jandarmalar küçük bir konakta görev yapmaktadırlar. Degiorgis, bu yüzden Ustrumca'da bir jandarma kışlası inşasının acil olduğunu düşünmektedir. Ustrumca'da yapılacak bu karakol ve kışla binası belirli bir ölçüde yapılacak, tensikat tamamlandıça jandarma sayısına göre binanın büyüklüğüne karar verilecektir. Ancak ortalama bir hesapla jandarma kışlası için 15.000 liranın gerektiği düşünüyordu.

Selanik vilayeti kazalarında, halkın yardım sandıklarından toplayacakları paralar ile jandarma karakolları yapılacaktır. Halkın yardımı ile hangi köylerde karakollar yapılacağı listelenmişti.

Selanik kazası: Ayvatlı, Gevgili, Hortaçköy, Tutra, Yabanlar

Vodina kazası: Vodina, Posar

¹⁰⁸² COA, TFR.I.AS, 26/2583, belge 2 sayfa 1 ve 2, R. 25.06. 1321/ 07.09.1905

Ustrumca kazası: Kostrina, Munospot, Hamzalı

Lankaza kazası: Suhna, Noğmfan, Zalisor, Livadi

Katrin kazası: Kulandiroşi, Varanişte, Pantelon, Vurondi (ya da vorondi)

Kesendire kazası. Verisa, Holomon, Alayisa, Debreli, Vasa, Ayanikolasekilya, Ayravaron, Laryogova, Revanika, Prisos

Taşoz müfrezesi. Kakirah, Taloz

Ustrumca kazasında da iki yerde karakol inşaa için gerekli olan taş ve kerestenin yöre halkı tarafından verileceği belirtilmişti. Lankaza kazasına bağlı, Vresta köyü sakinleri de yardım sandığına karakollar için yardım edeceklerini belirtmişlerdi.¹⁰⁸³

1905 yılı Mart ayında jandarma karakolları ile ilgili çalışmalara başlandığı halde, 1905 yılı Ağustos ayında çalışmalarda bir ilerleme kaydedilmemiş olması II. Abdülhamid tarafından tenkid edilmiştir. Ne kadar masraf yapılacağı ve planları belli olan karakolların biran önce yapılıp bitirilip, halkın asayişinin sağlanması ile daha fazla ilgilenilmesini istemiştir. Bu süreç içinde Drama, Serez ve için inşa, tamir gibi konularda hükümete bilgi verilirken; vilâyat-ı selase ile ilgili herhangi bir karar veya plan bilgisi hükümete verilmemiştir.¹⁰⁸⁴ Jandarma karakollarına ilişkin düzenleme Rumeli müfettişliği tarafından 29 Ağustos-11 Eylül 1905'te verilen bir karar ile ne şekilde yapılacağına da belirlenmişti. Bu karara göre kazanın kaymakamı, kazanın jandarma amiri ki bu yüzbaşı rütbesinde bir jandarma, Meclis-i idare ve belediyeden iki Müslüman iki Gayrimüslim üyeden oluşan bir komisyon kurulacaktı. Bu komisyon karakol binalarının yapılmasına karar verecek, binaların ölçülerini ve özelliklerini bu kurul belirleyecekti. Robilant bir jandarma piyade karakolunun 5-9 personele göre zemin ve onun üzereine yapılacak bir kattan oluştuğunu belirtir. Her karakolda bir nefer koğuşı, bir karakol kumandanı koğuşı ve bir adet de emniyet odası ile bir mutfak bulunduğunu belirtir. Jandarma karakolunun zemin katı,

¹⁰⁸³ COA, TFR.I.AS, 26/2583, belge 3 sayfa 2 ve 3, H.1323.07.13/13.09.1905

¹⁰⁸⁴ COA, Y.MTV, 278/43, belge 2, H.14.07.1323/14.09.1905

jandarmaların binek hayvanlarını yerleştirmeleri için bir ahır olark düşünülmüş olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁸⁵

Jandarma karakollarının inşasına karar verilmiş olmakla birlikte inşaatlarda çalışacak personel bulunamamıştı. Rus zabitler özellikle Gevgili ve Gümülcine’de çalışacak personel bulunamaması sorun haline geldiğinden, şikayet etmişlerdi. Osmanlı Devleti ise bunca yıldır pek çok bina, yol demiryolu inşaatında çalışacak işçi bulunurken iki kazada bulunamamasını şaşkınlık ile karşıladığını belirterek, bunun jandarma karakolu yapılmasına engel bir durum olmayacağını belirtilmiştir.¹⁰⁸⁶ Rus zabitler çalışacak işçi bulunamamasını bir bahane olarak sunsalar da Selanik’in kaza ve köylerinde jandarma karakol ile kışlaları yapılmaya devam etmiştir. 1906 yılı Nisan ayında Katrin’de jandarma kışlası, Karaferiye’nin Kokova köyünde karakollarının resmi olarak açılışları yapılmıştır. Karasulu karakoluna başlanmış ve Vodina bölümüne bağlı Yankova karakolunun da inşaatı bitirilmiştir.¹⁰⁸⁷

Selanik vilayetinde ya da vilâyat-ı selasede jandarma karakollarının yapılması ile iş bitmiyordu. Karakollar için belirli bir kırtasiye, sandalye, masa, yatak, soba vb pek çok şeyin tedarik edilmesi gerekiyordu. Bu istekler Rumeli müfettişliğine iletiliyordu. 1905 yılı Haziran ayından itibaren Selanik’te bulunan her bölüğe ait yirmibeş kuruş kırtasiye masrafının jandarmaların maaş defterlerine işlenmesi istenilmişti. Ancak Selanik’te her kazanın iş yükü aynı olmadığı için ayrı ayrı düşünülmesi istenilmişti. Çünkü bir bölük birden fazla köy ya da kazada görev yapıyordu bu da verilen ücretin bölüşülmesine ve daha az miktarda paranın düşmesine sebep oluyordu. Serez jandarma kumandanı Binbaşı Ali, her kazanın önemi göz önünde bulundurularak iş yükü hesaba katılarak kırtasiye masrafı için para verilmesini istemiştir. Selanik jandarma kumandanı bu düşünceyi doğru bulmuş ve her kazaya iş yüküne göre kırtasiye masrafı ayrılmasına karar vermiştir.¹⁰⁸⁸ Kırtasiye için onar kuruş verilmesi meselesi Degiorgis’in de içinde olduğu jandarmalar için bir sıkıntı yaratmıştı: ancak Osmanlı Devleti için de bu meblağı karşılamak zordu. 1905 yılının Ağustos ayında vilâyat-ı selasede üç yüz seksen dokuz jandarma karakolu kullanıma hazır hale gelmişti. Osmanlı Devleti, ihtiyaç duyulan şeylerin daha önceden gönderilen iki bin altı yüz altmış liradan karşılanmasını istemişti. Degiorgis, her bir karakola sandalye, masa gibi şeyler

¹⁰⁸⁵ Rumeli Vilâyatında Jandarma Tensikatı, (1328), age, s.97-98

¹⁰⁸⁶ COA, TFR.I.AS, 39/3882 belge 2 sayfa 2, H.1324.02. 20/14.04.1906

¹⁰⁸⁷ COA, TFR.I.AS, 39/3883, H.1324.02.20/14.04.1906

¹⁰⁸⁸ COA, TFR.I.SL, 76/7594, H.01.05.1323/04.07.1905

almak istiyordu ve bunun için yüz kuruşluk bir masraf yapılmasını öngörmüştü. Osmanlı hükümeti, malzemelerin her yerde gerekli olmayacağını düşünmüş ve sadece kırtasiye masarrafı olarak bu üç yüz seksen dokuz karakol için otuz sekiz bin kuruş gönderilmesine karar verilmişti.¹⁰⁸⁹

Selanik'te jandarma karakolları için gerekli olan eşyaya örnek olarak vilayetin ikinci bölümü gösterilmişti. Diğer bölüklerde de aynı türden eşyaya ihtiyaç duyulacağı ve ona göre liste yapılarak fiyat belirlenmesine karar verilmiştir. Ama nihayetinde bölükler ne kadar eşyaya ihtiyaç duyduklarını belirleyerek, bulundukları yerde kaymakamlarına başvurarak tedarik edilmesini sağlayacaklardı. Her bir karakola aydınlatma için birer kandil verilecekti. Bunun dışında temin edilecekler için tablo 32'de görülen eşyaların alınması gerekiyordu. Bunların fiyatları ve ne kadar gerektiği de ayrıca listelenmişti.¹⁰⁹⁰

Tablo 32. 1905 yılında Selanik vilayetinde bir jandarma karakolunun ihtiyacı olan malzemeler¹⁰⁹¹

	Fiyat	Adet	Her birinin toplam tutarı
Süpürge	1,5	1	1
Tahta fırçası	2	1	2
Çalı süpürgesi	1,5	1	1
Testi	1,5	2	3
Bardak	1,5	2	3
Lamba	3	5	15
Kova	5	2	10
İp (	3	1	3
Leğen (çamaşır ... yıkamak için)	8	1	8
Çinko sahan	1,5	8	12
Tencere	6	2	12
Nalın	1,5	2	4
			75

Selanik jandarma kumandanı Mirliya Salih, karakol başına verilen bir kandilin az olduğunu Rumeli müfettişliğine bildirmiştir. Jandarma karakollarında bir nefer koğuşu bir de karakol kumandanı koğuşu vardır. Bu koğuşların ikisinin de aydınlanmasının karşılanması gereklidir. Mirliya Salih söz konusu iki koğuş için iki ayrı sobanın da jandarma karakollarına tahsis edilmesi gerektiğini söylemiştir.¹⁰⁹² Jandarma karakollarının ihtiyaçları

¹⁰⁸⁹ COA, TFR.I.AS, 25/ 2462, H.1323.06.06/08.08.1905

¹⁰⁹⁰ COA, TFR.I.SL, 80/7951, belge 2, H.10.06.1323/12.08.1905

¹⁰⁹¹ COA, TFR.I.SL, 80/7951, belge 1, H.10.06.1323/12.08.1905

¹⁰⁹² COA, TFR.I.SL, 89/8808, belge 1, H.22.09.1323/19.11.1905

bunlarla sınırlı değildir, her bir karakola birer masa, dolap ve dört adet sandalye temin edilip verilmelidir. Bu eşyalar temin edilirken mıntika kumandanlarının da karakollara geleceğinin hesaba katılıp ve fazladan eşya temin edilmesi istenilmişti.¹⁰⁹³ Ancak dolap, masa, sandalyeyi alabilmek için hayli masraf yapılmalıdır. Cuma-yı bala kazasında dolabın tanesi altmış, sandalyenin on iki tanesinin on iki kuruştan daha az bir miktara alınamayacağı söylenmişti. Demirhisar, Menlik, Zihne ve Razlık kazalarında ise bu meblağ verilse bile temin edilemeyeceği anlaşılmıştı. Bu malzemeler Serez’de yapıp, adı geçen kazalara götürüldüğünde de bir de nakliye masrafı ödemek zorunda kalınacaktı.¹⁰⁹⁴

Selanik vilayetinin merkez ve kazalarında karakolların yapımına 1908 yılına kadar devam edilmiştir. Selanik vilayet merkezinde, 1904-1908 döneminde 143 adet karakol mevcuttur. Bu karakollardan beş tanesi tensikat öncesinde de mevcuttur. Selanik sancağında 66 karakol mevcuttur, bunlardan 5 adedi tensikat öncesinde de mevcuttur. Drama sancağında 29 adet karakol mevcuttur bu karakolların 12 adedi tensikat öncesinde de mevcuttur.¹⁰⁹⁵ Vilâyat-ı selase jandarma tensikatı sürecinde Selanik vilayetinde, jandarma karkolları yapılmış, karakolların içlerindeki yaşam düzenlenmiştir. Bu sayede Osmanlı jandarması, kendine uygun binalarda ve daha iyi koşullarda görev yapma fırsatına erişmiştir.

¹⁰⁹³ COA, TFR.I.SL, 94/9320, H.25.11.1323/20.01.1906

¹⁰⁹⁴ COA, TFR.I.SL, 94/9390, H.03.12.1323/28.01.1906

¹⁰⁹⁵ Rumeli Vilayetinde Jandarma Tensikatı, (1328), age, s.99



4. BÖLÜM

II. MEŞRUTİYET'İN İLANI VE SONRASINDAKİ SÜREÇTE SELANİK VİLAYETİ'NDE JANDARMANIN DURUMU (1907-1909)

4.1. 1907 Yılında Vilâyat-ı Selase ve Selanik Vilayeti'nde Jandarma Teşkilatı

4.1.1. Degiorgis ve Avrupalı Zabıtların Vilâyat-ı Selase Jandarma Teşkilatı ile İlgili Sundukları Muhtıralar ve Osmanlı Hükümeti ile Müzakereleri (1907)

Degiorgis, 15 Ocak 1907 tarihinde Avrupalı zabıtlar ile müştereken hazırladığı bir memorandumunu Osmanlı hükümetine sunmuştur. Hazırlanan bu metin taslağı Degiorgis ile Avrupalı zabıtların Aralık 1906'da yaptıkları görüşmeler neticesinde ortaya çıkmıştır. Seraskerlik makamı bu metni incelemiş ve padişaha sunmuştur.¹⁰⁹⁶ Serasker, bu istekleri Meclis-i Mahsus'ta görüştüktan sonra karara varabileceğini belirtmişti. Serasker, Meclis-i Mahsus ile yaptığı görüşmede ise gönüllü olarak ordu yerine jandarmaya kayıt konusunu kabul etmiş, daha önceden jandarmaya alım konusunda öne sürülen alım şartlarının da devam ettirilmesini istemişti. Seraskerlik ve Meclis-i Mahsus makamları, jandarmaya gönüllü olarak kayıt ve kabullerin çok da etkili olmadığını belirtmiştir. Meclis-i Mahsus, sadece jandarma maaşının asker maaşından fazla olması yönünde bir talepte bulunulmamasını istemiştir. Divan-ı Harp teşkilatında jandarmadan büyük rütbeli bir veya iki zabıtın bulundurulması da kabul edilmişti. Seçilecek bu zabıtlar, Divan-ı Harp teşkilatında jandarma ile ilgili alınacak kararlara ilişkin bilgileri Degiorgis'e vermekle görevli olacaklardı. Memorandumda ayrıca jandarma sayısının arttırılmasını istemişlerdi. Meclis-i Mahsus ve Seraskerlik makamı bu nefer artışını gerçekleştirmek için 1907 yılı bütçesine ekleme yapılması gerektiğine karar vermişlerdi. Bu ek bütçeyi yaratmak için de vilâyat-ı selasede gerekli görüşmelerin maliye komisyonu müşterek alacağı kararlar ile belirlenmesini istemişlerdi.¹⁰⁹⁷

Avrupalı Devletler ve Degiorgis tarafından sunulan memorandum metni, pek çok alt konu başlığı etrafında şekillenmiştir. Vilâyat-ı selasede bulunan jandarma teşkilatına

¹⁰⁹⁶ H.C.P.P, (1907), Inclosure 2'in No:186 Resolutions 6Aralık 1906, Further Correspondence, Affairs of South-Eastern Europe, Turkey No.1, s.211

¹⁰⁹⁷ COA, Y.MRZ.d, 14340, H.14.12.1324/28.01.1907

personel temini 1906 yılında olduğu üzere bu konu başlıklarından en önemlisi olmuştur. Jandarma teşkilatına gönüllü olarak kaydolan asker miktarı son derece azdır- hatta bu miktarın bütün yıl boyunca on beş olduğunu belirtmiştir- Osmanlı hükümeti bu sebeple orduya kaydolan askerden yirmi beş yaşını geçmemiş olanları jandarmaya kaydetmeye devam etmektedir. Memoranduma göre miktar son derece yetersizdir ve bu sebeple jandarma için gerekli olan asker miktarına Rumeli tensik dairesinin karar vermesi daha uygun olacaktır. Rumeli tensik dairesi, asker alınmadan önce ihtiyaç duyduğu miktarı Seraskerlik makamına bildirecekti. Jandarma için gerekli olan asker redifler arasından da seçilmektedir, rediflerden jandarmaya kayıta gönüllülük esas olacaktı. Gönüllü olarak jandarma teşkilatına katılacak olan redif bulunduğu yerdeki kaza, vilayet, liva merkezlerinde bulunan jandarma seçim komisyonları tarafından jandarma bölük yüzbaşı, bölük tensik memuru ve bir askeri doktor tarafından muayene edilerek seçileceklerdir. Askerlik görevini yerine getirip, jandarmaya nakil edilmek isteyenlerin bu istekleri yerine getirilecek ve jandarma teşkilatına kaydedileceklerdir. Aynı şekilde, nizami askeri birliklerde bulunup görevi bitmeden jandarma teşkilatına geçmek isteyen askerlerin geçişi de kabul edilecekti. Askerlik görevini yapmadan, jandarma teşkilatına dahil olmak isteyenler kabul edilmeyecekti. İhtiyat askerinden olup, jandarma teşkilatına kayıt olmak isteyenler görev süresi dolana kadar jandarma teşkilatında kalabilecektir.

Jandarma teşkilatına kayıt ve kabulü bu şekilde düzenleyen memorandumda, yerel dillerin öğrenilmesi ya da bilen askerlerin tercih edilmesi fikrini kabul ettirmek noktasında Osmanlı Devleti'ne oldukça ısrarcı davranılmıştır. Düzenli askeri birliklerden ya da redif askerinden seçilenlerin, yerel dilleri bilen kişilerden seçilmesini daha uygun görmüşlerdi. Jandarmaya alınacak neferden, okuyup yazması olanlar Rumeli'deki yerel dilleri bilmeseler de tercih edileceklerdir. Memoranduma göre eğer jandarma teşkilatına yerel dilleri bilenler seçilirse; jandarma mekteplerinde bu dilleri öğretmek için bir çaba sarf edilmesine de gerek kalmayacaktı.¹⁰⁹⁸

Degiorgis'in sunduğu memoranduma göre vilâyat-ı selasede bulunan jandarma sayısı yetersizdir. Özellikle de Selanik'in Serez kazasında belirgin bir şekilde jandarma sayısı azalmıştır. Serez taburu beş bölüğe bölünmüştür. Serez kazası sekiz kazaya bölünmüştü: Serez, Demirhisar, Petriç, Menlik, Cuma-yı bala, Razlık, Nevrekop, Zihne. Serez kazası

¹⁰⁹⁸ COA, Y.PRK.BŞK, 76/106, belge 1 sayfa 1, H.29.12.1324/12.02.1907

jandarma gücü 14 zabitanadan ibarettir ve bunu 16 zabitanaya çıkarmak istemişlerdi. Serez kazasında 217 piyade jandarması 507 jandarmaya çıkarılmalı, 29 süvari jandarması 127 süvari jandarmaya çıkarılmalı, 34 adet ikinci sınıf jandarma 36'ya çıkarılmalıdır. Memoranduma göre Selanik, Drama ve Üsküp'teki jandarma taburu miktarı daha az önemlidir, Manastır jandarma taburu için ise hiçbir artış yapılmasını istememişlerdir. Serez'de 188, Drama'da 85, Üsküp'te 75, Selanik vilayetindeki iki tabur için de 90 nefer jandarmaya ihtiyaç vardır. Sözü edilen bu kaza ve vilayetler için 438 nefere ihtiyaç vardır. 438 neferi sağlamak için 1907 yılı jandarma bütçesine zam yapılması gerekmektedir, maliye komisyonu ile bu durum görüşülmelidir. Jandarmaların terfileri ile ilgili mesele de III.Ordu müşiri ile müzakere edilerek varılan karar biz nizamname haline getirilerek biran evvel uygulanmalıdır.

Memoranduma göre kaza ve liva meclislerinde jandarma efradından biri mahkeme edileceği zaman, Osmanlı zabitlerinden biri bu mahkemede hazır bulunmalı ve oy hakkına sahip olmalıdır. Yine aynı mahkemede Avrupalı zabitlerden biri bulunmalı ancak oy hakkına sahip olmamalıdır. Mahkemede bulunan bu Avrupalı zabit, mahkeme hakkında Birinci ferike bilgi vermelidir. Divan-ı Harpde bir asker ya da jandarma zabiti yargılandığı zaman bir ya da iki jandarma zabiti bu mahkemede hazır bulunmalıdır. Bu iki jandarma zabiti yerine tensik yapan bir jandarma zabiti de bulunmalı, birinci ferike mahkeme hakkında rapor vermelidir. Divan-ı Harplerde tensik zabiti bulundurulmalıdır.¹⁰⁹⁹

İngiliz hükümeti yetkilileri vilâyat-ı selasede olan biten hakkında kendi hükümetleri ile bir görüşme yapmışlardır. İngiliz hükümeti vilâyat-ı selasede adli, mali ve jandarma ile ilgili ıslahatları birbirine bağlı görmektedir. Osmanlı Devleti'nin gümrük vergisinde indirim talebinin ancak belirttiği altı şartı yerine getirdiği takdirde yerine getirilebileceğini belirtmişti. Bu şartlar ise şöyleydi:

1. Babıali, gümrük iyileştirmeleri ile ilgili görevlerini yerine getirecek ve değiştirilen Maden Kanunu ve kimyasal analiz yönetmeliğinin metinlerini resmi olarak yetkilere bildirilecekti,
2. Verginin, hükümete tahakkuk eden kısmının düzgün bir şekilde toplayıp sadece Makedonya'ya uygulanacağı konusunda etkili bir garanti verilecekti, Babıali'nin tüm açığı sağlama yükümlülüğü yeniden teyit edilecek ve yapılacaktı. Herhangi bir yılda

¹⁰⁹⁹ COA, Y.PRK.BŞK, 76/106, belge 1 sayfa 2, H.29.12.1324/12.02.1907

harcamaların üzerinde fazla gelir olması durumunda, fazlalığın yetkililerin rızası olmadan başka amaçlara uygulanmayacak bir rezerv oluşturması gerektiği açıktır:

3. Sözgelimi iki ay önceden haber verilmeden yürürlüğe girmeyecekti;
4. Yedi yılla sınırlı kalacaktı,
5. Makedonya bütçesinde askeri harcama miktarında herhangi bir artış yapılmayacak;
6. Makedonya'daki jandarma ile ilgili olarak Mart ayında Avrupalı güçler tarafından hali hazırda sunulmuş, ancak şimdiye kadar hiçbir cevap almamış olan bazı taleplere, jandarmanın tekrarlayan tüfek ihtiyacı ve fazladan silahlandırılması gerektiği kararı uygulanacaktı. Jandarma birlikleri tarafından işlenen suçlara müdahale etme hakkına sahip olacaktı.¹¹⁰⁰

İngiliz hükümetinin temsilci Degiorgis ve Avrupalı zabitlerin sunduğu memorandumun maddelerini görüşmek üzere Osmanlı Hariciye nezaretini ziyaret etmişti. İngiliz temsilcisi, Osmanlı hükümet yetkilisine vilâyat-ı selasede yapılan ıslahattan Avrupalı devletlerin ümidi olmadığını iletmişti. İngiliz temsilcisi, Osmanlı Devleti'nin üzerine düşeni yapmak konusunda çabasını takdir ettiğini belirtmiş ve Selanik'in Serez sancağında Bulgar çeteleri saldırılarını artırıp bu görüşme yapıldığında sebep oldukları olaylardan biri neticesinde birkaç Müslüman kayıp durumda olduğunu aktarmıştır.¹¹⁰¹

Degiorgis 1907 yılı Mart ayında, 1906'daki mektubunu da eklediği bir başka mektup ile Osmanlı hükümetine başvurmuştur. Anadolu'dan gelen ve Selanik'teki jandarma mekteplerine kaydolan zabıt ve neferler yerel dilleri bilmemektedir. Osmanlı hükümetine dil öğretmek için yaptığı teklifine de herhangi bir yanıt verilip, girişimde bulunulmamıştır. 1907 yılında mekteplerde eğitim gören yüzelli iki zabitan ve neferden yalnızca yetmiş tanesi Bulgarca, Rumca, Sırpça, Arnavutça bilmektedir. Jandarmanın etkili olabilmesi için yerel dillerin öğretilmesi gereklidir, mektubuna hemen cevap verilmesini istemiştir.¹¹⁰² Osmanlı hükümeti ise Degiorgis'in bu ısrarcı tutumu karşısında yapacak çok şey olmadığını anlamış, sunulan programa sadık kalınarak yalnızca küçük zabıtlere (çavuş, baş çavuş ve onbaşı gibi) yerel dillerde eğitim verilmesine izin verilmiştir.¹¹⁰³

¹¹⁰⁰ TNA, F.O, 371/345, Extrat from Annual Report for Turkey for the Year 1906, 18 Ocak 1907

¹¹⁰¹ COA, Yıldız Perakende Evrakı Teşrifat-ı Umumiye Dairesi (Y.PRK.TŞF), 8/21, belge 2, H.1324.12.07/21.01.1907

¹¹⁰² COA, TFR.İ.A, 33/3300, belge 1, H.1325.03.15/28.04.1907

¹¹⁰³ COA, TFR.İ.A, 33/3300, belge 4, H.1325.03.15/28.04.1907

Memorandumda belirtilen bir diğer mesele ordudan jandarmaya sevk edilen askerlerin terfileri meselesidir. Kanun haline getirilen bu metin daha sonra yayınlanmakla birlikte taslak hali Osmanlı hükümeti ve Degiorgis'in hazır bulunduğu topluluk tarafından görüşülecekti. Bu metne göre vilâyat-ı selasede bulunan jandarmaların terfileri ve kendileri içerisinde kıdemlerine ilişkin düzenleme yapılacaktı, bu düzenleme ile ordudan jandarmaya katılan askerlerin terfilerine de düzenleme getirelecekti. Yirmi altı maddeden oluşan bu düzenleme yalnızca Vilâyat-ı selasede bulunan jandarmaları ilgilendiriyordu. Jandarma zabitlerinin kıdemleri eskiden olduğu üzere padişah iradesi ile gerçekleştirilecek ve terfileri tercüme-i hallerine uygun bir şekilde yerine getirilecekti (madde 1). Vilâyat-ı selasesinde bulunan jandarma alaylarında görev yapıp, ordudan seçilerek yetiştirilen askerler için ayrı bir kıdem defteri tutulacaktı (madde 2). Vilâyat-ı selasede bulunan jandarma alaylarında mülazım-ı sanilik rütbesi elde edebilmek için iki yöntem izlenecekti. Buna göre Selanik jandarma mektebinde eğitim görmüş baş çavuş ve çavuşlar geçici olarak tayin edilecek ya da Selanik jandarma mektebinde eğitim görmüş mülazım-ı saniler kendi rütbeleri ile dahil olacaklardı (madde 4). Ordudan jandarmaya geçmiş olan zabitan vilâyat-ı selasesi jandarmasında görev alacaktır. Ancak üç vilayette açılacak jandarma teşkilatının ikisine ordudan nakledilenler birine sadece jandarmadan yetişmiş olanlar seçilecektir. Selanik jandarma mektebinde eğitim görmeden üç vilayette de jandarma görevi yerine getiremeyeceklerdir (madde 5). Böylelikle jandarma Selanik jandarma mektebinde eğitim gördükten sonra jandarma teşkilatına dahil olunabilecekti. Jandarma ve asker arasında oluşan ikiliğe de bir son verilmek istenilmişti. Rütbe ve terfi meselesinde: ordudan jandarma teşkilatına geçiş yapan asker terfi almada ilk sırada olacak, başka kaynaklardan elde edilen jandarma terfide ikinci sırada olacaktı (madde 7).

Görevlerini yerine getirirken başarılı oldukları vali ve fırka kumandanları tarafından takdir edilen jandarmalar beklemeksizin terfi ederek tayin edilebileceklerdir. Bu tayin ve terfiler Rumeli jandarma generali tarafından Rumeli müfettişine bildirilecekti (madde 8). Ordudan zabıt olarak jandarma teşkilatına nakledilmiş yüzbaşı ve mülazım-ı sanilerin, sıraları geldikçe jandarma sınıfında terfileri yapılacaktır (madde 9). Ordudan jandarmaya geçen yüzbaşılar, jandarmada yer açılana kadar yine eski görevlerinde kullanılmaya devam edeceklerdir (madde 10). Bu durumda yüzbaşılığa terfi edilen mülazımlar da, yüzbaşı rütbesinde sıraları gelene kadar yüzbaşı vekili olarak görevlerini yapacaklardır (madde 11). Ordudan jandarmaya geçen askerlerin durumu ordu-yu hümayün müşiriyetlerine bildirilecektir (madde 13). Ordudan alınmış bir zabitan herhangi bir suç ve kabahat yüzünden

Divan-ı Harbe gönderildiğinde bu durumları jandarmaya dahil oldukları orduya bildirilecektir (madde 21). Tensikat sırasında inzibat görevi için tensik olunmuş taburlardan ihrac edilmesi gereken ister ordudan alınmış olsun isterse jandarma olarak göreve başlamış olsun vilâyat-ı selase rütbeleri değişmeyerek bu vilayetler dışındaki vilayetlerdeki jandarma taburlarına nakledilecektir (madde 24). Ordudan nakledilen zabitan hakkında hizmetleri süresince ahlakları, hal ve hareketleri hakkında altı ayda bir kere tercüme-i hal varakaları mensub oldukları ordu müşiriyetine takdim edilecektir (madde 25).¹¹⁰⁴

Degiorgis, Seraskerlik makamı ile yaptığı görüşmeler ile teşkilatta yapmayı düşündüğü birtakım değişiklikleri iletmeye devam etmiştir. 1907 yılı Şubat ayında bir muhtıra ile vilâyat-ı selase jandarmasında yapmayı düşündüğü değişiklikleri bildirmiştir. Bu muhtırada Degiorgis, jandarmanın görev tanımı dışında kalan işlerle ilgilenmesinden doğan sakıncalara değinmiştir. Degiorgis, jandarmaların mülki ve adli memurlar tarafından nizamnameye aykırı bir şekilde kullanılmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir. Avrupalı zabitler tarafından Rumeli vilayetlerinde tensik edilen jandarmalar nizamnameye uygun olarak görevlendirilmelidir. İlk olarak nizamnamenin elli ikinci maddesine uyulmadığını belirtmiştir. Bu maddeye göre:¹¹⁰⁵ Jandarmalar adli görevlerini yerine getirirken görevleri (elli ikinci maddede) mahkumun sevk edilmesi, mahkumun kaçmasını önlemek ve mahkumun bulunduğu çevrenin güvenliğini sağlamaktır. Degiorgis, jandarmaya bu görevin dışında şeyler yaptırılmasını doğru bulmadığını belirtir. Bundan sonra vilâyat-ı selasede görevli mülki memurlar jandarmadan elli ikinci maddesi dışında hiçbir şekilde istekte bulunmayacaklardır.

Askerden yardım alma konusunda da jandarma nizamnamesinin altmış dört ve altmış beşinci maddeler¹¹⁰⁶ ile sınırlandırıldığını belirtmiştir. Bu maddelere göre: Jandarma zabitleri

¹¹⁰⁴ COA, İ.KAN, 5/1, H.08.01.1325/21.02.1907

¹¹⁰⁵ Madde 52: Mahakimi adliyenin cinayata dair verecekleri ilâmatın mevkiî icraya konulacağı zamanlarda jandarmadan talep olunacak hıdemat nizam ve asayişin hıfzı ve her nevi fesadın teskin ve men'i ve hizmetlerini ifada bulunan memurların himaye ve muhafazası maddeleridir. Erbabı cinayati mahfuzan mahkemeye götürmek ve esnayı muhakemede gerek dahili mahkeme ve gerek haricinde intizam ve emniyeti idame eylemek için mahkeme reisleri mücerret vezaifi mezkureyi ifa eylemek üzere jandarma kumandanlarından icap eden jandarmayı talep eyler ve bunlar esnayı muhakemede reisi mahkemenin emrine tâbidir. Düstur, (1941), Jandarma Nizamnamesi, C.7, s. 1122

¹¹⁰⁶ Madde 64: Jandarmalar kendilerine ait vezaifin ifasında mevcut jandarma kuvvetinin kifayet etmeyip de muaveneti askeriye lüzum görüldüğü halde usulü dairesinde muaveneti askeriye talep olunmak üzere jandarma zabitanı derhal vali ve mutasarrıf veyahut kaymakamlara ba takrir ihbar ederler. Jandarma zabitanı bu babda verecekleri takrirlerde icrası emir olunan işi ve talep eyledikleri askerin miktar ile muavenetin esbabı mucibesini beyan ederler.

gerekli gördükleri durumlarda askerden yardım isteyecektir; ancak asker bu yardımı isteme konusunda bu iki maddede de ifade edildiği gibi jandarma zabitlerinin emrine tabi olacaktır. Asker, jandarma zabitanın belirlediği sınırlar dışında hareket etmeyecek, emrinden ayrılmayacaktır. Tensik edilmiş jandarmalar hakkında idari memurlar (kaymakam ve valiler) şikayetlerini Osmanlı jandarma zabitlerine yapmayacaklar; şikayetlerini vilâyat-ı selase müfettişleri ile Avrupalı jandarma zabitlerine yapacaklardı.¹¹⁰⁷ Degiorgis'in, jandarma nizamnamesinin uygulanması noktasında sıkıntıları dile getirdiği bu muhtıra Avrupalı zabitlerin işlerini yaparlarken özgür olmalarını öngörüyordu. Diğer taraftan bu özgürlüklerini talep ederken, jandarma nizamnamesine bağlı kalınması Osmanlı Devleti tarafından itiraz edilmesini de güçleştirecekti.

Degiorgis'in ardından beş maddelik bir başka muhtıra Avrupalı devletler tarafından sunulmuştu. Söz konusu muhtıra İtalya, Fransız, Alman, Avusturya, İngiltere, Rus hükümetlerinin temsilcilerinin dahil olduğu bir topluluk tarafından hazırlanarak Osmanlı hükümetine sunulmuştu. Bu beş madde, Degiorgis'in sunduğu muhtırayı da içerecek şekilde yeniden düzenlenmişti. Birinci maddede, tensik edilmiş jandarmanın nizamnameye uygun olarak yerine getirdiği görevlerine hiçbir Osmanlı memurunun karışmaması istenmiştir. Nizamname dışında bir görev yüklenmek istenildiğinde reddedebilme haklarının saklı olması istenmişti. İkinci maddede nizamnamenin elli altıncı maddesine¹¹⁰⁸ istinaden bir düzenleme istenilmiş. Söz konusu maddeye göre: mülki amirler jandarmadan isteklerini belirtecekler; ancak yapacakları işlere müdahale edemeyeceklerdir. Muhtıranın üçüncü maddesi Degiorgis'in bir önceki muhtırasında olduğu gibi jandarma nizamnamesinin altmış dört ve altmış beşinci maddelerine atıfta bulunmuştur. Herhangi bir olaya müdahalede jandarma zabitanın asker karşısındaki durumuna tekrar işaret edilmiştir. Dördüncü madde de mülki memurların hal ve hareketlerinde jandarma nizamnamesinin tersine bir şekilde hareket edildiği yönünde şikayette bulunulursa, müfettiş tensikata memur bir zabitanın jandarma

Madde 65: Vukuatı mühimme ve müstacele zuhurunda jandarma zabitan ve küçük zabitanı doğrudan doğruya o mevkide bulunan nizamiye zabitanı müracaat ile muavenet talep edebilir. Fakat altmış dördüncü maddenin fıkra-yı ahiresi mucibince esbabı mucibesinin beyan ile beraber tahriren müracaat olunmak lâzımdır. Düstur, (1941), Jandarma Nizamnamesi, C.7, s.1123-1124

¹¹⁰⁷ COA, HR.SYS, 1173/17, belge 1 sayfa 1 ve 2, M.27.02.1907

¹¹⁰⁸ Madde 56- Muhafaza-yı inzibat ve asayiş için vali veya mutasarrıflar ve kaymakam ve müdürlerin ittihazını tahriren emir edecekleri tedabirin münasip olup olmadığının tetkikine jandarma ümera ve zabitanı mezun olmadıktan gibi memurini mülkiye dahi ittihazını emrettikleri tedabirden dolayı ümera ve zabitanı mumaileyhimin icra edeceği muamelâta müdahale etmezler. Ancak emrin itasını müteakip icra olunan harekâtın ba takrir 'kendilerine bildirilmesini jandarma zabitlerinden talep edebilirler. Düstur, (1941), Jandarma Nizamnamesi, C.7, s.1122

generalinin beraberinde tetkike hazır bulunmasını istemiştir. Muhtıranın beşinci maddesinde ise jandarma ile ilgili adli, mali, mülki ve askeri makamlar tarafından yapılacak her türlü şikayetin jandarma zabıtine değil Rumeli müfettişine yapılmasını istemişti. Bu beş maddeyi sunan devletler ve Degiorgis, sundukları maddelerin değiştirilemez hükümler içerdiğini ve Osmanlı hükümetinin bir an önce uygulamaya başlamasını istemişlerdi.¹¹⁰⁹

Vilâyat-ı selase jandarması ile ilgili düzenlemeler yapılması için çalışmalar sürerken, Osmanlı basınında ve Selanik vilayeti yöneticilerinde teşkilata ilişkin yakınmalar dile getirilmişti. Şura-yı Ümmet gazetesinde, Tan gazetesi muhabirinin Times gazetesinin Selanik muhabiri ile yaptığı röportajların nüshaları tercüme edilerek Osmanlı kamuoyuna bildirilmişti. Times gazetesinin muhabirine göre:

Geçen yazdaki kıtal Makedonyalıları yormuş; şimdi dinleniyorlarmış. Sükûnet böylece devam etmeyecek imiş buna da müteaddit sebepler gösteriliyor: jandarma, vazifesini hüsn-ü ifa edebilmek iktidarından pek yoksun imiş, Bank-ı Osmani tarafından maaşları muntazaman tediye edilen büyük küçük zabitan eskiden olduğu gibi aylıklarını hem de fazlasıyla ahaliden çıkaramadıkları için memnun değiller imiş; eski zamanı arıyorlarmış. Askerlerin çoğu Asya'dan geldiği için memleketin lisanına vakıf değillermiş. Çeteler askerlerden daha sayı mesalih etmiş, velhasıl intizam-ı adliyenin fıkdanından dolayı jandarmadan hiçbir istifade beklenilemez!

Şura-yı Ümmet gazetesi tercüme ettiği bu metni değerlendirmiş ve İngiltere'nin amacının vilâyat-ı selasede Bulgarlar'ın otonomisi altında bir devlet kurmak olduğunu ifade etmişti. İngiltere, Bulgarlar'ı bu bölgeye yerleştirerek Almanları kendi ticaret yollarından uzak tutmayı amaçlamaktadır. İngiltere'nin vilâyat-ı selasede önce mali ıslahatla şimdi de adli ıslahat ile vilâyat-ı selasede adım adım otonomiye kurmaya çalıştığını ve zamanla Osmanlı askerinin bölgeden çıkarılarak, vilayetlerde asayiş ve güvenliğin jandarma tarafından sağlanacağını belirtmiştir. Tan muhabiri, Times muhabirinin sözlerine iştirak etse de adli ıslahatın iç işlerine müdahale anlamı taşıdığı için Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmeyeceğini belirtmiştir.¹¹¹⁰

Gazeteler, Avrupa'nın bakış açısını yansıtmakla birlikte bu iki muhabir Avrupalı zabitlerle de görüşme fırsatı bulduklarından jandarmanın durumunu da daha yakından tespit edebilmişti. Selanik vilayetinde artan asayişsizliğe rağmen, jandarmaya ilişkin müfettiş Hüseyin Hilmi Paşa'ya şikayet yapılmıştı. Selanik'te eşkıya takibinde jandarmalar

¹¹⁰⁹ COA, HR.SYS, 1173/18, belge 1 ve sayfa 1-3, M.28.02.1907

¹¹¹⁰ Şura-yı Ümmet, 1 Mart 1907, S.5, No.110, s.2 ve 3

görevlerini yerine getirmemiş, asker tek başına bu görevi üstlenir hale gelmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, bu konu hakkında Selanik vilayetinde Avrupalı zabitlerden gerekli tahkiki yaptırmıştır. Fransız Yüzbaşı Saro'ya göre Selanik vilayetinde jandarmalar, ellerinden geleni yapmakta canla başla çalışmaktadırlar. Hüseyin Hilmi Paşa, iş göremeyen jandarmaları görevden aldığını ve yerlerine iş gören becerikli jandarmalar alındığını belirterek şikayetlerin yersiz ve anlamsız bulunduğunu belirtmiştir.¹¹¹¹

Degiorgis ve Avrupalı Devletlerin 1907 yılı Şubat ayında sunmuş oldukları jandarma ile ilgili maddeler, Lahey görüşmelerinde de dile getirilmişti. Lahey görüşmelerinde, Avrupa devletleri savaş ve savaş sırasında ne şekilde hareket edileceği hakkında görüşmüşlerdi. Osmanlı Devleti de bu görüşmelere delege göndermişti. Osmanlı delegesi, Alman delegeleri ile görüşmüştü. Osmanlı Devleti delegeleri, Alman delege ile görüşmede %3 gümrük vergisi indirimini gündeme getirmişlerdi. Ancak Alman delegesi beklenmedik bir yanıt vermiştir, gümrük vergisinde indirimin Degiorgis ve Avrupalı devletlerin sundukları jandarma ile ilgili beş maddelik muhtıranın uygulanıp uygulanmayacağına bağlı olduğunu söylemiştir. Osmanlı delegeleri, bu iki konunun birbirinden ayrı olduğunu Alman temsilcisine belirtseler de Avrupalı devletlerin bu iki konuyu birbirine bağladığı cevabını almışlardı.¹¹¹²

Alman delegesinin belirttiğine göre İngiliz, İtalyan ve Rus delegeleri muhtıranın kabul edilmesi konusunda direnç göstermişlerdi. Özellikle de muhtıranın, jandarma nizamnamesine atıfla altmış dört ve altmış beşinci maddelerin uygulanmasına yönelik vurgu yapmışlardı. Osmanlı Devleti delegeleri, söz konusu isteklere ilişkin değişikliklerin Avrupalı zabitlerin kendi başlarına hareketlerine yol açacağından hukuka aykırı olan bu isteğin kabul edilemeyeceğini belirtmişlerdi. İngiliz delegeleri ile de görüşen Osmanlı delegeleri, muhtıranın kabul edileceğini ancak bu muhtıranın görüşülme yerinin bu konferans olmadığını söylemişlerdi. Hüseyin Hilmi Paşa, Degiorgis ve Osmanlı hükümeti yetkililerinin memorandumu görüşerek bir karara varacaklarını belirtmişlerdi.¹¹¹³

Degiorgis de Osmanlı hükümeti ile jandarma nizamnamesinde değiştirilmesini istediği hükümleri belirterek 1907 Nisan ayında görüşmeye başlamıştı. Jandarma

¹¹¹¹ COA, BEO, 3146/235946, H.1325.02.08/ 23.03.1907

¹¹¹² COA, Y.PRK.HR, 35/44, H.1325.02.27/11.04.1907, Belge içi tarihi 10.04.1907

¹¹¹³ COA, Y.PRK.HR, 35/41, belge 1 ve 3, H.27.02.1325/ 11.04.1907

nizamnamesinde değiştirilmesini istediği dört madde vardı: 39, 48, 56, 66. maddelerdi. Degiorgis bu maddelerin ne şekilde değiştirilmesi gerektiğine karar vermişti.

Degiorgis 39.maddede jandarma ile ilgili kararların tamamının Seraskerlik makamı tarafından alınmasını istememiştir. Sadece Seraskerlik makamını ilgilendiren konularda jandarmanın işlerine karışmasını istemiştir.¹¹¹⁴

Degiorgis 48. maddeye yaptığı ekleme ile şöyle bir düzenleme öngörmüştür. Madde 48: gerek nizamnamenin bu maddesinin uygulanmasında gerek jandarma ile ilgili uygulamaladaki itilaf durumunda hükümet ile jandarma arasında itilaf mekydana gelirse vali tarafından tayin edilecek bir memur ve jandarma alayı kumandanı tarafından tayin edilecek bir jandarma zabitanından oluşan bir komisyon tarafından tetkik edilecektir. Komisyonun bu tetkiki neticesinde ortaya çıkan karar vali ve jandarma kumandanı tarafından gerekli nezaretlere bildirilecektir.¹¹¹⁵

Degiorgis'in 56. maddede yapılmasını istediği değişiklik ise şu şekilde olacaktı. Madde 56- Elli beşinci maddede belirtildiği üzere mülki memurlar-vali kaymakam ve mutasarrıf- tarafından verilecek bir emre jandarma zabiti ve karakol kumandanı münasip olup olmadığını tetkik ve münakaşa etmeden emri yerine getirmek zorundadır. Jandarma kumandanı verilen bu emri yerine getirirken Seraskerlik makamı ile istişare etmeli, yerine

¹¹¹⁴ COA, TFR.I.M, 15/1478, belge 1 sayfa 1, M.18.04.1907, maddenin orijinali Madde 39 — Jandarmamın tertibatı ve kumandası vezaif ve hidematının nizamı üzere cereyanı ve jandarmaya alınacak efradın kabul ve kaydı ve terfii rütbesi ve hükümeti mahalliye ile bil ittifak ikametgâhlarının **tebdili** ve intihabatının tetkiki ve açığa çıkarılması veyahut bütün bütün ihracı ve tekaütlerinin vesair gûna mükâfatlarının ve müstahakkı ceza olanlar hakkında mücazat icrası ve nizam ve intizamı dahilileri ve terbiye-i askeriyeleri ve müfrezelerinin zabt ve raptı ve teçhizatı ve tedariki melbusatı ve jandarma karakolları mevkilerinin mahalleri ile bil -muhabere tayini ve tesviye-i **maaşat** ve tayinatı ve hizmet esnasında telef olan hayvanların bahasının itası ve kışla ve karakolhaneler tamirat ve inşaatı ve isticar olunan mahaller ücretinin ve mesarifi sairesinin tesviyesi ve umum idare ve muhasebatının tetkik ve bütçesinin tanzimi ve teftişi umumilerinin icrası ve zabitanın memurlar tayini ile mevakiin yoklatılması velhasıl her bir umuru askeriye ve idaresi makamı seraskeri jandarma dairesine aittir. Düstur, (1941), Jandarma Nizamnamesi, C.7, s.1119-1120

¹¹¹⁵ COA, TFR.I.M, 15/1478, belge 1 sayfa 1, M.18.04.1907, maddenin orijinali Madde 48: Vilâyet ve sancak merkeplerinde bulunan hükkâm ve nüvvabı şer' ile mahakimi nizamiye reisleri ve istinaf ve bidayet müdde-i umumileri vezaifi memuriyetlerinden dolayı müzakere etmeğe mecburiyet gördükleri zaman sancak jandarma kumandanını celp ve davet edebilirler. Kazalarda bulunan hükkâm ve nüvvab-ı şer' ile mahakimi nizamiyenin reisleri ve müdde-i umumileri ve kazada mahsus müdde-i umumi yok ise müdde-i umumi vazifesini ifa eden memur kaza Jandarma kumandanlarını lüzumu takdirinde tahriren celp ve davet edebilirler, Düstur, (1941), Jandarma Nizamnamesi, C.7, s.1121

getireceği bu emrin içeriğini jandarma dairesine bildirmelidir. Bunun dışında 56.maddeyi değiştirmeden kabul etmiştir.¹¹¹⁶

Degiorgis'in, 66.maddede yapılmasını istediği değişiklik ise şu şekilde olacaktı: Madde 66 da geçen şartların yerine getirilmesinde ordu ve jandarma mensupları tarafından tehir edilmesi, ihtilaf oluşması ya da herhangi bir olay meydana gelmesi durumunda: bu sorunu çözmek için jandarma zabitanı ile jandarma alay kumandanlığı tarafından tayin olunacak bir komisyon bu işe bakacaktı. Seçilecek bu zabitanlar rütbece olaya dahil olan asker ve jandarmadan yüksek olacaktı. Bu komisyon yaptığı tahkikat neticesinde hazırladığı raporun bir nüshasını ordu kumandanlığına sunmakla yükümlü olacaktır. Hazırlanan raporun bir nüshası da jandarma kumandanlığına sunulacaktır.¹¹¹⁷

Degiorgis, nizamname maddelerine ilişkin yaptığı bu düzenlemelerin yanında tensikat konusunda alacağı kararlarda daha özgür bir şekilde hareket etmek istediğini, Osmanlı Devleti'ne beyan etmişti. Vilâyat-ı selasede jandarma tensikatı ile hükümet ile yaşanacak ihtilaf durumunda yetkili merciin tensikat dairesi olmasına istemişti.¹¹¹⁸ Degiorgis'in Şubat 1907 ve Nisan 1907'de nizamname ile ilgili sunmuş olduğu değişiklikler değerlendirilmişti. Osmanlı hükümeti Şubat 1907'de beş madde olarak sunulan metni değerlendirmiş ve üç, dört ve beşinci maddelerin kabul edildiği belirtilmiştir. Osmanlı hükümeti görüşmeleri icra eden Hüseyin Hilmi Paşa olduğu için onun da fikrinin alınmasını istemiştir.¹¹¹⁹ Hüseyin Hilmi Paşa ise Degiorgis'in sunmuş olduğu bu düzenlemeleri değerlendirmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, Avrupalı zabitlerin görevinin yalnızca jandarma tensiki olmasına rağmen, Osmanlı memurları aleyhinde yapılacak şikayetlerin tahkikatına iştirak ve müdahale etmelerini hoş karşılamadığını belirtmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, böyle bir uygulama hayata geçtiği takdirde, Avrupalı devletlere en başından beri istedikleri vilâyat-

¹¹¹⁶ COA, TFR.I.M, 15/1478, belge 1 sayfa 1 ve 2 M.18.04.1907, maddenin orijinali Madde 56: Muhafaza-yı inzibat ve asayiş için vali veya mutasarrıflar ve kaymakam ve müdürlerin ittihazını tahriren emir edecekleri tedabirin münasip olup olmadığının tetkikine jandarma ümera ve zabitanı mezun olmadıktan gibi memurini mülkiye dahi ittihazını emrettikleri tedabirden dolayı ümera ve zabitanı mumailiyhimin icra edeceği muamelâta müdahale etmezler. Ancak emrin itasını müteakip icra olunan harekâtın ba takrir 'kendilerine bildirilmesini jandarma zabitlerinden talep edebilirler. Düstur, (1941), Jandarma Nizamnamesi, C.7, s. 1122

¹¹¹⁷ COA, TFR.I.M, 15/1478, belge 1 sayfa 2, M.18.04.1907, maddenin orijinal hali Madde 66: Jandarmaya müteallik hıdematta sureti müştarekede olarak bir müfrezeyi nizamiye dahi istihdam olunduğu zaman umumî kumanda asakir-i nizamiye zabitinde ve eğer jandarma zabiti nizamiye zabitanından ise umum kumanda her iki zabitten rütbece büyük olanda bulunur. Ancak hizmetin sureti icrasına dair jandarma zabitanının tahriren vereceği takrire nizamiye zabiti imtisal etmeğe mecburdur. Mes'uliyet takriri veren jandarma zabitanına ait olur. Düstur, (1941), Jandarma Nizamnamesi, C.7, s.1124

¹¹¹⁸ COA, TFR.I.M, 15/1478, belge 1 sayfa 2, M.18.04.1907

¹¹¹⁹ COA, İ.AS, 65/27, belge 4, H.1325.03.05/18.04.1907

ı selaseyi kontrol edebilme hakkını sağlayacağından endişelenmişti. Hüseyin Hilmi Paşa, nizamname maddelerinin iyice tetkik edilerek, Osmanlı Devleti'nin son kararı vermesini istemiştir.¹¹²⁰

Osmanlı Devleti Şubat 1907'de sunulan maddeler değerlendirildiğinde, birinci madde Degiorgis tarafından pek çok alt başlığa ayrılarak tartışmaya açılmıştı. Jandarmaların nizamname dışında görevler yüklenmesini istemeyen Degiorgis: adliyede görevli memurların nizamnamede belirtilen konular dışında jandarmadan yardım istememesini, vergi toplanması konusunda vergi nizamnamelerinde düzenleme olmasına rağmen jandarmanın bunların dışında görevlendirilmemesini istemiştir, tren istasyonları ve Osmanlı Bankası şubelerinde jandarmaların görevlendirilmesi nizamnameye uygun olsa da bir zabıt bir çavuş ve bir onbaşidan daha fazla personelin görevlendirilmemesini istemiştir.¹¹²¹

Osmanlı hükümeti, Divan-ı Harp'de Avrupalı zabitlerden de bir askerin bulunmasını gereksiz bulmuştu. Degiorgis ise bu konuda oldukça ısrarcı davranmıştı. Osmanlı hükümeti, söz konusu uygulamanın devletin iç işlerine müdahale olduğuna dikkat çekmişti. Divan-ı Harplerde, Osmanlı askeri yargılanmaktaydı, yabancı bir unsurun Osmanlı askerinin cezalandırılması konusunda söz sahibi olması kabul edilmemişti. Osmanlı hükümeti, Avrupalı zabitlerin kontratlarında da görev tanımlarında da böyle bir ifade olmadığı için talep edilmesini uygun bulmadığını belirtmişti. Mülki memurları şikayet merciinin Avrupalı zabitler ve Rumeli müfettişi olması meselesini ise Osmanlı hükümeti kabul etmemiştir. Mülki memurlara ilişkin şikayetlerde tetkik ve cezanın verilmesi ile yetkili yetkili merci mülkiye müfettişlerdir, bunların dışında bir makama yetki verilmesi mümkün değildir. Böyle bir düzenleme, Avrupalı zabitlerin görev tanımları içerisinde yer almayan bir meseledir, bu yüzden müdahale etmeleri mümkün değildir.¹¹²²

Degiorgis'in sunduğu maddelerden sonuncusu, ise jandarmalarla ilgili mülki amirlerin şikayet merciinin, Osmanlı jandarma zabitleri değil de Avrupalı zabitler olmasının sağlanmasıdır. Osmanlı hükümeti, böyle bir düzenlemeye kesinlikle karşı olduğunu ifade etmiştir. Osmanlı mülki amirleri, jandarma ile ilgili şikayetlerini Osmanlı zabitlerine yapacaklardır. Tabur kumandanları şikayete taraf olan jandarma ile ilgili gerekli

¹¹²⁰ COA, İ.AS, 65/27, belge 7, H.1325.03.05/18.04.1907

¹¹²¹ COA, TFR.I. A, 34/3304, belge 46 sayfa 1, H.1325.03.17/30.04.1907

¹¹²² COA, TFR.I. A, 34/3304, belge 46 sayfa 4, H.1325.03.17/30.04.1907

düzenlemeleri yapacaktır. Osmanlı hükümeti böyle bir durumla karşı karşıya kaldığında Avrupalı zabıtlara hak ve salahiyet vermek istemez.¹¹²³

Degiorgis'in isteklerinden Osmanlı hükümeti rahatsız olmaya başlamıştı. Seraskerlik makamı vilâyat-ı selasede altı yedi bine ulaşan bir jandarma gücünün görevli olup, her yıl bütçeye iki yüz elli bin liraya yakın ciddi bir yük getirmesine rağmen verdikleri hizmetten verim alınamadığını hükümete belirtmiştir. Serasker esas sıkıntının, Degiorgis'in sürekli olarak jandarma gücünün artırılmasını isteyip, askerler hakkında şikayette bulunması olduğundan yakınmıştır. Bu konunun hükümet üyeleri tarafından etraflıca görüşülmesini istemiştir.¹¹²⁴ Degiorgis, Selanik vilayeti için tekrar jandarma olmak üzere asker gönderilmesini istemiştir. Selanik jandarma kumandanı ve Degiorgis'e göre Selanik merkezinde jandarmalar sayıca az ve jandarmalık görevi dışında her türlü görev için kullanılmaktadır. Bu da jandarmadan istenilen verimin alınmamasına sebep olmaktaydı.¹¹²⁵

4.1.2. 1907 Yılında Selanik Vilayeti'nde Asayiş ve Güvenlik Meselesi: Vilayette Jandarmanın Durumu

Selanik vilayeti jandarma efrad-ı cedide mektebinde, 1907 yılında öğretmenlerde değişiklikler olmuştu. Müdür yardımcısı Albay İngiliz Elliot ülkesine dönmüş, yerine Binbaşı Grogan Bey geçmiştir. Binbaşı Grogan, 1907 yılında Albay Elliot'a Selanik efrad-ı cedide mektebinin durumu hakkında bir rapor vermiştir. Grogan'a göre vilâyat-ı selaseye 600 adet kura neferi gönderilmiş bu kura neferinden 420 tanesi efrad-ı cedide mektebine kaydedilmiş, 135 tanesi de özel olarak seçilerek yetiştirilmeye karar verilmişti. Selanik efrad-ı cedide mektebinde 1907 yılı itibari ile 400 öğrenci eğitim görmektedir. Bu öğrencilerden 30'u hali hazırda eğitim görenler, 110 tanesi 1907 Rumeli ordusundan seçilen kura neferi, 250 tanesi de gönüllü askerler arasından seçilmiştir. Efrad-ı cedide mektebinde eğitim görmek üzere seçilen bu neferlerin çok az bir kısmı okuma yazma bilmektedir, fiziksel olarak çok müsait değillerdir ve beş ay boyunca eğitim alacaklardır.¹¹²⁶

¹¹²³ COA, TFR.I. A, 34/3304 belge 46 sayfa 5, H.1325.03.17/30.04.1907

¹¹²⁴ COA, TFR.I. A, 34/3314, H.1325.04. 02/05.05.1907

¹¹²⁵ COA, TFR.I.AS, 46/4514, M.11.05. 1907

¹¹²⁶ H.C.P.P, (1908), Inclosure 2 in No.36 Binbaşı Sir E. Grogan to Albay Elliot, Selanik 24 Haziran 1907, Further Correspondence Respecting, Affairs of South-Eastern Europe, Turkey No.3, s.55-56

Degiorgis, Selanik efrad-ı cedide mektebine yeni kayıt yapılan öğrenciler için III. Ordu'dan altı yüz adet mauser tüfeği almış ve mektep için altı yüz adet daha mauser tüfeğini Osmanlı hükümetinden istemiştir. Degiorgis'in de istedikleri ile birlikte toplamda yedi bin adet mauser tüfeği sipariş edilmişti. Söz konusu tüfekler 1907 yılı Ekim ayında Osmanlı Devleti'ne ulaşacaktı. 1908 yılı Ağustos ayında ilk partisi vilâyat-ı selaseye geleceği gönderilecekti.¹¹²⁷

Selanik jandarma zabitan mektebinde “1907 yılında bu mektepte eğitim gören zabıt sayısı 195’e ulaşmıştır.”¹¹²⁸ Selanik posta kumandanları mektebinde ise altı aylık bir eğitim yaptırılmış, bu mektepten de “1904 yılından 1907 yılına kadar 280 nefer mezun olmuştur.”¹¹²⁹ “1907 yılına kadar posta kumandanları mektebinden üç seferde 450 adet çavuş ve başçavuş eğitim almıştır.”¹¹³⁰

Tablo 33. Selanik vilayetinde 1907 yılında zabitan ve posta kumandanları mektebi öğretmenleri¹¹³¹

Müfettiş	Kaymakam Von Alten
Müdür	Binbaşı Ridolfski Bey (İtalyan)
Mektep kumandanı ve Ders nazırı	Binbaşı Ferid Bey (Almanya’da eğitim almış)
Tıbbiye Öğretmeni	Kolağası Emin Bey
Osmanlıca Öğretmeni	Piyade Yüzbaşısı Emin bey
Askeri talim ve terbiye, jandarma vazifesi, çete muharebeleri öğretmeni	Piyade Yüzbaşısı Fevzi Bey
Fünun askeriye, Osmanlı Tarih ve Coğrafyası Öğretmeni	Yüzbaşı Remzi Bey
Müdür yardımcısı	Yüzbaşı Münir Bey
Binicilik, dahiliye, Ceza kanunnamesi Öğretmeni, Osmanlıca Öğretmen yardımcısı	Süvari Mülazım Refet Bey

Tablo 34.1907 yılında Selanik efrad-ı cedide mektebinde görevli öğretmenler¹¹³²

Mekteb müfettişi	Von Alten Bey
Mekteb müdürü	Binbaşı Sir Edward Grokan Bey
Mekteb tabibi	Kolağası Emin Bey
Mekteb eczacısı	Kolağası İsmail Efendi
Baytar	Yüzbaşı Bali Efendi
Tabur katibi	İbrahim Efendi
Tabur imamı	Hacı Ali Efendi
Müdür mütercimi	Süvari Mülazım-ı sanisi Yümni Efendi
Tüfekçi ustası	Talat Efendi

¹¹²⁷ COA, Y.MTV, 299/140, H.19.05.1325/30.06.1907

¹¹²⁸ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1325), Def’a 20, s.518

¹¹²⁹ Selanikli Ş. (1324), age, s.58

¹¹³⁰ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1325), Def’a 20, s.519

¹¹³¹ Salname-i Vilayet-i Selanik, (1325), Def’a 20, s.520-521

¹¹³² Salname-i Vilayet-i Selanik, (1325), Def’a 20, s.524

Selanik kentinde, İngiliz konsolosluğu önünde bir İngiliz vatandaşı güpegündüz kaçırılmış ve fidye karşılığı serbest bırakılmıştır. İngiliz yetkililer bu durumu müfettiş Hüseyin Hilmi Paşa'ya bildirmişlerdi. İngiliz yetkililere göre Selanik'te bir suç çetesi vardır ve bunlar gündüz asker gece ise köylerde gezen suçlular haline dönüşmektedirler. Selanik polisi bu kişileri takip etmekte yetersiz kalmaktadır. Bu yüzden günden güne Selanik kentinde asayişsizlik artmaktadır.¹¹³³

Selanik'in taşrasını oluşturan kasabalarda da durum kent merkezinden farklı değildi. Gevgili kasabasının içerisinde bulunduğu durum hakkında, Selanik jandarma kumandanı Rumeli müfettişliğine başvurmuştur. Gevgili'de bulunan avcı taburunun durumu oldukça sıkıntılıdır ve oradaki jandarmalar pek çok kereler Selanik jandarma kumandanına telgraf yazmışlardır. Selanik merkezden, jandarma istemektedirler ancak bu da merkezde miktar olarak azalmaya neden olmaktadır. Selanik vilayeti dahilinde karakollarda yeterli miktarda jandarma olması için çaba gösterilirken, bir zabıt ve onbaşının Gevgili kazasındaki avcı taburuna gönderilmesi karakolların rütbeli zabıtlardan mahrum kalmasına sebep olmuştu. Bu sebeple avcı taburlarına daha fazla zabıt gönderilmesi, onun yerine nefer durumundaki jandarmaların gönderilmesini rica etmişti.¹¹³⁴

Selanik'in kasabalarında, Rum ve Bulgar ahali yolculuk esnasında bile birbirine zarar vermeye başlamıştı. Bu sebeple güvenliklerinin sağlanması için yolculukları boyunca bir jandarmanın kendilerine eşlik etmesini istemişlerdi. Bu türden olaylara 1907 yılında özellikle Selanik'in Serez sancağı ve sancağı oluşturan kasabalarda rastlanmıştır. Rumlar Bulgarlar'ı, Bulgarlar Rumlar'ı katlediyorlardı. Osmanlı hükümeti, yolların ve kırların güvenliğini sağlamakla yükümlü olmakla birlikte jandarmanın yolculuk eden bireylere eşlik etmesinin esas görevlerini yerine getirmesine engel olacağını belirtilmiştir. Bu sebeple ne yapılacağına mutasarrıfın karar vermesi uygun bulunmuştur. Serez mutasarrıfı ise yolculara jandarma değil polislerin eşlik etmesini daha uygun olacağını ifade etmiştir.¹¹³⁵

Temmuz 1907 sonlarında Selanik'te halkı Müslüman ve Rumlardan oluşan Katrin, Kesendire, Ropçoz, Kavala, Praveşte ve Sarışaban kazaları hariç yirmi kazasının hepsinde Bulgar çetelerinin çıkardığı huzursuzluklarla uğraşmıştı. Selanik merkez kazası ile

¹¹³³ H.H.P, 2/95, R.27.02. 1323 /10.05.1907

¹¹³⁴ COA, TFR.I.SL, 148/14772, belge 1, H.13.05.1325/24.06.1907

¹¹³⁵ COA, TFR.I.SL, 149/14843, belge 1, H.20.05.1325/01.07.1907

Kesendire, Katrin, Karaferiye, Yenice, Gevgili, Vodina, Karacabad, Doyran, Serez, Yenice, Drama kazalarında ikişer ve üçer hatta daha fazla Rum çetesi olaylar çıkarmıştı. Selanik'te Rum ve Bulgar çeteleri hem ayrı ayrı hem de birlikte Osmanlı güvenlik güçlerine karşı hareket etmekteydiler. Kimi yerlerde Müslümanları da bu çetelere dahil olmaya zorlamaktaydılar. Bulgar çeteleri, Rum çetelerine göre daha iyi organize olmuşlardır. Yunan ve Bulgar sınırlarında gerekli önlem alınmaması, çetelere katılan sayısını her geçen gün artırmaktaydı. Selanik'te ve Kesriye'de Rumlar Bulgarlar'a tecavüzlerini ciddi bir şekilde artırmışlar ve bu durumun bir katliama dönüştüğü tespit edilmişti. Durum böyleyken Manastır vilayetinin Ohri kazasında, Bulgar çetelerinin artan baskısı üzerine mülki memurlardan alınan haberlere göre Müslümanların da bir komite kurarak çetelerle mücadele etmeye başladığı öğrenilmişti.¹¹³⁶

Drama'nın, Pürsıçan nahiyesinin Kürecik köyünde Osmanlı jandarmaları ile İngiliz zabıt Elliot, köydeki evleri tetkike çıkmıştır. Tetkik sürerken bir evden otuz kadar Bulgar ile karşılaşmışlardır. Bulgarlar Elliot ve beraberindeki Osmanlı jandarmasına saldırmıştır. Elliot, ayağından yaralanmıştır; bu olayın haber verilmesi üzerine derhal askeri müfrezeler bölgeye sevk edilmiştir.¹¹³⁷ İngiliz hükümeti ve Elliot bu saldırganların mahkemesini yakından takip etmiş ve ağır şekilde cezalandırıldıklarından emin olmak istemiştir. Elliot'un mahkemedeki ifadesine göre Bulgarlar'ı Kürecik'in muhtarı evinde saklamış, onlara yardım etmiştir. Gheorgi Zaiko, Todor Abram Tikirtak, Hekimia Costa yedi yıl, Itara Kehaya, Kosta Yovan, Costa Zaiko'ya da üç yıl hapis cezası verilmiştir.¹¹³⁸

Jandarmanın köyleri tetkiki esnasında böyle bir olay yaşaması, İngiliz hükümeti ile Osmanlı hükümetini karşı karşıya getirmiştir. İngiliz konsolos, Osmanlı Hariciye nazırına giderek Bulgar çetelerinin Elliot'a saldırısının İngiliz kamuoyunda çok kötü etkisi olduğunu söylemiştir. Osmanlı Hariciye nazırı, devletin elinden geleni yaptığını; Bulgarlar üzerinde İngilizlerin nüfuz sahibi olduğunu bildirmişti. İngiltere'nin konsolosu ise çetelerin Rumeli asıllı olduklarını ve Osmanlı Devleti'nin vatandaşı olması sebebiyle daha iyi tanıyıp önlem alması istemişti.¹¹³⁹

¹¹³⁶ H.H.P, 2/85, R.14.05. 1323/ 27.07.1907

¹¹³⁷ COA, DH.ŞFR, 385/35, R.18.05.1323/31.07.1907

¹¹³⁸ H.H.C.P, (1908), No.3, Inclosure No.74, Genel Konsolos Graves to O'Conor, Selanik 17 Ağustos 1907, Further Correspondence Affairs of South- Eastern Europe, Harrison and Sons Yayınevi, Londra, s.97-98

¹¹³⁹ COA, A.MTZ. (04), 159/106, H.1325.07.13/22.08.1907, Osmanlı hükümetinin buradaki imalı cevabını Süleyman Kani İrtem'de de bulabiliriz. Bulgarlar'ın Elliot'a yaptıkları bu hareket ile Rumeli'de kendilerine en

Selanik vilayetinde, Aralık 1907 süresince Rum, Bulgar ve Ulahlar amansızca birbirleri ile mücadeleye girişmişlerdi. Rumlar sayıca fazla oldukları yerlerde Bulgarlar'ı, Bulgarlar fazla oldukları yerlerde Ulahlar'a ve Rumlar'a saldırmaktan geri durmamışlardı. Selanik valisi Rauf Bey, Osmanlı hükümetine kaza kaymakamlıklarında olan bitenleri bildirmiştir, asker jandarma ve sivil halktan kayıplar verildiğini rapor etmiştir.¹¹⁴⁰ 1907 yılının sonunda, gerek vilâyat-ı selasede gerekse Selanik'te asayiş meselesi ana gündem haline gelmiştir. 1908 yılına girerken İngiltere'nin tekliflerinin devamını gelip gelmeyeceği ise belli olacaktı.

4.1.3. Selanik Vilayeti'nde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Kurulması ve Faaliyetleri

1906'da kurulan Osmanlı Hürriyet cemiyeti, 1907 yılında Selanik ve Manastır'da güçlenmeye başlamıştı. 1907 yılında Selanik'te ordu mensupları arasında bu cemiyete üye olmak yaygın hale gelmişti. Cemiyet üyeleri, kesin bir şekilde padişah karşıtıydılar ve örgütlenmelerini bu yönde gerçekleştirmektedirler.¹¹⁴¹ Selanik'teki Osmanlı Hürriyet cemiyeti, 1906'dan 1907'ye kadar geçen süreçte başta askerler olmak üzere fikirlerini kendilerine yakın hissettikleri insanları çevrelerinde toplamayı başarmışlardı. Cemiyetin ilk üyeleri III. Ordu'da görev yapan askerler ve memurlardı.¹¹⁴² Osmanlı Hürriyet Cemiyeti, bir dizi gizli merasimle üyelerini kabul etmekteydiler ve yaptıkları toplantıların temel gündemi hürriyet meselesi olduğu hatıratlarda aktarılmıştı. Avrupalı zabitlerin, vilâyat-ı selasede görev yapmalarına karşı gelişen durum cemiyet üyelerini birleştirmişti.¹¹⁴³ Cemiyete katılmanın şartı ise “meşrutiyet idaresini yeniden kurulması için çalışmak, Kanun-ı esasiyi yeninden ilan etmekten ibaret” olarak belirlenmişti.¹¹⁴⁴

Selanik'teki cemiyet, Osmanlı Hürriyet Cemiyeti bu süreçte Manastır vilayetinde de taraftar toplamayı başarmıştı. Bu taraftarlarından en bilineni Manastır'da çetelerle mücadele eden Enver Bey idi. 1906 yılından 1907 yılına geçen süreçte Osmanlı ve Hürriyet cemiyeti,

yakın durumda bulunan İngilizleri bile soğuttuklarını kaydeder. İrtem S.K. (1999), Osmanlı Devleti'nin Makedonya Meselesi, Hazırlayan: Osman Selim Kocahanoğlu, Temel Yayınları, İstanbul, s.248

¹¹⁴⁰ COA, HR.SYS, 83/67, M.29.12.1907

¹¹⁴¹ Tunaya Tarık Zafer, (1989), Türkiye'de Siyasal Partiler, İttihat ve Terakki, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, (1. Baskı), C.3, s.15-16

¹¹⁴² Tunaya T.Z, (1989), age, s.15

¹¹⁴³ Aydemir Şevket Süreyya, (1995), Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1995, (5. Basım) C.1, s.273-274

¹¹⁴⁴ Enver Paşa'nın Anıları (1881-1908), (1991), (Hazırlayan: Cengiz Halil Erdoğan, İletişim Yayınları, (1. Baskı), İstanbul, s.57-58

Bulgar örgütlerinin takip ettikleri yöntemleri takip edecekti. Cemiyet Genç Türklerle irtibat kurmuş ve dış merkezi Paris, iç merkezi de Selanik vilayeti olacak şekilde düzenleme yapmıştı. Cemiyetin adı da değişecek ve İttihat ve Terakki adını alacaktı.¹¹⁴⁵ Paris'te bulunan merkez 1907 yılı Aralık ayında ikinci defa Genç Türk kongresini düzenlemişti. Bu kongreye Ermeni örgütleri de katılmış ve ortak bir karara varmışlardı. Bu karara göre 1908 yılında Osmanlı Devleti'nde toplumsal ayaklanmalar organize edilecek, vergi ödenmeyecek, eğer bir sonuç elde edilemezse silahlı direniş organize edilecekti.¹¹⁴⁶

İttihat ve Terakki adını alan cemiyet, Manastır'da bulunan Enver Bey'in sayesinde Kosova vilayetinde de organize olacak ve pek çok ordu mensubunun teşkilata dahil olması sağlanacaktı. İttihat ve Terakki üyeleri Kosova vilayetinde Arnavut halkın bağımsızlık fikirlerinden vazgeçirmeye çalışacaktı. Enver Bey, Bulgarlar'ın yaptığı gibi eğitim ve öğretim faaliyetlerine önem verecek, cemiyetin üyelerinden topladığı paralarla Müslüman halk için okullar açmaya başlayacaktı.¹¹⁴⁷ İttihat ve Terakki organizasyonu sadece ordu mensuplarını değil sıradan halkı da kendi üyesi yapmaya başlamıştı. Manastır'da pek çok köyde Müslüman ve gayrimüslim halk cemiyete üye olmaya başlamış ve başarılı olmuştu.¹¹⁴⁸

Terakki ve İttihat cemiyeti, Selanik'te organizasyonlarını oldukça gizli bir şekilde yerine getirdiklerini zannetseler de ortaya çıkarılmaları gecikmeyecekti. Cemiyetin haberleşmesini sağlayan mektuplar Selanik'te berber Mustafa adlı bir şahsın dükkanına gelmektedir, Selanik polisi bu şahsın dükkanını bir süre takip etmiştir. Berber Mustafa, daha sonra itiraf ettirilmiş ve Avrupa'dan gelen mektupların Gevgili'deki dördüncü avcı taburunun Selanik'te bulunan topçu takımları zabiti mülazım Muhiddin Efendi vasıtası ile temin edildiği öğrenilmişti. Muhiddin Efendi, Selanik'teki Alman ve Fransız postaneleri vasıtası ile gelen mektupları temin etmektedir. Bu itiraflar neticesinde, Prizren'de süvari miralay Abdullah beyin oğlu yirmi yaşlarında Niyazi isminde bir kişinin bu örgüte dahil olduğu ve Selanik'te bulunduğu tespit edilmişti. Mektupların gençler ve Rumeli'deki Arnavut halk arasında, tehlikeli fikirler yaymayı amaçladığı tespit edilmişti.¹¹⁴⁹ Muhiddin Efendi'nin bu mektup trafiğini yönetmesi de müşir Nazım Bey tarafından ortaya çıkarılmıştı.

¹¹⁴⁵ Enver Paşa'nın Anıları, (1991), age, s.67-68

¹¹⁴⁶ Shaw, S.J- Shaw E.K, (1983), age, s. 322

¹¹⁴⁷ Enver Paşa'nın Anıları, (1991), age, s.69-70

¹¹⁴⁸ Okar M. A, (2013), age, s.97

¹¹⁴⁹ H.H.P, 4/217, R.17.04. 1323 / 30.06.1907

Nazım Bey, Gül Tokay’a göre kendisi de İttihat ve Terakki üyesi olduğunun anlaşılmaması için bu kişiyi ihbar etmişti.¹¹⁵⁰

İttihat ve Terakki’nin, Manastır vilayetinde nerede toplandıkları, kimlerin cemiyete üye oldukları öğrenildiyse de Selanik’te toplandıkları yerler tespit edilememiştir. Selanik’teki cemiyet üyelerini tespit etmek amacıyla, İstanbul’dan bir hafıye grubunun gönderilmesine karar verilmiştir. Kosova’da jandarma Miralayı olarak görev yapan Galip Bey’in, İttihat ve Terakki üyesi olduğu yönünde istihbarat alınmıştır. Selanik vilayetinin kazası olan Karaferiye ve Vodina’dan, İttihat ve Terakki cemiyeti üyesi askerler tespit edilmeye başlanmıştır. Karaferiye’de jandarma yüzbaşısı Bahaeddin Efendi, Esad, İsmail Mahir ve Mirliya Recep ve Yusuf hakkında, Osmanlı hükümetine ihbarlar yapılmıştır. Vodina jandarma yüzbaşısı, Refet Efendi’nin de cemiyet üyesi olduğuna dair bilgiler edinilmiştir.¹¹⁵¹

İttihat ve Terakki’nin merkez olarak Selanik’i seçmesi ise Shaw’a göre tesadüf değildi. Selanik vilayeti, İstanbul’dan uzak ve Avrupalı zabıtların ve tensikat dairesinde bulunması nedeni ile Osmanlı hükümetinin hafiyelerinin müdahale etmediği bir yerdi. İttihat ve Terakki cemiyeti, Selanik’te örgütlenmeye başladıysa da Osmanlı Devleti’nin buradaki üyeleri tespit etmesi daha geç bir zamanda olmuştur.¹¹⁵² 1907 yılından 1908 yılı Temmuz ayına kadar kendisi de İttihat ve Terakki üyesi olan, Kazım Karabekir’in verdiği bilgilere göre vilâyat-ı selasede 319 adet askeri idareye mensup (asker, jandarma polis) cemiyete üye olmuştur.¹¹⁵³ İttihat ve Terakki üyesi olan Niyazi Bey hatıratında, 1907’den 1908’e geçen süreçte cemiyetin gücünün arttığını ve orduda eksikliklerden dolayı çıkması muhtemel isyanı önleyerek devlete katkı sağladıklarını iddia etmiştir.¹¹⁵⁴

4.1.4. 1907 Yılı Sonunda Degiorgis ve Avrupa Devletleri’nin Vilâyat-ı Selase Jandarması Hakkında Osmanlı Devleti’ne Yaptıkları Teklifler

1907 yılı Kasım ayında Degiorgis, Avusturya ve Rus sivil ajanlar ve Avrupalı zabıtlarla bir dizi görüşme gerçekleştirmiş, bu görüşmede jandarma ile ilgili kararlar almışlardır. Görüşmeler neticesinde aldıkları kararları, peyder pey Osmanlı hükümetine

¹¹⁵⁰ Tokay A.G, (1995), age, s.166

¹¹⁵¹ H.H.P, 4/234, R.21.04.1324 /04.07.1907

¹¹⁵² Shaw S.J-Shaw E.K, (1983), age, s.321

¹¹⁵³ Karabekir K, (1995), İttihat ve Terakki Cemiyeti, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, s.180

¹¹⁵⁴ Resneli Niyazi Hatıratı, (2018), Panama Yayınları, Ankara (2. Baskı), s.52

sunmuşlardı. Osmanlı hükümeti ise kendilerine sunulan teklifleri pek hoş karşılamamış, Degiorgis ve Avrupalı zabitlerin bu güne kadar istediklerinin tamamının yapıldığını, bundan daha fazla şey yapılamayacağı şeklinde bir cevap vermişti. Sunulan maddelerde Gayrimülimlerden jandarmalık yapanların askerlik bedelinden muaf tutulması istenmiş; ancak kabul edilmeyeceği belirtilmişti. Bir başka maddede jandarmalardan cinayet işleyenlerin af edilmesi istenmiş, bunun ise kabul edileceği belirtilmişti.¹¹⁵⁵

Degiorgis'in odaklandığı iki nokta vardı, bunlar jandarmanın daha iyi silahlarla techiz edilmesi ve jandarma sayısının artırılmasıydı. Vilâyat-ı selasede bulunan jandarmaya mauser cinsinden tüfek verileceğine Osmanlı hükümeti söz vermiş, gerekli sipariş de Alman hükümetine verilmişti. Degiorgis, tüfeklerin söz verildiği halde gelmemesini bu görüşmede tekrar gündeme getirmişti. Osmanlı sadrazamı tüfeklerin ancak 1908 yılı Ağustos ayında dağıtılabileceğini belirterek bu konuya açıklık getirmişti.¹¹⁵⁶ Degiorgis, asker yerine mevcut tüfeklerin jandarmaya verilmesini istediye de Osmanlı hükümeti Rumeli müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa'yı askerın ihtiyacı olan silahın kesinlikle jandarmaya verilememesi konusunda uyarmıştır. Vilâyat-ı selasedeki jandarmanın, mauser tüfekleri gelene kadar elindeki tüfekler ile yetinmesi istenmiştir.¹¹⁵⁷

Vilâyat-ı selasede jandarma sayısının artırılmasına da Osmanlı hükümeti çok sıcak bakmamaktadır. Vilâyat-ı selasede bulunan jandarma için ayrılan bütçe oldukça yüksektir. Selanik vilayetinin dört yıl önce jandarma tahsisatı, altmış bin lira iken 1907 yılında yüz bin liradır. Osmanlı hükümeti jandarma için ayrılan söz konusu meblağın Anadolu'da bulunan iki hatta üç vilayete ayrılan bütçeden daha fazla olduğunu belirtmiştir. Kosova ve Manastır vilayetlerinin jandarma tahsisatının da Selanik vilayetinininkinden aşağı kalır yanı yoktur. Vilâyat-ı selase jandarmasına ayrılan bütçe, 1907 itibarı ile iki yüz elli bin liraya ulaşmıştır. Osmanlı hükümeti, işin maddi yönünü bir tarafa koyup vilâyat-ı selasede jandarmanın etkili bir güç olup olmadığını da değerlendirmiştir. Çetelerin takibi, büyük oranda düzenli askeri birlikler tarafından yapılmıştır, sınırlardan geçen Yunan ve Bulgarlar da yine düzenli orduya ait askerler tarafından durdurulduğunu belirtmişlerdi. Böyle bir durumda jandarmanın sayısının artırılmasının gereksizliğini belirtmişlerdi.¹¹⁵⁸

¹¹⁵⁵ COA, TFR.I. A, 36/3532, H.1325.09. 30/06.11.1907 ve COA.TFR. I.A.36/3535, H.1325 L 03/09.11.1907

¹¹⁵⁶ COA, Y.A.HUS, 516/117, H.1325.10. 10/16.11.1907

¹¹⁵⁷ COA, BEO, 3191/239279, H.15.10.1325/21.11.1907

¹¹⁵⁸ COA, Y.PRK.MK, 22/51, H.1325.10. 06/12.11.1907

Degiorgis, vilâyat-ı selasede uzun zamandır askerin hizmetinden memnun olduğunu belirtmesine rağmen, kararını değiştirerek askerin sayıca azaltılıp asayiş ve güvenliğin sayıca artırılan jandarma tarafından yerine getirilmesini istemiştir. Degiorgis bu konuyu Avrupanın temsilcilerine de bildirmiş ve onay almıştı. Degiorgis ve Avrupalı zabitler, vilâyat-ı selase için jandarma sayısının on üç bin beş yüz nefere çıkarılarak, bütçesinin de üç yüz bin liraya çıkarılmasını Osmanlı hükûmetine teklif etmişlerdi. Ayrıca vilâyat-ı selasede bulunan köylerde bazı şüpheli görülen şahısların devlet tarafından kendilerine teslim edilmesini, köylülerin ellerindeki silahların toplanmasını talep etmişti.¹¹⁵⁹

Degiorgis, yaptığı tekliflerin ardından, Rumeli vilâyat-ı selase tensikat dairesinde yapılan işleri düzenleme ihtiyacı duymuştur. Degiorgis, ülkesini ziyaret etmeyi düşünmektedir ve kendisinin yokluğunda jandarma tensikat dairesinde işlerin aksamamasını sağlamak istemiştir. Jandarma tensikat dairesini dörde bölmüş ve müfettiş Hüseyin Hilmi Paşa tarafından sunulacak her türlü bilginin ve imza gerektirecek her işin bu dört şube arasında kendisinin yerine görüşülerek imzalanması yetkisinin verilmesini istemiştir.¹¹⁶⁰ Degiorgis İstanbul'a giderek, Osmanlı hükûmeti ile bazı görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bu görüşmelerin konusu şüphesiz jandarma sayısı olmuştur. Degiorgis, 1907 yılında vilâyat-ı selasede altı yüz yetmiş jandarma terhis edilmesine rağmen yerine yeni jandarma alınmamasından ve mauser tüfeklerinin hala Rumeli vilayetlerine ulaşmamasından yakınmıştı.¹¹⁶¹

Osmanlı hükûmeti, III. Ordu'nun görev alanında bulunan ancak asayiş sağlamak konusunda sıkıntı yaratmayan yerlerdeki redif askerlerinin elinden mauser tüfeklerinden beş yüz adedinin alınarak vilâyat-ı selase jandarmasına verilmesine karar vermişti. Jandarma alaylarında bulunan martini tüfeklerinin de toplanarak depoya kaldırılması istenilmişti.¹¹⁶² Degiorgis, vilâyat-ı selasede bulunan jandarma için yedi bin altı yüz on altı tüfek ve bir bu kadar fişek istemiştir. Bu tüfeklerin ilk kısmı Aralık ayının sonunda gelecek ve peyderpey dağıtılacaktır.¹¹⁶³ Degiorgis, Osmanlı hükûmeti ile görüşmeleri gerçekleştirdikten sonra

¹¹⁵⁹ COA, Y.A.HUS, 516/146, H.1325.10.16/22.11.1907

¹¹⁶⁰ COA, BEO, 3194/239547, H.1325.10. 22/28.11.1907

¹¹⁶¹ COA, Y.PRK.A, 14/63, H.02.11.1325/08.12.1907

¹¹⁶² COA, BEO, 3204/240293, H.04.11.1325/10.12.1907

¹¹⁶³ COA, TFR.I. A, 36/3567, H.1325.10. 25/01.12.1907

ülkesini seyahat gitmiştir, bir süre sonra da burada rahatsızlandığı haberi Osmanlı sefiri tarafından bildirilmişti.¹¹⁶⁴

Degiorgis, İstanbul'da Osmanlı hükümeti üyelerini ziyaretinde 1907 yılının Şubat ve Nisan aylarında yaptığı görüşmelerin neticesini sormuştur. Jandarmaların terfisi ile ilgili hazırlanan nizamnamenin yürürlüğe girmesini; jandarmaların Divan-ı Harp mahkemelerinde Avrupalı bir zabitin bulunması benzeri konularda Meclis-i Mahsusun karar vermesi konusunda ısrarcı davranmıştır. Vilâyat-ı selase jandarmasına, III. ve IV.Ordudan alınacak yeni neferlerle sayıca artırılmasını istemiştir. Osmanlı hükümeti ise bu meselelere ne olumlu ne de olumsuz bir cevap vermemiş, görüşmelerin olduğu zaman gibi gerekçeler sunmak yolunu tercih etmiştir.¹¹⁶⁵ Degiorgis ile 17 Aralık 1907 tarihinde bir görüşme daha yapılmıştır. Bu görüşmede başta Degiorgis olmak üzere Avrupalı zabitler, Avrupalı sivil ajanlar, Avrupalı maliye müfettişlerinin görev sürelerinin uzatılması meselesi görüşülmüştür. Osmanlı Devleti %3 gümrük indiriminin süreceği yıla kadar, vilâyat-ı selasede bulunan Avrupalı görevlilerin hizmet sürelerini uzatmaya karar vermişti. Osmanlı Devleti, başta Degiorgis olmak üzere Avrupalı zabitlerin, maliye müfettişlerinin, sivil ajanların görev sürelerinin gümrük indiriminin sona erdiği 12 Temmuz 1914 tarihine kadar uzatılmasına karar vermişti.¹¹⁶⁶

18 Aralık 1907 tarihinde İngiltere, vilâyat-ı selasede işlerin düzelmediğini ileri sürerek Avrupalı subayların jandarmalar üzerindeki kontrolünün fiili amiriyet haline getirilmesini, jandarmanın artırılmasını, bir seyyar jandarma kıtasının teşkilini ve vilâyat-ı selasedeki Türk garnizonlarının azaltılmasını teklif eden bir tamimi büyük devletlere gönderir.¹¹⁶⁷ İngiltere dışişleri bakanı Edward Grey, bu tamimin içeriğini daha da genişleterek Rumeli vilayeti selasesindeki durumu, bir Türk sorunu olarak nitelendirmiştir. Vilâyat-ı selaseye öncelikli olarak bir vali atanmasının gerekli olduğunu, jandarmanın sayıca artırılmasını ve Avrupalı asker sayısının artırılması gerekli olduğunu belirtmişti. Adanır'ın aktardığı kadarı ile II. Abdülhamit de vali atanması fikrini uygun bulmuş ve bu iş için Hüseyin Hilmi Paşa'yı görevlendireceğine dair bir imada bulunmuştu.¹¹⁶⁸

¹¹⁶⁴ Yarcı Güler, (2018), "II. Abdülhamid'in Rumeli Islahatı'nda Bir Kesit: General Degiorgis'in Vilâyât-ı Selâse Jandarma Kumandanlığı" Osmanlı'dan Cumhuriyete'e Jandarma, Demircioğlu İ.H. ve Yiğit Y. ve Özcan A.(Editörler), Berikan Yayınevi, Ankara, s.641

¹¹⁶⁵ COA, TFR.I. A, 36/3567, H.1325.10. 25/01.12.1907

¹¹⁶⁶ COA, YA.HUS, 517/36, H.11.11.1325/17.12.1907

¹¹⁶⁷ Bayur Y.H, (1991), s.217

¹¹⁶⁸ Adanır F, (2003), age, s.265

4.2. Askeri Hareketlenme ve İttihat Terakki Cemiyeti'nin Faaliyetleri Gölgesinde Selanik Vilayeti'nde Jandarma (1908)

4.2.1. Avrupa Devletleri'nin Vilâyat-ı Selasede Islahat Teklifleri ve İngiltere ile Rusya'nın Reval'de Görüşmeleri

1908 yılı gerek vilâyat-ı selase için gerekse Selanik vilayeti için önemli bir sürecin başlangıcı olmuştur. 1908 yılı içinde Osmanlı Devleti, vilâyat-ı selasede Avrupalı devletlerin isteklerinin ön plana çıktığı bir süreci yaşamıştır. 1908 yılı, ancak her bir devlet kendi istekleri doğrultusunda bir yönlendirme yapmaya çalıştıkları sürecinde başlangıcı olacaktır. Bu yıl içinde Osmanlı ekonomisi gözle görülür şekilde bozulacaktı ve vilâyat-ı selasede asker ve jandarmanın maaşlarının ödenmesi için Hüseyin Hilmi Paşa tarafından Duyun-u Umumiye idaresinden borç alınacaktı.¹¹⁶⁹

Vilâyat-ı selasede asayişin sağlanmasında bir türlü ilerleme olmaması, İngiltere'nin Aralık 1907'de hem kamuoyuna hem de Osmanlı Devleti'ne sunduğu fikirleri yeniden gündeme getirmesine neden olmuştur. İngiliz Dışişleri bakanı Edward Grey'e göre vilâyat-ı selasede Rum, Sırp ve Bulgar unsurların birbirleri ile çarpışmaları azalmadan devam etmektedir. Osmanlı Devleti'nin, vilayetlerde yargı reformu yapmasının uygun olacağı düşünüldüyse; artık bir faydası olmayacağını Edward Grey düşünmektedir. Vilâyat-ı selase için yapılacak en iyi şey Avrupalı jandarma zabitelerinin sayıca artırarak jandarmayı güçlendirip, vilayetlerdeki jandarma gücünün mobil birlikler haline getirilmesidir. Edward Grey'e göre bu fikri, Osmanlı Devleti'ne kabul ettirmek için artık Avrupa devletlerinin filo göndermesinin de bir anlamı kalmamıştır. Yapılacak en iyi şey vilâyat-ı selasenin geleceğinde söz sahibi olmayı isteyen devletlerin Osmanlı Devleti'ne baskı yaparak bu fikri kabul ettirmeleri olacaktır. Vilâyat-ı selasede olan bitene müdahale edilmezse bir savaşın yakın olduğunun da altını çizmiştir.¹¹⁷⁰

İngiltere, Osmanlı Devleti'ne vilâyat-ı selasede asayişin sağlanması için gerekli olan düzenlemeleri içeren bir metni sunmuştur. Avrupa devletlerine sunduklarından farklı olarak metinde, vilâyat-ı selasede askeri gücün azaltılarak asayiş sağlama işinin tamamen jandarma kuvvetine verilmesini istemektedir. Vilâyat-ı selasede bulunan asker gece gündüz çete takibi

¹¹⁶⁹ Tokay A.G, (1995), age, s.159

¹¹⁷⁰ TNA, CAB, 37/91, No.5, Memorandum, 20 Ocak 1908

yapmaktan yorulmuş, sayıca fazla olması sebebi ile de Osmanlı Devleti bütçesi üzerinde baskı yaratmaktadır. Vilâyat-ı selaseye, sürekli asker gönderilmesine de bir anlam veremediklerini belirtmişlerdir. Rumeli’de bulunan jandarma sayıca artırılmalı ve çetelerin takibi görevi de jandarmaya verilmelidir. Osmanlı Devleti ise askerin sayıca azaltılmasının mümkün olmadığını belirtmiş, Osmanlı Devleti’nin Rumeli vilayetlerinin tamamında bulunan askerlerin tek görevlerinin çete takibi olmadığını belirtmiştir. Osmanlı Devleti’nin Bulgar, Yunan, Karadağ ve Sırbistan ile sınırı vardır ve bu sınırların güvenliğini sağlamak askere aittir. Osmanlı Devleti burada bir parantez açmış ve vilâyat-ı selasede 8.328 jandarma bulunmasına rağmen bunların verdikleri hizmetten memnun olmadığını ifade etmiştir. Vilâyat-ı selasedeki jandarma sayıca fazla olmasına ve Avrupalı zabitler istedikleri düzenlemeleri yapmalarına rağmen, asayişin sağlanamamasında yine jandarma düzenli Osmanlı askeri birliklerinden yardım almaya devam etmektedir. Osmanlı askerinin bütçe üzerinde etki edecek bir artışı yoktur, askerde yaşanan artış da eksiklerin redifler tarafından tamamlanmasından kaynaklanmaktadır. Osmanlı hükümeti, İngiltere’nin jandarma gücünü öne çıkaran bu teklifi pek hoş karşılamamış ve amacın Şarki Rumeli meselesinde olduğu gibi vilâyat-ı selasesinin de elde çıkarılması için bir plan olduğuna dair kuşkuvarı olduğunu dile getirmiştir.¹¹⁷¹

Edward Grey ile Sir O’Conor bir görüşme gerçekleştirmişlerdi. Edward Grey, bu görüşmede şöyle demiştir “Makedonya’da barışı sağlayarak meseleleri iyileştirme ihtimali olsaydı, bunu yapmamın bir nedeni olurdu: ama hiç yok.” Hazırladığı görüşmenin taslağını Rusya ve Avusturya hükümetlerine göndereceğini, jandarma ile ilgili fikirlerinin sadece bir taslak olduğunu belirtmişti.¹¹⁷² İngiliz hükümetinin jandarma ile ilgili bu tekliflerini Rusya ve Avusturya ile birlikte diğer taraf Avrupa ülkelerine de sunmuş ve onların fikirlerini sormuştur. Rusya ve Avusturya jandarmanın başat güç olmasının iyi bir fikir olduğunu; ancak başarısız olması halinde sonucunun ağır olacağını düşünerek bu fikre mesafeli durduklarını belirtmişlerdi.¹¹⁷³

İtalya hükümeti ise jandarma ile ilgili düzenlemenin tek başına vilâyat-ı selasede asayiş sağlamada yeterli olmayacağını düşünmektedir. Jandarma sayısının arttırılması

¹¹⁷¹ COA, Y.PRK.ASK, 254/24, H.03.M.1326/06.02.1908

¹¹⁷² TNA, FO, No.184, Sir Edward Grey to Sir O’Conor, 10 Şubat 1908

¹¹⁷³ H.C.P. P, (1908), Reforms in Macedonia, Inclosure No. 2.Memorandum communicated by Austro-Hungarian and Russian Embassies, 28 Ocak 1908, Correspondence Respect, Reforms in Macedonia, Turkey No.1, s.2 ve 3

konusunda, Degiorgis ve Avrupalı zabitler daha önce de Osmanlı Devleti'ne başvurmuşlarsa da sonuç alamamışlardı. İtalya hükümeti yetkilileri, vilâyat-ı selasesinde asayişsizliğin son bulması için jandarma sayısının artırılmasından ziyade çetelerin hareketlerine yoğunlaşılması gerektiğini düşünmektedirler. Jandarmaya personel temininde yaşanan sıkıntıların azaltılması için Osmanlı Devleti'ne baskı yapılmasını daha uygun bulduklarını belirtmişlerdir.¹¹⁷⁴ Fransız hükümeti son derece temkinli yaklaşmıştır. 1907 yılı Aralık ayında jandarma ile ilgili sunulan program, Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmedikçe bu yeni programın anlamı olmayacağını düşünmektedir. Fransa, vilâyat-ı selasede yapılacak düzenlemelerde her zaman İngiltere'nin yanında olacağını belirtmiş Avrupalı devletlerin oy birliği ile aldığı kararlara uymaya istekli olacağını belirtmişti.¹¹⁷⁵ Almanya ise İngiltere'nin jandarma ile ilgili sunduğu düzenlemenin, Osmanlı Devleti tarafından uygulanmasının zor olduğunu belirtmiştir. Jandarmanın sayıca artırılıp, ordunun devreden çıkarılmasını mümkün görmediğini belirtmiştir.¹¹⁷⁶

Mürzsteg programının aksine, İngiltere'nin sunduğu bu program Avrupa devletleri tarafından kabul edilmemişti. İngiltere'nin, Osmanlı Devleti'ne jandarma ile ilgili bu teklifleri kabul ettirmesi son derece zor olacaktı. Avrupa basınında da bu tekliflere ilişkin haberler çıkmış ve İngiltere'nin askerden arındırılmış ve jandarmaya devredilmiş bir vilâyat-ı selasesi ile Bulgaristan'ın buralardaki emellerini gerçekleştirmek için hareket ettiği şeklinde yorumlar yapılmıştı.¹¹⁷⁷ İngiliz parlamentosunda da 1908 yılı Şubat ayında vilâyat-ı selasesi ile ilgili görüşmeler yapılmıştı. Vilâyat-ı selase jandarmasının durumu hakkında vekiller fikirlerini sunmuşlardır. Gooch adlı vekilin tanımlaması ise burada zikredilmeden geçilmemelidir. Gooch, "Makedonya Avrupa'nın Kongosudur", demiştir. Gooch bu düşüncesini açıklamıştır: Burada bitmeyen mücadelede Hristiyan köylü kurban, Osmanlı askeri, çeteler ve Arnavutlar problem çıkaran kesimi temsil etmektedir. Gooch Makedonya'da yaşayan hiçbir insanın güvenliği olmadığını düşünmektedir.¹¹⁷⁸ İngiltere hem Avrupalı devletlerin hem de kendi kamuoyunun desteği ile Osmanlı Devleti'ne hazırladığı jandarma ile ilgili düzenlemeleri kabul ettirmek istemektedir.

¹¹⁷⁴ H.C.P.P, (1908), Inclosure No. 3. Reply from M. Tittoni to the Marquess di San Giuliano Respecting the Proposals with regard to Macedonia, 3 Şubat 1908, Correspondence Respect, Reforms in Macedonia, Turkey No.1, s.3

¹¹⁷⁵ H.C.P.P, (1908), Inclosure No. 4.Memorandum communicated by M. Cambon, 12 Şubat 1908, Correspondence Respect, Reforms in Macedonia, Turkey No.1, s.4

¹¹⁷⁶ H.C.P. P, (1908), Inclosure No. 5.Sir Edward Grey to Sir F. Lascelles. Sir, Foreign Office, 12 Şubat 1908, Further Correspondence, Reforms in Macedonia Turkey No.1, s.4

¹¹⁷⁷ COA, Yıldız Perakende Evrakı Şura-yı Devlet Maruzatı (Y.PRK.SH), 14/51, H.1326.01.15/18.02.1908

¹¹⁷⁸ H.C, 25 Şubat 1908, age, S.184, s.183

1908 yılı Mart ayında, İngiltere hükümeti vilâyat-ı selasedeki meseleyi daha başka bir şekilde sokarak devletletlere daha farklı bir metin sunmuştur. Bu metne göre vilâyat-ı selasedeki, vilayetlerin hepsini idare etmek üzere tek bir vali görevlendirilmelidir. Bu valinin görevinin kaç yıl süreceği tespit edilmeli, devletlerin istediği süreden önce azledilebilme hakkına sahip olunmalıdır. Görevlendirilecek bu valinin emrine yeterli miktarda Avrupalı zabıt ile yeterli miktarda jandarma verilmesini uygun bulmuştur.¹¹⁷⁹ Rusya, İngiltere'nin sunduğu bu metne Martın sonunda cevap vermiştir. Rusya İngiltere'nin teklifinin biraz daha yumuşatılmasını istemiş ve belli düzenlemeler yapılırsa daha iyi olacağını belirtmişti. Rusya, vilâyat-ı selasede jandarma subay ve nefer sayısının çoğaltılmasını kabul etmekle birlikte askerin tamamen görevden alınmasına taraftar olmadığını belirtmiştir. Rusya'nın en önemli teklifi, mahalle ve köy bekçiliği sistemi oluşturularak çetelerle mücadele etmelerinin sağlanmasıdır. Rusya, İngiltere'nin vilâyat-ı selasesi için tek vali görevlendirilmesi fikrini de şimdilik Osmanlı Devleti'ne kabul ettirmenin zor olduğunu düşünmektedir.¹¹⁸⁰ 1908 yılı Nisan ayında İngiltere, Rusya'nın görüşlerini kabul ederek yeni bir düzenleme ile vilâyat-ı selasesindeki jandarmanın durumuna karar vermişti. Vilâyat-ı selaseye bir müfettiş atanacak, bu müfettiş Osmanlı hükümetine sormadan vilayetin bütçesini tasdik edecekti. Avrupalı jandarma generali ile emrinde seyyar jandarma müfrezeleri bulundurulacak, memurları tayin ve azil etmek yetkisine sahip olacak ve onlara emir verebilecekti.¹¹⁸¹

1908 yılı Haziran ayının ilk günlerinde III. Ordu müşiri vekiline bir telgraf çekilmişti. Telgrafın konusu yakın zamanda yapılacak İngiltere-Rusya görüşmesiydi. Görüşmede konuşulacak konuların şunlar olacağı bildirilmişti: vilâyat-ı selasede umumi bir müfettiş atanacak, bu müfettişin idaresi altında görev yapacak Avrupalı zabıtların jandarma idaresinden sorumlu olması sağlanacaktı. Çetelerin tenkili için asker ve jandarmadan seyyar müfrezeler oluşturulacaktı. İngiltere'nin bu konu üzerinde durması, telgrafa göre tamamen Bulgar kamuoyu tarafından yaratılan olumsuz algı ile ilgiliydi. İngiltere basınında, vilâyat-ı selasede Rum ve Sırp çeteleri tarafından Bulgarlar'ın öldürüldüğü yönünde haberler yazılmaya başlanmıştı. Sofya'dan Londra'ya gönderilen telgraflarda, Osmanlı askeri vilâyat-ı selasede Bulgar çetelerine karşı Yunan- Sırp çeteleri tarafından işlenen cinayetlere göz yummakla itham edilmişti. Osmanlı Devleti'nin, İngiltere'deki sefiri bu tarzda haberlerin gün geçtikçe arttığını belirtmiştir. Osmanlı hükümeti, III. Ordu yöneticilerine bu

¹¹⁷⁹ Bayur Y. H, (1991), C.1, K.1, s.234-235

¹¹⁸⁰ Bayur, Y.H, (1991), C.1 K.1, s.235

¹¹⁸¹ Bayur, Y.H, (1991), C.1.K.1, s.236

türde haberlerin önüne geçip siyasi anlamda bir baskıya maruz kalmamak için asayişin sağlanmasını istemiştir. Serez kazasının olduğu noktada özellikle jandarma ve asker ile güvenliğin sağlanmasını, sınırı oluşturan III. Ordu'nun idaresi altındaki yerlerde askerlerin seyyar müfrezeler ile dolaştırılması istenilmişti. Askerin çetelerin yaratacağı olumsuz durumları önlemek için mülki memurlar ile birlikte hareket etmesi, seyyar müfrezelerin hareketleri hakkında raporlar hazırlayarak mülki memurlara sunması istenilmişti. Çetelerin bulundukları yerleri belirleyebilmek için istihbari bilgilerin iyi değerlendirilmesi, pusu kurulması ama en önemlisi gece ve gündüz farketmeksizin asayiş sağlayan bütün birimlerin fedakarca hareket etmesi istenilmişti.¹¹⁸²

Osmanlı hükümetinin aldığı duyurular doğrudu, İngiltere ve Rusya vilâyat-ı selase hakkında 9 Haziran 1908 tarihinde Reval kentinde görüşme düzenleyecekti. Görüşmenin konusu sadece vilâyat-ı selase değildi, iki ülke başka konular hakkında da görüşmüşlerdi. Avsutyarya'nın, 1908 yılı başında Osmanlı Devleti'nden almaya çalıştığı demiryolu imtiyazı ile vilâyat-ı selasede etkisinin artması bu görüşmenin temel gündem maddelerindendi. Osmanlı Devleti'nin, vilâyat-ı selasedeki durumu da görüşmenin konusu olmuştu.¹¹⁸³ Osmanlı Devleti, bu görüşmeden ancak üzerinden belli bir süre geçtikten sonra haberdar olacaktı. Görüşmenin gündemi ile ilgili Rusya'dan bilgi alınmak istendiğinde ise Reval'deki bu görüşmenin konusunun, Tibet'te bulunan bir arazi hakkında yapılan antlaşmadan ibaret olduğu cevabını alınmıştı.¹¹⁸⁴ Avrupa basınında bu görüşme hakkında haberler çıkmıştı, görüşmenin ana maddesi vilâyat-ı selasesi olmadığı ama bu konunun da görüşüldüğü belirtilmişti. İngiltere'nin Rusya'yı yapılacak düzenleme konusunda ikna etmeye çalıştığı da çıkan haberler arasındaydı.¹¹⁸⁵ Görüşme hakkındaki bilgiler her iki hükümet tarafından da sır gibi saklanmaktaydı. Osmanlı Devleti, Petersburg'dan gönderilen telgraflar ve gazeteler vasıtası görüşmenin içeriğini öğrenebilmişti. Buna göre "Rumeli vilayat-ı selasesi şahanesi umur-u maliyesinin bir kat daha ıslahı zemininde İngiltere tarafından vuku bulan teklife Rusyaca muvafakat edilidiği ve vilayat-ı selase varidatının evvel emirde ihtiyacat-ı mülkiye ve mahaliyeye sarfı lazım geleceği fikrini Rusya hükümeti tasdik eylediği ve çetelerin jandarmalar vasıtasıyla takib etdirilmesi husunun hükümet seniyyeye şediden tavsiyesi

¹¹⁸² COA, Y.MTV, 310/167, H.1326.05. 05/04.06.1908

¹¹⁸³ Karal, E.Z., (1996), Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, (1. Baskı), C.9, s.25-26

¹¹⁸⁴ Esbak Mabeyn Başkatibi Tahsin Paşa, (1931), Abdülhamit Yıldız Hatıraları, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, Milliyet Matbaası, İstanbul, s.248

¹¹⁸⁵ Alkan Necmettin, (2008), 1908 Jön Türk İhtilalinin Başlamasında Reval buluşmasının Önemi, Toplumsal Tarih, Temmuz, İstanbul, S.175, s.51

kararlaştırıldığı fıkratı münderic bulunmuşdur”. Alman sefiri Baron, Avrupa’daki devletleri ilgilendiren böyle bir görüşmenin içeriği hakkında kendilerine bilgi verilmemesine ve onaylarına sunulmamasına şaşır mıştır. II.Abdülhamit ve Rumeli vilâyat-ı selasesi halkının fikrinin sorulmamasını yadırgandığını belirtmişti.¹¹⁸⁶

4.2.2. II. Meşrutiyet’in İlanından Önce Selanik Vilayeti’nde Asayiş Meselesi ve Jandarmanın Durumu (Ocak-Temmuz 1908)

Osmanlı Devleti bu dönemde de vilâyat-ı selase jandarması ile ilgili düzenlemelere devam etmekteydi. 1908 yılı Şubat ayında, Almanya’dan sipariş edilen mauser tüfeklerinin bir kısmı Osmanlı Devleti’nin eline ulaşmıştı. Bu süreçte Avrupalı zabitler, Osmanlı hükümetini sürekli olarak uyarmaya devam ediyorlardı, çetelerin elinde çok iyi silahlar olduğu ve bu sebeple jandarmanın başarısız olduğu bildirmişlerdi. Osmanlı Devleti, teslim aldığı mauser tüfeklerini ve onun kurşunlarını Selanik’e gönderemeye başlayacaktı.¹¹⁸⁷

1908 yılı Şubat ayında yayımlanan bir talimat ile vilâyat-ı selasede bulunan jandarmanın terfi-i meratip meselesine bir düzenleme getirilmiştir. Talimat yirmi altı maddeden oluşmuş, söz konusu düzenleme ile ordudan gelen zabıt ile neferin haklarının korunması ve tayin haklarına bir düzenleme öngörölmüştür. Talimata göre:¹¹⁸⁸

Madde 2 — Selanik ve Manastır ve Üsküp Alayları mensubininden jandarma silkinden yetişmiş ve Orduyu Hümayunlardan neşet ederek fakat zâbit olmaksızın jandarmaya nakil ile zabıtlık rütbesini jandarma silkinde ihraz eylemiş olanlara mahsus olmak üzere ayrıca bir kıdem defteri tutulacaktır.

Madde 3 — Selanik ve Manastır ve Üsküp Alayları mensubininden vaktiyle Orduyu Hümayunlarda zabıtlık rütbesini ihraz eylemiş ve zabıtlıkla jandarma sınıfına nakletmiş olanlar için dahi keزالık ayrıca bir kıdem defteri tutulacaktır.

İki maddede göröleceği üzere ordudan nakeldilen zabıt ve jandarmaya kayıt ve kabulden sonra zabıtlık nasbedilen askerin düzenlemesi yapılmaya çalışılmıştı. Bu düzenleme ile yalnızca vilâyat-ı selasede görevli jandarmaları kapsamıştır. Düzenlemenin diğer maddelerinde:¹¹⁸⁹

¹¹⁸⁶ COA, YA.HUS, 522/122, belge tarihi R.7.04. 1324/20 Haziran 1908

¹¹⁸⁷ COA, YA.HUS, 518/97, H.26.01.1326/29.02.1908

¹¹⁸⁸ Düstur, (1943), No.193- “ Selanik ve Üsküb ve Manastır Jandarma Alayları Zabitanının Terfii Meratibini Mutazammın Talimat”, H.18 Muharrem 1326/21.02.1908, Başvekalet Matbaası, Ankara, Tertip 1, C.8, s.826-827

¹¹⁸⁹ Düstur, No.193 “ Selanik ve Üsküb ve Manastır Jandarma Alayları....., s.827-828

Madde 5 — Jandarma silkine nakleylemiş ve balâda ikinci ve üçüncü maddelerde evsafı muharrer bulunmuş olan zabitanın işbu üç alayın her birinde açılacak mahallere intihabı caiz olup fakat her rütbede açılacak üç mahalden ikisine Orduyu Hümayunlardan neşet etmiş ve zabitlikle jandarmaya nakledilmiş olanlar ve diğer bir mahalle de sırf jandarmadan yetişmiş bulunanlar intihabedilecektir ve kablettenssik jandarmadan yetişmiş ve henüz tensik edilmeyen jandarma taburlarına mensup bulunmuş olan zâbitan Selanik Jandarma Mektebine devam ve ikmali tahsil ile şahadetname almadıkça tensikatı icra olunan işbu üç alayın taburlarına terfi ve tâyin olunamayacaklardır.

Madde 6- İşbu talimatın tarihi tasdikinden itibaren zikrolunan Selanik ve Üsküp ve Manastır Alaylarında her rütbede açılacak mahallerdenbirinci ve ikincisine beşinci maddede beyan olunduğu veçhile üçüncü maddede muharrer kıdem defteri mahsusurda mukayyet ve Orduyu Hümayunlardan menkul zâbitan ve üçüncü münhalede ikinci maddede muharrer kıdem defteri mahsusunda mukayyet ve jandarmadanyetişmiş zâbitan intihabatunacak ve dördüncü defa açılacak mahalle de yine üçüncü maddede muharrer kıdem defteri mahsusunda mukayyet bulunanlardan sırası gelen »âbîtren başlanılıp evvelki gibi intihaba devam edilecektir ve her hangi rütbeden açılacak mahallere her iki kıdem defterinde mukayyet zabıtanın birini intihap için mezkûr rütbeden evvelce açılmış mahalle bundan evvel tayin edilen zabitin- defter ve kıdemi nazarı dikkate alınıp biç bir sebep ve suretle kıdem sırası bozulmayacaktır.

Madde 7 — Aynı kıdemde bulunan zâbitandan üçüncü maddede muharrer ve Orduyu Hümayunlardan menkul zâbitan terfii rütbe etmedikçe ikinci maddede gösterildiği üzere sırf jandarmadan neşet eden zâbitanın terfii caiz olmayacaktır. Eğer nöbeti nasp işbu jandarmadan yetişmiş zâbitanda olsa dahi bu makuleler açık bulunan mahalle bir müddet rütbei hâliyeleriyle nakil ve tâyin edilerek terfii rütbesi kıdem sırasının hululüne yani aynı kıdemde bulunan Orduyu 'Hümayunlardan menkul zâbitanın terfii rütbe eylediklerinden sonraya talik olunacak ve bu suretle bir mahalle rütbei baliyesiyle tâyin olunan jandarmadan yetişmiş zâbitanın infikâk eylemiş olduğu mahalle diğeri intihap ve tâyin olunmayıp orası bir müddet açık tutulacaktır.

İngiltere, vilâyat-ı selasesini askerden arındırmak ve jandarma sayısını artırmak ile ilgili plan yaparken, Drama'da bulunan Binbaşı Bonham 1907 yılında sancaktaki jandarmanın durumu ve genel olarak jandarma mektebi, karakollar hakkında bir raporu kendi hükûmetine sunmuştur. 1908 yılı Şubat ayında hükûmetine sunduğu bu rapora göre, mektepte eğitim gören öğrenciler gün geçtikçe daha iyi duruma gelmektedir. Jandarmalar için okuma-yazma bilir olmak her zamanki gibi sorun olmakla birlikte; jandarma mektebine kaydedilen öğrencilerin okuma-yazma bilme durumu daha iyidir. Drama sancağında, karakolların yapımında herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir, inşaat ve tamir çalışmaları son derece yavaş ilerlemektedir. Binbaşı Bonham'a göre bu durumu inşaatların halkın ianesi ile yapılması ve ianenin toplanma süreci ile ilgiliydi. Binbaşı Bonham, vilâyat-ı selasede görevli jandarmaların görevleri dışından başka işlerde kullanılmasından rahatsızdır. Osmanlı mülki memurları da bu konuya hassasiyetle yaklaşmaktadırlar. Vilâyat-ı selase

jandarmasını kendi işleri için kullanamamaktadırlar ve bu sayede jandarmaların yükü azaltmıştır.¹¹⁹⁰

1908 yılı Mart ayında Degiorgis, İtalya seyahati devam ederken rahatsızlanmış ve vefat etmiştir. Degiorgis'in yerine, vilâyat-ı selaseye yeni bir general gönderilmesini Osmanlı Devleti talep etmişti. Osmanlı Hariciye nazırı, gönderilecek generalin Degiorgis gibi başarılı ve yetenekli bir kişi olmasını istemişti. Osmanlı Hariciye nazırının devletin isteğini bildirmesinin ardından, İtalya hükümet diğer Avrupalı devletlerin bu şekilde bir istekte bulunulmasının hoş karşılanmadıklarını söylemişti. Avrupa devletlerinden bazıları generalin İtalyalı olmasına gerek olmadığı yönünde fikir beyan etmişlerdi.¹¹⁹¹ İtalya hükümeti yetkilileri, Osmanlı Hariciye nazırı ile görüştüktan sonra Degiorgis'in yerine yaptığı atamayı bildirmiştir. İtalya'nın Berlin sefareti ateşe militerliğinde ve Kont de Turin'in yaverliğinde, İkinci Lahey konferansında İtalya askeri vekilliğinde bulunmuş General Martin Nikola de Robilant'ı görevlendirildiklerini haber vermiştir.¹¹⁹² İtalya hükümetinin belirlediği general, Avusturya ve Rusya hükümetleri tarafından da olumlu karşılanmıştır. Osmanlı Devleti, Robilant'ın Degiorgis ile aynı kontrat ve aynı şekilde feriklik rütbesi ile göreve başlamasını uygun bulmuştur.¹¹⁹³

18 Nisan 1908 tarihinde, Nikol De Robilant'ın geleceğine ilişkin haber Osmanlı hükümetine ulaşmıştı. Hükümet, Seraskerlik makamına bilgi vererek Robilant göreve başlamadan önce vilâyat-ı selasede bulunan jandarma ile ilgili yarım kalmış işlerin bitirmesi istemişti. Vilâyat-ı selasede jandarma kadrosunda vefat etmiş, emekliliği gelmiş, Divan-ı Harp tarafından ceza alıp görevden ihraçlarına karar verilmiş olanların tespit edilmesi istenilmişti. Bunların dışında zabitan ve nefer sayısında eksiklikler olup olmadığının belirlenmesi, silahların verilip verilmediği gibi hasılı Rumeli jandarması ile ilgili bilgilerin Osmanlı hükümetine bildirilmesi istenilmişti.¹¹⁹⁴ Robilant'ın görevlendirilmesi, başka konularda da Degiorgis'in istediği düzenlemelerin hayata geçirilmesinin zamanı geldiğini işaret olarak görülmüştü. Hüseyin Hilmi Paşa'ya, Osmanlı hükümeti tarafından iki emir tebliğ olunmuşu. Degiorgis mahkemelere giden mahkumların jandarma vasıtası ile sevkine

¹¹⁹⁰ H.C.P.P, (1908), Inclosure in No. 147. Report, Lieutenant Colonel Bonham on the Working of the Gendarmerie during the year 1907, 21 Ocak 1908, Further Correspondence, Affairs of Southeastern Europe, Turkey No.3, s.204-205

¹¹⁹¹ COA, HR.SYS, 1173/26, M.18.03.1908

¹¹⁹² COA, HR.SYS, 1173/27, M.21.03.1908

¹¹⁹³ COA, BEO, 3279/245907, H.1326.02. 22/ 25.03.1908

¹¹⁹⁴ COA, BEO, 3295/247068, belge 1 sayfa 1, H.1326.03. 17/18.04.1908

karşı olmuştu, bu sebeple onun da istediği gibi mahkumların sevki artık mübaşirler tarafından yapılacaktı. İkinci isteği de adliyeye ait evrakların¹¹⁹⁵ jandarma ile sevkine son verilmesidir. Adliyeye ait evraklar posta ile gerekli yerlere sevkedilecektir.¹¹⁹⁶ Robilant'ın 14 Mayıs 1908 tarihinde Selanik kentine geleceği Hüseyin Hilmi Paşa'ya bildirilmişti.¹¹⁹⁷ Robilant'ın gelmesi ile 15 Mayıs 1908'de yüz elli lira maaş tahsisi ile kontratı imzalanmıştır. Vilâyat-ı selasesi müfettişi ve III. Ordu müfettişine durumu bildirilmişti.¹¹⁹⁸

1908 yılı Mayıs ayı içerisinde Selanik vilayeti ve kazalarında Rum, Bulgar, Ulah, Sırp ve Müslüman grupların birbirleri ile olan çarpışmaları devam etmiştir. Mayıs ayında çetelerin çarpışmaları neticesinde Selanik vilayetinde 78 kişi ölmüş ve 24 kişi de yaralanmıştır. Bu çarpışmalarda bir jandarma ölmüş ve bir jandarma yaralanmıştır. Selanik vilayetinde çetelerle gerçekleşen bu çarpışmalar neticesinde, sadece insanlar değil binalar da zarar görmüştür. 22 Bulgar'ın evi ve 8 adet de Rum'un evi yıkılmıştır.¹¹⁹⁹ 1908 yılının Haziran ayında Rumlar'ın nüfusça az olduğu Selanik vilayetinin köy ve kasabalarında, Bulgar çeteleri baskınlar yaparak halka zarar vermişlerdi. Aynı şekilde Rumlar da Bulgarlar'ı kaçırmışlar ya da öldürmüşlerdir. Asayişsizlik sadece bu iki millet arasında değil Sırlar, Ulahlar ve Müslüman topluluklar arasında da yaşanmıştır. Haziran ayında çetelerin kendileri ile ve Osmanlı jandarması ile yaptıkları çarpışmalarda 58 kişi ölmüş, 21 kişi yaralanmıştır. Rumlar'a ait kilisler, okullar yine bu süreçte zarar görmüştür. Selanik vilayetinde düzenli askeri birliklerin sayıca az olması da jandarmanın tek başına görev yapmasında zorluklar yaşanmasına neden olmuştur.¹²⁰⁰

1908 yılı Temmuz ayında Selanik kaza ve köylerinde askerin düzenli bir şekilde dağıtılmaması, çete hareketlerinin artışı karışısında halkı savunmasız bırakmıştır. Zihne kazasının halkı Rum olan Şilinroz, Vodina'nın Aynaroz, Poroz ve Yakova köylerine askeri müfrezeler gönderilmiştir. Selanik'de Narin çiftliği ile Selanik- Dersadet demiryolu hattında eskiden beri bulunan askeri müfreze de kaldırılmıştır. Çiftliklerde çalışanlar, çetelerin

¹¹⁹⁵ Jandarma nizamnamesinin 45.maddesine göre: "Jandarmanın vezaifi asliyesi haricinde istihdamı kat'iyen memnudur. Jandarma efradı gerek askerî ve gerek mülkiye memurlarının evrakı resmiye ve gayri resmiyesini getirip götürmek için taleb ve istihdam olunamaz. Fakat tehiri devletçe mazarratı mucip olacak ve diğer suretle gönderilmesi dahi mümkün olamayacak olan evrakı resmiye müstesna olarak jandarma efrad ile gönderilebilir." Düstur, (1941), No:277-Jandarma Nizamnamesi, 1. Tertip C.7, s.1121

¹¹⁹⁶ COA, BEO, 3303/247654, belge 1 sayfa 1, H.1326.03. 28/29.04.1908

¹¹⁹⁷ COA, TFR.I.AS, 60/5994, H.23.04.1326/24.05.1908

¹¹⁹⁸ COA, BEO, 3321/249039, H.1326.04. 26/27.05.1908

¹¹⁹⁹ COA, TFR.I.AS, 63/6287, belge 3 sayfa 1 ve 2, H.17.06.1326/16.07.1908

¹²⁰⁰ COA, TFR.I.AS, 63/6287, belge 3 sayfa 3 ve 6, H.17.06.1326/16.07.1908

saldırısına uğramıştır. Birkaç köyde mevcut karakollardaki jandarmalar da gündüz vergi tahsilinde, gece de çete takibi ile uğraşmaktan yorgun düşmüşlerdir. Selanik vilayetindeki jandarmaların, biran önce asker ile takviye edilmesi gerekmekte olduğunu vilayetin jandarma kumandanı ile vilâyat-ı selase müfettişine bildirilmiştir.¹²⁰¹

Osmanlı hükümeti, Robilant ile vilâyat-ı selasede bulunan jandarma sayısı konusunda bir görüşme yapmıştır. Vilâyat-ı selasede bulunması gereken jandarma sayısı 5742 kişidir; ancak Nisan 1908’de bu miktara ulaşmak bir tarafa nefer sayısının 4680 olduğunu belirtmişlerdir. Vilâyat-ı selase için gerekli olan nefer sayısı 1062 kişidir. Selanik’teki jandarma mektebine gitmekte olan nefer sayısı ile 4880 sayısına ulaşılacağı düşünülmektedir. Jandarma için gerekli olan neferin III. Ordu’dan temin edilmesine çalışılacaktır ve eksik biran önce kapatılacaktır.¹²⁰² Robilant raporunda , 1908 yılı Mart ayında verilen rakamları göz önünde bulundurarak, Temmuz 1908’de vilâyat-ı selasedeki jandarma miktarını saymış ve neticede jandarma mektebinde görevli zabitler çıkarıldığından 4,628 neferden ibaret olduğunu tespit etmiştir. Mart 1908’deki rakam göz önünden bulundurularak altmış altı nefer eksik olduğunu hesap etmiştir.¹²⁰³ Selanik vilayetinde bulunan jandarmanın miktarı, Temmuz ayı itibarıyla tablo 35’te görüleceği üzere nefer mevcudu 2.187’ye zabıt miktarı da 77’ye ulaşmıştır. Robilantın hesaplamasına göre Selanik vilayeti jandarmasında ciddi bir oranda hem neferde hem de zabitte eksiklik vardır. Selanik vilayetin 1906 yılındaki jandarma sayısında büyük oranda azalma olmuştur.

Tablo 35. Selanik Vilayeti’nde Temmuz 1908’de bulunan jandarma nefer ve zabitan miktarı ile olması gereken nefer ile zabitan miktarı ¹²⁰⁴

Eksik	Nefer		Zabitan			Taburlar ve alaylar
	Şimdiki mevcudu	Mevcut olması gereken	Eksik	Şimdiki mevcudu	Mevcut olması gereken	
373	1.354	1.727	2	51	52	Selanik
141	538	679	4	14	18	Serez
66	295	361	-	12	12	Drama
580	2.187	2.767	6	77	82	Selanik alayının toplam miktarı
	55	55	2	18	20	Selanik mektebi (Daimi kadro)

¹²⁰¹ COA, TFR.I.SL, 192/19120, H.19.06.1326/08.07.1908

¹²⁰² COA, BEO, 3357/251757, belge 6, H.1326.06. 17/16.07.1908

¹²⁰³ COA, TFR.I.AS, 64/6380, belge 3 sayfa 2, belge tarihi R.30.04. 1324/13.07.1908

¹²⁰⁴ COA, TFR.I.AS, 64/6380, belge 2 sayfa 1, belge tarihi R.30.04. 1324/13.07.1908

4.2.3. İttihat ve Terakki Cemiyet'nin Vilâyat-ı Selasede Başkaldırması ve II. Meşrutiyet'in İlanı

1908 yılında Ocak-Şubat aylarında vilâyat-ı selaseye, 10.000 yakın ihtiyat ve redif subayı getirilmişti. İhtiyat birlikleri çok uzun süre kalmayacaklarını düşünmüşlerdi; ancak görev süreleri uzayınca Nisan ayında Kosova vilayetindeki askerler bir huzursuzluk çıkarmışlardı. Kosova'daki askerler, maaşlarının verilip terhis edilecekleri söylenerek huzursuzlukları bastırılmıştı. 1908 yılı Mayıs ayında bu defa da 1907 yılı Aralık ayında göreve alınmış ve Manastırda görevlendirilmiş askerler huzursuzluk çıkarmışlardı. Başlangıçta az sayıda askerin katıldığı olaylar Haziran ayında daha fazla askerin katılımı ile büyümüştür. Neticede Manastır'daki askerler de, Kosova'daki askerler gibi terhis edilip ve maaşlarının verileceği söylenerek ikna edilmişti.¹²⁰⁵ Tahsin Paşa'nın hatıratında aktardığı kadarı ile maaşların ödenerek isyanların basırılması fikri, Alman sefiri Baron tarafından verilmişti. Alman sefiri, askerler arasında hareketlenmenin Reval görüşmelerinden daha mühim olduğu ve düzenli olarak maaş almayan askerin yaratacağı sorunların, vilâyat-ı selasesine daha fazla zarar vereceğini belirtmişti.¹²⁰⁶

İngiltere'nin, vilâyat-ı selasede gerçekleştirmek istediği düzenleme ve doğacak olası sonuçlar ise İttihat Terakki üyesi olan subaylar üzerinde etki yapmıştır. Askerden arındırılmış bir vilâyat-ı selasesi düşüncesi onları bir araya getirmişti.¹²⁰⁷ Selanik'te ise Rus-İngiliz görüşmeleri ve ardından ortaya çıkan haberler İttihat ve Terakki üyelerini rahatsız etmişti. Bu sebeple İttihat ve Terakki üyeleri artık açığa çıkarak bu olan bitene son vermek niyeti ile bir metin hazırlamışlardı. Metni Selanik, Manastır ve Kosova vilayetlerinde bulunan Avrupa ülkelerinin konsoloshanelerine iletmişlerdi. Bu İttihat ve Terakki cemiyetinin ilk girişimi idi ve Selanik'te yazılıp, Paris'teki merkezde basılıp, vilâyat-ı selasede dağıtılmak üzere gönderilmişti.¹²⁰⁸ Metin ise şu düşünceleri içermekteydi:

.....vatanın menfaatleri bakımından lüzumlu isteklerimiz haricinde, Avrupa bizim kabul edemeyeceğimiz bir istikamete girer de Makedonya'ya bir umumi vali, milletler arası bir kontrol ve adli idari teşkilat, Makedonya'daki Türk ordusunun tahdit edilmesi

¹²⁰⁵ İngiliz Büyükelçisi Sir Gerard Lowther'in 1908 Yılı Türkiye Raporu, (2003), Çev.Halil Ersin Avcı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları, (Eserin orijinali 1909'da yayımlandı), s.59-60

¹²⁰⁶ Esbak Mabeyn Başkatibi Tahsin Paşa (1931), age, s.248

¹²⁰⁷ Tokay, A. G, (1995), age, s.163

¹²⁰⁸ Enver Paşa'nın Anıları, (1991), age, s.77

gibi yeni yeni hareketelrde bulunmaya kalkarsa, şunu da beyan ederiz ki artık sabrımız tükenmiştir. Şerefli bir ölümü fena bir hayata her zaman değişebiliriz.

Yalnız bu neticeye varmaya lüzum kalmadan evvel zannederiz ki sizlerce arzularımı yerinde olarak kabul buyrulur. Büyük bir tahribata mani olmak için elden geldiğince çalışarak şu iki kelimedede hülasa edeceğimiz ümidimizi ortaya koymak için bizi serbest bırakırlar!

Biz bize, bizim için!¹²⁰⁹

İttihat ve Terakki cemiyeti üyelerinin, bir metin hazırlayarak hareketlenmiş olduklarının Osmanlı hükümeti tarafından duyulması ise gecikmemişti. Seraskerlik makamı, vilâyat-ı selasedeki asker arasındaki yaygın memnuniyetsizliğin kaynağının cemiyet olduğunu hükümete haber vermişti. Bu konuyu tetkik etmek üzere, hükümet tarafından Selanik Merkez komutanı Nazım Bey görevlendirilmişti. İttihat ve Terakki üyeleri bu kişinin görevlendirildiğini haber alarak, onu öldürmeye çalıştılsa da başarılı olamamışlardı.¹²¹⁰

İttihat ve Terakki üyelerinin, hareketleri yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştı. Selanik'te beş ve Manastır'da ve vilâyat-ı selasesinin diğer yerlerinde çeşitli mason loncalarında ve İttihad Klubü olarak adlandırılan yerlerde, Osmanlı hükümeti aleyhine toplantılar yapıldığı tespit edilmişti. Bu toplantılarda Meclis-i Mebusanın açılması, saltanata müdahale ile yeni kapılar açacak müdahaleler içerdiği bilgisi edinilmişti. İttihad ve Terakki cemiyetinin bu hareketleri Osmanlı hükümetini telaşa düşürmüştü.¹²¹¹ Tahsin Uzer hatıratında, Avrupalı zabitlerin hem haberleşmeyi sağlamada hem de yabancı yayınların vilâyat-ı selasesi girişinde İttihat ve Terakki cemiyetine yardımları dokunduğunu iddia etmiştir.¹²¹²

İttihat ve Terakki cemiyeti üyeleri vilâyat-ı selasede bir hazırlık içerisindeydiler, Rumeli vilâyat-ı selasesi düzenli askeri birliklerindeki subay ve erler arasında bir isyan hareketi başlatılmasına karar verilmişlerdi. İsyanı organize eden ve başlatan Manastır'da Avcı taburunda Kolağası olarak görev yapan Niyazi Bey'di. Niyazi Bey, oldukça radikal kararlarını halka duyurdu ve 3 Temmuz 1908 günü isyanını başlattı. Orduya ait silah ve cephaneyi topladı, anayasanın yeninden yürürlüğe konulması için bu işi yaptıklarını halka

¹²⁰⁹ Resneli Niyazi Hatıratı, (2018), s.87

¹²¹⁰ Karal, E.Z, (1996), age, C.9, s.27

¹²¹¹ H.H.P, 8/457, R.12.04.1324 /25.06.1908

¹²¹² Uzer T, (1999), age, s.90

duyurdular.¹²¹³ Kolağası Niyazi Bey, Saray’a Rumeli Müfettişine ve Manastır valisine anayasanın korunması, eşitsizliklerin önlenmesi isteğiyle acilen harekete geçmeleri yönünde çağrıda bulundu. Meşrutiyet’in ilanı için Rumeli’den saraya devamlı olarak telgraflar gönderiliyordu. II. Abdülhamit, Meşrutiyet’i tekrar ilan etmezse zorla yaptırılacağı ifade ediliyordu. Firzovik’teki olaylar da bu süre içinde daha da şiddetlenmişti, 20 Temmuz 1908’de Kanun-u Esasi’nin yeniden gelmesini talep eden ve bölgedeki halktan kişilerin de katıldığı 180 kişinin imzasını taşıyan bir mektup İstanbul’a gönderilmişti.¹²¹⁴

İttihat ve Terakki cemiyetinin başlatmış olduğu bu hareketin haberi, Osmanlı hükümetine ulaşmıştı ve bu isyanı bastırmak için görevlendirme yapılmıştı. Kosova’da bulunan askerleri kumanda eden Şemsi Paşa bu amaçla görevlendirilmiş ve Manastır’da başlayan isyanı bastırması istenilmişti.¹²¹⁵ Şemsi Paşa, Manastır’a gelirken Anadolu’daki Aydın redif alayını da yardımcı olmak üzere Manastır’a sevk edilmesini sağlamıştı. İttihat ve Terakki cemiyeti üyesi Enver Bey, Selanik’in Tikveş kazasına geçerek buradaki halkın cemiyete katılması için çalışmalar başlamıştı.¹²¹⁶ Şemsi Paşa, Selanik’e ulaştıktan kısa bir süre sonra İttihat ve Terakki cemiyeti üyesi bir kişi tarafından vurulmuş ve yerine Tatar Osman Paşa görevlendirilmişti. Tatar Osman Paşa henüz görevlendirilmişken, Selanik merkez kumandanı Nazım Bey de yaralanmıştır.¹²¹⁷

Anadolu’dan isyanı bastırmak üzere gönderilen takviye asker kuvveti Selanik yolu ile Manastır’a gönderilecektir: ancak bu askerler İttihat ve Terakki cemiyetinin Selanik üyeleri tarafından kandırılmışlardı. Kısa sürede Anadolu’dan gelen bu askerler de isyancılara katılmış ve Osmanlı hükümeti zor durumda kalmıştır. Bu katılım neticesinde isyanın artık kontrolden çıkmaya başladığı anlaşılmıştır.¹²¹⁸ Osmanlı yönetimi bütün olan biten karşısında son derece endişelidir, çünkü Rumeli vilayetlerinde asker isyan etmiş, isyanı bastırmak üzere gönderilen yedek kuvvetler de isyan etmiştir. Hatta bu gruba vilâyat-ı selasede görevli jandarma ve polis de dahil olmuştur. Vilâyat-ı selasesi müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa ise

¹²¹³ Shaw S.J-Shaw E.K, (1983), age, s.323

¹²¹⁴ Aykut Kansu, (2008), “Hürriyet, Musavat, Uhuvvet, Adalet-100. Yıl Dönümünde 1908 Devrimi’ni Anlamaya Çalışmak”, Toplumsal Tarih Dergisi, Temmuz, C.30, s.27-28

¹²¹⁵ İngiliz Büyükelçisi Sir Gerard Lowther’in 1908 Yılı Türkiye Raporu, (2003), s.62

¹²¹⁶ Enver Paşa’nın Anıları, (1991), age, s.113

¹²¹⁷ Karabekir K, (1995), age, s. 313

¹²¹⁸ Tokay, A.G, (1995), age, s.171-172 ve Bayur Y. H, (1991), C.1, K.1, s.468

hükümete “benden başka İttihat ve Terakkiye girmedik kimse kalmamıştır” şeklinde bir ifadesi olmuştur.¹²¹⁹

İttihat ve Terakki cemiyeti vilâyat-ı selasedeki hareketini sürdürürken, Rum ve Bulgar çete liderleri ile anlaşma zemini oluşturmayı da ihmal etmemiştir. Cemiyetin önemli üyelerinden Enver Bey, Temmuz ayının sonunda Selanik ve çevresinde ikna hareketlerine başlamıştır. Tikveş ve çevresindeki Rum çete üyelerinden Lazo ve Cristo’yu ikna etmiş; Bulgar Sandanski ve Panitsa silah bırakmayı kabul etmişlerdir. Ardından Drama’daki Dinka ve Yovanov adlı çete üyelerini, Nevrekop, Serez, Kumanova, Palanka, Köprülü gibi yerlerdeki Rum, Bulgar ve Sırp çeteleri silahlarını bırakmışlardır. Bu sadece Selanik vilayeti ile sınırlı kalmamış, Manastır vilayetinde de pek çok çete silahını bırakıp, saklandıkları yerlerden çıkmışlardır. İttihat ve Terakki cemiyetinin çeteleri yalnızca çete üyelerini ikna etmekle kalmamıştır, Serez kazasında birbirine düşman olan Rum metropolidi ile Bulgar çete üyesi birbirleri ile olan husumetlerine son vermişlerdir.¹²²⁰ Mazower’in aktardığına göre Bulgar çete lideri Sandanski, Selanik’teki bir otelin balkonundan yaptığı konuşma ile İttihat ve Terakki cemiyetine olan bağlılığını ilan etmişti.¹²²¹

II. Abdülhamit, olan biten karşısında kayıtsız kalmamıştır ve ilk olarak Sadrazamı değiştirerek, Ferit Paşa yerine Said Paşa’yı sadaret makamına getirmiştir.¹²²² Said Paşa, Serasker Rıza Paşa ile çalışmayacağını belirtince Seraskerlik makamına Ömer Rüştü Paşa getirilmiştir.¹²²³ 23 Temmuz 1908 günü, İttihat ve Terakki’nin Selanik merkezi harekete geçmiş ve Kanun-ı Esasi ilan edilip de Meclis tekrar açılmazsa vilâyat-ı selasede daha kötü olayların yaşanacağı yönünde Osmanlı hükümetini tehdit etmiştir.¹²²⁴ Selanik vilayetinde gelişen durum ve mülki memurlardan gelen haberler pek de iç açıcı değildi. Tahsin Paşa’nın aktardığına göre Selanik’in Serez kazasından bir telgraf gönderilmiş, Kanun-ı Esasi ilan edilmezse padişahın tahttan indirileceği söylenilmişti. Bu durum II. Abdülhamit’i endişelendirmişti.¹²²⁵ Serez kazasındaki hareketlilik, İngiliz zabiti Bonham’ın da dikkatini çekmişti. Serez kazasının Rum ahalisi olan bitenden rahatsızlık duyup, dükkanlarını

¹²¹⁹ Esbak Mabeyn Katibi Tahsin Paşa, (1931), age, s.79

¹²²⁰ Dakin D, (1966), age, s.379

¹²²¹ Mazower M, (2013), age, s.361

¹²²² Tokay A.G, (1995), age, s.173

¹²²³ Bayur, Y. H, (1991), C.1 K.1, s.473

¹²²⁴ Karal, E.Z, (1996), age, C.9, s.37

¹²²⁵ Esbak Mabeyn Başkatibi Tahsin Paşa, (1931), age, s.263

kapatmışlardı. Kolağası Ruşen Bey, askerlerle birlikte kazaya gelerek Osmanlı bayrağını açarak yönetimi ele geçirdiklerini beyan etmişti.¹²²⁶

Vilâyat-ı selaseden gelen haberler pek de iç açıcı değildi. Sadarette yapılan değişimi müteallik, olayın nedenleri ile ilgili hükümet üyeleri tartışmalar gerçekleştirmişlerdi. Vilâyat-ı selaseden pek çok mektup gönderilmiş ve hükümet toplantısında bunlar üzerinde durulmuştu. Hükümet üyelerine göre yaşanan bu isyan askeri ve mülki memurların görevlerine yerine getirmemesi ile ilgilidir. Sadrazam Said Paşa, bu topluluğun isteğinin Kanun-ı Esasi'nin ilanı olduğunu ve bir an önce bu uygulamanın hayata geçirilmesi için çalışılmasını istemişti. Meclis-i Vükela bu kararını II. Abdülhamit'e sunmuştur.¹²²⁷ II. Abdülhamit ise Meclis-i Vükelanın bu konudaki kararını beklemiştir. Meclis yaptığı görüşmeler ve vilâyat-ı selaseden gelen telgrafları da göz önünde bulundurarak 24 Temmuz 1908 günü Meşrutî idareyi yeniden ilan ettiğini ve Meclis-i Mebusanı açacağını halka duyurmuştur.¹²²⁸

Osmanlı hükümetinin ayaklanma karşısında takındığı tavır ve İttihat ve Terakki cemiyetinin başlattığı hareketin amacına ulaşması, vilâyat-ı selasedeki Avrupa devletlerini rahatsız etmişti. İngiltere, Kanun-ı Esasi'nin kabul edilmesi bir tarafa, Avrupalı zabitlerin durumunun ne olacağının belirsizliğini koruduğunu düşünmektedir. Osmanlı subaylarının, Avrupalı zabitlere karşı olumsuz tutumu kendini belli etmektedir ve İngiltere bu tavrın fiiliyata dönüşüp zarar görmelerinden endişelenmişti. İngiltere, sefirine bu durumu Rus hükümetine bildirilmesini istemişti.¹²²⁹ İngiltere, vilâyat-ı selasesinde jandarmadan seyyar müfrezeler kurulması fikrini bir süreliğine askıya aldığını bildirmiştir. Rusya, yönetimi ele geçirme ihtimali de göz önünde bulundurularak İttihat ve Terakki cemiyetine bir şans verilmesini, İngiltere'den istemiştir. Rusya'nın sefiri, Rusya ve İngiltere bu süreci iyi değerlendirirse belki de yeni Osmanlı hükümetine vilâyat-ı selasesinde jandarma ile ilgili düzenlemeleri kabul ettirebileceklerini düşündüğünü söylemişti.¹²³⁰

¹²²⁶ H.C.P.P, (1909), Inclosure 1 ine No.46, Yarbey Bonham to Bay G. Barclay, Drama 23 Temmuz 1908, Further Correspondence, Constitutional Movement In Turkey 1908, Turkey No.1, s.23

¹²²⁷ Said Paşa'nın Hatıratı, (1328), C. 2 K.2, s.445

¹²²⁸ Esbak Mabeyn Başkatibi Tahsin Paşa, (1931), age, s.267

¹²²⁹ H.C.P.P, (1909), No.34, Sir Edward Grey to Mr O'Beirne, Foreign Office, 29 Temmuz 1908, Correspondence Constitutional Movement In Turkey 1908, Turkey, No.1, s.17

¹²³⁰ H.C.P.P, (1909), No.35, Sir O'Beirne to Sir Edward Grey, St Petersburg, 30 Temmuz 1908, Correspondence Constitutional Movement In Turkey 1908, Turkey, No.1, s.17

4.2.4. II.Meşrutiyet'in İlanı Sonrasında Selanik Vilayeti'nde Asayiş ve Jandarmanın Durumu (Temmuz-Aralık 1908)

II. Meşrutiyet'in ilanı, Osmanlı vilayetlerinin tamamında ve özellikle de vilâyat-ı selasede büyük coşku ile karşılanmıştır. Dersaadet'den de Meşrutiyet'in ilk uygulamalarına ilişkin haberler basına yansımaya başlamıştı. İkdâm gazetesinde çıkan yazıda II. Abdülhamit'in "millete hürriyet vererek, kendime de 30 senedir mahrum olduğum hürriyeti itâ eyledim" şeklindeki açıklaması yer almıştır. Yine aynı gazetede Said Paşa'nın hazırladığı Hatt-ı Hümayun yayınlanmıştır. Hatt-ı Hümayun, kavim ve mezhebi ne olursa olsun herkesin özgürlüğü ile haklar ve ödevler bakımından eşitliğinin sağlanması; tutuklanmama, hapis ya da cezaya çarptırılmama vb. konularda değişiklikler içermektedir.¹²³¹

Osmanlı hükümet merkezinde yeni düzenlemeler devam ederken, vilâyat-ı selasede de yeni gelişmeler yaşanmaktaydı. Enver Bey'in, Selanik ve çevresinde çeteleri ikna çalışması sonuç vermişti. Vilâyat-ı selasede bulunan Rum çeteleri Manastır, Selanik ve çevresinde silah bırakarak Yunanistan'a gitmek üzere yola çıkmışlardı. İttihat ve Terakki cemiyetinin bu hareketi, Kosova ve Manastır'da bulunan Arnavut çetelerini etkilemiştir. Onlar da silahlarını bırakarak çete faaliyetlerine bir son vermişlerdir. Tan gazetesi, Selanik'teki konsoloslardan aldığı bilgiyi yayınlamıştır, şimdiye kadar elli Bulgar on sekiz Rum, dört Sırp, üç Ulah çetesi silahlarını teslim etmişlerdir.¹²³² Meşrutiyet'in ilanı ile oluşan bu yeni duruma ilişkin bilgilere, Enver Bey'in hatıratında da rastlayabiliriz. Enver Bey, önce Rum sonra Bulgar ve Sırp çetelerinin silah bıraktıklarını belirtmiştir. Rum çetelerinden Apostol, Bulgar Sandanski ve Paniça silahlarını bırakarak kendi ikametgahlarına dönmüşlerdir.¹²³³ Osmanlı basınında çıkan haberlere göre ise Bulgar Prensliği, vilâyat-ı selasenin bağımsız bir vilayet olma fikrinden vaz geçtiğini ilan etmişti.¹²³⁴ Enver Bey, silah bırakılıp vilâyat-ı selasede sessiz bir dönem başlamasına rağmen İttihat ve Terakki cemiyetinin temel amacının asayiş sağlaması olduğunu belirtmiştir. Bu şekilde hareket etmelerinin sebebi, Avrupa devletlerinin vilâyat-ı selasede asayişsizlik olduğunu öne sürerek deniz yolu ile bir harekette bulunmaları olasılığını göz önünde bulundurmaları ile ilgili olduğunu hatıratında belirtmiştir.¹²³⁵

¹²³¹ İkdâm, No.5096, 2 Ağustos 1908

¹²³² Tanin, S.1, No.11, H.14.07. 1326/11.08.1908, sayfa 4

¹²³³ Enver Paşa'nın Anıları, (1991), age, s.128

¹²³⁴ Tanin, S.1, No. 19, H.22.07. 1326/15.08.1908

¹²³⁵ Enver Paşa'nın Anıları, (1991), age, s.129

Kanun-ı Esasi'nin ilanından önce Meclis-i Vükela'da imza sırasında Şura-yı Devlet reisi Hasan Fehmi, siyasi hükümlüler için af maddesinin eklenmesi gerektiğini ifade etmişti. Bu konun görüşülmesini Sadrazam Said Paşa 26 Temmuz gününe bırakmıştı.¹²³⁶ Nitekim, silah bırakma hareketleri neticesinde III. Ordu müşiri de İstanbul'a gelerek Meclis-i Mahsus'ta bir teklifte bulunmuştur. Silahlarını bırakan çete üyeleri için bir af çıkarılmasını talep etmişlerdir. Meclis-i Mahsus, bazı şartlar altında af konusunu görüşerek karara varacağını belirtmiştir.¹²³⁷ Osmanlı Devleti genel af ilan etmişti, bu genel aftan hapisanelerdeki siyasi hükümlülerin faydalanmamasına karar verilmişti.¹²³⁸ Genel affın ilanı sonrasında, Sadrazam Said Paşa'nın ifadesine göre vilâyat-ı selasede mahkumlar zorla hapisanelerden çıkarak izlerini kaybettirmişlerdi. Sadrazam, Anadolu vilayetlerinde de böyle bir durum ile karşılaşılmasının önüne geçmek için Dahiliye Nezaretine verdiği bir emirle mahkumların silah zoru ile kaçmalarının engellediğini belirtmişti.¹²³⁹ Kanunların hazırlandığı bu süreçte, II. Abdülhamit ve Sadrazam Said Paşa'nın ordu üzerinde sivil denetim kurmak istemesi İttihat ve Terakki partisinin tepkisini çekti. İttihat ve Terakki cemiyetinin muhalefeti neticesinde, Said Paşa sadrazamlıktan alınmış ve yerine daha ılımlı olan Kamil Paşa sadrazamlık makamına getirilmişti.¹²⁴⁰

Selanik ve vilâyat-ı selasenin diğer vilayetlerinde çetelerin silahlarını bırakması ile birlikte, görece bir sukunet durumu oluşmuştu. Ancak bu sukunet Avrupa devletleri tarafından başka türlü yorumlanmıştı. İngiltere, 1908 yılı Temmuz ayında vilâyat-ı selasedeki Avrupalı zabıtlere herhangi bir müdahale olacağından duyduğu endişeye rağmen harekete geçmemişti. İngiltere, Kanun-ı Esasi'nin ilanını memnuniyetle karşılamış olmakla birlikte, 1908 yılının başından beri teklif ettiği jandarmadan seyyar müfrezeler teşkilini de tekrar gündeme getirmekten vaz geçtiğini Osmanlı hükümetine bildirmiştir. İngiltere bu konuda Sırp ve Yunan hükümetlerini de ikna ettiğini eklemiştir.¹²⁴¹ İngiltere'nin ardından Rusya da İttihat ve Terakki cemiyeti ile Osmanlı Devleti'nin yeni durumunu ve ön görülen reformları takdir etiklerini belirten bir açıklama yapmıştır. Rusya, kendilerine karşı devam

¹²³⁶ Said Paşa'nın Hatıratı, (1328), C.2, K.2, s.447

¹²³⁷ Düstur, (1329), Numara 3- Rumeli şahanede tarik şakavete süluk edenlerin bazı şeraitle afları hakkında irade-i seniyye, Osmaniye Matbaası, İstanbul, H.21.06.1326 / 20.07.1908, C.1, s.3

¹²³⁸ Karal E.Z, (1996), age, C.9, s. 42

¹²³⁹ Said Paşa'nın Hatıratı, (1328), C.2, K.2, s.453

¹²⁴⁰ Shaw S.J-Shaw E.K, (1983), age, s.332

¹²⁴¹ Tanin, No. 18, H.21.07.1326 /18.08.1908, s.3

etmekte olan güvensizliğin sona ermesi için elinden geleni yapmaya çalışacağını belirtmiştir.¹²⁴²

Avrupa Devletleri, Alman hükümeti vasıtası ile vilâyat-ı selasedeki zabitlerini çekmeye niyeti olmadığını belirtmişti.¹²⁴³ Bu habere rağmen tam tersine işaret eden bilgiler edinilmekteydi. Le Gazetta Dekoni’de çıkan haberlere göre Selanik jandarma mektebi müdürü bir süredir Almanya’da izinli durumdadır, izin süresinin bitiminde Alten bir daha geri dönmek üzere görevini bırakmıştır.¹²⁴⁴ Bu haberi müteakip, Rusya’nın da zabitlerini ülkesine çağırdığı haberi çıkmıştı; Avusturya hükümeti de zabitlerini geri çağırmıştır. Osmanlı hükümeti yeni oluşan duruma bir tavır mı olduğunu sormuştur, Rus hükümeti ise ihtiyacın azalması sebebi ile vilâyat-ı selasedeki zabitleri çektiğini belirtmiştir.¹²⁴⁵ 3 Ekim 1908 günü İngiltere, Fransa, Rusya, İtalya, Avusturya sefirleri Osmanlı Devleti’ne ortak bir nota göndermişlerdi. Bu notaya göre devletler vilâyat-ı selasede görevli zabitlerin tensikat görevi yerine müfettişlik görevi yaptıklarını, Osmanlı Devleti izin verirse kendi ülkelerine dönmek istediklerini belirtmişlerdi. Kontratları sona ermediğinden, Osmanlı Devleti’nin bir talimat hazırlayarak kendilerine sunmasını talep etmişlerdi.¹²⁴⁶

Avrupa Devletleri’nin kendi zabitlerini geri getirmek için pazarlık yaptığı Eylül-Ekim sürecinde, Selanik kenti de bambaşka bir sürecin içerisine girmişti. 1908 yılı Eylül ayında, Şark demiryolları şirketinde çalışan bir grup Bulgar grev düzenlemişlerdi. Onların bu hareketi amansız düşmanları durumundaki Rumların tepkisini çekmişti.¹²⁴⁷ Bu sırada Bulgar çete reisi Sandaski’nin önce ele geçirildiği ardından tekrar bırakıldığına dair haberler çıkmıştır. Tanin gazetesi, bu işin aslını öğrenmek için vilâyat-ı selasesi müfetişi Hüseyin Hilmi Paşa ile görüşmüştür. Hüseyin Hilmi Paşa gazeteye verdiği mülakatta, Bulgarlar’ın Selanik’in Menlik kasabasında toplanarak silah ve askeri talimler yaptıklarına ilişkin haberlerin yanı sıra yine çeteler için Bulgar halktan para toplandığı yönünde haberlerin Rumeli müfettişliğine ulaştığını belirtmiştir. Müfettişlik, böyle bir durumu engellemek için Serez mutasarrıflığına olayla ilgisi olanların derhal bulunarak mahkemelere sevk edilmesini

¹²⁴² Ignatyev B, (1999), XIX. Yüzyıl Sonu ile XX. Yüzyıl Başında Rus Türk İlişkileri (gerçekleşmeyen yakınlaşma tasarıları), Türk Rus İlişkilerinde 500 Yıl (1491-1992), Ankara 12-14 Aralık 1992, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s.156-157

¹²⁴³ Tanin, No.11, H.14.07.1326 /13.08.1908, s.4

¹²⁴⁴ COA, HR.SYS, 43/14, M.1908. 08.16

¹²⁴⁵ COA, HR.SYS, 1173/31, M.22.08.1908

¹²⁴⁶ COA, HR.SYS, 1173/34, M.03.10.1908

¹²⁴⁷ Anastassiadou M, (1998), age, s.372

istemiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, Sandanski'nin İttihat ve Terakki cemiyeti ile anlaştığı için artık bir problem yaratmayacağını da belirtmiş ve tutuklanıp salıverilmesinin mümkün olmadığını eklemiştir.¹²⁴⁸

Selanik'te demiryolu işçilerinin yanısıra tütün işçileri, tramvay işçileri de iş bırakma eylemleri düzenlemişlerdi. 1908 yılı Ekim ayında iş bırakma eylemleri çözüme kavuşturulmuşken; 4 Ekim 1908 günü Bulgar Prensliği bağımsızlığını ilan etmiş, 5 Ekim 1908 günü Avusturya Bosna Hersek'i işgal ettiğini açıklamıştır. Bu iki olaydan ilki için vilâyat-ı selasede tepki verilmemiş, ikinci olay karşısında Selanik halkı Avusturya mallarını boykot ederek tepkilerini göstermişlerdi.¹²⁴⁹

İttihat ve Terakki cemiyetinin bu süreçte en önemli isteği, seçim yapılarak Mebusan meclisinin açılmasıydı. Nitekim hükümet, 1908 yılı Ağustos ayında Mebusan meclisi için seçim yasası hazırlayarak vilayetlere göndermiştir. Mebusan meclisinin açılması düşünülen 1908 yılı Aralık ayına kadar seçim propagandaları dahil dört aylık bir süreç başlamıştı. Ekim ve Kasım aylarında seçimler yapılacaktı, bu durum vilâyat-ı selasede asayiş bozucu olayların yaşanmasına sebep olmuştu.¹²⁵⁰ Bulgar Prensliğinin bağımsızlığını ilan etmesi ve seçim ile ilgili çalışmalar, Selanik çevresinde yaşayan Bulgar çetelerinde tekrar bir hareketlenmeye sebep olmuştu. Sandanski'nin arkadaşlarından olan Paniça, Drama sancağı civarındaki Rum köylerini dolaşmaya başlamıştır. Paniça, Rum halkı Bulgar ekserhanesine katılmaları için zorlamaya ve şiddet kullanmaya başlamıştı.¹²⁵¹

Bulgar örgütleri, seçimlere katılarak oy vermenin önemli olduğunu belirtmişlerdi. Vilâyat-ı selasesinin geleceğinde söz sahibi olabilmek ve Avrupa tarafından desteklenmek için seçimlere hem mebus adayı göstermek hem de oy vererek iştirak etmek önemli görülmüştü.¹²⁵² Bulgarlar, Selanik vilayeti merkez ve kazalarında Bulgar çete üyelerini aday göstermişlerdi. Dimitri Vlahof, Hristo Delçev¹²⁵³ ve Yane Sandanski Selanik vilayet ve kazalarında aday gösterilmişlerdi.¹²⁵⁴ Dimitri Vlahof Selanik merkez vilayetinden: Hristo

¹²⁴⁸ Tanin, H.6 Ramazan 1326 /2 Ekim 1908, Yıl 1, No.63, s.8

¹²⁴⁹ Anastassiadou M, (1998), age, s.379 ve İngiliz Büyükelçisi Sir Gerard Lowther'in 1908 Yılı Türkiye Raporu, (2003), s.64

¹²⁵⁰ Demir Fevzi, (2007), Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet Dönemi Meclis-i Mebusan Seçimleri (1908-1914), İmge Kitabevi, Ankara, (1.Baskı), s. 61

¹²⁵¹ Sabah, H.05.10 1326 /31 Ekim 1908, Yıl. 20, No: 6860, s.4

¹²⁵² Hacısalihoğlu M, (2008), age, s.270-271

¹²⁵³ 1903 yılında Selanik'in bombalanması olayında payı olan kişilerden birisidir.

¹²⁵⁴ Demir F, (2007), age, s.155-156

Delçef de Serez kazalarına mebus olarak seçilmişlerdi, Sandanski ise seçilememişti.¹²⁵⁵ 17 Aralık 1908 günü Osmanlı Mebusan Meclisi, II. Abdülhamit'in açılış konuşması ile görevine başlayacaktı.¹²⁵⁶ Vilâyat-ı selasede seçimler bir tarafa bürokratik anlamda da düzenlemeler yapılmıştı. Hem askeri hem de idari anlamda birtakım düzenlemeler İttihat ve Terakki cemiyeti tarafından yapılmıştı. Selanik valisi değiştirilmiş ve yerine daha önce 1901 yılında Kosova'daki olaylardan ismini zikrettiğimiz Daniş Bey getirilmiş, III. Ordu kumandanı Esat Bey yerine ise Aralık 1908'e kadar pek çok farklı kişi getirildiyse de yıl sonunda Serez redif tümeni komutanı olan Ferik Fahri Paşa göreve getirilmişti. Vilâyat-ı selasede bürokratik anlamda en büyük değişiklik, müfettiş Hüseyin Hilmi Paşa'nın pozisyonu olmuştur. Hüseyin Hilmi Paşa, bütün görevlerini Mahmut Şevket Paşa'ya devrederek 29 Kasım 1908 günü İstanbul'a gitmek üzere yola çıkmıştır. Selanik jandarma kumandanı değiştirilmiştir. Selanik jandarma kumandanı Cavit Bey, Kosova'nın Taşlıca'nın mutasarrıfı olarak görevlendirilmiştir.¹²⁵⁷

Mebusan Meclisi için yapılan seçimler, Selanik vilayetinde asayişin tekrar bozulmasına neden olmuştu. Selanik'teki Bulgar Meşrutiyet kulübü, İttihat ve Terakki cemiyetine Ocak 1909'da asayiş meselesi ile ilgili bir mektup yazmıştı. Bu mektup Rum ve Bulgar çatışmasının yeniden başladığını göstermektedir. Rumlar, Bulgarlar'ı fırsat buldukları yerlerde öldürmeye, yaralamaya ve okullarına zarar vermeye başlamışlardı. Bulgar Meşrutiyet kulüplerine göre bu durum, Meclis-i Mebusanın açılışını kutlamak için bir araya gelen Bulgarlara özellikle yapılmıştı.¹²⁵⁸

Onları doğrular bir mektup ay sonunda sadrazama yazılmış, ek olarak Selanik jandarma kumandanı Refet Bey'in mektubu da iliştilmiştir. Yunanlılar'ın Selanik vilayeti ve kazalarındaki Rum nüfusun etkisini artırmak için günden güne teşkilatlandıkları öğrenilmiştir. Selanik'te bulunan konsolsoları aracılığı ile Ortodokslar'ı kendi taraflarına çekmeye çalışmaktadırlar. Yunan konsolosluğu vasıtası ile Ortodoks kilislerinde bulunan papaz ve metropolitler ikna edilmeye ve Rumeli vilayetlerinde Rum davasını gütmek üzere teşkilatlandırılmaya çalışıldığı belirlenmiştir. Selanik ve çevresinde artan bu gerilime son

¹²⁵⁵ Hacısalihoglu M, (2008), age, s. 276-277

¹²⁵⁶ Shaw S.J-Shaw E.K, (1983), age, s.336

¹²⁵⁷ İngiliz Büyükelçisi Sir Gerard Lowther'in 1908 Yılı Türkiye Raporu, (2003), s.67-68

¹²⁵⁸ COA, DH.MKT, 2706/ 24, H.20.12.1326/13.01.1909

vermek için jandarma kumandanı Refet Bey'in mektubunun tetkik edilmesi ve jandarma sayısının artırılması konusundaki isteğinin reddedilmemesini istemiştir.¹²⁵⁹

Refet Bey, Bulgar ve Rum çatışmasının tekrar başladığını yazarak başladığı mektubuna bir soruna dikkat çekerek devam etmiştir. Osmanlı Devleti, gerek vilâyat-ı selasede gerekse Selanik vilayetinde güvenlik görevlilerinin sayısını azaltmıştır. Merkeze çekilen asker miktarı sekiz bindir, Refet Bey ise süvari de dahil olmak üzere iki bin jandarma istemektedir. Geriye kalan askerlerin büyük kısmı firar etmiştir, bu da güvenlik için ciddi bir zafiyete yol açmıştır. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte, ilan edilen af ile suçlular salıverilmiş ve bu büyük bir tehdit haline gelmiştir. Refet Bey asker ve jandarma sayısı azaltıldığı için sukunetle geçen bu dönemin ardından ciddi çatışmalar başladığını belirtmiştir. Vilâyat-ı selasesinde jandarma sayıca az olup ondan hem asayiş sağlaması hem de hapishanelerin güvenliğini sağlanması istenmektedir. Rum ve Bulgarlar, kendi ülkelerinden sürekli kaçak yollarla vilâyat-ı selasesine silah sokmaya devam etmektedirler. Refet Bey, Selanik'te bulunan karakolların aralarındaki mesafelerin fazla olmasından ve sayıca kalabalık olan Hristiyan köyleri arasında bulunmasından rahatsızdır. Karakollardaki jandarmalara yardım etmek için yola çıkan bir askeri birliğin ulaşması on ila on beş saati bulmaktadır. Bu da jandarmanın olaya müdahalede az bir kuvvetle kalmasına neden olmaktadır. Jandarmanın durumu oldukça sıkıntılıdır ve kuvvetinden çok daha fazla görev yapması kendisinden beklenmektedir.¹²⁶⁰

4.2.5. Osmanlı Hükümeti'nin ile İttihat ve Terakki Cemiyetinin Vilâyat-ı Selase Jandarması Hakkında Islahat Düşünceleri

Osmanlı Devleti, İstanbul'da bir polis ve jandarma okulu açmak için çalışmalara başlamıştı. Zaptiye nezareti de bu maksatla, Selanik vilayetindeki mektepten önce bu okulların programlarını incelemek üzere talep etmişti.¹²⁶¹ Zaptiye nezaretinin bu talebine verilen cevapta ise yalnızca mektep programlarının gönderilmesinin, yeterli olmayacağı bildirilmişti. Mektep programı, sadece askeri derslerle sınırlı olmayıp bilimle ilgili dersleri de vermek üzere bir iki öğretmenin İstanbul'a gönderilmesi hatta bu görev için Avrupalı bir zabitin görevlendirilmesinin daha uygun olacağı yönünde bir fikir sunulmuştu.¹²⁶² Harbiye

¹²⁵⁹ COA, DH.MKT, 2724/92, belge 6 sayfa 1, H.08.01.1327/31.01.1909

¹²⁶⁰ COA, DH.MKT, 2724/92, belge 4 sayfa 3 ve 4, H.08.01.1327/31.01.1909

¹²⁶¹ COA, ZB, 621/86, R.1324.06.16/29.08.1908

¹²⁶² COA, TFR.I.MKM, 31/3062, H.10.08.1326/06.09.1908

Nezareti, bu konuda yapılacak düzenlemeler için hükümetle görüşmeye karar vermişti. Harbiye Nezareti Selanik, Manastır ve Kosova'daki gibi mekteplerin açılmasını istemişti.¹²⁶³

Osmanlı hükümeti gibi İttihat ve Terakki cemiyeti de jandarma ile ilgili düzenlemeler konusunda söz sahibi olmak istemiştir. Bu sebeple hükümete bir rapor hazırlayarak sunmuşlardı. Osmanlı hükümeti, II. Meşrutiyet'in ilanı sürecinde daha çok İstanbul'da bulunan jandarma için düzenlemeler yapmakta olmasının yetersizliği belirtilmişti. Jandarma nizamnamesinin düzenlenmesi ve İstanbul'daki jandarma tensiki için bir komisyon kurulduğu öğrenilmişti. Oluşturulan bu komisyonun başkanlığını Erkan-ı Harp Binbaşısı Ali Fethi Bey yapmış, ayrıca iki zabıt de bu işle görevlendirilmişti. İttihat Terakki cemiyeti, Osmanlı Devleti'nin İstanbul'daki jandarmaya çeki düzen vermek için vilâyat-ı selasede bulunan birkaç zabiti görevlendirmesi yeterli olmayacaktı. Jandarma teşkilatında yapılacak düzenlemeler bütün vilayetleri kapsayacak şekilde gerçekleştirilmeli, en önemlisi cemiyetin hazırlamış olduğu program Meclis-i Mebusan'da görüşülerek karara varılmalıdır. İttihat ve Terakki cemiyeti hazırlamış olduğu bu programı, hükümete üç madde halinde sunmuştu. Bu üç maddeye göre:

1- Vilâyat-ı selasesi jandarmasının tensikatındaki esasların tamamı ya da bir kısmı kabul edilerek uygulanacaktır.

2- Osmanlı Devleti'nin bütün vilayetlerinde vilâyat-ı selasedeki gibi tensikat daireleri kurulmalıdır. Bu tensikat daireleri kurulurken de ülkenin coğrafi koşulları gözetilerek düzenlemeler yapılmalıdır. Buna göre Yanya ve İşkodra vilayetleri Selanik tensikat dairesine bağlanacak: Edirne, İstanbul, Çanakkale, İzmit, Çatalca, Bursa, Kastamonu vilayetleri İstanbul tensikat dairesine bağlanacak: İzmir, Bahrı sefid, Konya, Ankara İzmir tensikat dairesine bağlanacak: Beyrut, Şam, Halep, Adana vilayetleri ile Kudüs mutasarrıflığı Beyrut tensikat dairesine bağlanacak: Vilâyat-ı sitte Trabzon tensikat dairesine bağlanacak: Bağdat, Basra, Musul vilayetleri Bağdat tensikat dairesine bağlı olacaklardır. Bu altı adet tensikat merkezi de İstanbul'da bulunan umum merkez komutanlığına bağlı olacaktır.

¹²⁶³ İkdâm, S.15, No. 5194, R.28.08.1324/10 Kasım 1908 s.3

3- Osmanlı jandarinasında yapılacak düzenlemeler için Avrupalı zabitlerden yardım alınması bir gerekliliktir. Osmanlı jandarinasında, tensikat görevini yapabilecek yeterliğe ulaşanlar çok sınırlıdır; bu nedenle yabancı bir ülkeden yardım alınması zaruridir. Osmanlı Devleti, vilâyat-ı selasede bulunan ve görevlerini iyi bir şekilde yerine getirdikleri tespit edilen İtalyan, Fransız ve İngiliz zabitlerden bir kısmının kontratlarına son vermeyerek geri dönmelerini engellemelidir. İstanbul'da oluşturulacak umum jandarma kumandanlığında Robilant görevlendirilmelidir. Jandarma ile ilgili düzenlemelerde en sık dikkat çekilen konu, jandarma bütçesi meselesidir. Jandarma tensikat dairesinin bütçesi bir milyon iki yüz bin liradır ve bu bütçe Bulgar ordusunun bütçesine neredeyse eşittir. Bu konuda bütçedeki eksikliğin sebebi olabilecek, suiistimale bulaştığından şüphelenilen jandarma dairesi memurları tespit edilerek görevlerine son verilmesi gerekmektedir.¹²⁶⁴

Osmanlı hükümeti, İttihat ve Terakki cemiyetinin sunmuş olduğu bu raporu dikkate alması o an için mümkün görülmemiş; ancak İstanbul'da açılacak jandarma mektebi ile ilgili Harbiye nezareti ile yapılan görüşmelere devam etmişti. Mekteplerin düzenlemesi için bir komisyon oluşturulmuştu. Bu komisyonun başkanlığı, Kosova jandarma alay kumandanı Galip Bey'e verilmişti. Komisyon, görüşmeler neticesinde okulların nasıl bir şekilde ve bütçe ile açılacağına karar vermişti. İstanbul'da efrad-ı cedide, posta kumandanları ve karakol kumandanları mektebi açılması yönünde bir karara varılmıştı. İlk olarak posta ve karakol kumandanları açılacaktır. İstanbul'da açılacak üç jandarma mektebi için kiralanacak bir binada aylık elli sekiz bin sekiz yüz elli kuruş tutacaktır, yıllık ise yüz beş bin iki yüz kuruş gereklidir. Bu miktara temin edilecek eşya masrafları da eklendiğinde, elli dört bin kuruşa ihtiyaç olduğuna karar verilmişti. İstanbul'da açılacak bu okullarda, şimdilik küçük zabitan ve on başılar eğitim göreceklidir. Açılacak bu okulda eğitim vermek üzere Avrupalı bir zabitin görevlendirilmesi daha uygun olacağı gibi, Osmanlı askerinden de iş için görevlendirme yapılacaktır. Galip Bey, İstanbul'da açılacak jandarma mektepleri için esas düzenlemenin vilâyat-ı selasesi generali Robilant ile yapılan görüşmeler neticesinde daha iyi anlaşılacağını belirtmiştir.¹²⁶⁵ Böylelikle vilâyat-ı selasede açılan jandarma mektepleri, yaptığı çalışmalar ile Osmanlı Devlet merkezinde açılacak jandarma mekteplerine kaynaklık yapacaktı.

¹²⁶⁴ COA, Y. EE.KP, 33/3260, belge 1, H.1326.10.10/05.11.1908

¹²⁶⁵ COA, BEO, 3444/258262, belge 3 ve 4, H.1326.11. 06/30.11.1908

4.3. Vilâyat-ı Selasede Asayiş ve Emniyetin Sağlanması Amacıyla Osmanlı Devleti Tarafından Yapılan Düzenlemeler ve Selanik'te Jandarmanın Durumu (1909)

4.3.1. Mebusan Meclisinde Vilâyat-ı Selase'nin Asayışı Hakkında Yapılan Görüşmeler

Vilâyat-ı selase içinde bulunduğu durum ve artan asayişsizlik Meclis-i Mebusan'da görüşülmek üzere soru olarak sunulmuştur. Soruların alt başlıkları ise farklı konularla ilgili olmakla birlikte, aynı konu etrafında gelişmişti. Priştine mebusu Hasan Bey Rum, Ulah ve Bulgar komitelerinin faaliyetlerini: Serez ve Selanik mebusları Delçef ile Velahof Selanik, Kosova ve Manastır vilayet ile kazalarındaki asayişsizliği: Kütahya mebusu Abdullah Azmi Efendi ise Rumeli'deki karışıklık ile ilgili soruları hakkında açıklama istemişlerdi. Meclis ise Dahiliye Nazırlığı görevine getirilen eski Rumeli müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa'nın¹²⁶⁶ cevap vermesini uygun bulmuştur. Hüseyin Hilmi Paşa Meşrutiyet'in ilanını müteakip çetelerin silah bırakmalarının geçici olduğunu ilk anda kavramaktan uzak olduklarını belirtmiştir. Osmanlı hükümeti, vilâyat-ı selasedeki çetelerin sadece çatışmayı durdurduklarını kavrayamamıştır ve Meşrutiyet'in ilanı sonrası her şey eskiye dönmüştür. Osmanlı Devleti, çetelerin bu çatışmasızlık ortamını fırsat olarak göreceğini kavrayamamıştır. Askerin sayısını azaltmış ve bu da bir güvenlik zafiyeti oluşmasına neden olmuştur. Hüseyin Hilmi Paşa'nın bu konuda sunduğu gerekçe oldukça ilginçtir: askerler yıllardır vilyat-ı selasede bulunan çetelerle mücadele etmekten yorulmuşlardır, askerlerin görev yapmadığı bu dönemde dinlenmesini sağlamak istediklerini belirtmiştir. Vilâyat-ı selasedeki çeteler çatışmayı bıraktıkları bu dönemde silahlarını Osmanlı hükümetine teslim etmemişlerdir. Jandarma nizamnamesine göre silahların toplanmasına hakkı olmasına rağmen, çeteler silahlarını teslim etmemişlerdir. Hüseyin Hilmi Paşa kendisine, vilâyat-ı selasede olaylar hakkında düzenli olarak rapor sunulduğunu belirtmiştir. Bu raporlara göre asayişsizlik her bir grubun birbirine zarar vermesi ile ilişkilendirilmelidir.¹²⁶⁷

Osmanlı hükümeti, vilâyat-ı selasede askeri geri çekmenin zararının farkına varmış ve yeniden köylere ile kasabalara askerler yerleştirilmiştir. Bu önlemin bir faydası olmayacağını farkındadır, uyuyan çeteleri uyandırmak için sigortacı, bisikletçi kimlikleri

¹²⁶⁶ II. Meşrutiyet'in ilanı sonrası Said Paşa'dan sonra sadrazam olan Kamil Paşa'nın kabinesinde Hüseyin Hilmi Paşa Dahiliye Nazırı olarak görev yapmıştır. Tunaya T. Z, (1989), age, s.40

¹²⁶⁷ MMZC, Devre 1, C.1, Yirminci İnikad, R. 17 Kanunsani 1324/30.01.1909, s.368-369

ile köylere ve kasabalara çetelerin propagandistleri sızmaya başlamıştır. Hüseyin Hilmi Paşa, vilâyat-ı selasede asayişini yeniden sağlamak için kilise ve mezhep tartışmalarının sona erdirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu maksatla Meclis-i Mebusanda bir komisyon oluşturulmasını uygun bulduğunu mebuslara bildirmişti.¹²⁶⁸

Serez mebusu Delçef, Hüseyin Hilmi Paşa'nın askeri önlemleri azalttığına dair itirafı karışısında şaşkınlığını gizleyememiştir. Ancak bütün olan bitenden de İttihat ve Terakki cemiyetini suçlamak yerine II. Abdülhamit'i suçlamayı tercih etmiştir. Delçef'e göre II. Abdülhamit, vilâyat-ı selasede tensikat yapmasına rağmen eski memurları ve jandarmaların görev yapmaya devam etmelerini sağlamıştır. Suçlu olan memur ve askeri görevlileri yerinde bırakarak, şiddet olaylarının artmasına göz yummuştur. Delçef'in esas değindiği nokta ise Bulgar çetelerinin hareketlerine son vermek için ilk önce Edirne'de, ardından Selanik, Manastır ve Kosova vilayetlerinde Rum çetelerinin kurularak güçlenmesinin Osmanlı hükümetinin teşviki ile kurularak güçlendirildiğini savunmuştur.¹²⁶⁹ Hüseyin Hilmi Paşa, Delçef'in bu sorularına cevap vermiş ve Rum çetelerinin hükümet eli ile kurulup güçlenmesi meselesine itiraz etmiştir. Meşrutiyet'in ilanını müteakip, memurların büyük kısmı değiştirilmiştir özellikle de çetelerin takibi ile görevli jandarmalar değiştirilmiştir. Jandarmaların en eskisi bir senedir görevdedir. İttihat ve Terakki cemiyetinin vilâyat-ı selasede oluşturmaya çalıştığı bu döneme, Delçef tarafından yapılan itirazı haksız bulunduğunu belirtmiştir.¹²⁷⁰

Selanik mebusu Rahmi Bey, devletin Meşrutiyet'in ilanı sonrasında vilâyat-ı selasede asayişin bu derece bozulması askerin çekilmesi ile jandarma ve diğer güvenlik birimlerinin görevlerini yerine getirmemesi neticesinde gerçekleştiğini belirtmiştir. Bulgar Prensliğinden gelen şahıslar, vilâyat-ı selaseye bu süreçte silah, patlayıcı gibi maddeleri koymuşlardır.¹²⁷¹ İstanbul mebusu Kozmide Efendi, jandarmada bulunan bazı kişilerin görevlerini suistimal eden hallerine değinmiştir. Kozmide Efendi bu durumun sadece vilâyat-ı selase ile de sınırlı olmadığını belirtmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa'dan, jandarma ve diğer güvenlik görevlilerinin seçiminde dikkatli bir şekilde hareket edilmesini istemiştir. Kozmide Efendi, asayişini sağlamak için vilâyat-ı selasede bulunan metropolitlerin takip edilmemesini

¹²⁶⁸ MMZC, Devre 1, C.1, Yirminci İnikad, R. 17 Kanunsani 1324/30.01.1909, s.371-372

¹²⁶⁹ MMZC, Devre 1, C.1, Yirminci İnikad, R. 17 Kanunsani 1324/30.01.1909, s.374

¹²⁷⁰ MMZC, Devre 1, C.1, Yirminci İnikad, R. 17 Kanunsani 1324/30.01.1909, s. 376

¹²⁷¹ MMZC, Devre 1, C.1, Yirminci İnikad, R. 17 Kanunsani 1324/30.01.1909, s. 391

de özellikle istemiştir. Din adamları eğer bir suçları varsa jandarma ve polis tarafından takip edilmeden kaza ve köylerde seyahat edebilmelidir; eğer bir suçları varsa da mahkemelerde yargılanmalıdır.¹²⁷²

Dahiliye nazırı, jandarmaların hal ve hareketlerinde kendi nezaretinin sorumlu olmadığını belirtmiş; ancak Osmanlı vatandaşlarına zararı dokunan jandarmalara gerekenin yapılacağını belirtmiştir. Dahiliye nazırı asayiş ile ilgili meselenin ise kendisine ait olduğunu ve yapılacak düzenlemelelerin de kendilerini ilgilendirdiğini belirtmiştir. Metropolid ve din adamlarının serbestçe hareketi konusunda da kısıtlama yapılmadığını belirtilmiştir.¹²⁷³ Mebusan meclisinde görüşmeler birkaç gün sürmüştür, mebuslardan geçmişte vilâyat-ı selasede görev alanlar fikirlerini sunmuşlardır. Üsküp mebusu Necip Draga Bey, görüşmelerde hep aynı konulardan söz edildiğini ve vilâyat-ı selasede asayişsizliğin sebeplerinin sadece kilise meselesi ile sınırlı olmadığını belirtmiştir. Bu durumun çetelerin hal ve hareketlerini önleyecek bir düzenleme olmaması ile de yakından ilişkili olduğunu savunmuştur. Kiliseler ile ilgili bir heyet oluşturulup düzenlenmeli, çetelerin hareketlerinden caydırmak için de bir kanun layıhası hazırlanarak mecliste görüşülmesinin daha iyi sonuç vereceğini savunmuştur.¹²⁷⁴

Sinop Mebusu Yusuf Kemal Bey, bu işin adliye teşkilatında yapılacak düzenlemeler ile sağlanacağını düşünmektedir. Hüseyin Hilmi Paşa, vilâyat-ı selasede müfettiş sıfatı ile görev yapması sebebiyle olan biten hakkında daha fazla fikir sahibidir. Bu sebeple bir layıha hazırlayarak meclise sunmalıdır. Asayişsizliğe son vermek için ceza kanunlarında düzenlemeler yapılmalıdır. Böylece çetelerin yol açtığı zarara son verileceğini iddia etmiştir. Çeteler tenkil edilmek isteniyorsa, kanunlarda düzenlemeler yapılmalıdır.¹²⁷⁵ Asayiş sağlama meselesinin kanunlar çerçevesinde yapılması fikrinin öne sürülmesi ile bu konu hakkındaki tartışmalara bir süreliğine ara verilmiştir. Meclis'teki görüşmelere ara verilmekle birlikte hükümet düşmüş ve yeni hükümeti kurma görevi Hüseyin Hilmi Paşa'ya verilmiştir. Hüseyin Hilmi Paşa, Dahiliye nazırlığından Sadrazamlığa Şubat 1909'da yükselmiştir.¹²⁷⁶

¹²⁷² MMZC, Devre 1, C.1, Yirminci İnikad, R. 17 Kanunsani 1324/30.01.1909, s. 395

¹²⁷³ MMZC, Devre 1, C.1, Yirminci İnikad, R. 17 Kanun-u sani 1324/30.01.1909, s.396

¹²⁷⁴ MMZC, Devre 1, C.1, Yirmi İkinci İnikad, R.21 Kanun-u sani 1324/03.02.1909, s.434

¹²⁷⁵ MMZC, Devre 1, C.1, Yirmi İkinci İnikad, R.21 Kanun-u sani 1324/03.02.1909, s. 438-439

¹²⁷⁶ Tunaya T. Z, (1989), age, s.55

4.3.2. Jandarma Komisyonunda Görüşmeler ve Osmanlı Vilayetleri'nin Tamamında Jandarmanın Düzenlenmesine İlişkin Islahat Programı Hazırlanması

İttihat ve Terakki cemiyetinin 1908'in sonunda sunmuş olduğu rapor ve İstanbul'da jandarma mektebi ile ilgili görüşmeler, 1909 yılında da devam etmiştir. Bu görüşmelerin nerede yapıldığı ya da ne zaman yapıldığı ile ilgili bilgi olmamak ile birlikte Osmanlı hükümeti jandarma tensikâtı adı ile bir mecmuanın basımını 1909 yılında gerçekleştirmiştir. Bu metinde bir jandarma komisyonu ve bu komisyonun görüşmeleri neticesinde elde edilen veriler mevcuttur. Basılan metnin ilk görüşmesinde tarih yoktur ancak ona verilen cevap Ocak 1909 tarihlidir. Bu sebeple görüşmenin Aralık-Ocak sürecinde gerçekleştiğini düşünüyoruz. 1909 yılında genel olarak jandarma teşkilatı ve özelde Selanik vilayetinde jandarmanın durumu bu görüşmeler etrafında şekillendiği için bizim için önemlidir. Bu görüşme ve neticesinde elde edilen veriler, Osmanlı jandarmasının teşkilatında başından beri eksik olan noktalarda düzenlemeler yapılmasını amaçlamaktaydı. Örneğin jandarma tensikâtının ülkenin tamamında belirli noktalarda oluşturulacak tensikat merkezlerinde yerine getirilmesini, tensikat merkezlerinin her birinde jandarma mektepleri açılmasını, tensikâtın başından beri büyük bir sorun haline gelmiş elbise ve techizat için her tensikat merkezinde depolar kurulmasına karar vermişlerdi.¹²⁷⁷

Alınan kararlar, jandarmanın yeniden ülke genelinde yeniden dizayn edilmesine odaklanmıştı. Bu sebeple 1902 yılından beri yalnızca vilâyat-ı selasede olan olaylara odaklanmış düzenlemelerden farklıdır. Metnin son bölümünde, vilâyat-ı selasedeki jandarma komisyonu ile ilgili karar alınmıştır. Jandarma komisyonu ve Robilant'ın almış oldukları kararların ise bir kısmı 1909 yılında uygulanmaya başlamıştır. Biz bu metninden Selanik vilayetini ilgilendiren ve 1909 yılında uygulama fırsatı bulunmuş olanlara yer vermeyi uygun bulduk.

Robilant ve jandarma komisyonu, bütün Osmanlı vilayetlerinde görev yapan jandarma teşkilatına uygulanması için bir rapor hazırlayarak, Osmanlı hükümetine sunmuştu. Osmanlı Devleti'nin her yerinde kurulacak jandarma tensikat dairelerinde bir veya iki adet Avrupalı zabıt görevlendirilecektir. Bu zabıtlar şimdilik vilâyat-ı selasede

¹²⁷⁷ Jandarma Tensikâtı, (1325), Jandarma Mukarrerat Tensikiyesine ait Hülasalarla Bu Babdaki Jandarma Erkan-ı Harbiye Umumiye Dairelerinin Mütalaatı ve Mukarrerat Mezkurenin Tasdikat İktiranı Mübeyyin Tezkire-i Samiye Sadaretpenahileridir, Daire-i Askeriye Matbaasında, İstanbul

görev yapanlar arasından binbaşı ya da yüzbaşı rütbesinde, altı ya da on iki tanesi seçilecekti. Seçilen binbaşı ve yüzbaşılardan şimdilik hangi millettendir olacağına karar verilmemiş, kararın Osmanlı hükümeti tarafından verilmesi istenilmişti. Osmanlı ordusundan jandarma mesleğine uygun nitelikleri taşıyan gerekli miktarda asker, eğitim görmek üzere Avrupa devletlerine gönderilmelidir. Jandarma teşkilatına yetiştirilmek üzere seçilen askerler, bir sene eğitim görmelidir ve ihtiyaç giderilinceye hem eğitim hem de askerden personel seçimine devam edilmelidir.¹²⁷⁸

İstanbul'da, bir Tensikat-ı Umumiye dairesi oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu heyetin başkanı ferik rütbesinde bir asker olacaktır ve Daire-i Umumiye Reisi unvanı verilecektir. Miralay rütbesinde bir asker veya mirliya rütbesinde bir askerden oluşan idare-i mahaliye başkanlığı oluşturulacaktır. Daire-i Umumiye başkanına vekalet etmek üzere amirlerden iki kişi, iki zabıt, bir evrak müdürü, üç sivil katip, iki emir neferi bulunacaktır.¹²⁷⁹ Komisyon ve Robilant, 1908 yılı Kasım ayında İttihat ve Terakki cemiyeti tarafından jandarma teşkilatı ile ilgili hükümete sunulan rapordaki gibi Osmanlı coğrafyası için tensikat bölgeleri belirlemişti. Tensikat dairesi altı adet olacaktı; ancak İttihat Terakki cemiyetinin raporundan farklı şekilde bir düzenleme yapılmıştı. Dersaadet dairesi: İstanbul, Edirne, Bursa, Kastamonu, Ankara vilayetleriyle Çatalca, Biga, İzmit sancaklarını. Selanik dairesi: Selanik, Manastır, Kosova, İşkodra, Yanya vilayetlerini. İzmir dairesi: İzmir, Konya, Cezayir bahri sefid, Trablusgarp vilayetlerini. Erzincan dairesi Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Mamuretülaziz, Trabzon, Sivas vilayetlerini. Şam dairesi: Suriye, Halep, Beyrut, Adana vilayetleri ile Kudüs ve Zor sancaklarını. Bağdat dairesi: Bağdat, Musul, Basra vilayetlerinden oluşacaktı. Bütün bu vilayet ve sancakların dışında kalan Hicaz ve Yemen vilayetleri için Osmanlı hükümetinin belirleyeceği bir zamanda Sanaa'da bir mahalli tensikat dairesi kurulacaktır.

Tensikat dairelerinin teşkilatlanması bir mirliya veya bir miralay idaresinde olmasını istemişlerdi. Tensikat dairelerinin idari kadrosu ise bir kaymakam veya binbaşı onlara vekalet etmek üzere iki kolağası veya yüzbaşı muavininden oluşacaktı. Dört sivil katip, bir evrak müdürü bir muavin, ikinci sınıf bir onbaşı, üç nefer, bir veya iki Avrupalı zabitten oluşacaktı. Robilant tensikat dairesinin düzenlemesi ile birlikte jandarmanın eğitimi meselesine de yer

¹²⁷⁸ Jandarma Tensikati, (1325), age, s.2

¹²⁷⁹ Jandarma Tensikati, (1325), age, s.3

ayırmıştır. Bu altı tensikat dairesinin her birinde birer zabıt, zabıt adayı ya da nefer yetiştirmek üzere okullar açılmasını salık vermiştir. Tensikat merkezlerine açılacak bu okullar alaylara değil tensikat merkezlerine bağlı olacaktır. Her alay merkezinde yavaş yavaş olmak üzere bir karakol kumandanı sınıfı oluşturulmalıdır. Karakol kumandanları mektebi için alayların kadrosuna o an için birer mülazım kadrosu açılmalıdır. Karakol kumandanı mektebi bir yüzbaşı ve iki mülazımdan teşkil edilmelidir. Altı tensikat dairesi merkezinde oluşturulacak zabıt, zabıt namzeti ve efrat namzeti okullarının kadrosu ise şu şekilde olacaktır:

Binbaşı veya kaymakam: Genel müdür

Bir yüzbaşı veya kolağası: Zabıt ve zabıt namzeti kısmının müdürü

İki yüz başı: veya kolağası: Zabıt ve zabıt namzeti kısmının öğretmeni

Bir mülazım evvel: veya kolağası: Zabıt ve zabıt namzeti kısmının muavini

Bir kolağası jandarma namzeti kısmı müdürü: talebe-i merkumdan dört bölüğü bir tabur gibi teşkil edecektir ki bu halde her bölük için bir yüzbaşı veya mülazım evvel iki mülazım saniden oluşacak bir muamele heyeti

İki çavuş: Yazıcı

Bir yüzbaşı vekili veya mülazım evvel süvari muallimi

Süvari iki çavuş ve iki onbaşı muallimi küçük zabıt

Bi süvari tabip

Bir süvari eczacı

Bir süvari imam

Bir süvari tüfekçi

Bir süvari tabur katibi ve onlara yardımcı olmak üzere üç küçük zabıt veya onbaşı

Jandarma namzeti bölük öğretmenleri

Her bölük için üç çavuş, altı onbaşı, on jandarma, bir yazıcı, zabitan ve küçük zabitan öğrencisi için emir neferi ¹²⁸⁰

¹²⁸⁰ Jandarma Tensikati, (1325), age, s.4-6

Jandarmanın köklü bir düzenlemeye tabi tutulacağı bu dönemde, zabitan ihtiyacı bir kez daha ön plana çıkmıştır. Zabitan ve diğer büyük rütbeli subaylar vilâyat-ı selasedeki zabitan mekteplerinde eğitilmektedir; ancak yapılacak düzenleme bütün Osmanlı coğrafyasında geçerli olacağı için daha fazla zabitan ihtiyacı duyulacaktır. Bu görevin hakkı ile yerine getirilmesi amacıyla her senenin sonunda tensik daireleri, ne kadar zabitan ihtiyacı duyduklarını defterler hazırlayarak Harbiye Nezaretine bildireceklerdir. Her tensik dairesi, kendi bulunduğu yerdeki kol ordu dairesinden jandarmada görev yapmak üzere zabıt talep edecektir. Bu askerler, tensikat merkezlerindeki okullarda gerekli eğitim görerek tensikat merkezlerindeki alaylarda görevlendirileceklerdi.

İdadi mektebi mezunlarından da jandarma mekteplerine öğrenci kabul edilebilecektir, ancak bu alımlar için bir sınır belirlenecektir. Jandarma neferinin kabulünde de düzenleme yapılacaktır, tensikat daireleri öncelikle bir yıl boyunca gönüllü olarak alım yapacaktı. Ardından boş kalan yerler için kura efradından seçim yapacaktı. Tensikat dairesi, hangi kol ordudan ne kadar kura efradından nefer seçeceğini belirten bir cetvel hazırlayarak Harbiye Nezaretine sunacaktı. Jandarma olmak üzere başvuru yapıldığında, kura efradını seçmek üzere bir komisyon oluşturulacak ve bu komisyonda tensikat dairesinden bir jandarma zabiti hazır olarak bulunacaktı. Zabitanın rütbelerinin terfileri ise kıdemlerinin sırasına göre olacaktır ve bir tensikat dairesinin diğer tensikat dairesinde bulunan zabıtların terfilerinin geride kalmasına izin verilmemesine karar verilmişti. Bir tensikat dairesinde fazladan kıdemli zabitan bulunması durumunda o kıdemli zabitan eksik olan tensikat dairesine gönderilerek görevlendirilecektir.¹²⁸¹

Jandarma teşkilatına kura efradından seçilenler için mecburi hizmet süresi üç yıl olacak, gönüllü efrad için ise mecburi hizmet süresi dört sene olacaktır. Bu mecburi hizmet süreleri sona erdiğinde görevine devam etmek isterse karakol kumandanı, baş çavuş ve çavuşlar elli yaşına kadar; on başı ve neferler ise kırk beş yaşına kadar çalışabileceklerdir. Mecburi hizmet süresi bitiminde görevi bırakan jandarmalar, üç seneyi geçmemek kaydı ile yeniden başvurlarsa tekrar jandarma teşkilatında görev yapabileceklerdir. Böyle bir durumda mecburi hizmet süreleri üç yıl değil bir yıl olacaktır.¹²⁸²

¹²⁸¹ Jandarma Tensikati, (1325), age, s.8-9

¹²⁸² Jandarma Tensikati, (1325), age, s.15

Robilant ve jandarma komisyonunda görüşülen konular ile alınan kararlar 19 Ocak 1909 günü hükümete sunulmuştur. Komisyonda görevli Miralay Galip Bey, hükümete görevli olan jandarma zabitan ve nefer sayısını ilişkin bilgileri sunmuştur. Komisyonun aldığı kararlar değerlendirilmiştir. Altı tensikat dairesinde bir ya da iki adet Avrupalı zabıt bulundurulmak üzere altı ila on iki zabitin Osmanlı Devleti'nde hizmet etmek üzere kabul edilmesi fikri reddedilmişti. İlk olarak Osmanlı Devleti'nin bütçesi bu kadar çok sayıda Avrupalı zabitin masraflarını karşılamaya müsait değildir, ikincisi ise yeni gelecek bu zabitlerin dili ve halkı öğrenmekle geçirecekleri bir süreye ihtiyaç vardır, bu ise vakit kaybına neden olacaktır. İtiraza neden olan bu iki sebep nedeni ile Avrupalı zabitler istihdamı yerine, jandarma nizamnamesine göre vilâyat-ı selasede görev yapmış ve tecrübe edinmiş Osmanlı zabitleri görevlendirilmesi daha uygun bulunduğu belirtilmiştir. Yalnızca tensikat dairelerinde bulunmak üzere, beş Avrupalı zabitin iki sene süre ile görevlendirilmesi uygun görülmüştü. Osmanlı hükümetine göre esas düzenleme vilâyat-ı selasede yetiştirilmiş, jandarma zabitlerinden miralay ya da yüzbaşı rütbesinde seçilecek on tanesinin Fransa ve İtalya'ya eğitim almak üzere gönderilmesi olacaktı.¹²⁸³

Jandarma zabiti temini konusundaki düzenlemeye de itiraz edilmiştir. Jandarmada açık olan mülazım-ı sanilik rütbelerine, ilk olarak jandarma zabitan mektebinden sınavsız, sırası gelen başçavuşlar atanmalıdır. İkinci sırada yine jandarma zabitan mektebinde yetişmiş Osmanlı ordusuna mensup çavuş ve ser çavuşlardan personel seçilecekti. Bu iki kaynak dışında jandarma teşkilatına hiçbir yerden zabitan alımı yapılmayacaktı. İdadi okullarındaki öğrencilerden teşkilata kabul edilmesi ise uygun görülmemişti, çünkü bu okulların mezunları belirli bir eğitimden geçirilseler de askerlik bilgilerinin zayıf olması tercih edilmelerine engel teşkil edeceği düşünölmüştü.¹²⁸⁴

Robilant ve Jandarma komisyonu tarafından hazırlanan ve hükümete sunulan rapora Erkan-ı Harbiye Umumiye dairesinden 18 Şubat 1909 günü bir cevap vermiştir. Sunulan düzenleme tetkik edilmiş ve Erkan-ı Harbiye dairesi itirazlarını ifade etmiştir. Avrupalı zabitlerin miktarı, Robilant başta olmak üzere altı adedi geçmeyecektir. Bu sebeple sadece beş adet Avrupalı zabıt getirilebilecektir. Jandarma komisyonu tarafından belirlenecek miktarda zabıt, bir sene eğitim görmek üzere İtalya ve Fransa'ya gönderilebilecekti. Osmanlı ülkesinin altı tensikat bölgesine ayrılması kabul edilmişti. Mecburi askerlik hizmetini

¹²⁸³ Jandarma Tensikâtı, (1325), age, s.27

¹²⁸⁴ Jandarma Tensikâtı, (1325), age, s.28

yapmış ve idadi mekteplerinde eğitimini tamamlamış olanlardan, jandarma teşkilatına alınacakların doğrudan jandarma mektebine kabul edilmelerinin daha uygun olacağına karar verilmişti. Ordudan alınan zabitlerin terfilerinin, aynı ordulardaki gibi yapılmasına kararını kabul etmişti.¹²⁸⁵ Ancak bunun dışında Erkan-ı Harbiye dairesi sunulan metne büyük oranda itiraz etmiş ve jandarma komisyonun sunduğu konuların pek çoğunu reddetmişti.

Jandarmanın ıslahı için yapılacak düzenlemenin en önemli kısmını, bütçe oluşturmuyordu. Tensikat merkezi sayısının altıya çıkarılması ve tensikat merkezinin her birinde mektep açılacak olması ciddi bir bütçeye ihtiyaç duyulmasına sebep olmuştu. Tensikat daireleri ve mektepler için 1909 bütçeye ek olarak altı milyon lira bin kûsur kuruşluk bir meblağ eklenmesine karar verilmişti. 1909 yılı Nisan ayında hala bütçeden bu iş için istenen bir aylık tahsisat miktarı olan bir milyon altı yüz on yedi kuruş verilmemiştir. Bu sebeple de jandarma ıslahatına bir türlü başlanılamamıştır. Bu meblağın bir an önce temin edilerek, jandarma ile ilgili ıslahatın yapılmasının sağlanması talep edilmiştir.¹²⁸⁶ 1909 yılı Nisan ayında, Miralay Galip Bey, Harbiye nezaretine jandarmanın ıslahı için temin edilecek on adet Avrupalı zabitin masrafı olan bütçeye ek iki yüz yedi bin kûsur liraya zam yapılmasını talep etmişti.¹²⁸⁷

Osmanlı Devleti, jandarmanın ıslahı ve bütçesi ilgili çalışmalarını sürdürmekle birlikte uygulamaya geçmemiş olması ve geçmek için adım atmamış olması ise Robilant'ın dikkatini çekmiştir. Selanik jandarma mektebinde, kolağası rütbesi ile göreve başlayan bir zabıt Sadrazama bir mektup ile durumu bildirme ihtiyacı duymuştur. İstanbul'dan Selanik'e gittiğinde ilk iş usulen de olsa Robilant'ı ziyaret etmiş, Robilant ise ne zaman İstanbul'a çağırılacaklarını ve ne zaman bütün Osmanlı vilayetlerinde jandarma düzenlemesi yapılacağını sormuştur. Kolağası ise Robilant'a kısa sürede İstanbul'a gideceklerini söyleyerek geçiştirmiş olsa da sadrazama jandarma ıslahatı için gerekenin yapılması gerektiğini belirtmiştir.¹²⁸⁸

Jandarmanın ıslahı ve Avrupalı zabitler için her ne kadar düzenleme yapıldığı söylenilmişti. Osmanlı ülkesine davet edilen yirmi dört Avrupalı zabıt için ek bir bütçe

¹²⁸⁵ Jandarma Tensikati, (1325), age, s.31

¹²⁸⁶ COA, BEO, 3527/264522, belge 2, H.1327.03.12/03.04.1909

¹²⁸⁷ COA, BEO, 3537/265207, belge 1, H.1327.03. 29/20.04.1909

¹²⁸⁸ COA, BEO, 3537/265262, H.1327. 04. 01/22.04.1909

yaratılamayacağı da belirtilmişti. Meclis-i Vükela kararı ile Avrupalı zabıtlere verilecek maaşın, vilâyat-ı selasede görevli bulunan Avrupalı zabıtlar için ayrılan otuz bin liralık bütçeden karşılanmasına karar verilmişti. Meclis-i vükelanın aynı kararında, jandarmanın ıslahına yönelik çalışmaların şimdilik İstanbul ve Aydın vilayetlerinde gerçekleştirilmesine karar verilmişti. Diğer tensikat daireler peyder pey oluşturularak, jandarmanın ıslah edileceği yönünde bir bilgilendirme yapılmıştı.¹²⁸⁹ 19 Mayıs 1909 günü Robilant ve jandarma komisyonun sunduğu ıslahata ilişkin düzenleme olduğu gibi kabul edilmiştir. Jandarma için öngörülen düzenleme Meclis-i Vükela kararında olduğu gibi ilk olarak İstanbul ve Aydın vilayetlerinde uygulanacaktı. Jandarma ıslahı için gerekli bütçe, bir sonraki yılın bütçesine devredilmişti.¹²⁹⁰ Osmanlı hükümetinin kararı onayladığı 19 Mayıs'ta Robilant, beraberindeki Avrupalı zabıtlar ile birlikte Selanik'ten İstanbul'a gelmiştir.¹²⁹¹ Jandarma ile ilgili düzenleme sadece teşkilat ve tensikat ile sınırlı kalmamıştır. Jandarma idaresi kurulduğu zamandan başlayarak Harbiye Nezaretine bağlı bir teşkilattı. 1 Haziran 1909'da hazırlanan bir kararname ile Dahiliye Nezaretine bağlanmıştır.¹²⁹² Jandarma teşkilatı bu düzenleme ile doğrudan doğruya hükümetin kontrolü altında bir idare haline getirilmişti. Askeri özelliklerini korumakla birlikte, mülki idarenin bir organı haline getirilmişti.

4.3.3. Osmanlı Jandarması İçin Yeniden Avrupalı Zabıt Temini ve Jandarma Tensikat Merkezlerinde Avrupalı Zabıtların İş Bölümü

Osmanlı Devleti, vilâyat-ı selasede bulunan Avrupalı zabıtları tahliye etmeyi daha uygun bulmuş ve çalışmalarını bu yönde yapmıştır. Vilâyat-ı selasede bulunan zabıtların görevlerine son verilmesine karşılık, tazminatlarının ne şekilde verileceğine Meclis-i Vükela ile yapılan görüşmeler neticesinde karar verilmişti. Meclis-i Vükela'nın aldığı karar ile Avrupalı zabıtlara üç aylık maaşları miktarınca tazminat verilecekti. Vilâyat-ı selasede bulunan Avrupalı zabıtların görevleri 1 Mart 1909'da sona erecek, onlara tazminat ile dönüş yolculukları için harcırah verilecekti.¹²⁹³

¹²⁸⁹ COA, MV, 127/37, belge 1, H.1327.04.22/13.05.1909

¹²⁹⁰ Jandarma Tensikati, (1325), age, s.34-35

¹²⁹¹ COA, BEO, 3551/266293, belge 2, H.1327.04. 28/19.05.1909

¹²⁹² Jandarma Kaymakamı Talat, (1338), Jandarma Teşkilat Vezaif Nizamnamesi Şerhi, Jandarma Matbaası, İstanbul, s.3

¹²⁹³ COA, MV, 124/77, belge 1, H.1327.01.24/16.02.1909

Avrupalı zabitlerin gönderilmesi istenilmesine rağmen, Robilant ve jandarma komisyonu bütün Osmanlı vilayetlerinde jandarma ıslahı yapılmasını ve bu görev için de Avrupalı zabiti temin edilmesini de 25 Şubat 1909 tarihinde hükümete kabul ettirmişti. Meclis-i Vükela alınan karara iştirak etmiş, Avrupalı zabitler için yeni bir bütçe oluşturulması çalışmalarına katılmıştı. Osmanlı vilayetlerinde yapılacak jandarma ıslahatında vilâyat-ı selasedeki model örnek olarak alınacaktı. Jandarma bütçesinde yapılacak düzenleme de bu düzenlemeyi örnek alacaktı. Jandarmada yapılacak düzenleme gereğince on Avrupalı zabite daha ihtiyaç vardır; ancak her tensik dairesi için dörder Avrupalı zabit istenilmişti. Avrupa'dan yirmi dört adet zabit temin edilecekti. Avrupalı zabitan ve tensik merkezlerinde açılacak jandarma mekteplerinin dahil olması, bütçeye ek bir yük bindirecekti. Osmanlı hükümeti bu duruma bir çare olarak vilâyat-ı selasede bulunan Avrupalı zabitlerin göndermeyip, onlar için ayrılan otuz bin liralık bütçenin kullanılmasının uygun olacağını düşünmüştü. Hariciye Nezareti, hala ilgili ülkelerle görüşmelerini sürdürdüğü için Avrupalı zabitler konusunda bir netice elde edilememişti. Vilâyat-ı selase jandarması için belirlenen altmış bin liralık bütçeye yirmi bin lira zaman yapılmasına karar verilmiş, bütün ülkedeki jandarmanın düzenlemesine yetmeyeceği düşünülerek üç yüz bin liralık bir bütçe ayrılmasına karar verilmiştir.¹²⁹⁴

Osmanlı Devleti, vilâyat-ı selasede görev yapan Avrupalı zabitleri ülkelerine göndermeden Osmanlı vilayetinin tamamında yapılacak jandarma ıslahatında yer vermek istiyordu. Bu sebeple yukarıda da belirttiğimiz üzere Hariciye Nezareti, Avusturya, İtalya, İngiltere, Fransa'ya mektuplar göndermiştir. Mektuplarda vilâyat-ı selasedeki mevcut zabitlerin ülkelerine dönmeyerek, aynı maaşla ve rütbe ile bu defa bütün Osmanlı coğrafyasında 1910 yılında başlayacak jandarma ıslahında görev almaları istenilmişti. Osmanlı Devleti, dört ajan militere aylık yetmiş beş liradan yüz liraya kadar maaş vermeyi taahhüt etmişti. Hariciye Nezareti'nin bu teklifine ilk cevap veren İtalya hükümeti olmuştu. 23 Mart 1909'da sadrazama mektubun tercümesi ulaşmıştı. Vilâyat-ı selasede görev yapan dört İtalyan zabitin göreve devam edemeyecekleri söylenmişti, onların yerine Binbaşı Lori ile Yüzbaşı Yüconci beylerin görevlendirilmesine karar verdiklerini yazmışlardı. Ancak bu iki zabitten de Yüconci bey görevi kabul edemeyeceğini belirtmişti.

¹²⁹⁴ COA, MV, 125/29, belge 1 sayfa 2, belge tarihi M.27 Şubat 1909, H.1327.02.11/04.03.1909

Almanya sefaretinden mektuba yazılan cevap 1 Nisan 1909 tarihinde tercüme edilerek Sadrazama sunulmuştu. Mösyö Fon Alten, Osmanlı Devleti'nde görev yapmak için hazır olduğunu belirtmişse de bazı şartlar sunmayı ihmal etmemiştir. Fon Alten dönüşü için harcırah ve rütbesinin kaymakamlıktan miralaylığa yükseltilmesini istemişti. İngiltere sefaretinden alınan mektup ise 2 Nisan 1909 tarihinde sadrazama sunulmuştur. Vilâyat-ı selasede jandarma hizmetinde bulunmuş olan Yüzbaşı E.Stefan, Naye, Nikol ve Miralay Bonham'ın Osmanlı Devleti'nde tekrar görev yapmaya hazır olduklarını ancak; Yüzbaşı Stefan'ın görev yapmak istemediğini belirtmişlerdi. Avusturya ise zabıt göndermek istemediğini belirtmiştir. Avusturya hükümeti, 1909 yılı Mart ayında vilâyat-ı selasede görevi sona eren zabitlerinin maaş ve tayinat ücretinin ödenmesini Osmanlı Devleti'nden istemiştir. Fransa sefaretinden mektuba alınan cevap da 20 Nisan 1909 günü Sadrazama sunulmuştur. Fransa hükümeti zabitan göndermeyi kabul etmiş, bu görev için gönüllü olan Yüzbaşı Anşeri'nin kabul edilmesini istemişti.¹²⁹⁵

1909 yılı Haziran ayında, yirmi dört adet Avrupalı zabitin Osmanlı Devleti'nde göreve başlayacağı kesinlenmişti. Avrupalı zabitlerle yapılacak kontrat padişaha sunulmuş, 9 Haziran 1909 tarihinden başlamak üzere kayıtlarının yapılmasına karar verilmişti. Avrupalı zabitlerin isimleri ise şöyleydi: İtalya'dan Miralay Elra, Binbaşı Rudolfi, Binbaşı Lodi, Yüzbaşı Boroni, Yüzbaşı Karvoşi, Yüzbaşı Kastoldi, Binbaşı Kaprini, Kaymakam Çikonani, Yüzbaşı Vilavoro. Fransa'dan Miralay Boman, Kaymakam Lamoş, Binbaşı Falon, Binbaşı Nojan, Yüzbaşı Misret, Yüzbaşı Ro, Kaymakam Masena, Yüzbaşı Saro, Binbaşı Növari, Yüzbaşı Yovka. İngiltere'den Miralay Bonham, Binbaşı Nye, Binbaşı A. Stephan, Yüzbaşı Nikol, Kaymakam Tyrell. Almanya'dan Miralay Fon Alten.¹²⁹⁶ Avusturya, Hariciye Nezareti ile yaptığı görüşmelerde de belirttiği üzere Osmanlı Devleti'ne zabıt göndermemiştir.

Robilant, Avrupalı zabitler gelince, vilâyat-ı selasede halihazırda bulunan zabitleri de hesaba katarak bir iş bölümü yapmıştır. Bu düzenlemeyi de bir rapor halinde Osmanlı Devleti'ne sunmuştur. Degiorgis'in aksine Robilant Avrupalı zabitlerin ikamet edecekleri yerler ile ilgili bir düzenleme yapılmadan, hemen görevlerine başlatılmalarını istemişti. Osmanlı Devleti'nden tek özel isteği, geçmişte Girit jandarmasının düzenlenmesinde çalışmış İtalyan Yüzbaşı Mandeto'nun Osmanlı Devleti hizmetine alınması olmuştur.

¹²⁹⁵ COA, BEO, 3567/267468, belge 2 sayfa 1, H.17.05.1327/06.06.1909

¹²⁹⁶ COA, İ.AS, 85/24, H.1327.05. 23/12.06.1909

Yüzbaşı Mandeto Türkçe bilmektedir ve Robilant’a tercüman olarak hizmet edebilecektir. Robilant bu isteğinin ardından Avrupalı zabıtları altı tensikat dairesine dağıtmıştır. Kaymakam Lamoş ile Yüzbaşı Kastoldi’nin kendi maiyetinden görev almasını uygun görmüştür. Yüzbaşı Kaprini, Miralay Albera’nın hizmetinde görev yapacaktır. Binbaşı Ridolfi ile Yüzbaşı Boro Selanik jandarma mektebinde görev yapacaklardır. Binbaşı Borani daha önceden de görev yaptığı Manastır’da, Binbaşı Lui Beyrut tensikat merkezinde, Yüzbaşı Luri İzmir tensikat merkezinde, Yüzbaşı Handotiv Miralay Fon Alten ile Trabzon veya Erzurum’da tensikat merkezinde, Binbaşı Peterlui’nin Bağdat tensikat merkezinde görevlendirilmelerini uygun bulmuştu. Ancak Binbaşı Peterlui, Boman aracılığı ile bunu kabul etmediğini belirtmiş yerine Kaymakam Sifonyani’nin görevlendirilmesine karar verilmiş, Binbaşı Peterlui’nin İstanbul’da tensikat merkezinde görevlendirilmelerine karar verdiğini belirtmişti.¹²⁹⁷

İngiltere hükümetinin Osmanlı Devleti’ndeki temsilcilerinin sundukları raporlara göre 1909 yılı sonunda Avrupalı zabıt sayısı otuza ulaşmıştır. Bu zabıtlardan dört tanesi İngiliz’dir.¹²⁹⁸

4.3.4. 31 Mart Vakası Süreci ve Sonrasında Selanik Vilayeti’nde Asayiş Meselesi: Azalan Jandarma Sayısı ve II. Abdülhamit’in Muhafazası Sorunu

Osmanlı Devleti, vilâyat-ı selasede bir Rum- Bulgar çatışması beklerken: 13 Nisan 1909 tarihinde, Rumi takvime izafeten 31 Mart vakası olarak geçen olaylar neticesinde Osmanlı Devleti askeri ve idari anlamda ciddi değişiklikler yapmak zorunda kalmıştı. Bu konu Selanik vilayeti ve özellikle jandarma ile ilgisi ise olayların sonucunda ortaya çıkacaktı. Meclis-i Mebusan’ın açılması ve İttihat Terakki’nin mecliste etkin olması, bir başka fırka olan Ahrar Fırkası’nı rahatsız etmiştir. Ahrar Fırkasının organize ettiği güçler, yeni oluşan bu düzene baş kaldırmışlardı.¹²⁹⁹ İstanbul’da yaşanan karışıklığı fırsat bilen Ermeniler, Adana’da 1909 yılı Nisan ayında harekete geçmişlerdir. Bu süreçte karışıklıkları önlemek konusunda Adana kentinin polisi ve jandarması yetersiz kalmıştır. Adana’daki

¹²⁹⁷ COA, BEO, 3567/267468, belge 10 sayfa 2, H.17.05.1327/06.06.1909

¹²⁹⁸ Annual Report on Turkey for The Year 1909, British Documents on Foreign Affairs (1985), S.20 The Ottoman Empire under the Young Turks 1908-1914, Gillard D. (Editör), University Publication of America, s.129

¹²⁹⁹ Çelik Bilgin, (2008), “Jön Türk Devrimi ve Balkanlar: Bölgenin Devrime ve Devrim Sonrası Siyasi Gelişmelere Etkileri”, 100. Yılında Jön Türk Devrimi, Akşin S.ve Balcı S. ve Ünlü B, (Editörler)Türkiye İşbankası Yayınları, İstanbul, s.528

idareciler Halep ve İskenderun'dan asker takviyesi yaptıysa da isyan Tekirdağ'dan düzenli birlikler sevkedilene kadar bastırılmamıştır.¹³⁰⁰

12 Nisan 1909 gece yarısı, II. Meşrutiyet'in ilanı sırasında Selanik'ten İstanbul'a gönderilmiş olan avcı taburlarındaki askerler İttihat ve Terakki karşıtı harekete başlamışlardı. İstanbul'daki durumun bir benzeri, Selanik vilayetinde bulunan ordunun bazı taburlarında da yaşanmıştı. Hareketi başlatan İstanbul'daki askerler, Meclis-i Mebusan'ı işgal etmişler ve kısa sürede İttihat ve Terakki cemiyetinin düzenlemelerine karşı olup ordudan atılan askerlerin de desteğini almışlardı. İstanbul ve Selanik vilayetlerinde başlayan isyan, 13 Nisan 1909 günü Erzurum ve Erzincan'da bulunan askerler arasında da kendisine bir karşılık bulmuştu.¹³⁰¹

İsyan eden grupla temas kuran İstanbul polis müdürüne, isyancılar bir dizi istekte bulunmuşlar ve bu istekleri gerçekleşirse isyanı bitireceklerini ifade etmişlerdi. Meclis-i Mebusan kapatılacak, İttihat ve Terakki cemiyetinin emekliye ayırdığı askerler görevlerine iade edilecekti. İttihat ve Terakki cemiyetinin hükümet üzerindeki etkisini ortadan kaldırılması amacıyla hükümet başkanı görevden alınacaktı. Bütün bu istekler kabul edilmişti.¹³⁰² Ne yazık ki Ermeni ve Türkler arasında Adana'da olaylar başlamıştı. Bu olayı müteakip Avrupalı devletlerin donanmaları birer birer Osmanlı limanlarına gelince, İttihat ve Terakki cemiyeti hem İstanbul'daki olayları yatıştırmak hem de yönetimi tekrar elde etmek için Rumeli'deki ordulardan yardım istemiştir.¹³⁰³ İlk etapta gönüllü askerler İstanbul'a gitmiş ardından, II. Ordu askerleri yola çıkmıştır. Mahmut Şevket Paşa'nın idaresinde III. Ordu İstanbul'a giderken onu vilâyat-ı selasedeki vilayetlerdeki diğer askerler takip etmiştir. Selanik jandarma alay kumandanı Naki Bey de İstanbul'a gidenler arasındaydı. Bu orduya Hareket Ordusu adı verilmişti.¹³⁰⁴ Rumeli'den sadece Osmanlı askerleri ve Hareket ordusu değil gönüllüler de gitmiştir. Gönüllüler içinde Sandanski, Panitsa gibi Bulgar çete reisleri ile Arnavut çete reisleri yerlerini almışlardı.¹³⁰⁵

¹³⁰⁰ Uluskan Seda Bayındır, (2011), “Adana Olayları Sırasında Alınan Asayiş Tedbirleri ve Olayın Meclisteki Yankıları”, 1909 Adana Olayları, Çiçek K. (Editör), Türk Tarih Kurumu, Ankara, s.235-237

¹³⁰¹ Kansu A, (2004), “Anadolu’da 31 Mart ve İttihat Terakki”, Toplumsal Tarih Dergisi, İstanbul, S.124, s.74-76

¹³⁰² Shaw S.J-Shaw E.K, (1983), age, s.339

¹³⁰³ Bayur Y. H, (1991), age, C.1, K.2, s.196

¹³⁰⁴ Uzer T, (1999), age, s.244

¹³⁰⁵ Hacısalıhoğlu M, (2008), age, s.296

Faik Reşit Unat'ın aktardığı bilgilere göre 18 Nisan 1909 günü, Rumeli'den gelen 250 adet asker ve 60 adet jandarma İstanbul'un Küçükçekmece semtine ulaşmıştır. 19 Nisan 1909 günü Selanik'ten gelen jandarma bölüğü Yeşilköy'ü işgal etmiştir.¹³⁰⁶ Jandarmanın ardından, Yeşilköy'e Hüseyin Hüsnü Paşa'nın idaresinde Rumeli'den gelen askerler de ulaşmıştır. Hareket ordusu, İstanbul'un dışındaki Yeşilköy semtine ulaşınca orada eski sadrazam Said Paşa ve kapatılan Mebusan meclisinin üyeleri tarafından karşılanmışlardır. Yeşilköy'ün ardından Hareket ordusu, 24 Nisan 1909 günü İstanbul'a girerek kentin yönetimini ele geçirmiştir.¹³⁰⁷ Hareket ordusunun ardından, Mahmut Şevket Paşa'nın ordusu da İstanbul'a ulaşmıştır. Said Paşa ve Mebusan Meclisi üyeleri, ordu üyeleri ile görüşerek onların maksatlarını anlamaya çalışmışlardır. Hareket Ordusu komutanları, maksatlarının Osmanlı ülkesinde emniyet ve asayişin yeniden tesis etmek olduğunu belirtmişlerdi. 25 Nisan 1909 günü İstanbul'da örfi idare ilan edilmiştir. 27 Nisan 1909 günü, Said Paşa ve Mebusan Meclisi üyeleri tekrar Hareket ordusu kumandanları ile görüşmüşlerdir. Bu görüşme neticesinde II. Abdülhamit'in tahttan indirilip, yerine Beşinci Mehmet'in geçirilmesine karar verilmişti. Bu mesele Meclis-i Ayan ve Mebusan'da da görüşülmüş ve bir hal fetvası yayınlanmasına karar verilmişti. Bu karara ilaveten tahttan indirilen II. Abdülhamit, 28 Nisan 1909 günü alınan bir karar ile Selanik'e gönderilmişti.¹³⁰⁸

Dersaadet'de asayişin tekrar sağlanması görevini, Hareket ordusu ile birlikte gelen askerler üstlenmişti. Hareket ordusu ile birlikte İstanbul'a gelen ve o sırada I. Mürettep Fırkada Kurmay Albay durumunda bulunan Mustafa Kemal de Galatasaray'da bulunan jandarma karakolu komutanı olarak görevlendirilmişti.¹³⁰⁹ II. Abdülhamit'in Selanik'e sevk edilmesi ve bu esnada herhangi bir saldırıya uğramaması son derece önemliydi. II. Abdülhamit, Hareket Ordusu tarafından Selanik'e getirilecekti. İdareyi ele alan yeni hükümet, II. Abdülhamit Selanik'e geldikten sonra da muhafazasının oldukça iyi bir şekilde yapılması için hazırlıklı olunmasını idarecilerden istemişti.¹³¹⁰ II. Abdülhamit, Hareket

¹³⁰⁶ Unat Faik Reşit, (1985), II. Meşrutiyet'in İlanı ve Otuz bir Mart Hadisesi, II. Abdülhamid'in Son Mabeyn Başkatibi Ali Cevat Bey'in Fezlekesi, Türk Tarih Kurumu, (2. Baskı), Ankara s.186

¹³⁰⁷ Shaw S.J-Shaw E.K, (1983), age, s.339-340

¹³⁰⁸ Said Paşa'nın Hatıratı, (1328), age, C.2 K.2, s.476-478

¹³⁰⁹ Türkmen Zekeriya,(1995) "Mustafa Kemal Atatürk'ün Yemen'e Tayini ve Bununla İlgili Belgeler", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi 11.32, s.504, Mustafa Kemal Atatürk Hareket Ordusu ile İstanbul'a gelmeden önce Selanik'te bulunan jandarma efrad-ı cedide mektebinde görevli olduğu belirtilmiştir.

¹³¹⁰ COA, BEO, 3540/265476, H.16.04.1327/07.05.1909

ordusu Erkan-ı Harp Binbaşısı Ali Fethi Bey tarafından Selanik'e sevk edilecekti. Selanik'te ikamet etmesi için ona Alatini köşkü tahsis edilecekti.¹³¹¹

Osmanlı Devleti merkezindeki karışıklık, İttihat ve Terakki cemiyeti ve Hareket Ordusu tarafından daha büyük olaylara sebep olunmadan sona erdirilmişti. İstanbul'a Hareket Ordusu ile birlikte çok sayıda askerin gitmesi ise Selanik vilayetinde asayişin sağlanması konusunda sıkıntıların yaşanmasına sebep olmuştu. 1909 yılı Mayıs ayında Selanik valisi Daniş Bey, Dahiliye Nezaretine mektup yazarak durumu anlatmıştı. Hareket ordusu ile bir kırk kadar asker İstanbul'a gitmiştir, askerin sayıca azalması da zaten az olan jandarmanın iş yükünü artırmıştır. Hükümet bu askerlerin, İstanbul ve Aydın vilayetlerinde asayiş sağlamla görevli olduğu belirtilmiştir. Daniş Bey, III. Ordunun dokuzuncu ve on yedinci nizamiye fırkalarından bir miktar askerin Selanik jandarma teşkilatına nakledilmesini istemişti.¹³¹²

Selanik valisi güvenliği sağlamak için asker takviyesi beklerken, vilayetten Hareket Ordusu ile birlikte giden jandarmaların bir kısmının da İstanbul'daki jandarma dairelerine nakledildiği bildirilmişti. Ferik Mahmut Şevket Paşa, jandarmaların nakil işlemlerinin Mayıs-Haziran aylarında onaylanmasını Selanik jandarma kumandanı ve Robilant'dan istemişti.¹³¹³ Selanik vilayeti yöneticileri, kendisine takviye asker gönderilmeyince bu soruna çözüm bulmak zorunda kalmıştı. Selanik vilayetinde geçici olarak gönderilen, Manastır ve Kosova alayına mensup olan üç yüz neferi görev yerlerine göndermemişti. Selanik jandarma kumandanı bu konuda uyarılmış ve böyle bir uygulamanın, Kosova ve Manastır'da asayişin sağlanmasını güçleştireceği neferlerin bu sebeple gönderilmesi istenilmişti. Manastır'a ait 206 jandarma neferi ve Kosova'ya ait 94 jandarma neferinin görev yerlerine gönderilerek, Selanik vilayetinin jandarma ihtiyacına karşılık iki yüz neferin efrad-ı cedide merkezine gönderilmesine karar verilmişti.¹³¹⁴

Selanik vilayetinde, II. Abdülhamit'in muhafaza edilmesi meselesi de jandarma ihtiyacını artıran sebeplerden birisiydi. Bu görevi yerine getirmek için Selanik merkez jandarma bölüğünden, Temmuz ayının başında verilen sayıya göre kırk kadar jandarma

¹³¹¹ Fethi Okyar, (1980), Üç Devirde Bir Adam, Haz. Cemal Kutay, Tercüman Yayınları, İstanbul, (1. Baskı), s.42

¹³¹² COA, DH.ŞFR, 413/60, belge 1, H.07.03.1325/20.05.1909

¹³¹³ COA, TFR.I.UM, 29/2845, H.21.06.1327/10.07.1909

¹³¹⁴ COA, TFR.I.AS, 72/7123, belge 7, belge tarihi R. 25. 04.1325/ 28.06.1909

neferi görevlendirilmişti. Selanik jandarma alay kumandanı bir mektup yazarak, vilâyat-ı selase müfettişine bu kadar sayıda jandarmanın merkezdeki karakollardan alınmış olmasının asayişin sağlanmasında ciddi sıkıntılara sebep olacağına ilişkin bir uyarı yapmıştı. Kırk kadar jandarma görev yerlerine iade edilmeyecektir; ama en azından bu eksikliği tamamlamak için Selanik'e jandarma gönderilmesini istemiştir.¹³¹⁵

1909 yılı Temmuz ayının sonunda II. Abdülhamit'in muhafazasını sağlayan jandarma sayısı elliye çıkarılmıştır. Selanik jandarma tensikat dairesi, tekrar vilâyat-ı selase müfettişliğine bir mektup yazmıştır. Bu kadar çok sayıda jandarmanın Selanik'te tek bir yerde görevlendirilmesinin sakıncalarına değinmiştir. Karakollarda sayıca azalan jandarma sayısı nedeni ile devriyeler yeterli miktarda personel olmadan işlerini görmek zorunda kalmışlardır. Jandarma tensikat dairesi sorunu çözmek için bir yol önermiştir. II. Abdülhamit'i muhafaza etmek üzere görevlendirilecek jandarma sadece Selanik vilayetinden temin edilmemeli, Manastır ve Kosova'dan da jandarma alınmalıdır. Elli jandarmanın yirmisi Selanik'ten, on beş tanesi Kosova'dan ve on beş tanesi de Manastır'dan alınarak görevlendirilmelidir. Bu konu görüşülmüş ve uygulanmasına izin verilmiştir.¹³¹⁶

II. Abdülhamit'in muhafazası ve İstanbul'un jandarma ihtiyacı vilâyat-ı selasesinde jandarma personeli meselesini oldukça karıştırmıştır. Rumeli müfettişliğine başvuran Selanik ve Kosova'daki jandarma kumandanları bu sorunun çözülmesini istemişlerdir. Selanik'teki, Kosova vilayeti jandarmasının bir kısmı II. Abdülhamit'in muhafazası işi ile ilgilenirken, geriye kalan kısmı Ağustos ayı gelmesine rağmen vilayete gönderilmemiştir. Manastır vilayetine ait olup Selanik'te görev yapan jandarmanın da bir kısmı, Hareket Ordusu ile İstanbul'a gönderilmiş, bir kısmı da Selanik vilayeti tarafından geri iade edilmemiştir. Kosova jandarma kumandanı vilayetteki jandarma azlığı nedeni ile karakolların neredeyse boşaldığından ve yakında kapatılacağından yakınmıştır. Kosova'ya Selanik jandarma mektebinde eğitimini tamamlayan neferlerden on altı tanesinin gönderileceği Haziran ayında söylene de hala gönderilmemiştir. Kosova vilayeti jandarmasının bir kısmının da görevine tensik nedeni ile son verildiği gibi bir kısmı da vefat etmiştir. Kosova vilayeti jandarma kadrolarının çoğu boş durumdadır.

¹³¹⁵ COA, TFR.I.SL, 212/21185, H.19.06.1327/08.07.1909

¹³¹⁶ COA, TFR.I.AS, 72/7123, belge 1, H.03.07.1327/21.07.1909

Selanik jandarma kumandanı, Manastır'ın jandarma ihtiyacının Selanik efradı cedide mektebinden mezun olan neferle gidermesini istemiştir. Manastır'ın iki yüz altı neferi Selanik'te değildir, bunların yüz altmış beşi tensikat gereği görevden alınınca Hareket Ordusu ile İstanbul'a gitmişlerdir. Selanik'te kalan Manastır jandarmasının kalan kısmı da II. Abdülhamit'in muhafazası ile görevlidir. Selanik jandarma kumandanı, Osmanlı hükümetinin jandarma sayısında bir türlü gerçekleştiremediği düzenleme nedeni ile vilâyat-ı selasedeki durumun vahim hale geldiğini belirtmiştir.¹³¹⁷ Vilâyat-ı selasede tarafta kent ve kasabaların güvenliği, II. Abdülhamit'in güvenliğini sağlamak ve jandarma tensik hareketi jandarma sayısında azalmaya neden olmuştur.

4.3.5. Selanik Vilayeti'nde Asayişin Sağlanması İçin Yapılan Düzenlemeler ve Jandarma Tensikatı (1909)

Selanik vilayeti jandarmasının, eksikleri olsa da bu süreçte en önemli mesele tensik olacaktır. Tensik görevi Robilant'a aitti ve Robilant bu konuda bir hazırlık yapmıştı. Robilant, jandarma komisyonu ile tasarladığı tensikat metninde Selanik vilayetinde jandarmanın durumunun ne olacağı ile ilgili de bir bilgi sunmuştur. Selanik vilayetinde, tensikat dairesi ile ilgili bu bölümü acil olarak yapılması gerekenler içerisinde belirtmiştir. Robilant'a göre İstanbul'da vakit kaybedilmeden bir tensikat dairesi oluşturulmalıdır. Bu tensikat dairesine de hemen gerekli olan zabitan görevlendirilmelidir. İstanbul tensikat dairesinde görevlendirilecek bu zabitanın bir kısmının görevleri jandarma okullarını öğrenci kabulüne uygun hale getirmek ve umumi depoların teşkil edilmesi ile ilgilenmek olmalıdır. Görevlendirilecek zabitanın diğer yarısı, oluşturulacak tensikat dairelerinde bulunan alayları teftiş edecektir. Robilant böylece hem eğitim öğretim hem de teftiş işinin yapılacağını belirtmiştir. İstanbul'daki tensikat dairesinin bu görevlerini geçici olarak Selanik tensikat dairesi yerine getirecektir. Jandarmanın kademe kademe tensikatı gerçekleştirilirken ciddi bir bütçe hazırlanacaktır.

Selanik tensikat dairesinde ya toptan bir düzenleme yapılacak ya da çok az bir düzenleme ile İstanbul'daki tensikat dairesinin işleri ile ilgileneceklerdir. Selanik'teki tensikat dairesi sadece İstanbul'daki tensikat dairesinin işleri ile ilgilenmeyecek Manastır ve Üsküp'te bulunan ve o zamana kadar tensik edilmeyen alayların düzenlenmesi ile de

¹³¹⁷ COA, TFR.I.UM, 29/2886, H.19.08.1327/06.08.1909

uğraşacaktır. Bu görevlerinin dışında Selanik tensikat dairesi zabitleri, Yanya ve İşkodra alaylarının teftişinden de sorumlu olacaktı. Selanik tensikat dairesi bu görevlerini bir kez yerine getirdikten sonra Selanik tensikat dairesi “Tensikat Daire-i Ahaliyesi” şeklini alacaktır ve bütün Osmanlı jandarmasının tensikatını yerine getirmek üzere İstanbul’a gelecektir. Robilant, Selanik tensikat dairesi ile ilgili planladığı bu düzenlemenin ancak 1909 yılı sonunda gerçekleşeceğini düşündüğünü eklemiştir.¹³¹⁸

Vilâyat-ı selasedeki asayişsizlik ve karışmaya hazır durum Meclis-i Mebusan’da Şubat ayında tartışılmış ve vilayetlerden raporlar alındığını ilgili başlıkta anlattık. Asayişin bozulmasına sebep: askerin vilâyat-ı selaseden çekilmesi ve jandarmanın sayıca az olması ile ilişkilendirilmişti. Ancak geçen bir aylık süreçte bir önlem alınmamış, Selanik vilayetinin kazalarında, 1909 yılı Mart ayından itibaren asayiş sağlamakla görevli birimlerin eksikliği ciddi şekilde hissedilmeye başlanmıştı. Bu eksiklik özellikle Selanik’in Zihne kazasında ciddi boyutlara ulaşmıştı. Zihne kazasını oluşturan köylerde neredeyse dört beş yüz hane vardır; ancak bu köylerin yedisinde jandarma ve polis gücü mevcut değildir. Karakollarında jandarma ve polisi mevcut olan köylerde, karakolların içinde ancak dört ya da beş polis ya da jandarma mevcut durumdadır. Zihne kazası idarecileri, bu durumu Serez kazasındaki mülki amirlerine bildirmişlerdir. Serez kazasındaki mülki amirler, Zihne’de jandarma ve polis miktarının artırılmasının uygun olduğuna karar vermişlerdir.¹³¹⁹

1909 yılı Nisan ayının başında jandarma sayısındaki eksiklik, sadece Selanik için değil vilâyat-ı selasesinin tamamında hissedilir hale gelmiştir. Vilâyat-ı selase müfettişliği vekili vilayetlerde Rum ve Bulgar unsurlar arasında gerginliğin had safhaya vardığını, eğer müdahale edilmezse ciddi sonuçları olacağı konusunda uyarmıştır. Rumlar, Bulgarlar’a saldırmaktadır ve bu büyük oranda jandarma sayısının az olması ile alakalıdır. Drama, Serez ve diğer kazalardan alınan mektuplara göre jandarma kuvvetinin eksikliği düzenli birliklerden karşılanmaya çalışılmaktaysa da faydası olmamıştır.¹³²⁰ Saydığımız bu sebeplerle Harbiye nezaretine başvurulmuş ve vilâyat-ı selasede jandarma olarak görevlendirilmek üzere biran önce düzenli ordudan neferler seçilerek, Selanik jandarma

¹³¹⁸ Jandarma Tensikâtı, (1325), age, s.25-26

¹³¹⁹ COA, DH.MKT, 2755/46, H.09.02.1327/02.03.1909

¹³²⁰ COA, BEO, 3530/264727, belge 2 sayfa 1, H.1327.03.15/06.04.1909

mektebine gönderilmesi istenilmişti. Bu düzenleme geciktirildikçe vilâyat-ı selasede asayişin sağlanması meselesi de ertelendiği inancı yaygın hale gelmiştir.¹³²¹

Selanik vilayetinde, jandarma sayısında yaşanan azalma sadece neferler ile de sınırlı kalmamıştı. 1908 yılı sonunda, jandarma mektebi ve jandarma tensik komisyonu için zabıt düzeyinde askerler İstanbul'a gönderilmişti. Selanik jandarma kumandanı, bu durumun Rum eşkıya çeteleri üzerinde ciddi etkisi olacağını düşünmektedir. İlk olarak Gevgili jandarma kumandanı Ömer Fevzi Bey, İstanbul'da jandarma komisyonunda görevlendirilmiş ve Selanik'e bir daha dönmemiştir. Aynı şekilde Drama jandarma kumandanı Yümni Efendi, İstanbul'a gidecektir. Selanik jandarma kumandanı böyle bir uygulamaya son verilmesini Selanik'te asayişin tehlikeye atılmamasını istemişti.¹³²²

Doyran kaymakamı, Doyran jandarma bölüğüne gelerek idareye müdahale etmişti. Bu durum Selanik jandarma kumandanını rahatsız etmişti ve bu durumu vilâyat-ı selase müfettişliğine, şikayet etmişti. Vilâyat-ı selase müfettişliği, Robilant'a bu durum ile ilgili fikrini sormuştu. Robilant, jandarma ile ilgili düzenlemelerin temel amacının mülki amirlerin jandarma üzerindeki etkisini azaltmak olduğunu belirtmiştir. Bu konuda Degiorgis'in de nizamname ile ilgili yaptığı düzenlemeler olmasına rağmen hiçbir değişme yaşanmamıştır. Robilant, Selanik jandarma kumandanının şikayetini haklı bulmuştur.¹³²³

Robilant ile jandarma komisyonun aldığı karara göre: Yanya ve İşkodra vilayetleri jandarma alaylarının sorumluluğu, Selanik tensikat merkezine verilmişti. Kararlaştırılan bu uygulama 19 Mayıs 1909 günü, sadaret tezkiresi ile hayata geçirilecekti. Tensikat merkezlerini düzenleyen tezkire, İşkodra ve Yanya vilayetleri tensikatı işlemlerini takip etme görevini Selanik vilayeti jandarma idaresine vermişti. Bundan sonra söz konusu iki vilayete, Selanik vilayetinden jandarma hakkında gönderilecek ilgili yazışmalara harfiyen uyması, Rumeli vilâyat-ı selase müfettişliğinin de bu tür yazışmaları Selanik vilayeti ile yapması istenilmişti.¹³²⁴

Robilant tensikat metninde, Selanik tensikat merkezinin kapatılmasını uygun bulduğunu belirtmişti. Bunu Osmanlı hükümetine sunduğu raporlarla da izah etmiştir.

¹³²¹ COA, BEO, 3530/264727, belge 1, H.1327.03. 15/06.04.1909

¹³²² COA, TFR.I. A, 40/3917, H.1327.03. 22/13.04.1909

¹³²³ COA, TFR.I.AS, 71/7046, belge 2 ve 3, H.25.04.1327/16.05.1909

¹³²⁴ COA, BEO, 3563/267203, belge 1 ve 2, H.1327.05. 13/02.06.1909

Robilant'a göre 1909 yılı Temmuz ayında, Selanik tensikat dairesi kalemi kapatılmalıdır ve bu tensikat merkezinde görev yapan memurlar onunla birlikte İstanbul tensikat merkezine gelmelidir. Bu memurlar Mösyö Civozron İzrak, Mösyö Filarde, Mösyö Mazolini ve Mösyö Varda'dır. Robilant adı geçen bu memurların maaşlarına belirli oranlarda zam yapılarak beraberinde gelmelerini istemiştir. Eğer memurların maaşlarına zam yapılamazsa Robilant beraberinde Mösyö Civozran, Mösyö Filarde, Mösyö Mazolini'yi alıp gidebilecektir. Osmanlı zabitanından da Binbaşı Kamil'in Selanik'te yeniden oluşturulacak tensikat merkezinde kalmasını uygun bulduğunu belirtmişti. Binbaşı Firuzan Bey'in de Selanik jandarma mektebinde görev yapmasını uygun bulduğunu beyan etmişti. Tercüman olarak maiyetindeki memurları yeterli bulmuş, küçük zabitlerden yalnızca bir tanesini yanında götürmek istediğini belirtmişti. Selanik'ten İstanbul'a nakledilecek tensik merkezi için Taksim civarında bir yer tahsis edilmesini istemişti. İstanbul'daki tensik heyetinin maaşları, Selanik'te olduğu şekilde bu defa da İstanbul jandarma dairesi tarafından temin edilecekti. Selanik tensik merkezinde bulunan eşya ve evrak İstanbul'a nakledilecekti.¹³²⁵

İngiliz raporlarına göre Robilant tensik ve idare işinin tek bir mercide ve tek bir yerde birleştirilmesini istiyordu. Jandarmanın tensiki Avrupalı zabitlere ait bir görevken jandarmanın geriye kalan işlerine Osmanlı zabitleri ilgilenmekteydi. Bu durum iki daire arasında yetki karmaşasına ve pek çok durumda jandarma teşkilatını ilgilendiren konularda kararların gecikmesine sebep vermekteydi. Avrupalı zabitler, Selanik tensikat merkezinden İstanbul'a giderek işleri oradaki Jandarma Dairesinden yürütmeliydi.¹³²⁶

Robilant Selanik'te bulunan tensikat merkezi ve jandarma mektebinde de iş bölümü gerçekleştirmişti. Öngörülen iş bölümü ise şu şekilde olacaktı:

Miralay Boman -Fransız- Livalık rütbesi ve yüzbaşılara verilen maaş ile Selanik jandarma tensik dairesinde

Binbaşı Ridolfi- İtalyan- var olan rütbesi ile Selanik mektebi müdürlüğünde

Binbaşı Nujan- Fransız- Selanik jandarma tensik dairesinde

Binbaşı Növari- Fransız- Selanik jandarma tensik dairesinde

¹³²⁵ COA, BEO, 3567/267468, belge 10 sayfa 2, H.17.05.1327/06.06.1909

¹³²⁶ Annual Report on Turkey for The Year 1909, British Documents on Foreign Affairs (1985), S.20 The Ottoman Empire under the Young Turks 1908-1914, Gillard D. (Editör) University Publication of America, s.129

Yüzbaşı Ro-Fransız- Selanik jandarma tensik dairesinde

Yüzbaşı Nikol-İngiltere- Selanik jandarma mektebinde müdür

Yüzbaşı Borna-İtalyan- Selanik jandarma tensik dairesinde ¹³²⁷

Vilâyat-ı selasede jandarma tensiki, tamamen Selanik vilayetine ait bir iş haline gelecekti. Bu yüzden Yanya ve İşkodra vilayetlerinde eksiklikler olduğu sadrazama yazılan mektuplarla bildirilmişti. Yanya ve İşkodra vilayetlerinde herhangi bir karışıklık olmadan, jandarma tensiki yapılmasını talep etmişlerdi.¹³²⁸ Selanik vilayeti, jandarma eğitimi açısından da vilâyat-ı selase için merkez özelliğini devam ettirecekti. Selanik vilayetinde yetişen nefer ve zabitanlar Manastır, Kosova, Yanya, İşkodra vilayetlerindeki jandarma ihtiyacına cevap verecekti.¹³²⁹ Vilâyat-ı selasedeki jandarmanın ihtiyaca karşılık gelmemesi karşısında, ordudan nefer alınmasına karar verilmişti. Bu düzenleme Ferik Mahmut Şevket Paşa tarafından yapılmış ve III. Ordu'dan sekiz yüz elli, I. Ordu'dan altı yüz nefer vilâyat-ı selase jandarma alaylarına nakledilmesine karar verilmişti.¹³³⁰ İki ordudan alınacak neferlerin ve gönüllülerin görev süreleri Robilant ve jandarma komisyonun teklifinde olduğu gibi kabul edilerek uygulanacaktı. Buna göre ordudan seçilenler için görev süresi üç yıl, gönüllü olarak görev yapacakların süresi de dört yıl olacaktı. ¹³³¹

Tablo 36. 1909 yılında vilâyat-ı selasede jandarma alaylarının durumu¹³³²

		Nefer	Zabitan	Toplam
Vilâyat-ı selasede tensik edilen jandarma	Selanik	2578	103	2681
	Kosova	1231	43	1274
	Manastır	1488	53	1541
Vilâyat-ı selasede tensik edilen toplam jandarma sayısı		5297	199	5496
Vilâyat-ı selasede tensik dışı bırakılan jandarma		2324	88	2412
		7621	287	7908

Selanik vilayetinde, jandarma sayısının bir türlü istenen seviyeye çıkarılamaması, 1909 yılı Temmuz ayında Selanik kentinde önlemler alınmasını zorunlu kılmıştı. İçerisinde

¹³²⁷ COA, İ.AS, 85/24, belge 4, H.1327.05. 23/12.06.1909

¹³²⁸ COA, DH.MKT 2855/64 belge 1 sayfa 1, H.10.05. 1327/30.05.1909

¹³²⁹ Taştekin K, (2021), age, s.215

¹³³⁰ COA, TFR.I. A, 40/3948, belge 1, H.1327.06.13/02.07.1909

¹³³¹ COA, TFR.I.AS, 71/7036, belge 2, H.14.04.1327/01.08.1909

¹³³² COA, TFR.I.UM, 29/2900, belge 2 sayfa 1, H.29.12.1327/11.01.1910

bulunulan durum değerlendirilmiş, Selanik kentinin merkez kumandanı ve polis müdürü ortak bir hareket programı hazırlamışlardı. Selanik kenti iki mıntıkaya ayrılmış ve bu mıntikalarda memurların nerelerde ne şekilde görev yapacakları belirlenmişti.

1. Mıntıka:

1. Geceleri dört tahkik memuru devriyesi çıkacak (Vardar kapısı, Çayır mahalle, Mensukbigar, İstasyonlar)

1.Bölgele devriyelerini ikişer neferden oluşturacak ve neferleri Tophane karakolundan alacaklardır

2. (Kolombo, Yılan mermeri, Horhor su, Yıkma koyu, Vardar kapısı)

3. (Kolombo, Vardar kapısı, Frenk mahallesi, Tophane, Rüsumat)

2 ve 3. Bölgeler için devriyeleri Kolombo karakolundan alacaklardır.

Sabit birer tahkik memuru, Kolombo, Vardar kapısı mevkilerinde bulunacaktır. Bu mıntıkanın reisi bütün mıntıkaya nezaret edecektir.

Gündüz, Kolombo, Vardar Kapı'da sabit bir tahkik memuru bulunacak ve bir seyyar tahkik memuru gündüz saat dokuzdan sonra gece saat ikiye ve gece saat on sonra bire kadar görev yapacaktır.

2.Mıntıka

Gece, sekiz tahkik memuru devriyesi çıkacak

1.(İkdelik, Deliktaş, Rüşdiye mektebi, Unkapanı, Orta çarşı, Postahane, Belediye, hükümet)

2. (Orta çarşı, Kızlar manastırı, Balıkapı, Mezenin memlahası(tuzla), Kolombo, Çarşı)

3.(İskele, Talimhane, Ortaçarşı, Kızlar manastırı, Ayasofya caddesine kadar)

4. (Ayasofya Caddesi, Akçemescid, Yağıyol alt kısmı, Boğazkale, Hamidiye)

5. (Hamidiye, Yassıyol, Ayamanaş, Ayanikola, Ayasofya, Eskicuma)

6.(Eskicuma, Ortacı sultan, Islahhane, Yeni hamam, Çifteler)

7. (Musapaşa, Urban mahallesi, Kuşakoli, Zihni paşa, Kulekahveleri)

8. (Kulekahveleri, Eskisaray, Yeni hamam, Kasimiye, Küçük ¹³³³

Selanik kentinin emniyetini sağlamak için her nokta için devriyelerin düzenlenmeye çalışılmıştı. Bu düzenleme görüleceği üzere gece ve gündüz ayrı ayrı hazırlanmıştı. Selanik kenti için jandarma ve polisin önemi Meşrutiyet'in ilanı ve 31 Mart vakası sonrasında daha da artmıştı.

Hüseyin Hilmi Paşa'nın, Rumeli müfettişliği görevini bırakması ve Osmanlı Devleti'nin bütün ülkedeki sorunlara eğilmesi ile bu kurumun önemi azalmıştı. Rumeli müfettişleri ile birlikte onları kontrol etmekle görevli Rus ve Avusturyalı sivil ajanların da önemi azalmıştır. Rus hükümeti adına sefaret aracılığı ile verilen 8 Ağustos 1909 tarihinde bir takrir sunulmuştur. Sunulan takrirden, vilâyat-ı selasede idari ıslahatın devam edeceğine olan güvenin tam olduğu beyan edilmiştir. Rus hükümeti, vilâyat-ı selasede bulunan sivil ajanın görevine son vereceğini bildirmişti. Vilâyat-ı selasede mevcut mali komisyonunda 1 Eylül 1909 tarihinde görevine son verilecektir, Rus ajan sivilin de görevine aynı sırada son verilmesini Osmanlı Devleti'nden talep etmişlerdi.¹³³⁴ Osmanlı Devleti'ne, Rus hükümeti gibi Avusturya hükümeti de bu konu ile ilgili başvuruda bulunmuştur. Osmanlı Devleti, vilâyat-ı selasede görevli mali komisyonun işine son verilmesi hususunda İtalya, İngiltere, Rusya, Avusturya, Fransa ve Almanya'nın temsilcileri ile görüşmüştür. 30 Ağustos 1909 günü, Meclis-i Mahsus Vükela mazbatasına ile 14 Eylül 1909 günü, vilâyat-ı selasede bulunan mali komisyon başta olmak üzere Rumeli müfettişliği ile ajan sivillerin de görevlerine son verilmesi yönünde karar verilmiştir. Vilâyat-ı selasede bu tarihten sonra yalnızca bu kurumların dosyalarını muhafaza etmek ile görevli birkaç memurun bulundurulmasına, bu memurların maaşlarının da Dahiliye, Maliye nezaretleri vasıtası ile ödenmesine karar verilmiştir.¹³³⁵

Selanik'teki tensikat dairesi, Robilant'ın isteği ile İstanbul'a taşınmıştı. 1909 yılı Aralık ayında Jandarma dairesi ile Robilant'ın İstanbul'a taşıdığı tensikat dairesinin yaptıkları işlerin aynı olması bir düzenleme yapılmasını zorunlu kılmıştır. Çünkü her iki

¹³³³ COA, TFR.I. A, 40/3948, belge 2 ve 3, H.1327.06.13/02.07.1909

¹³³⁴ COA, HR.SYS,1173/39, M.21. 08.1909

¹³³⁵ Düstur, (1329),Tertibi sani Cilt 1, Numara 145- Rumeli müfettişi umumiliğinin ilgasıyla teferuatı hakkında irade-i seniyye R. 17.06. 1325/30.08.1909, İstanbul, Osmanlı Matbaası,s. 718-720

daire de aynı işi yapmaktadır ve iki dairenin irtibatsızlığı aksamalara sebep olmaktadır. Bu duruma son vermek için Harbiye Nezaretine bağlı bir kol ordu sıfat ve görev yapma hakkını bulunduran, bir ferikin idaresinde olmak üzere Jandarma Umum Kumandanlığı Dairesi'nin kurulmasına karar verilmiştir. Jandarma Umum Kumandanlığı görevinin ise tensik dairesi başkanlığı görevini yerine getiren Ferik Nikol De Robilant'a verilmesi uygun bulunmuştur.¹³³⁶ Jandarma dairesi 1 Haziran 1909 tarihinden sonra Dahiliye Nezaretine¹³³⁷ bağlanmışken tekrar Harbiye Nezaretinin¹³³⁸ çatısı altında bir kurum haline getirilmişti. Jandarma Müfettiş-i Umumiliği ise bundan sonra faaliyetlerini Jandarma Umum müdürlüğü idaresi altında yerine getirecektir. Bu iki dairenin görevlerine ilişkin düzenleme ancak 14 Şubat 1913 günü bir nizamname ile belirlenebilmiştir. 1909 yılında Selanik tensikat dairesi kapatılmış, 3 Nisan 1912 tarihinde hazırlanan nizamname ile Umum Jandarma kumandanlığına bağlı olmak üzere Selanik'te Rumeli jandarma kumandanlığı ismini taşıyan bir daire oluşturulmuştur. Bu daire Selanik, Manastır, Kosova, Yanya ve İşkodra vilayetlerinin tensikatından sorumlu tutulmuştur. Rumeli jandarma kumandanlığı olması ile Selanik vilayeti jandarmanın emir komutası, tensiki, silah depoları, elbise depoları gibi bütün görevleri ile sorumlu hale gelmiştir.

¹³³⁶ COA, MV, 134/83, H.1327.11.26/10.12.1909

¹³³⁷ Numara 80- Jandarmanın dahiliye nezaretine rabtı hakkında kararname (Takvim-i Vakayi ile neşr ve ilanı 15.05.1337, No. 3499

Jandarmanın idaresinin Dahiliye Nezaretine bağlanmasına dair düzenleme H.12.05.1337/15.03.1919 tarihinde kanunlaştırılmıştı. Söz konusu kanuna göre:

Mehmet vahdettin

Madde 1: Umum jandarma kumandanlığı her türlü umur ve muamelatıyla Dahiliye nezaretine rabt olunmuştur.

Madde 2: Jandarmanın vezaif ve teşkilat esasiyesiyle cihet-i merbutiyeti hakkında 13 teşrini evvel 1333 tarihli kararnamenin buna münhalif ahkâmı mülğadır.

Madde 3: Jandarma zabitan ve efradının usul tayin ve terfileriyle andelhace mahkemeleri ve hususat sairesi diğer bir kararname ile tespit olunacaktır.

Madde 4: İş bu kararname tarih neşrinden itibaren merai ala icra eder.

Madde 5: İş bu kararnamenin icrasına Dahiliye Nazırı memurdur.

Meclis-i umuminin içtimasında kanuniyeti teklif olunmak üzere iş bu kararnamenin mevkii meriyeti vazğını irade eyledim.

Düstur, (1928), Evkaf Matbaası, İstanbul, Tertip-i Sani, C.11

¹³³⁸ Bu durumu düzenlemek için 25.Z. 1335/13.10.1917 tarihinde bir kararname çıkarılmıştır. Kararnamenin aşağıdaki maddesine göre:

Madde 2: Jandarmanın teşkilatı, teslihi, talim ve terbiyesi, zabt ve rabt ve seferberlikte suret-i istihdamı Harbiye nezaretine, asayiş memleket ve kavanin ve nizam-ı mevzuanın icra-yı ahkâmına müteallik hususatta istihdamı Dahiliye nezaretine ait olup bu noktaya nazaran her iki nezarete merbut umum jandarma kumandanın taht-ı idaresine mevdudur.

Umum jandarma kumandanı kol ordu kumandanı salahiyyetini haizdir. Düstur, Numara 323- Jandarmanın vezaif ve teşkilat-ı esasiyesiyle cihet-i merbutiyeti hakkında kararname, (1928), Evkaf Matbaası, İstanbul, 1. Tertip, C.9, s.757

4.3.6. Selanik Vilayeti'nde Rum- Bulgar Çatışması ve Asayişsizliğin Artması

Selanik valisi Daniş Bey, 1909 yılı Mayıs ayı sonunda Osmanlı hükümetine başvurmuştur. Bulgar maiyeti Yunanistan'ın Serez, Manastır konsoloslarının Selanik'teki konsolosluklarında toplandıklarını Daniş Bey'e haber vermiştir. Görüşmenin içeriği ise öğrenilememiş; ancak Rum metropolitenin Yunan konsoloshanesinden bir kişiyi, tebdili kıyafet ile karışıklık çıkarmak üzere görevlendirdiği şeklinde bilgi edinilmişti. Bu durum Selanik'in polis komiserine haber verilmiş ve gerekli önlemleri alması istenmişti. Daniş Bey, Rumların Selanik'te herhangi bir karışıklık çıkarmasının şimdilik mümkün olmadığını belirtse de denizden gelebilecek saldırıları önlemek maksadı ile birkaç torpido istimbodu talep etmişti. Daniş Bey'e göre Selanik'in Yunan sınırı ve sahil kısımları korunmalıydı.¹³³⁹

1909 yılı Haziran ayında Selanik valisi Daniş Bey'e, Drama'daki Rum halkından bir mektup gönderilmişti. Daniş Bey'e ulaşan bu mektuba göre Drama'daki Müslüman halk, Rumlar'ın Bulgarlar'a zarar vermesinin önüne geçmek için 1 Haziran 1909 günü başlamak üzere bir boykot düzenleyeceklerini ilan etmişlerdi. Drama'daki Rumlar, Müslümanlar'ın kendilerini "bu vatanın bir evladı olarak görmeyip bir ecnebi düşman gibi muamele etmelerine" kırıldıklarını belirtmişlerdir. Esas endişe ettikleri nokta ise böyle bir boykot esnasında can, mal güvenliklerinin sağlanamayacak olmasıdır.¹³⁴⁰ Drama'da bu durumun Rum halkı kışkırtan metropolitten kaynaklandığı, Osmanlı hükümeti tarafından tespit edilmiştir. Bu sebeple Selanik vilayeti idarecilerinin, Drama Rum metropolitenin görevden alınması için başvurmalarını ve Rum halkın can ve mal güvenliğini sağlaması istenilmişti.¹³⁴¹ Osmanişe Loyd gazetesinin Atina muhabiri, 16 Haziran 1909 günü Selanik'te olan biten hakkında bilgi vermiştir. Selanik'te ve vilâyat-ı selasede olan biten durumun tek sebebi kiliseler meselesinin çözülmemesidir. Vilayetlerde Rum ve Bulgar halk, birbirini protesto ederek bu konuya çözüm bulmaya çalışmaktadır. Çeteleşme, her iki grup arasında da had safhaya varmıştır. Kavalla'da Rum metropoliti bir Bulgar tarafından öldürülmüş, buna karşılık Rumlar da Hacıbey kasabasında Angel adlı bir Bulgar'ı öldürmüşlerdir.¹³⁴²

¹³³⁹ COA, DH. ŞFR, 414/25, R.16.03.1325/29.05.1909

¹³⁴⁰ COA, DH. ŞFR, 415/41, belge 1, R.03.04.1325/16.06.1909

¹³⁴¹ COA, DH.MKT, 2847/77, belge 2, H.28.05.1327/17.06.1909

¹³⁴² Tanin, No. 283 H.27.06.1327/16.06.1909, s.3

Selanik ve kazalarında Rumlar'a karşı oluşan bu kamuoyunun sebebi, Rum ve Bulgar unsurların kendi içindeki tartışmalar değildi. Girit adasında bulunan Avrupa askeri gücün görevinin 1909 yılı Temmuz ayında son bulması kararlaştırılmıştı. Girit'te oluşan bu yeni durum ise Rumlar'ın çeteleşme faaliyetlerinde bir artışa sebep olmuştu.¹³⁴³ Rumlar'ın faaliyetleri sadece çeteler kurmakla sınırlı kalmamış, Osmanlı Devleti'nin aleyhinde bir kamuoyu oluşturmak için çalışmalara başlamışlardı. Drama'da boykotun önüne geçilmeye çalışılsa da Rumlardan bazı kişiler Kavala ve Selanik'e kaçmaya başlamışlardı. Manastır'ın Florina kazasında, Rumlar can güvenlikleri olmadığı şeklinde iddialarda bulunmuşlardı. Selanik valisi Daniş Bey, Drama'da asayişin olmadığı ve Rumlar'ın can ve mal güvenliği olmadığı şeklinde bir kamuoyu oluşturmaya çalıştıkları, yaptığı tetkikler neticesinde anlamıştı. Drama'dan dört ailenin, Kavala metropoliti tarafından kışkırtılarak bu hareketi gerçekleştirme konusunda teşvik edildikleri tespit edilmişti.¹³⁴⁴

Selanik vilayetinde Rumlar çeteleşmeyi sürdürürlerken, 1909 yılı Haziran ayında İttihat ve Terakki cemiyeti Manastır vilayetinde milli gruplarla bir toplantı gerçekleştirmişti. Rumlar, Bulgarlar, Arnavutlar, Ulahlar, Yahudilerin katılımı ile gerçekleştirilen bu toplantı neticesinde Osmanlı vatandaşları meşrutiyet yönetimin muhafazası için anlaşmışlardı. Bu toplantının üzerinden çok vakit geçmeden, Bulgar Tüccar vekilinin İttihat ve Terakki cemiyetine verdiği bilgilere göre Rumlar sözlerini tutmaya niyetli değillerdi. Rum milli davası, meşrutiyet fikrinden daha ağır basmıştır, bu sebeple Rumlar'ın olası bir karışıklık için hazırlık yaptıklarını belirtmiştir.¹³⁴⁵

Rumlar'ın, Rumeli vilâyat-ı selasesinin tamamında asayişin bozuk olduğuna dair bir ortam yaratmaya çalıştıkları düşünülmektedir. Böyle bir ortam yaratmak için vilâyat-ı selasede bulunan Yunan konsoloslukları vasıtası ile harekete geçmişlerdir. Yunan konsoloshanelerinden Selanik merkezinde dört, Serez kazasındaki iki ve Manastır konsoloshanesinde üç ve Kavala konsoloshanesinde bir katibin aslında asker olduğu tespit edilmişti. Bu kişiler katip kılığı ile kasaba ve köyleri dolaşp, halkı Osmanlı Devleti aleyhine kışkırtmaya başlamışlardır. Vilâyat-ı selasedeki, Rum din adamları ve Rum okullarının öğretmenleri de kasabaları ve köyleri ziyaret ederek Rum halkı kışkırtmaya başlamışlardır. Vilâyat-ı selasesinin tamamında, II. Meşrutiyet'in ilanından önce Bulgarlar'ın yaptıkları gibi

¹³⁴³ Hacısalıhoğlu M, (2008), age, s.303

¹³⁴⁴ COA, DH. ŞFR, 415/70, R.06.04.1325/19.06.1909

¹³⁴⁵ Hacısalıhoğlu M, (2008), age, s.305

bir organizasyon hazırlığına girdikleri tespit edilmişti. Yunan hükümeti, özellikle Girit meselesi hakkında kendi lehine bir kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır. Yunanlılar Selanik'in Aynaroz ve Kesendire sahiline silah, cephane göndermiş: orada yaşayan Rum halkı, Osmanlı Devleti aleyhine kışkırtarak yeni çeteler oluşturmaya başlamışlardır. Rumlar, Bulgarlar'ı öldürerek onları olası bir karışıklık için kışkırtmaya çalışmışlar aynı şekilde Ulahlara da saldırmaya başlamışlardır.¹³⁴⁶

1909 yılı Temmuz ayı sonunda, Selanik'te olan biteni tetkik etmek üzere Serfiçe mebusu Yorgo Boşo vilayete gelmiştir. Yorgo Boşo teftişinde: Selanik'te memurların halkı tevkif ettiğini, darp ettiğini: halkın çeteleşmeye gittiğini ve karışıklık çıkarmak için dağlara çıkacağına ilişkin bir bilgiyi sadaret makamına bildirmişti. Osmanlı hükümeti, bu meselenin tetkik edilmesini ve böyle bir olaya karışan memurların tespit edilmesini istemişti.¹³⁴⁷ Manastır valisi, Osmanlı hükümetine yazdığı bir mektupta Serfiçe mebusu Yorgo Boşo Efendi'nin söylediklerinin aksini iddia etmiştir. Manastır valisi, Yorgo Boşo'ya göre Selanik vilayetinde asayiş bozulmak üzere olduğunu iddia ettiğini söylemiştir. Manastır valisi ise Yorgo Boşo Efendi'nin hal ve hareketlerinin, Selanik vilayetinde bulunan Rumların çetelere katılmasına teşvik ettiğini iddia etmiştir. Bu sebeple Yorgo Boşo bir an önce Selanik'ten uzaklaştırılmalıdır.¹³⁴⁸ Osmanlı Devleti, Selanik'te Rumlar'ın bulundukları yerlerde silah ve cephane aramaya başlamıştır. 10 Ağustos 1909 tarihinde, Yunanistan'dan vilâyat-ı selaseye kaçak yollardan silah sokulduğu tespit edilmişti. Kaçak silahların, Yenice kazasında bulunan bir çiftlikteki Rumlar'a dağıtıldığı tespit edilmişti. Bunun üzerine asker ve jandarmadan oluşan bir müfreze, çiftliğe silah aramaya gitmişti. Silah arama neticesinde çiftlikte yaşayan Rum ve Bulgarlar'ın elinden yirmi dört adet gırna marka tüfek ile iki yüz yetmiş dokuz adet tüfek fişegi ele geçirilmişti.¹³⁴⁹ Ağustos ayında yoğunlaşan bu silah arama faaliyetleri Rumlar ile Osmanlı hükümetini karşı karşıya getirmiştir. 14 Ağustos'ta Selanik metropoliteninin evinde silah araması yapılmış. Metropolit Rumlara reva görülen bu hareket karşısında Selanik valisi vasıtası ile şikayette bulunmuştur. Bu esnada Selanik'in Karaferiye kazasında birçok yerde gırna marka tüfeklerin bulunduğu ileri sürülmüştür.¹³⁵⁰

¹³⁴⁶ COA, DH.MKT, 2881/80, belge 1, H.03.07.1327/21.07.1909

¹³⁴⁷ COA, BEO, 3608/270594, H.13.07.1327/31.07.1909

¹³⁴⁸ COA, DH.MKT, 1307/7, H.17.07.1327/04.08.1909

¹³⁴⁹ COA, TFR.I.SL, 217/21691, H.11.08.1327/28.08.1909

¹³⁵⁰ Tasvir-i Efkar, H.30.07. 1327/24 Kasım 1909, no 88, s.4

4.3.7. Osmanlı Hükümeti'nin Vilâyat-ı Selase ve Diğer Osmanlı Vilayetleri'nde Asayiş Sağlamak İçin Hazırladığı Kanunlar ile Bu Kanunların Selanik'te Uygulanması

Osmanlı Devleti yönetimi, 31 Mart vakası sonra büyük oranda 1909 yılında İttihat ve Terakki cemiyeti idaresine geçmişti. İttihat ve Terakki cemiyeti, ülke genelinde kronik hale gelmiş bazı sorunlarla ilgili kanun yapma faaliyeti içerisine girmiştir. Bütün Osmanlı ülkesini ilgilendiren konular içerisinde en önemlisi ise asayiş ile ilgili olanlardı.¹³⁵¹ Hazırlanan bu kanunlar ile asayişin bozulmasını önlemek ve güvenlik birimlerinin nizamnameler dışında kalan yetkilerini düzenlemek amaçlanmıştı. Jandarma nizamnamesinin içerisinde bu kanunlarla belirlenmiş sınırlandırmalara rastlamamız mümkün değildi. Çünkü pek çok konu Osmanlı Devleti için yeniydi. Asayişsizliğe alışlageldiği biçimde müdahale etmek yerine kanunlar ile önlemek için çaba gösterilecekti. Vilâyat-ı selasede asayişsizlik, Mebusan Meclisi başlığında belirttiğimiz üzere millevekillerinin tartışma konularından birisi olmuştu.

Osmanlı hükümeti, vilayetlerinin tamamında asayişsizliğe son vermek için bir dizi kanunu 1909 yılı Haziranından itibaren yürürlüğe koyacaktı. Bu kanunlardan ilki serseri ve mazanne-i sui eşhas hakkında kanun adını taşıyordu. 10 Mayıs 1909 tarihinde kanun yapılmış ve 15 Mayıs 1909 tarihinde yürürlüğe konulmuştu.¹³⁵² Herhangi bir iş ile iştigal etmeyen ve ettiğine dair bilgi vermeyen kişiler serseri olarak sayılacak (madde 1) ve tutuklanacaktı (madde 2) ya bir işle meşgul olmaya zorlanacak (ki bu iş bir kamu kurumunda olacaktı) bir iş ile meşgul olmasa memleketine geri dönmeye zorlanacaktı (madde 4). Gidecek bir yeri olmayanlar ise müdde-i umumi ve zabıta kuvveti tarafından belli bir yerde bulunmaya mecbur tutulacaktı (madde 6). İş bulmayı ya da zabıta ile müddei umuminin belirlediği yerde bulunmayı reddeden kişiler üç aydan bir yıla kadar kürek cezasına çarptırılacaklardı (madde 8).¹³⁵³ Bu kanun ile ne yaptığı belli olmayan kişilerin kontrol edilmesi sağlanacaktı. Vilâyat-ı selasede, belki de bu yolla çetelerin hal ve hareketleri takip edilecekti.

¹³⁵¹ Shaw S.J-Shaw E.K, (1983), age, 344

¹³⁵² Düstur, (1329), Tertibi sani, No. 59, Serseri Mazanne-i Sui eşhas Hakkında Kanun, H.19.04. 1327/10.05.1909, İstanbul, Osmanlı Matbaası, s.169-173

¹³⁵³ Düstur, (1329), No. 59, Serseri..., s.169-170

Kanunlaştırma faaliyeti bu konu ile kısıtlı kalmamış, izinsiz olarak gösteri yapılmaması için “genel gösteri kanunu” çıkarılmıştı. Bu kanun 9 Haziran 1909 tarihinde çıkarılmış ve 16 Haziran 1909 tarihinde Takvim-i Vakayi’de yayımlanmıştır.¹³⁵⁴ Kanun gereğince silah bulundurulmamak kaydı ile Osmanlı vatandaşları toplantı yapabileceklerdi (madde 1). Düzenleyecekleri toplantılarla ilgili, toplantının yapılacağı yerde ikamet eden en az iki kişi yer ve zamanı hakkında bilgileri içeren bir beyanname hazırlayacaktı (madde 2). Toplantı ile ilgili bu beyanname İstanbul’da Zabıta Nazırına; taşrada ise vali, kaymakam, mutasarrıf, nahiye müdürüne sunulacaktı (madde 3). Toplantı ile ilgili sunulacak beyannamede, toplantının amacı ve sebebi bildirilecekti (madde 5). Toplantılar halkın sıkça kullandığı önemli yol ile geçitlerde yapılamayacaktır. Toplantı gün doğumu ile başlayıp gün batımı ile bitirilecektir (madde 7).¹³⁵⁵

Bu kanun ile herhangi bir Osmanlı vatandaşı istediği zaman, istediği yerde ve istediği içerikte bir toplantı gerçekleştiremeyecekti. Mülki amirlerden izin alınarak yapılması büyük oranda kolluk güçlerinin toplantıları takip etmesine yardımcı olacaktı. Yapılan toplantılarda Osmanlı Devleti’nin aleyhine hal ve hareketlerin önüne geçilecekti. Hazırlanan bu iki kanunla jandarmanın ismi geçmese de kanun yolu ile asayişin bozulmasının önüne geçilmeye çalışılmıştı. Ancak bu iki kanun tek başına yeterli olmayacağından, vilâyat-ı selasede çetelerin tenkili ve asayişin sağlanması maskadı ile bir kanun hazırlanmıştır. Bu kanuna göre jandarma, muhtar, vali ve çete takibi yapan askerin görevleri belirlenmişti. Osmanlı devleti hazırladığı bu kanun ile güvenliği sağlamak sorumluluğunu sadece jandarma ve askere yüklememiştir. Kanun 27 Eylül 1909 tarihinde yürürlüğe girmiş ve Takvim-i Vekayi’nin 345 numaralı sayısında 2 Ekim 1909 günü yayımlanmıştır. Kanun beş fasıl ve otuz sekiz bölümden oluşmuştur. Bu fasılların her birinde karışıklığı engellemekle görevli olan birimlerin görevleri sıralanmıştır. Bölümler ise şu adları taşır: 1. Bölüm: Kuvve-i takibiye, 2. Bölüm: İstilaat (öğrenmeye çalışma) komisyonu, 3. Bölüm: Kura ve tarike muvasalatın muhafazası, 4. Bölüm Kariye ve bekçi ve muhtar ve ihtiyar meclisi azalarıyla ahaliye tertib eden vezaif, 5. Bölüm: Mücazat şeklindedir.¹³⁵⁶

¹³⁵⁴ Düstur, (1329), Tertibi sani, No.72, İctimaat Umumiye Kanunu, Osmanlı Matbaası, H.20.06.1327/09.06.1909, C.1, s.227-229

¹³⁵⁵ Düstur, (1329), No.72, İctimaat ..., s.227-228

¹³⁵⁶ Düstur, (1329), Tertibi sani, No. 165- Rumeli vilayetinde şakavet ve mefsedet menî ve mütecasirlerinin takib ve tedibi hakkında kanun H. 13.09. 1327/27.09.1909, Dersaadet matbaa-yı Osmani, C.1, s.757-759

Rumeli vilâyat-ı selasesi ile ilgili bu kanunun birinci fasılı dokuz maddeden oluşmuştur ve güvenlik birimlerinin görevleri hakkında bilgi verir. Maddeleri ise şunlardır: Rumelide ihlal emniyet ve asayişe bahs olan mefsedet ve şakavetin menni vukuğu ve mütecasirlerinin takib ve tedibi hakkında ittihaz edilecek tedabir suret-i icrası iş bu kanuna tabidir (madde 1). Rumeli vilâyat-ı selasede her vilayette seyyar jandarma taburları oluşturulana kadar asayiş ve emniyeti sağlama görevi düzenli ordudan alınacak takip tabularının görevi olacaktır (madde 2). Takip tabuları kuvvetinin yetersiz olduğunu anladığı zaman ihtiyacı olan askeri gücü en yakınında bulunan ordu kıtasına bildirecektir. Ordu takip müfrezelerine derhal istediği miktarda askeri gönderecek ve ihtiyaç ortadan kalkınca söz konusu askerler kendi kıtalarındaki görevlerine döneceklerdir (madde 5). Takip müfrezeleri refakatlerinde bulundulacak jandarmadan başka müfreze kumandanının mesuliyeti altında halktan asker kıyafeti giydirilerek lüzumu kadar kalegöz istihdam edebilecektir (madde 7). Takip müfrezeleri bulundukları yerin mülki memurundan alacakları emre itaat etmeye mecburdur. Mülki memurlar bu emir ve tebligatı ya istitlaat komisyonlarında bulunan amirlerinden alacakları emirlere göre düzenleyecekler ya da bulunukları yerdeki durum ve ihtiyaca göre emirlerini vereceklerdir. Mülki memurlar takip müfrezelerine verdikleri emirlerle ilgili amirlerini haberder edeceklerdir (madde 8). Çatışmalar sırasında görevlerinde başarı gösteren gerek asker gerekse halka istitlaat komisyonlarının münasip görmesi ile nakdi mükafat verilebilecektir. Bu durumun tam tersi olarak takip esnasında rahavet gösteren çatışmalarda başarılı olmayanlara askeri kanuna göre gerekli ceza verilecektir (madde 9).¹³⁵⁷

Birinci fasıldaki maddelerden anlaşılacağı üzere çetelerin takibi, ele geçirilmesi sadece jandarmaya ait bir görev olmaktan çıkarılıp askerden ve sivil halktan alacağı yardım kanunlaştırılmıştı. Jandarmanın mülki amirler ile ilişkisi de düzenlenmişti. Takip sırasında emirleri vilayetlerin valilerinden alacaklardır. Güvenliği sağlama noktasında üstten alta bir hiyerarşi kanunla öngörülmüştü. Hükümet valiye, vali de takip müfrezelerine emir vermekle yükümlü hale getirilmişti. Jandarmanın görev ve sorumluluklarını paylaşma noktasında, yardımcı olacak devlet görevlilerinin durumu ise ikinci fasıldaki maddelerde verilmiştir. Gerekli olan vilayet merkezlerinde eşkıyanın durumu ve takib yapabilecek tecrübeye sahip mülki memur, asker ve zabıtanın bu görevi hakkı ile yerine getirebilecek üç kişiden oluşan, doğrudan vilayet valisine bağlı olmak üzere bir istilaat komisyonu oluşturulacaktır. Vilayet jandarma kumandanı, polis müdürü istilaat komisyonunun doğal üyesidir. (1309) No. 165 Rumeli vilayetinde şakavet..., s.757-759

¹³⁵⁷ Düstur (1309) No. 165 Rumeli vilayetinde şakavet..., s.757-759

10).¹³⁵⁸ Devlet görevlilerinin bu şekilde bir komisyon oluşturması, geçmişteki müfettişlik uygulamalarının bir başka versiyonudur. Müfettişlik uygulamalarında merkezden gönderilen memurlar teftiş işini yaparken bu defa denetleme ve karar verme işi yerel memur ve askerlere verilerek sorunun bulunduğu yerde czlmesi için çalışılmıştı.

Kanunun nc fasılı köyler ve yolların güvenliği meselesine ayrılmıştı. Köyler ve yolların ulaşımının güvenliğini sağlamak jandarmaya ait bir görevdir Gerekli grldkce askeri kıtalar jandarma gücüne yardımcı olacaktır (madde 13). Çetelerin taaruz ve tehdidi altında bulunan köylerde mahsulleri ve binaları koruma görevi, maaşları halk tarafından karşılanan bekçilerin görevidir. Bekçiler devlet tarafından seçilerek görevlendirilirler ve sayıları ihtiyaa göre artırılabilir, silahları ve cephaneleri devlet tarafından verilebilecektir (madde 14).¹³⁵⁹ Bu iki madde ile jandarma ve bekçinin görev ve sorumluluk alanı belirlenmişti. Jandarma nizamnamesine göre jandarmanın görevi yollar ve köylerin güvenliğini sağlamaktı: köylerin içerisinde mahsulü ve binaları korumak ise bekçinin görevi olarak belirlenmişti.

Çetelerin taaruzuna maruz kalan köy halkı eğer köyleri için bekçi maaşı ödeyemeyecek durumdaysa, köyleri için silah tezkiresi alabileceklerdir. Silah tezkiresi istilaat komisyonu tarafından verilecek ve tezkiresi verilen silahlar köyün güvenliğinden sorumlu jandarma tarafından muhafaza edilecektir. Köylüler istedikleri zaman silahları alamayacaklar, jandarmanın nezareti altında muhtar ve ihtiyar heyeti yesi gerekli gördüğü kişilere, köyün can ve mal güvenliğini sağlamak üzere verilecektir. Bekçi bulunmayan böyle bir köy jandarmanın ikamet edeceği güvenli bir yer bulundurmaya mecbur olacaktır (madde 15). Osmanlı hükümetinin belirleyeceği bir süre zarfında köyde bulunan halk elinde veya evinde bulunan silahı Osmanlı memurlarına teslim edecektir. Teslim edilmeyen silahtan hükümet mesul olmayacaktır (madde 16).¹³⁶⁰ Osmanlı Devleti vilâyat-ı selasede uzun zamandır silahların bu fasılda silahların toplanması, bulundukları yerlerin bilinmesi mesele haline gelmişti. Bu maddelerle hem izinsiz bir şekilde silah bulundurulması hem de kullanılması engellenmeye çalışılacaktır.

¹³⁵⁸ Düstur, (1329), No. 165- Rumeli vilayetinde şakavet ..., s.759

¹³⁵⁹ Düstur, (1329), No. 165- Rumeli vilayetinde şakavet ..., s.760

¹³⁶⁰ Düstur, (1329), No. 165- Rumeli vilayetinde şakavet, ..., s.760

Beşinci fasıl ise kanuna göre verilecek cezalara ayrılmıştı. On altıncı madde gereğince Osmanlı hükümetinde belirlenip ilan edilen süre sona erdiğinde her kimin elinde veya evinde silah ile cephaneye varsa bu kişiler çetelere yardım etme suçuyla cezalandırılacaklardır (madde 20). Gerek takip müfrezelerine gerekse köyler ve yolların güvenliğinden sorumlu birimlere karşı görevlilere silah kullananlar idam edilecektir (madde 21). Karışıklık çıkarmak için hareket edip, tertibat hazırlayıp, tedarik yapmaya teşebbüs edenler idam olunacaktır (madde 22). Bomba ve dinamit gibi maddeleri imal eden veya kullananlar ile bunları üretmek için gerekli olan malzemeyi Osmanlı Devleti topraklarına ithal edip, nakliyesini yapanlar, bütün bu hareketlerden haberi olup da hükümete haber vermeyenler hakkında ceza kanununun maddelerine göre gereken yapılacaktır. Yasaklı olan silah, cephaneyi ithal edip nakliyesini yapanlar ile kullananlar kürek cezasına mahkum edileceklerdir (madde 24). Rumeli’de yaşayan herhangi bir halkı diğer bir halkın aleyhinde tahrik edecek şekilde umuma açık mekanlarda söylevler verip şarkılar söyleyenler geçici sürgün cezasına tabi olacaklardır (madde 28).¹³⁶¹ Bu maddeler ile Osmanlı devleti silah sahibi olmaya, silahı ülkeye yasal olmayan yollardan sokmaya, güvenlik görevlilerine ve halka zarar vermeye yönelik suçları ve cezalarını belirlemişti. Maddelerde görülebileceği üzere cezalar son derece sert hükümler içermektedir.

Kanunun ceza ile ilgili hükümleri bunlarla da sınırlı kalmamıştı. Suç işleyen ve bu suça ortak olanlar da gerekli cezayı alacaktı. Ahaliden eşkıya çetelerine iltihak ettikleri tahakkuk eden şahısların aileleri, hükümetin belirleyeceği yerlere nakil ve iskan etmeğe hakkı vardır (madde 31). Suçluların yerlerini tespit edilmesini sağlayan muhbilerin isimleri, ikametgahları görevli memurlar dışında kimse tarafından bilinmeyecektir. Bu görevli memurlar muhbirin ismini veya yerini açıklarlarsa meuriyetten atılacaklardır. Eğer memurlar muhbirin ölüm veya yaralanmasına sebep olurlarsa da ceza kanununda bulunan hükümlerden farklı şekilde cezalandırılacaklardır (madde 32). Fesat çıkaranların ve bunlara yardım edenlerin davaları divan-ı harb mahkemelerince yerine getirilecektir (madde 34). Divan-ı Harp tarafından karara bağlanan cezalar valinin emri ile icra olunacaktır (madde 36). Divan-ı Harp mahkemeleri en fazla beş kişiden oluşturulacaktı. Başkanı ve üyelerinden ikisi asker olacaktır ve ordu kumandanı tarafından seçilecektir. Diğer iki üyesi adliyedeki memurlardan vilayetin valisi tarafından seçilecektir. Divan-ı Harpte suçlular kendilerini savunabileceklerdir: ancak mahkemenin kararları için temyiz edilemeyecektir (madde 37).

¹³⁶¹ Düstur, (1329), No. 165- Rumeli vilayetinde şakavet ..., s.762-763

Kanunun uygulanması görevi de Harbiye ve Dahiliye nezaretlerine verilmiştir (madde 38).

1362

Vilâyat-ı selase için çıkarılan bu kanunun bir benzeri “Şakavetin menni ve mütecasirlerinin takib ve tedibi hakkında kanun muvakkat” adı ile bütün ülkede geçerli olmak üzere 4 Ekim 1909 tarihinde ilan edilmiş ve Takvim-i Vekayi’nin 356 numaralı 14 Ekim 1909 tarihli nüshasında yayımlanarak işleme konulmuştur. Otuz üç maddeden oluşan bu kanunda, vilâyat-ı selase kanunu gibi eşkıyanın vilayetlerde oluşturulacak seyyar jandarma birlikleri tarafından takip edilmesine karar verilmiştir. Seyyar jandarma taburları oluşturuluncaya kadar, takip görevi düzenli ordu birlikleri tarafından oluşturulacak müfrezeler tarafından yerine getirilmesine karar verilmişti(madde 2).¹³⁶³

Vilâyat-ı selasede şakavetin menni kanunu ile asayişin sağlanmasında uzun zamandır sorun olan konulara maddelerde yer verilmişti. Selanik vilayetinde, kanunun maddelerini uygulanmasına başlanılmıştı. Çetelerin Divan-ı Harp tarafından yargılanması ile ilgili madde ilk olarak yerine getirilmişti. Bu maksatla Divan-ı Harp, III. Ordu kumandanlığında teşkil edilmişti. Divan-ı Harb’in başkanlığını üçüncü süvari fırkası kumandanı Suphi Paşa yapacak, üyeliğini Selanik redif taburu Binbaşısı Necati, redif Otuzuncu alayın birinci taburu kumandanı Kolağası Vasıf Beylerin tayin kılınmıştır. Divan-ı Harbe, mülki memurlardan Selanik istinaf mahkemesi üyesi Said Efendi ile Bidayet mahkemesi üyelerinden Süreyya Bey görevlendirilmişti.¹³⁶⁴

Selanik valisi İbrahim Hayreddin Bey, menni şakavet kanunu yapılmasına rağmen herhangi bir değişiklik olmadığı konusunda yakınmasını Dahiliye Nezaretine yazdığı bir mektupla anlatmıştı. Kanunun üç ve on dördüncü maddesi gereğince köylerde en azından iki tane jandarma bulunacak, köy bekçileri de bu jandarmalardan emir alarak asayiş sağlayacaktı. İbrahim Hayreddin Bey, Selanik vilayetinde kanunu uygulamak için fazladan jandarma şöyle dursun devriye gezmek için bile yeterli jandarma olmadığından yakınmıştır. Bu yüzden jandarmanın vilayet için jandarma sayısının yeterli miktara artırılmasını Dahiliye nazırından talep etmişti. Kanun uygulanması ile ilgili bir diğer konu ise ikinci maddedeki takip müfrezeleri ile ilgiliydi. Takip müfrezlerinin düzenlenmesine ilişkin Harbiye Nezareti

¹³⁶² Düstur, (1329), No. 165- Rumeli vilayetinde şakavet, s.764-765

¹³⁶³ Düstur (1329), No.167- Şakavetin menni ve mütecasirlerinin takib ve tedibi hakkında kanun muvakkat, H.19.09.1327/04.10.1909, Dersaadet Matbaa-yı Osmani, 2. Tertip, C. 1, s.767-773

¹³⁶⁴ Tasvir-i Efkâr, “Çeteler Divan-ı Harbi”, H. 18.10.1327/2 Kasım 1909, No: 153, s.7

tarafından bir düzenleme yapılacağını Selanik valisi öğrenmiştir, kendisine III.Ordu'ya müfrezelere katılacak askerlerin isimlerinin de verildiği söylenmişti. Ancak bu konuda, herhangi bir girişim yapılmadığını Dahiliye Nazırına yazmıştı.¹³⁶⁵ Tasvir-i Efkâr gazetesinin haberine göre talimatname hazırlandıktan sonra II. ve III. Ordulara verilmişti.¹³⁶⁶

Erkan-ı Harb dairesi Kasım ayı sonunda takip taburlarının ne şekilde düzenleneceğine ilişkin bir talimatı hazırlamıştır. Bu talimata göre:

Madde 1: Seyyar jandarma taburları teşkiline kadar takib-i eşkıya için tefrik ve tahsis kılınacak taburların mevcutları derece-i lüzuma göre beş yüz elli altı yüz silah endazdan ibaret olacaktır

Madde 2: Takip taburları olmak üzere tefrik edilecek taburlar zabitanı meyanında umur takibiyyeye elverişli olmayanlar var ise diğer taburlardan elverişlileriyle tebdil ve becayış ettirilecek ve takib taburları mevcudunu had müteallik iblağ için lüzumu olan efrad nişancılıkta mahir, müşakada muhtemel olmamak şartıyla gönüllülerden ve nisbet dairesinde sair nizamiye taburlarından intihap ve ita kılınacaktır.

Madde 3: Gönüllülerden hariçte bulunanların silah altında bulunduğu esnada maiyeti zail olanlardan maadası la-akl altı ay hıdmet etmedikçe kendi taburlarıyla terhisi olunmazlar

Madde 4: Takip taburları bölük adedi ve zabitan-ı memurin miktarınca diğer nizamiye taburlarından farklı olmayıp, yalnız her takib taburuna zabitan ve efrad hayvanatıyla beraber seri ateşli ikişer cebel topuyla, ikişer makinalı tüfeğin ve ikişer adet haliya ita edilecektir.

Madde 5: Takip taburları mekharileri, elliye iblağ edilecek

Madde 6: Takip taburları efradı, esna-yı takipte hariçte gecelemeleri icap edeceği cihetle taburlara mevcuduna göre portatif çadır ita edilecektir.

Madde 7: Takip taburları maniyat, melbusat, cephanesair levazımat ve teçhizat askeriyelerini ahz ve itmam hususunda sir taburlar gibi mıntıkasında bulundukları nizamiye fırkalarına merbuturlar

Madde 8: Takip taburları efradından, takipte bulunmayanlar merkezlerinde talim ve terbiye ile iştigal edip yalnız bu hususta bulundukları mevkie kumandanının taht-ı teftişinde bulunacaklardır.

¹³⁶⁵ COA, DH. MUİ, 11/8, belge 8, H.20.10.1327/04.11.1909

¹³⁶⁶ Tasvir-i Efkâr, “Çeteler Takibatına Dair Taburlar Teşkili”, H.01.11. 1327/14 Kasım 1909, sene bir sayfa 8 no:165

Madde 9: Aydın vilayetinde teşkil kılınacak takib müfrezelerinin suret-i teşkili aynı suretle olacaksa da dördüncü maddede zikr olunan cebel toplarıyla makinalı tüfekler ita edilecektir.¹³⁶⁷

Hazırlanan talimat ile aslında çok uzunca bir süredir düzenli askeri birliklerin yerine getirdiği takip görevleri düzenlemişti. Çeteler kanunu, Selanik vilayetinde ilk olarak Yenice-i Vardar kazasının Gümence nahiyesinde uygulanmıştır. Gümence'ye giden bir bölük asker kanunun hükümlerine görevlerini icra etmeye başlamışlardı.¹³⁶⁸

Vilâyat-ı selasede, seyyar jandarma taburlarına ilişkin düzenleme ancak 25.02.1912 tarihinde Rumeli'de seyyar jandarma taburlarının teşkilatı ile vezaif ve harekât hakkında kanun hazırlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile vilâyat-ı selasede Selanik, Manastır, Kosova, Yanya ve İşkodra vilayetlerinde bin askerden oluşan birer seyyar jandarma taburu kurulmasına karar verilmişti.¹³⁶⁹

¹³⁶⁷ COA.DH. MUİ, 24/6, belge 54, H.12.11.1327/26.11.1909

¹³⁶⁸ Tasvir-i Efkar, H.26.11.1327/9 Aralık 1909, s.6

¹³⁶⁹ Alyot Halim, (2008), age, s.276



SONUÇ

Berlin anlaşması ile Rumeli vilayetlerinde de özerk bölgeler ortaya çıkmıştır. Bulgar Prensiği ve Şarki Rumeli vilayeti ve bu iki özerk bölgedir. Osmanlı Devleti'nin bu iki özerk bölgeye komşu olarak da Osmanlı Rumeli vilâyat-ı selasesi ya da daha yaygın bir adlandırma ile vilâyat-ı selase oluşturulmuştur. Vilâyat-ı selase Manastır, Selanik ve Kosova vilayetlerinden meydana gelmiştir. Berlin antlaşması ile jandarma teşkilatı kurulması Osmanlı Devleti'nden istenmiştir. Osmanlı Devleti'ne ile ilgili düzenlemelere yardım etmek üzere İngiltere'den ilk önce Baker adında bir asker gelmiştir. Baker, Ermeniler ile ilgili ıslahatı denetlemek ve ülke genelinde jandarma teşkilatını oluşturulmasında görev almıştır.

Osmanlı Devleti 1880 yılında Fransa jandarma nizamnamesinden uyarlanan bir nizamname ile jandarma teşkilatı oluşturulmaya çalışmıştır. Jandarma nizamnamesine göre jandarmaya personel ordudan temin edilecek, zorunlu hizmet süresi iki yıl olacak, kırk yaşına kadar kabul edilebilecek, boyu en az 1.67 olacak, ruhsal ve fiziksel durumu teşkilata katılmaya engel olmayacaktı. On başı takımı şeklinde organize edilecek, her onbaşı takımı, onbaşı ya da çavuşun idaresinde dört neferden oluşturulacaktır. Jandarma onbaşı takımlarını kumanda etmek için kazalarda bir yüzbaşı, mülazım-ı sani veya mülazım-ı evvel bulunacaktır. Bu on başı takımlarının tamamına kaza müfrezesi adı verilecektir. Bir sancakta bulunan kaza müfrezelerin tamamına sancağın ismi verilerek sancak müfrezesi adı ile anılacaktır. Sancak müfrezesinin kumandanlığına bir kolağası veya bir binbaşı tayin kılınacaktı. Bir vilayette bulunan sancak müfrezlerinin tamamına vilayetin adı verilerek idaresinin kaymakam veya miralay rütbesinde birine verilmesine karar verilmişti.

Nizamnamenin ilan edildiği 1880 yılı içerisinde jandarma teşkilatının: Kaza-yı erbaa, İzmit, Biga, Kartal kazası, Edirne vilayeti, Selanik, Manastır, Kosova, Yanya, Tırhala sancağı, İşkodra vilayeti, Cezayir-i bahrı sefid, Hüdavendigar, Aydın, Ankara, Kastamonu, Konya, Sivas, Mamüretülaziz Sancağı, Adana vilayeti, Trabzon, Erzurum, Van, Diyarbakır, Bitlis, Hicaz, Yemen, Trablusgarp, Bingazi, Basra, Bağdat, Musul, Halep, Suriye, Kudüs-ü Şerif Sancağı, Girit Vilayeti, Cebel-i Lübnan Sancağı'nda uygulanmasına karar verilmişti. Harbiye Nezaretine bağlı olarak kurulan jandarma teşkilatının ülke çapında yaygınlaştırılması ise uzun sürmüştür. Bu süreçte pek çok yerde asakir-i zabtiye birlikleri jandarmaya çevrilmiş ya da asakir-i zabtiye olarak varlığını sürdürmüştür.

1882 yılında jandarma nizamnamesine yeni eklemeler ve düzenlemeler yapılmış ve Dersim, Hakkari, Karesi eklenmiş; Cebel-i Lübnan, Girit, Tırhala çıkarılmış; İstanbul ve Şehremaneti olarak iki ayrı bölgeye bölünmüş bu sebeple İzmit, Biga, Kartal ayrı olarak jandarma düzenlemesi yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nde jandarma teşkilatını kurduktan sonra düzenlemeleri yakından takip eden, bütçe üniforma gibi konularda metinler kaleme alan Baker ülkesinden birkaç asker daha talep etmiştir. İngiltere'den gelen bu askerler jandarma ile ilgili ilgili düzenlemeleri teftiş etmişlerdir. Vilâyat-ı selasede ise bu süreçte asakir-i zabtiye birlikleri jandarmaya çevrilmeye başlanmıştır. Selanik vilayetinde bu süreçte ki 1880-1894 yıllarında biraz da zorunluktan jandarma teşkilatı düzenli hale getirilmiştir.

1880 yılında Selanik vilayetinde asayişsizlik artmış insanlar ürettikleri ürünleri dahi nakledemez hale gelmişlerdir. Selanik vilayetinde 1880'de geçici jandarma taburları kurulmuştur. 1884 yılında Rumeli vilâyetlerinden sadece Edirne ve Selanik'te jandarma nizamnamesine uygun teşkilatlanma yapılabiliyordu. 1885 yılında Şarki Rumeli vilâyeti Bulgar Prensliği tarafından işgal edilince vilâyat-ı selasede asayiş ciddi bir şekilde bozulmuştur. Ortaya çıkan bu yeni durumun yanı sıra Selanik vilayeti milliyetçi grupların çatıştığı bir kent haline gelince kolluk faaliyetleri daha da önem kazanmıştır. 1885-1894 döneminde Selanik vilayetinde jandarma nizamnamesi doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır. Selanik, Serez ve Drama kazalarında birer piyade jandarma taburu oluşturulmuş, Selanik merkez kazası için de bir süvari taburu ihdas edilmiştir. Jandarma sayısı vilayette artmamakla birlikte Selanik'i İstanbul ve Manastır'a bağlayan demiryollarının yapılması ardından III. Ordunun merkezinin Manastır'dan Selanik vilayetine taşınması ile asayiş meselesi daha önemli bir hale gelmiştir.

Asayişin sağlanmasında jandarmanın öneminin arttığı bu dönemde Selanik vilayetinde 1894 yılında ayrılıkçı Bulgarlar bir cemiyet oluşturmuşlardır. Bulgar cemiyeti çeteleşerek diğer milli grupları rahatsız eder şekilde faaliyetlerde bulunmuşlardır. 1897 yılında ilk sansasyonel olayları Vinitsa baskını ile gerçekleştirmişlerdir. 1897 yılında Girit meselesi Osmanlı Devleti'ni Yunanistan ile karşı karşıya getirmiştir. İki devlet arasında yaşanan savaş neticesinde Girit adasında özerklik verilmesi vilâyat-ı selasede ayrılıkçı fikirlere sahip grupları heveslendirmiştir. Bu savaşın tek olumlu sonucu ise Girit'te görevli Osmanlı jandarmasının Selanik vilayetine gönderilmesi olmuştur. Geçen yıllar içinde Selanik vilayetinde jandarma, sayıca ihtiyaca karşılık verebilecek seviyeye çıkarılamamıştır. Bu ise Selanik vilayetinde asayişin sağlanmasında zorlukları beraberinde getirmiştir.

Osmanlı Devleti'nin bütçesi jandarma sayısını artırmaya yeterli olmadığı gibi göreve başlayan jandarmalara maaşlarının düzenli bir şekilde verilmemesi de miktarca artışın önüne geçmiştir. Selanik vilayetinde demiryolları ve sınırlar dışında düzenli bir karakol ağı kurulamamış, jandarmalar derme çatma çadırları karakol olarak kullanmak zorunda kalmışlardır. Bu süreçte Gayrimüslimlere de jandarma teşkilatında görev verilmeye başlanmıştır.

1897'de güvenlik ve maliye ile ilgili konuları görüşmek teftiş etmek üzere bir nizamname hazırlanmıştır. Nizamname ile jandarma için bir teftiş heyeti oluşturulmasına da karar verilmiştir. Teftiş heyetinin jandarma dairesinden iki Osmanlı memuru ile iki Avrupalı jandarma zabıtinden oluşacaktı. Jandarma teftiş heyeti Osmanlı vilayetlerindeki jandarma alaylarında nefer, zabıt sayısı ile silah ile cephane sayısını denetleyecekti. Ayrıca jandarma teşkilatına dahil olan Gayrimüslimlerin sayısı ve mevcut durumları da bu teftiş esnasında denetlenecekti. 1902 yılında Selanik'teki jandarmalar maaşlarını alamadıkları için Osmanlı hükümetini protesto etmişlerdir. Osmanlı hükümeti protestolar karşısında jandarmalara nasihat edilmesini Osmanlı idarecilerinden istemiştir.

1902 yılında Bulgar çetelerinin de Selanik'te bir eylem hazırlığı içerisinde oldukları öğrenilmiş ve önlem olarak II. Abdülhamid bir irade yayınlayarak vilâyat-ı selasede karışıklıklara son vermeye çalışmıştır. Bu irade ile vilâyat-ı selasede seçilecek jandarmanın niteliklerine dikkat edilmesi istenilmişti. Bu yıl içinde Selanik vilayetinde Bulgarlar'ın bir karışıklık çıkarmasının önüne geçebilmek için jandarma sayıca artırılmaya çalışılmış, silahlarının teknolojisi daha iyi olanlarla değiştirilmesi için çaba gösterilmiştir. Ancak Ağustos 1902'de çıkan Kresna olayları Kasım 1902'ye kadar sürmüş ve hem vilâyat-ı selasede hem de Selanik'te var olan güvenliği de ortadan kaldırmıştır. Osmanlı Devleti isyanı bastırdıktan sonra hem Selanik'te hem de Rumeli vilayetlerinde asayiş sağlaması için 1902 yılı Kasım ayında düzenleme yapılmaya çalışılmış, 1902 yılı Aralık ayında Alman hükümetinin de desteği ile dönemin sadrazamı Said Paşa tarafından bir ıslahat programı hazırlanmıştır. Sadrazamın hazırladığı bu program ile ilk olarak bir vali atayarak kamunun düzeni sağlanacak böylece vilayetlerde ticaret, tarım ve eğitim konusunda gelişme sağlanacaktı. Güvenlik güçlerinde akılcı bir düzenleme yapılarak Gayrimüslimlerden huyu ve karakterin kefil olunabilecek kişilerin hizmetlerinden faydalanabilecekti.

Osmanlı Devleti programı hazırlarken Aralık 1902’de Avusturya ve Rusya da Viyana programını kaleme almışlardı. Osmanlı Devleti Viyana Programını 1903 yılı Şubat ayında Osmanlı Devleti Rumeli vilâyat-ı selasesi talimatına zeyl adı ile yayınlamıştır. Bu talimat ile Rumeli vilâyat-ı selasesinde asayişsizliğe son vermek için Osmanlı Rumeli müfettişliği idaresini kurulması öngörülmüştür. Bu nizamname ile Rumeli vilâyat-ı selasesine bir müfettiş atanması: adli ve idari uygulamaların bu müfettişin sorumluluğunda olmasına karar verilmişti. Vilâyat-ı selase jandarması için de Avrupalı zabitlerin görevlendirilmesi uygun görülmüştü. Vilâyat-ı selasede jandarma düzenlemesine ayrıca Gayrimüslim gruplara da yer verilmesi istenilmişti. Vilâyat-ı selasede Rum, Bulgar, Arnavut, Sırp, Ulah gruplarından nüfusları oranında jandarmaya kabul edilmeleri istenilmişti. Osmanlı Devleti Avrupalı zabitlerin görevlendirilmesini iç işlerine bir müdahale olarak görmüş ve uygulamaya yanaşmamıştır. 1903 yılının Mart ayında jandarma nizamname layihası hazırlanarak II. Abdülhamit’e sunulmuştur. Osmanlı Devleti Rumeli vilayetlerinin jandarmasını düzenlemek üzere İsveç ve Norveç’ten zabıt talep etmiştir. Bu zabitler birkaç ay sonra gelerek görevlerine başlamışlardır.

Bulgar ayrılıkçı hareketi üyeleri 1903 yılı Nisan ayında Selanik kentinde bir dizi binayı bomba ile patlatarak olaylar çıkarmışlardı. Osmanlı Devleti bu olayın etkisinden kurtulamamışken 1903 yılı Temmuz ayında Manastır’da Bulgarlar büyük bir isyan çıkarmışlar, İlinden adı verilen olaylar Rumeli vilayetlerinin tamamını etkilemiştir. Selanik’te asayiş ciddi derecede bozulmuştur, Anadolu’dan bu isyanı bastırmak için redif askerleri ve düzenli asker birlikleri yollanmıştır. Bulgarlar’ın yarattığı çatışma ortamı Selanik’te bulunan diğer milli grupları da endişelendirmiş ve Osmanlı Devleti’nin asayişini sağlamasını daha da zorlaştırmıştır. Bulgarlar’ın çıkardığı bu olaylar ancak Ekim 1903’te bastırılabilmiştir. Osmanlı Devleti’nin asayişini sağlayamamasını gerekçe gösteren Avusturya ve Rusya 1903 yılının Ekim ayında, Münzsteg Programını hazırlayarak önce Avrupa devletlerine ardından Osmanlı Devleti’ne sunmuşlardır. Münzsteg ile Osmanlı Devleti’nin jandarma ve polis teşkilatlarının tensiki, Rumeli’de tekrar emniyet ve asayişin sağlanması bu programın en temel hedefi olduğu belirtilmişti. İsveçli ve Belçikalı zabitler yerine jandarma idaresinin Münzsteg’i imzalayan devletlerde bulunan yabancı bir generale verilmesine karar vermişlerdi. Münzsteg imzalayan devletlerin (İngiltere, Fransa, İtalya, Rusya, Avusturya, Rusya, Almanya) her birinden zabitler gönderilmesine karar vermişlerdi.

Osmanlı Devleti Mürzsteg' imzalamışsa da Avrupalı zabıt ve general ile ilgili maddeyi uygulamak istememiştir. Osmanlı Devleti, İsveç, Belçika, Norveç'ten zabıtlar getirtmiş ve bu zabıtların Rumeli vilâyetlerini teftiş ederek hem jandarmanın durumunu hem de olan biteni tespit etmelerini istemiştir. Norveç'ten gelerek Kosova vilayetinde göreve başlayan Nandrop'tan, jandarma ile ilgili düzenleme hakkında fikirlerini sunmasını istemiştir. Nandrop jandarma ile ilgili aksayan konularda Osmanlı Devleti'ne izahatta bulunmuştur. Nandrop'a göre vilâyat-ı selasede bulunan jandarmaların görevleri son derece ağırdır. Bir jandarma hem devriye gezip hem de üstlerine düzenli olarak rapor vermek zorundadır. Kendi görev alanına girmeyen ve nizamnamelerde belirtilmeyen pek çok konuda işe koşulmaktadır. Nandrop, jandarma için görev sınırlarını belirleyen bir nizamname hazırlayıp sunsa da Osmanlı Devleti 1903 yılında sunulan jandarma layihasını da içeren bir düzenleme ile 1904 yılının Şubat ayında bir jandarma nizamnamesi yayımlamıştır. 1904 yılında hazırlanan nizamnameye göre her vilayette bir jandarma alayı olacaktır. Alaylara bulundukları vilayetin ismi verilecekti. Alaylar taburlara, taburlar da bölüklere ayrılacaktı. Bölükler takımlara ayrılacak takımlar da karakol ile köylere bölünecekti. Her bölük bir bölüğü kumandanı idare edecek ve mülazım-ı evvel ve sani rütbesinde iki zabıt idaresi altında bulunacaktı. Bölük kumandanı bölüğün bulunduğu kazada ve mülazımlar kazanın köylerde görevlendirileceklerdi. Her alay, alay kumandanı ve taburlar da tabur kumandanı tarafından idare edilecekti. Selanik'te görevlendirilen Belçikalı zabıt Malfeyt Bey Selanik jandarma alayından seçtiği yüz jandarmayı eğitmeye başlamıştır.

1904 yılında Mürzsteg'i imzalayan devletlerin ısrarı neticesinde, Osmanlı Devleti vilâyat-ı selase jandarmasını ıslah etmek üzere bir general ve Avrupalı zabıtların görevlendirilmesini kabul etmiştir. 1904 Şubat'ında gelen İtalyan General Degiorgis ve Avrupalı zabıtlar vilâyat-ı selasede yapılacak jandarma düzenlemesine ilişkin çalışmaya başlamışlardır. Neticede vilâyat-ı selasede kendi hakimiyet alanlarını belirlemişlerdir. Bu paylaşıma göre Selanik vilayeti Rus, İngiliz ve Fransız zabıtlarınca: Manastır vilayeti İtalyan zabıtlarınca: Kosova vilayeti de Avusturyalı zabıtlar tarafında jandarma ıslah edilecekti. 1904 yılı Mayıs ayında İtalyan General Degiorgis'in idaresinde Avrupalı zabıtlarla vilâyat-ı selaseye gelerek göreve başlamışlardır. Degiorgis Selanik vilayetinde bir tensik merkezi kurmuş ve üç vilayetteki jandarma ıslahını buradan yönetmiştir. Vilâyat-ı selase jandarmasında görev yapmaya uygun olmayan askerler bir temizlenmeye başlanmıştır. Tensik dediğimiz bu dönemde ordudan temin edilen zabıt ve neferler Selanik'te açılan jandarma zabıt, küçük zabitan ve nefer okullarında kısa bir eğitimden geçerek jandarmanın

yeni personelini teşkil etmeye başlamışlardır. Ordudan temin edilen bu askerlerde özellikle nefer mektebine devam edecek askerler için belirli şartlar oluşturulmuş ve bu şekilde jandarmada istenilen şekilde personel yetiştirilmesine çalışılmıştır. Jandarma mektebinin yönetimi Alman bir zabıt olan Fon Alten'e verilmiştir. Selanik vilayetinde ıslahat Selanik, Drama ve Serez sancaklarında gerçekleştirilmiştir. Selanik merkez Rus zabıtlere, Drama İngiliz zabıtlere, Serez ise Fransız zabıtlerin idaresinde tensik edilmiştir. Avrupalı zabıtlar de bulundukları kazalarda jandarmaların hem teftişlerini hem de eğitimlerini yakından kontrol etmişlerdir. Selanik vilayetinde bu süreçte yeni jandarma karakolları inşa edilmiş, eskileri tamir edilmiş ve jandarmanın devriye gezebilmesi için olanakları artırılmaya çalışılmıştır.

Degiorgis jandarmaya personel temininden, jandarmanın kılık kıyafetine, karakolların binası ve binaların içerisinde döşenmesine kadar pek çok konuda düzenleme yapmaya çalışmıştır. Sadece fiziki koşulları değil jandarmanın görevleri konusunda da iyileştirmeler yapmaya çalışmıştır. Jandarmaların kolluk görevi dışında posta taşımak gibi işlerde kullanılmamasını, mülki amirlerin onları görev tanımı dışında olan işlerde kullanmasının önüne geçmek için Osmanlı hükümeti ile görüşmeler sürdürmüştür. 1908 yılına kadar görevini sürdüren Degiorgis ülkesini ziyaret ettiği sırada vefat etmiş ve yerine yine bir İtalyan general olan Nikol De Robilant 1908 yılında gönderilmiştir.

Robilant göreve başladıktan kısa bir süre sonra 1908 yılı Temmuz ayında, II. Meşrutiyet ilan edilmiştir. Avrupalı zabıtların büyük bir kısmı ülkelerine dönmüşlerdir. 1909 yılında Osmanlı Devleti, vilâyat-ı selasede yapılan jandarma ıslahatının bütün ülkede uygulanması için Robilant ile çalışmalara başlamıştır. Osmanlı vilayetlerinin tamamında altı tensikat merkezi kurulmasına ve tensikat merkezlerinin hepsinde zabıt ve nefer yetiştirmek üzere jandarma mektepleri kurulmasına karar verilmiştir. Bu altı tensikat merkezi İstanbul, İzmir, Beyrut, Trabzon, Selanik ve Bağdat vilayetlerine oluşturulacaktı. 1909 yılı Mayıs ayında alınan bir karar ile tensikatın ilk olarak İstanbul ve İzmir vilayetlerinde uygulanmasına karar verilmişti. Selanik tensikat merkezinin de bundan böyle Selanik, Manastır, Kosova, Yanya ve İşkodra vilayetlerinin jandarma tensikinden sorumlu tutulmasına karar verilmiştir. 1909 yılında geri dönen Avrupalı zabıtların bir kısmı Osmanlı Devleti'nde tekrar görev yapmak üzere geri çağırılmıştır. 1909 yılı Haziran ayında alınan bir karar neticesinde, jandarma teşkilatının idaresi Harbiye Nezaretinden alınarak bu defa Dahiliye Nezaretine devredilmiştir. 1909 yılı Haziran ayında Avrupalı zabıtlar de Osmanlı

Devleti'ne gelerek göreve başlamışlardır. 1909 yılı Temmuz ayında, Robilant Selanik'teki vilâyat-ı selase tensikat merkezi kalemini İstanbul'a taşımıştır. Tensikat dairesinin İstanbul'a taşınması ile bütün ülkede yapılacak jandarma düzenlemesinin merkezi olmuştur.

1880-1909 döneminde jandarma teşkilatı iki adet nizamname ile düzenlenmeye çalışılmıştır. Nizamnameler neticesinde, jandarma esas görevleri dışında çok da fazla bir değişikliğe uğramamıştır. Osmanlı jandarması sivil özellikler gösteren ancak organizasyon şeması ve personeli bakımından askeri özellikler taşıyan bir güvenlik birimidir. Jandarma her birimi 1904'te yapılan nizamname ile bir alaya bölünmüştür, her alayı bir binbaşı veya bir miralay yönetmiştir. Her alay taburlara ve taburlar da bölüklere bölünmüştür. Her alay kendi idaresinden sorumlu ve bir üst kademe olarak İstanbul'da bulunan jandarma dairesine bağlıdır. Osmanlı jandarmasının kaynağı ordudur, jandarmaya dahil olmak isteyenlerde mutlaka askerlik görevini yapmış olma şartı aranmıştır.

Selanik vilayetinde, jandarma zabıt ve nefer sayısı ise değişiklik göstermiştir. Jandarma teşkilatının kurulduğu dönemde asakir-i zabtiye teşkilatından doğrudan jandarmaya geçilmiş ve askerler ufak düzenlemeler ile jandarma olarak kabul edilmiştir. Selanik'te jandarmanın çalışma koşulları 1879-1909 döneminde oldukça zordur. Milliyetçi grupların Rumeli vilâyetlerinde çeteleşmesi ve ekonomik faaliyetleri ve konumu nedeni ile merkez olarak Selanik'i seçmeleri bu zorlu ortamı yaratan faktörlerdir. Osmanlı Devleti'nin Selanik vilayetinde jandarmaya olan ihtiyacı bu sebeple sürekli artmıştır. Ancak gerek Osmanlı bütçesinin yetersizliği gerekse durumun vahametinin anlaşılınması 1904 yılına kadar jandarma teşkilatının etkili bir şekilde organize edilmesinin önüne geçmiştir. Osmanlı Devleti, karakolların yapılması, binek hayvanı, üniforma ve silah temini gibi konularda 1904 yılına kadar olumlu hiçbir adım atmamıştır. Jandarmaların içinde bulundukları konum ve maaşları da pek iç açıcı değildir. Sadece Selanik vilayetinde değil Osmanlı vilayetlerinin hepsinde jandarmanın maaşının az olması da onların görevlerini aksatmalarına sebep olmuştur.

Selanik vilayetinde jandarma teşkilatı 1904 yılında başlayan tensikat ile tamamen iyileşmiştir. Jandarmaların maaş ve tayinat konusunda yakınmaları bir nebze de olsa azalmıştır, bunu da şikayetlerin azalmasından anlayabilir hale geldik. Degiorgis çoğu zaman jandarmaların daha iyi koşullarda yaşayabilmeleri için Osmanlı hükümeti ile karşı karşıya gelmeyi göze almıştır. Degiorgis dört yıllık görev sürecinde asayişin sağlanmasında çok

büyük bir iyileşme olmasa da jandarmanın koşullarının düzelmesi daha iyi görev yapmalarını sağlamıştır. Üniforması olan, belirli bir düzenleme dahilinde karakollara dağıtılan, daha iyi silahlarla teçhiz edilen, asli görevleri dışında işlerle uğraşmayan bir jandarma organizasyonu ortaya çıkarılmıştır. 1904 yılında başlayan bu tensikatta Selanik vilayetindeki jandarma: Fransız kanunlarının tercümesi ile İtalyan karabinyeri teşkilatına mensup generalin idaresinde Rus, Fransız, İngiliz jandarma geleneklerinden yetiştirilmiştir.

1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilan edilene kadar ne Selanik vilayetinde ne de vilâyat-ı selasenin diğer vilayetlerinde asayiş tamamıyla sağlanamamıştır. 1908'dan 1909'da kadar yaşanan belirsizlik içinde asayiş bir süre sağlanmış çeteler silahlarını bırakmışlardır. Bu ortam Avrupalı devletlerin zabitlerin geri çekmelerine sebep olmuş ve tensikat neredeyse göz ardı edilen bir konu haline gelmiştir. 1909 Şubat'ında özelde Selanik'te, genelde vilâyat-ı selasede Rum ve Bulgar çatışmasının tekrar başlaması asayiş meselesini tekrar ülkenin en önemli meselesi haline getirmiştir. Aralık 1908'de açılan Meclis-i Mebusan'da Şubat ayında Rumeli vilâyetlerinde asayiş meselesi görüşülmüştür. 1909 yılı Mayıs'ında başlamak üzere çıkarılan serseri yasası, umuma açık yerlerde gösteri düzenlenmesine ilişkin yasalar ile koşullar iyileştirilmeye çalışılmıştır. 1909 yılı Ekim ayında Rumeli vilâyetlerinin tamamında asayiş sağlamaya üzere menn-i şakavet kanunu çıkarılarak asayişsizliğe son verilmek istenilmiştir. Rumeli vilâyetleri için çıkarılan bu kanun ile seyyar jandarma taburları kurulana kadar çetelerin takibinin düzenli askeri birlikler tarafından sağlanmasına istenilmiştir.

Biz tezimiz neficesinde şu sonuçlara ulaştık:

1- Jandarma örgütsel olarak, orduya çok benzer bir şekilde oluşturulmuş bir kurumdur. Hatta çoğunlukla personel ihtiyacını ordudan sağlar; ancak görev ve yetkileri ordudan ve askerden farklıdır. Halkla daha iç içedir ve jandarma karakolları devletin kırdaki gözü kulağıdır. Ancak ne Selanik vilayetinde ne de vilâyat-ı selasede jandarma sayısı ve karakol sayısı yeterli düzeye çıkarılabilmektedir. Ancak 1904-1909 döneminde jandarmalar ve takip müfrezeleri derme çatma kulübelere kurtararak kiralık da olsa karakola sahip olmuşlardır.

2-Jandarma ve polis mülki idareye doğrudan bağlıdır. Bu sebeple askerden çok mülki idare ile ilişkileri geliştirilmeye çalışılmıştır. Mülki idare vergi toplamak ya da toplumsal düzeni sağlamak konusunda askerden çok polis ve jandarmanın kuvvetine başvurmuştur.

Vilâyat-ı selase jandarma ıslahını yapan General Degiorgis jandarmanın mülki idareye bağlılığını azaltmaya çalışmıştır. Ancak nizamnamelerde bunun karşılığı oluşturulmamıştır. Neticede 1909 yılında Jandarma Dairesi'nin idaresi Harbiye Nezaretinden alınarak Dahiliye Nezaretine bağlanmıştır.

3- Selanik vilayetinde 1880 yılından 1909 yılına kadar jandarmanın işini zorlaştıran toplumun heterojen yapısı olmuştur. Toplum heterojenleştikçe jandarmanın hitap ettiği kitle değişmiştir. Yerel dilleri bilmek ya da öğrenmek çoğunlukla jandarmanın işini kolaylaştırırken, çeşitli milli gruplardan temin edilen jandarma neferi milliyetçi eğilimleri ile çeteleşme faaliyetlerinin artmasına da sebep olmuştur. 1902 Viyana Protokolü ile Gayrimüslimlerden jandarma temin edilmesine başlandıysa da Gayrimüslimlerin teşkilata dahil olma isteksizliği zamanla bu zorluğu ortadan kaldırmıştır.

4- Jandarma teşkilatının düzenlenmesinde 1904 yılına kadar çok dikkat edilmemiştir. Osmanlı Devleti iki kere jandarma nizamnamesi hazırlamış ancak ikisinde de personel temini noktasında konulan şartlara uyulmamıştır. Şartlar o gün için ne yapılmasını gerektirdiyse o şekilde davranılmıştır. Bu ise daha jandarmada standartlaşmanın önüne geçmiştir.

5 Selanik vilayetinde açılan jandarma mektepleri zabıt, küçük zabıt ve nefer düzeyinde jandarmanın yetişmesinde önemli bir basamak teşkil etmiştir. Ordudan temin edilen her bir asker bir jandarmanın nasıl olması gerektiği konusunda bu okullarda tecrübe ederek II. Meşrutiyet döneminde jandarmasının oluşumunu zemin hazırlamıştır.

6-Osmanlı jandarma teşkilatı ortaya çıkışı oldukça doğal bir süreç içerisinde gerçekleşmiştir. İhtiyaçlar bu teşkilatın şekillenmesini sağlamıştır. Sanılanın aksine Avrupa'nın baskısı ile değil Osmanlı Devleti günün şartlarına göre bu teşkilatı oluşturmuş ve geliştirmiştir. Osmanlı jandarması, Osmanlı Devleti'nin ekonomik yapısı ile doğrudan ilgilidir. Ekonomik yaşantının bir türlü düzelmediği dönemde, yeterli bütçe ayrılmayan Osmanlı jandarması istenilen gelişmeyi sağlayamamıştır. 1904 yılında Vilâyat-ı selasesi müfettişliğinin oluşturulması ve müfettişliğin kendine ait bir bütçesi olması ile ekonomik olarak rahatlamış ve jandarma ile ilgili düzenlemeler rahatça yapılabilmiştir.



KAYNAKLAR

ARŞİVLER (CUMHURBAŞKANLIĞI OSMANLI ARŞİVİ

BELGELERİ) A.AMD: 93/75

A.DVN.MKL: 43/5:7/17

A.MKT.MHM: 730/21: 363/49

BEO: 86/6439: 545/40825: 649/48657: 666/49881: 827/61976: 1620/121495:
 1623/121665: 1673/121667: 1678/125808: 1825/136811: 1803/135188:
 1850/138731: 1857/139242: 1886/141381: 1957/146718: 1967/147494:
 1967/147470: 1966/147428: 1969/147619: 1972/147851: 1976/148148:
 1978/148349: 1990/149179: 2009/150668: 2012/150879: 2024/151792:
 2036/152635: 2214/166036: 2221/166543: 2068/155083: 2093/156913:
 2102/157617: 2122/159103: 2138/160315: 2138/160316: 2152/161387:
 2157/161743: 2159/161855: 2161/162043: 2165/162349: 2168/162541:
 2168/162559: 2182/163634: 2209/165613: 2209/165614: 2224/166765:
 2156/161646: 2296/172139: 2203/165157: 2296/172155: 2265/169871:
 2260/169434: 2243/168179: 2270/170219

AMKT.MVL: 44/ 14

A.MTZ (04): 28/52: 28/58: 28/60 : 5881/32

DH.MKT: 156/16: 118/ 7: 394/69: 1330/57: 1342/66: 1457/7: 1487/54: 1732/74: 1929/29:
 1939/100: 394/69: 2437/141: 2522/62: 2594/109: 542/60: 557/1: 574/27: 625/85:
 1037/11: 2706/24: 2724/92: 2755/46: 2847/77: 2855/64: 2881/80: 1307/7:

DH. ŞFR: 385/35: 413/60

DH. TMİK.M: 91/31

DH. TMİK.S: 6/1: 6/71: 22/31: 23/53: 26/57: 31/73: 31/92 32/16: 33/44: 36/74: 40/57:
 41/14:

FTG. f: 146: 160: 477

HAT: 1245/48327 A: 1245/ 48327 B: 1252/48386: 1252/8386 C:

HR. İD: 180/34:180/57

HR.SFR.3: 267/37

HR.SFR.4: 455/5:

HR.SYS: 31/10: 33/54: 34/40: 43/14: 83/67: 292/25: 1919/22: 1172/3: 1172/4: 1172/5:
1172/7: 1172/8: 1172/10: 1172/14: 1172/16: 1172/17: 1178/18: 1172/21: 1172/26:
1172/27: 1172/31: 1172/32: 219/79: 1172/34: 1172/39: 1172/40: 1172/42: 1172/43:
1172/45: 1172/51: 1172/53: 1172/57: 1172/58: 219-A/91: 1172/59: 1172/61: 1172/84:
1172/91: 1173/5: 1173/15: 1173/17: 1173/18: 1173/26: 1173/27: 1173/31: 1173/34:
1173/39:

HR.TH: 282/104: 283/50: 293/35: 298/99: 295/103: 298/33: 298/35: 326/78: 314/54:
321/65: 341/49:

HR.TO: 256/21: 256/25: 257/1: 380/6: 380/18: 475/40: 521/54: 521/76: 522/48

İ.AS: 34/67: 51/26: 54/10: 53/52: 65/27: 85/24

İ. DH: 790/64146: 781/63494: 797/64627: 811/6550: 886/70569: 1295-2/101977:
1029/81091: 1394/20:

İ.HR: 437/20: 437/21: 385/43: 387/7: 387/38

İ.HUS: 76/70: 84/89: 94/45: 96/158: 101/83: 102/93: 103/18: 103/83: 104/63: 109/157:
109/115: 112/134: 112/151: 113/20: 118/18: 122/20: 121/37: 144/21: 147/57

İ.MMS: 63/2987: 63/2988: 64/3037

İ.MTZ (01): 23/1116

İ.MTZ (04): 9/419: 22/1461: 96/56

İ.KAN: 5/1

MV: 19/36: 49/44: 225/82: 106/27: 109/20: 89/56: 127/37: 124/77: 125/29: 134/83: 225/85:

MVL: 1059/98

ŞD: 2513/37: 2501/37

TFR.İ. A: 2/182: 4/305: 5/437: 5/498: 8/766: 11/1062: 11/1070: 33/3300: 14/1342: 16/1528:
16/1581: 24/2397: 34/3304: 34/3314: 36/3532: 36/3567: 40/3917: 40/3948

TFR.İ.AS: 1/4: 1/21: 1/34: 4/301: 5/421: 7/657: 11/1095: 11/1100: 12/1103: 12/1177:
14/1362: 15/1426: 16/1513: 16/1534: 16/1553: 16/1555: 17/1647: 17/1664: 17/1680:
18/1759: 18/1790: 19/1820: 19/1822: 19/1859: 20/1986: 20/1991: 21/2017: 22/2127:
23/2267: 25/2441: 25/2446: 25/2462: 26/2506: 26/2560: 26/2583: 27/2608: 27/2639:
30/2912: 32/3107: 32/3124: 33/3238: 37/3640: 39/3853: 39/3882: 40/3907: 41/4014:
46/4514: 53/5252: 60/5994: 63/6287: 64/6380: 71/7036: 72/7123 71/7046

TFR.İ.M: 1/50: 3/208: 3/287: 10/955: 5/428: 12/1881: 15/1478

T. FR.İ.MN: 3/271: 8/775

T.FR.I.MKM: 1/96: 2/124: 3/204: 3/294: 5/474: 12/1174: 18/1800: 7/675: 7/682: 31/3062:

T. FR.I.SL: 7/674: 7/675: 9/856: 9/897: 10/976: 25/2447: 29/2806: 30/2979: 30/2980:
31/3014: 31/3075: 33/3237: 37/3643: 38/3744: 38/3791: 38/3793: 40/3969: 42/4116:
63/6211: 64/6327: 73/7208: 76/7509: 76/7594: 80/7951: 85/8423: 89/8808: 94/9320:
84/8357: 94/9390: 97/9674: 148/14772: 149/14843: 192/19120: 212/21185:
217/21691

TFR.I. ŞFR :1/36

TFR.I. ŞKT: 4/395: 9/865: 37/3649: 37/3657

T. FR.İ.UM: 2/186: 3/280: 4/384: 4/394: 6/593: 29/2845: 29/2886: 29/2900:

YA.HUS: 160/57: 442/89: 447/20: 446/94: 447/69: 447/114: 448/120:447/47: 448/20:
447/105: 453/83: 455/135: 460/7: 468/23: 468/43: 465/27: 465/67: 465/85: 466/21:
468/57: 469/6: 470/35: 470/60: 471/37: 473/13: 473/160: 475/28: 481/94: 481/93:
482/42: 504/131: 517/36: 518/97: 522/122

YA.RES: 1/67: 3/45: 14/43: 18/6: 118/82: 123/90: 124/124

Y.EE: 3/71: 9/27:10/63: 13/23: 36/1: 36/22: 36/41277: 43/148: 82/26: 50/68:

Y. EE.KP: 12/1132: 31/3050: 33/3260

Y.MRZ.d: 10983: 11869: 12078: 12096: 12124: 12160: 12171: 12306: 12653: 13743: 14340

Y.MTV: 4/82: 4/121: 4/137: 238/40: 238/43: 238/48: 249/75: 251/16: 258/80: 260/28:
262/208: 264/110: 269/119: 276/74: 278/43: 299/140: 310/167

Y.RPK.A: 2/56: 2/60: 2/78: 13/6: 13/13: 13/16: 13/40: 14/17: 14/63

Y.PRK.ASK: 189/32: 212/14: 254/24

Y.PRK.AZN: 20/64

Y.PRK.AZJ: 32/20: 51/61

Y.PRK.BŞK: 69/42: 71/23:

Y.PRK.EŞA: 23/2:44/82

Y.PRK.HR: 34/17: 34/27: 34/91: 35/41: 35/44:

Y.PRK.MK: 11/110: 13/12: 13/25: 14/86: 14/95: 16/45: 17/108: 18/84: 19/43: 19/55:
19/115: 19/116:

Y.PRK.NMH: 9/16

Y.PRK.SH: 14/51

Y.PRK.TKM: 22/22: 46/58: 48/18

Y.PRK.TŞF: 8/21

Y.PRK.KOM: 13/47

Y.PRK.UM: 64/49

Y.PRK.ZB: 2/44

ZB: 4/20: 621/86

HÜSEYİN HİLMİ PAŞA EVRAKI (H.H.P)

1/4: 2/95: 2/85: 3/165: 3/180: 4/217: 4/234: 6/315: 8/457: 10/571: 22/1417: 24/1560:
24/1562: 24/1565: 24/1572: 24/1576

HOUSE Of COMMON PARLİMENTARY PAPERS:

Further Correspondence Turkey (1880)-No. 4

Further Correspondence Turkey (1898)- No.1

Further Correspondence Turkey (1903)-No.1

Further Correspondence Turkey (1903)- No.2

Further Correspondence Turkey (1904)-No.2

Further Correspondence Turkey (1904)- No.4

Further Correspondence Turkey (1905)-No.2

Further Correspondence Turkey (1907)-No.1

Further Correspondence Turkey (1908)-No.3

Reforms in Macedonia Turkey (1908)-No.1

Constituonal Movement İn Turkey (1909), Turkey No.1

Annual Report on Turkey for The Year (1909), British Documents on Foreign Affairs (1985), S.20 The Ottoman Empire under the Young Turks 1908-1914, David G. (Editör). University Publication of America

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ II. ABDÜLHAMİT FOTOĞRAF KOLEKSİYONU

NEKYA 91016/1: 91016/6: 90423/9: 90423/10: 91003/14: 91055/19: 9850/210

THE NATİONAL ARCHİVE BELGELERİ (CABİNET VE FOREİGN OFFİCE)

F.O, Turkey 5263, (9 Ocak 1903), The Marquess of Lansdowne to Sir N. O'Connor

F.O, Turkey 5265, (4 Nisan 1903), Sir O'Connor to The Marquess of Lansdowne

F.O. Austria 1342, (29 Eylül 1903), The Marquess of Lansdowne to Sir F. Plunkett

F.O, Turkey 5271, 19 Kasım 1903, O'Connor to The Marquess of Lansdowne, S.1

F.O, 371/345, (18 Ocak 1907), Extract from Annual Report for Turkey for the Year 1906

CAB, 37/75/52, Draft Despatch From The Marquess of Lansdowne to The Austro-Hungarian Ambassador, (25 Mart 1905)

CAB, 37/91, No.5, Memorandum, (20 Ocak 1908)

HOUSE OF COMMON PAPERS:

H.C, 13 Mart 1903, S.119 C.706-723

23 Haziran 1903, Milletvekili Mr Bryce'ın konuşması

4 Ağustos 1904, Increase of Russian and Austrian Officers of Macedonia Gendarmerie

17 Nisan 1905 Tarihli Görüşme, Mr. Stevenson, European Officers Employed With Macedonian Gendarmerie

25 Şubat 1908 Tarihli Görüşme

MEBUSAN MECLİSİ ZABIT CERİDELERİ

MMZC, Devre 1, C.1, Yirminci İnikad, R.17 Kanunsani 1324/30.01.1909

MMZC, Devre 1, C.1, Yirmi ikinci İnikad, R.21 Kanun-u sani 1324/03.02.1909

KİTAPLAR, MAKALELER VE TEZLER

Adanır Fikret, (1996), *Makedonya Sorunu*, Çeviren: İhsan Catay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, (1.baskı)

- (1975), *Makedonya Sorunu ve Dimitar Vlahof'un Anılarında II. Meşrutiyet*, Birikim Dergisi, İstanbul, Sayı 9

Ahmed Cevdet Paşa, (2014), *Ma'rûzât*, (Haz. Halaçoğlu Y.), Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul

Agoston Gabor, (2003), *Avrupa'da Osmanlı Savaşları 1453-1826*, Top, Tüfek ve Süngü, Editör: Jeremy Black Çeviren: Yavuz Alogan, Kitap Yayınevi, İstanbul

Ahmed Cevdet Paşa, (2014), *Sultan Abdülhamid'e Arzlar (Ma'rûzât)*, Babıali Kültür Yayıncılığı, Hazırlayan: Yusuf Halaçoğlu, İstanbul

Akdağ Mustafa, (1974), *Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi (1243-1453)*, Cem Yayınları, İstanbul, C.1

- Akhund Nadine, (2014), *Stabilizing a Crisis and the Mürzsteg Agreement of 1903: International Efforts to Bring Peace to Macedonia*, The Hungarian Historical Review, No. 3
- Aktepe Münir, (1967), *Mehmed Salahi Bey ve II. Abdülhamid'e Selanik Hakkında Sunduğu 31 Temmuz 1304 Tarihli Rapor*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, İstanbul
- Akyıldız Ali, (2005), *Alman Sermayesinin Balkanlar'daki Uzantısı: Selanik- Manastır Demiryolu*, Anka'nın Sonbaharı Osmanlı'da İktisadi Modernleşme ve Uluslararası Sermaye, İletişim Yayınları, İstanbul, (1.baskı),
- Alkan Necmettin, (2008), *1908 Jön Türk İhtilalinin Başlamasında Reval buluşmasının Önemi*, Toplumsal Tarih, Temmuz, İstanbul, Sayı 175
- Alyot Halim, (2008) *Türkiye'de Zabıta Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu*, Emniyet Genel Müdürlüğü Polis akademisi Türk Polis Tarihi Araştırmaları Merkezi Yayını, Ankara, 2008
- Arı Bülent, (2017), *Osmanlı Asayiş Stratejileri*, Türk Polis Tarihin Kökenleri, Editör :Yücel Yiğit Ankara
- Anastassiadou Meropi, (2015), *Tanzimat Çağında Bir Osmanlı Şehri Selanik (1830-1912)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Çeviren: Işık Ergüden, İstanbul 2015
- Anderson Matthew Smith, (2001), *Doğu Sorunu 1774-1923 Uluslararası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme*, Çeviren: İdil Eser, Yapı kredi Yayınları, İstanbul
- Aydemir Şevket Süreyya, (1995), *Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa*, Remzi Kitabevi, İstanbul, (5. Basım) Cilt 1
- Aydın Mahir, *Şarki Rumeli Vilayeti*, (1992), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara
- Aydın Salim, *Selanik Manastır Demiryolu*, (1992), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul
- Balcı Ramazan, (2012), *Kosova Islahatı (1896-1905): Rumeli Vilayet-i Şahanesine Mahsus Mevadd-ı Islahiyye Layihası'nın Kosova'da Uygulanması*, Türkiyat Mecmuası, Güz , Sayı 22
- Bashanov Mikhail- Kemaloğlu İlyas, (2018), *Rus Genelkurmay Belgelerinde II. Abdülhamid ve Osmanlı Ordusu*, Zeytinburnu Belediyesi Yayınları, İstanbul
- Bayram Selahattin, (2009), *Osmanlı Döneminde Selanik Limanı 1869-1912*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul
- Bayraktar Kaya, (2011), *Makedonya Sorunu ve Uluslararası Mali Komisyon (1902-1909)*, Birleşik Yayınevi, Ankara

Bayur Yusuf Hikmet, (1991), *Türk İnkılabı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, Cilt 1 Kısım 1

(1991), *-Türk İnkılabı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, Cilt 1 Kısım 2

Beyazıt Yasemin, (2017), *Osmanlı Kadısının Emniyet ve Asayiş İşlerindeki Rolü*, Türk Polis Tarihin Kökenleri, Editör : Yücel Yiğit, Ankara

Beydilli Kemal, (1989), *II.Abdülhamid Devrinde Makedonya Meselesine Dair*, Osmanlı Araştırmaları, İstanbul, Sayı 9

(2013) *-Yeniçeri*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, Cilt 43

Burnaby Fred, (2016), *At Sirtında Anadolu*, İletişim Yayınları, (Çev. Taşkesen F.), (Eserin Orijinali 1877 yılında yayımlandı), (6. Baskı)

Castellan Georges, (1995), *Balkanların Tarihi 14.-20. Yüzyıl*, Çeviren: Ayşegül Yaraman Başbuğu, Milliyet Yayınları, İstanbul, (2. Baskı)

Coope William Jesser, (1880), *The History Of The Imperial Gendarmerie*, W.H. Allen & Co, Londra, 1880

Coope William Jesser, (1878), *A Prisoners Of War in Russia*, Sampson Law, Marston Searle & Rivington Londra

Çadircı Musa, (2007), *Tanzimat Döneminde Türkiye’de Yönetim 1839-1856*, Tanzimat Sürecinde Türkiye: Ülke Yönetimi, Derleyen: Tülay Ercoşkun, İmge Kitabevi, Ankara

(2007)-*Tanzimat*, Tanzimat Sürecinde Türkiye: Ülke Yönetimi, Derleyen: Tülay Ercoşkun, İmge Kitabevi, Ankara

(2007)-*Tanzimat’ın İlanı Sırasında Anadolu’da İç Güvenlik*, Tanzimat Sürecinde Türkiye: Ülke Yönetimi, Derleyen: Tülay Ercoşkun, İmge Kitabevi, Ankara 2007

(2007) *-Türkiye’de Kaza Yönetimi (1840-1876)*, Tanzimat Sürecinde Türkiye: Ülke Yönetimi, Derleyen: Tülay Ercoşkun, İmge Kitabevi, Ankara

(2008) *-Osmanlı İmparatorluğu’nda Askere Almada Kura Usulüne Geçilmesi (1846 Tarihli Askerlik Kanunu)*, Tanzimat Sürecinde Türkiye: Askerlik, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara

(2008)-*Osmanlı Ordusunda Yeni Düzenlemeler (1792-1896)*, Tanzimat Sürecinde Türkiye: Askerlik, Ercoşkun T.(Derleyen), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara

(2008)-*Tanzimat Sürecinde Türkiye: Askerlik*, İmge Kitabevi Yayınları, Derleyen: Tülay Ercoşkun, Ankara

(2008) *- Redif Askeri Teşkilatı*, Tanzimat Sürecinde Türkiye Askerlik, Derleyen: Tülay Ercoşkun, İmge Yayınevi, Ankara,2008

- (2008) *-II. Abdülhamid Döneminde Osmanlı Ordusu*, Tanzimat Sürecinde Türkiye Askerlik, Derleyen: Tülay Ercoşkun, İmge Yayınevi, Ankara
- (2008)- *Yenileşme Sürecinde Osmanlı Ordusu*, Tanzimat Sürecinde Türkiye: Askerlik, Ercoşkun T.(Derleyen), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara
- Çelik Bilgin, (2008), *Jön Türk Devrimi ve Balkanlar: Bölgenin Devrime ve Devrim Sonrası Siyasi Gelişmelere Etkileri*, 100. Yılında Jön Türk Devrimi, Ed. Sina Akşin, Sarp Balcı, Barış Ünlü, Türkiye İş bankası Yayınları, İstanbul
- Çelik Rüştü, (2012), *Kandiye Olayları Girit'in Osmanlı Devletinden Kopuşu*, Kitap Yayınevi, İstanbul
- Dakin Douglas, (1996), *The Greek Struggle In Macedonia 1897-1913*, Institute For Balkan Studies, Selanik
- Draganof, (1908), *Macedonia and Reforms*, Fransızcadan İngilizceye Çeviren: Victor Bérard, Mazell, Watson and Viney Basımevi, Londra
- Demir Fevzi, (2007), *Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet Dönemi Meclis-i Mebusan Seçimleri (1908-1914)*, İmge Kitabevi, Ankara, (1.Baskı)
- Develioğlu Ferit, (2006), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, Ankara, (23.Baskı)
- Ekici Nuray, (2013), *Bulgar Devleti'nin Gelişmesi (1878-1908)*, Balkanlar El Kitabı Editör: Bilgehan A. Gökdağ-Osman Karatay, Akçağ Yayınları Ankara, C.1
- Emsley Clive, (1999), *Gendarmes and the State in Nineteenth-Century Europe*, Oxford University Press
- Engelhardt Philippe Edouard, (1999), *Tanzimat ve Türkiye*, Çeviren: Ali Reşad, Kaknüs Yayınları, İstanbul
- Enver Paşa'nın Anıları (1881-1908), (1991), Hazırlayan: Cengiz Halil Erdoğan, İletişim Yayınları, (1. Baskı), İstanbul
- Eralp Nejat, (1993), *Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silâh Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silâhlar* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara
- Erim Nihat, (1953), *Berlin Antlaşması*, Devletlerarası Hukuku v Siyasi Tarih Metinleri, Osmanlı İmparatorluğu Antlaşmaları, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1953, Cilt 1
- Ertürk Suzan, (2018), *Balkanlar'da Aşırı Milliyetçi Bir Örgütlenme: Makedonya-Edirne Dahili İhtilal Teşkilatı (1893-1912)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir
- Esbak Mabeyn Başkatibi Tahsin Paşa, (1931), *Abdülhamit Yıldız Hatıraları*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, Milliyet Matbaası, İstanbul

- Feyzioğlu Hamiyet Sezer, (1997), *Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılışının Taşradaki Yansıması (1826-1827)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, Ankara, Cilt 19, Sayı 30
- Foucault Michel, (2013), *Güvenlik, Toprak, Nüfus (Collège de France Dersleri 1977-1978)*, Çeviren: Ferhat Taylan, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- Fraser John Foster, (1906), *Pictures From Balkans*, Cassel And Company, Londra
- Georgon François, (2006), *Sultan Abdülhamid*, Çeviren: Ali Berktaş, Homer Kitabevi, İstanbul, (1.basım)
- Giddens Anthony, (2008), *Ulus Devlet ve Şiddet*, Çeviren: Cumhur Atay, Kalkedon Yayınları, İstanbul
- Glenny Misha, (2000), *Balkanlar 1804-1999 Milliyetçilik, Savaş ve Büyük Güçler*, Çeviren: Mehmet Harmancı, Sabah Kitapları, İstanbul, (1.baskı)
- Gücel Dilek, (2014), *Osmanlı Arşiv Belgeleri ile Selanik Vilayetinde Komitacılık 1890-1913*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir
- Hacısalıhoğlu Mehmet, (2008), *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)*, Çeviren: İhsan Catay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul
- Hall Richard C, (2003), *Balkan Savaşları (1912-1913)*, (Çev. Akad T.), Homer Kitabevi, (Orijinal dilinde yayım tarihi 2002), İstanbul
- Halil Kut, (1972), *İttihat ve Terakki'den Cumhuriyet'e Bitmeyen Savaş*, Haz. M. Taylan Sorgun, Yedigün Yayınları, İstanbul
- Hanioğlu Şükrü, (1985), *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük 1889-1902*, İletişim Yayınları, İstanbul
- Heinzelmann Tobias, (2009), *Cihaddan Vatan Savunmasına Osmanlı İmparatorluğu'nda Genel Askerlik Yükümlülüğü 1826- 1856*, Çeviren: Türkis Noyan, Kitap Yayınevi, İstanbul
- Ignatyev B, (1999), *XIX. Yüzyıl Sonu ile XX. Yüzyıl Başında Rus Türk İlişkileri (gerçekleşmeyen yakınlaşma tasarıları)*, Türk Rus İlişkilerinde 500 Yıl (1491-1992), Ankara 12-14 Aralık 1992, Türk Tarih Kurumu Basımevi
- İlgürel Mücteba, (1986), *Yeniçeriler*, İslam Ansiklopedisi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul Cilt 13
- İnalcık Halil, (1990), *Osmanlı Toplum Yapısının Evrimi*, Çev. Mehmet Özden- Fahri Unan, Türkiye Günlüğü, Yaz, Sayı 11
- (2017), *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I Klasik Dönem (1302-1606)* Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim, Editör: Emre Yalçın, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul

- (2010), *Osmanlılar Fütühat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler*, Timaş Yayınları, İstanbul
- İngiliz Büyükelçisi Sir Gerard Lowther'in 1908 Yılı Türkiye Raporu*, (2003), Çeviren: Halil Ersin Avcı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları
- İpek Cavit, *Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet'in İlk Yıllarında (1904-1909,1912-1929)* (2006), Jandarmada Reform Hareketleri, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Afyon
- İrtem Süleyman Kani, (1999), *Osmanlı Devleti'nin Makedonya Meselesi*, Hazırlayan: Osman Selim Kocahanoğlu, Temel Yayınları, İstanbul, (1. Baskı)
- Jandarma Tensikatı, (1325), *Jandarma Mukarrerat Tensikiyesine ait Hülasalarla Bu Babdaki Jandarma Erkan-ı Harbiye Umumiye Dairelerinin Mütalaatı ve Mukarrerat Mezkurenin Tasdika İktiranı Mübeyyin Tezkire-i Samiye Sadaretpenahileridir*, Daire-i Askeriye Matbaası, İstanbul
- Jandarma Kaymakamı Talat, (1338), *Jandarma Teşkilat Vezaif Nizamnamesi Şerhi*, Jandarma Matbaası, İstanbul
- Jandarma Genel Komutanlığı Tarihi, (2002), *Asayiş ve Kolluk Tarihi İçerisinde Türk Jandarma Teşkilatı*, Jandarma Genel Komutanlığı, Ankara 2002, Cilt 1
- Kansu Aykut, (2004), *Anadolu'da 31 Mart ve İttihat Terakki*, Toplumsal Tarih Dergisi, İstanbul, S.124
- (2008), *Hürriyet, Musavat, Uhuvvet, Adalet-100. Yıl Dönümünde 1908 Devrimi'ni Anlamaya Çalışmak*Toplumsal Tarih Dergisi, Temmuz, Cilt 30
- Karal Enver Ziya, (1996), *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1996, Cilt 9
- (2011) -*Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2011, C.6
- (2011)-*Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2011, C.7
- (2011) - *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2011, C.8
- Kaya Alp Yücel, (2009), *19. Yüzyıl Ortasında İzmir'de Emniyet ve Zaptiyeler*", Jandarma ve Polis Fransız Osmanlı Tarihçiliğine Çapraz Bakışlar, Derleyen: Noémi Lévy, Nadir Özbek, Alexandre Toumarkine, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul
- Kayalar Anıl, (2003), *Struggle Over Macedonia: Florina 1906, According To The Records Of Rumeli Inspectorship*, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Oktay Özel, Ankara
- Kazım Karabekir, (1995), *İttihat ve Terakki Cemiyeti*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, (2. Baskı)
- (2008)- *Hayatım*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, (3.baskı)

Kılıç Selda Kaya, (1995), *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye'de İl Yönetimi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Doktora Tezi, Ankara

-(2012), *Tunuslu Hayreddin Paşa'nın Islahata Dair Görüşleri ile İlgili Bir Belge*, Musa Çadircı'ya Armağan Yazılar, 2012, (metin yazarın https://www.academia.edu/9304187/Tunuslu_Hayreddin eklentisi ile temin edilmiştir)

Kırmızı Abdülhamid, (2013), *Balkanlar Üzerinde Diplomasi Savaşı, Rumeli Islahatı 1902-1908*, Türk Tarihinde Balkanlar, Sakarya Üniversitesi, Cilt 2

Kili Suna - Gözübüyük A. Şeref, (1985), *Türk Anayasa Metinleri Senedi İttifaktan Günümüze*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara

Koç Bekir, (2017), *Tuna Vilayeti Göçmenleri ve Midhat Paşa*, Kafkasya Çalışmaları-Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 2, No.4

Köksal Yonca - Erkan Davut, (2007), *Sadrazam Kıbrıslı Mehmet Emin Paşa'nın Rumeli Teftişi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul

Küçük Cevdet, (1986), *Osmanlı Diplomasisinde Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı 1878-1897*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul

Kütükoğlu Mübahat S, (1981-1982), *Sultan II. Mahmud Devri Yedek Ordusu Redif-i Asakiri Mansure*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi, İstanbul, Sayı 12

Lang R Hamilton, (1 Kasım 1878), *Turkish Reform, Notes*, Macmillan's Magazine, Sayı 39

Macedonia, (1978), Documents and Material, Bulgar Bilim Akademisi, Sofya

Mahmut Şevket Paşa, (1986), *Osmanlı Askeri Teşkilat ve Kıyafetleri (1876-1908)*, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Yayınları, İstanbul

Mazower Mark, (2013), *Selanik Hayaletler Şehri Hristiyanlar, Müslümanlar ve Yahudiler 1430-1950*, Çeviren: Gül Çağalı Güven, Alfa Yayınları, İstanbul, (1. Baskı)

(2014)-*Bizans'ın Çöküşünden Günümüze Balkanlar*, Alfa Yayınları, İstanbul

Mehmet Ali Okar, (2013), *Osmanlı Balkanları'nın Son On Yılı (1902-1912)*, Haz. Ahmet Mesut Okar, İş bankası Kültür Yayınları, İstanbul, (1. Baskı)

Mithat Paşa'nın Hatıraları, (1997), *Tabsıra-i İbret*, Hazırlayan: Osman Selim Kocahanoğlu, Temel Yayınları, İstanbul, Cilt 1

Moreau Odile, (2010), *Reformlar Çağında Osmanlı İmparatorluğu*, Askeri Yeni Düzenin İnsanları ve Fikirleri (1826-1914), Çeviren: Işık Ergüden, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul

Mccarty Justin, (2014), *Ölüm ve Sürgün Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kıyımı (1821-1922)*, Çev. Fatma Sarıkaya, Türk Tarih Kurumu, Ankara

- Nicolle David, (2013), *Osmanlı Orduları 1300-1774*, Çeviren: Özgür Kolçak, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul
- Nurdoğan Arzu, (1999), *Dersaadet-Selanik İltisak Demiryolu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul
- Fethi Okyar, (1980), *Üç Devirde Bir Adam*, Hazır Cemal Kutay, Tercüman Yayınları, (1. Baskı), İstanbul,
- Orhonlu Cengiz, (1990), *Osmanlı İmparatorluğunda Derbent Teşkilatı*, Eren Yayıncılık, (2. Baskı), İstanbul
- Osmanlı Arşivi Rehberi*, (2010), Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul
- Öden Zerrin Günel, (2000), *Anadolu Beylikleri 'nde Ordu 'ya Bir Bakış*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, İstanbul, Sayı 36
- Önen Nizam-Reyhan Cenk, (2011), *Mülkten Ülkeye Türkiye 'de Taşra İdaresi 'nin Dönüşümü (1839-1929)*, İmge Yayınevi, İstanbul
- Özbek Nadir, (2015), *İmparatorluğun Bedeli Osmanlı 'da Vergi, Siyaset ve Toplumsal Adalet (1839-1908)*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul
- Özkaya Yücel, (2008), *18. Yüzyılda Osmanlı Toplumı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Özcan Abdülkadir, (2007), *Redif*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, (1991) *Asesbaşı*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, Cilt 34.3
- (1991), *Bab-ı Seraskeri*, Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, C. 4
- Özcan Ahmet, (2013), *Osmanlı Devleti 'nde Jandarma Teşkilatı Kurulmasının Gündeme İlk Defa Gelişi (1839), " Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi, Ankara , Cilt 32*
- Pinson Marc, (1993), *Kırım Savaşı'ndan Sonra Osmanlılar Tarafından Çerkeslerin Rumeli'ne İskânı*, Çeviren: Erol Taymaz, Çerkeslerin Sürgünü, Kafdağı Yayınları, Ankara
- Resneli Niyazi Hatıratı*, (2018), Panama Yayınları, Ankara (2. Baskı), (yayınevi kitabın çevirmenini belirtmemiş, kendilerine sorduğumuzda da yayınevinin editörleri tarafından çevirildiğini belirtmişlerdir)
- Reyhan Cenk, (2007), *Osmanlı 'da İki Tarz-ı İdare*, İmge Kitabevi, Ankara
- 2008-*Türkiye 'de Liberalizmin Kökenleri Prens Sabahaddin (1877-1948)*, İmge Yayınları, Ankara, (1. Baskı)
- Rumeli ve Vilâyat-ı Selasede Jandarma Teşkilatı*, (1328), Yazan: Ferik Robilant Paşa, Çeviren: Kaymakam Talat, İstanbul, (yayınevi belirsiz)

Said Paşa'nın Hatıratı, İstanbul, Sabah Matbaası, (1328), Cilt 2, Kısım 1

(1328), Cilt 2 Kısım 2

Saatçi Meltem Begüm, (2005), *II. Meşrutiyet Öncesi Makedonya Sorununda Bulgar Rolü*, Uluslararası Osmanlı Türk- Bulgar İlişkileri Sempozyumu 11-13 Mayıs, Eskişehir

Sönmez Ali, -(2006), *Zaptiye Teşkilatı'nın Düzenlenmesi (1840-1869)*, Tarih Araştırmaları Dergisi, Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Tarih Bölümü, S.39, Mart

- (2007) *Osmanlı Devleti'nde İç Güvenliğin Dönüşümü: Zaptiye Teşkilatı'ndan Jandarma'ya*, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri, Ankara Eylül, Cilt 6

- (2007) *Jandarma Teşkilatının Kuruluşu Sürecinde Baker Paşa'nın Rolü.*" Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, Sayı 11

Selanikli Şemsettin, (1324), *Makedonya Tarihçe-i Devr-i İnkılab*, Artin Asaduryan Matbaası, İstanbul

Sezen Tahir, (2017), *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara

Shaw Stanford - Shaw Ezel Kural, (1983), *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, Çeviren: Mehmet Harmancı, E Yayınları, İstanbul, C.2

Sowards Steven Wesley, (1981), *Austria –Hungary And The Macedonian Reforms 1902-1908*, Indiana Üniversitesi Tarih Bölümü Yayınlanmamış Doktora Tezi, ABD

Süheyl İzzet, (1341), *Jandarma Teşkilatının Elli Altıncı Sene-i Devriyesi*, (Umum Jandarma Kumandanlığı Birinci Şube Müdürü Muavini Kıdemli Yüzbaşı), İstanbul

Şentürk M. Hüdayi, (1992), *Osmanlı Devleti'nde Bulgar Meselesi (1850-1875)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara

Şaşmaz Musa, (1999), *Ermeniler Hakkındaki Reformların Uygulanması (1895-1897)*, Editör: Güler Eren, Osmanlı, Türkiye Yayınları, Ankara, Cilt 2, s.160

Şehabeddin Akalın, (1953), *Mehmed Namık Paşa*, Tarih Dergisi, İstanbul, Yıl 4, Sayı.7

Şıvgın Hale, (1996), *Osmanlı Arşiv Belgeleriyle 1902-1908 Yıllarında Makedonya (Rumeli Vilayeti) Sorunu*, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.12, S.1-2

Taştekin Kadir, (2021), *Yüzbaşı Sarrou Osmanlı İmparatorluğu Hizmetinde Bir Fransız Subayı*, Türk Jandarmasında Reform Süreci: Yüzbaşı Sarrou'nun Hatıratını Anlamak, Avaner T(Editör) Avaner, Turgut Atasoy, Gazi Kitabevi, Ankara, 2021

Tokay Gül, (1995), *Makedonya Sorunu Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)*, Afa Yayınları, İstanbul

- (2010), *Makedonya Reformları ve Güvenlik Güçleri*, Türkiye’de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti, Derleyenler: Evren Balta Parker- İsmet Akça, İstanbul bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul

Toprak Zafer, (1995), *Güvenlik Hizmetleri*, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı' Yayını, İstanbul, Cilt 3

Tongur Hikmet, (1948), *Türkiye’de İlk Zaptiyeler*, Güney Matbaacılık, Ankara

Torun Sadık Fatih, (2012), *Tanzimattan Cumhuriyet’e Türkiye’de Sancak Yönetimi 1839-1921*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Doktora Tezi, Ankara

Tunalı Hilmi, (1326), *Makedonya Mazisi*, Hali İstikbalı, Mısır, (2. Baskı)

Tunaya Tarık Zafer, (1988)-*Türkiye’de Siyasal Partiler*, İstanbul, Hürriyet Vakfı Yayınları, (2.baskı), C.1

(1989)-*Türkiye’de Siyasal Partiler*, İttihat ve Terakki, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul , Cilt 3, (1. Baskı)

Tural Erkan,(2005), *Minyatür Bir Tanzimat Ülkesi:Lübnan ve 1861 Lübnan Vilayet Nizamnamesi*, Çağdaş Yerel Yönetimler, Nisan, C.14, S.2

Turna Nalan, (2013), *19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Osmanlı Topraklarında Seyahat*, Göç ve Asayiş Belgeleri Mürur Tezkereleri, Kaknüs Yayınları, İstanbul

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1793-1908), (1978), Genelkurmay Başkanlığı Basımevi Ankara, Cilt 3 Kısım 5, 1978

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı İmparatorluğu Kara Kuvvetlerinin İdarî Faaliyetleri ve Lojistik (1299-1913), (1995), Genelkurmay Basımevi, Ankara, Cilt 7, Kısım 3

Türkmen Zekeriya, (1995), *Mustafa Kemal Atatürk’ün Yemen’e Tayini ve Bununla İlgili Belgeler*, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi 11.32

Uluskan Seda Bayındır, (2012), *Adana Olayları Sırasında Alınan Asayiş Tedbirleri ve Olayın Meclisteki Yankıları*, 1909 Adana Olayları, Ed. Kemal Çiçek, Türk Tarih Kurumu, Ankara

Uzer Tahsin, (1999), *Makedonya Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara

Uzun Ahmet, (2002), *Tanzimat ve Sosyal Direnişler Niş İsyanı Üzerine Ayrıntılı Bir İnceleme (1841)*, Eren Yayıncılık, İstanbul

Unat Faik Reşit, (1985), *II. Meşrutiyet’in İlanı ve Otuz bir Mart Hadisesi, II. Abdülhamid’in Son Mabeyn Başkatibi Ali Cevat Bey’in Fezlekesi*, Türk Tarih Kurumu, (2. Baskı), Ankara

- Us Hakkı Tarık, (1939), Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi 1293-1877, Vakıf Matbaası, İstanbul
- Uyar Mesut - Erickson Edward J, (2010), *Osmanlı Askeri Tarihi*, Çeviren: Mesut Uyar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul
- Van Nureddin, (2012), *İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Kuruluşu, Teşkilatı ve Faaliyetleri (1909-1918)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yakınçağ Tarihi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul
- Watson Hugh Seton, (1965), *The Decline Of Imperial Russia 1855-1914*, Frederick A. Praeger Publishing, ABD
- Yasamee Feroze A.K, (2018), *Abdülhamid'in Dış Politikası Düvel-i Muazzama Karşısında Osmanlı 1877-1878*, Çeviren: Yusuf Selman İnanc, Kronik Kitap, İstanbul
- Yarcı Güler, (1996), *Türk Arşiv Belgelerine Göre Makedonya 1876-1912*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi
- (2018), *II. Abdülhamid'in Rumeli Islahatı'nda Bir Kesit: General Degiorgis'in Vilâyet-i Selâse Jandarma Kumandanlığı*, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma, Ed. İsmail Hakkı Demircioğlu, Yücel Yiğit, Ahmet Özcan, Berikan Yayınevi, Ankara
- (2013)-*Osmanlı Diplomasisinde Makedonya Meselesi (1876-1913)*, Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi, Ocak, Cilt. 4, Sayı:1
- Yerasimos Stefanos, (2002), *Milliyetler ve Sınırlar Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu*, Çeviren: Şirin Tekeli (5. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul
- Yıldız Gültekin, (2017), *Kara Ordusu*, Osmanlı Askeri Tarihi Kara Deniz ve Hava Kuvvetleri Tarihi (1792-1918), Timaş Yayınları, Gültekin Y (Editör), (1. Baskı)
- Yıldız Sıddık, (2018), *1903 Yılına Ait Jandarma Nizamnamesi Layihası ve Değerlendirilmesi*, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma, Ed. İsmail Hakkı Demircioğlu, Ahmet Özcan, Yücel Yiğit, Berikan Yayınevi, Ankara
- Zaitsev Victor V, Russia, (1995), *Austro-Hungary and the problem of legal reform in Macedonia in 1907*, Balkan Studies; Cilt 36, Sayı.1

NİZAMNAMELER

- Asakir-i Zabtiye Hakkında Nizamnamedir, (1869), Matba-yı Amire, İstanbul
- Berlin Muahedenamesi, (1908), Berlin, Ayestafanos, Kıbrıs Muahedenameleri, Karabet Matbaası, İstanbul,1908
- Jandarma Nizamname-i Hümayunu, (1297), Matbaa-yı Amire,
- İstanbul SALNAMELER (numaraları dipnotlarda belirtilmiştir)

Salname-i Devlet-i Âliyye: 1263: 1273: 1274: 1276: 1295: 1297: 1298: 1299:1301:1304 yılları

Salname-i Askeri: 1291:1293: 1304: 1309: 1311 yılları

Salname-i Vilayet Erzurum: 1299

Salname-i Vilayet-i Selanik: 1299:1303:1307:1310:1313:1318:1320: 1324: 1325 yılları

SÜRELİ YAYINLAR (numaraları dipnotlarda belirtilmiştir)

Düstur:

Düstur, - Hatt-ı Hümayun Sureti, Tarihi 23 Zilhicce 1277/ 2 Temmuz 1861, 1. Tertip, Cilt 1, Matbaa-yı Amire, İstanbul, 1289

Düstur, -Vilayet Nizamnamesi, 29 Şevval 1287/9 Kanun-u sani 1286, Birinci Tertip, Cilt.1, Matbaa-yı Amire, İstanbul, 1289

Düstur, No.21- Girit Vilâyeti Asakir-i Zabtiyesi Nizamnamesi, 17 Zilkade 1305/28.08.1888, Başvekalet Matbaası, Ankara, Birinci Tertip, Cilt 6,1939

Düstur, No. 40- Rumeli Vilâyat-ı Şahanesine tayin olunacak Mülkiye Müfettişlerinin vesaitini Mübeyyin Talimat, 17 Muharrem 1314/28.06.1896, , Başvekalet Devlet Matbaası Ankara, 1. Tertip Cilt 7, 1941

Düstur, No. 46-Vilâyatı Şahanede İcra Kılınacak Islahata Dair Tebliği Resmî, 2 Cemaziyelahir 1314/08.11.1896, Devlet Matbaası, Ankara, 1. Tertip, Cilt 7, 1941

Düstur, No. 53- Dersaadet ve Vilâyat-ı Şahane Jandarma Heyet-i Teftişiyesine Dair Talimat, 7 şaban 1314/11.01.1897, Başvekalet Devlet Matbaası, Ankara, 1.Tertip Cilt 7, 1941

Düstur, No. 277- Jandarma Nizamname-i Humayunu, H.14 zilkade 1321/01.02.1904, , Başvekalet Devlet Matbaası, Ankara, 1. Tertip Cilt 7, 1941

Düstur, No. 275- Rumeli Vilâyat-ı Selâsesi Mukarreratı Islahiyesini Müeyyed Mevad Hakkında Rumeli Müfettişine Gönderilecek Talimat, H. 25 Şevval 1321/13.01.1904, Başvekalet Devlet Matbaası, Ankara, 1. Tertip, Cilt 7, 1941

Düstur, No. 276- İhdas olunan birinci feriklik hakkında İrade-i Seniyye, H.28 Şevval 1321/ 16.01.1904, Başvekalet Matbaası, Ankara, 1. Tertip Cilt. 7, 1941

Düstur, No. 4- Devleti Âliyye ile Bulgaristan Emareti Beyninde Münakit İtilâfname, 25 Muharrem. 1322/11.04.1904, , Başvekalet Devlet Matbaası, Ankara, 1. Tertip, Cilt 8, 1943

Düstur, No.193- “ Selanik ve Üsküb ve Manastır Jandarma Alayları Zabitanının Terfii Meratibini Mutazammın Talimat”, H.18 Muharrem 1326/21.02.1908, Başvekalet Matbaası, Ankara, Tertip 1, Cilt 8, 1943

Düstur, No. 3- Rumeli Şahanede Tarik-i Şakavete Süluk Edenlerin Bazı Şeraitle Afları hakkında irade-i seniyye, H.21 Cemaziyelahir 1326/20.07.1908, ,Osmaniye Matbaası, İstanbul, 2. Tertip, Cilt 1, 1329

Düstur, No. 145- Rumeli Müfettişi Umumiliğinin İlgasıyla Teferruatı Hakkında İrade-i Seniyye R.17 Ağustos 1325/30.08.1909, İstanbul, Osmanlı Matbaası, , Osmaniye Matbaası, İstanbul, 2. Tertip Cilt 1, 1329

Düstur, No. 59-Serseri Mazanne-i Sui eşhas Hakkında Kanun, H.19 Rebiülahir 1327/10.05.1909, 2. Tertip, Cilt 1, Osmanlı Matbaası, İstanbul, 1329

Düstur, No.72-İçtimaat Umumiye Kanunu, H. 20 Cemaziyelahir 1327/ 09.06.1909, Osmanlı Matbaası, İstanbul, 2.Tertip, Cilt 1, 1329

Düstur, No.165- Rumeli Vilâyetinde Şakavet ve Mefsedetin menni ve mütecasirlerinin takib ve tedibi hakkında kanun H. 13 Ramazan 1327/27.09.1909, 2 Tertip, Cilt. 1, Osmanlı Matbaası, İstanbul 1329

Düstur, No.167-Şakavetin Menni ve Mütecasirlerinin Takib ve Tedibi Hakkında Kanun Muvakkat, H.19 Ramazan 1327/04.10.1909, Osmanlı Matbaası, İstanbul, 2. Tertip Cilt 1, 1329

Düstur, No.323-Jandarmanın Vezaif ve Teşkilat-ı Esasiyesiyle Cihet-i Merbutiyeti Hakkında Kararname, Evkaf Matbaası, İstanbul, 2. Tertip Cilt 9, 1928

Düstur, No. 80-Jandarmanın Dahiliye Nezaretine Rabtı Hakkında Kararname, H.12 Cemaziyülahir 1337 /15.03.1919, Evkaf Matbaası, İstanbul, 2. Tertip Cilt 11, 1928

Gazeteler (sayıları ve numaraları dipnotlarda belirtilmiştir)

İctihad: İkdam :İstikbal: Sabah: Servet: Servet-i Fünun: Şura-yı Ümmet: Takvim-i Vakayi: Tanin: Tasvir-i Efkar: The Manchester Guardian: The New York Times: The Scotsman: The Spectator





Ek-1. 1880 yılından yayımlanan Osmanlı jandarma nizamnamesinin bölümleri ve maddelerini gösterir tablo (H.5 Cemaziyelevvel sene 1297/15 Nisan 1880)

1880
1. Kısım: Jandarma askerinin vezaif ve hıdematı 1- 5. Maddeler
2. Kısım: Jandarma Sınıfının Suret-i tahliki Yemin: 6. ve 7. Maddeler
3. Kısım: Jandarma Umum Müfettişleri 8-11. Maddeler
1. Bab “Teşkilat “ 1. Kısım Jandarma Askerinin Tensikatı 10-16. maddeler
2. Kısım: Jandarma Hıdmet-i Müddeti ve Suret-i Kayıt 17-22. maddeler
3. Kısım :Tebdil-i Mevkiî 23-26. maddeler
4. Kısım :İzin, İstifa ve Tard 27-36. maddeler
2. Fasil: Terfiî Rütbe 1. Kısım: Küçük zabitan ve onbaşı ve neferat 37-41. maddeler
2. Kısım: Küçük zabitan, onbaşı ve neferatın terfiî rütbeleri 42-45. maddeler
3. Kısım: Zabitanın terfiî rütbeleri 46-53. maddeler
4. Kısım: Ümera ve zabitanın terfiî rütbeleri 54-58. maddeler
5. Kısım Mükafat: 58-60. Maddeler
2. Bab Jandarma askerinin nezaretlere ait vezaifi ve memurin-i devletle münasebeti 1. Fasil: Jandarmanın nezaretlere ait vezaifi
1. Kısım: Harbiye Nezaretine Muteaalik Vezaif 61-66. maddeler
2. Kısım: Dahiliye Nezaretine Muteaalik Hususiyet 67-73. maddeler
3. Kısım: Adliye Nezaretine Muteaalik Hususat 74-75. maddeler
4. Kısım: Bahriye Nezaretine Muteaalik Hususat 76-77. maddeler
2. Fasil Jandarmanın Umum Memurin Devlet-i âliye Ciheti Taliki
1. Kısım Tenbihat-ı Umumiye 78-82. maddeler Talbenameler: 83-89. Maddeler
2. Kısım: Mülkiye ve Adliye Memurlarıyla Jandarma Efradının Muhaberat ve Münasebeti 90-95. maddeler
3. Kısım: Mülkiye Memurlarıyla Jandarma Efradının Muhaberat ve Münasebeti 96-106. maddeler
4. Kısım: Jandarma Askerinin Memurlarıyla Olan Münasebet ve Muhaberatı 107-126. Maddeler
5. Kısım: Kavaid-i umumiye 127. madde
6. Kısım: Jandarma askeri tarafından ifa kılınacak merasim-i tazimiye

128-138. maddeler

EK-1. (devamı)

7. Kısım: Merasim ve teşrifat-ı umumiye 139-142. maddeler
8. Kısım: Mecburiyet-i zatiye ve müteaciliye 143-145. maddeler
3. Bab: Her rütbeye olan vezaif 1. Fasil Rütbe-i muhtelifede bulunan zabitanın vezaifi
1. Kısım: Lejyon kumandanları 147-159. madde
2. Kısım: Müfreze kumandanları 160-170. maddeler
3. Kısım: Kaza Müfreze Kumandanları 171-182. maddeler
4. Kısım: Katibler 183-189. maddeler
5. Kısım: Her rütbede bulunan zabitanın vezaif-i müşterekeleri 190-193. maddeler
2. Fasil “Her rütbede olan küçük zabitanın vazifelerine dairdir” 1. Kısım: Müfreze çavuşlarıyla baş çavuşlara ve kâtiplerin maiyetlerinde kol vekili makamında istihdam olunan çavuş ve muharrer onbaşılara dairdir 194-204. maddeler
2. Kısım: Onbaşı takımlarının kumandanları 205-220. maddeler
3. Fasil “Jandarma zabitanın umur-u adliye ve polis memurlarının vezaifi” 1. Kısım: Adliye ve polis vezaifi 221-231. maddeler
2. Kısım: Töhmüt zahire ve töhmüt zahireden madud olan halat 232-243. maddeler
2. Kısım Adliye tahkikatınca riayet olunacak usûl 244-251. maddeler
4. Bab “Jandarma Hıdmeti Mahsusı Beyanındandır” Mevad-ı Esasiye: 252-253. Maddeler
1. Fasil “Onbaşı takımlarının hıdmet-i adliyesi” 1. Kısım :Adliye ve Mülkiye Polis Memurlarını:254-294.maddeler
2. Kısım: Yolların ve kırların suret-i muhafazaları 295-316. maddeler
3. Kısım: Askeri polisin vezaifi 317-336. maddeler
2. Fasil “Muhaherat ve Mahpusinin nakilleri” 1. Kısım: Mahbusin-i mülkiyenin suret-i nakilleri 337-352. maddeler
2. Kısım: Mahpusin-i askeriyeinin nakli 353-364. maddeler
3. Kısım: Mahpusinin nakli zamanında jandarmanın mesuliyeti 365-375. maddeler
3. Fasil: Onbaşı takımlarının fevkalade hıdmetleri kısm-ı mahsus icrası nizama taleb olunan hizmetler:376-384. Maddeler
5. Fasil “Jandarmanın ordularda ifa edeceği hıdmet” 1. Kısım:Tertibat: 385-393. Maddeler
2. Kısım: Mahkeme:

394. Madde

EK-1. (devamı)

3. Kısım: Jandarmanın Hükümet-i askeriye ile olan münasebeti 395-398. Maddeler
4. Kısım: Zeaif-i Umumiye 399-432. maddeler
5. Bab “ Jandarma Müfrezeleri Heyetlerinin Zabt ve Rabt ve Nizam-ı Dahiliyeleri” 1. Fasil: Nizam-ı inzibat
1. Kısım: Nizam-ı dahili 434-440. maddeler
2. Kısım: Jandarmaların Talimat Mahsusa ve askeriyesi 442-446. maddeler
3. Kısım: İş bu 3. Kısım jandarma efradının mücazatlarına dair olup bu kısmının ahkamı jandarma hıdmet-i kanunnamesine derc olunmuş olduğundan oraya müracaat olunacaktır
2. Kısım: Zabt ve rabt tahkik meclislerine dairdir
1. Kısım: Zabitan için tahkik meclisi 447-449. maddeler
2.Kısım: Çavuş ve Onbaşı ve neferat hakkında olan zabt ve rabt 450-455. Maddeler

Ek-2. 1904 yılından yayımlanan Osmanlı jandarma nizamnamesinin bölümleri ve maddelerini gösterir tablo (H.14 Zilkade 1321/01.02.1904)

1904
1. Kısım: Jandarma vezaif ve hıdematı 1-4. maddeler
2. Kısım: Jandarma sınıfının suret-i tahlifi “Yemin” 5. Madde
3. Kısım: Jandarma Müfettişleri 6 ve 7. Maddeler
1. Bab “Teşkilat” 1. Kısım Jandarmanın Tertibatı:8-13. maddeler
2. Kısım: Jandarma Hıdmeti Müddeti ve Suret-i Kaydı 14-16. maddeler
3. Kısım: Tebdil-i mevkî 17-19. maddeler
4. Kısım: İzin, İstifa, İhraç, Terkini 20-27. maddeler
2. Fasil: Terfî Rütbe 1. Kısım: Küçük zabitan ve onbaşının terfî rütbesi 28-31. maddeler
2. Kısım: Ümera ve zabitanın terfî rütbesi 32-38. maddeler
2. Bab “Jandarmanın nezaretlere karşı olan vezaifi ve memurin-i devletle münasebeti” 1. Kısım: Cihet-i askeriye ait vezaifi 39-41. maddeler
2. Kısım: Mülkiye ve adliye ile ilgili vazifeleri 42-43. maddeler
2. Fasil: “Jandarmanın memurin-i mahaliyye ile olan münasebeti” 1. Kısım: Tembihat-ı Umumiye 44-48. maddeler
2. Kısım: Adliye Memurları ile Jandarmanın Muhaberat ve Münasebeti 49-53. maddeler
3. Kısım: Mülkiye memurlarıyla jandarmanın muhaberat ve münasebeti 54-59. maddeler
4. Kısım: Jandarmanın askeri memurlar ile olan münasebeti 60-66. maddeler
3. Bab “Her rütbeye ait vezaif” 1. Fasil: Rütbe-i muhtelifede bulunan zabitanın vezaifi 1. Kısım: Alay kumandanları 67-76. maddeler
2. Kısım: Tabur kumandanları 77-86. maddeler
3. Kısım :Bölük Kumandanları 87-94. maddeler
4. Kısım :İdare eminleri 95. Madde Tabur katibleri: 96. Madde Başçavuş ve bölük eminleri: 97. Madde
5. Kısım: Bilumum zabitanı mahsus vezaif 98-101. maddeler
2. Fasil 1. Kısım: Karakol kumandanları 102-115. maddeler

EK-2.(devamı)

2. Kısım: Seyyar taburların vezaifi 116. madde
3. Fasil “Jandarma zabitanının zabıta-yı adliye memuriyetince vezaifi” 1. Kısım: Zabıta-yı adliye vezaifi 117-127. maddeler
2. Kısım: Cürm-ü meşhud ve ceraim-i meşhudeden mahdud olan ahval 128-129. maddele Cünha-yı hafife ve kabahat nevinden olan ahvalde jandarma zabitanı tahkikatı evveliyeye icrasına mezun değildir: 130-139. Maddeler
3. Kısım: Adliye tahkikatında riayet olunacak usul 140-147. maddeler
4. Bab “Jandarma hıdematı mahsusatı mevad-ı esasiye” 148-149. Maddeler
1. Fasil :Jandarmaların hıdmet-i adliyeleri 1. Kısım: Zabıta-yı adliye ve mülkiye memurini 150-183.maddeler
2. Kısım:Yolların ve Kırların suret-i muhafazaları 184-204. maddeler
3. Kısım: Jandarmanın Zabıta-yı askeriyeeye ait vezaifi 205-214. maddeler
2. Fasil: Muhaberat-ı Mahpusinin Nakli 1. Kısım: Mahpusin-i Mülkiyenin Suret-i Nakilleri 215-230. maddeler
2. Kısım: Mahpusin-i Askeriyeenin Nakli 231-241. maddeler
3. Kısım: Mahpusinin nakli zamanında jandarmanın mesuliyeti 242-251. maddeler
3. Fasil “Jandarma karakollarının fevkalade hizmetleri” Kısım-ı mahsus: Resmen vuku bulan talepler üzerine icra olunan hizmetler 252-259. maddeler
5. Bab “Jandarma taburları heyetlerinin zabt-ı rabt ve intizam-ı dahilileri” 1. Fasil: İntizam ve İnzibat 1. Kısım: İntizam-ı Dahili 260-267. maddeler
2. Kısım: Jandarmaların malumatı mahsusa ve askeriyesi 268-273. maddeler
6. Bab “Jandarmaların İcra-yı Hıdematta Vezaif ve Hukuk-u Umumiyesi” Faslı Mahsus: 274-298. Maddeler

EK-3. 1888 yılında Osmanlı Devleti'nde Jandarma ve Zaptiyenin Vilayetlere Dağılımı¹³⁷⁰

Vilayet adı	Bölük sayısı		Personel sayısı		İnsan	Hayvan
	Piyade Bölüğü	Süvari Birlikleri	Subaylar	Erat		
Istanbul Alayı	20	3	93	1314	1407	105
Şehir Emaneti D.	5	6	39	618	657	331
Edirne Alayı	16	4	75	1292	1367	317
Selânik Alayı	19	4	85	1382	1467	335
İskodra Alayı	13	2	47	9		
Manastır Alayı	21	5	79	1606	1685	386
Kosva Alayı	10	9	63	1746	1809	256
Yanya Alayı	21	5	78	1577	1655	231
Serfice Taburları	11	1	38	556	594	115
Girit Alayı	20	-	75	1385	1460	47
Akdeniz adaları Alayı	8	3	34	633	667	50
Hudavendiğar Alayı	7	5	47	1444	1491	701
Karasi Alayı	5	4	33	755	788	348
Aydın Alayı	19	7	92	2367	2459	495
Ankara Alayı	3	6	36	695	731	502
Konya Alayı	3	7	37	1120	1157	697
Kastamonu Alayı	4	3	26	636	662	342
Sivas Alayı	4	4	33	666	699	436
Trabzon Alayı	10	3	51	929	980	162
Erzurum Alayı	7	9	59	896	955	535
Van Taburu	4	4	29	508	537	241
Bitlis Alayı	9	8	33	958	990	396
Diyarbakır Alayı	8	6	50	848	898	412
Elazığ Alayı	12	9	77	1058	1135	475
Adana Alayı	6	7	46	868	914	482
Beyrut Alayı	5	10	57	873	930	520
Hakkâri Alayı	5	4	33	577	610	222
Suriye Alayı	5	23	82	1420	1502	947
Halep Alayı	9	14	79	1718	1797	703
Cebel-i Lübnan İdaresi	16	1	54	1100	1154	394
Kudüs Taburu	2	3	18	240	258	142
Bağdat ve Basra Alayları	28	33	216	3638	3854	1772
Musul Alayı	10	20	86	1495	1581	817
Yemen Alayı	25	5	105	2223	2328	450
Hicaz Alayı	7	14	63	1005	1068	587
Trablusgarp Taburu	6	1	20	248	304	110
Bingazi Taburu	1	2	9	89	98	2
Zor Taburu	2	4	17	241	258	179
Zaptiye Askeri Toplamı	387	258	2194	41685	39870	14488

¹³⁷⁰ Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi,(1978) , age C.3, K.5, söz konusu kitapta ek 9

EK-4. 1908 yılından önce Osmanlı Devleti'nde Jandarma Sayısının Vilayetlere Dağılımı¹³⁷¹

Alaylar	Tabur	BÖLÜK		PIYADE		SÜVARİ		İnsan	Hayvan
		Piyade	Süvari	Subaylar	Erat	Subaylar	Erat		
İstanbul Alayı	6	20	3	92	1355	43	161	1651	211
Şehir emaneti	4	8	7	40	445	32	315	868	393
Edirne Alayı	7	33	8	35	900	104	423	1462	519
Selânik Alayı	4	24	5	71	1644	15	351	2081	381
Kosva "	5	30	5	113	1850	15	287	2265	318
Manastır "	5	24	5	92	1800	-	354	2246	408
Yanya "	4	19	4	69	906	7	110	1092	117
İskodra "	3	13	2	44	654	5	76	779	77
Akdeniz adaları Alayı	3	9	3	36	584	-	39	659	43
Hüdavendigâr "	5	10	5	40	832	24	653	1549	683
Aydın Alayı	6	20	6	90	1484	26	357	1957	399
Ankara "	5	6	8	36	325	37	594	992	635
Konya "	4	4	8	27	376	26	671	1100	706
Kastamonu Alayı	2	4	2	33	360	38	277	708	320
Sivas "	5	9	12	39	552	37	721	1349	791
Trabzon "	4	10	4	40	797	16	159	1012	180
Erzurum "	4	7	9	30	484	25	599	1138	620
Van "	3	6	7	27	336	18	297	678	317
Bitlis "	5	8	10	32	576	24	624	1356	656
Diyarbakır "	4	8	11	22	472	33	621	1147	629
Elazığ "	4	11	8	26	569	26	470	1091	500
Adana "	5	5	7	19	298	19	322	658	347
Suriye "	6	7	24	28	542	68	1148	1786	1130
Beyrut "	5	7	9	33	394	28	477	932	518
Halep "	4	9	10	36	575	43	642	1296	691
Zor Taburu	1	2	4	8	66	9	151	234	162
Kudüs "	1	2	3	6	111	11	195	325	209
Cebel-i Lübnan Tb.	1	8	1	46	837	3	74	960	90
Bağdat Alayı	7	15	27	53	666	81	1300	2100	1308
Basra "	4	10	9	31	632	16	392	1071	358
Musul "	4	10	12	31	565	40	721	1357	728
Yemen "	4	18	10	41	1377	21	261	1700	285
Hicaz "	5	7	14	23	257	39	244	562	272
Trablusgarp Taburu	1	5	1	16	206	2	82	310	88
Bingazi "	1	1	2	4	62	6	96	168	97
T O P L A M	141	389	266	1409	23 899	937	14 210	40639	15 186

¹³⁷¹ Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi,(1978) ,age C.3, K.5, söz konusu kitapta ek 10

EK-5. 1880 yılında Osmanlı jandarmasının vilayet ve sancaklara dağılımı¹³⁷²

KAZA-YI ERBAA	İZMİT KAZASI
BİĞA KAZASI	KARTAL KAZASI
EDİRNE	SELANİK
MANASTIR	KOSOVA
YANYA	TIRHALA SANCAĞI
İŞKODRA	CEZAYİR-İ BAHR-I SEFİD
HÜDAVENDİGAR	AYDIN
ANKARA	KASTAMONU
KONYA	SİVAS
MAMÜRETÜLAZİZ SANCAĞI	ADANA
TRABZON	ERZURUM
VAN	DİYARBAKIR
BİTLİS	HİCAZ
YEMEN	TRABLUSGARP
BİNGAZİ	BASRA
BAĞDAT	MUSUL
HALEP	SURİYE
KUDÜS-Ü ŞERİF SANCAĞI	GİRİT
CEBEL-İ LÜBNAN SANCAĞI	

¹³⁷² COA, Y.MTV 4/82, belge 3, R.23 Temmuz 1296/04.08.1880

Ek-6. 1882 yılında Osmanlı jandarmasının vilayet ve sancaklara dağılımı¹³⁷³

DERSİM	HAKKARİ
KARESİ	LÜBNAN
İSTANBUL	ŞEHREMANETİ
EDİRNE	SELANİK
MANASTIR	KOSOVA
YANYA	KUDUS-Ü ŞERİF SANCAĞI
İŞKODRA	CEZAYİR-İ BAHR-I SEFİD
HÜDAVENDİGAR	AYDIN
ANKARA	KASTAMONU
KONYA	SİVAS
MAMÜRETÜLAZİZ SANCAĞI	ADANA
TRABZON	ERZURUM
VAN	DİYARBAKIR
BİTLİS	HİCAZ
YEMEN	TRABLUSGARP
BİNGAZİ	BASRA
BAĞDAT	MUSUL
HALEP	SURİYE

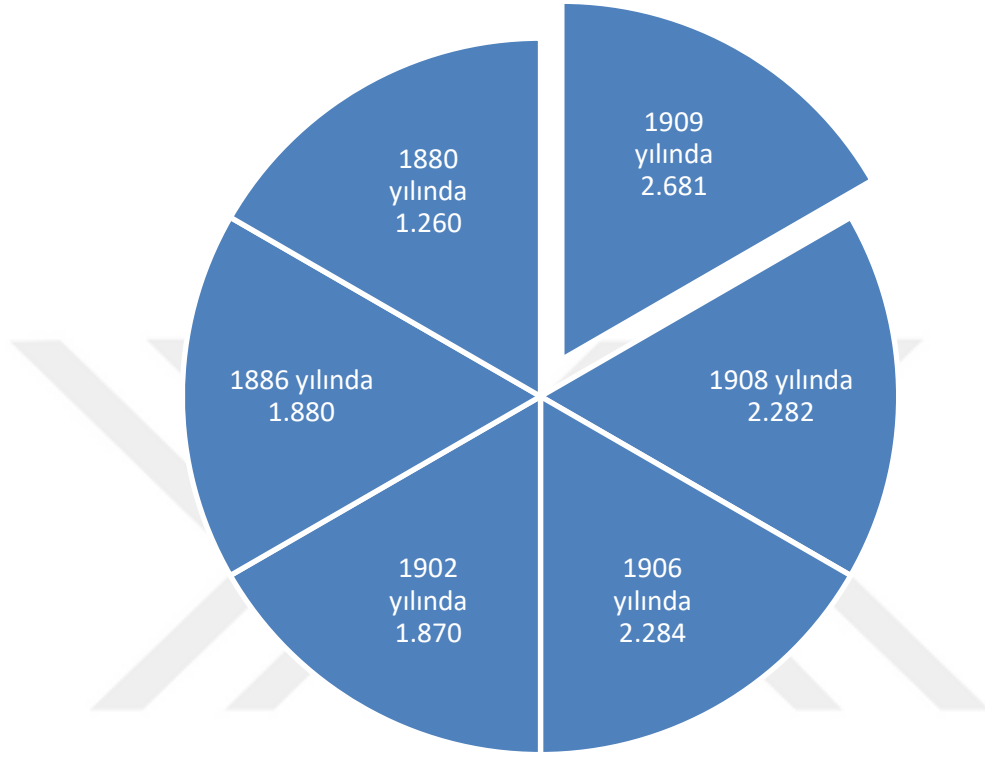
¹³⁷³ COA, YA.RES, 14/43, belge 3 H.17.02.1299 /07.01. 1882

Ek-7. 1886 yılında Osmanlı jandarmasının vilayet ve sancaklara dağılımı¹³⁷⁴

DERSAADET	EDİRNE
SELANİK	MANASTIR
İŞKODRA	AYDIN
ADANA	SİVAS
CEZAYİR-İ BAHR-I SEFİD	KONYA
HÜDAVENDİGAR	ERZURUM
KASTAMONU	TRABZON
VAN	KARESİ
DERSİM	HAKKARİ
BİTLİS	DİYARBAKIR
BAĞDAT	HALDEP
SURİYE	MUSUL
HİCAZ	MAMÜRETÜLAZİZ
TRABLUSGARP	SERFİÇE SANCAĞI

¹³⁷⁴ Devlet-i Âliyye Salnamesi, (1304), Def'a 42, Mahmut Bey Matbaası, İstanbul, s.182-192

EK-8. Selanik vilayetinde jandarma sayısında yıllara göre yaşanan değişim (tez metni içinde verilen rakamlar ile hazırlanmıştır)nda de verilen rakamlar ile hazırlanmıştır





Fotoğraf 1. Selanik Daire-i Askeriyesi ve Jandarma efradının talim ile terbiyeleri için dairede ayrılan üç pavyonun fotoğrafları ¹³⁷⁵



Fotoğraf 2. Selanik Daire-i Askeriyesi Binasından üç tanesi jandarmaya biri de Selanik süvari askerine tesis edilmiş dört pavyonun fotoğrafı ¹³⁷⁶

¹³⁷⁵

NEKYA, 91016/1,
tarihsiz

¹³⁷⁶ NEKYA,
91016/6, tarihsiz



Fotoğraf 3. Selanik süvari jandarma dairesinin fotoğrafı¹³⁷⁷



Fotoğraf 4. Selanik piyade jandarma ve polis dairelerinin fotoğrafları¹³⁷⁸

¹³⁷⁷ NEKYA,
90423/10, tarihsiz

¹³⁷⁸ NEKYA,
90423/9, tarihsiz



Fotoğraf 5. Razlık kazasında inşa edilmekte olan hapishane ve jandarma dairesinin fotoğrafı¹³⁷⁹

¹³⁷⁹ COA, FTG. f, 160, tarihsiz



Fotoğraf 6. Osmanlı Jandarma teşkilatının kuruluş aşamasında jandarma komisyonu başkanlığı yapan İbrahim Paşa'nın Fotoğrafı¹³⁸⁰

¹³⁸⁰ NEKYA, 9850/210, tarihsiz



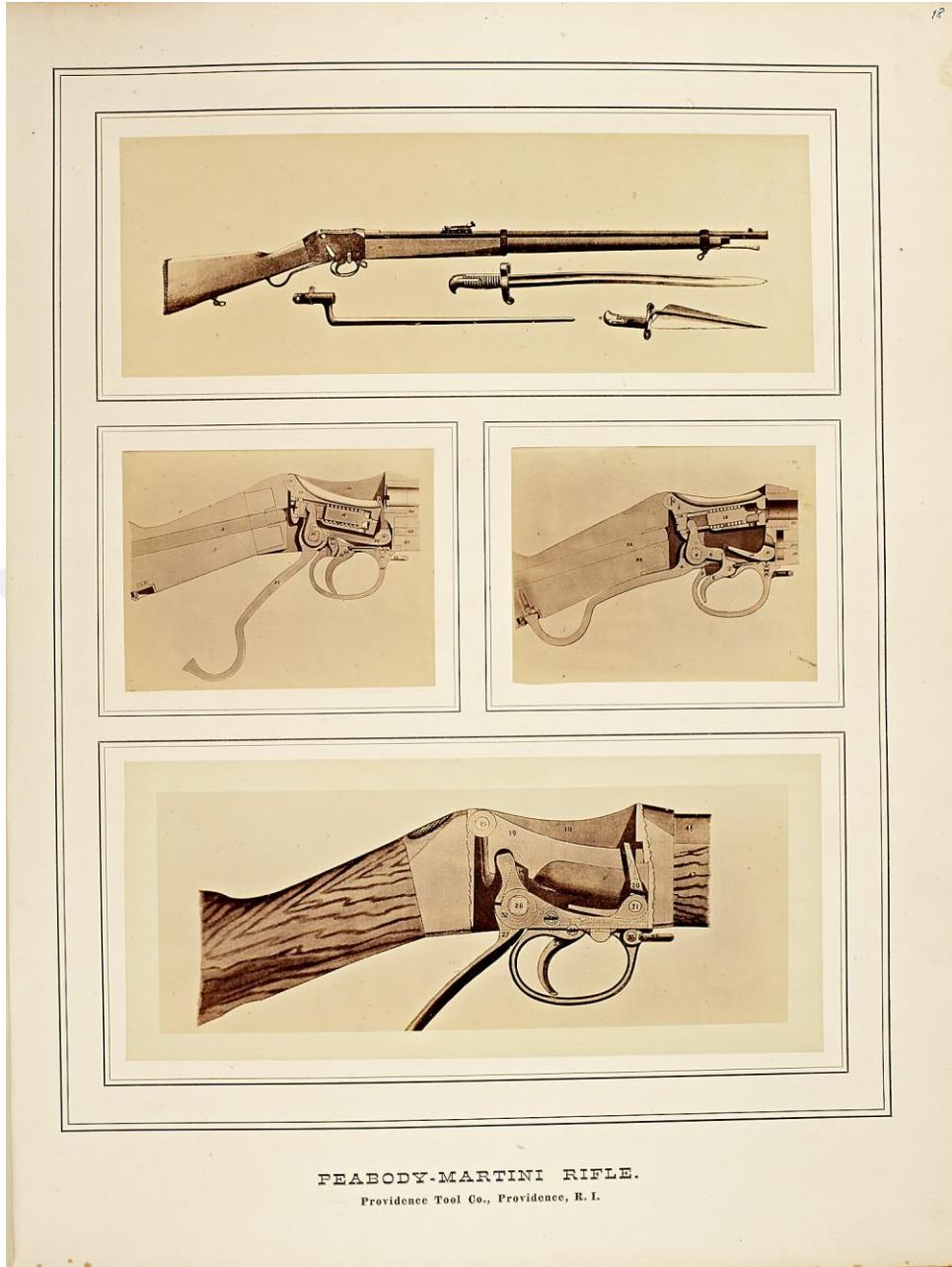
Fotoğraf 7. Vilâyat-ı Selase Jandarma Islahatından Sorumlu Ferik Degiorgis'in fotoğrafı¹³⁸¹

¹³⁸¹ COA, FTG. f, 477, tarihsiz



Fotoğraf 8. Vilâyat-ı selasede görevli Avrupalı jandarma zabitlerinin fotoğrafları¹³⁸²

¹³⁸² COA, FTG.f, 146, tarihsiz



Fotoğraf 9. Osmanlı jandarmasının da kullandığı Martini tüfeğinin fotoğrafı¹³⁸³

¹³⁸³ NEKYA,91003/14,tarihsiz



Fotoğraf 10. Selanik vilayeti jandaromasında görevli İngiliz Zabıt Binbaşı Bonham'ın fotoğrafi ¹³⁸⁴

¹³⁸⁴Fraser John Foster, (1906), Pictures From Balkans, Cassel And Company, Londra, s.199



Fotoğraf 11. Selanik jandarma mektebinde jimnastik hareketleri yapan birkaç Osmanlı jandarma neferlerinin fotoğrafı ¹³⁸⁵

¹³⁸⁵ Fraser J. F, (1906), age, s.198



Harita 1. Osmanlı İmparatorluğunun Rumeli'deki Topraklarının Berlin Antlaşmasından Sonraki Durum¹³⁸⁶

¹³⁸⁶ Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, (1978), C.3,K.5, Harita 3



Harita 2. Osmanlı İmparatorluğu'nun 1908 yılında Rumeli Topraklarındaki Sınırları¹³⁸⁷

¹³⁸⁷ Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, (1978), C.3,K.5, Harita 4

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı : SERAP SERT

Uyruk: T.C.

Eğitim Durumu

2001–2006	Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Bölümü
2006–2009	Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yakınçağ Türk Tarihi Yüksek Lisans Programı
2015- 2021	Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Türk Tarihi Doktora Programı

Çalışmalar

Yüksek Lisans Tez

Son Osmanlı Yemen Valisi Mahmut Nedim Bey Hayatı ve Faaliyetleri (1857- 1940)

Danışman: Prof. Dr. Zekeriya Kurşun

Doktora Tez

Vilâyat-ı Selasede Jandarma Teşkilatı'nın Kuruluşu ve Gelişimi: Selanik Vilayeti Örneği (1879-1909)

Danışman: Prof. Dr. Cenk Reyhan

Proje

İstanbul'da İnşaat Esnafı ve Yapı Malzemeleri (XVIII.Yüzyıl)

Tübitak destekli proje çalışması, Burslu öğrenci

Yürütücü: Dr. Murat ULUSKAN (Marmara Üniversitesi)

Sempozyum

Her Yönüyle İskilip: Dünü, Bugünü, Yarını Sempozyumu

9-11 Ekim 2014 İskilip (Hitit Üniversitesi)

“Bir Anadolu Kenti İskilip’in Tarih ve Coğrafyasına Bir Bakış”

I.Dünya Savaşı Sürecinde Ortadoğu’nun Şekillenmesi Uluslararası Sempozyumu

12-14 Aralık 2014 Bilecik (Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi)

“ Modern Yemen’in Şekillenmesinde Son Osmanlı Valisi Mahmud Nedim Bey’in Görevleri”

Bütün Yönleri ile Çorum Sempozyumu

28-30 Nisan 2016 Çorum (Hitit Üniversitesi)

“ Osmanlı Devleti Maarif Salnamelerine Göre 1898-1903 Yıllarında Çorum ve Çevresinde Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri”

II. Uluslararası Osmanlı Dönemi’nde Yemen Sempozyumu

16-18 Kasım 2017 İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü

“Yemen’de Islahat ve Çözüm: Osmanlı Meclis-i Mebusanın’nda Tartışmalar (1908-1911)

Uluslararası Dünden Bugüne Türkiye’de Jandarma ve Sahil Güvenlik Sempozyumu

2-4 Mayıs 2018 Ankara Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

“Osmanlı Jandarması Nasıl Olmalı? Kırçovalı Abdullah Sıtkı’ya Göre Bir Jandarmada Aranacak Özellikler”

Kitap Bölümü

Tarihimizden Portreler Osmanlı Kimliği

Prof. Dr. Cevdet Küçük Armağanı Editörler: Zekeriya Kuşun-Haydar Çoruh

Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği Araştırma Eserleri İstanbul -2013

“Osmanlı Devleti’nin Son Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Yemen Valisi Mahmud Nedim Bey (1856-1940)”

Makale

Gazi Akademik Bakış Dergisi

Cilt 9 Sayı 18 Ortadoğu Özel Sayısı Yayın Tarihi: 10.06.2016

Birinci Dünya Savaşı’nda Yemen, Osmanlı Devleti’nin Temsilcisi Vali Mahmut Nedim Bey’in Yemen’deki Faaliyetleri

Akademi Sosyal Bilimler Dergisi

Cilt 6 Sayı 18 Yayın Tarihi: 7 .09.2019

Osmanlı Devleti’nin Rumeli Vilayetlerinde Asayiş ve Emniyetin Sağlanmasında Bir Kolluk Kuvveti Olarak Jandarma 1896-1901



GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

